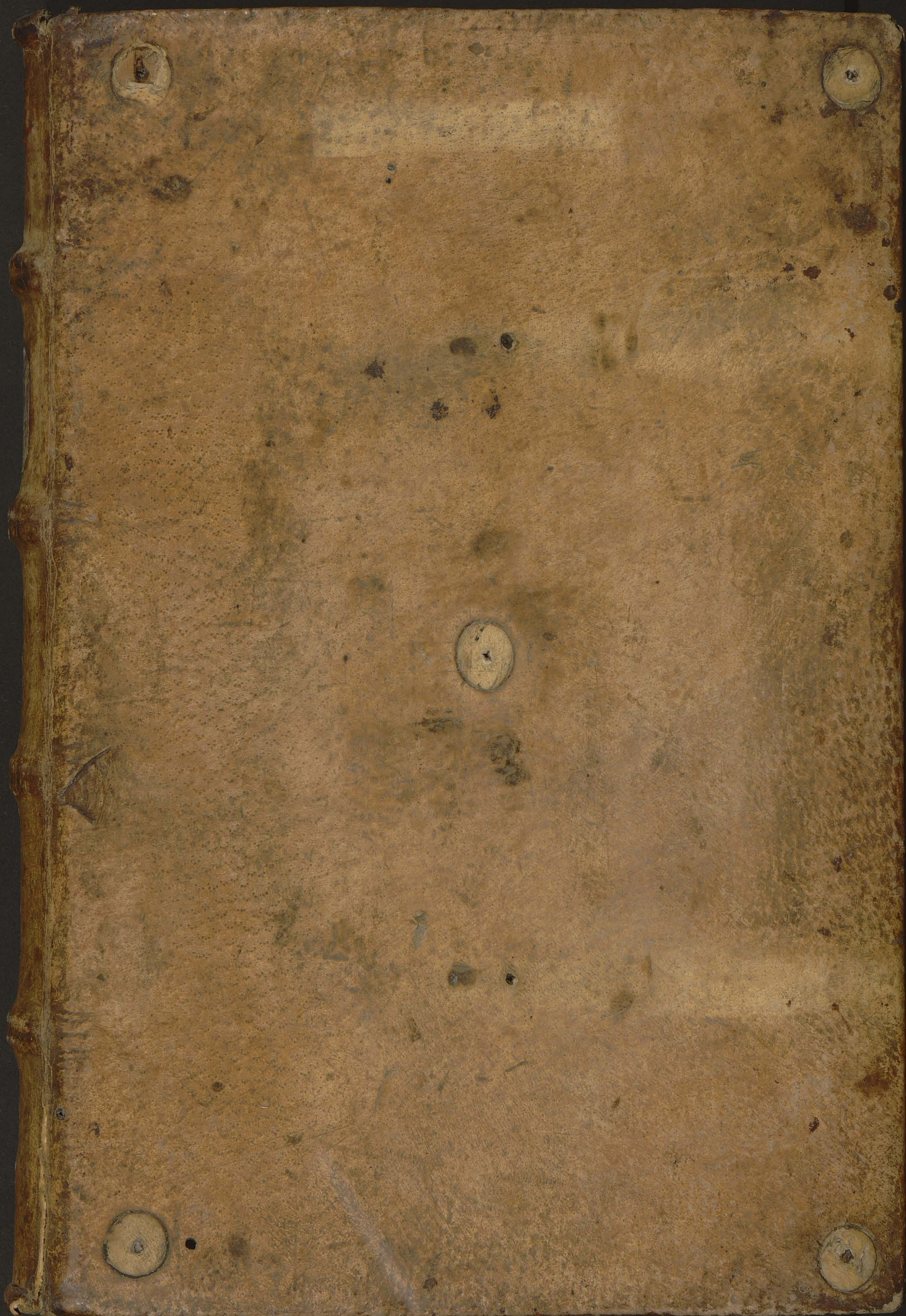

Feria v

Pro pane vij [illegible]
pro piscibus iiij d.
pro [illegible] j d. et ij [illegible]

Summa vij [illegible]

Summa coquine [illegible]

[illegible]

[illegible]

Summa extraordinaria [illegible] xx [illegible]

[illegible]

Provisio caseor[um] [illegible]
Item xxx [illegible]
Item iij [illegible]
Item j [illegible]

Item [illegible] iij d.
Item [illegible] iij d.

Summa [illegible]
pro [illegible] xx iiij d.
Item pro [illegible] x [illegible]
Item pro [illegible] iij d.
Item pro [illegible]
Item pro ij [illegible] viij [illegible]
pro ij [illegible] xx ij [illegible]
pro faria [illegible]
pro [illegible] ij d. v [illegible]

extraordinaria xl iiij d.

Summa coquine [illegible] ix [illegible]

[illegible]

lib. iij. Stephanus Durandus sup[er] s[e]c[un]do

N. Inv. 1293.

vacco die dominico est[imatum] [illegible]
ad prima vij d[enarios] [illegible] pane
[illegible] j d.
Sum[m]a viij
It[em] feria ij pater
[illegible] pane j d.
It[em] j d. [illegible]
It[em] [illegible] ad prima de xij [illegible]
Sum[m]a [illegible] ebdomad[a] xxi j d.
It[em] v feria j d. [illegible]
Sum[m]a x d. [illegible]

It[em] [illegible] de [illegible]
It[em] j vas xviij d.
It[em] feria iiij iij vasa [illegible] xxxij
It[em] feria v pauperib[us] ij d.
It[em] pollis iiij [illegible]

Sum[m]a [illegible] iiij [illegible]

feria ij

Ext[ra] ordinario[rum] Johan[n]i [illegible]
[illegible] xj d. It[em] [illegible]
pauperib[us] ij d.
It[em] feria iiij ij d. pauperib[us]
It[em] [illegible] vij
It[em] [illegible] iij d.
[illegible]
[illegible] et [illegible]
It[em] iij vasa [illegible]

…uliano

…tano

…bi medianestre

den xii
sol xii et m…
sol xviii et …
sol ii et med…
sol vii de…
sol ii et med…
sol iiii
den xviii
sol x
sol vii et …
den xii
sol ii et m…
sol xx
sol ii et …
sol xii et m…
sol xxv
sol xv
sol ii
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

…revo…

…mocabit si ad nos …
…erat se vel … ad alia…
transferre quod ego decep…
quod ei promiserat et quod …

[illegible] iii. xo[illegible]

[illegible]

[illegible] iiii [illegible]

[illegible]

[illegible] sumo [illegible] fabri [illegible].

[illegible]

hab[illegible] videlicet [illegible] cu suis nubilone.

[illegible] cu [illegible] pplexione

[illegible]

[illegible]i cu genero

[illegible]albignu

[illegible]gastoldi

[illegible]

[illegible]sci marcellini

[illegible]

Lib[er] m[agistri] Joh[ann]is ... , p[ro]p[ter] durat[ionem] f[olio] 2[o]

Incipit sc͠ptu͠ sup sc͠dm libr͠ s͠nia͠r copilatu͠ p frēz durandu͠ ordīs p̄dicato͠r sacre theologie p̄fessorem et ep͠m amiacensem·

Est deus in celo reuelans misteria 2° Sicut dictu͠ fuit a principio / nomine celi designa͠r tam s͠a spūalis sacre sc͠pture gnā͠r et sp͠alit͠r tn͠ secundi libri s͠niar͠ / ut pt͠ sic videnti / In secundo eni͠ libro agitur de rebus principalit͠r / sc͠ de creaturar͠ p̄ductione / de ear͠ distinctione / et de aliquar͠ declinatione seu exorbitatione p̄ culpa / et hec conuenient͠r designant͠r no͠ie celi sm̄ tria que in celo possumus considerare / Habet eni͠ celum capacitatem p̄ omnibus / diu͠sitatē in ptibus / difformitatē i motibus / Gn͠alis capacitatis facit ut celi p̄dicto significe͠t vniu͠sor͠ p̄ductor͠ / nomine eni͠ continentis sepe signi͠t contentu͠ / p̄ter diu͠sitates reputat creaturar͠ distinctio͠z / Ex motuu͠ diu͠sitate aliquar͠ sign͠t declinatio͠z / Dico p͠mo / q celum h͠z capa͠te p̄ omnibus ut͠ eni͠ incorporalib͠z in celo capacius / continet ei omnia / q͠ inuit salomon 2° p͠al· 6 ar guens amatori s͠ Si celu͠ et celi celor͠ te cape no͠ pnt͠ — Ecclesie tamen sunt s͠ume capaci͠ sc͠pto in g͠ [domus] h͠ / et io p̄ductor͠ celi omnia continent͠r et ambient͠r vniu͠sor͠ p̄ducto͠r / designa͠r de h͠ hest͠· in sen ti celum et quod͠ diu͠ celi ambitu contine͠ / 2° celum diu͠sitatē h͠z in ptibus / est eni͠ quedam p̄ ip͠ius totalit͠r lucens / ut sol / quedam om͠io no͠ lucens ut p̄s celi no͠ stellata / quedam p̄tim lucens et p̄tim no͠ lucens / ut luna / que nu͠q͠ sm̄ se tota lucet / s͠ in vniu͠sitate creatura͠r est quedam creatura͠ pure sp͠ual͠ / et hec ē q͠ om͠io lucens / nomine eni͠ lucis ad co͠gn͠ ascribitur / et tal͠ est angelus· ē et alia pure cor palis q͠ nt͠ lucens eo q carēt co͠gnitione et ē alia p̄ti corporalis

1 domus hec

et p̄tim sp͠ualis — et h͠ q͠ lucens sc͠ q̄ no͠ lucens ut h͠o· de p͠ma agit mag͠r in ista d͠ usq͠ ad 12.a / de sc͠da a· xii usq͠ ad 16.a / de 3a a· 16.a usq͠ ad finē / et sicut pulchritudo celi resultat ex diu͠sitate istar͠ p̄tiu͠ sic app͠et intuenti celum supnē eni͠ celum et intue͠ Job 27 Sic pulchritudo vniu͠si resultat et g͠ deriu͠ creatura͠r distinctione a deo mediato͠r et gl͠iam creature / s͠m͠ celi enarrant gl͠iam dei ut ip͠s d͠r / Nunquid g͠o nosti ordinē celi Job 38 Circa mag͠r doc͠ h͠uc ordinē et distinctio͠z / 3° celu͠ h͠t difformitatē i motibus / est eni͠ ad p͠ns duplex motus in celo / vnus regressiu͠ qui est diurnus / et alius qui huic oppositus / et v͠ ip͠ius obliquus p̄ hos aut͠ duos motus significa͠r co͠uersio et au͠sio creature / p͠mi eni͠ qui ē regressiuus significa͠r co͠uersio bo͠r angelor͠ ad deu͠ / ex q͠ua fuerunt illuminati et co͠firmati in gl͠ia / De q͠uo Eccl· xl͠ 2· Spes celi in visione gl͠ie / p̄ sc͠m obliquus signa͠r au͠sio angelor͠ et hom͠ a deo / r͠one cui͠ obtenebrati sunt sc͠ id͠ Iereme x = aspexi celos et no͠ erat lux in eis et in celis h͠o d͠r cogniti sunt celi ho mines s͠ et angeli p̄ctor͠ sol et l͠a obtenebrati sunt / Sol q͠m ad an gelicam n͠ram / luna q͠o ad n͠ram humana / et de vtro͠q͠ agit mag͠r d͠ de p̄cto angelor͠ / et de p̄cto p̄mi hom͠ / et ortone hor͠ d͠ p̄cto gn͠alit͠r / et q͠uia p̄tim hom͠ sun͠t remedi͠ tn͠ p̄ gr͠am / io͠ ciudenti͠ agit mag͠r de gr͠a p̄ q͠ua sp͠us sanctus celum obtenebratum illuminat / De q͠uo pt͠ intelligi id͠ Job 26 Sp͠us eius ornauit celos / In p͠mi q͠uidē p̄ gr͠am h͠z in futuro h͠ononauit p̄ gl͠iam / q͠uam nobis concedat et͠c

Creationem rerum insinuans scri
ptura etc. In hoc 2o libro principalis
intentio magistri circa tria versatur. Circa
rerum creationem, creaturarum dotationem
sive perfectionem et creature sic dotate
commissionem sive aversionem. Et secundum hoc
iste liber dividitur in tres partes. Primo
enim determinat de creaturarum productione. Secundo
de creature rationalis dotatione. Tertio
de eius aversione. Prima pars incipit
ibi In principio etc. — Secunda Solent quidam
plura de hominis statu ante peccatum.
Tertia In principio xxi d. Videns igitur
dyabolus hominem. Prima dividitur in 2. Primo
determinat quedam pertinentia ad rerum
omnium creationem in generali. Secundo prosequitur
de quibusdam creaturis in speciali. Secunda
incipit in principio 2e d. — De angelica
ita[que] natura. Prima dividitur in quinque. Primo
inquirit creationis principium. Secundo
creationis motivum. Secunda ibi Credamus
igitur rerum creaturarum etc. Prima dividitur
in partes. Primo confirmat auctoritate scrip
ture creatorem rerum fuisse principium.
Secundo ostendit ex illa auctoritate plurimos
errores excludi. Tertio ostensum concludit.
Secunda incipit ibi — Hiis enim verbis
moyses. Tertia hoc generaliter filium errores.
Prima istarum dividitur in tres partes. Primo
enim excludit errorem platonis. Secundo
removet quandam dubitationem. Tertio ex
cludit errorem heretici. Secunda pars incipit
ibi ypm tu faciendum. Tertia ibi nec
duo principia. Cum sequitur prima pars
quamvis igitur rerum creaturarum. Superius magister
determinavit de creationis principio
hic vero determinat de creationis mo
tivo. Et secundum hoc ista pars dividitur in duas.
Primo enim determinat de motivo
creationis. Secundo ex illo motivo ostendit
rerum distinctionem. Secunda pars incipit
ibi — Et quia non sit hec. Secunda dividitur
in partes tres. Primo ostendit causam
distinctionis rerum. Secundo movet quandam
incidentem questionem — Et ponit eius
triplicem solutionem. Tertio epilogat
determinata. Secunda incipit ibi Solet
requiri. Tertia ibi Ex premissis apparet.
Prima istarum dividitur in quatuor partes. Primo
ponit rerum distinctionem. Secundo ex hoc

ostendit causam productionis creature
rationalis — Tertio addit aliqua et de
clarat ostensum — Quarto removet
quandam dubium. Secunda pars incipit ibi Quod
si queritur — Tertia ibi Ex hoc quantum
cognita de homine quoque. Et hec est
divisio lectionis in generali. In speciali sic proce
dit magister. Ponit quod ex auctoritate genesis
que dicit: In principio creavit deus celum etc.
probatur creatio rerum et in principio
temporis non ab eterno facta — Deinde
ostendit quod ex hoc eodem error est elisus
ponentium plura principia, quorum fuit
unus ipse plato qui plura principia
posuit ab eterno increata et sine
principio. Licet concedit rerum creatorem
sed potius dicit opificem, quia
per rationem sive errore concluditur
ex verbo creandi sive creare et ex
verbo faciendi sive facere. Nam dicit
quod creare est aliquid de novo facere,
facere non de novo sed de eo. Deinde
ne aliquis possit credere creationem
aliquam temporalem mutationem, ideo ponit
dicit quod verba temporalia dicta de deo
nullam mutationem ponunt in ipso sive
novitatem sed solum novum effectum in
creatura — Unde eius opus factio
vel actio non dicitur passio vel actio, quia per ea
non agitur aliqua novitas in agen
te. Licet sine dei mutatione aliqua
novitas sequatur in effectu, sic ex ca
lore solis sequitur aliqua novitas
ineffabilis insensibilibus, ut puta
aliqua nebula generatur vel alia mu
tatione facta in sua causa scilicet in sole
posita. Postea excludit opinionem
sive errorem aliorum — Qui posuit
prima principia rerum videlicet et formam
qui in mundum posuit esse ab eterno.
Ultimo concludit magister et dicit quod
istorum philosophorum ponentium sive errorem
scriptura evacuat que dicit crea
tionem rerum in initio temporis fuisse.
Unde et subdit quod temporalis effectus
non ponit mutationem in deo, quia ex so
la voluntate eiusdem dependet.
Sequitur in illa parte Credamus. Ponit

q causa creationis rerum e sola boni
tas creatoris communicari volens et
potens et dimini no valens / De
inde ostendit q quia pfca bonitas
e increatura ut ei pfecte adiungeret
io fecit deus rationabilem creaturam
/ et sic distinxit ut pars corporis vniretur
/ et alia pars s angelica i sui puritate
no vnita remaneret / Deinde ostendit
q homo et vniversaliter omnis creatura facta
e propter dei bonitatem / vnde et subdit
q bonitas dei e causa condicionis crea
ture et q ex ea sequitur bonitas
creaturarum / Creauit enim deus hominem
ad se laudandum et seruiendum / ex quo
laude et seruicio homo pt proficere et
proficere / Postea concludendo declarat
q creatura rationalis facta e propter dei
bonitatem et sui vtilitatem / vbi etiam
addit / q mundus creatus est propter
hominem / quia multa vtilitas ex
aliis rebus prouenit homini : Addit
etiam q no solum creature corporales
sed et ipsi angeli ad homines pertinent
propter suum statum deinde / quia alicubi
legitur in scriptura q homo factus
sit propter ruinam angelorum / propter hoc subdit
q illa no fuit tota causa sed tota
/ Postea querit / quo sit anima conuncta
corpori / et dicit quod causa triplex / primo
quia sic deo placuit / secundo i signum
future beatitudinis / vnio ei spiritus
cum carne reputatur posse fore vio
nem anime ad deum / tercio propter anime meri
tum ut s incorpore mortali maius
meritum acquireret / Vltimo concludit
q tota omne genus creature vniuer
sum continetur / s tota spirituale creaturam
no vnita corpori et tota corpoream
pure et tota spirituale corpori vnitam
et inde tibi et c Sequuntur questiones

Circa principium secundi libri simul
queritur primo de tribus igitur :-
Primum e de possibilitate creationis
Secundum e deinde stabilitate Tercium est
de actione et de intentione creatoris
Ad hoc tota primum querit ut primum e
de possibilitate creationis ab eterno / Secundum est
vtrum creatura potuit esse producta

potuit ab eterno produci / Tercium vtrum
aliquod successiuum puta motus
potuit esse ab eterno vel aliqua
creatura submotu / Ad primum
sic proceditur / et arguitur q creatio
no sit possibilis / quia actio esse
ntialis respicit subiectum ex termi
nante actore vi sui operis quia actio
no requirit q agit sed requirit agit
/ e aut impossibile et contradictorie impli
catur q aliqua actio sit sine suo
/ alioquin actio esset vbi non agetur
/ ergo impossibile e aliquam actionem
esse sine subiecto / Cum s creatio dicatur
esse sine subiecto / vt q creatio no sit
possibilis / Item creatio videtur esse
aliquod medium inter deum creantem
et ipsam creaturam / s constat q no
e substantia / ergo e accidens / omne autem accidens 2
requirit subiectum / ergo etc / In contrarium 3
e q dicitur in macha 2° vi° peto
nate vt aspicias in celum et terra
et intelligas q ex nichilo fecit ea
deus / Respondeo / Circa questionem istam primo
videndum e / q importat pronome crea
tionis / quo viso videbitur visio
ad questionem / Quantum ad primum intelli
gendum e / q creator sum q nomen
creationis ht accipi / importat actionem
per quam aliquid producitur ex nichilo sed h
d pt intelligi tripliciter / vno modo
intelligitur s q sit nichil in rei productione
q esse no pt / quia q nichil e intellig
pt esse in / nec est enim materia rei
facte tamquam pars eius / e enim materia
ex qua aliquid fit cum insit dicitur
in physicorum 4° :- Alio modo ordinatiue / vt
sit sensus / creatura fieri ex nichilo
i post nichil / ita ut maneat ordo
affirmatus q vel tamquam ad terminum ad quo
/ et licet hunc sensum doctores
accipiant tamquam verum ymagina
tes quod primo fuit nichil ipse enim et non
esse termini creationis / Tamen
proprie loquendo istud no e verum
/ pro eo / q no est possibile ponere
terminos in actione inquantum no e
subiectum quod vtrumque termino non vtrumque termino

sit positiu9 / q dico ppt' trāssbacionē
panis in corpus xp̄i / tn̄ illud ē q̄ma
ncē ē ī oī accōne sūte tmos /
q tn̄ sunt ī pp̄o. lcs / ↄ q vn9 nc̄io
pcedat alt'u / vz tn̄ aquo / tn̄ ad
que / sz neg9 vl p̄uato no pt̄ p se
pcede sit ū ul duracone / cu p se
ↄ ipse no sit aliqua nā ut duri 9z
hēat / g° si aliquo mō pcedit / h' est
rōne alti9 u.e · s' subiecte ī ꝗ in
accōne no sūte q.e · sꝫ s'i.e ē p̄ua
negato / ¶ Item opꝫ q ūtus age
tis ī oī accōne attingat vtrūqꝫ
tn̄ / Oīs em̄ ab' ↄ ali9 acquir'
ↄ vtrūqꝫ al' ūtute agentis / ↄ i° oꝫ
q ūtus agent' vtrūqꝫ attingat
vtqꝫ a' pt attigi qn̄ vtqꝫ ē positiu9
/ sz qn̄ alt' posi9 ↄ alt' ē negatiu9 /
cū i° q nichil ē attingi nō posst
p se / opꝫ q attingat rōne alicꝫ
subiecti que eadē sit ī illūiacone
aeris tn̄ deno illuiato sit illuia
tus ↄ vtrūqꝫ alt' tmos ē p̄uo alt'
nō forma vnqꝫ em̄ attingi potest
tn̄ negatiu9 nisi rōne subiecti
sbi aquo depellit' p̄uo ꝑ p'duc
tōne sūtus / Cu igit' ī creatione
no supo' subm̄ q.e ī pō. le ē qꝫ ꝑe
loquēdo deinus ei duos tmos
s' ens ↄ n'. / ¶ Relinquit' g° tn̄
/ sꝫ q creacō di' eē de nō sol' ne
gatē / quia nō ē de aliquo / n.e ī rōe
subi' n.e ī rōne tmi / vnde sic' nō
ht' sꝫ sic n.e tn̄ ex quo ē / ul ag°
sit / nō em̄ ē motus ul mutacō
que sunt ad de ī eadē ¶ Sꝫ: viso
dicēd' ē / q creacō ē possibilis h°: ē
p'ductō alicꝫ de nō mō quo ex
positu9 / q p'batū. p̄mo sic / ī m ē
aliquid p'ductū / sꝫ h' nō pt eē n̄
p creacone g° ↄ / Minor pꝫ / q ī m
ē vltim̄ sꝫ / ꝑ q eius p'ductione
nō pt ad p̄us subiici / p'bacō minor'
/ omē q sibi delictū essꝫ nō ens / sꝫ
tn̄sam deducente ipm̄ de non
esse adesse / alioquī infinita esset
ens h' semp no ens / sꝫ in p' si
sibi delinqueretur essꝫ nō ens / g°
sꝫ tn̄sam deducēte ipam dno eē
adesse / talis a' ē s'ba tn̄ agens / g° ↄ

· q° rn̄sal'

Maior iam patet / Minor ↄ sat cla
ē / quia m̄ p̄ma nō pt eē sine
forma / g° ↄ / ¶ Sꝫ dices / q mō v'
tute diua h'eret ꝑ positum / quia
m̄ p̄ma nō pt esse sine forma
nisi deo hoc faciente / g° s' delic
ta nō essꝫ ens. ¶ Sꝫ q.a sic / n.a p'duc
tio suppoīt sꝫ nisi q's tn̄ pro
ductone nō pt esse sine subo
/ s' em̄ ordīa adesse / sꝫ deus pt
face q actus sine sine s'bō ut ī
sacrō altaris / g° pt face q actus
fiat sine s'bō / sꝫ tunc essꝫ vera
creacō / g° ↄ ↄ rō h' ptim̄ initit'
fidei / ↄ sic patet p̄mū ¶ Ad p̄mū
arg' .... dicēdū ē p'intemptionem
ma.ris / Oīs em̄ actō realit' ē
eadē tn̄ suo tmō / ul saltē ī a
que ē sine motu / qualis ē tn̄°
/ ↄ i° essenciali ordīe ordīe3 sꝫ
adsunt tꝫ q ad sꝫ / Secundo a' dict'
auctoritatē sex p'ncipio(rum) / q actō
nō requit' q agat h' ī q agat
/ intelligendum ē sic / q actō ulis
de qua loquit' que sꝫ sꝫ ↄ tn̄ /
suppoīt sꝫ tanquā ad pōnis
nō aūt suppoīt tn̄ h' p'duct ¶ Ad
3 dd' / q creacō ē nō alicꝫ mediū
int' deum ↄ creaturā / sꝫ ē ipamet
creatura subr'.: ul denoiatō
ne respectiua addautem esse / est
em̄ creare idem q h're eē ab a°
secundum se totum · q° scda ·

Ad 3m sit pcedit' / ↄ arr' / q creatura
Alqua esse semp ↄ p'manens
nō potuit ab eterno p'duci / quia
oīs dur° inclusa int' duo nc̄
nc̄io ē finita / sicut oīs linea
que ē int' duo p̄ncta nc̄io ē fi
nita / sꝫ oīs duratō creature
nc̄io claudit' int' duo nc̄ / ergo
Maior p'batur / creacō em̄ cuiꝫlꝫ
creature nc̄io ē ī aliquo nc̄
/ nō ē em̄ ī tempe / cū sit s'bita
mō / ↄ ē accipe alicꝫ nc̄ inter
que nc̄ duo tota durat°. creatūe
claudit' qr ↄ ↄ ¶ Iste creatura / aūt
simul fit ↄ fca ē / aut p°9 fit ↄ p9
sꝫ fca ē / Si dicatur q p̄us fit

z postmo fuit eterna ee no esse
pt / quia haret ad pus se duratione
Si no simul fit z fca e / aut h' eit
vz pquo instanti / at pmo tm
no pquo / quia nuc vz esse dice /
q mundus fit z fcus e / creat z cre
atus e / q videtur inconveniens / si p
vno nuc tm tu n nuc tusies
que ad e nuc mensurans creatione
que tusit sic eternu ipo le e creatu
creatu i abeterno / Item p phm
pmo pyar omne q e qu e necessarium
e = sit. sor. sede qu sedet / ita qd
ptempe illo quo e no e potentia
ut sit no nec ppte rei n ppt
te alicuius agentis / si q fuit qu
fuit necessario fuit q aut e necessario / ito
mo no e necessario abeterno / quia erat
potentia intempe precedenti p q
ille actus pot impedire : Ad hoc
sic ar / q aliqu fuit nec erat po
precedens p quam potuit impediri
hec necessario fuit necessitate abeterno / i q
nulla e potentia n ppte di n
ppte rei q illud no esset / Sed si
ponatur creatura fuisse abeterno /
nuqua fuit duratio precedens
rone cuius potentia eius impediri
/ go ipa fuit necessario necessitate abeterno
i q nec ppte dei n ppte rei
q vz fuit possibile ea no ee h
aut e hoc cu quaeritur ref. Item ois
creatura ht dese no h esse / si go
ab alio accipiat ee aut sil habet
vtrq i esse z no ee / aut pus
no ee qua ee no simul / quia in
plicat pdictione / go pus ht no
ee qua esse / aut go na / aut duratione
Si duratione / habetur ppositu / s q
q no fuit abeterno / Si n sol go sil
duratione z peodem istanti ht
esse z no ee / q e impossibile / Ite
creatio in nichilum opponitur creationi
que est exnichilo / s omne annichilat
ht no esse p ee duratione / go omne
creatu h ee p no esse duratione
Sz tale no pt esse eternu / go ref
Item n z duratio fuit ide modo
s deus necessario precedit res n / ergo
duratione / s n hus ad pus duratione

pt ee eternu go ref. Ad idem est
Damascenus li iiii to ca viii
qui dicit / no aptum natu e q ex n
esse adesse deducit coeternu esse ei q
sine pncipio z semp e / Et hugo d sco
victore libro pmo de sa. dicit / q in
effabilis potentie virtus / no pt a
q pt se hre coeternu / Inquit arg
quia no minus e potens essentia
diuina qua p / s p diuina pt aliu pm
diuinam coeternam pducere sic z pdu
xit / go essentia pt z alia essentia
sibi coeterna pducere / no n creando
/ go ref. Item / creatura pt esse sim
statim cu e pducta / sic statim cu
est ignis est z splendor eius / go
multo fortius h pt facere ds qui
e potentior oi creatura. Re
questio ista pt hre duplice itellm
s q li abeterno pt duo d'nare s
h q e pot / vel hoc q e creare / pmo
mo quaeritur de possibilitate crea
tionis abeterno / est enim sensus vtru ds
potuit abeterno creare i vtrum
abeterno habuit potentia creandi
aliquid / z tu q fecit / q deus hnt
abeterno potentia creandi q est
possibile / nulla enim po aduenit
ei ex tpe / 2o h mo quaeritur de pote
creationis abeterno / de qua ipcede
ti questione dictum e / Sz 1o mo quaeritur
de possibilitate creationis no abeterno s
respectu eternitatis / an s actus cre
andi potuit esse abeterno : Circa
q e intelligendum / q creatura fuisse
abeterno pt intelligi d Vno modo
q semp fuit / nec hnt sue eternitatis
causam seu pncipium / z isto modo
e impossibile s phiam / z hereticum fuit
sed aliquid pt deum fuisse vel
posse fuisse abeterno : Alio mo
q creatura semp fuit no hns
sue durationis initium / hns tn
sue eternitatis causam z pncipium /
/ z h negari no pt nisi p defectum
diuine potentie / vel p repugna
tiam creature / Primu illius dicit
quia potentia diuina ad omne
possibile se extendit / neq p cetera
d pt / quia repugnantia ex parte

creature ne abeterno posset fieri
aut esset propter defectum potencie passiue
abeterno aut quia esset repugnancia
intellectuum:· Primum non potest dici quia pri
rone nichil omnino posset creari nisi ab
eterno nec de nouo quia creatio nichil omnino
supponat ex parte subiecti solum ergo re
stat videre: Si est repugnancia intel
lectuum i. si contradictionem implicat cre
aturam fuisse abeterno et dicendum ad hoc
quod res permanentes tamquam esse non consistunt
in successione ut relinquitur habeo angeles
potuerunt a deo produci abeterno quod patet
explicando istum ea que sunt de ratione
creature est enim creatura ens pro
ductum ab alio de nichilo ratione qua
creatura est ens non potest sibi repug
nare fuisse abeterno quia potissime
repugnaret deo in quo verissime sal
uatur ratio entis ergo si repugnat ei
hoc erit vel ratione esse producti quia ab
alio vel ratione productionis quia est
ens productum vel ratione temporis de nouo
et de hiis omnibus tacte sunt diffi
cultates inter eas: Et licet non sit neccesse
causam agentem precedere duracione
suum effectum patet quia aut id esset de
ratione agentis inquantum agens ab eterno
aut inquantum est tale agens scilicet per motum
Primum non potest dici quia inueniuntur
multa agentia quorum effectus sta
tim sunt cum causis suis statim enim
cum est ignis lumine eius est in domo
et sol in eodem instanti in quo creatus
est eius spacium illuminauit Item nec ratione
agentis per uoluntatem ei quod precedat
duracione suum effectum in uoluntatibus sit
de nouo accedens sicut deus nona
voluntate fiat volens aut voluntatis sit
deliberacione sequens neutrum autem istorum
est in deo ergo etc. Item voluntas
diuina non minuit eius potenciam Et si
omnis si deus ageret ex necessitate ne
res fuisset abeterno ergo non obstante
quod deus agat per uoluntatem res
potuit fuisse abeterno non est ergo
repugnancia intellectuum si dicatur tamen
agentem non precedere duracione suum
effectum: Et licet autem non sit repugnancia
ex parte productionis quin creatura crea
tura potuit esse abeterno quia mundus
est nunc quia ipse dependet in maior

pro quibus quia dicitur enim deus dependencia
ne creature seu quod sit in instanti
sit tempore semper vel sequi quod creata
sit de nouo si autem creatio sit suc
cessiua et in tempore ipsa duracione
precedet creaturam si autem sit in instanti
inter illud instans et aliud quod nunc
accipitur includitur tota duracio cre
ature et in illis sunt tamquam in fine
tuis et ideo licet ad probandum quod agens
creatum non precedat duracione suum
effectum sufficit probare quod agit ex ne
cessitate nature et actione subita
tum non sufficit hoc circa agens increatum
quamuis enim non repugnet actioni
momentanee quod sit in eodem instanti
in quo est causa agens que eciam
in instanti incipit esse tamen repugnat
actioni momentanee quod sit eterna ut
videtur Ad tollendum ergo hanc difficultatem
distinguendi sunt modi quibus aliquid est
fit quia sunt quatuor in vniuerso quedam
enim fiunt per motum sol sicut aqua fit
calida per motum calefactionis Alia fiunt
per mutacionem sequentem motum de necessitate
sicut forma specialis inducitur in materiam per
generacionem sequentem alteracionem primam quia
ipsa est terminus saltem extrinsecus Tercio modo
fiunt aliqua per mutacionem quidem sequentem
motum sed non per eius necessitatem sicut
illuminatur emisperium nostrum a sole quod
illuminacionem precedit motus localis solis
per quem fit nobis presens supremo autem
instanti quo factus est sol fuit aer
illuminatus a sole licet non preexistente
motum:· Quarto modo fiunt aliqua
non per motum aut mutacionem sed per sim
plicem emanacionem sicut illa que
creantur:· Quilibet autem quatuor modis
fieri et factum esse non eodem modo se habet
nam in illis que fiunt per motum factum
esse se habet ad fieri sicut eius terminus
et similiter non mensura ipsius fieri esse
se habet ad mensuram fieri sicut eius terminus
propter quod sicut motus vel fieri mensuratur
tempore sic factum esse mensuratur instanti
temporis quod est nunc fluens et sic verum est
dicere de tali re quod sit solum per tempus
mensurante motum Sic verum est dicere
quod factus est sol presto instanti in quo
creatus est motus similis uero

que fiunt per imitationem consequentem motum
per se idem est [mutatio] quia non unum
est per aliud, scilicet motus precedens, et per
sequentem imitationem; inductio enim est
quod nullibi sit unum tantum quo adme-
suratur, ita scilicet ut talis res dicatur
simpliciter fieri per tempus mensurans
motum; ita etiam patet quod est ultimus illius
temporis quamvis factum esse vel fieri sub
ipsam imitationem possit simul sicut
et unum et idem. Illius vero que fiunt
per imitationem consequentem motum localem
sed non continuitate ut dictum est de illumina-
tione, est aliter, quia per motum precede-
ntem non dicitur res fieri, quia per motum
localem nec forma acquiritur subito,
neque aliqua dispositio ad formam,
et ideo factum esse per consequentem imitationem
non est ultimus precedentis motus nisi
partis, quia non est quod tempus sit partem mo-
tus est; nunc mensura eius est eadem cum men-
sura totius motus, nisi secundum actus,
quantum ei coexistit per accidens; unde nunc m-
ensuratur ultimus motus localis, quia nunc
temporis fluentis est mensura illuminationis,
quia nunc stantis et non fluentis, quod
patet, sicut idem manens idem et secundum idem vult
~~aeris~~ eiusdem semper natum est facere idem
si agat continuitate nature; sed si sol ac-
cedens ad primum punctum emisperii
nostri stetit ibi, et quod per continuare motus
localis precedens et incipit illumina-
re medium aeris, tunc sol manet idem
respectu aeris et idem agens in continui-
tate nature; aer autem manet in eadem
dispositione, ut suppono; ergo sol sic
manens semper faciet idem, sicut igitur
ipsius instantis verum fuit dicere de eodem
lumine quod fit et factum est in quolibet alio verum
est dicere de eodem lumine quod fit et factum
est; propria ergo mensura talis fieri non est
nunc fluens quod non contingit bis
accipere, sed nunc stans quod potest pluribus
partibus temporis coexistere. Unum tamen
quia motus precedit est dare ad
nunc temporis cui primo coexistit nunc
mensura illuminationis, quod non esset
nisi motus precederet. Illius vero
que fiunt per simplicem emanationem
absque motu precedente, sicut illa
que creantur, fieri et factum esse simul sunt

et unde et mensuratur nunc stante
quod non necessario coexistit potius alicui nunc
temporis, quod patet, quia actio et passio
sunt unius motus subdivisis
respectibus a quo et ad quem; ergo cum
sublato motu activo et passivo dicat
solos respectus inter producens et pro-
ductum, cum ergo creatio sit sine motu,
creare et creari dicunt solos respectus
inter deum et creaturam, in quod creare
nichil aliud est quam dare esse alicui
nullo supposito, et creari quod sit habere
esse ab eo, et ideo cum quolibet instanti sit
verum dicere quod creatura habet esse ab eo, pro
quolibet est etiam verum dicere quod creatur et creata
est, nec oportet mensuram creationis pro-
coexistere alicui nunc temporis, quia non
oportet aliquem motum precedere creationem
sicut fit in illuminatione nova donec
novitatis; sed sicut in divinis semper est
verum dicere quod filius generatur et genitus
est propter continuitatem nature et independen-
tiam essentie, sic verum est dicere de crea-
tura quamdiu est quod creatur ab eo
et creata est continue cum voluntate divina et
indivisibilitate essentie, ut sit eadem
actio creationis et conservationis
eius. Licet sit sententia sic, tamen aliter
est loquendum secundum quod plures loquuntur,
quia cum actiones notiores nobis
sunt ille que sunt cum motu, etiam
que sequuntur motum, ut generationes ve-
l alie; et ideo res non dicitur fieri primum
instans in quo accepit esse, sed secundum
similitudinem ut nos dicimus quod
celum nunc creatur et angelus;
tamen si rei veritatem sit sentiendum,
sic ut mensura creationis est nunc
stans quod potest pluribus nunc temporis
coexistere, ut non est necesse dare aliquod
nunc temporis cui primo coexistit, cum
nullus motus creationem precedat, sicut
non est necesse dare ultimum
nunc temporis cui duratio creature vel
coexistit. Ex hiis formatur ratio
ad actio que non esse successiva
nec mensuratur nec fluente quod non
convenit pluries accipere; sed nunc sta-
te talis actio non impedit quin
producens prius possit coexistere producto

et hoc manifestum est ex precedentibus. Sicut enim esse successiva impediret coexistenciam vel contingit agentis, cum sit esse subita et in esse simul, nec fluere non impedit coexistenciam vel agentis temporalis impedit tamen respectu eius quia tale non est quod plures accipit, et ideo cum semel acceptum sit, postquam accipi non potuit, et sic ab eterno non fuit. Sed huiusmodi motus nichil impedit propter actionis coexistenciam effectus cum agente eterno. Sed creacio est talis actio que non est successiva sed subita, nec mensuratur nunc fluente sed stante, ut deductum fuit; ergo non repugnat creature ratione sue productionis quin possit ab eterno coexistere deo producenti, quod fuit secundum. Item apparet tertium ex eo quod creatura dicitur esse ex nichilo, ex quo enim forte videtur quod creatura habet esse post nichil duratione, et hoc sicut illud quod non precedit creaturam duratione vel natura non impedit eam quin possit esse eterna. Sed esse nichil vel ex nichilo non precedit esse creature duratione vel natura; ergo etc. Maior patet, quia si poneretur sol quod non precederet duratione. Minor probatur, quia creatura non dicitur fieri ex nichilo taliter tanquam nichil sit in fieri eius, ordinari et ut maneat ordo affirmatum ad ... Sub hoc sensu quod fiat ex nichilo, id est post nichil, sed dicitur fieri ex nichilo pure negative, id est non ex aliquo, et isto modo nulla ... cessio durationis aut nature intelligitur ipsius nichil adesse creature, unde non est natura creaturam prius tempore vel natura fuisse nichil quam aliquid, quod consuevit dici, quod creatura prius est naturaliter non ens quam ens, quia de se habet quod sit non ens et ab alio autem habet quod sit ens prius quam est, quod inest aliter esse quam quod inest ei ab alio. Non intelligo quomodo possit esse verum, quia quod inest alicui esse vel ex natura sua illud non destruit sed ponit vel supponit ens et non vel nichil illud destruit, ergo impossibile est quod aliqua res ex natura sua sit non ens vel nichil. Hoc obstat. Si dicatur quod res de natura sua non est ens, quia aliud est dicere naturam rei non habere esse de se et habere de se non esse; primum eorum est verum, secundum impossibile et falsum. Et ita patet quod non repugnat creature que est ex nichilo quin sit

vel esse possit ab eterno, quia posito quod creatura est ex nichilo, nullus ordo nature aut durationis importatur ad nichil, sicut iam apparet quod creature permanenti non repugnat fuisse ab eterno. Sed contra hoc arguitur: si creatura habet tamen priorem se saltem ordine nature, in illo ergo priori creatura non fuit ens; fuit ergo non ens vel nichil, et sic iterum creatura et nichil est saltem ordo nature. Et dicendum ad hoc quod ponendo ordinem prioris et posterioris secundum naturam inter creaturam et nichil, propter hoc sequitur quin creatura possit esse eterna, nisi poneretur in ipsa ordo durationis, sicut prius deductum fuit. Et ... ex nichilo, neque ordo nature est inter ipsa, quamvis sit inter causam et suam causam. Et tunc dicitur quod in illo priori esse creaturam non fuit ens non est verum, quia prius et posterius secundum naturam non attenditur secundum entitatem et non entitatem, ut verum sit dicere quod unum sit alio non existente, quia nunquam est verum dicere quod sol quod unum sit ergo non existente, sic quod sol sit lumine non existente, et tamen sol est prior secundum naturam quam suum lumen, sed attenditur secundum entitatem dependentem et non dependentem, quia illud est prius secundum naturam cuius entitas est independens, et illud posterius cuius entitas est dependens, et tamen iste due entitates sunt semper simul. Sed prioritas cause non competit effectui sed nec independentia, non est ergo verum quod in illo priori cause sive causa non sit ens, ymo est ens, sed quia est dependens ideo non attribuitur ei illa prioritas.

Ad primum argumentum principale dicendum est quod duratio creature inclusa inter duo nunc fluentia vel que ymaginatur in motu fluente est necessario finita. Sed duratio creature permanentis non accipiens esse per motum nec permutationem sequentem motum non necessario includitur inter talia duo nunc sed mensuratur nunc stante quod pro pluribus partibus temporis coexistit, ymo quod plus est pro toto tempore coexistit, et ideo non oportet talem durationem esse finitam. Ad secundum est dicendum quod creatura dum creatur simul fit et facta est, et hoc non solum verum est pro uno nunc fluente sed pro uno nunc stante, quod potest toti tempori

co existere et preexistere. ¶ Ad tertium cum dicitur illud quod aliunde sunt a. etc. tempus precedens per quod potuit impediri id est necessarium necessitate ab. etc. Dicendum quod falsum est. Si enim creatura sit ab eterno producta sive ex tempore semper est adeo libere producta et non ex necessitate ab. etc. Quod patet quia illud quod non est necessario volitum adeo non est necessario adeo productum. Cum deus agit per voluntatem. Sed deus nil a se vult ex necessitate ab. etc. quod probo: non enim necessitatur voluntas eius ratione finis vel eorum sine quibus finis non potest haberi vel quia finis nichil ab illo invenit incitamentum respectu divine bonitatis que est finis omnium et ideo nichil creatum est adeo necessario volitum vel productum. Quod enim tempus precedat vel non precedat nil facit ad hoc quod aliquid precedat adeo libere vel necessario. Tota enim ratio libertatis vel necessitatis sumenda est ex habitudine potentie ad obiectum. Quod patet quia omnis predestinatus est ab eterno predestinatus est, tamen quilibet predestinatus est libere predestinatus, ita quod ab eterno potuit non predestinari, et gratia in proposito. Et si aliquis dicat quod non est simile quia predestinatio ratione eius quod est principium antecessione ad effectum predestinationis et ideo quod predestinatum est non necessario est quia respicit determinatum tempus, non sic est in proposito quod est ab eterno. Non valet quia non solum effectus predestinationis qui evenit in tempore contingenter evenit et non ex necessitate, puta Sortem salvari, sed utrumque esse predestinatum salvari quod est eternum et non respicit determinatum tempus libere sunt et non necessarium nisi ex suppositione sicut Sortem currere supposito quod currit. ¶ Ad quartum patet ex iam dictis. Falsum est enim illud quod assumitur, scilicet quod creatura habet de se non esse, cum nullus non sit de se ens, secundo modo quod deus est de se ens.

¶ Ad aliud est dicendum quod non est simile de creatione et de visione, quia visio supponit creationem. Non enim est visibile vel nichil nisi creatum ex nichilo. Preterea quod omnis visio ex parte esse tamen ipsam precedat creatio duratione. Creatio autem nichil supponit neque sub ratione tamen ratione tunc opteat creationem ponere nominatum. Sed non arguitur sic: visione in nichil sequitur aliqua duratio, ergo creationem ex nichilo precedit aliqua duratio, quia sicut se videtur habere visio ad nichil in quo a quo, dicendum quod licet ad quem sit creatio ad nichil in ratione a quo, dicendum quod nichil non est terminus a quo creationis neque terminus ad quem visionis, ut supra probatum fuit. Aliud quod assumitur non est verum, scilicet quod visione in nichil necessario sequatur aliqua duratio. Et enim visio ad non habere esse adeo per quam habuit esse ab ipso, sicut enim creare est dare aliquid totum suum esse, in videre in nichil est non dare esse et postea subtrahere. Istud autem visum toto tempore quo res non est postquam fuit, et ideo visio potest coexistere infinite durationi a parte post sicut creatio a parte ante.

¶ Ad quintum est dicendum quod licet essentia divina et eius duratio sint idem, tamen esse simul cum deo et esse simul cum deo duratione durante realiter per respectivum quo creatum ita quod dico simul aliqua eorum esse simul duratione est unum esse durum ad quem est, quod quidem potest convenire creature respectu dei ut dictum est. Esse autem simul natura est unum non intelligibili nec supponi ab alio sed esse simpliciter naturali intelligentia absque dependentia vel presuppositione unius ab alio, quod non potest competere creature respectu dei. Ergo etc.

¶ Ad sextum quod ultimo adducitur de Damasceno et Hugone dicendum quod licet creatura ab eterno fuisset, tamen non esset ea dicendum equari deo in eternitate, quod importat nomen coeterni quasi coequatum eternitati, quia eternitas creatoris est per totum simul uniformiter se habens nec potest aliquam variationem suscipere. Quecumque autem creata mutabilis est aliquam. Et si ab eterno fuisset esset tamen quod eternitas creature non potest equari eternitati creatoris. Et hoc modo intelligendum est creaturam non posse esse coeternam creatori. Non quia creatura ab eterno esse non potuit, sed quia eternitas eius deficit a perfectione eternitatis divine. Unde

eius esse pte eterna / quia non mensura
retur eternitate set eius toto posset / et
tamen semper eterniti / et sic exponende
sunt auctoritates damascenii et hug
/ hanc visionem tangit boecius ultio
de consolatione dicens sic / non recte
quidam qui credunt cum audiunt visu
platoni mundum hunc non habuisse in
icium temporis nec habiturum esse defectum
hoc modo conditori conditum mundum
fieri coeternum putant / aliud n e p itia le
vitam duci q mundo plo tribuit ad
ītle vite tota pit complexa ee pntia

Tercio queritur utrum entia successiva
ut motus et tempus potuit fuisse
ab eterno Et arguitur quod sic. Omnia quando
aliqua sunt eiusdem rationis quod non
repugnant uni non repugnat alteri
/ Sed partes motus sunt eiusdem rationis
/ ergo cum non repugnet habuit vel illi
parti habuisse ante se aliam / videtur quod nec
alteri parti motus / et sic cum quelibet potuit
esse alia / et sic fuissent infinite / quare ab
eterno Item probatur ratione sic / illa
que sunt eiusdem nature est idem
modus accipiendi naturam / Sed individua
eiusdem speciei sunt eiusdem nature speciei / ergo
habent eundem modum accipiendi naturam
vel saltem habere possunt / hic autem modus
est per generationem / ergo omnia sunt genita et
nullum creatum vel saltem sic esse potest
/ quo posito non est dare primum genitum
quod est propositum. Ad idem est intencio aristotelis viii
physicorum et primo celi et mundi ubi sentit
non solum quod talia potuit esse ab eterno
/ sed etiam quod fuit Item / si motus celi
non posset fuisse ab eterno / hoc esset propter
aliquod impedimentum quod esset ex parte mo
ventis vel mobilis vel spatii / non ex
parte moventis quia eternum / nec ex parte
mobilis quod potest esse eternum ut dictum
sunt impedientem ratione / nec ex parte spa
cii tamquam oporteat dare aliquod signum
a quo primo incipiat motus / cum mo
tus celi non sit rectus sed circularis / ergo
nichil impedit quin motus celi potuit
esse ab eterno In contrarium arguitur / quia si motus
fuisset ab eterno infinite revolutiones
fuissent pertransite / hoc est impossibile / ergo
etc. Item / si mundus fuisset ab eterno
heri precessissent infiniti dies / similiter
et hodie / sed infinito nichil est maius
/ ergo tot precessissent heri sicut hodie
/ sed hoc est impossibile / cum hodie sit nova

dies addita ergo etc. Item tempus ab
heri est plus temporis ab hodie / sed plus
non potest equari toti / equaretur autem quod si in
finiti dies precessissent ergo etc. Item
si mundus fuisset ab eterno fuissent
infiniti homines / sed corrupto homine
anima remanet / ergo essent infinite
anime / hoc autem videtur impossibile ergo
etc. Ad questionem dicendum quod repugnat motui
tamquam ceteris que sunt motui fuisse
ab eterno / quod patet primo sic / in quibus
quod est dare primum primum et ultimum sunt
finita / sed revolucionibus celi accep
tis seu pertitis que sunt pertite vel
esse potuerunt necesse est dare primam
revolucionem et ultimam / ergo necessario pre
cesserunt revoluciones finite et non
infinite / Sed motus consistens ex
revolucionibus similiter quantitate et ideo
non potest esse ab eterno / ergo etc. maior
patet / sed minor probatur quia in omnibus
pertitis revolucionibus sunt ordo
durationis / id est quod numquam sunt plures
simul / sed semper una post aliam in post
ponendo vel una ante aliam in ante
ponendo / igitur quelibet accepta sit et
omnes quelibet ex quo et omnes sunt
pertite et post non sunt pertite / aut
est accepta aliqua antequam nulla
fuit / nam si sit accepta aliqua an
tequam nulla habetur propositum / quia illa
erit prima / nunc non est dare ultima
acceptarum scilicet hodierna / ergo etc. Si
non / non sit dare aliquam revolu
cionem antequam alia non sit accep
ta quia ante omnes quamcumque acceptas
nulla sunt prior ponendo et est quod cum
omnes et quamcumque acceptas sunt ali
qua alia ab omnibus quamcumque accep
tis et quod ante qualibet accepta sunt
aliqua alia quia non sunt accepte
nisi quodam ordine una cum alia
et aliqua plures simul ergo non sunt
omnes accepte nisi sit accepta aliqua
que includat omnes alioquin in
quamcumque acceptas non esset ordo et
confunditur quia ipsius ponendo non
essent accepte omnes nisi esset aliqua
claudens omnes ergo nunc tamen ponendo:
Fiet autem hoc magis manifestum si loco
singularum revolucionum pertite sumuntur
aliquod permanens puta quantum

· om.

· q° rursus al

mih̄ et deducetur in eis uō pre
iudicia in tota eius multitudine gra
nor͡u acceptorum ordine quod dat͡z
s. q̄ unum sunt acceptum an aliud
uel p9 aliud et n° aliud· uere esset
dare adqui anteq̄ ullus esset
acceptum ante a^d dare adgranum
acceptum uel nō omnia grana essent
accepta per ordinem acceptionis uōe
tamen includat unum a^d. sic g° p͡z q̄
in reuolutionibus tc̄ est dare p̄mā
et ultimam et hic sunt modo. Vel
pt sic formari uō. q̄ nec͡z ē ponē
in accipiendis s' deuenient ad h'
q̄ essent accepte illud idē nec͡z
ē ponē in iam acceptis ꝑ i accipie
dis si deuenient ad h' ut essent
accepte una post alia est͡z dare
ultimam g° tc̄. Sc͡d° p͡z id' sic / a
int' reuolutiones p̄teritas sunt a
liqua a qua reuolutio hodierna
distat in infinitum a^t nō si sit illa
sunt nō p̄ma quia nō pt esse
maior distantia quā in finita
g° ista nō p̄cesserunt infinite re
uolutiones quia quanto plures p
cesserunt tanto ē maior distantia
a° illarum a reuolutione hodierna
si g° aliqua earum distat reuolu
tio hodierna ī infinitum sequitur q̄ nō
p̄cesserunt infinite reuolutiones
et sic q̄ q̄ detur semper sequitur quia
nullo modo potuit p̄cessisse reuo
lutiones infinite: Et ista ratio
similis ē et eiusdem efficacie illa
per quam probatum sunt p̄mo libro
q̄ in entibus est dare nō p̄m
et p̄fectissimum quia sicut in rebus est
ordo p̄fectionis p̄se ī imp̄fectibus ei
dem motus est p̄se ordo dura
tionis et sic ꝯ distantia finita uel
infinita ꝑ gradus p̄fectionis sep̄
nō ꝯcluditur q̄ sit dare p̄m et
summum in p̄fectione sic ꝯ distantia
finita uel infinita in reuolutio
nibus motus tc̄ nō ꝯclud
q̄ ē dare p̄mā in duratione. Ad
h' aut' tendent quidam doctores / q̄ error
p̄cedit ꝯ falsa ymaginatione
/ hac sc͡z / q̄ in motu tc̄ sit plures
reuolutiones / q̄ nō ē uerum / cum sit

unus et ꝯtinuus: Istud aut' ī nullo
impedit rōne / quia et si in motu nō
sunt plures reuolutiones distincte
p̄ imp̄fectione quietis / sunt tamen plures
p̄ signationem s'ns et rōnis / sic ī quanto
ꝯtinuo p̄t in linea sunt plures partes
equales nō quidē actuali diuisione
/ quia iā nō est͡z ibi ꝯtinuitas sed
signatione / sicut g° ad p̄bandum
lineā ꝯtinuā nō esse infinitam /
sufficiat p̄bare q̄ in linea nō p̄t
signari infinite partes equales p̄t
bipedales u^t tamen per h' oz actu secā
re lineā / sic ad p̄bandum q̄ motus
infinitus nō fuit sufficit p̄bare /
q̄ in ipso nō p̄t signari ī finite
partes equales / puta reuolutiones
u^t oz eas sic signare q̄ actu di
uidantur interiecta quiete / p͡z g° quod
motus uel creatura sub motu nō
potuit eē ab eterno / impediente or
dine p̄ceptarum / in quibus nec͡z
est signare p̄mā et ultimā / q̄ a
p̄batum ē de motu tc̄ / pt deduci ī
successiua generatione hominum / accipiendo
sortem genitum a platone / et platonē
genitum a catone / et sic ult' lineam
ascendentem / et ꝑ ordinem successionis
unius ab uno / quia in talibus nec͡z
ē dare p̄mum et ultimum u^t p͡z apli
canti ad h' aut' materias uoces p̄ius
factas / pt h' p̄bari pt p̄ius rōnibus
/ quia generatio nō potuit eē ab eterno
/ quia si est͡z possibile generationem
fuisse ab eterno / h' maxime fuisset po
nendo uirum et mulierem creatos ab
eterno in ista quantitate et in tc̄ gradu
ꝑ isto modo nō sunt possibile / ergo
nō quocumq͡z alio modo: Maior p
batur / q̄ si alio modo fuisset po.le
generationē fuisse ab eterno / ponendo
uel h' omēs homines fuisse genitos
q̄ uel h' ab alio p̄ore et sic semp' ī
inīt nō est͡z deueniē: ad aliquē
creatum et nō genitum / Sed quia h'
modo sunt possibile s' fuisset po.le
p̄mo modo / quia homo creatus ab
eterno tot fuisset clz homini genito
et omnibus / et ideo ꝑ ipsum potuit ge
neratio fuisse quecumq͡z po^t fuisse

sunt alios et sic probata est maior probatio minoris homo creatus ab eterno aut prius fuisset et posterius genuisset et sic generatio non fuisset ab eterno aut non prius fuisset quam genuisset sed mox ut fuit genuisset Sed hoc non potest esse probatio quia agens per motum precessit hic motus non solum natura sed duratione sed generans aut per modum alterationis cum tunc extrinsecus est generatio ergo homo generans natus precessit omnem generationem non solum natura sed duratione et sic generatio non potuit esse ab eterno quia nichil precedit eternum duratione Concludit autem hoc ratio non solum de hac generatione vel illa sed de generatione simpliciter si bene advertatur quia quod sic generans precedit omnia genita ab eo etiam quantum accepta Item illud quod est de ratione geniti convenit omni genito non solum per se accepto sed cuncti tamen aliis sic quod de ratione medii est quod sit inter extrema convenit omni medio non solum per se sumpto :. Sed omnibus simul sumptis Sunt est illa quod de ratione geniti per motum seu alterationem precedente est quod sequatur duratione generantem ergo convenit omnibus genitis simul sumptis sed hoc non posset esse ponendo generationem ab eterno igitur etc.

Ad rationes in oppositum videndum est Ad primam quod maior vera accipiendo divisim et non cuncti Quod patet quia sicut non repugnat uni parti motus fuisse alia parte ante se illa non repugnat ei fuisse alia post se Verumtamen cum sit revolutioni hesterne :. quia alia eam precessit et alia secuta est scilicet hodierna et idem est de qualibet alia quia ei non repugnat habere se aliam precedere et aliam sequi et tamen impossibile est quod omnes que possunt sequi sint secute et eodem modo impossibile est quod omnes potuerunt precedere precesserint Tertia est quod in hiis que accipiuntur successive et ordine quodam potest esse processus in infinitum incipiendo sed numquam in accepto esse neque in ante sumendo neque in post

Ad secundam dicendum quia individuus asini vel alterius speciei non est dare individuum signatum qui potuit esse per generationem assimilari speciem Sed in tota nulli ne... ibi omnium quantum accepta necesse est dare individuum quamvis sit illud quod non est ab simili sed specierum Tamen non est quia tota species transitum habet Sed hoc non potest esse aliquid illius speciei nec unum neque plura nisi esset circulatio quia si unum est illud sit ad speciei neque sit causa sui non est causa totius speciei nec plura si non sit circulatio

Ad tertiam est dicendum quod quando ponendo motum eternum erraverunt non solum considerantes sed contra rationem naturalem vel rationes proprias probat suam intentionem unum philosophorum sunt omni homini intelligenti faciles ad solvendum et quedam eorum modicum probabiles quas non pertractamus ne prolixitas pariat tedium legenti

Ad quartam dicendum est quod eternitas motus non impeditur a quolibet illorum impedimentorum sed ... motus que requirit ordinem partium in quibus acceptis necesse est dare primam et ultimam ut deducitur ... Rationes autem que sunt contra eternitatem motus facte ... sat sunt efficaces saltem prima et ultima Secunda autem est et tertia non precedunt quamvis conclusio sit vera quia licet infinito sed quod infinitum non possit fieri addo vel ... quod infinito ex ea parte qua non est infinitum possit aliquid addi Verbi gratia si ponemus columpnam infinitam secundum longitudinem et secundum altitudinem posset ei aliquid addi secundum latum sed non in longum Si autem ponemus corpus omnino quod infinitum nichil omnino posset ei addi Sed dato quod motus semper fuisset duratione initio sed tamen a parte post duratione tamen possumus ei nunc signare ultimam revolutionem que fuit et ideo licet a parte ante nichil posset addi quia infinitus sed a parte post continue potest addi et additur totum die ex hac parte unum est mane aliud et unum post et aliud totum et ideo quarta et prima non bene concludunt quamvis conclusio sit vera

Ad primum autem ... dicendum quod de... sic quod non est inconveniens infinitas revolutiones esse preteritas que numquam fuit preterita sed semper preterite Sed hoc non valet quia contradictionem implicat quod aliquid sit preteritum quod numquam fuit presens vel futurum

Ad ultimam rationem quidam dicunt quod ideo non concludit quia ut predictum quod unus intellectus sit in omnibus

hominibus. Sic posuit commentator vel
potuit mundus fieri sine hominibus
vel fuissent alie precessissent et causasset
infinita corpora successive, potest eis dici
facile quod anima que separatur ab uno cor-
pore perficiat aliud, et sic non erit
necesse ponere infinitas animas actu.
Sed istud non valet, quia non debet defendi
veritas per illud quod est falsum et erroneum;
ponere autem unam animam omnium hominum
est falsum et impossibile et supra probatum, ut patebit
infra, et est nichilominus erroneum quo ad fidem,
et ideo per hoc non debet nec potest defendi veritas
de possibilitate eternitatis mundi. Ter-
tia subditur quod deus potuit facere mundum
sine hominibus, aut quod una anima duo vel
plura corpora animaret. Unum quidem
est, sed non solvit argumentum, quia cum contra non
potuit facere mundum cum hominibus,
ita quod una anima una non informaret
plura corpora nec simul neque successive,
et tunc corruptis hominibus remanent
infinite anime, nec erit assignare com-
mentator non sit possibile unum sit aliud
non enim est magis impossibile homines
fuisse ab eterno quam quecumque alia, nisi quia
ad est in homine incorruptibile, puta
anima intellectiva, in aliis autem nichil.
Sed istud non valet, quia quod est corruptibile, puta
deus conservare perpetuam ne corrumpatur,
sicut lapidem, et tunc ~~et tunc~~ concluderetur
idem quod de animalibus. Alii solvunt di-
centes quod in equalitate revolutionum signa-
ta potuit deus unam animam creare,
sed non omnibus ab eterno loquendo, quia
deus non potest producere nisi sub aliquo
ordine, infinitum autem omnem ordinem ef-
fugit, ideo per nullam potentiam potuit infinita
produci. Sed illud videtur absurdum, quoniam deum
sicut enim in equalitate revolutionem posse ac-
cepta et signata potuit deus unam
animam creare, potuit et omnibus, quos
enim possunt et potuit signari, et si
non a nobis accipientibus unam post aliam,
tamen a deo considerante simul omnes
equaliter capta et omnes. Si ergo deus qui-
libet et omnes signavit in equalibet
simpliciter unam animam producere, sic potuit
ut essent tot anime quot revolutiones
preterite, non video. Item si anima
desinet esse cessante revolutione
sit primam sine proportionalitate dimam

subtrahentem influentiam suam, nullus
negaret quin deus potuisset tot animas
produxisse quot revolutiones. Si ei
concedatur infinitas in revolutionibus
et negatur in animabus, nisi quia revo-
lutiones transierunt et anime manent
et infinitas et ideo animarum esset actu
et simul, quod non concedunt possibile. Infinitas autem
revolutionum non est simul sed successive,
quod est possibile ut putant. Et ergo deus pro-
duceret tot animas quot fuerunt revolu-
tiones quarum quelibet cessaret cessante
revolutione. Contra: Secundo sic arguitur, quecumque
sunt talia quod nullum eorum repugnet
esse nec habent oppositionem ad invicem per quam uno
posito aliud destruatur, nec successionis
necessarium ordinem, talia possunt simul
esse sicut successive, quod enim impediret
eorum simultatem nichil ut videtur. Sed infini-
tarum animarum productarum vel possibilium pro-
duci in infinitis revolutionibus, modo quo
statim probatum est, nullius earum repug-
nat esse nec comparata ad alteram habet
oppositionem per quam una excludat aliam
nec habent successionis necessarium ordinem,
ergo possunt esse simul sicut possunt esse
successive. Non valet ergo solutio quam isti dant
ad argumentum nec motivum eorum est sufficiens,
quia si essent infinite anime quelibet earum
haberet eundem ordinem ad deum et ad alias
alias res quam habent anime que modo
sunt, quia ipsius autem infinite sunt multi-
tudinem sic se non oportet querere aliquem
ordinem tamen sic se non sit ad unum nec eius
Et est notandum quod Augustinus qui ponit mo-
tum ab eterno vel plurium videtur contradicere
ei quod dicit 12° libro de civitate dei
infinito, sic enim dicit quod infinitum non est actu
possibile esse nisi in potentia accipiendo
unum post aliud, sic tamen quod omne acce-
ptum semper est finitum et in successivis
de quibus ponit exemplum ut sunt dies
et agon; unde sic ipsum in 1° passo dies
accepta non possunt esse infiniti, quia
non sunt simul, sed quod ipse dicat postea
in xii libro De p[er]commutabilitate ... q° 2a

Secundo principaliter queritur utrum
potentia creandi possit communicari
creature. Arguitur quod non primo sic: tamen
non potest communicare quod sit primum agens

simpliciter ei non potest communicari quod agat nullo presupposito. Sed creature non potest communicari quod sit primum agens simpliciter quia iam non esset creatura sed creator. Ergo etc. Minor patet. Probatio maioris: quia quanto agens est superius tanto pauciora supponit, ita quod solum supponit minus quam cetera que supponunt eius actum. Et hoc est quia ars nature imitatur tamquam posteriori agenti. Sed agens supremum ut deus, sicut multi alii agentes inferiores, id est vel ex parte sui supponit. Ex quo videtur quod per hoc competit alicui agenti quod nichil presupponat ex parte sui quia est primum agens simpliciter non immixtum alteri; ideo non quod sit primum agens non potest agere nullo presupposito cum potest communicari. Et hoc sunt maiores. Item super infinitam distantiam non potest nisi virtus infinita. Sed inter terminos creationis est distantia infinita. Ergo etc. Maior supponitur. Sed minor probatur dupliciter. Primo quia illa distantia est infinita qua non potest dari maior. Sed non potest dari maior distantia quam sit inter ens et nichil. Ergo illa est infinita. Secundo quia inter quecumque contradictoria est equalis distantia cum contradictio sit una oppositio. Sed inter deum et non deum et inter totum ens et nichil est infinita distantia. Ergo inter quodcumque ens et nichil sibi correspondens cum distantia infinita. Item inter ens et nichil nulla est proportio. Ergo similiter inter virtutem que producit ens ex potentia et virtutem que producit aliquod ens ex omnibus nulla est proportio. Sed cuiuslibet finiti ad infinitum est aliqua proportio. Ergo necesse est alteram duarum illarum potentiarum virtutum esse infinitam, illam videlicet que producit aliquid ex omnibus per creationem. Sed infinita virtus non potest communicari creature. Ergo etc. Item sic agens quod totum producat totam rem debet se totum agere. Sed nulla creatura potest se totam agere cum non sit actus purus et nichil agit nisi secundum quod ens actu. Ergo etc. Item istud cuius actio non est substantia non potest creare quia actio eius supponit substantiam. Sed actio creature non est substantia. Ergo etc. Item si creatura posset creare aut hoc posset ut principale agens, quod primum est deus, vel ut instrumentum per dominum primo. Instrumentum non agit nisi ut motum et promotum, et tale supponit substantiam. Item quia instrumentum supponit adesse principalis agentis

sed in creatione non potest precedere aliqua dispositio, cum creatio fiat nullo presupposito. Ergo etc. Item augmentum arguit, quia quod agens possit excedere effectum suum tamen semper videtur equari actione et passione, quia non ad plus agit agens quam recipiat patiens. Sed creatio passio non arguit infinitatem infinitam potentie passive vel ad infinitum productum. Ergo nec creatio actio arguit intercedente infinita potentia activa. Sed per aliud non negatur quin creatio possit communicari creature nisi quia creatio videtur infinitam potentiam requirere intercedente. Ergo etc. Item creatio dicit productionem alicuius nullo supposito, quod potest intelligi dupliciter. Uno modo quod nichil supponatur ex parte agentis. Sed creans infinitum solum suae virtuti. Et hoc modo omne creare non potest communicari creature rationabiliter, cum potest communicari quod non sit ab alio tamquam a causa agente semper eius effectus infinitus sine causa, propter quod si sit causa eius connaturalitatem cum infinitus ei inesse, et propter quod prius est in omnibus que supponunt esse. Sed nulli creature potest communicari quod non sit ab alio agente, quia nomen creature importat oppositum, id est quod sit ab alio. Ergo nulli creature potest communicari quod creet nullo supposito ex parte agentis. Alio modo potest intelligi quod nichil supponatur ex parte subiecti, scilicet creatio infinita potentie agentis, et istud potest esse dupliciter. Uno modo quod generetur creatio secundum totum ambitum, et istud non potest esse quia ibi potest communicari creatio secundum totum ambitum quod non potest creare omne creabile. Sed nulla creatura potest creare omne creabile saltem se ipsam, quod est de numero creabilium. Ergo etc. Alio modo quod communicetur creatio secundum potentiam tantum quod tantum ad aliquem specialem effectum. Et sic adhuc dicunt quidam quod nec isto modo potest communicari creature quod creet, quod probant inductione in diversis creaturis, primo de creatura spirituali, ut est angelus, et hoc sic: nullus actus angeli intellectionis requiritur intercedente substantia tamquam potentia intellectiva ipso termino creationis. Sed intellectio angeli est eiusdem actus et actualitatis cum intellectio requiritur in angelo tamquam potentia quo est producto per angelum

adeo ergo nullus angelus potest creare aliquam substantiam. Maior probatur quia iste actus qui est necessario primus in creatione aut tenetur tamquam actus productivus eius aut tamquam formale principium productum eius. Exemplum primi est de calefactione respectu caloris causati in ligno. Exemplum secundi est de calore in igne respectu calefactionis ligni. Primo modo non requiritur aliquis actus accidentalis mediante, quia actus productivus et terminus productus sunt in eodem, ergo ad producendum ad extra non requiritur in producente aliquis actus manens qui sit actus productionis. Nec secundo modo quia actus accidentalis non potest esse formale principium creandi substantiam, quia omnis forma activa requirens potentiam acceptivam in secundo necessario requirit potentiam passivam in agendo, aliter enim actio eius esset absolutior principio suo productivo, quod est inconveniens, quia absolutior autem dicitur perfectior. Effectus autem productus non potest esse perfectior principio suo productivo. Tum primo omnis actus accidentalis in agente supponit potentiam receptivam in secundo. Secundo quia requirit potentiam receptivam in agendo et illa non potest esse principium creandi. Tum tertio creatio nihil supponat. Concluditur quaedam instantiae quae dantur contra probationem maioris. Una instantia est quia actus in virtute substantiae potest esse principium producendi substantiam tamquam instrumentum substantiae quamvis hoc non possit virtute sua. Exemplum de calore qui est instrumentum generandi carnem, ut patet secundo de anima, ergo similiter potest esse in proposito virtute substantiae creandae. Sed istud non valet, quia omne instrumentum vel attingit effectum principalem vel disponit ad ipsum. Neutrum potest dari in creatione. Non enim actus potest attingere effectum principalem scilicet substantiam, quia si principale agens esset agens virtute tantum non requireret necessario aliud agens medium inter formam suam et effectum. Agens autem equivocum est perfectius univoco. Ergo non necessario requireret medium, et per consequens non haberet instrumentum per quod agat tantum. Nec potest esse dispositivum, quia nihil supponit creatio quod disponatur. Et confirmatur istud, quia ubi actiones sunt

in virtute substantiae generantis non attingunt formam principalem sed tantum modo quandam dispositionem, sicut patet de qualitatibus alterationis elementorum qui non attingunt formam substantialem, aliter qualitas esset principium activum in materia et in materia receptiva formae substantialis, quod est inconveniens, quia quod non potest recipi nisi in substantia composita in essendo non potest agere nisi in substantia composita, ergo non in materia. Ad illud autem ad aliud quod dicitur secundo de anima de calore, calor enim per tanto est instrumentum animae generando carnem animatam, per quanto est principium alterandi in alteratione prima ad generationem, non quia in instanti generationis attingit formam carnis tamquam terminum, sic nec attingit materiam substantialem carnis tamquam passivum. Alia instantia est contra eandem maiorem probationem. Argumentum Avicennae qui dicit quod domus extra sit a domo in anima et in domus habet virtutem esse in re extra quam in anima, quia in re extra habet esse reale, sed in anima non habet esse nisi cognitum, quod est esse diminutum. Ergo imperfectius potest esse magis quod potest esse principium productum perfecti scilicet esse in re extra. Ad hoc dicitur quod minor est falsa, quia esse domus in anima est unius esse et perfectius, quia esse eius in re extra est domus cum in anima est ipsa cognitio animae qua domus denominatur cognita et haec cognitio est quaedam realis perfectio animae. Forma autem domus extra non est nisi ordo et compositio partium quae est accidentale et imperfectius ipsa cognitione et illa perfectius non est ab imperfectiore sed equiso, vel sumptum quamvis cognitio domus sit perfectior quam forma domus, tamen esse cognitum non est verius esse domus quam esse eius in re extra, quia non est eius esse formale sed consequens semper est tamen simpliciter perfectius vel accidens substantiae esset cognita vel cognitio quod esset actus semper esset omnino de ipsa re cognita et ideo nulla cognitio quae esset actus potest esse principium producendi substantiam nec per consequens creandi, et sic probata maior rationis principalis et instantiae contra eam evacuatae. Minor probatur quantum ad duas eius partes. Et primo quantum ad hanc quod intellectio angeli

sit actus / quia nō repugnat itellcm
angli distincte intellige q̄ tunc itelli
gibile / et si intelligibilia possent esse
infinita altius rōnibus et actō disspata /
q̄ ultz cor ess̄ cognoscē altum / ma ipse
potens coparte intelligibilis nō iuenit
coparte intellcus repugnācia q̄ possit
intellige distincte et pfecte quelz illor
et omnia illa / sz constat q̄ repugnācia
ē dicē / q̄ possit hoc facē pvna itellcōz /
ḡo nō repugnat anlo hrē a. Sz et
alia intellcōez / h' ante nō poss̄ eē si
itellco id' realit cū sba angli / ḡo est
actus / assūpta pbac̄ sp̄ pmo posite
itellcōnis / 2o cōfinitate itellcus an
gelici / 3o cōfinitate essencie angli
Cōpmo sic / intellige vnic̄ si esset rō
infinitor obor disspator icludet i
se eiet pfcōnes infinitor itellcōm
que nate essent ● heri rū illor / Sz
nō poss̄ cōtinē eminent u' ess̄ ipse
infinitū intensiē / quia ubi 1e itellcō
nes essent f̄ spāas rōnes ibi esset
infinite pfcōnes altius pfcōnis
p obā que pō sunt infinita esse
et disspata / ḡo v fiūt eminentiori mo
oz q̄ inveniat aliqua infinitas nō
cōtēsia / quia illa tollit vnitas actus /
ḡo intensiā q̄ ē impole. Sz cōsi.o
sic arguit / quior pt eē vnū itellige
ista pñt simul et intelligi / Sz itellcus
finitus nō pt simul itellige ifinita
obā disspata / quia maior vtutis
ē simul intellige plura disspata quā
pauca / ḡo infinite vtutis est simul
itellige et distincte infinita disspata
Sz 3o sic / vna intellcō requit vnum
obm pmū et vnā formale rōnem
obi nā / sz h' nō pt dari impposito / ḡo
etc. Pbo min.is / qz vnū obm u' pt
poni nisi eēncia angli / quia omnia
ponitur adinvicē disspata / sz h' nō pt
esse p dno / Pmo qz ad itelltu.e ab an
gelo ē infinitū / nulla aut finitū
pt eē rō intelligēdi pfcē obz ifinitū
Sz 2o quia u' pt esse rō cognoscēdi
plura altius rōnis u' eminenter
cōtineat omnia illa fm cognoscibi.te
et pmis f̄ entitate / ḡ nichil pt esse
pncipiū cognoscēdi infinita disspa
ta si essent / u' eminet cōtineat
infinita / et sic erit infinitū / q̄d' non
ponit de essencia angli / et 1a pbac̄ ē
pma p̄s minor: Sz 2a p̄s quamuis
sit concessa ab auicena quietc. cao
2o tamen adhuc pbac̄ / quia ulta itelli
gibilis nichil pducit u' itelligendo
et volendo / sz anglus ē huiusmodi / ḡo etc.
Et sic pbatū ē q̄ sba p̄t finalitur
anglus nichil pt creare. Sz 3o. p
batur pñcip.o q̄ nulla forma nīl
pt dari ab aliqua creatura / sic / for
que creatur pus ē nālit creatura
efficientē quā informarz matiaz
/ sz forma nīlis nō pt eē ab aliqua
creatura pus nālit quā iformarz
matiaz / ḡo etc. pbacō maioris / quia
si forma nō ē pus nālit quā in
formarz matiaz / ḡo nō capit eē a cā
sua nisi ista actōne qua sbz iforc̄
ab ea / sz ista informacō est mutacō
p̄pe dcā et nō creacō / qz etc. Pbacō
minoris / nulla creatura pt dare for.e
nīli esse pfectū / quia si poss̄ dare tale
esse poss̄ ipm cōfuare 1a ut realit
ipse subsisteret q̄ nō ē po.le / ḡo et c.
Ĩhis tamen nō obstantibus / dicēd' ē
q̄ quamuis nulli creature sit cōcessū
q̄ cet / tū nō apparz aliqua rō quare
nō cōcedens nō posset facē aliq̄
creaturā que possit aliq̄ producē
nullo supposito i q̄ agat / et qz tota
repugnācia que vr esse in creacō
ne cet / fundatur in duobus / Pmo vnū
ē / q̄ creacō vidē requirē infinitaz
poz intercante p ifinitā distanciā
entis cum ente. Ad ē q̄ ois actō
creature dz eē pmotū ul immediatū
que nullo suppoīt sbz / nō h' duo in
frigent p ordinē / pmo ḡo ondēt
q̄ nō ē ratū illud q̄ cat hrē vtute
infinitā p infinitā distanciā nō
entis ab ente / q̄ patz pmo / pbz q̄
cuius et nichil nō st' tū creacōnis / ut
patet coptedūti cōne / q̄ cum cacō
dicatur eē de nichilo / solū itelli
negative / quia nō ē de aliquo / u' c
in rōne sbi / u' c irōne tū. Cōpmo pt
formari talis rō q̄ quecunq̄ actō nō
h' sbz u' tz aquo sz solum effectū
pductum nisi effectus pductus f. ipse
arguat ifinitate vtutū pductiue
nō potuit arguere cōalquo q̄ sit in
actōne / quia nō est ibi aliud u' c sbz
nz ti neqz distancia tior / Sz cacō

9o pbata de anlo. 2a. 9o

est sic ut declaratum e(st) i q(uesti)one pre
denti. ergo etc. Effectus aut(em) creationis
si se no(n) extendit infinitam virtute(m) age(n)
tis tu(n)c ipse sit finitus ergo etc. Sed 2o quia
dato q(uod) ens et nichil essent ti(ermini) crea
tionis tamen nulla h(abe)nt inter se dista(n)
tia(m) sicut enim dicta et divisibilis non est
nisi entium inter se. ens enim non e(st) divi
sum neq(ue) dicens ab no(n) ente q(ui)a ide(m)
et divisum sunt dicte entis sic et dista(n)
tia non e(st) nisi entium et non entis ab
ente q(uod) patet in spali distancia q(ue)
e(st) p(er) locum celum enim non distat a nichil
ultra celum distantia localit(er) et pea
dem ratione non distant distancia for
mali quor(um) unum e(st) ens et al(iu)d n(ichi)l. 3o
quia dato q(uod) distent illa distancia
non esset infinita q(uod) p(ate)t dupl(iciter). Primo q(ui)a
illa distantia non e(st) infinita q(ua) e(st) dare
maiore(m) sed e(st) dare maiore(m) distantia(m)
qua(m) sit illa que est entis ab non ente
q(uod) pon(itur) ti(ermino)s creationis eo q(uod) non ens
q(uo)d implicat contradictione(m) multo plus distat
a b ente q(ui)a corpo(ra) vel p(ot)est fieri q(ui)a ergo
etc. Ite(m) p(ost)q(uam) vel a non eo sibi n(on) auget
vel minuit distancia(m) t(er)mino(rum) tu(n)c enim
distant adinvice(m) albedo et nigredo
si sunt separate sicut si essent i(n) s(u)bie(cto)
sed ens et nich(il) circa s(u)b(iectu)m suppositu(m) non
distant infinitum q(ui)a forma et p(ri)va
tio circa s(u)b(iectu)m se h(abe)nt ut ens et n(ichi)l quor(um)
distancia(m) abs(olu)te alii agens n(atur)ali actio(n)e
n(atur)ali ergo exclusio s(u)b(iect)o ens et nich(il) non
distant infinitu(m). Sed p(ro)pt(er) istud q(uod) non
est de r(ati)one actionis creature q(uod) sit
motus vel mutatio que supponit
s(u)b(iectu)m q(ui)a non min(us) e(st) p(ossibi)le deo separare
actus a s(u)b(iect)o dum p(ro)d(ucitu)r ab agente n(atur)ali
q(ua)m postq(uam) p(ro)ductu(m) est sed hoc e(st) possibile
q(uod) sit in sacro altaris ergo et p(ri)mo sed q(uod)
actus p(ro)ductus non ex s(u)b(iect)o n(on) nisi s(u)b(iect)o
ab agente n(atur)ali cooperante tam(en) deo
non ad p(ro)ductio(nem) sed ad tale(m) condiciona(m) rei
p(ro)ducte et p(ro) q(ua)nto p(ro)ducetur absq(ue) inni
tatione que s(u)b(iect)i requirit. Ad p(ri)ma(m)
r(ati)o(ne)m in op(positu)m dicendum e(st) q(uod) n(on) l(icet) tamen
p(ot)est contradici q(uod) agat nullo p(re)supposito
ex p(ar)te agentis. Sed enim est ip(s)e p(ri)mum age(n)
tis. Sed age(re) nullo p(re)supposito ex p(ar)te
s(u)b(iect)i p(ot)est contradici alii a p(ri)mo agente.
Ad p(ro)bationem dicendum e(st) q(uod) sed ordine(m)
n(atur)alis agens creatu(m) p(ar)te suppo(sit)
aliquid p(ro)ductu(m) p(er) agens n(atur)ale non

quia agit parte(m) tu(n)c deus qui n(ichi)l
supponit agat (in) t(antu)m partem. Sed quia for(tior)
rei actis de ad qua(m) sola p(ro)ducenda(m)
se extendit virtus talis agentis est
ordo vel op(er)atio que nulla virtute p(ot)est ee
nisi inordinata et corporali. Sed r(ati)o agens
n(atur)ale supponit m(ateri)am adeo p(ro)ducta(m) q(ui)a
agit p(er) solam forma(m) que e(st) p(er) alteratione(m)
p(ro) ne effectus p(ro)ductus sit p(er)fectior suo
p(ri)ncipio p(ro)ductio et io p(ot)est p(ro)duce(re) nisi
forma(m) que de novo sua est alterata p(er)
compositi sed ex h(oc) non sequitur q(uo)d deus
p(ro)duce(re) aliqua(m) creatura(m) p(er) unita(tem) istam
natur(am) que se toti agere p(ro)ducendo
aliquid ad s(ecundu)m se tot(um). Ad p(ri)m(um) d(icendum)
est p(er) interp(re)tatione(m) maioris q(ui)a c(ontr)a(ri)o
non h(abe)t ip(s)e t(er)minos ut supra p(ro)batu(m)
fuit vel si aliquo modo tollet q(uod) ens
et nichil sunt ti(ermini) creationis et t(ermin)os c(ontra)rios
tu(n)c non sunt ambo positiui nulla est
distancia ut supra fuit ostensum. Vel
si aliqua distancia illa non e(st) infinita
et quamvis h(oc) sunt sufficient(er) p(ro)batu(m)
ad maiore(m) enim t(ame)n nondum e(st) q(uod) q(ua)n(do)
extrema distancie sunt in e(ss)e tu(n)c
tanta e(st) distancia q(uan)ta e(st) q(uan)titas
medii interpositi sive sit q(uan)titas ex
tensiva sive intensiva ut patet in
distancia t(er)mino(rum) q(uan)titativo(rum) et in di
stancia qualitativa c(ontra)rio(rum) h(abe)ntiu(m) mediu(m)
sed q(ua)n(do) distancia e(st) inter extrema i(m)me
diata tu(n)c tanta e(st) p(re)cise distancia
ex t(er)mino(rum) q(ua)ntu(m) unu(m) extremu(m) e(st) maius
altero q(uod) patet q(ui)a v(bi) non mediu(m) int(er)
extrema nich(il) al(iu)d e(st) i(ll)a distancia nisi ex
cessus unius extremi sup(er) altero. Alt(er)
enim non p(ot)est i(n) infinitu(m) g(ratia) ens finitum
creatum non excedat i(n) infinitu(m) a(liud) ens
correspondens q(ui)a non exce(di)t nisi tanto
q(ua)ntu(m) ip(s)e e(st) p(ate)t q(uod) non e(st) i(ll)a distancia
infinita. Ex quo p(ate)t q(uod) illud quod
assumitur ad p(ro)batione(m) istius minoris
non e(st) veru(m). Sed q(uod) int(er) quodcu(m)q(ue) ens et n(ichi)l
g(ratia) correspondens sit tanta distancia
q(uod) non possit dari maior q(ui)a sit
est maior excessus dei vel totius
entis ad non d(ic)tu(m) vel ad totu(m) non ens
q(ua)m sit istius entis puta lapidis
ad non ens aut correspondens sit ma
ior e(st) distancia dei a non deo vel totius
entis a non ente q(ua)m sit h(uius) entis

puta lapidis quo ente est corrumpen-
te perfecte. Patet ad secundam confirmationem
eiusdem motivi: scilicet quod non est eadem distan-
cia inter omnia contradictoria, quia maior
distancia est inter deum et non deum, sicut
totum ens et nichil, quam sit inter ali-
quod ens creatum et nichil, et corrumpere.
Ad 3m est dicendum quod inter ens et nichil nulla
est proporcio, quia alterum est positivum et
alterum pure negativum. Et positivi ad non
positivum nulla est proporcio. Similiter nulla
est proporcio distantie que est inter duo
entia creata ad distanciam si qua sit
inter ens creatum et nichil, non propter iste
alicuius causam. Sed quia una est posi-
tiva contraria, posito altera non, sed unum op-
positum negativum. Ex ista autem improporcione
non sequitur quod virtus que potest super una
distancia sit proporcionabilis virtuti
que potest super aliam, ut patet per exemplum. Similiter
nulla est enim proporcio distantie inter
lumen et tenebras ad distanciam caloris
a frigiditate, cum tamen quelibet sit finita, et
eadem virtus solum potest super utramque, quia
aer de tenebris deducitur ad lumen
et frigiditate ad calorem. Ad 4tum est
dicendum quod non oportet quod illud quod producit
totam rem agat se toto. Sed sufficit
quod illud per quod agit contineat [illegible]
virtute omne illud quod producit. Concedendo
et maiorem, potest dici ad minorem quod deus potest
facere creaturam que se tota agit, primo
intelligere aliquam que non haberet in se
potentiam similem sed se tota esset actus et age-
ret. Nunc propter hoc esset actus purus, quamvis
non esset actus permixtus potentie que est
in ea. Ad ultimum dicendum quod actio que
est sine motu est idem quod ratio producto et
quod includit respectum ad producentem. Et ideo non
necesse quod requirat subiectum preter productum
nisi ratione producti. Et propter hoc quod agere
sine motu quicumque causatur non oportet
quod omnis actio eius supponat genus
[illegible] est operativa actionis ex qua
sola producitur ~~aliquid~~. Ad 6. sexto
est dicendum quod si agens instrumentale do-
tatur omne illud quod supponit aliquod
aliud agens. Sic omnis creatura in ac-
tu suo quantumcumque naturali est agens instrumenta-
le, quia supponit primam causam tam
initiativam esse et per quem manere, et
tale instrumentum non sic quod agat ut mo-

tum vel permotum, quia nunc angelus
movet quo mediante motu ad hoc ut agat.
Nunc tamen necesse est moveri, ut quidam dicunt,
ad hoc ut agat. Rursus agens naturale
non oportet quod disponat ad effectum ulterioris
agentis, alioquin omnem actionem
naturalem sequentem effectus qui esset
a primo agente, quod non est verum. Si non agens
instrumentale vocatur ~~[illegible]~~ solum id quod disponit
non existeret in actu nisi spirituali modo
sicut terra ipsius, sicut est in secundis, sic
est quod assumitur et tale agens non possit
creare huius actione, non oportet quod omnis
creatura sit instrumentum dei. Hoc modo
quia nunc est causa in actionibus naturalibus
ut dictum est. Ad 2nes per quas probatur
idem predicatorum [illegible] dupliciter respon-
dendum est. Et primo ad illa per que probatum
est quod angelus non possit creare, dicendum
quod nec maior probatur sufficienter, nec
minima non, quia aliquis actus perfectionis
exigitur ratione actionis que nunc est productiva,
sed neque principium formale productivum,
sed est virtus sive inclinatio principii
producti vel productionis et ratio producti, et
istud est in omni agente per cognitionem sem-
per parte, quia intelligere et velle solum que
ratio perexigunt ratio producto non sunt
productiones neque formalia principia
productiva. Sed unum eorum sicut intelligere
est directivum, aliud scilicet velle est inclinativum
seu applicativum principii activi ad a-
gendum, ut patet in actione que fit
per artem humanam, quia intelligere et velle
solum applicant membra corporis in quibus
est virtus seu potencia faciendi opera
artis. Et idem est in operibus naturalibus que
perexigunt cognitionem transit tamen in homine
quia in brutis, homo enim generat hominem
et equus equum per cognoscendo et appetendo.
Sed cognoscere et appetere non sunt generare
nunc principia formalia quibus fit generatio
sed sola applicatio activa passivis, et idem
esset de igne si generaret ignem per cogno-
scens et volens. Ex quibus patet quod non
omnis actus qui ratio perexigitur
ratio actionis est productio vel formale
productivum tamen. Sed est quoque actus directivus
vel inclinativus principii activi respectu
actionis. Et talis actus solum presen-
tement quid sit directivus et inclinativus
quod non sit spiritualis vel actualis, sed tamen

z variari pt / z sic patet q maior
proportio no est pbata : Ite nc minor
sufficienter pbatur / lz enim duas ptes
una cap angelus nichil pducit i
intelligendo volendo / z q concedit
alia e q intellige z velle angeli
natio sunt accidentia / z hoc no bene
pbatur / ymo ad eius pbatonem
sumitur unu manifeste falsum / vz
q no repugnat intellectui angelico di
stincte intellige quecumq intelligibilia
si intelligibilia essent infinita alterius
ronis / z adeo separata q nullum eorum
esset principium cognoscendi alterum / lz enim est
impossibile / quia aut essent p unica intellectionem /
aut plures / no p unam / quia tunc esset
infinita nc i pluribz dut / nc plures
quia ille essent intellectiones infinite intensive /
q nullum eorum esset ro intelligendi alterum
/ z sic essent tot intellectiones quot essent
intelligibilia / lz at no possit ee primo /
quia intelligendo unum p9 alterum dis
tincta intellectione nunquam poterit deve
niri ad infinitum actu / Sz dico / quia si = t
aliqua illarum intellectionum / esset infinita
/ quia tamen intellectiones sunt altius z altius
ronis / z ponens altius pfectionis si
esset intensive pfectius infinitum / esset de
venire ad aliquam intellectionem infinitam / q
semper procedendo augetur pfectio / z sic
impossibile e / unde sic infinitas pfe
ctionis repugnat enti / ut pbatum
fuit libro primo : . Sic repugnat cognoscere
si ad istud dicet / q no repugnat intellectui
angelico intellige omnia intelligibilia
diversarum ronum que sunt z ee possunt /
tamen talia sunt finita / q credendum esset
eis / lz no essent credd / qm hi posset si
p unam intellectionem / nam intellectus bea
tus vel angelicus videns deum videt
in ipso omnes res creatas z creabiles
quantum ad suas quiditates pfectionis ut
pbabitur libro secundo z in qq ba in
tellectus angelici vel humani e finita
/ unde ex sola finitate no pt suffi
cienter argui / q angelus no possit
intellige omnia intelligibilia naturalia
unica intellectione que sit sua substa
¶ Alia rone / p qua pbatur / quod
nulla forma materialis pt creari
ab aliqua creatura / consideratum e
p interceptione : . minoris / cuius

enim forma aquocumq pducta p9
ordinem nature e ad nisi e q unita
in equanis simul sunt : . ppt q vio
vel qpo supponit variabilia seu co
pabilia z no qo / nc pp hic pt forma
nihilis pse conpisse sine in vel sbo / q
nulla quarum unum e prius alio or
dine nc sunt inseparabilia durone
ut slz z sua passio / z omnia acci
que dixi inseparabilia

de actione et itencione creantis

Circa 2m principale quritur duo / p
primum e utrum deus agat ime
in omni actione creature / Sm e utrum
deo conveniat age pp finem : ¶ Ad primum
sic pcedit / z arguit quod deus agat
imediate i omni actione creature / quia
sicut se lz unitas ad constituendum
numeros i rone te nullis / sic se habz
deus ad creaturas in rone cause
agentis / Sz unitas imediate ad
nos constituit omnes nz pt binarius
que constituit pse ipsam / vel pse re
plicata / addita enim binario constituit
ternarium / z addita ternario constituit
quaternarium / z sic de omnibz / ergo si de
cum aliis agentibus imediate pdu
cit pse ipsum solum ¶ Item sicut se lz
esse ad agere ita age ad agere / sz creata
omnia no esse nisi deus imediate
adesset ei / ergo creatura ad no agere
nisi deus imediate coagere ¶ In
contrarium e / quia si deus imediate agere
omnia actio creature superflueret
/ z hoc autem e inconveniens / ergo etc ¶ Re
lictz unum supposituz z ad pmittit suppo
q cuiuslibet creature deo competat age / alio
quin ego no licet loqui / z de deo quidem
nulla e dubius / tamen demonstratum sit a
philosopho totum universum ee ab uno prio
q dicimus deum / de creatura autem
quidam aliquando putavit quod fecerit
/ q omnino nichil agat puta / q ignis
no calefaciat sz deus creat calorem
/ z sic de omnibus / tamen quia hec opinio tol
lit a rebus pprias operationes / tollit
z iudicium sensus quod comprimit causas rerum
in virtutem agendi / ideo nunc ab omnibus tam
quam improbabilis refutatur : ¶ Suppo
sito ergo deus creare agentem / quritur
utrum deus agat in omni actione crea
ture imediate / z dicunt aliqui q

sit / et hii insultant enim / quidam dicunt
quod tales effectus sunt adeo intimi sunt
esse a creatura / aut intimi sunt de ea
tamen esse / quod nituntur sic probare / intimus
rei totum esse sunt principium ab aliqua
creatura / sed adesse rei facit in quantum
a solo deo causatur / ad distinctionem
autem esse nichil facit materia sed solum
forma quam creatura impressit materia
illa induat / et hoc sic / deus creans iam
operatur immediate adesse rei creatura
quod deus forma adesse distinctum esse
aut est magis intimum rei quam ea per
formatur / unde remanet alius remo
ut tius unde dicunt prima ratione de causis / ergo
modum re deus est rei intimus et immedia
tius operans quam aliqua creatura. Tertio
conclusio / non videtur esse ad propositum / assumit
etiam falsum quod non sit ad propositum / patet quia
aliud est dicere quod deus producit immediate
aliquid quod est in creatura formaliter / que
est alia per substantie compositionem / quod utrumque unum
est / et hoc querit questio / aliud est dicere quod deus
producit immediate omne illud quod producit
creatura / tamen enim actio creature attin
git formam ut terminus sue actionis / et non
materiam ut primum dicunt / tamen usque ad
ipsam formam rei naturalis ad quam immediate
attingit actio creature attingit et
actio dei immediate / ipsi autem permittunt
primum et non secundum ut patet ex medio quod
adducunt / et ideo non est ad propositum / assumit
et falsum / quod enim dicunt quod esse est intimius
rei quam ea que non ipsam determinat / si in
telligatur quod esse in potentia sit intimius
rei quam esse in actu per determinationem falsum
est / sicut enim per formam quelibet res est unum
ens quod est privatione ut dicitur secundo physicorum / sic
esse actu est unius et intimum esse rei
quam esse in potentia / sic autem intelligitur quod esse
actuale in sua totalitate sumptum intimius
~~esse rei quam esse in potentia~~ est rei quam ea
per quam determinatur ad esse vel illud quod
est esse unius vel intellectuale / tamen veritatem
propositum / ut deesse patet / quia et non videtur unum quod
que penitus sunt idem unum non est in
timius rei / sed esse et determinatum esse in una
et eadem re / sicut in plantis sunt idem
re unum enim viventibus est esse / ergo
unum non est rei intimius quam alterum loquen
do realiter / sed ratione tamen esse in quantum intimius

est rei quam per [illegible] determinantes ipsam
et sic intellectum iam prius advenit et po
sterius recedit / separatur enim secundum rationem
ab aliis / quia quod ut ipsum legitur
precedere / sed ex hoc non potest sic / quod deus
immediatius operetur in omni re quam
aliqua creatura / primo non quod operetur
immediate / quia universalia non sunt
nisi secundum singularia / et ideo res non sunt
ab aliquo intimius sunt esse / nisi quia
sunt ab eodem intimi sunt determinati
esse / cum oppositum propter que post hoc opinio :·
Alii tenent eandem conclusionem / sed alio mo
do adducunt dicunt enim quod duo sunt genera
effectuum / quidam enim sunt solum a solo
deo creati / nullo cooperante ut angelus
vel celum / et tales effectus sunt a deo
immediate et totaliter .i. secundum omnem modum
et de istis non procedit questio / alii sunt
effectus causati secundum [illegible] et non solum dei
et de istis est questio / de quibus dicunt quod
sunt a deo toti immediate / non tamen
totaliter / hoc est non secundum omnem modum / quod de
clarant / quia ut dicunt / deus uniformiter
in omnibus rebus quantum est de se / quod to
ta diversitas in effectibus est ex diversitate
recipientium influentiam divinam propter
diversitatem suarum naturarum / et ideo effectus ex
ea parte que sunt ex causis secundis sunt
distinctorum et non ex parte dei / sic igitur
res intimi a deo sunt / quia talia non
distinguuntur / verbi gratia / In re vivere idem est
penitus unum et esse / et ideo totum est im
mediate a deo / et totum immediate a so
lo agente / sed non eodem modo / quia
ex parte ipsius esse non est distinctio in re
bus / sed per unum distinguitur una res
ab alia / propter quod deus dat esse et unum
sed solum sub ratione ipsius esse in quo
nichil distinguitur / creatura vero dat totum illud
sub ratione que est unum ex parte cuius est
in rebus distinctio / Contra hanc autem opinionem
videtur esse dictum [illegible] .ii. physicorum causa. de causis
sic / Ut dicit / quod effectus particularis reducitur
in causam particularem et universalis in
universalem / sed esse est universalissimus
effectus / ergo reduci debet reduci in causam
universalem que est deus / unum autem
cum sit effectus particularis debet reduci in cau
sam particularem / ut rationes effectuum

coincidant rationibus causarum : Ideo
illa opinio deficit in se et in sua ratione
quod cum dicit quod deus uniformiter agit
omnibus licet est diuersitas in rebus
non ex causis secundis sicut est quia secundum hoc
impossibile esset quod plura et distincta sic
venirent a deo sine causis secundis et ita
deus non posset diuersa creare quod est
falsum et contradicit primo dicto eorum scilicet quod effectus
qui sunt a solo deo sunt toti a deo
et totaliter hoc est secundum omnem modum quo
habent esse et uniuersum habet esse distinctum
Item semper uniformiter et nullo modo dif-
formiter est quod agentis naturalis et non
voluntarii dicere ergo quod deus semper quantum
est ex parte eius agat uniformiter et nullo
modo difformiter est idem ac si diceret quod deus
agit necessitate nature et non ex libera
voluntate quod falsum est : Ideo et per
probant suum propositum non valet quod enim
assumunt quod effectus particulares reducuntur
in causam particularem et uniuersalis in
uniuersalem et intelligendum est de per se
et uniuersali predicatione consimiliter ita
et effectu ut patet per exempla que ponit
ibidem philosophus ut statue quedam statuarium
faciens hec autem singularis quod sic non est ad
te statua et hec statua secundum rationem tamen sic
non reducuntur in causas diuersas nisi
tantum ratione quia sunt statuifica et
hec statuifica et generaliter impossibile cum esse et
vnum dicuntur in eodem solum ratione re-
duci dicunt dicunt solum in causas diuer-
tes ratione si quod scilicet solum est vna cau-
sa que dat esse et vnum immediate secundum
subdiuisis rationibus esse quidem tamen
ipa est eius actu et non ad solum ipso
vnum vero igitur est vnius actu et ad
vnius ipso semper enim quod tale impos-
sit a deo quod est actu tale et non ex quo esse
et vnum in eodem quod rationes eorum diuer-
tes reducuntur immediate in causas
realiter diuersas puta vnum in causam
secundum esse ad causam primam que est deus
9o Ideo dico est aliter quod ea que sunt a deo
medijs causis secundis non sunt a deo im-
mediate sicut ipse rationes horum videntur
sonare quod apparet primo sic si deus ageret
immediate ad productionem effectus se-
cundi ut cum ignis generat ignem etc. agit
eadem ratione qua creatura aut alia
non eadem probo primo quia illa per
se creatura sine speciali influxu dei
supposita conseruatione sue nature et sue v-
irtutis actiue quia actio que non ex-
cedit virtutem speciei agentis sufficienter
elicitur a sola virtute propria igitur ponere
aliud immediate elicientem eandem actionem
superfluum quia impossibile est eandem actionem numero
esse a duobus vel pluribus agentibus ita a quolibet
illa quorum sit immediate et perfecte non nisi
sit eadem virtus numero igitur impossibile est quod ea-
dem actio numero sit ab utroque immediate
et perfecte actio autem creature immediate est
a creatura et perfecte cum non excedat
virtutem sue speciei igitur eadem actio non
est immediate a deo : Maior de se patet
minor probatur Contingit enim quod eadem
actio numero sit a duobus et a quolibet
perfecte sed ab vno immediate ab alio me-
diate quia eandem actionem quam facit
causa proxima immediate facit eti-
am et remota perfecte quia tamen dat v-
irtutem cause proxime et data conseruat et hec est
mediate solum alio modo contingit eandem
actionem numero esse duorum immediate Sed
concurrentium perfecte ut cum duo trahunt nauem
vel due candele causant vnum lumen
quia concurrendo est perfecte trahens nauem
et concurrens candela perfecte est et perfecte illumina-
tio aeris in talibus enim duo agentia
et perfecta supplent vicem vnius agentis
perfecti si autem actio sit immediate et perfecte a quo-
libet non apparet modus possibilis nisi utrorumque
eorum sit idem principium vel eadem virtus numero
prout sic enim dicimus quod ydemptitas patris et filij
vna numero spiratione spirant spiritum sanctum
et quilibet perfecte quia in eis est vis spira-
tiua vna numero vera est igitur propositio maior scilicet
quod eadem actio non potest esse a duobus
vel pluribus ita quod a quolibet sit perfecte
et immediate nisi in eis sit eadem
virtus secundum numerum minor autem de se manifesta
est sequitur igitur quod scilicet quod deus ad effectum
cause secunde non agit immediate eadem
actione cum creatura : Item nec alia
quia aut vna illarum actionum prius
attingeret productum quam alia aut non
sed utraque simul non vna prius quam alia

puta actio dei prius quam actio creature,
quia si deus sua actione prius rem
totam produceret, tunc creatura per suam
actionem sequentem nichil faceret. Ergo
si actio creature precedit actionem dei,
non potest dici quod deus producat partem et crea-
tura partem, quia hic quilibet utrumque in-
idem quod producit creatura immediate
producit etiam deus immediate, prius
enim fuit ostensum quod inequalis creatura
nulli est adeo quod est adeo immediate, scilicet
materia. Item non utriusque actio simul
attingit productum, quia si hoc esset
altera superflueret cum una sufficiat ad
totum producendum. Respondeo: ille actiones
unum esse idem realiter cum sint terminus un-
ius et ab illis sumunt denominationem ipso. Licet
est ergo ad inveniendum eandem formam
nullo esse diversas actiones. Patet igitur
quod ea que producuntur per actionem creature
non producuntur adeo immediate, possit
tamen deus ea immediate producere
si vellet. Sed tunc creatura nichil ageret.
Tertio patet idem sic: ordo agentium corre-
spondet ordini finium, sed unius rei non possunt
adesse duos fines immediati et proximi,
ergo nec duo agentia. Nec forte suppleret
vicem unius agentis, sicut modo quo dicitur
est de trahentibus navem, quia tunc simul
possent esse duo immediati fines.
Ad primum autem dicendum est per receptionem
[illegible], non cum sui additione tamen
aliis minus causat minus, ymmo ipsa
sola sui replicatione causat omnem
numerum linealem. Sex enim non sunt tria et unum
sed semel [illegible] vi unitates, nunc ut
non habet aliam materiam quam unitates.
Est enim unus [illegible] multi[illegible] collata.
Et eodem modo deus omnia immediate
produceret si virtute producendi aliis non
communicasset. Ad secundum dicendum est quod non est
simile de esse et agere, quia esse entis
sic est, puta intelligentie vel corporis celestis,
est immediatus effectus cause prime, que
est causa eius immediata non in fieri
solum, sed etiam in permanendo in esse, et ideo tale
non esset nisi ei causa prima immediate
coexisteret. Sed agere cause secunde non est
immediatus effectus cause prime, et ideo non
oportet quod deus tali actione immediate

to agat, sed solum mediate, eo quod
de illa adiutorio cause secunde.
Ad secundum sic proceditur et arguitur quod deo
non competat agere propter finem, quia
omne agens propter finem videtur moveri
motu finis, cum moveat agentem eius
appetitum. Licet movet appetitum, ut dicitur
xii metaphysice et iii de anima. Sed deus agit
immobilis existens, ergo etc. Item si deus
agit propter finem, aut propter finem qui est ipse,
qui habito fine cessat actio propter finem;
deus autem semper se ipsum habet, ut sic
loquamur. Nunquam ergo propter se agit, nec
propter finem aliud a se, quia finis melior
est hiis que sunt ad finem. Deo autem
nichil potest esse melius, etc. In contrarium
est quod dicitur 2 metaphysice quod omnis intellectus
operatur aliquam causam, sed deus agit
per intellectum, ut patet ex [illegible] libro de
xxv; ergo operatur aliquam causam. Sed
hec causa est finis, scilicet cum [illegible] sit aliquid. Responsio.
Ideo dicit quidam quod deus agit propter
finem qui est sua bonitas, quod declaratur
sic: duplex est finis, finis operationis
et finis operantis, et differunt, quia operans
est quidem in alio quam in operante, sicut
finis edificationis est domus et ut
visibiliter finis operationis est res opera-
ta vel operatio [illegible] in operatore.
Finis autem operantis est illud quod principaliter
intendit operans, et est semper in opera-
te, sicut finis edificatoris non est domus
sed utilitas quam edificator intendit
ex ea. Istorum duorum finium primus re-
ducitur ad secundum. Finis enim operis que
res operata, ut domus ordinatur ad
finem operantis que est habitare in domo
vel aliquid tale. Ex hoc sic arguitur: quicumque
est finis operis vel est dare finem
operantis. Sed in omni actione divina tamen
secundum materiam ex parte et [illegible] sit
operis, scilicet res operata vel producta. Ergo
oportet quod sit ibi aliquis alius finis
operantis qui sit in ipso operante. Hic autem
non est in deo nisi sua bonitas, propter
quam agit quicquid agit, non ut ipsam
acquirat, sed ut communicet. Quod deus non
agit ex desiderio finis non habiti
sed ex amore finis habiti que vult

cinitati et publicati consutum est posse::
Sed aut videtur esse duplex defectus primus
de dyminatione quam ponit scilicet quod alius est
finis operis et alius operantis sed cum non
videtur quod finis operantis est finis operis ipsius
ut quedam res est puta sor. vel plato sed
non impossibile est inquantumque actione dare
fine operantis quia nec res operata vel
aliqua utilitas inde proveniens est id
ad quod sit ad finem ordinatur sor. vel plato sed
magis econverso res operata et utilitas inde
proveniens ordinatur ad sortem operantem
sic ad finem ut postea melius patebit::
Alio modo dicitur finis operantis qui est ipsius
inquantum operans et sic non potest esse
alius finis operis et operantis quia operans
non est operans nisi operatione nec operatio
est nisi alicuius operantis ergo quod est finis
operantis inquantum operans est et finis operis
vel operationis ratione cuius dicitur operans
et quod est finis operis est et finis operantis
et nunquam alius quoque et alius illius sed
unus et idem et si sunt plures utrumque est
finis operis et operantis ordine quodam
quia unus est principalis alius aut non
sed est finis sub fine ut patet in exemplo
adducto de domo et habitatione:: Tertio
aut dictum est intelligendum est de fine
per se, nam finis actus deus potest esse sic opa
tis sed est intentus ab operante quod nullo
modo est finis operis per se sicut avarus
et calumpniosus edificat domum in alio
solo ut perderet ad quod tamen operis finis se
non ordinatur sed solum contemptione opa
tis et solum potest esse in agentibus
appetito in agentibus potest est volun
tarie fine prestituto ad quem actio non
operatur per se ipse aut naturalibus non videtur
quod habeat locum:: Secundus defectus
videtur esse in principali conclusione que ponit
quod deus agit propter bonitatem suam ut
conceditur:: Quia idem non est finis
sui ipsius sed deus deducit contrarie
ei bonitatem sua est realiter unum et
idem producto cum effectus non solum
a deo sed et ab agente:: Aliquo tamen
nichil aliud est quia quedam quietatio
forme agentis ergo nec unum non est
finis alterius Tertio dicendum est ergo quod ista
questio potest intelligi dupliciter Uno modo
utrum deus agat propter finem qui sit finis
ipsius dei agentis Alio modo utrum

agat propter finem qui sit finis actionis
divine et rei producte per eam Primo modo
intelligendo conclusionem dico quod deus non
agit propter finem cuius ratio est quia finis
melior est hiis que sunt ad finem sed
deo nichil est melius ergo deus non
potest agere propter finem qui sit finis ipsius agen
tis:: Si aut intelligatur secundo modo sic
dicendum est quod deus agit propter finem qui
est sua bonitas que est finis omnis ac
tionis dei et rerum per eas productarum quod probatur
sic quod deus agat per voluntatem illud
quod est a deo propter aliud volitum est a deo propter
aliud productum sed omne aliud a deo est
ab ipso volitum propter aliud scilicet propter bonitatem
suam ergo quodlibet productum a deo est
ab ipso productum propter bonitatem suam
Minor patet sed maior probatur sic quia sic
se habet entitas divina ad intellectum divinum
sic sua bonitas ad voluntatem eius
sed obiectum per se intelligentis dei est sua en
titas sed cetera aliter non sunt in consequenti in ea
relucent et eam participant ergo obiectum
voluntatis divine per se est eius bonitas
tanquam propter se volita alia aut non
nisi propter eam et in ordine ad eam Sed
hic est unum dubium cum enim finis ultimus
sit propter se amatus oportet quod sit in bonum
volentis non bonum quod alii volumus quia
tale non amatur propter se sed propter illum cui tale
bonum volumus et sic cum creatura ametur
a deo non propter se sed propter bonitatem suam
oportet quod creatura quod sit bonum quod deus vult sue
bonitati sed aliquis quaeret sit verum non videtur
apparet quia nec creatura videtur cedere in bonum
dei:: Dicendum ad hoc quod aliquid est bonum
alterius dupliciter Uno modo formaliter sic
sanitas est bonum hominis et sic nichil
creatum potest esse bonum alterius non
formaliter:: Sed quia est signum bonitatis
formalis et sic honor dicitur esse bonum
honorati quia est signum reverentie que
debetur ratione bonitatis et hoc modo
quod creatura representet divinam bonitatem
creature sunt bonum a deo volitum
et sunt bonum ipsius modo quo dictum est::
Sic ergo deus agit quia quod agit propter finem
qui est sua bonitas et sic dictum est de deo
quod agit propter se sicut puto verum esse de homine
vel corpus quoniam producit partes quia omnes
res artificiales habet ratione hominis utiles
sicut scamnum est utile ad sedendum liber

ad sui defendendum arma ad protegendum
et sic de aliis. Ars enim est ad subve-
niendum defectibus nature, et ideo omnia
artificialia sunt propter aliquam utilitatem
qua homo ex eis consequitur. Bonum autem
utile non potest habere racionem ultimi finis,
sed semper ordinatur ad ultimum bonum.
Et ideo omnia artificialia similiter ordinantur
ad hominem, iuxta quod illud quod dicit philosophus
2 physicorum loquens de artificialibus, quod nos
sumus quodammodo finis omnium. Aliter tamen quam
deus, quia homo est factor artificiorum
ad supplendum suam indigenciam, deus
non factor est omnium propter suam condecenciam.
Iuxta quod est intelligendum quod cum deus
agat pro sua bonitate, tamen obiectum est bonum,
ita quod creatura vel productio creature
consideratur sub aliqua racione boni, non
sub racione boni utilis, quia bonorum
nostrorum non indiget. Bonum enim utile est
ad supplementum alicuius defectus, quem non
potest esse in deo, nec delectabilis, quia
bonum delectabile ut distinguitur contra
utile et honestum pertinet ad sensum, sed
sub racione honesti. Honestum autem est quod
decet facientem maxime quando non est
ad faciendum obligatus, sicut actus
liberalitatis qui non est debitus sed gra-
tuitus maxime condecet divine bonitatem.
Et secundum hunc modum condecet divina
bonitate que est fecundissima contra
creaturarum in earum productione in quibus
relucet et manifestatur sua bonitas,
et talis condecencia est racio propter quam res
producuntur. Et sic est intelligendum quod dicitur
pbz ~~[struck]~~ xvi. universa propter semetipsum
operatus est dominus. Et illud Dyo. iiii. ca.
de di. no. quia divina bonitas non
dimisit eum sine germine esse. Hoc est tamen
condecencia divine bonitatis. Ad primum
argumentum est dicendum quod finis movet agentem
illum duntaxat quod deus non est sic
volens, quod non est dicendum de deo, quia et si
ad de novo producat, non tamen voluntate no-
va sed eterna, et ideo movet totaliter immo-
bilis et propter ad quod finis adeo perfecte
volitus non est causa ab ipso et idem non
movet seipsum. Ad secundum dicendum est
quod deus agit propter finem qui est ipse et quod
dicitur quod habito fine cessat actio propter finem,
ita dicitur est de proximo fine sicut operationis
que est res operata, quia producta cessat
actio producentis. Sed non consumans

non sunt eadem, sicut et verum esse de fine
qui inest rei operate acquiritur, sicut
habitacio domus, quia tales actio-
nes et producta per eas sunt propter supple-
mentum alicuius indigencie, quo ac-
cepto frustra manerent actiones. Sed
non est verum ubi actio est agentis perfecti
et nullo indigentis, quod agit solum quia con-
decet suam bonitatem, sicut liberalis facit
opus liberalitatis quia condecet eum,
dato quod nichil ad debeat, sed propter hoc eum de-
cet, et sic agit deus ea que agit in
creaturis. Agit etiam deus propter finem
alium a se, sed iste finis non est simpliciter
ultimus vel principalis, sed est finis sub
fine, sicut producit herbas propter bruta
vel propter homines. Et cum dicitur quod finis est
melior hiis que sunt ad finem, verum
est, sed deus agens non ordinat ad
aliquem finem, quia creaturas res perfectas ac-
ta ordinetur ad alia rerum data me-
liore, propter quod sequitur quod creatura tamen
una sit melior altera, sed non sequitur
propter hoc quod sit aliquid melius deo. dis. 2a

Distincta itaque nasum de cre-
acione in generali hic incipit de
eadem in speciali. Hec ista secunda di-
stinctio tres partes. Primo enim determinat de crea-
tura pure spirituali, 2o de creatura
pure corporali, 3 de creatura media
hominis composito. 2a incipit in principio xiii d. ibi
hec de angelica nature conditione dicta
sufficiant. 3a in principio xvi d. ibi hiis
excessis que supra de homine condi-
cione promisimus. Prima in ii d. Primo determinat
in generali creatione angelice nature
et temporis, 2o sequitur de condicionibus an-
gelorum, 2a in principio 3 d. ibi. Cum autem
summum est. Prima pars est principalis. Et si
dividitur in partes quatuor. Primo enim determinat de cre-
acione. 2o determinat seu ostendit ubi
creati sunt angeli. 3o recitat de
creatione; quarto movet incidentem
questionem et solvit. 2a incipit ibi Hic
quod solet in celo empireo. Prima ad-
huc dividitur in quatuor. Primo premittit quan-
dam [illegible] proemium ad determinandam, 2o prosequi-
tur de creatione opponens ad [illegible] prius
[illegible] de creacione hominis [...], 3o determinat ... a
determinacione confirmat. Quarto removet

quadam obiectione que posset esse dictis
contraria / 2a incipit ibi Quedam
autem res / 3a ibi videtur itaque esse re-
cedendum / et est 1a joh super genesim ·: Hic est dis-
tinctionis in quali in principali sit procedit ma-
/ et primo proponit quod dicenda angelica intendit
determinare scilicet quando et ubi angeli sunt creati:
/ Iste intendit determinare conditione
angelorum sine qualitatum conditione / sine
quantum ad ordinem effectorum et donorum per-
nonum dictum ad distinctionem / deinde
probat quod ante omnem creaturam creati
sunt angeli / quia prima omnium creatura
est sapientia id est natura angelica / quintum
tamen probat per auctoritatem quando ubi ce-
lum et terra dicuntur esse primo creata / primo
solvit / quod simul creata est creatura cor-
poralis et spiritualis scilicet angelica quod pro-
bat Ecclesiastici xviii ubi dicitur Qui vivit in
eternum creavit omnia simul / Item et hanc in
omnibus confirmat per augustinum super
genesim ubi et ostendit / quod tempus cum crea-
turis simul creatum est / deinde addu-
cit auctoritatem Jeronimi que videtur contraria
et dicit quod Jeronimus non dicit illud quod sic sen-
tiens / sed opinionem recitans / preterea
dicit / quod in celo creati sunt angeli quod
de celo corruisse leguntur / et id celum
non est firmamentum quod videmus / sed celum
empireum vel igneum a splendore sic
nominatum / et hoc probat per auctoritatem angeli
/ deinde concludit / quod simul creata sunt
corporalia et spiritualia / et dicit quod utraque
creatura creata sunt informes / quia
corporalis creatura primo fuit forma
confusionis sine confusibile quam
esset formata et distincta postea / spi-
ritualis vero dicitur informis respectu gratie
per quam formatur / ultimo querit utrum
angelus sit creatus in celo in quo
demon voluit ordine quod peccavit / et
videtur / quod illud celum accipiatur pro
divina celsitudine / et nihil est hic · questiones·

Circa distinctionem istam queritur de duo-
bus / primo de celo empireo / et secundo
/ De celo empireo queruntur duo / primum
est utrum est locus corporeus / secundum est utrum
habeat influentiam in alia corpora / Circa
primum ad primum arguitur / quod celum empireum
non sit corpus / quia contemplativi
non debetur locus corporeus / nam
contemplatio ex eius in corpore ali-
quatenus a corpore abstrahit ·: · Unde augusti-
nus de civitate dei quando aliquid divinum percipi-
mus in hoc mundo sumus / sed celum em-
pireum dicitur deputatum contemplacioni
beatorum / ergo non est locus corporeus / In
contrarium sunt strabus et beda / dicit enim
strabus super illo libro genesis 1o In principio
creavit deus celum et terram / celum
non dicitur visibile firmamentum / sed empireum
id est igneum / Circa videnda sunt tria
an celum empireum sit / secundo si sit /
sit et quale sit / quod celum empireum
sit / dicunt quod sit corpus non potest proce-
dentibus demonstrari / quia quod quidem cognoscimus
de corporibus celestibus cognoscimus /
aut per visum / aut per motum / aut ex a-
liquo effectu eorum in inferioribus ap-
parente / sed illud celum visu non
deprehenditur / neque subiacet motui
/ ut infra dicetur / nec aliquis effectus
de illo celo innotescit nobis / non no-
potest efficaciter ratione probari / quod sit tale
celum / tenemus autem hoc maxime sanctorum
maxime strabi et bede / potest enim theologis
aliquatenus persuaderi / sed non multum efficaciter
sed sicut corpora celestia invenimus
aliquod quod est per totum diaphanum / puta lunam
dicimus ut celum stellatum / aliquod quod est
omnino diaphanum / ut nona spera seu ce-
lum cristallinum / ergo debet aliud inveniri
quod sit omnino luminosum / et hoc dicimus empi-
reum ·: Circa secundum ad primum sic · Circa factum
sit / quidam dicunt quod secundum est principaliter
per ordinem universi / quod declarant sic / In-
feriora in entibus secundum sui supremum at-
tingunt superiora secundum sui infimum /
inter terminalitas cum est eius supremum
est / ergo aliquod corpus debet esse immo-
bile et hoc est celum empireum / Item cogita-
bat ordini universi propter eius connexio-
nem esse aliquod tale corpus / secundum
est ut dicunt ut sit locus corporum
gloriosorum / debet enim corpora gloriosa esse
in aliqua parte universi / et maxime in
suprema / quam dicimus celum empireum
/ eadem ratione secundum est propter angelos /
quibus congruit esse in aliqua parte
universi / quia sunt et ipsi partes universi / Istud
autem non videtur sufficere et dicunt / ordo enim
quo inferiora attingunt superiora debet
attendi secundum ea que sunt rei intrinseca

Strabus· Beda·

et essencialia / esse aut i mobile
no e intrinsecum nec essenciale ce
lo empireo / ymo no e mobile / z
sit i motu / posset em moni z alii
orbes quiescere no i interita h9 nec
istorum / no io r est: Tercio subdit qd
sicut e tam pro homines quam pro an
gelos / no video qo ad angelos
/ quia ut aliqui probant dicunt agelis
no conuenit esse in loco / nisi p opa
cone / quia sunt extra locum z adhuc sim
illa dicunt esse methaforice / ne
angeli sunt ptes unius corpori
/ ut pro h' opteat eis aptare locum
corpeum / pro qd videtur esse melius di
cendum / qd pt h' / qd celum empireum
tenet gradum sum in corporibus
qm forte no e supremus tm n sit
corpus vires nec attenderet sim
sua imobilitate Sed sua essen
cialia / methaf sicut e pro cor stop
ut sit eis locus congruitatis / non
necitatis / co quia congruente redd
cansci cum ppositis / h' quale debeat
esse condiciones eius l' ordinate
in fine dicit congruens sim celu qd
illud ordinatur ad futurum statum bo
r quia ibi sunt in plena sinceae
totaliter quietante appetitum huma
num / io debz esse no mot vel quietu
quia vo sunt in participatione eternit
debz locus ille esse incorr. quia z
sunt in tali visione lucis eterne de
buit esse lucidum unde empireum
dr .i. igneum / no a calore / h' a sple
dore / lucidum aut dr no qd sit ra
diosum / quia claritas eius nec
qd latet nos tm spere intimedie
sunt tusspentes / Sed z pcanto dicit
lucidum / quia ppone sua lucem h'
h' no cotinuet densitatem pcrtum ut
ciet visum / sic faciunt corpa solis
z lune z astrorum ¶ Addit in corpus
dicendo qd ibi e locus bte conseplonis
no pro angelos / h' pro homines / nec pro
spm contemplantem / n conus eactus
corpis cui congruit talis locus
p statu sue glisitacomis z pro adap
tacone / ita dicta ut corpalia spi
ritualibus respondeant ¶ Ad h' sic
pte / r arg qd celum empireum non
heat aliquam influenciam i h' i h' isb'.

/ quia celum agit pmotu z lume
ut dicitur n celi z mundi / h' illud celu
no agit pmotu quo moueatur
no plume tu no sit radiosum / ut
statum fuit dictum impedimi cone
/ go r est: ¶ Secundum argumentum / qd locus
e conseruatis locati / h' celum epireum
est locus inferiorum corporum / go est co
seruatis eorum / h' no conseruat n p alique
actione / go r est ¶ Tercio h' e duplex mos
dicendi / no solum diversorum doctorum / Sed
unius z eius dicit in diversis locis / n in mo
/ quia tu nich sciamus de illo celo
cu sit n pancte ut dictum fuit i pcede
ti cone / parum possumus scire / si agit
vel no agit / cu nullus eius effectus
nobis appeat / nec auctores alii dicut
se posse loquimur ¶ Ergo unus modus
dicendi dicendum qd illud celum nich agit
pro duos primum e / quia illud celu or
dinatur ad statum glie / Sed i c sta
tus no erit status gnacionis z cor
ruptionis pro quam sunt omnes actiones
z passiones / go illud celum nich
agit / Secundo quia nullum corpus vide
hre influenciam sit a n motu / Sed
celum empireum no mo / go no in
fluit inalia corpa ¶ Alius mos
dicendi e qd empireum influit i alia
corpa / qd pt sit psuaderi / h' ens est
pone aliquam subaz ociosam seu
destitutam omi opacone: / Sed celum
empireum e suba quedam naturalis
corpeas nobilior / optz go qd scdm
sua naturam heat aliquam opcone / h'
aut no pt esse inquenies copate
/ quia huius opones sunt in vine
tu sol requirit / go qd opo eius tra
seat i materiam exteriore / h' a no est
n alique influenz in alia corpa / go celum
empireum aliquid influit i alia: ·
Quod aut sit id / pt dici qd lume tu
sit lucidum / z si no adeo intor astro
rum / tu pt in corpus h' pncipium
alique lume influere / z in ec lume
aliquam virtute quam ignoram9 / Sic
ignoramus multa alia que st nobis
viciniora / ut tu magnes sunt igno
ramus quid influat: ¶ Adrones

et in oppositum dicendum est quod illud quod
agit per lumen modo quo dictum est. Ad ratio-
nes et alias oppositiones non cogunt
quia in illis dicitur negare quod celum empy-
reum quamvis sit ordinatum ad statum glorie
non habeat talem influentiam in alia
corpora qualem habebunt post resurrectionem
cetera corpora in mixtis quia omnia corpora
permanebunt tunc ad eundem statum
Sed tunc corpora celestia influent lumen
in mixta, sol enim illuminabit bona et
corpora astrorum et partes dyaphanas
superiorum ergo celum empyreum potest nunc et corpora
inferiora illuminare nec tales actiones
inducent generationem aut corruptionem
subditorum quia sic influunt quod nichil
influunt. Ad aliud autem quod dicitur quod nullum
corpus agit nisi motum secundum esse hoc
nunc supponatur quia minus probabi-
liter. Ad aliam partem concedendum propter quod dicitur cum
ille deficit quod dicit omnem locum esse
conservativum locati, multi enim conservantur
ab alio per se nisi causa eius per se sicut
sol conservat lumen in aere, partes
autem non conservat nisi quod est corporale,
quia talis conservatio sit impedimento
actionem corrumpentem, propter quod celum empyreum
non sit causa aliorum orbium, sed alii
sunt incorruptibiles non habent rationem
conservativi sed solum continentis

Circa evum queritur. Et primum est
utrum in evo sit successio. Secundum est
utrum nunc evi sit idem quod evum. Tertium
est utrum sit ad unum evum quod sit men-
sura omnium eviternorum. Ad primum sic proceditur
et arguitur quod in evo sit successio. Primo quia quod potest
deficere ab esse non habet simul totum suum
esse, quia enim ab esse deficit non habuit
totum esse quod habere potuit quia potuit
plus esse. Sed angelus cuius mensura
est evum potest deficere ab esse per subtractionem
influentie divine, ergo non simul totum suum
esse. Sed evum est mensura esse angeli,
ergo et cetera. Item si in evo non est successio
idem est angelum fuisse et fore, sed deus
non potest facere angelum non fuisse, ergo non
posset facere ipsum non fore, quod autem est
falsum, ergo et cetera. Item in eodem instanti non
possunt contradictoria de eodem verificari, sed
si totum esse angeli esset simul me-
suraretur uno instanti, ergo de angelo
non possent contradictoria verificari, quod
est falsum, ergo et cetera. Contrarium est quia
simplex est esse eviternorum quare eorum in-
variabilium, puta hominis vel celi, esse
talium non est successivum, ergo nec esse evi-
ternorum. Pro parte secunda nunc enim quod est eius
mensura assumpta probatur, quia dicitur
successio est contraria ad fieri, vel secundum
formam vel secundum locum. Si igitur esse invariabi-
lium consisteret in successione, consisteret
in fieri, et sic quod est esse et causa fieri
esset que causa conservativa esse, quod
falsum est, ergo et cetera. Ad hoc duo videnda
sunt. Primum quidem quid importet nomine
evi. Secundum quid sit de veritate questionis. Circa primum
ad primum sciendum est quod evum est mensura
vel duratio esse talis uniformiter et sta-
biliter se habentis. Evum dicitur mensura vel
duratio, ad hoc enim significandum impo-
nitur tempus et eternitas. Sed dicitur men-
sura esse et non essentie, quia duratio
attenditur secundum actualem essentiam
et non secundum essentiam absolute, propter quod omnis
mensura addit nunc principes qualitates
est enim temporis et eternitatis magis re-
spicit esse vel quam essentiam talis. Dicitur ad
differentiam eternitatis que mensurat esse
divinum increatum, nec est eius duratio
cognoscibilis quod nullo modo possit deficere.
Uniformiter se habentis dicitur ad differentiam
temporis quod est mensura motus, propter quod res
semper se habent aliter et aliter et minus uni-
formiter. Stabiliter dicitur ad differentiam temporis
quia esse vel generabilium quamvis in se
uniformiter se habeat quamdiu res est
tamen per admixtas transmutationes in ac-
cidentalibus continue tendit ad non
esse et ideo tale esse non est stabile. Sic
est eviternorum quod non tendit ad non per ad-
sibi admixtum vel sibi intrinsecum,
quamvis possit deficere per subtractionem divine
influentie. Ex hiis apparet differentia inter
eternitatem, tempus et evum secundum dictas men-
surabilium vel durationes eorum quibus
competunt. Circa secundum sciendum
sunt duo. Primum est quod in evo non est
successio. Secundum est quod esse unius eviterni
potest an succedere. Primum patet dupliciter. Primo
ex incorruptione eviterni, cuius esse
incorruptibile est, quia omnis successi-
one ad continuitatem et ad acquirit

quia tamen prius et posterius sine quibus
non est successio non sit nec esse possunt
esse simul per manifestam contradictionem / quia
in prius tamen implicatur acquisitio po
sterioris et amissio prioris / et sic est unum cum
successione / secundum situm locorum in qua unus
locus acquiritur alio amisso / secundum for
mam in qua una acquisita alia
acquiritur amittitur / Sed in esse angeli et
aliquorum eternorum quia non est nulla est
nova acquisitio vel amissio / tamen ponatur
semper [illegible] dicente ad decimum dei quod
immortalitas angelorum non fuisset in tempore
nec est preterita quia iam non sit nec futura
quasi nondum sit / ergo in esse angeli
nulla potest esse successio ¶ Item aliquid po
sit esse angeli vel est idem quod essencia / vel
proportionatur essencie / sed in essencia an
geli nulla est successio sed est tota simul
in indivisibili consistens / ergo et esse / minor
probatur / Sed enim quod partes sue consistit
in indivisibili sic per [illegible] / maxime
quod hic visitari [illegible] in unitate
plures unius [illegible] / quia [illegible] ¶ [illegible] patet
sic / sicut permanentibus opponitur succes
sio / sic successionis [illegible] / Sed duo
motus quorum quilibet est successivus [illegible]
non obstante successione cuiuslibet
eorum possunt simul esse unus cum alio
/ sicut idem homo simul [illegible] et febrici
tat / ergo duo eterna quorum quodlibet est
[illegible] se manens non obstante mane
ntia et simultate qua sed unum quod [illegible]
possunt sibi succedere / quemadmodum
unus angelus potest creari alio non crea
to / et hic [illegible] ad [illegible] / Sed hic successio
non est per se sed solum partibus / que enim
per se [illegible] succedunt eorum nec sit
quod unum repugnet simul esse cum alio
/ ut patet in partibus motus et temporis
eternus autem non repugnat esse sim
ul nec ea non est successio per se sed solum
partibus ex beneplacito producentis / patet
igitur quod in eo non est successio tamen sit idem
[illegible] in eterno et de esse eterni / et quod [illegible]
[illegible] non sit patet / tamen toti succe
ssioni temporis coexistere / nec est eius
sicut nunc temporis quod non potest bis simul
quod fluens est / Sed quod nunc stans quod [illegible]
[illegible] potest signari [illegible] pluribus
coexistere quemadmodum si quis figit

palum in flumine durat palus et
flumen / Sed in duratione fluminis est suc
cessio aque postquam in duratione
vero pali non sit / durat angelus durat
motus durat eternum durat tempus
/ Sed in duratione motus et temporis est suc
cessio non autem in duratione angeli et eterni
et tamen [illegible] in vice coexistunt ratione
cuius coexistentie dicitur angelus fuisse
quia coexistit preterito et fore quia coe
xistit futuro quamvis de esse angeli
nichil amittatur in preterito nec acquiratur
in futuro ¶ Ad primum argumentum quod dicitur quod
potest deficere ab esse non habet simul totum
suum esse / dicendum quod falsum est loquendo cum
potest deficere ab esse quia habet esse ex
se sed ab alio cuius influentia subtracta
desinit esse / et tamen probatur / quia quod de
sinit esse non habet totum esse quod habere
potuit / potuit enim plus ¶ Ad quod si non
potuit plus / tamen plus essendo habuisset
aliud esse nec excepte nec in toto / Sed
illud idem quod prius ¶ [illegible] esse
[illegible] commutatione [illegible]
implius ¶ Ad secundum dicendum quod [illegible]
per se non est fuisse et fore / sed solum sim
coexistentia ad tempus / et quia non potest
fieri quin angelus coexistit tempori preterito
/ potest tamen deus facere quod non coexistet alicui
futuro / vel adnichilando angelum
vel faciendo quod nichil erit futurum / ideo
deus potest facere angelum non fore / licet
non possit facere quod non fuit / non propter
successionem quam habeat in esse / sed propter
coexistentiam eius ad successionem temporis:
¶ Ad tertium dicendum quod in eodem instanti
fluenti non possunt contradictoria verificari
de eodem / nec contradictoria coexistere / quia
non conveniunt ipsum fluxu si eidem nunc
instanti vel permanenti possunt contradictoria
coexistere quia conveniunt ipsum plurificari
simul / tale autem est eternum / et nunc eternitatis
et nunc eternitatis / et ideo de deo verificatur
contradictoria / scilicet quod creat / et quod non creat /
utrumque coexistit nunc eternitatis / nec eternitatis
tamen per se mensuratur eternitate / sic de an
gelo verificantur esse beatum / et esse non
beatum / et utrumque coexistit eidem nunc eius
quod mensurat esse angeli / neutrum tamen
istorum vel adminus alterum eorum scilicet non
esse beatum non mensuratur evo / est enim

piura negatio tm̄ ꝑ̄e nͣ ināa ridꝫ
Secundo queritur vtrū nūc eui
sit idē q̄ euū / ⁊ vr̄ q̄ nō / quia
nūc t̄pis nō ē idem q̄ t̄p̄s / g° nc̄
nūc eui ē idem q̄ euū / cōnā patet
p̄simile : an̄ts p̄batur / quia nc̄ est
idiui̇ble / tempus aūt ē diuisi̇ble / g° n̄
sunt idē nūc t̄pis ⁊ tempus ¶ Itē
nūc eternitatꝭ ⁊ eternitas sunt idē / g°
nūc eui ⁊ euū / cōnā p̄ꝫ p̄simile nc̄
p̄ns an̄s p̄ba / quia ab̄ᵗᵃ ideo nō
dr̄nt realit̄ / s; eternitas ⁊ nc̄ eternit̄
sunt ab̄ᵗᵃ ⁊ queniūt :· Ideo soli / g°
nō dr̄nt realit̄ ¶ Ex cōᵃ / itā qōne ip̄ā
aliquid ē clarꝫ / ⁊ aliquid ē du̇ᵐ / clarū
ē q̄ p̄n̄ᵗ quit̄ / du̇ᵐ est / q̄ ip̄li
catur / ꝑmū patet sic / q̄ nūc eui ⁊
euū sunt idē / q̄ ē p̄n̄ᵗ / quesit / qua
indiuisione idi̇ᵇⁱ inse nc̄ h̄nte aᵗᵃꝫ
extenᵈᵉ nl̄ successione nō possunt
differre realit̄ dūro ⁊ nūc illius du
rationis / quia dūratio ⁊ nc̄ durōnis
nō p̄nt differre realit̄ ... / nisi sit
indi̇ble ⁊ extensum / s; euū ē dur̄
idi̇ble / q̄ se nō h̄t successione nc̄ q̄
cūꝫ extensione liꝫ h̄eat p̄manē
tiam / g° ⁊c ¶ h° quia mesure ⁊ du
rationes dr̄entes realit̄ s̄t durō
nes nl̄ mesure ir̄dr̄entiū realit̄
/ s; ieñtius nō s̄nt aᵗᵃ d̄r̄ia realit̄
quibus corr̄ndeant euū ⁊ nc̄ eui
/ ymo vnū idē esse angeli ē q̄ rn̄
det vtrꝫ / g° euū ⁊ nūc eui nō dr̄nt
realit̄ / ⁊ idē ē intelligēdū de eternᵗᵉ
⁊ nūc eternitatꝭ ꝑ easdē rōnes ¶ Sed
q̄ aūt implicatur arguitur ē magis
du̇ᵐ s. vtrū nūc t̄pis dr̄at realit̄
atempe : Circa q̄ sciendum ē q̄ du̇ᵐ
t̄pus ponit̄ a doctoribus :· Cōtinuū
ē discretum / ꝓ. tali rōne / t̄ps noīat
mesurā successionis / nūc est ... ita
q̄ dupx̄ ē successio / vna cōtinua s̄m
p̄tes eiusdē actus cōtinuī / nc̄ inꝫ
motu :· alia discreta s̄ diu̇sos ac
tus simul sibi inꝯpȯˡᵉˢ / nc̄ aquib;
dam ponitur de ꝯpōib; angelorū
/ quaꝝ q̄lꝫ ē s̄m se idi̇ᵇˡⁱˢ ⁊ alteri in
ꝯpȯˡⁱˢ / Ergo vnū t̄p̄s q̄ ē mesurā
successionis cōtinue s̄ p̄tes eiusdē
actus / de quo determinat ar̄ꝫ in phi
sicoꝝ / aᵈ q̄ ē mesura successionis
discrete / ⁊ vocatur tempus discretū
De quo p̄mo videbit̄ / quarto se h̄eat
ad p̄mū nūc tanꝫ ad eius tempis / ⁊ p̄ tā
mesure / de nūc idē t̄pis cōtinue / ꝑmū
ad ꝑmū dicendum / q̄ nūc t̄pis discreti
diff̄t realit̄ atempe discreto sic pc̄
ato / q̄ patꝫ sic / sic ꝑ̄a mesurata
diffinit sic ⁊ ꝑ̄e mesure / s; ꝑmū
mesuratū tempe discreto ē ꝯseque
tia successiua actuū s̄ īuice in
ꝯpȯˡᵐ / ꝑmū aūt mesuratū aūt nc̄
talis tempis ē ꝯntia vnius talis
actus que se h̄t ad totā ꝯntiā ta
liū actuū sicut ps̄ ad totū / g° nūc
t̄pis discreti se h̄ꝫ ad tempus discre
tum sicut pars ad totū / de t̄pe nūc
cōtinuo / ⁊ e⁹ nūc ē maᵒʳ dubiᵒ / dr̄it
eni quidā / q̄ nūc t̄pis cōtinui ⁊ t̄pis
dr̄nt realit̄ / q̄ p̄bant sic / sic diffinit
ꝑ̄a mesurata sic ⁊ mesure / s; con
tinuum ē mesura motus / nūc vō
talis tempis ē mesura mobilis
dr̄te p̄ho iiijᵒ phisicoꝝ / q̄ sic se h̄t
tempus ad motū sic nūc ad id q̄ f̄ꝫ
/ Cum ꝯ motus ⁊ mobile differant
realit̄ / videtur q̄ tempus ⁊ nc̄ t̄pis
similit̄ realit̄ differant / ex quo con
cludunt / q̄ sic in toto motu mȯˡᵉ
ē vnū ⁊ idem s̄ rē / dr̄ens solū s̄
rōnem p̄ut ē iaᵇⁱ ⁊ aᵇⁱ s̄m diu̇sitā
tum / sic nūc t̄pis ē vnū ⁊ idem s̄
rem in toto tempe / differens solū s̄
rōnem p̄ut ē ī alia ⁊ alia p̄te t̄pis :
Secundꝯ̄ sit de q̄ne / rō tn̄ que addu
citur nō vꝫ / Assunt eni vnū s̄m ⁊
aliud cōcludit / p̄ꝫ q̄ assumit ē q̄ nūc
t̄pis cōtinui mesurꝫ sub̄am mȯˡᵉ
h;̇ eni nō p̄t stare / p̄mo quia me
sura durōnis nūq̄ā mesurat n
illud s̄ q̄ attendꝫ durō / s; s̄ sb̄am
nō attendit̄ aliqua durō s; solū s̄
esse ꝯntie / sine sit idē q̄ sb̄a / s̄n nō
/ g° nūc tempis q̄ ē mesura p̄ties
ad durōne sicꝯ̄ sit nō mesurat s̄b
stanciā mobilis nc̄ sb̄a ē : Item nc̄
mesurat esse ꝯntie mobilis / q̄a
mesure fluētꝭ nō dꝫ esse nūc stās
/ s; tempus cōtinuū ē mesura fluēs
/ g° nūc eius si q̄ sit nō est stans
s; fluens / illud aūt nūc q̄ mesurat

esse subiectum mobilis oportet quod sit stans et
non esse mensuratum / ergo nunc temporis con
tinui non est mensura esse rei mobilis /
et multo minus subiecti. Item sicut se habet
motus ad nunc eius esse sic tempus ad nunc
/ ergo permutata proportione / sicut se habet
motus ad tempus sic mutatum esse
ad nunc :· / Sed motus est proprie mensurabilis
temporis / ergo mutatum esse quod sit in motu
est proprie mensuratum temporis / Sed constat
quod ultimus rationis sunt quo adesse et
ratione mensurati subiecti mobilis et esse
eius que sunt permanentia et possunt
plures sunt quia mutatum esse quod non potest
plures sunt / ergo et eorum mensura tantum
/ sed nunc temporis continui mensurat mutatum
esse patet quod non mensurat subiectum mo
bilis nec esse eius / Sed mensura esse
subiecti mobilis nunc temporis discreti quod
est stans et potest plures sunt :· Quod
autem dicit commentator in isto physicorum quod sic se habet
tempus ad motum sic nunc ad id quod
fertur / non est intelligendum quod adequatur
ut mobilis vel sui secundum esse / Sed secundum quod mutatum
est in aliqua una dispositione mutatum ei
esse ipsius mobilis secundum quamcumque unam
dispositionem mensuratur solum ipso nunc temporis
/ et utrumque istorum est solum secundum ymaginationem
et non secundum rem / numquam enim durante mo
tu mobile est in aliqua una dispositione
/ quia durante motu mobile semper
movetur / Sed non movetur quando in una dis
positione / quia continue est in alia di
spositione una intellectualiter indivisibiliter. Sed continuus quod
habet partes et mensuratur aliqua parte temporis
et non nunc indivisibili secundum rem. Sed solum secundum
fictionem ymaginationis. Finaliter autem quod con
cludit predicta opinio est quod in toto tempore
sit tamen unum nunc secundum rem differens solum
secundum rationem / quod patet accipiendo dictum commentatoris
quod sicut se habet linea ad punctum sic se
habet nunc ad tempus / et quia linea cum sit
permanens est nobis notior quam sit ipsum
tempus ideo inquirunt quomodo se habet
punctus ad lineam secundum ydemptitatem et diver
sitatem ut simile concludatur de tempore
et nunc temporis. Sciendum autem prima facie quod
punctus et linea non sunt idem penitus se
cundum illus enim dicit hanc veram esse / punc
tus est linea vel linea punctus / sic
potest dici / quod punctus sit aliquid permanens
intrinsece ad essentiam linee quod illud quod

non est linea totum secundum aliquid eius oportet quod sit
pars et cum non sit nisi duplex pars scilicet pertinens
ad essentiam rei scilicet quantitativa et esse
ntialis si punctus sit pars linee aut
erit pars quantitativa et sic ex punctis
componetur linea / quod negat philosophus
vi physicorum / et iterum punctus non erit
quod indivisibile / Sed potius quantum quia quanta
non componuntur nisi ex quantis / nec potest dici
quod sit pars essentialis / quia tales partes
solum sunt materia et forma / linea autem
non est ex talibus composita cum sit accidens
et forma simplex / quod tamen esset nisi si esset
pars essentialis esset forma linee / cum
dicatur terminare et finire lineam / Hoc autem
esse non potest / quia unius rei una est for
ma. Terminus autem linee dicuntur esse duo puncta
ta quare etc. Subtiliter putant quod puncta
esse quid positivum et indivisibile realiter
terminans lineam quamvis non sit de esse
ntia linee :· Istud autem non potest esse verum
/ quia potest tamen contra eum ponere lineam
esse finitam / quia linee que dicitur esset
infinita tamen contineret non poneret fini
tatem :· Item excluso puncto si sit
tamen extrinsecus adhuc linea rea
net ipse tanta quanta prius erat et
non maior vel minor :· / Ergo de facto
ad finitatem linee punctus si sit tamen
extrinsecus / non apparet / ymo omnino latet
/ quare oportet ponere ad finitatem linee tale
terminum / Saltem enim est ymaginari quod
nisi essent puncta terminantia lineam
linea continue per fluctum infinite / omne
enim quod finitur finitur se ipso vel alio
sibi intrinseco. Cum physicus 3° physicorum contra
illos qui probabant infinitum esse in
entibus / pro eo quod omne finitum ut dice
bant finitur ab alio et illud ab alio / et sic
semper dicit quod ad est finiri aliquid tangi
/ ex enim tangitur ab alio tangitur quod autem
finitur non finitur alio. Sed se ipso / nullo mo
do credendum est quod punctus sit aliqua
res non posita et indivisibilis terminans lineam
/ Sed terminata linea se ipsa cognitum terminum
extenditur et non plus in quod tractu lice
includit premissorum ulterioris continuationis
/ et quia premissa continui et divisibilis vel hec
ratione indivisibilis / non ymaginantur pun
ctum esse quid indivisibile / cum tamen nichil
indivisibile positum sit extrinsecum linee

nec ei adiunctum. Item si punctus
dicitur terminus linee et linea dicitur terminus superficiei
et superficies terminus corporis et tunc in toto
rotundo esset ymaginanda superficies
indivisibilis quo ad profunditatem di
fferens realiter a corpore et involvens
ipsum tanquam terminus continens quod est
absurdum. Tenendum est ergo quod linea non se
habet ad punctum sicut divisibile ad indivisibile
positivum sed sicut ad privationem ulterioris
continuationis. Sic dicitur actu terminari per punctum
inquantum privatur ulteriori extensione.
Quod autem dictum est de linea et puncto
intelligendum est de motu et instanti esse
quia instans esse non est indivisibile nec tantum
motum vel ei adiunctum sed est privatio
ulterioris continuationis in motu et tunc
dicimus in motu instans esse in actu
quando terminatus est hic ultimus parte et quia
in tempore quod est idem realiter cum primo motu
non est dare terminum terminatorem qui sit
privatio ulterioris continuationis ideo non
est vel dare instans in actu sed solum in potentia cum
contingeret tempus finiri et tunc instans
non esset quod indivisibile positivum sed privatio
ulterioris continuationis ut declaratum
dictum est. Et si opponatur quod tempus non habet
esse nisi per instans quia ut videtur [illegible] nunc actu
esse et esse quod positivum non habet esse privativum.
Dicendum quod tempus non habet esse per instans sed
per continuationem suarum partium que vere et realiter
habent esse quamvis non simul hoc enim secundum esse
requiritur ad esse reale esse sed solum ad
esse permanentium quorum quodlibet est simul
non autem requiritur ad esse successivorum.
Ad tertium in oppositum dicendum est quod aliter se
habet nunc eternitatis ad eternum quam nunc temporis
ad tempus quia nunc eternitatis non potest differre
ab eterno nisi secundum rationem quia esse eternitatis
non est realiter divisibile nec nunc eternitatis dicit
privationem ulterioris durationis sicut dicit nunc
temporis, preterea quod differt realiter a tempore
non sit indivisibile positivum actu terminans sed solum
privatio ulterioris continuationis.

Aliud sit pro tertio argumento quod non sit unum
eternum quod sit mensura omnium eternorum
quia mensura realiter dependet
ad mensuratum ut habetur quinto metha
phisice sed unus angelus non dependet
ab alio quantum ad suum esse sed dependent
omnes a deo immediate ergo esse unius
non mensuratur per id quod sit in alio. Et si
esset si daretur quod unum eternum esset mensura
omnium eternorum quod eternum unius angeli
mensuraret esse omnium aliorum quod est [illegible].
Item sicut se habet tempus ad temporalia sic
eternum ad eterna sed tempus quod est me
nsura omnium temporalium sit in subiecto sed item
quod est continuum et super omne tempus ergo id
quod est mensura omnium eternorum non est
subiective in aliquo eterno sed in aliquo
quod est super omne eternum et hoc est deus.
Item si esset unum eternum mensura omnium
eternorum illud esset eternum supremum eter
num quia primum est mensura omnium ali
orum quemadmodum primus motus
est mensura omnium motuum. Illud ergo
aut erit in supremo secundum esse nature et tunc
consequenter fuit primus et summus secundum
opinionem quorundam philosophorum mensuraret aliorum
quod videtur aliquibus inconveniens aut esset
in supremo eterno quantum ad esse gratie
et glorie et tunc preciperet animam Christi que est
suprema quantum ad esse glorie aliam
mensurare eternum quod non videtur verum quia ante
quam esset anima Christi eterna habebant
suam mensuram que non est continuata ergo
nullum eternorum est mensura omnium
aliorum. Contrarium est quia sicut unum
tempus est mensura omnium temporalium ita
unum eternum esse debet ut videtur mensura
omnium eternorum. Quarto videndum primo
quid sit de ratione mensure secundo videbitur
quid sit de veritate questionis. Circa primum scien
dum est quod de ratione mensure est quod per ea
certificatur certitudo de re mensurata quantum
ad quantitatem molis vel perfectionis vel
quantum ad permanentiam sui esse si sit
mensura durationis utrum autem istorum
contingit dupliciter quia certificari possumus
de re aliqua quantum ad illud quod est
vel per primum additionem sui esse uno mo
do per se et directe et sic solum certificamur
de re per eam eius sicut de eclypsi
lune quod sit et quia diu sit certificamur
per interpositionem terre inter solem et lunam
et quantitate interpositionis et eo tamen est
quia per illud per se et semper et directe
certificamur de re per rem cognoscimus
semper et directe et per se sed illud est tamen
modo causa rei quia ipsa sola per se et
semper principium cognoscendi et essendi.

Alio mo certificamur de aliqua re ī dure
in oparatione ⁊ sic certificamur de omnibus
que sunt in aliquo genere p illud q e
in genere illo pfectus .i. sicut ise omes
istius generis actualitate ⁊ albedo
in genere coloꝝ / ma palbedine mēsurā
tur colores i durate ⁊ oparatione tanto
eni pfectus pticipant naturam colo(rum)
quanto ꝓpinquius accedunt ad naturam
albedinis ⁊ io huius mensuratoris est
quia prioris natura e certificari minus
notum qm magis ⁊ minus nota sunt
ut se habitudine quaha sunt ea q sit
eiusdē generis Sz q e actualis ī aliquo
genere illud de se e notius go p illud
q e actualis ⁊ pfectus ī aliquo genere
nata sunt mensurari oīa que sunt
eiusdem generis ⁊ h' mensura ptinato
fr indurata ⁊ oparatiua ⁊ no pme mēse
quia no e adeo dura ⁊ pse habitudo
quantum ad esse ⁊ cogitacione coꝝ que
sunt in eodem genere ad inuicē sicut e
effectus ad suam causam / pz g q sit dīoe
mensure q sunt prius posita ex quo
patet q no e de rōne mensure vniu(er)
salis q sit causa mensurati vn si p(rim)us
motus no esset causa alioꝝ motuum
nichilo(min)us esset mensura naturalis si lapis mo
ueretur sursum ab angelo vel talis mo
tus mensuraretur ꝑ motum p(ri)mum ⁊ tn no
crearetur ab ipo / Hoc supposito dicendum
ad qōnem / q aut quantum mensura oīm
entiuꝝ que sit mensura q dicitur et
passionibus ue / aut que sit mensura
durationis ⁊ pmanentie / Si p(ri)mo mo sit
dicendum / q pordinato dīna ⁊ eius vo
luntatis e pse ⁊ dure mensura q dicitur
⁊ pfectionis nature entiuꝝ : Secundo
aut supremum entium e mensura eorum
ī dure ⁊ oparatione / q pz faciliter ex pcede
tibus / quia sola causa hēt rōne me
sure pse simpr ⁊ dure / p(ri)mum a' ignē
hēt rōne mensure indurate ⁊ oparatiue
/ s pordinatio dei ⁊ eius vo.tas habz
rone cause sup entia / et dare it
ea supremum / q tn no e alioꝝ causa / go
pordinatio dīna e pse simpr ⁊ dura
mensura q dicitur ⁊ pfectionis entiuꝝ
/ ita q vnum q q3 tm hēt de vitate ⁊ pfo
ne nature quantum pordinatum sunt ipm
imitari secundum diuinam / Natura aut p(ri)
entium e coꝝ mensura comparatiue / sicut
cum q vnum q q3 coꝝ tanto e pfectioris
nature quanto magis accedit ad naturam

p(ri)mi entium ⁊ hec mensura solum est
comparatiua / quia no ꝓp h' e ad pfectius
quia plus appropinquat pfectissimo in illo
genere / Sz ecōuerso quia pfectius e ꝓp ꝗ magis
appropinquat eo h' aut nec habemus nōc
sura que e eni quia eni nominat
mensura durationis ⁊ no pfectionis nature
i quantum huius / Si aut queratur mensura
durationis ⁊ pmanentie coꝝ ac posset
alicui videri idem q p(ri)us quia sic se hēt
essentia ad essentiam sic esse ad esse ⁊
similitas esse ad similitate esse Sz esse
tia p(ri)mi angeli sit pfectissima in suo genere
e mensura essentiaꝝ alioꝝ entiuꝝ
saltem comparatiue ut dictum e / go ⁊ esse
eius ⁊ similitas eius sunt mensura
esse ⁊ similitatis alioꝝ / Sz eius no e ad
quam similitas esse angeli sicut temporis
e prius ⁊ posterius in successione motus
go eius superioris angeli e mensura oīm
entiuꝝ : Et item si sint plura eua
p(ri)mum eius sicut pfectissimum erit mensura
oīm eorum inferioꝝ q h' eius inferius
e mensura esse ꝓp angeli go a p(ri)mo
ad ultimum eum supremum angeli mensurat
esse angeloꝝ inferiorum : Credo sit de
qōne rōnes tn iste no valent / q ei
dr p(ri)mo q sicut se h3 essentia ad esse
tiam ita esse ad esse ⁊ similitas ad simili
tatem e quo ad quantitate pfectionis : Sz
no quo ad quantitate durationis / sic pz
in homine ⁊ elephante / excedit eni
homo elephantem pfectione essentie
⁊ esse s no duratione vnde ⁊ pfectiores
sunt mensurati omes spēs alias sic
p albedinem omes spēs coloꝝ quo
ad quantitate pfectionis naturalis Sz quo ad
durationem no mensurant spēs alias per
durationem hominis ut spēs coloꝝ p durationem
alis et ideo ḋḋ e de entibus nob aut
quinimo mensura durationis quia impetrat
eni io no vz : Ad sm dicendum q si eui
nominat solum durationem entium plura
sunt eua sic plura entia : Sz nlz
hēt rōne mensure respectu durationis ꝓpri
entium q sunt vnum ⁊ idem / ꝓp q secunda
ꝓpo assumit falsum / tn dicit / q h' eui e
mensura esse vel durationis ꝓpri entium
⁊ p(ri)ma ꝓpo petit principium tn assumit
q supremum eum e mensura oīm eorum
inferioꝝ / h' eui priori' quatur si vero
dicatur q eui nominat durationem entium

que sꝫ rōne mensure sic nō sꝫ pla
cita ymo melius opando duratione
vnius cuiusqꝫ entis ad ipm entium p
pria cum durō rei nō mensurat ipaz
rem sꝫ ſ eam res ē mensurabilis pa
ciem sicut ꝓpria quītitas pani nō me
surat panem: · Sꝫ ſ eam panis est
mensurabilis p quītitate vlne / si aut
copetur durō vnius entis ad duraz
alterius sic queritur vtrū aliqua eaꝝ
sꝫ rōnem mensure respcū alterius nā
sa rō pbat ad dcꝫ ꝗ ūꝫ durato pꝰ
entium ē pfectioꝝ ceteris / Sꝫ istud nō vꝫ
quia plura recipiunt durōne mense
qua esse pfectius ut postea patebit
ꝛ pns aliquaꝝ patiut Sꝫ primo / gō
ꝗ pordinato durat ꝛ eius duplacit
sit pse mensura durōnis entioꝝ
tanquā pse causa ē nec durō vnius
entium mensura durōnis alioꝝ ab
sꝫ pudicto pt dici rōnā ꝗ nō ꝗ ꝓꝫ
primo sic illud cuius durō ꝛ quītitas
durōnis ē notoꝝ quia ꝓpria rōe quā
sit ex copatione ad alium nō mensurā
quo ad suā durōnē palium sꝫ ꝗ sꝫ
entium ē huius gō ꝛc Maior patet
quia p mensurā dcimus certificari de
quītitate mensurati ꝗ nō ht locū in
quītitas mensurati notaꝝ ꝓpi sibi ē vo
toꝝ quā possit ad alium notificari:
Minor pbatur quia rō ꝓpria entium
ē nō posse desice sedm naturā ꝛ ex
hoc notum ē ꝗ durō eius ē ꝓpetua
nec ex copassione ad ꝓpꝫ aliud
ꝗ pt ēē certū ꝗre ꝛc / Sꝫ quo ꝗ infiniti
durōne nō ht mensura durōnis quā
cont rōne infiniti ē ēē mensuratu
Sꝫ durō entium ē infinita apte pꝰ
co ꝗ nō pt desice gō nō sꝫ mensuraꝫ
Et si dicatur ꝗ entia nō sūt ꝓpe
tue seu infinite durōnis apte an
sꝫ solum apte pꝰ ꝛ rō apte an pūt
entia hre mensura ꝛ vnū ēē me
sura oium alioꝝ dicēdū ad hꝰ ꝗ si
entia hrent aliquā mensuram
p quā inotescēt quītitas durōnis
eoꝝ cōuniēter illa tū mensura
nō poss ēē aliq ex entibus quia
omia entia simul ceperunt ꝛ ꝗ tan
tum sꝫ eoꝝ ē inquā posse desinere
ēē ꝓp ꝗ conatura cuius sꝫ magis

rōne ē ꝗ durat quītū aliud quā
sit notum p aliud durauit eni et
durabit raphael quītū gabriel mi
chael uel lucifer ꝛ ista quītitas du
ratōnis ē notioꝝ conatura ꝓpi sibi
ex durōne alterius / ꝛ rō durō vnius
nullo mō ē mensura durōnis alteri:
p quid gō mensurabit quītitas dura
tōnis quād hīit entia ex quō creata
sūt vsqꝫ nūc / Dō ꝗ ꝓ nulla mensura
vnigenā sꝫ pethogenā vꝫ p tempꝰ
cuius rō ē quia nichil rōne mensurabi
nisi ſ ꝗ induit rōm quanti / Sꝫ du
rō entium ſ se nō est quīta cū non
hēat ptem ꝛ ptem induit aut rōne
quīti cōuis coexistit durōni quante
puta motui / gō ſ se nō ht mensura
sꝫ ſ eius coexistentiā ad motū et
tunc ht eandem quā ht motꝰ vn
dicimus ꝗ quibꝫ angelus durauit
quītum durauit modus seu motus
ꝛ tempus / Ex quo dcꝫ ē ꝗ oīa en
tia ceperunt simul ēē vꝫ obmare et
ꝗ dꝫ ꝗ aīe rōnales sūt entie
aꝰ cū ceperunt esse simul oīes nec se
nꝰ cū angelis ꝛ dō ad hꝰ ꝗ oīs aīe
intellectiue sūt imortales tū nālis
conditia aīe ē nō nise ipā sed pse
ipam Sꝫ incorpe tusit ꝓp cēnlis
totius copositi durō aūt aīe icorp
corruptibilis uel ex tali corpus nō ē
entia durō aūt eius icorpe post
rsnem erit entia dem durōnis
mensura ꝛ pꝰ cendo dō sit pns dam
ē de alijs entibus de deficientia aūt
durōnis eius ad durōnē alioꝝ entiū
noꝝ seu de excessu durōnis alioꝝ
entioꝝ ſ durōne resurgentiū ꝛc
dicendū ē ꝗ nō hīit mensura vnige
nam sꝫ ethogenam ꝓp eandem rōne
que pns tacta sūt / Ad rōnes
vtrusqꝫ ptis rndedum / ꝗ sꝫ aliquī
eoꝝ sūt vnū ꝯgnitoꝝ nō tamē eam ad
efficacit ꝯcludunt / Prima eni ratio
pbat ꝗ vnū entium nō sit mensura
alioꝝ pse ꝛ dicte sit causa ad tale
eni mensura dependꝫ mensurable
Sꝫ nō pbat quī sit mensura ꝛ dicte
ꝛ copatiue sit primū in aliquo genē
ut pꝫ ex dictis incorpe solōnis / Ad
sīm dicendum / ꝗ aūt tempi cepit ut

e mensura tpalium q sit in aliquo
cuiusto si eius celum esset corporale et
uniformiter moueretur ut iuo motus
eius esset mesura aliorum motuum sicut
nunc est. Sed uni q addis ut talis motus
duraret et coexistat omnibus motibus
mensurantibus cum punt et inuicem suc
cedere in infinitum oportet quod esse eius non esse
corporale. Sed eciam quod primum aut eciam
pt omnibus entibus coexiste pp non
oportet coexista causa q eius mensura sola
eciam sit in aliquo sbo tunsedente
genus eciamorum. Eadem dicendum q q
eius pse respiciat durorum esse ulis ul
phibet malum cinglim si sit supremum
in gradu nec esse mensura aliorum ut ad
obmaret: Eadem in altius ptis dd
est q non simile de tpe r motuum et eius
r duracione eciamorum. Primus eius motus
qd tempus est realiter idem est uniformior
et simplicior et notior ceteris motibus
sbubipso eciam omnes alii motus acci
piunt tamen sue duracionis mante et
p'ul si tocium ut motus qui sunt in
rebus generalibus et corruptibilibus
ul si ptem ut motus inferiorum orbium
que si sm totalitatem non mensurantur
quo tenent tamen motus. Sed primus
e natus extrinsece quantitate aliorum p
modum adequacionis et replicacio
nis in quantum aliqua ps eius adeq
tur pti alicui alterius motus et ipsa
replicata reddit totum. Et io omnes q dico
nes mensure et mensurabilis reperiuntur
in tempore et in primo motu r aliorum
motuum. Pp q unico est unum tpus q me
surat omnia tpalia nec sit aut est
duracione primum eciam r aliorum omnino
ordenes quod dicciones ul sic omnes desi
unt ut patuit in racionibus primis io &c.

Occasione predictorum queritur utrum esse
rei generabilis et corruptibilis me
suretur tempore. Et arguitur q non. Quod tempus
est mensura successiuorum sed esse rei ge
nerabilis et corruptibilis non est suc
cessio ergo &c. Contrarium arguitur quia esse
rei corruptibilis non mensuratur eternitate
quia illa soli deo conuenit nec euo cum sit
corruptibile. Ergo plo q asufficienti dime
ut videtur mensuratur tempore. Et in isto
ad euidenciam huius questionis sciendum quod
illa que dicuntur mensurari respiciunt du

pliciter quantitatem: una sed que sunt ipsa
formaliter insc. Alia extrinseca per
mensurantur extrinsece et denominantur
denominacione extrinseca. Verbi gratia
pannus cum mensura adulna respi
cit quantitatem per formam est quantitas:
Item respicit quantitatem ulne qua men
suratur extrinsece. Et sic est de duracione
quod duro accipi in racione quanti. Verbi gratia
calefactio ul frigefactio que sunt quedam
alteraciones inferiorum corporum habet
quandam quantitatem intrinseca quam formaliter
dicuntur duro corporum tamen tamen in respectu quo
tamen alio extrinseco et pt hanc re
spicit quantitatem extrinseca s. quantitatem
motus primi mobilis sed q mensurat
mensuracione extrinseca et hac sed hanc
denominatorum dicuntur diurne ul men
struales ul anuales et sic de aliis:
Hoc ergo premisso circa istam questionem sciendum
quod sunt duo principaliter. Primum est videre
de quantitate intrinseca talis esse subiecte
corruptibilis utrum s. quantitas eius
sit successiua ul non. Et que sit 1a. Secundum si
sit successiua sicut non. Et 2m est videre
de quantitate extrinseca et de mensura
extrinseca talis esse. Circa primum ad
primum sciendum q in generali est du
plex duro: quedam successiua. Et quedam non
successiua. Successiua sicut motus.
Non successiua aut quiescens sicut eternitas
eius et in tpis discreti et in tpis
continui. Duro aut successiua diuiditur
in duas s. continuam et discretam. Differencia
inter duracionem successiuam et non successi
uam satis patet de se quia ex solo ipso di
ferunt: quia una secundum suam habet suc
cessionem intrinsece. Alia aut non. Secundum
aut secundum sua tali non conuenit per se
duro successiua. Ut si verbi gratia continue a.to
subito superueniat albedo inter spaciam te
et albedinem non est per se successio quamquam
est de se simul punt fracte sed esse et si duo
aut intrinsece pt coexiste aliis duracionibus
successiuis sicut eternitas coexistit
toti tempori et instans tpis discreti pt co
existere tempori continuo. Differencia non inter
successionem continuam et discretam est quia
successio continua consistit in successione
eiusdem actus inuicem et hec uocatur pro lo. do
motus et duro est successiua et continua

que pertinet ad tempus continuum. Du-
ratio autem successiva discreta consistit
in receptione successiva diversorum actuum
incomposibilium circa idem subiectum quorum unusquisque
est indivisibilis sicut patet in actibus
intellectus quorum unus succedit alteri
quilibet tamen est in se indivisibilis et ista
duratio pertinet ad tempus discretum. Solu-
tio: nec est ponenda in solo quantitatis discreta
que est numerus si talis quantitas sit in talibus
actibus sed et ibi ponenda est quantitas
discreta que est tempus quia non solum
numero est ibi dare plura quia duo actus
sunt plures quam unus et quam duo
sed est et ibi dare plus et minus durare
quod pertinet ad tempus. Durationes
autem non successive duorum sunt scilicet eternitas
et evum de quorum duratione ad nunc non oportet
modo loqui. Dicitur autem nunc temporis discreti
vel continui quia in eternitate et evo non
solum modo non est invenire aliqua succes-
sio continua vel discreta sed nunc et est ibi ad
indivisibile stans successione quia
talia non sunt nisi in illis que tantum id
sed habent esse et sunt incomposibilia simul esse
in illo vel saltem quod unum continuum suc-
cessivum cuius indivisibile est terminus illius
continui successivi. Dico autem in illis que habent
esse circa idem quia illa que sunt indi-
visibilia subiecta non habent successionem proprie lo-
quendo quia simul possunt esse et tunc dico
autem incomposibilia circa idem quia illa que
sunt composibilia circa idem subiectum non habent proprie
successionem cum se compatiantur simul
in esse et fieri sicut dicitur est de quantitate
et albedine. Quantum autem ad nunc temporis
continui satis patet proprie habet vel terminus
continui successivi in eternitate vero et evo
nichil talis potest esse quia actus eorum du-
ratio est eternitas vel evum autem non est
in subiecto autem non est possibile et quod in eodem
subiecto actus oppositus succedat. Nunc vero
est aliquid indivisibile quod sit terminus conti-
nui successivi. Secundo patet quod esse substantiale
generabile et corruptibile sine quantum ad esse
forme tantum sine quantitate accidere composi-
to quod habet a forma habet duratione nunc temporis
discreti quod patet dupliciter. Primo probatur ad-
nec sit quod tali esse vel eternitas vel
evum vel successio continua vel discreta
vel nunc temporis successivi continui vel
nunc successivi discreti. Non eternitas
nec evum ut de se patet. Nec etiam duratio

successiva continua vel discreta quia
in tali actu uno non est aliqua succes-
sio. Nec etiam potest correspondere nunc temporis conti-
nui quia illud sibi proprie correspondet ut temporis
continui non potest coexistere continuo successivo
sed esse substantiale corruptibile coexistit ut est
continuo successivo sit tempori ut de se patet.
Relinquitur ergo quod ei correspondeat nunc
temporis discreti sine successione discre-
te. Secundo sic idem probatur comparatione nunc
temporis discreti sine successione
discrete quia illud nunc respicit quod
illud in se est indivisibile et eius sus-
ceptio terminatum est ad succedendum in eodem
et ipsum etiam natum est succedere alteri
sed talis actus est actus substantialis genera-
bilis et corruptibilis ergo etc. Maior patet
comparatione nunc temporis discreti. Minor etiam
faciliter patet quantum ad tres suas par-
tes. Quantum ad primam scilicet quod ipso esse substantiale
generabilis et corruptibilis non est succes-
siva aliqua quia secundum nullos ponitur nec est
terminus susceptione quia introductio
forme substantialis est in instanti et etiam potest
succedere aliud indivisibile incomposibile cir-
ca idem quia una forma substantialis
in eadem materia succedit alteri et ei est
incomposibilis ergo etc. Et sic patet primum horum.
Circa aliqua sunt dicta asserendo
aliquid autem solum recitando secundum
opinionem que quorundam tamen convenit
videlicet quod nunc temporis vel instanti esse in
motu sit aliquod indivisibile positum extra
motum vel tempus. Hoc enim non evidenter
sit improcedentibus probatum est sed est
sola fictio ymaginationis. Circa primum
ad primum principale dicendum quod cum adducitur
fuerit ex consequentia talis esse duratio cuiusdam
quod respectu durationis vero corporalium est dare
mensura ex consequentia unigena quod probatur
Primo sic est convenit proprie durare
convenit sibi per se durationem sed subiecto
talibus actibus convenit proprie du-
rare ergo eis convenit per se duratio.
Sed una per se duratione est durare tantum
vel quantum ergo istud competit omnibus ta-
libus actibus sed competit tamen vel
quantum eidem competit commensuratio quod
est passio quantitatis ergo etc. Secundo sic
tempus discretum sit est quantitas
successiva sed omnia quanta habent quantitatem
mensuratione sed ipsa sunt per se quantitates
ergo etc. Et confirmatur quod quantitates

permanentes omnes habent inter se comme
surationem secundum quam dicitur una maior
altera vel minor vel equalis ergo quan
titas successiva vel illa que pertinet
ad tempus continuum vel discretum :· Preterea
quod dicunt isti quod in predictis de quibus est
questio est dare unam mensuram unige
nam [illegible] omnium aliorum addunt tamen quod in
istis est triplex comparatio una est unius
indivisibilis ad aliud indivisibile alia
partis quanti discreti ad partes suas
et ad unum ex quibus componitur tertia est unius
successionis discrete ad aliam succes
sionem discretam in prima comparatione est talis
commensuratio sicut est inter entia in
quantum eorum durationes sunt indivisibiles
in secunda non comparatione est talis commensuratio
quomodo una mensura sicut mensuratur numerus per
unitatem :· Quia illud inter aliquo
tiens sumptum reddit totum distinctum
nichil tamen dicitur inter numerum absolute acceptum
et tempus discretum quia quantum ad
numerum pertinet attenditur quod sunt plures vel
pauciores unitates quantum non pertinet
ad tempus discretum non solum at
tenditur quod sunt plura vel pauciora verum
etiam quod ea contingat plus vel minus
durare secundum autem tertiam comparationem est sic
similis mensuratio sicut est inter succes
siones diversorum motuum ita quod ubi dicitur
quod in mobilibus est successio continua in
istis non est successio discreta Istud autem
non sufficienter videtur quia si est una
mensura extrinseca et unigena omnium
generabilium et corruptibilium ut isti dicunt
rationale esset quod illa nominaretur ut sci
retur que est sicut philosophus in physicorum nomi
nat primum motum esse mensuram omnium
aliorum motuum tamen quo primo motu
tempus continuum quod est mensura omnium aliorum
motuum eidem realiter hoc autem ipsi non
faciunt :· Item si est una aut est una
numero aut est solum una secundum speciem si una
est numero puta duratio unius rei numero sequitur
quod mensura frequenter mutetur quia de
corruptibili cito desistit et per consequens de
sinit esse mensura Preterea quod autem alia care
bunt mensura quod esse quia eos de
novo habebunt aliam rem corruptibilem
pro mensura et illa corrupta aliam et
sic semper quod est absurdum tamen quia non omnia
corruptibilia eiusdem speciei sunt equalis
durationis et sic mensura erit incerta

quod est contra rationem mensure que debet
esse certa et per prius cum dicit alia certificari
tamen quia iam non erit una mensura
numero sed plures saltem successive
si non mensura non sit una numero sed
solum secundum speciem et plures numero et simul
secundum speciem non habeat esse reale nisi per individua
nec per consequens realiter mensurare tunc
omnia individua eiusdem speciei erunt men
sura aliorum corruptibilium non erit
tamen quod quedam sunt mensura et quedam
non si ratione speciei competit eis esse
mensura hoc autem est multum inconveniens
primo quia contra rationem mensure est plura
litas Secundo quia non omnia individua eius
dem speciei sunt equalis durationis et i
si quilibet est mensura sequeretur quod mensura
est varia et per consequens incerta quod est contra rationem
mensure Tertio quia duratio cuiuslibet indivi
dui corruptibilis est ignota et ita
non si omnia individua ponantur esse men
sura sive plura sive unum totum est
incertum et contra rationem mensure :· Item si
unum corruptibile mensuraret esse omnium
aliorum corruptibilium aut illud esset su
preme speciei que est humana vel infime
sicut est elementalis et maxime terra vel
alicuius intermedie speciei et quodcumque istorum
detur non potest ostendi quare per principia
istorum possit notificari duratio et quanti
tas durationis aliorum :· Comparatio etiam
quam faciunt non est bona quod enim primo
dicunt quod comparatio esse unius rei cor
ruptibilis ad esse alterius est sicut compo
sitio unius entium ad aliud entium [illegible]
eas est quia unum entium non mensura
tur per aliud ut patet ex precedente ratione
et dato quod mensuraretur ad hoc non est
simile quia omnium entium secundum naturam
est eadem duratio et ideo quodlibet durat quantum
ad aliud sed inter corruptibilia non
est sic quod etiam secundo dicunt quod esse unius rei
corruptibilis vel unius temporis discreti est
mensura successionis corruptibilium
vel temporis discreti sit mensura
numeris per unitatem non videtur quia unitas
aliquotiens sumpta reddit precise
totum numerum et sic mensurat ipsum Sed
duratio unius rei corruptibilis quotiens
cumque sumpta non reddit precise dura
tiones aliorum nisi quantum ad numerum nec
hoc facit aliqua duratione rei animis

est. Sed ratione qua una est et unitas re-
plicata reddit numerum durationum vel tale
est eius quia non tantum durationum sed quanta quanti-
tatem durat esse unius rei corruptibilis
quantum esse alterius et ideo replicatio unius
non precise reddit omnes durationes a-
lias sed vel excedit vel deficit et talis ex-
cessus vel defectus non potest mensurari
ratione durationis unius rei corrup-
tibilis nec secundum se nec secundum aliquam partem suam
non secundum se ex quo est eius excessus vel defectus
ex eius replicatione nec secundum partem suam
quia esse talis rei non habet secundum se partem
et partem sed est totum simul duratione propter
quod oportet quod mensura talium aliunde accipi-
atur. Tertia conclusio est clarescit quantum ad
rationem mensure et mensurati quamvis
motuum continuorum est dare unum scilicet mo-
tum diurnum cuius duratio est maior et ve-
locior et per eam vel aliquam eius partem
mensurantur de duratione non sic est
in successione dicta ut aliquis hic
acteos assignant nec assignare potest
dicendum ergo quod duratio rei corruptibilis
vel successionis formarum corruptibilium
ita eadem numero non habet mensuram ex-
trinsecam unigenam cuius ratio est quia illud
quod non est realiter quantum sed solum secundum rationem
prout coexistit alicui realiter quanto habet
mensuram sue quantitatis secundum mensuram rationem
ab eo quod esse quantum sumit et vel eandem
cum ipso quia tunc quantitas rationis sumitur
totaliter a quantitate reali cui coexistit
ut quod mensuretur per eam vel saltem habet
eandem mensuram cum illa quia una
sed tanta secundum rationem quanta est alia secundum
rem unum vel una est mensura alterius
vel ambe habent eandem mensuram. Ergo ed
esse rei corruptibilis et eius duratio
non sunt quanta seu extensa secundum rem
sed solum secundum rationem prout coexistunt ali-
cui durationi quante et extense puta
motui ergo habet ratione per mensuram vel ea-
dem mensuram cum ipso puta tempus.
Et huic expresse consentit Aristoteles iiii phisicorum
ubi dicit sic quecumque generabilia et
corruptibilia sunt et omnino que aliquando
sunt aliquando non sunt necesse in tempore
esse. Est enim quoddam tempus plus quod ex-
cedit esse ipsorum et mensurat substantiam huius

etiam alludit quando modus loquendi contra-
rius loquendi facit scripture utrobique
enim dicitur et scribitur quia talis puta a-
dam vel quicumque alius vixit tot an-
nis et mortuus est, ita quod universaliter quod est
esse omnium generabilium et corruptibilium
mensuratur diebus mensibus et annis
que sunt partes temporis continui et sic
patet quod mensura extrinseca durationis
esse rerum generabilium et corruptibilium non est tempus
distinctum vel unum eius sed tempus cum
quo coexistit. Ad rationes alterius opi-
nionis dicendum est ad primam quod passio
durationis realiter quante et extense est
esse durationem successivam et continuam et durare
tantum vel quantum et omnia talia habent
mensuram unigenam que est motus primus
seu tempus durationis talis que non est secundum
rem quanta vel extensa sed solum secundum
rationem quia quo coexistit durationi quante
et extense non conveniunt precise et secundum se durationi
rei tamen vel quantum nec per consequens habet mensuram
sibi unigenam per quam mensuretur esse tan-
ta vel maior seu minor quia nichil
horum convenit ei secundum se sed solum secundum coexi-
stentiam ad motum vel ad tempus et et
illud est mensura eius vel habet eandem
mensuram cum illo quod est ad secundum quia illud
cui competit esse tantum quantum est aliud
competit quod mensuratio sic intelligatur
sic quod unum illorum sit mensura alterius
secundum est quia duorum pannorum equalium
unus non est mensura alterius ad rationem
enim mensure non sufficit quod equetur quantitati
alterius sed requiritur quod sit aliquid no-
tius et certius et quod per ipsum certificemur de quan-
titate mensurati. Unde dato quod esset
duorum corruptibilium equaretur in duratione
tamen non propter hoc unum esset mensura alterius
vel equus nisi primum corpus tamquam palam
notius certificaremur de duratione alterius
quod non contingit in universaliter in corrup-
tibilia ut prius deductum fuit. Ad
secundum dicendum quod tempus distinctum est
quantitas et habet mensuram ad modum unum
quia plures sunt durationes plurium
corruptibilium quam unius et habet plura-
litas mensuram unitate sic et numerus.
Sed non habet aliam mensuram durationis secundum
se nec ratione suarum partium nisi secundum

to existencia ad aliqua duronem
quantam et extensam et tunc hic eade
mesura tripa puta tempus qtim
ut dictu sunt :· Consideratio aut q
additur e magis ad oppoitu qua ad
poitu qua quitas discreta pma
nes no ht mesura n unitate q
replicate mesurat totus nus et ide
e de quitate discreta successiua qua
pmanes et successiue recedit ut
discreti sunt no hnt diuisas mensuras
sicut eni mesura unitate centenarii
lapidum sic centenarius istorum e
in vicem succedentiu ad ronem pube
dd q tempus qtinuum e per se me
sura successionum qtinuarum pactus aut
mesurat ea que succe. Ideo quorum
quorum in itur et finis extenduntur tpe
et sic ee generabilium et corruptibilium tempe
mesuratur ut pz 4o in phisicorum etiam
in oppositum excedat pp q.ost quamus de
forma arguendi procedat abinsufficiente

·Distinctio 3a·

Hec ostensum e cuius dicta in 3a de
tempe et loco creationis anglorum
hic vb determinat de dotibus corpor
d. in 3 ptes primo determinat corp
condicione quantu ad ea que i creatione
receperunt 2o quantu ad diuisione et
auisione postea secuta 3o ad ordines
et officia 2a incipit ibi Inpun. d. v.
3a hic consideraco additur iquire 3a
incipit ix. d. i. post pdicta supe cog
noscere prima diui in 3 ptes primo de
terminat corp conditione uel qualitate
quantu ad dona nalia 2o quantu ad do
na gratuita 3o quantum ad dona psta
2a incipit i. Id quoque inuestigacione
dignum videtur 3a Inpun e d. i. pq
hec videndum e prima ps diui in 2
ptes primo ponit qualia naturalia
angeli receperunt 2 copat eos ad
in vicem quantu ad dona recepta 2a
ibi hoc aut considerandu e Et ista
2a diuiditur in 2 ptes primo compat
eos ad inuicem 2 dicam de claudo
psimile 2o remouet quoddam dubium
tuo copat eos ad inuicem 2 qsentia
2o excusat se a pfecta determinatione
2a incipit i. et sicut diceus vigor.
tria Et sic impdicis angli desebat
e.a v. hac distinctione Illa parte
que incipit i. Illud quoque inuesti
gatoz dignum hetur In qua corp qli
tatem uel qditione quantu ad gratuita
diui i tres ad eius euidencia sciendu
q 2 ca facit reddit bona volute
illuminat int.m et elicit dilcomis actu
et pp hic ista ps in tres ptes diui primo
determinat de bonitate et malicia an
gelorum 2o de eorum cognitione 3o de ord
dilcone 2a incipit hic insiti solis 3 sol
aut inquiri prima i tres diui primo
mouet qone 2o tangit ca hac una
opinione et ipsam auctoritatibus cofir
mat 3o ponit alia opinione secda
incipit putauimus eni quidem alys
aut vi. Et hic etia dr i quatuor ptes p
mouet opinione 2o qfirmat ea 3o
docet quo auctes qtre soluantur
4o hanc opinione qcludit qfinata
2a i. Et adhuc confirmandu 3a i. Io q
angelus e.a i. Exponitur et hec est
diuisio etc :· In speciali sic pcedit mgr
et ponit primo q quatuor circa qditione
angelorum sunt consideranda que in
principio acceperunt s. essentia simpli
citas distinctio psonalis vigor qgitonis
et libertas arbitrii prima duo ptinet
ad subam 3m ad forma 4 ad ptate
postea dt q diuite hnt simplicite
et diuite qgnitoz 2 magis et mins
sic eni quedam corpa digniorem for
mam et essentia receperunt qua alia
sic et quidam angli simpliciore et p
spicaciore qgnitoz hnt qua alii de
inde dt q sic diuite naz acceperunt
sic sequitur meis dixit qgnitio et dria
libi arbitrii et pilla diuite naz et pc
cognitoz et driam libi arbitrii 2 m
magis et mins nulla sufficitas i
natura nulla ignorancia i intellectu
nulla infirmitas in eorum libero arbitrio
intelligendi postea dt q omes qneniut
in na et simplicitate igneitate et cor
rupte ultio dicit q eorum distinctoes
solus ipe comphendit qui eos crea
uit :· Deinde ponit primo utrum
angeli sunt creati boni uel mali et
utru aliqua mora fuit int creatone
corp et lapsum deinde ponit una
opinione quorum dicit 2 dicentium

angelos malos creatos et ullam moram fuisse inter creationem et lapsum et hoc confirmat auctor dicens Jo. dyabolum fuisse homicidam ab initio et quod in veritate non stetit et auctor Job qui dicit dyabolum esse initium figmenti dei ad illudendum ei. Quidam tamen dicunt angelos qui perstiterunt fuisse creatos perfectos et bonos quorum utrumque confirmat auctor angelus. Postea ponit contrariam opinionem que dicit angelos creatos fuisse bonos et iustos quantum ad carentiam culpe sed in bono iusticie perfectionis non confirmatos et aliquam moram fuisse inter creationem et lapsum. Deinde hanc opinionem confirmat auctor angelus super Genesim; facit enim talem rationem quia a creatore optimo non potuit mala creatura fieri quod si pessimum angelum deus fecisset, ideo malicia non pareret neque fecisset omnia valde bona. Postea solvit contrarias auctoritates dicens quod dyabolus dicitur figmentum quia previdit deus ipsius lapsum et ordinavit quanta bona de malicia ipsius bonis secuta sunt quia ipsi de eius temptatione proficiunt. Sed dicitur et quod dyabolus dicitur in veritate non stetisse quia a veritate cecidit aliqua non cecidisset si malus creatus fuisset. Fuit autem bonus creatus ab initio i. statim post initium temporis apostatavit et seipsum occidit vel dicitur dyabolus homicida ab initio creationis hominis quia fraudis fallacie seducendo occidit et hanc rationem confirmat per auctoritatem Orig. Deinde post istas opiniones sic confirmatas concludit dicens quod angeli ab initio cognoverunt deum et se et creaturas et aliquam noticiam boni et mali habuerunt. Ultimo autem dicit qualem dilectionem habuerunt dicens quod naturali dilectione deum et se diligebant non tamen melioris [illegible] quod tamen [illegible] non [illegible] etc.

Circa distinctionem istam querunt quatuor. Primum est de angelorum simplicitate. Secundum est de eorum personalitate seu individuatione. Tertium est de eorum multiplicatione. Et quartum est de eorum cognitione.

Circa primum queritur utrum angeli sunt compositi ex materia et forma. Et arguitur quod sic quia [illegible] dividitur in materiam et formam et compositum. Sed angelus non est materia quia esset solum potentia nec forma cum illa sit altera pars compositi, ergo est compositum. Item illud quod per se est in genere est totum compositum quia materia et forma non sunt in genere nisi per reductionem. Sed angelus est per se in genere, ergo est compositus. Item Augustinus dicit in libro de mirabilibus sacre scripture quod deus omnipotens uniformi materia quam prius de nichilo condidit cunctarum rerum sensibilium et insensibilium intelligentium et carentium species multiformes distinxit. Ergo materia est communis creaturis corporalibus et angelis. In contrarium est quod dicit Dyonisius capitulo quarto de divinis nominibus quod angeli omnino sunt immateriales et incorruptibiles. Et Boetius in libro de duabus naturis quod incorporee substantie nullo innituntur materie fundamento. Constat autem quod angelus est nature incorporee, ergo etc.

Responsio. Circa questionem istam videnda sunt duo. Primum est utrum angelus sit compositus ex materia et forma. Secundum est utrum sit compositus ex genere et differentia.

Circa primum probant aliqui angelum non esse compositum ex materia et forma duplici ratione. Prima sumitur ex conditione compositi et est talis: illud cuius propria operatio per se est intellectus non habet materiam partem sui. Sed angelus est huiusmodi, ergo etc. Minor patet, maior probatur. Ad cuius evidentiam sciendum est quod substantie [illegible] non [illegible] intellectus non solum propter quantitatem sed propter positionem et impressionem materie. Quod ostenditur per hoc quod [illegible] incorporalibus [illegible] substantiis [illegible] quod est magis universale et impressum et potest magis esse remotum a cognitione. Unde corpora inanimata vel insensibilia non habent cognitionem propter maiorem potentialitatem et materialitatem. Ex quo potest accipi maior ista quod illud cuius operatio non est [illegible] modus cognoscendi quod potest esse omnino esse liberum ab eo quod est pura potentia et ab omni materie conditione [illegible] et pura potentialitate. Sed illud [illegible] intellectus est hic quia [illegible] sunt diversi gradus comparando tamen generales modos cognoscendi intellectus est nobilior modus [illegible] etc. Secunda ratio [illegible] est [illegible]

no hꝫ materiam ptem sui / ergo nec angelus
quam pꝫ / quia pfectior est angelus quam
anima. Cuius suppositum ... / pbat sic
sufficienter in primo li. de g. Iste ro
nes no concludunt / quod pꝫ dep. s. Cōpo
situm intel. dr. ee aliquid dupliciter. Uno
mo sit suppositum cōpositis. alio mo
sit prius elicitus vel inmediate suscitus
Primo mo sic la e minor pbacō / qr d.
quod illud cuius intellectiue est ipsa opo no
hꝫ materiam ptem sui quia homo e id
quod intelligit vel suppositum cuius opo e
intellige et tn homo hꝫ materiam ptem
sui :· 2o mo vera e / quia illud quod e
principium elicitum vel susceptum acto
intellectiui no hꝫ materiam pro pte sui / et h' i
homine e anima intellectiua tn sua po
tentia ut dicit / quod angelus e illud
cuius opo e intellectiue ut suppositum opa
tis / et obiic. no oꝫ quod sit cōpositum ex
materia et forma sicut et homo / Sꝫ an
gelus no e cōpositus cōm principium
elicitum vel susceptum opōnis itē dr
Sꝫ forma eius que no hꝫ materiam pte
sui sit ut anima i homine. Ad sca
rōnē dicendum / neg. 2o quia / nulla
eni quia e sit cogniciō pro speciē noc
cōpositē / ergo ut speciē / ergo aīa rōnal
sit pro speciē et no cōpleta spēs an
gelus aut e q9 cōpletum i spēc. nulla
quia e si anima no e cōposita ex mā
forma quod angelus no sit cōpositus
eadem cōpōne. Tenendo ergo eadē
cōnē pbo eam dicit / primo modo sic
Si angelus e cōpositus ex mā et for
aut illa forma e sepabilis e pfectior
aīa aut no si sit sepabilis angelus
erit corpalis quod negatur ab omibꝫ
si no sit sepabilis ergo for q e sepabil
e pfectior quia illa que no sepabilis
quia minus dependꝫ. Sꝫ aīa que est
forma hominis e sepabilis aīa for
ma aut angeli ut tu dicis no e se
pabilis ergo pfectior et no oꝫ erit forma
hominis quam forma angeli ergo ho
erit pfectior angelo quia pfectio rei
incesinatur s. pfectōne formarū h.
aut e inconueniens ergo rel. Scdo sic illa
sba que no hꝫ aliquam cognitione
sic intellectiua no indiget mā. Sꝫ an

mo nec ut pte nec ut sbe ꝫ angelus
no hꝫ cognitione nisi intellectiua ergo n
no hꝫ materiam cōs quo minor supponit
ab omibus cōiter loquentibus / et possꝫ
pbari :· / Qm nulla cognitio sup
er e intellectiua nec aliqua e ea infior
nisi sensitiua sensitiua aut no e nisi
i organo cōposito cōgruens quod e corrup
tibile et io repugnat angelo quod sit
incorruptibilis nulla ergo cognitōꝫ habꝫ
angelus nisi intellectiua et h' sufficit minor
maior pbatur quia tn mā sit ppter
formam ut dr 2o phisicorum / forma nunq
vnq mē nisi indigeat ea quo ad ee
vel quo ad opari forma aut angli
si quo ad essꝫ ut pꝫ no indiget mā quo
ad esse nisi poneretur angelus corporalis
ut prius dictum e nec quo ad opari qr
opo intellectiua que e ppria angli no
indiget mā ut scdo quia h' modo
nullum intellectiue indiget mā vel cor
pore si aut indigeret ea ut obo
inātē essꝫ quod angelus habet alia cog
tōne inferiorē intellectiua pro qua re
putaretur intellectui ipso obꝫ ergo rel
et sit pꝫ primum. Circa scdm s. an i an
gelo sit quo cognē et dr / notandum
quod dr ee inguē et esse cōpositum ex
cognē et dria / Ad h' eni quod ad sit ergo p
inguē sufficit quod sit limitat rei
inguē sufficit quod sit limitat rei
rōne / genus eni vel ee i gnē ip
taunt ... limitacōꝫ et cōpositio no
inē unde dm quod e illimitatum re
et eius i quod cilli rōne no dicimus
esse gnā nec ee inguē Istud aut
no sufficiat ad h' quod ad sit cōpositum
cognē et dria ꝫ requirit quod sit con
positum ex ptibus fac. h' unum per
sem insimplicibꝫ eni sine sbiis sin
ulibꝫ no e ppe dria quod pꝫ primo qr
dria pdicat de ee in qle sic eap
corpa rōne drie quia assigit por
phisicus et phūs 4. methaphisice Sꝫ istud
quod dicit totam rei nām nullo mo
pt pdicari inqle ꝫ pd. in quid ergo
dria no dr totum qd' dicit spēs ꝫ
ptem h' aut no pt ee insimplicibꝫ
ergo insimplicibꝫ no e dare driam :·
Scdo quia quod cōceptus sit eiusdē

rei sunpr. et eque determinati subi
determinato acceptu generis quia ro
unius corp esse acceptus speci et drie
asti tis spem si qua esset esset ei
dem rei omo nec differet ut tot
et ps esse ut etia eque determinati
go quia rone unius esse acceptus
speci eadem rone et alius et ita dria
iam no esse dria sed spes ergo etc. ¶ Zo
quia in conpositis a q e q dat et quo
differt quo constituitur et quo constituit
simplr aut seipsis constituit et se
ipsis differunt et g dria sit q spes sb
gne constituit et ab alia spe disting
tur pz q dria in compo.tis sed locum
no ht in simp. ¶ In sermone sequitur
nullus unquam assignavit pse di
ferentias actuum nec assignavit
differentiam q e cogne et dria ul sbne
compositis ex olis appz si compositi sicut q
angelus sed sit in gne ex limitatione
e re et rone tamen no e pp e compoitum
ex gne et dria cum sit sba simplex
¶ Ad primum arm dd qui a deo sbe in
m forma et compositum e subs unlis
et cu suum tal quia per cu suum tacone
ista ta inotescunt in quide ut
sbm forma ut sbr et compositum q resl
tat ex h q per cu suum tacoz forma
sit uni sed suba albt accepta pnt
consideratur ametha no cophe
dicitur subillis inebris quia est
dare subaz simplice pse subsis
tente que no e ps alius u ex
alis conposita ut pbat 12o metre
et talis e angelus ¶ Ad 2m arm
pz p illud ¶ Ad 3m dicendum q ange
frequenter ut sequi opinione illorum
que possunt angelos hre corpa
et p que oz q dicat angelos esse
copo.tos ex mam et forma no compone
tone h assendo sed si opinioz aliorum
¶ Circa hoc sit pce et loquendo
de ut q pluritas seu individuaco
no competat angelis quia for
individua p h q recipit in sig
nata sed angelus est forma sub
sistens pse absque m ergo ei n qt

esse individuum ¶ Item plo formas
quas posuit separatas dixit esse
universales sed angeli sunt forme
cum separate ergo etc ¶ In oppositum est
quia actiones sunt singularium angeli
aliqua agunt ergo etc. ¶ Ite sed
boem q q e id e quia unu nro e:
¶ In ista q sunt pmittenda e unum.
s. q h individum suppositum q aliquo
mo sunt idem et aliquo mo differunt
conveniunt em in singularis ijncommunica
bile sit pt dca individua suppositum
aut no dr nisi uni singularis ipsi di
tunto sbe nec qnectunque tis sed sol
comple sed aut dr illud idem in natura
intellectuali solum g omnis pa e sup
positum et omne sum e individum Ez
no omne individum e suppm nec omne
suppm e pso nunc ergo tenebit ergo sed id
q quis e s. q sit prium individuatio
nis tam in mlibus quam in malibus
e sunt dupl opiniones due. p est
q m e prium p se pricium individua
tonis in mlibus unde tamen ro e q a
illud q dese e individum ut alijs
ee causa individuationis sed in mlibus
sola m e dese individua ergo etc
¶ Maior pz quia q si se e tale pri
ta talis ut alijs ee cu tali tis
et simili in pposito mo q si se e in
dividum ut ee causa individuationis
in alijs minor pbatur quia illud
e dese individum q dese no e apt
natu ee in multis pp om aduni
sale q e aptu natu ee in multis
sed sola materia in rebus hntibus
mlz e hmo ipa em sola ex h q
e prium sbz ht q no sit in alio sed
alia sunt in ipa ergo ipa dese est
individua alia aut individuantur
qm recipiunt in ipa sit forma sb
stancial et accidentalis p eade
rone forma que e in alio non
recipitur ut angelus si se e indi
dua et una nro u e hmo a ta
incenda e pdicat claudat i rone
subi ¶ Item sit dicunt falsum e quo
tacoe no ee em in aliquo uno

vel pluribus universale dicitur. Sic esse in aliquo
dupliciter intelligitur. Esse enim in aliquo est dictum
uno modo per inherentiam ut albedo est
in corpore. Alio modo per predicationem et es-
sentialem predicationem ut homo in sorte
esse in pluribus. Primo modo si per inherentiam
non est de ratione universalis, tum quia homo
et substantie complete que non habent esse in alio
per inherentiam non posset habere rationem univer-
salis generis aut speciei, et sic patet primum
tum substantie in alio non sunt per se substantie complete.
Tum quia si in multis per inherentiam esset
de ratione universalis, esse in uno solo esset
de ratione individui et singularis, et sic cum
tamen in nullo sit per inherentiam nec uno nec
pluribus non possit habere rationem universal(is)
aut singularis, cuius oppositum assumitur. Re-
linquitur ergo quod esse vel non esse in aliquo
uno vel pluribus per inherentiam non facit
ipsum aliquid quod aliquid sit universale vel individuum
seu singulare. Secundo modo tamen sensum prete-
dicte opinionis. Esse autem in pluribus predicabile
per idemptitatem et dici de pluribus predicatione
essentiale est de ratione universalis. Sic enim
universale est unum in multis et de multis
et per oppositum individuum vel singulare esse in
uno solo et dicitur de uno solo. Isto autem
modo non plus convenit materie esse in uno
solo nec plus repugnat ei esse in pluribus
et dici de pluribus quam forme. Sicut enim
forma vel albedo dicitur de hac et illa, sic
materia dicitur de hac et illa et est in istis per modum
quo universale est in suis singularibus. Patet
ergo quod hec opinio procedit in casso. ¶ Tertia
est opinio quod in talibus quantitas est prin-
cipium individuationis, substantie vero separate seipsis
individuantur. Primum patet sic: per illud con-
stituitur aliquid in esse individui per quod
distinguitur ab alio individuo eiusdem
speciei, sicut per illud constituitur aliquid in specie
per quod differt ab aliis que sunt alterius speciei. Sed
unum individuum differt ab alio eiusdem speciei
primo per quantitatem; ergo quantitas est primum
principium individuationis. Maior patet.
Sed minor probatur, quia duo individua eius-
dem speciei non differunt in quiditate seu in forma,
magis conveniunt, et per consequens non dif-
ferunt per materiam et formam absolute, sed aut se-
cundum quantitatem quas ponit indifferentie

differunt autem per hanc formam et hanc materiam,
sed forma non est hec nisi quia recipitur
in materia signata; materia autem signatur
per quantitatem; ergo per quantitatem primo differunt
individua eiusdem speciei. Ipsa est ergo primum prin-
cipium individuationis. ¶ Et confirmatur,
quia per individuationem forma per quod habet
quod non sit pluribus communicabilis; sed hoc habet ex
eo quod recipitur in materia signata dimensionibus
determinatis; ergo etc. Sic autem forme multi-
plicantur quod sit individualis per hoc quod recipit materiam
signatam. Sic forme que possunt esse separa-
te cum sint per se habent quod sunt individuales et
pluribus; et non seipsis sunt singulares
et individue. ¶ Hec autem potest declarari
primo et magis rationibus. Primo quia dicitur
quantitatem esse primum principium individua-
tionis, quia substantia naturaliter prius est ac-
cidente. Sed compositum ex materia et
forma substantia est quantitatis non solum
secundum rationem et intellectum qui facit universa-
litatem in rebus, sed prius secundum esse in re. Con-
tra secundum quod unumquodque est singulare et
unum in modo saltem in modo. Compositum ex
materia et forma prius est hoc aliquid et
unum in modo saltem ordine nature quam
sit quantum. Non ergo primum principium individua-
tionis est quantitas. Primo nec principium
consequentia substantiam iam individuam existen-
tem secundum ordinem nature, et loquor de
quantitate que inest rei secundum esse de qua pro-
cedit precedens opinio. ¶ Item quantitatem
esse principium individuationis et signa-
tionis materie ac materie inesse et intrinsece,
ita quod quantitas sit de ratione individui
et materie signate, solum autem quantitatem
quia individuorum signatorum substantie quantitate
signatione quantitatis, tamen unum non
est de ratione alterius. Primum non potest dici, quia
substantia quid est dare aliquod suppositum
vel individuum per se; non enim potest dici quod
omnia sunt predicatis, tamen omne predi-
cabile reducitur ad aliquid per se. Sed si quan-
titas esset intrinsece de ratione individui
vel materie signate, nullum esset suppositum
per se, quod liceret includeret diversorum generum
de quibus non potest fieri unum per se. Quare etc.
Sequitur ergo quod suppositum in talibus
ut sortes non esset ens per se nec unum

pse / nec impedimento sbe / Sed in
duobus / ut homo albus / nc ista est
pse sortes e homo / sic nc ista homo
albus e / nc homo e / nc est alia gno
pse / gnoes eni sunt singularium et
no vniusalium / que omnia sunt in
co(n)uenientia / Si aut quantitas de ro(ati)one
no sit indiuidui pse et intrisece / si co
coitatiue / quia no idiuiduare sba
materialis nisi precedente que manet
cum suba at de ea que precedit in
gnoe substantie insbs quod cosumit
ad forma / no pt h' intelligi de quanti(ta)te
que manet in re facta / quia omni ac
cidenti preintelligi(tur) sba subsistens / Sed
quantitas actus e subc / go preintelligi
ci suba subsistens / h' aut e indiuidua
et singularis go etc / De quantitate at
que precedit in subs consumitoris co
tinuat quidam qui sit principium indiui
duacionis / quia illud e principium i
diuiduacionis per dt idiuiduum ab indiui
duo / sz h' e quantitas quo si antecede
ter licz no quo ad esse et intrisece
go etc / Minor pbatur / quia indiuiduu
no dt ab indiuiduo in eadem spe n(isi)
contingeret ea plura ee adh' aut p
ceigit quantitas / quia iu no possz
suscipe diuisas formas eiusdem
spei / nec simul nc successiue n(isi) me
diante quantitate / sz medium icosum
tacone no e medium i ee sbz for(m)
na sic esse sub forma sanguinis
dat e sp(eci)alem potm ad sp(eci)ale form
incosumiri / Ita esse sub quantitate
dat e gnale potm receptiu plurim
formar recipiendar simul vl suc
cessiue / sz istud no vz / quia aliud
e principium idiuiduacionis / et aliud e
causa et principium / qr m pt esse sub
plibus formis / esto eni quod materia
no posset esse nisi sub vna forma
nec simul nec successiue / nichilo(minus)
adh' est dare idiuiduum nulla na(tur)a no
eni consistet vniusalit sz singlarit
/ sic eni quantitas precedens insbs co(n)
cosumenda sic causa plificacois in
diuiduor sub eade spe idiuis du
taxat que pagens nale pducit

quia mal(is) forte no e vnum / tn no
p h' e principium indiuiduacionis / quia
accidit indiuiduo / nequantu hu(ius)mo(d)i quod
sub eade na(tur)a sit aliud idiuiduum q(uod)
quo queniat vl a quo dt vnum e
quod vbi contingit ee plura idiuidua
sub vna spe pillud differt vnum ab
alio per consignificantium insuipo / Sz non
quantitas vt omne illud sit de constitucio
ne indiuidui et antecedent et no intri
sece quod requirtur adh' vt dicat ab
alio indiuiduo sub eade spe / quia
adh' pexigit illud quod e ca multiplica
cionis sine quo tn vc manet ro
idiuiduacionis / sic g desicit h' opinio
nisi desicit et insuis ronibus ut pa
tebit soluendo eas in fine / Dico
dum ego quod nich e principium idiui
duacionis nisi quod e principium essentie et quidi
tatis / quod apparz primo sic / eor que sut
de icatm hu(ius)mo(d)i sunt eade principia
sz na(tur)a vniusalis et idiuidua seu
singularis sunt ide sm rem / Differunt
aut solum sm rone / quia quod dt spee
indeterminate / indiuiduum dt determinate
/ que determinacio et indeterminacio sunt
sm esse et intelligi / vniusale eni est
vnum solum sm conceptum / singulare
vo est vnum sm esse reale / na sc actio
intellectus facit vniusale / sic actio
agentis nalis termina(tur) ad singulare
/ go eadem principia sm rem et dt solu(m)
sm rone sunt quiditatis ee idiuidui /
Sed quia illud quod quantitas tn ente et
de eisdem pdicat no dicat aliq(ui)d ad
ditum sup ea de quibus dr / Sz esse
idiuiduum quantitas tn ente accepto
sm esse reale / nichil eni co(n)sistit i re
contra n idiuiduum / go esse idiuiduum no
quenit alicui pali(qui)d e additum / sed
pillud quod e pquid / go e sortes idiui
duum pillud quod per e ro(ati)one / et h' sunt
co intrisece sine et agens / cuius e p
ducere singulare sicut et ipm e / sic
eni acciones sunt singularium / i. ad si
gularia terminant / intrisece aut sut
h' m(ateri)a et h' forma / quod si quais pquid form
est h' / Dico quod pillud per e ipe cor

z h' est cotu'sece agens / matia aut
gcomitate insunt forma pe insis
sine matia no coexistet / Ide dico de
matia nisi q sua individuacio plus
dependet a forma q eq° quia forma
magis e ro essendi m° qua eq°
subie aut separate nullo alio i tu sece
individuat nisi se ipsis. Et est h'
intelligendum / q si natura quie plu
bus suppositis est inesse una s rom
que ad' indivus / tunc optet p t naz
quem z eius pncipia quere aliud
q esse pncipium gstituendi suppositum
que idividuus i eo eo q in natura
que no dnt supposita s nunc tu na
quib diversis individuis sit solum
una s rom z diversa s rem no optet
p t natura z pncipia nec quere a a
pncipia individui s eadem ut sunt
existencia sicut natura quib z in
dividui solum dnt ita accepta
erūt. Gloss' appz ex q° ad rone al
terius opinionis / q u p° d° / quod
individua eiusdem speci no dnt in
quiditate / vl na qui / vm e ut accipi
tur ab ea eius rone / Sz inca sit
accepta quenuit que cu queniet
solum e s rone sit z unitas nate
s spem e solum unitas rome / Sz
in natura z quiditate accepta sm
realem existentia dnt z ipin ne
nature qsimili accepta z h' sub h'
matia z h forma / z q subdit q for
no e h' nisi quia recipitur in m signata
/ matia aute no signata nisi p quati te
/ falsum e / na forma p se ipam i tu
sece e h' / z no p h' q recipit i matia
nisi qromitate / quia q sit h' no h e
ū in m nisi sit forma separabilis ut
anima signato z m° qua d h' no e
p quatitate s competit ei p aliquid
sui g'nis sit q sit ens z unum / signo
b quia d tanta puta bicubita
ul tricu ta bu competit m° p quati te
Sz h' signato no facit ea dividua
s supponit. Ad z. patz p d't / Ad
ad p'num pncipale d d'. dicendum
q plo ponuntur si intellexit formas
separatas esse universales p dicacione
p t errorem qui e in ponendo separa
tas s ee ac rebus / z qui adx' r pba
abaz in plurib locis
Circa 2m vz de pluralitate ange
lorum queruntur duo / pmum e utrum
possent esse plures angeli sub una
specie / s e utrum angeli sint i aliquo
magno nuo. Ad pmum sic pceditur et
vr / q plures angeli no possunt ee
sub una spe / quia dria s formam
est d s spem / s duo angeli tm no
h eant dnt n no s formas suas
/ g° n no dnt s spem / s ea q dnt
spem ee sub eadem spe implicat
contradictione / g° z c. Item deus z n
nichil dnt facit frustra / ut h e
tur p'mo celi z mundi / s si essent
plures angeli in eade spe essent
frustra / g° z c. Maior p batur / q a
plurificatio individuorum sub una spe
est p p gservatione speci / Sz incorrupti
bles sunt angeli / speces p t p se
in unico qservari / g° frustra sient
plura individua sub tali spe. In
rm arguitur / quia de rone speci
est / q predicetur de plurib dnti b z
nuo actu l saltem apti ne / angeli
sunt in g'ne z spe / g° in eis sunt
vl esse pnt plures eiusdem speci
Maior patz / q diffinitio speci q ponit
porius z p a. / quia ad plura se
extendit conceptus universal ut
qua singlare / Sz h' no e nisi co
ceptus universalis e plurium sm
actu vel apti ne. Minor de se man
festa e g° z c. Item deus p t ann
hilare aliquem angelum / q m ut ad
h' rarus dic solus e in illa spe
spem aut illa constat / q deus p t
reparare creando aliquem angelum
sub ea sicut ap'num° fecit / Sz no
vr pcium q reparando spem creatio
fecit angelum annichilati n° forte
e possibile reparaz / g° creando
aliud angelum / g° salte successive pos
sunt ee plures angeli sub una
spe z p eande rone ut vr possunt
esse plures simul cu no h eant i t
se oppo impediente n° successionis
nature ordine. Ad p° / h' e vn pric'li

/ s. quod quando effectus dependet solum ex
una causa tota possibilitas vel impo
ssibilitas illius effectus dependet ex
cognitione conditione et potestate ee / cui iti
tas aut angelorum et pertinens unitas et
pluralitas in metis et solum dependent
a causa prima / videtur ergo possibilitas unitatis
et pluralitatis angelorum in una specie modicum est
et non potest dici / potentia autem divina extendit se ad
omnem illud quod non implicat cont
radictionem / inconsimilem est in primo libro / dicen
dum inquirendum est / utrum plures an
gelos esse sub eadem specie implicet con
tradictionem / et dicunt aliqui / quod sic / propter
que tacta est in opposito / s. quod diffe
rentia secundum formam esse dico secundum speciem / quod
alii confirmant licet divina omnia
secundum formam quando non accipiunt secundum
absoluta rationem forme. sed secundum quod
hec forma non faciat differentiam specifica
sed inequale sicut dicunt due anime
et due quantitates separate. tamen differentia
secundum absolutam rationem forme facit differentiam
specifica. / illud enim aliquo dicunt lin
ea secundum absolutam rationem linee. oportet
esse non linea. / Sed differentia formarum
totaliter separatarum autem ut sunt an
geli solum potest esse secundum abso
lutam rationem forme / quod est proba
batio minoris / omnis forma continens
sub se multa habet quandam latitudinem
que potest esse duplex vel secundum di
versos gradus formales quorum unus
secundum se est nobilior et perfectior al
tero / et hec est altitudo generis sub quo
sunt diversi gradus specifici et for
les sumpti secundum absolutam rationem
forme aliorum sumitur hec latitudo
secundum pluralitatem inequalem in eodem
gradu / prima latitudo convenit forme
secundum suam rationem absolute acce
ptam / sed secunda non potest eis hoc
nis convenire / facit enim differentiam spe
cifica videtur oportet quod forma cui
convenit hec latitudo includit vel
importet quod sit contra absolutam
rationem forme / et illud est aliquid imp
fectio et possibilitas. sic enim. est plu
rificatum inde esse imperfectionis et possi
bilitatis nam forma que est actus
primus et prima causa non potest plu
rificari / / Informius autem in istis dicunt
non potest esse nisi duplex imperfectio / una

quantum ad gradus formales secundum quod
una in gradu formali inferiori quam
alia / alia in quantum forma nata est
habere rationem partis secundum rem sic formam
substantialis vel accidentalis pars est compo
siti vel sicut quantitas minor nata est
esse pars quantitatis majoris / et ista po
sitas prima forma nata est esse pars
compositi debet convenire et cuilibet forme
substantiali et accidentali quandam latitu
dinem ut possit plurificari in in eodem
secundum eundem gradum / et dato quod non in
forment actu formam / et quia essentia
angeli non est forma que sit nata esse
sit pars alicuius compositi / ideo in angelis
non potest accipi differentia nisi secundum specificam
rationem forme que facit differre secundum
speciem / Sed opinio fallet / quod differentia secundum
formam non secundum absolutam rationem forme secundum
secundum quod hec forma facit differentiam inequalem et
non specifica / et istud est contra. / quod unum
est / omnis enim differentia est per formam sive par
tium / patet enim que est prima potentia rei non
possunt adinvicem differre / neque separa
te a materia tamen non habent / nec in
lees tamen ideo est / quia differre suppo
nit esse et per consequens differre actu supponit
esse actu / patet autem nichil habet esse actu
secundum tantum per formam / quelibet enim partes
composite a materia et forma per materiam
quidem habet quod possit esse vel non esse / per
solam autem formam habet quod sit actu / igitur
nulla differentia est per materiam / sed solum per for
mam in quantum formam et materiam
/ in quibus autem quorum unum habet materiam
et aliud est sine materia potest esse differentia
aliqua penes materiam secundum affirmationem
et negationem quia unum habet et aliud
non habet / Sed in quantum materiam tenet
quod dictum est / concedamus ergo illud quod
unum est in predicta opinione / videlicet quod differentia
secundum absolutam rationem forme est specifica / differentia
autem forme a forma secundum quod est inequalis
solum / quod autem additur quod in quibus separa
tis non potest esse differentia nisi secundum absolutam rationem
forme / negandum est et cum probatur
quia latitudo forme prima competit
ei quod possit inclinari secundum minimum est imperfectio

z potencialitas forme pp(ro)nam
pt ee realis pars alicui(us) totius
Dicendum q no vni / si cum loquimur
de pcialitate s(ecundu)m qua forma subalis
vel actualis e ps compositi cont(ra)
z forma vel ex subo z accute / z co
ca asignet causa plificationis indivi
bilis / ac pls negetur talis plificatio
ingbus sepatis petit pncipium z n(on)
probatur / Idem cum e dicit q sola
forma que e alta ps cpositi plifi
catur inalit / z q suba sump p se
subsistens no plificat inalit vel
vnit includit inaltos / z io assumit
vnii sine pbone ad concludendu a(liquid)
est petere pncipiu / Et si dicatur q talis
plificatio venit ex impsio ordie
vni e s no cpulla / qua ps e s co
alia qore ut postea dicet : . Ubi at
loquimur de pciali te s(ecundu)m qua minor
quantitas pt ee ps maioris quanti(tatis) /
no pt ex ea reddi causa plificationis
inalis / Eadem evidentia scientum
e / q si na spei esset pus vna scendu
inulis / z postmodu dividet i plura
s inuz / qemadmodu lignum quatim divi
i plura ligna / quor qlz e s lignu /
nullus dubitaret quantitate esse
pncipium huius plificationis cu ipo
quanti sic q dida mea que i sunt vt
dr v methaphisice / s no sit divisio nata
quib i individua tanqua primo
sit vna s rem / s solum s roz / ymo
ic inpsse divi i plura i dividua / Sz
potius vnitas eius ex pluribus
i dividuis colligitur p actu intellectus
qui facit vniusalitate in rebus / Vn
dr s divisio abilia i rebus / Primum
est / qua quanti e vnit s rem spes
aut solum s ronem s rem / q ptes
quanti divisi sunt p se ptes integles
z no subiectie nec recipiunt pdica
tione eius q in ipa dividi / no enim
ptes ligni sunt illud lignum q in
ipas dr dividi de quantitatiui / z licz qlibz
ps ligni dicat lignum / tunc tu no e
pdicato totius quanti tf de suis pti
bus / s totius vniusalis i dividua
q sunt ptes subiectie spei z nullo
mo integles : . Cum igitur differunt
est in divisione quantitatiu corporali

vnitate pcedunte q singit ulti. de
s h contrario corporali multitudine
ente vl potli. i dividuus q singit pac
tum intellis vnitas spei / vniusale
cu aut intell e at postius est ut dr
i decima / vni e q postqua fortius
est conceptus spei / itato dividi pt
i plurali te individuor / z sic vni
tas pcedit pluralitate : . Sz simili
pma formato vnitatis spei q sequi
pluralitate & / ex eo q pnt sen mi
nores quantitates sunt vel ee pnt
ptes maioris quantitatis / bn sequit
q competit quantitati vl possit di(vi)di
i plures quantitates que sut ptes
eius integles z de quib no ponit
Sz ex h no sequit quid sit causa q
sub spe multiplicent i dividua / qa
diviso quantitatis in suas ptes z divisio
spei i individua sunt diusarum ro
num z si oppositaz / z quamvis ptes
quantitatis divise sunt i dividua q
titatis absolute sumpte / qua quelibz
ps quantitatis e quantitas / tn accidit
eis quo adh q sunt vl esse potunt
ptes alicuius totius integralis
tamen qua si essent due quantitates
infinite quar vna no posset ee ps
alterius / nichilominus ipe essent i dividua
vnius spei / tn qua ptes alicuius totius
ethogenei no pdicantur q sunt partes
sunt individua vnius spei / no ei qlz
ps equi e equus / sicut quelz ps
quantitatis e quantitas / q ex h e ethoge
neu z i homogeneu / ipius vtrbz
sit ps z totu / ex h q aliqua for
pt ee ps integlis alterius non pt
reddi causa multiplicationis inalis
sub eadem spe / s e totaliter extranea
plicatio : . Est aut alius modus
qui tactus e in pcedenti qone / sz q
quiditas e causa plificationis i divi
duor sub spe i illibus / no q cmo
spei i dividua vnius quanti s re ipla
s qua in que e alta ps i dividu
ilibus no posset plures formas
recipe nisi me te quantitate no s
mediu i esse sbz forme s mediu
i tu similitati tal isti vt exposit sunt :
Sz istud no vz posse qua p eande
ronem quiditas esset pncipium plificationis

secundum speciem, quia sicut due forme eiusdem rationis non recipiuntur in materia ut plurificatam divisam et ut plures forme diversarum rationum possunt recipi simul in materia eodem modo dicta, sed propter hoc non ponitur quod quantitas sit causa pluralitatis secundum speciem, ergo nec propter hoc est ponendum quod sit causa pluralitatis secundum numerum. Item licet materia non possit recipere plures formas nisi mediante quantitate sicut medio intrinseco sed extrinseco nec alio tamen modo potest, nam in prima rerum productione diverse forme eiusdem speciei et etiam diversarum sunt producte in diversis partibus materie absque quantitate media nisi vel in esse :·

Item si concederetur quod isti dicunt nichil ad propositum, si enim forma in materia non potest plurificari secundum numerum nisi mediante quantitate, nichil propter hoc potest concludi quod substantie separate a materia non possunt plurificari secundum numerum, quia non habent quantitatem. Non videtur, ymo contrarium, quia quantitas nichil facit secundum eos ad plurificationem formarum secundum numerum nisi quia tales forme recipiuntur in plures partes materie in quibus recipiantur, que pluralitas partium materie est per quantitatem sicut medium nisi. Ergo ad unitatem vel pluralitatem formarum que non recipiuntur in materia nichil penitus facit quantitas. Dicendum est ergo quod non repugnat nature angelice plurificari secundum numerum in eadem specie, quod patet ratione et auctoritate. Ratio est talis: quod omnis natura que producitur ab agente actione iterabili potest plurificari secundum numerum, sed omnis natura creata est huiusmodi et substantie separate, ergo etc. Maior patet, quia sicut agens una actione producit unum, ita pluribus producit plura. Probatio quod sicut actio est iterabilis sic huius actionis minor probatur, quia omnis actio que voluntatis potest interrumpi manente virtute activa que est principium actionis potest iterari, maxime si tota actio et productio passiva dependeat ex sola virtute producentis. Huius enim ratio potentialitas unitatis et pluralitatis actionis et producti est conditione producentis et hoc est causa quare non potest omnis esse nisi unius similis, quia actio qua producitur nec potest interrumpi nec iterari, sed actio qua deus producit quascumque creaturas vel res aut substantias separatas voluntarie potest interrumpi in eis, tota et actio et productio et dependent ex sola virtute producentis, ergo talis actio potest iterari. Et hiis sint minor sequitur, ergo conclusio, scilicet quod omnis natura in materie aut substantie separate potest plurificari secundum numerum.

Vide est auctoritas beati Anselmi in libro de libero arbitrio ubi loquens de peccato angelorum supponito quod omnes peccassent, dicit sic: tunc bonitas eius id est quasi aliquo tedio vel impotencia difficultate deficeret in tanto numero quos in suis sedibus collocaret, et de in eisdem sedibus gratia et preterquam nec angeli receperunt gratiam, sed naturalia quos alii peccando deseruissent. Vero negare quod deus non possit facere plures angelos sub una specie derogat divine potencie, tamen oppositum vero productionis non sit evidens contradictio nec probabile. Et propter hoc illa opinio condempnata est Parisius pluribus viabus et de eius condempnacione sunt tres articuli, scilicet octogesimus primus, in quo dicitur sic: Quod quia intelligentie non habent materiam deus non posset plures eiusdem speciei facere simpliciter error. Et idem habetur articulo nonagesimo sexto ubi dicitur sic: Quod deus non potest multiplicare individua sub una specie sine materia error. Et similiter articulo centesimo nonagesimo primo dicitur sic: quod forme non recipiunt divisionem nisi secundum materiam, error, intelligendo de formis eductis de potentia materie. Articuli predicti sunt concedenda sunt.

Ad primum argumentum in oppositum cum dicitur quod omnis differentia secundum formam est differentia secundum speciem, dicendum quod solum quia omnis differentia secundum formam sit declaratum sint speciebus, sed differentia secundum absolutam rationem forme est specifica. Differentia autem forme a forma non secundum absolutam rationem forme, sed secundum quod hec forma est in materia et hec differentia potest esse in omni natura creata, sicut ostensum est. Sola enim una differentia que nec est diversa plures nec ab alio est plurificabilis, quia non habet causam efficientem, est de se et quod se una modo et potest secundum numerum plurificari. Unde illi qui posuerunt quod angeli seu substantie separate non sunt ab sic actu efficiente sed solum sicut a causa finali

ponit aliquem imponunt ar. li. dyonit
quod omnes substantie separate dicunt sub specie
non possunt plurificari sub eadem spe-
cie quemadmodum nec natura divina. Et
ex quo vitetur fidei heresis et error vitatur philosophie
quod omnes substantie separate sunt a deo sicut
a causa efficiente immediate et quod possunt
plurificari sub unum sub eadem specie
quia dependent a deo sicut a causa
producente eas actione voluntaria
et irrationabili et hic est impossibile propter quam quecumque
eis quod possunt plurificari et non solum
impossibile illa propria forma potest esse
per altius ut alii dicebant. Et ad
hunc discendum est quod licet generatio speciei sit
quedam causa propter quam plurificantur in-
dividua sub specie non tamen est tota causa
quia tunc non multiplicarentur. Ulterius
quia non est necesse speciem conservari quod non
est unum plurificantur ergo propter multas alias
utilitates quas deus potest dare
pervenire corporis tam incorruptibilibus quam
corruptibilibus et ideo non sunt frustra.

Postea queritur utrum angeli sint in
aliquo magno numero et videtur quod non
quia sicut est in corporalibus ita est in
spiritualibus et in istis incorporalibus nobi-
lissima corpora ut celestia sunt in minori
numero quam alia ergo similiter angeli qui
sunt inter creaturas spirituales nobili-
ores sunt in minori numero quam homines
rationales. Item res precedunt a deo
sicut numerus ab unitate aliquo modo
et in numeris accedentibus ad unitatem
minor est pluralitas ergo in rebus
maxime accedentibus ad causam primam
que est maxime una debet esse minor
pluralitas. talis est natura angelica
ergo etc. Contrarium est quod dicit dyo. c. x. de
angelica ierarchia quod numerus intelligen-
tiarum excedit omnem numerum substantiarum mate-
rialium et Danielis vii millia milium ministrabant
ei et decies millies centena millia
assistebant ei. Et pro intelligendo quod
sicut unum dicitur dupliciter sic et numerus qui non
est aliud quam multitudo ex unitatibus
aggregata. Unum autem dicitur sicut pro
uno quod convertitur cum ente et pro uno quod re-
peritur in sola quantitate. Similiter et de
numeris qui constituuntur ex unitatibus que
consequuntur ens generaliter et aliis qui
constituuntur ex unitatibus quantitatis quorum
pluralitas est a divisione continui. Pri-
mus numerus in quolibet invenitur natura entis
plurificata et ideo reperitur in angelis.
Secundus reperitur solum in habentibus quantita-
tem. Quales non sunt angeli. Hoc
supposito, primo removendus est error
aliquorum circa numerum ipsorum. Deinde decla-
randa est veritas questionis. Circa primum
sciendum quod ar. les xii eius commentator
in me.te posuerunt numerum angelorum iuxta
numerum orbium vel motuum celestium et
ideo tamen secundum unam opinionem sunt xlvii or-
bes vel motus orbium vel lv. secundum alios
ponunt tot esse angelos et non plures.
Ratio huius opinionis fuit quia intelligentie
propter ut esse in optima dispositione cum sit
suprema natura creata in universo sed op-
tima dispositio eius ut esse in movendo
quia per hoc assimulatur maxime cause
prime primo motum enim est causa rerum sicut
et causa prima ergo omnis intelligentia
semper causat aliquem motum propter quod
numerus et distinctio earum fuit secundum numerum et
distinctionem motuum. Hec autem opinio
hic fuit fundamentum, scilicet quod optima dispositio
intelligentie sit in movendo. Hoc enim non
est verum quia quanto aliqua intelligentia
plus recedit a causa prima tanto est
minus perfecta et quanto plus accedit tanto
est perfectior naturam ratione. Sed videmus quod
intelligentia maxime recedens
a causa prima ut anima rationalis mi-
nime contrahitur scilicet in ratione et motoris et
forme. Superior autem et perfectior ut angelus
minus unitur quia non in ratione forme
sed motoris solum ergo illa que est
suprema minus unietur scilicet nec in ratione mo-
toris nec in ratione forme. Ergo non est
eius optima et perfectissima dispositio
intelligentie quia semper moveat.
Et quod subditur quod intelligentia in movendo
maxime deo assimulatur falsum est
assimulatur que est in intelligendo et amando
quam illa que est in movendo. Potior enim
assimulatio est que est secundum potiore et perfectiore.
Sed intelligere et amare sunt perfectiores
operationes in deo quam movere. Immo
eius seipsum intelligendo et amando consistit eius

btitudo et non in monendo gerit. Tertio
autem sit de virtute quomodo dux est modus
dicendi. Primus est quod plures sunt
angeli species differentes quam sunt species
rerum materialium non quod declarant sic. Ordo
nature videtur exigere quod illa que sunt
nobiliora excedant quantitate vel
numero ignobiliora. Unde videmus quod
corpora celestia item excedunt haec in-
feriora ut haec non habeant notabilem
quantitatem ad illa. Sed autem corpora cele-
stia digniora sunt corruptibilibus
ita substantie intellectuales digniores sunt
omnibus corporalibus; excedunt enim
corporales substantias non in quantitate cum
illa non habeant sed in numero. Sunt ergo plures
species angelorum quam rerum materialium. Sed
istud non videtur. Perfectiora enim non excedunt
alia multitudine sed perfectione. Perfectio autem non
est in numero alioquin plures esset per-
dine quam creature non molis sed in
sed virtutis magnitudine. Sed autem excessus virtu-
tis in substantiis separatis potest salvari et
eis absque maiori numero. Immo in unica
substantia separata. Ergo per perfectionem substantiarum
separatarum non oportet eas ponere in numero
excedentes substantias corporales. Sed sicut corpora
celestia excedunt inferiora non in numero
sed magnitudine molis sic sufficit
quod substantie separate excedant substantias corpora-
les non in numero sed magnitudine virtutis.
Alii autem declarant eandem conclusionem aliter
et dicunt quod debemus ymaginari totum
ordinem universi in universo sit una linea
inter duo puncta sicut inter deum et materiam
primam in qua omnia que continentur quecumque sunt
vel esse possunt et omnia sunt partes or-
dinis inter haec duo extrema sic partes
numerorum inter se ymaginem ut fiat linea
mundi in puncto quod est anima rationalis
aqua sit una linea ascendendo ab
ipsa ad deum per substantias intellectuales
item ab ipsa usque ad materiam primam constituitur
alia linea descendendo ab anima
usque ad materiam per naturam corporalium.
Tunc est ita quod ubi in linea est ma-
ior distancia inter duo puncta ibi sunt
plures partes linee partes dico eiusdem
quantitatis. Ubi autem est minor distancia
ibi sunt pauciores partes. Sed est ma-
ior distancia inter deum et animam quam inter animam et materiam
quam inter animam et materiam primam. Ergo inter
deum et animam sunt plures partes
universi quam inter animam et materiam
primam. Sed inter deum et animam sunt
partes angelorum inter primam non et materiam primam
autem sunt partes substantiarum corporalium.
Ergo plures sunt partes angelorum quam
substantiarum corporalium. Et hoc est quod dicit Dyo-
nysius quod celestes mentes incomparabiliter
excedunt rerum mundanarum coarta-
tam multitudinem id est multitudinem specierum
que de coartata vel quia in una
specie plura individua que coartant
et sumunt unitatem. Que eadem de post quod per
participationem speciei plures sunt homines
unus homo. Vel quia species rerum
materialium sunt inter duo extrema finita
et ita sunt quod coartatur inter illa species
autem angelorum non sic. Sed sunt inter deum
et animam inter que non est certa distancia
sed infinita. Hoc autem racio non concluditur.
Suppono quia omnes gradus quibus
deus potest in una creatura spirituali sunt
actu producta quod poni non potest. Et sunt
infiniti gradus nobilitatis. Sicut et
illa linea ymaginantur infinita. Tertio
lia autem infinita ponere in actu est
impossibile ut probatum est libro primo de generatione
plurium. Et vero dicatur quod non sunt infiniti
gradus nobilitatis sed finiti. Tunc est
dubio incertum utrum plures sunt gradus
nobilitatis in deo vel naturarum spiritua-
lium quam respectu corporalium vel pauciores
quia arguitur esse plures non
per maiorem distanciam inter animam et
deum quam sit inter animam et materiam
in illa parte nullo modo probatur maior
nisi quia infinita propter quod non sequitur
quod sunt plures gradus vel ponantur
infiniti. Concludo ergo tunc sit dicendum si sit
ponantur plures species angelorum quam
rerum materialium et non ponant plures an-
geli in eadem specie non. Sed dicere quod an-
geli sunt in numero multum excessivo
quia non species rerum sunt in excessivo
numero sicut de angelis dicitur Danielis
vii ut dictum est in articulo quarto et Job xxv
numquid est numerus militum eius et per

si forte omnes sunt eiusdem speciei vel
saltem plures ex eis non enim videtur
congrua similitas differencium secundum speciem
pluralitas enim talis que est divina
secundum numerum totaliter est exemplaciter pro
ducentis qui tot produxit quot producere
voluit eius voluntate sapientia vel
exprimit in locis predictis :: Ad quin
tum in oppositum dicendum est quod non prohibet
maiorem esse numerum angelorum quia etiam
que sunt sunt et erunt tanta enim tot
tidie nec ille que prius tante sunt de
sinunt esse corruptis corporibus omnes
enim angeli simul tanti sunt :: Et est
maior numerus angelorum quam omnium corporum
celestium. Causa est quia corpora celestia
solum sunt ordinata ad inferiora sicut
esse nec et in racione activi et ideo tot sunt et non
plura quot sufficiunt ad agendum
Sed angeli praeter ordinem quem habent ad
corpora celestia in movendo ea que
pertinet ad eorum ministerium nec habent et ordinem
in quo adesse quibus sunt enim quod
ex eis ministri missi propter eos qui heredi
tatem capiunt salutis ut dicitur Heb. 1o
secundum quem una queque anima a suo ex
ordio habet angelum ad suam custodiam
deputatum :: Ad quintum dicendum quod in rebus
maxime actualibus ad tantam prima
dicitur esse minor pluralitas quantum ad
partes convenit in composicione rei sit in bi
nario qui maxime accedit ad uni
tatem sunt pauciores unitates quam
in quocumque alio numero :: Sed non prohibetur
quin in eis sit maior pluralitas secundum
species vel secundum individua speciei sunt enim
plures binarii quam nonenarii
et similiter possunt esse plures angeli
eiusdem speciei vel diversarum quam sunt
species vel individua aliarum rerum sunt
tamen tot et non plures quot deus produ
cere voluit secundum ordinem sue sapientie

Circa cognicionem naturalem angelorum
quaeruntur quatuor / primum est utrum potentia
cognoscitiva sit idem quod sua essentia
/ secundum est utrum angeli cognoscant res
per suam essentiam vel per species / Tertium est utrum
cognoscant singularia / Quartum utrum
intellectus angeli sit semper in actu

Ad primum sic proceditur et arguitur quod virtus
seu potentia intellectiva angeli differat
realiter ab eius essentia / quia secundum diversi
tatem actuum est diversitas potentiarum :: / Sed esse
est actus essentie et intelligere est actus
potentie intellective. In angelo autem intelligere
non est suum esse / ergo non intellectiva potentia est sua
essentia. Item Dionysius xi capitulo angelice
ierarchie dicit quod angeli dividuntur in substantias
virtutes et operationes ergo in eis aliud est alia
virtus et alia operatio. Item Augustinus arguit quia
mens et intellectus nominat potentiam
intellectivam secundum Dionysium et Damascenum in pluri
bus locis nominat angelos intellectus
et mentes / ergo angelus est sua potentia
intellectiva. Contra nos parum invenimus
de angelis et eorum cognitione / et ideo parum
est dicendum conformiter ex conditione men
tis que est de modo [illegible] intellectualium
quarum in illo ordine infima / et secundum hanc
racionem proposita videtur esse dicendum quod potentia in
tellectiva angeli sit realiter idem quod sua
essentia / quod potest persuaderi sic / quia enim potentie
cognoscitive anime nostre differunt ab essentia
potissime quantum ex duobus ut patet
ex dictis in primo libro unum est quia alique
potentie anime sunt actus corporis diversos
et separatos in nullum ordinem in se habentes
ut sunt audire et videre et huiusmodi propter quod ex
eis reducere in prima principia realiter
diversa et non in unum solum ut est essentia
aliud est quod essentia anime est
actus corporis alique autem potentie eius non
sunt actus corporis ut intellectus et vo
luntas propter quod ex essentia anime
et istis potentiis differre realiter. Neutrum
autem istorum est in angelis quia in eis
non est nisi unica cognitio videlicet intel
lectiva que potest reduci ad unum principium.
Essentia etiam angeli non est actus corporis
sed est separata ab omni corpore sicut et eius
intellectus propter quod ex nulla parte potest con
cludi quod potentia intellectiva angeli differat
realiter ab eius essentia frustra autem po
nuntur plura ubi unum sufficit ideo et cetera

Ad primum argumentum dicendum est per interemptionem
minoris / quia quamvis intelligere sit actus
potentie intellective angeli realiter ab ipsa diffe
rens quod intelligere alia a se. Tamen esse
non est actus essentie realiter ab ipsa dif
ferens immo sunt realiter unum eidem utroque
accepto secundum potentiam vel secundum actualem

activum sicut ostensum fuit in primo libro de unitate. Ad secundum dicendum quod in angelo est substantia virtus et operatio secundum dionysium, sed non dicit quod omnia hec differant realiter nec etiam de substantia et virtute.

Ad primum sic proceditur et arguitur quod angeli intelligunt per species et non per suam essentiam, quia cognitio angeli se extendit ad omnia que sunt, sed certe natura angeli cum sit limitata ad certum genus et ad certam speciem non potest omnes res representare, ergo angelus non intelligit per essentiam suam. Item si angelus intelligeret per essentiam suam sequeretur quod semper et actu cognosceret omnia scilicet se et alia; consequens est falsum, ergo et antecedens. Probatio consequentie, quia si essentia angeli esset ei ratio representandi alia, cum angelus semper et actu et per se suam essentiam cognoscat, sequeretur quod semper et actu cognosceret et alia omnia que per essentiam suam representarentur ei, et sic patet consequentia. Item decima propositione de causis dicitur quod omnis intelligentia plena est formis, sed illas formas vocamus species, ergo angeli intelligunt per species, non ergo per suam essentiam. Item dionysius dicit quod angeli illuminantur rationibus rerum, ergo cognoscunt res per rationes earum et non per suam essentiam. Contrarium arguitur quia non maioris perfectionis est intelligere quam intelligibilia representare, et essentia angeli quamvis sit finita potest omnia intelligibilia intelligere, ergo poterit representare, non obstante quod ipsa sit finita, sed propter aliud non negamus quod angelus non intelligat alia per suam essentiam, ergo etc. Respondeo dicendum quod propter primum de nomine principium intellectum sic dicimus quod homo intelligit per intellectum vel illud quod est sibi representatum, sicut dicimus quod homo intelligit causam passionem per medium terminum, secundum quod exposite intelligentur et secundum quod exposite intelliguntur libro primo. Modo quod solutum est impedimentum articulo ubi ostensum est quod intellectus angeli est sua substantia, et sic angelus intelligit quod quod intelligit per suam substantiam tamquam per primum intellectum. Et ideo quod solum est

dubium pro nunc scilicet utrum angelus intelligat omnia per suam essentiam tamquam per representativum. Circa quod est advertendum quod angelus cognoscit se et alia; a se cognoscendo se seu essentiam suam non indiget aliqua representatione, sed immediate cognoscit se per se seu per suam essentiam cum ipsa sit presens ut intelligitur in nobis et in quibus etiam quod intelligitur presens est intellectui. Nihil autem est adeo presens intellectui angelico ut sua essentia, ergo angelus intelligit se per suam essentiam et sic dicitur quod eodem concludit de intellectu nostro quod intelligat se per essentiam suam quod est sibi ipsi presens idem quod non quia obiectum primo proprium nostro intellectui aliquid presens sensui, quia noster intellectus est coniunctus corpori; quod intellectus noster licet sit presens non tamen in ratione intelligibilis, adeo quod non aliquid creare possit sub sensu, sed intellectus angelicus qui a sensu non dependet statim apprehendit omne intelligibile presens. Essentia autem angeli per se est in intellectu. Ideo etc. Et in hoc consentiunt tam theologi quam philosophi. Aliis autem ab angelo qualiter intelligant propositum est advertendum quod si opinio avicenne esset vera scilicet quod prima causa creavit intelligentiam primam et immediate tantum et illa aliam et sic usque ad ultimam que creavit celum et mediate celo omnia inferiora, et sic posset dici quod quilibet angelus cognosceret omnia per essentiam suam sicut et causa prima, quia sicut causa prima ratione sue causalitatis representat sufficienter omnia ut dictum fuit libro primo, sic quelibet intelligentia representaret sufficienter omnia que sub ipsa essent que esset causa eorum, omnia que essent supra ipsam que esset causa ab eis. Et hanc viam tenet auctor de causis qui dicit undecima propositione quod omnis intelligentia scit quod est sub se et quod est supra se, sed tamen scit quod est sub se quoniam est causa ei, et scit quod est supra se quia accepit bonitates ab eo. Sed quia hec opinio non est consona veritati nec fidei, Idcirco quod minorem habet dubium. Et de qua quidem dicimus quod angelus intelligit alia per species non

quidem a rebus acceptas sed concreatas
seu a deo influxas que representant
intellectui angeli alias res tam spirituales
les quam corporales et rationes istorum
licet sint in magnitudine adaequantur. Iste
autem species originaliter videtur induce
re fuisse per sensum visus et sensi
bilia illius sensus, color enim videtur
facere speciem suam in medio et in organo
sicut sensibiliter apparet in refractione
que est in speculo. Nisi enim istud fuisset
forsitan nunquam fuisset facta mentio de
speciebus requisitis ad cognitionem. Sed
quia quidam crediderunt quod species coloris
in oculo representat visui colorem
tanquam est species, ideo posuit tam intellec
tui nostro quam angelico quasdam species
ad representandum res ut cognoscantur
tam a nobis quam ab angelis. Hec
autem non puto vera esse nec in sensu nec
in intellectu nostro nec in angelico. Quod
non sit ratione speciei in sensu puta
in visu ad representandum visui colorem
ut videatur patet. Sic omne illud est prius
cognitum per tanquam representativum
prius cognitum sit in alio. Sed species
coloris in oculo non primo cognita
seu visa ab ipso visu immo nullo modo
est visa ab eo. Ergo propriam tamquam per
representationem visus non fertur aliquid aliud.
Probo maiorem, quia quod quod se habet ob
iective ad potentiam cognitivam ut cogni
tiva est ab ea cognoscitur seu cognitum.
Sed omne quod representat ad potentie
cognitive se habet ad eam obiective simpli
citer vice rei quam representat quia si sic
se prius esset haberet se obiective ad po
tentiam cognitivam. Ergo omne tale est
cognoscibile vel cognitum et cum ducat
in cognitionem alterius est prius eo cogni
tum tempore vel natura et hec sunt maior.
Minor de se manifesta est species in
coloris visus in oculo nullo mo
do videtur per ipsum sicut quilibet
experitur. Ergo etc. Item talis species si duce
ret in cognitionem alterius hoc faceret ratio
ne similitudinis unde quidam vocatur
similitudo rei et sic haberet rationem yma
ginis. Ymago autem ducens in cognitionem
illius cuius est ymago est primo cognita

quod non potest dici de tali specie. Ergo etc. Et sic
dubio de se videtur absurdum quod potentia
cognitiva ducatur in cognitionem alicuius
per tale representativum quod est sibi totaliter in
cognitum. Quoniam enim visum est
quod per notum ducitur in cognitionem igno
ti et sic patet quod nulla species est in oculo
ad representandum visui colorem ut vi
deatur. Quamvis enim color imprimat
in medio et in oculo suam speciem per
similem dispositionem dyaphaneitatis
que est in eis illa tamen nichil facit ad
visionem nec visui representat colorem
ut videatur. Item quod autem in intellectu
nostro sit non ponenda talis species patet
per eandem rationem, quia oportet quod esset
ab intellectu primo cognita ut supra
exponitur. Item si in intellectu esset talis
species aut esset rerum sensibilium cognitarum solum
aut rerum omnium. Non rerum omnium quia species
in intellectu nostro si qua sit post abstractionem fantasma
tum habet. Sed fantasmata non sunt omnium
sed solum rerum sensibilium et quantum ad ea
que sunt solum sensibilia. Ergo
respectu aliquorum nulla est in intellectu nostro
species. Item cognitio rei per speciem si po
neretur speciem non est distincta sed multa
cognoscuntur a nobis perfecte et ta
lia ergo non cognoscuntur per speciem. Si
autem dicatur quod species requiritur in intel
lectu primi cogniti. Contra quia in poten
tiis ordinatis obiectum primum posterioris
potentie patet prioris. Sed appetitum
primum sunt obiectum scilicet bonum cognitum
prima potentia enim solum primum appetitum
bonum quia est cognitum. Sed sensus et
intellectus in nobis sunt potentie ordina
te. Ergo per solum actum prioris potentie
scilicet sensus primum sufficit intellectum
suum obiectum nec oportet ponere aliquam speciem.
Item intellectus cum sit virtus reflexiva co
gnoscit se et ea que sunt in eo per certi
tudinem et quasi experimentaliter. Dum
experimur nos intelligere et habere in nobis
principium quo intelligimus. Si ergo in
intellectu nostro esset aliqua talis species
videtur quod possemus per certitudinem
cognoscere eam esse in nobis sicut
cognoscimus per certitudinem alia que sunt

in intellectu nro tam ꝯtitus qua
actus qȝ no e vim no vide / g° ꝗ i inte
nro sit aliqua spes ad reputandu
sibi sim obm ut in ssᵐ vt pus ꝓ
batum e g° ꝛ c / est tamen aduteden
ꝗ licet i nulla po ssitiua vl ite
sit spes ad reputandum ei sim obȝ
tamen impssionibus corporeis no sen
tientibus remanet quedam spes sen
impssiores sensibus abeuntibus
sensibilibus / qn nobȝ dorentibus
vel vigilantibus obiciunt organis
interior sensum apphendunt ꝛ si meis
sistat cognicio decipimur extimantes
eorum ymagines esse vas res ex
teriores / Si no cognicio no sistat iceis
ꝗ apphendantur ut ymagines aliarum
rerum no decipimur ꝗ sunt nob pu
meorandi in ipis aut organis in
terior sensuum si fiant spes vl huius
impssiones nullo mo percipimur ab
eis nec alie res ipas quia no se
sunt ad ipas cognitiuas obitime sit
impssio qua ais videt i oculo alieo
no pcipit ab oculo ~~viuo~~ i quo est
nec in ea re ipa pcip ille oculus re
tiny spes e. ¶ Sed in intellectu at angli
co de quo pn̄ ꝗ ꝛ ide ss̄ e / vȝ ꝗ in
ipo no sunt aliqne spes pquas re
putent ei res quas cognoscit / ꝗ
pȝ sit spes reputatiua rem aliqua
et res cuius e spes sunt eiusde ro
nis spe ꝛ lig drant i mo essendi
ꝗ nulla spes cous in intellectu an
geli cu sit actus pt esse eiusdem
ronis spe ꝛ obstanciis rerum tam
spualium qua corpalium qs angls
intelligit / g° saltē angelus no itel
ligit pspes subas spuales vl cor
pales / mior de se pȝ quia suba ꝛ
actus no pnt esse eiusde ronis
spe ꝛ cum drant gnē / ꝗ ȝ maior
pbatur in sensib / que sunt nobis
notora ꝛ expiencibus introducte sunt
spes vt dictum e ꝛ pmo sit sicut se
ht lux in corde luioso ad lumine ca
sū in medio sic vi se hre color in
corpe tiato ad spem cata i medio
quia sit ppu sm luis ꝗ pfcm. sim
esse e corpus de su vn ꝛ stella lu
cens dr esse densior pꝰ sue spēie

~~Sps~~ celi / ꝛ in sit ppm subm co
loris qui in se ꝯtinet aliquid de
natura lucis ꝗ sim pfcm ee est p
pricium tiati pparatū sbȝ a vtruqȝ
ꝗ esse impfcm e ppricium no dein
sim n° tiatu pp ꝗ sic se habȝ lux
ad lumine sic color ad spem ꝗ lux i
corpe denso ꝛ lume i me° st ei
dem ronis spe ꝛ lig drantī mo
essendi ꝗ rone pfi ꝛ impfi pp̄ter
diusitate sbi recipientis / g° simlr
color in corpe tiato ꝛ spes eius i
me° sunt eiusde ronis spe ꝛ lȝ
drant ꝗ pfcm ꝛ impfcm pp diusit
sbor recipientiu :· ¶ 2° pba eade
maior sic :· Actio enim alior se
sibilium i me° ꝛ orgā e vniuo co
rum distans adhꝰ vt sensa oȝ ꝗ
calefaciat medium vsqȝ ad orgāni
ꝛ ipim medium orgānu vt copim
ꝛ ide e de sapore ꝛ de quolibȝ a°
sensibili g° assimili vr ꝗ actio colo
ris in medium ꝛ organum sit vniuo
ꝗ no essꝫ nisi color ꝛ sua spes essꝫ
vnius ronis :· ¶ 3° quia spes non
dicit nisi gn̄ior altius vt videtur
nisi rone similitudinis :· vnde et
sistendo dr pquam ca ꝯpssionem
similitudo aut no e drentia ꝗ spes
g° spes q e medium quo res cognos
catur ꝛ dr similitudo rei no dr ꝗ
spem dre ꝗ in mediate reputat
ꝛ sic pbata e sufficienter maior se
g° conclusio pncipalis ꝗ ꝗ angls
no intelligat subas rerum spualium
vl corpalium p aliqua spem ꝛ p
eande rone no intelligit actiua
rerum corpalium pfectum quia i anglo
qui e suba in e spualis no pt ee
aliqui actus eiusde ronis cu acci
dentibȝ sensibilibus :· ¶ Sed contra rones
aut pus pos sunt aliqne istan
tie que ponentur i iiii° li° ꝛ ibide
soluentur :· ¶ Pquid g° itelligit an
gelus a ase :· ¶ Dicendum ꝗ no per
aliud reputatum ꝗ pipaȝ vnꝰ pse
tiam rerum in se vl in suis ꝯtinsic
vl vtrqȝ mo ¶ Ad eius euidēciā scie
dum e / ꝗ quamuis in nobis sit du
plex cognicio sensitiua vȝ ꝛ in
tellectiua cu in anglo est sola
in tellectiua pquā pfectius ꝛ efficaci

cognoscit sicut nos cognoscimus per sensum
et intellectum. Sic ergo sensibilia que sunt
propria sensui cognoscuntur per sensum proprium
omnia colorata et omnia lucentia
que secundum se presentia obiciuntur visui statim
videntur quia unum est visum et aliud
est in visibile propter quod eis approximatis statim
sequitur visio cognoscitiva sit effective
et similiter est de aliis sensibilibus et sensibus
sic res tamen spirituales ut alii angeli
quia videntes ut celum et astra et huiusmodi
que secundum se sunt presentes intellectui ali
cuius angeli propter ordinem et gradus quia
angelus sunt inter unum statim in
tuitive cognoscuntur ab angelo absque
alio repraesentativo et ideo cognitio an
gelica continet modum et perfectionem
est cognitionis sensitive et plus
quia non se extendit solum ad ac
cidentia ut sensus sed et ad ipsas res
subiectas. Sic et per ipsum intellectum nostrum
[illegible] obiecto presenti sensitive partis
sit intellectus cognoscitivus illius sic effecti
ve et [illegible] cognitio intellectus [illegible] alia
intelligit propter certitudinem cause ad ef
fectum vel econverso et sic de aliis habitudinibus
sic angelis [illegible] que intuitive
cognoscunt propriarum rerum actualem
presentiam cognoscit alia propter habitudinem
quam habent ad prima cognita sive illa
habitudo sit cause ad effectum sive alia
per assimilationem cognitionis intellec
tive [illegible] causa [illegible] quod intellectus
[illegible] cognoscit unum per aliud discur
rendo de noto ad ignotum intelligi
[illegible] angelicus licet cognoscit
unum per aliud non tamen discurrendo de
noto ad ignotum sed statim et simul
tempore utrumque cognoscit licet unum
per aliud. ¶ Ad primum argumentum dicendum quod esse
ntia angeli non repraesentat ei omnes
alias res ab angelo cognoscibiles
sed hoc non est propter limitationem angeli ad certum
genus et ad certam speciem sicut probat
argumentum suum in oppositum. Sed hoc est quia ipsa
non est causa aliorum sub esse quemadmodum
essentia divina est causa omnium sicut
prius declaratum fuit libro primo dis
tinctione xxxv. ¶ Ad secundum dicendum
quod concludit equaliter quod angelus
cognoscit alia a se per species sicut
concludit quod non cognoscit per essentiam
suam et utrumque concessum est quod autem

illa sit patet si sunt species in angelo
per quas repraesententur ei res intelligibiles
cum ille species sint ei semper presentes
videtur quod semper intelligat omnes res quarum
habet species sicut si repraesentarentur ei per suam
essentiam. ¶ Licet videlicet si dicatur quod angelus
potest uti una specie et non alia et quamquam non
tamen sit substantia volens et libera quia idem
posset dici de essentia sua quod non utetur
ea ad repraesentandum res nisi quando vellet
quorum neutrum est videlicet quod licet in potestate ho
minis vel angeli sit quamquam applicare vel
non applicare ea quibus applicatis
necessario sequitur actio ubi gratia in potestate
hominis vel angeli est applicare ignem
stupe tamen non est in potestate corporum
facta applicatione sequatur actio sic etiam
ad propositum illius quod sufficienter repraesentat
obiectum potentie cognitive sequitur necessario
cognitio non est in potestate angeli quod non
cognoscit illud quod ei repraesentatur sic non
est in potestate hominis quod repraesentato obiecto
in fantasmate intellectus non intelligat
et ideo sunt res intelligibiles repraesentate
angelo per substantiam suam vel per species idem
sequitur nos tamen dicimus quod presentium
corporum eis repraesentantur. ¶ Ad tertium dicendum
quod numquam fuit intentio auctoris de causis
quod in angelo vel intellectu sint species de
quibus alii locuntur sed tamen ipse fuerit
platonicus ponit tales formas esse
in intellectibus quales ydeas ponit
plato quas et vocavit quamquam formas
plato autem secundum veritatem vocavit ydeas
cognitiones [illegible] vel res ut cognitas
et non aliquas formas intellectum
[illegible] vel per se subsistentes sicut
fabulose imponunt ei aristoteles et tales
formas hoc est rerum cognitiones dicit auc
tor de causis esse intelligentiis quando di
xit eas esse plenas formis. Per idem
patet ad quartum quia secundum dyonisium angeli
illuminant [illegible] videlicet rerum idem cognitionibus
earum quia [illegible] cognitio est eorum illuminatio.
Argumentum in oppositum bene probat quod essentia
angeli propter hoc quod est limitata ad genus et ad
speciem non impedit quin possit alias
res repraesentare quia continet res diver
sorum generum sit ita habitudo una per
aliam repraesentari unde et accidentia
magnam partem conferunt cognoscendum

q᷑ ꝙ ē ut dr̄ ꝑmo de anima / ḃ impt͞u
quia angelus cognoscit ꝑfc͞e ⁊ dis
tincte omnes res n͞ales ꝯnales
⁊ corꝑales ad tl͞in distinctā ⁊ ꝑfcā
repn͞tacōꝫ nō sufficiat essen͞cia angl͞i /
quia nō ꝯtinet alias res distincte
n͞c formalit͞ nec v͞tualit͞ tā non
sit eāꝫ tā sic essencia diuina ē tā o͞i͞u͞
Ad 2m sic arguit͞ / ⁊ p͞te / ꝙ angel͞s
nō cognoscit singularia / quia
infinitu͞ ꝯ ꝙ infinitu͞ ē ignotu͞ vt dr̄
in ꝑh͞ti 2° / ꝯ singularia ꝯ ꝙ singla
ria sunt infinita saltē successiue /
g͞o sūt angelis ignota ¶ Itē agl͞s
cognoscit alia a se ꝑ eoꝝ ꝯn͞tiam
vt dictu͞ fuit in p͞te ti ꝯone / ꝯ alīq
singularia saltē futā nō p͞nt esse
ꝑn͞ angelo / g͞o nō sunt ab eo ꝯgitā
¶ Vide ꝙ quīc ex dicto boecij / ꝙ sin
gulare ē dū sentit͞ ⁊ vn͞le dū itē /
sit in angelo nō ē ꝯgnicō sensitiua
g͞o nō ꝯgnoscit singularia ¶ In
contrariu͞ ē / ꝙ ꝯgnicō angelica ꝑfcōr
est qua n͞ra sic nos ꝯgnoscimus
singularia / g͞o iꝯus ē dicē ꝙ angl͞i
nō ꝯgnoscant ea ¶ Itē ꝯpones sūt
singularium / tā singularia angeli
sunt ꝯtrias opacōnes ⁊ accōes cu
stodie ⁊ administracōis ꝯ i° ꝑs aglīs
suis deus madauit de te vt custo
diant te / ⁊ ad hebr̄ 1° ca° omēs sunt
administratorij spūs in ministeriu͞ missi / ⁊ h͞c
nō faciunt nisi mediate ꝯg͞nie ergo
cognoscunt singularia ¶ R̄ñ Duo
sunt qui vident͞ face difficultatē
h͞a ꝯone ista / ꝑmu͞ ē quia vide
aliquib͞ ꝙ ꝑmu͞ ꝯgnitu͞ ab itlletu
sit vn͞le ꝙ sc͞ ꝯ ꝑdicam ad ꝑticula
singularia ꝑ dubiu͞ ē q͞lit ꝯgnitō
vn͞li ꝯgnoscātꝫ de tiātē l͞ sunt͞ in
illud / ꝯ ē quia singlarm q͞d͞ sunt
n͞ccīa ⁊ quid͞ ꝯtingn͞ quid͞ p͞ncia ⁊
quid͞ futura ⁊ futuroꝝ quid͞ depēdt
ex causis pure n͞alibus quedā nō
dependunt ex libō arbito in toto
vl̄ in p͞te / de quoꝝ om͞ ꝯgnicione
nō vr̄ ꝙ possit eadē rō assignari
duo Ad tollendum g͞o l͞ dubia / admittendu͞
ē quātu͞ ad ꝑmu͞ / ꝙ ꝑmu͞ ꝯgnitum
ab intellectu nō ē vn͞le / ꝯ singlāe
ut p͞ ꝑmo / quia ꝑmu͞ obm͞ ⁊ omne

ꝑfc͞e condico obi ꝑcedit actu͞ po͞e po
eīu ꝑsim͞ actu͞ nō facit sim͞ obm͞ ꝯ
supponit sicut visus quo ad actu͞
videndi ꝑsupponit colore ꝯ vn͞le
nl̄ condico vn͞uersalis nō ꝑcedit ac
tum intē di ꝑmo sit ꝑ actu͞ itē ꝯ co
mō quo sibi ꝑt ꝯpetē s͞ ēē eīu vni
u͞sale nō ē aliud qua ēē itē in ab spp
condicionibus sin͞ t͞is ⁊ indiuiduacōis
illa ꝙ esse vn͞iu͞sale ē sola denoiat͞
obi ab actu bic itē di sicut dam͞ fuit
iniclo ꝑmo distinctione vi͞ia / g͞o vn͞le
nō ē ꝑmu͞ obm͞ itē n͞c vtilitas est
eius ꝯdo ꝑfc͞e ⁊ i ꝑm intem nō est
vtile ¶ Ibi dictū ꝙ esse vtile nō ē ēē
s͞ intllcm ꝑmo ꝑcedit om͞ itlleōn
quia ꝯ ꝯ intellectore intllcus agens
facit vtilitate in rebus ⁊ ei9 accō
ꝑcedit itllcōn saltē ordine n͞ate :
Non vr̄ quia vt visum fuit libro
ꝑmo scīatu͞ fuit ē intllcm agete
ꝯone ⁊ frinolu͞ est dicē ꝙ vn͞iu͞sa
litas nō p͞t ēē in rebus ꝯ solum
sin͞tas ⁊ si intem agens ess͞ aliqd
⁊ aliquid ag͞et illd͞ ess͞ vni mō ⁊
singulare ⁊ nō vn͞iu͞sale ⁊ si dictā
ꝙ intllcus agens nō facit vn͞le
nisi quia ꝯ d fantasmate ꝯt ꝯ cm
inte͞ v que repn͞tauit rem vl̄i nō
vz quia ꝑbatu͞ ē supra ꝙ nulla ꝯs
cies ē i intellectu aut repn͞tē ei
sim͞ obm͞ :· Itē ēē rēle repn͞tatiu͞
ꝙ repn͞tat n͞c alit͞ aliud repn͞tat
ipim ꝯ eius ꝯditōꝫ reale ꝯ talis
ꝯcēs s͞ ess͞ ⁊ ad repn͞tatōꝫ repn͞tatōꝫ
ipim n͞alit͞ g͞o repn͞taret ipim q͞m
ad eius condicōꝫ reale ꝯ ēē vn͞le
nō est ꝯdicio realis ꝯ rōnis ergo
talis ꝯcēs nō repn͞taret vtile :·
Itē in potencijs ordinatis v͞ tiatim
actus ꝑoris potencie ꝑ incipit ac
tus ꝑsterioris ꝯ ꝯs͞us ⁊ inte9 i nob
sunt po͞e ordinate g͞o vbi t͞minat
actō ꝯs͞us tanquā ꝑoris po͞e ꝑ incip
accio inte9 · ꝯ actō ꝯs͞us t͞iatu͞ ad sin
gulare g͞o a singulari incipit ac
inte9 :· Itē vn͞iu͞sale ē vnu͞ pa
sitionē in multis ⁊ de multis de ꝯb͞
dr̄ ⁊ inhiat ab stracōne singularia
a quibus fit abstraccio sicut rom ꝯs
tum aquo · ⁊ vl̄e rōne t͞i ad quem
ꝯ terminus aquo ꝑc͞e t͞imi ad quē g͞o

intellectus quia intellectus abstrahens potest intelligit singularia quam utile ad hanc intentionem dicit aristoteles primo de anima quod universale aut nichil est aut posterius est. Item si intellectus noster non intelligeret prima intellectione singulare hoc esset aut quia non vellet, primum non potest dici quia prima receptio que fit in intellectu non fit per fantasma quod est representativum rei singularis et sine ea intellectus nichil potest de novo intelligere. Nec secundum quia constat quia postquam intellectus noster se converterit ad cognitionem singularium, alioquin deceptis non disputaremus nec aliquid faceremus per liberum arbitrium. Actiones sunt singularium et circa singularia, et tamen quia necesse est cognitionem, si ergo intellectus vellet non intelligere singularia vel nollet intelligere ea sequeretur quod prius cognosceret ea et sic sequeretur oppositum positi recitare; ergo quod intellectus noster prima intellectione intelligit singulare. Item patet specialiter contra illos qui ponunt quod intellectus per se movetur ab obiecto quia illud per se et primo intelligitur quod primo et per se movet intellectum ad intellectionem. Modo enim creando cognitionem suam prius et principaliter quam aliud singulare primo et per se movet et non universale quia actiones sunt singularia et non utilium ergo singulare primo et per se intelligitur quod conceditur est contra quod sicut dixit apostolus probabili obscura et involuta que ponit 3o libro de anima. Item quod quod de intellectu nostro tunc de intellectu angelico oportet dicere quod directe et per se intelligit singularia quia unica cognitio angeli que est intellectiva effectiva est qua nostra duplex cognitio sensitiva scilicet et intellectiva ut dictum fuit prius. Sed constat quod nos primo et directe cognoscimus singularia per cognitionem sensitivam que est prior omni cognitione nostre intellectus. ergo cognitio intellectiva angeli que comprehendit perfectione nostre cognitionis sensitive est per se et directe singularium. Et confirmatur quia quod magis habet de entitate magis est cognoscibile sed singularia plus habent de entitate quam universalia ergo magis sunt cognoscibilia sed ex parte virtutis cognoscitive ipsius angeli non potest esse defectus cum ipsa sit perfecta. ergo angelus cognoscit primo et perfectius singulare

quam universale et sic conclusum est primum dubium. Secundum ad secundum dicendum est quod singularia habent se in duplici differentia quia vel dependent quantum ad suum esse et fieri semper a causis naturalibus, quedam autem dependent vel quantum ad esse vel quantum ad fieri ex libero arbitrio. Singularia autem que dependent solum ex causis naturalibus et si sit presentia cognoscuntur infallibiliter ab angelo nec est alia causa querenda nisi quia sunt ei presentia sicut non est querenda causa quare visus percipit colorem sibi presentem et auditus sonum. Si non sunt presentia vel futura contingunt vel nota ad hoc cognoscuntur infallibiliter ab angelo probatur quod tamen sunt presentia cognitioni angelice non quidem in se sed in causis suis naturalibus et angelus perfecte cognoscit totum ordinem causarum naturalium universi quod patet sicut causa nota infallibiliter sequitur effectus et circa cognoscit quod sit et an sit sit a causa contingente et impedibili. Si non sit impedita infallibiliter sequitur effectus et circa cognoscitur quod sit et an sit. Cum igitur angelus cognoscat perfecte omnes causas naturales necessarias et contingentes seu impedibiles et omnium causarum habitudinem ac perspiciat que causa alia impediet vel non impediet, manifestum est quia perfecte cognoscit omnes effectus procedentes naturaliter necessarios et contingentes quid sit et an sint sive sint preteriti sive presentes vel futuri. Istud autem plenius deductum fuit primo libro distinctione xxxviii quo ad cognitionem divinam et idem est de cognitione angelica quantum tangit propositum. De singularibus autem que vel quantum ad esse vel quantum ad fieri dependent a libero arbitrio est maior difficultas circa que sunt duo consideranda. Unum est quod tamen singularium quedam sunt futura quedam presentia quedam preterita. Aliud est quod liberum arbitrium reperitur in deo in angelis et in nobis. Futura enim que ex solo libero arbitrio divino dependent non possunt ab angelis cognosci quod sunt vel erunt nisi revelentur revelatione divina cui sunt illuminati nec ut patebit inferius vni misteria gratie sit incarnationis et similia non cognoverunt angeli a principio nisi quibus revelatum est et qui de hoc illuminati sunt

z causa e quia rones tlm nullo
mo preexistebant in causis nālibus
sz solum in mete diuina aut & soli
plenissime nota futura aut que
pendent ex lib° arbit° angeli pt
angelus cognoscere sit z vnusquisqz
sua affinatoz cognoscit z ea que
paffinatone seu voluntate sua vult
pducere que aut dependent ex lib°
arbit° alteri⁹ angeli vl nro no
pt angelus pcitudine cognoscere
vl nisi eiusde sic ncc itens sunt
q̄re in affectione alteri⁹ angeli vl
nra aute q̄ iste affectones sunt i an
gelo vl in nobis pcise rones
sz postqua in affectone alicuius angeli
vel in nra e actualit velle fcere
aliquid in futuro alius angelus
pt et pcognoscere quar pt cognoscere
in eam affectione vl alteri⁹ angeli
qualit aut z qutu possit vnus an
cognoscere affectione alteri⁹ angeli
vel nra dicet inferius :- Que a
sunt ia pcita vl psencia plibum
arbitriu dut fcta z sunt sz nulla nti
cernatas no puto q̄ possunt cog.ri
ab angelo quid sunt vl cui sunt
precuelacoz z e eade ro que pme
quia rones talium nullo mo sunt
in causis nālibus vnde vl x° agit
ex ademoibus ul preuelatone vl
aliqua quntura domiatulis z opi
bus eius supita quaius ei cogno
scunt quantitate x° e q̄ ei cessz vita
deitas nescierunt pcitudinez :-
Que aut no sunt sup nālia sed
in fu na vt opa nra vl angelica
cognoscunt ab angelo pcitudine
z eorum actuali psencia cu eni talia
sunt anobis cognoscibilia psim
z intellectum multo forcius possunt
cognosci p angelum cuius cognitio
vnica et eius pfecior e oim cognitione
nra tam spirituali quam intellectiua
Ro huius patz quam sic intelligendu
verbu ysidori q̄ pont :- de vii. s. q̄
demones z cetera e deo animalibus
vigent p triplici acumine sciencie sz
subtilitate nature experiencia
tempu z reuelacione supiorum spu

nra subtilitate eni nāe cognoscunt
effectus nāles in suis causis z cetera
in effectibus experiencia tpm cogno
scunt effectus pntes qui in causis
suis multa psunt determinatoz vt
sunt effectus nti libi arbitrii p re
uelat cognoscunt effectus sr vl ¶ Ad
pmum arim dicedu q̄ licz singulare
e ps se finitu quamuis succesio si
gularum possit pcede in infinitum
patti ad vnu p9 aliud z id q̄ licet
singulare pt ee notu angelo et
omnia singularia simul supta q̄a
illa sunt finita sz ipa successio si
gularum vt potens pcede in infinit
no e nota angelo nisi sit finitu
successione pt ei q̄ vl nob ee no
tu vz q̄ illud q̄ e acceptu e vere
cognitu quia illud e finitu z det
minatu sz illud q̄ restat accipiedu
est indetermiatu quia quotqz dato
adhuc e po le dari aliud z id idea
te cognoscit z solum in generali
s. q̄ po.le e plus accipi z quia si ta
attendit infinitas id infinitu si q̄
finitu di ignotu ¶ Ad sm dd quod
singularia futura quamuis non
sint ps se psencia angelo sunt tn ei
psencia rone causaz suarum nālium
inquibus preexistunt z sic possunt
ab angelo pcognosci ¶ Ad 3m dd
q̄ intencio boecii no fuit q̄ intellectus
no possit cognoscere singularia s.
z sensus sz q̄ vnu. le no cognosceret
nisi p solum intellectum
Ad 2m sic pceditur videtur q̄ intellectus
angelicus sit i p°. po/ q̄ potest
multa scire intelligere. vo vn sem
n° tho./ q̄ angelus no simul omnia
intelligit/ g° intelligedo vnum est
in po° ad intelligedum aliud pterea in
tellectus qui no e quieqz in po° sz semp
in actu e actus purus/ sz nullus
intellectus e talis n dic/ q̄ re ¶ Hoc
in omni nra intellectiua aut quiequam est
in po° quiequam e in actu inueniet item
agente z po le/ sz in angelo no dis
tinguunt hos duos intellectus/ q̄ re :-
p° o q̄ q̄ [illegible] z illa qua quaeit angelus vt
sunt omnia intelligat que scit

sue naturalis cognitionis videtur imm
||ce mo se includere et qui una || ad et co
nocitudinem solvendo utramque questionem
quod cum potentia dicatur in multitudine ad actum
et actus sit duplex primus et secundus est
et duplex potentia scilicet ad actum primum et ad
actum secundum actus primus ut quidam dicunt
est forma intelligibilis vel species actus
secundus est considerare ad actum secundum intellectus
angeli nunquam est in potentia quia illum
gradum tenet angeli in spiritualibus
substantiis quem tenent corpora celestia in
corporeis corpora autem celestia non sunt
in potentia ad formam que non sit completa
per actum ergo nec potentia intellectiva angeli
est que non sit completa corporaliter per
formas intelligibiles ad actum autem
secundum qui est considerare est in eis potentia sepa
rata ab actu non enim semper actu cogi
tant omnia quorum species habent sed potest
angelus cum sit substantia volens et libera
uti una specie et non alia ad intelligendum unum
et non aliud :· hec autem opinio ponit quod angelus
intelligat per species quia prius turbabat
et adhuc turbari potest quia cum que
talis est dicit corpus non potest simul figurari
diversis figuris sic nec vel nec intellectus
vel intellectus angelicus potest simul informari
diversis speciebus nec valet ei quis dicat
quod non sunt ibi simul in actu nec simul
in potentia sed medio modo scilicet in habitu quod modo
nichil prohibet plures species esse in eodem
quia que tamen ad actum informandi de
species sunt semper in actu sunt intellectus
actu considerat simul :· dicendum ergo quod
angelus sicut dictum est intelligit se
et alia a se illud autem simul semper est in actu
secundo quia unum quodque perfecte intelligit quia prius
est idem angelus autem semper sibi ipsi
presens est et idem est de causis
incorruptibilibus quia semper sunt eis
res autem futuras que dependent ex so
lis causis naturalibus angelus semper
est in actu secundo quia et si talia non
sunt presentia intellectui angelico secundum esse
suum continue sunt tamen ei presentia secundum esse
quod habent in causis suis que autem depen
dent ex libero arbitrio vel angeli vel
futura sunt non sunt actu cognita
ab angelo nisi forte probabiliter coniectura

liter autem sunt actu cognoscuntur
ab angelo que autem sunt simpliciter futura :·
et ex sola voluntate dei dependent vel
futura neque presentia cognoscuntur ab an
gelo nisi revelatione et hec omnia que
sunt in precedenti questione :· elicit autem
quod una dubitatio sicut unitas enim motus
requirit unitatem termini sic unitas opera
tionis requirit unitatem obiecti quare non videtur
possibile quod angelus uno actu et simul pos
sit plura intelligere quod est contra ea que
dicta sunt :· et dicendum quod cum intellectus
fiat in nobis prius quam intelligit sit presens
intellectui et similiter in angelo quod presentia sibi
et non sunt secundum ordo ut dictum fuit primo
omnia illa que habent rationem unius intellectus et uno
actu intelligi possunt ab angelo que sub
uno ordine ei presentari possunt omnia que
cognoscit angelus naturaliter sub uno or
dine et in ordine ad unum presentabit eadem
vel in ordine ad essentiam suam que teneat
gradum tertium mentibus quod alia causa
superiora quia inferiora sunt ei presentia
vel in se vel in causis suis et ideo possunt
simul et uno actu sub angelo cognosci :· Iuxta hec patet quod sit ad primum fuit enim unum
intelligibile que sub uno ordine con
tinentur et que habent ordinem ad unum quod
alia sunt omnia velut in terra ab angelo :·
ad secundum dicendum quod multi intellectus ... dicimus
est cum sit quicumque in potentia ad intelligendum ali
qua ea scilicet que dependent ex libero arbi
trio quod sunt revelationem dis. e.
Post hec videndum est etc. Hic ostendit
multum qualiter facti sunt angeli
quantum ad dona nature qualiter creati
sunt quantum ad dona gratie et dividitur in tres
partes primo movet questionem secundo solvit tertio
tertio determinat quarto incipit ibi a
quibus etc. pars tertia ibi Quales facti sunt
angeli circa istam distinctionem pars tertia secundum quod quere
quas solvit secunda pars tertia nam primum prin
cipalis interest duas primo solvit
questionem quantum ad malos secunda quantum ad bo
nos opponendo et veritatem determinando et tertio
concludit quantum ad utrosque et ideo non quod
pertinet et ideo secundum sequitur hec est dic
tum in generali in speciali sit procedit in illa
et ponit primo querendo utrum angeli

sunt creati bti vel miseri psti vel ipsti
Deinde videt ad pmu dicens q anu
no sunt cati mali vel misi qa no
statim peccauut nusia aut pcatum
consequnt² & qui peccauut & ceciderunt
no sunt cati boni qui sin euentus
btitudine no huut postea videt qm
ad bonas opones pcangelm q boni
sunt statim psticut mali no no sed
mulk dicit q angelus loqu² ista
so no assendo aute pcam cui nulla
sunt distrcio malor anglor ab ois
& io vtq sui status initi postea ta
dem q illi qui ceciderunt inq boni fue
runt insi pstone nli illi no q psstite
runt aut boni sunt inpe q aliquo
mo sua btitudine psticuut q iniri
sin euentus n° valit qua aliq cant
bti & h° pbabilius vr deinde videt
ad sua qone dicens q sples e psti
queda sm tempus qued sm naturaz
queda vniusalit pm huerunt itera
cone scz inconsumatone za no so
lus dei e io quo ad ad sunt psti
quo ad ad sunt npsti Vltimo reca
pitulando concludit que dca sut

In hac distinctone agit² de statu
in quo creati sunt angeli/ circa
qua qrunt² tria pmu e vtr cati sunt
boni vl miseri/ & vr q sunt cati bti
~~vl miseri & vr quia sunt cati~~/ q eci
btitudinis inde visione consistit
Jo xvij h° e inita etna ut cognoscat
te & ce Sz angeli i pncipio sue cacois
deu viderunt/ alioqui no huissz cognitionez
matutina que e cognicio rei in vbo
aug dicit e ponit aug sr gen
ad lram/ go & c :· Jte cognoscere deum
p essentia & absq ~~nullo~~ medio est solu
bonor/ sz angeli ex solis nalibz cogno
scunt deum absq vllo medio/ qua
absq specie vl quocuq alio/ ut dedti
sunt in ptedenti d' q & c :· Cot angli
no potuut creari miseri ut in ssta
pbab² go n° bti :· Rio btitudo tam
homins qua angeli cosistit in pfacie
intellens & vo ris ista supmu obiectu
sz deum & h' cunsta tam sm thcologos

quia sm phos h' aut e dupx vna id
qua possunt cu nalibus attinge
alia qua no qsequut² n cu dono su
perioris n° sm loquimur de p° dd' q ica
vl cu ea creati sunt angli tunc ro
e quia ut sepe dictu ph' sit i itleus
in actu sm q sit ei pus itelligible
sm intem anglico semp e pus sup
mu intelligibile q e deus q & c
Assupta pba² quia pncia intelli lis
itellcu anglico facit ordo vnius
ad altiu vt deductu sunt semp at
cotat ordo dei ad altiu & eq° qua
diu angelus e q & c :· Si autem
loquamu² de sa btitudine illa cosist
in duobus in adeptone omis bo
pni manifesta fruicoz sicut dictu su°
in oys ostenda e ome boni & in
carencia omis mali qntu ad pm
no sunt angeli creati in btitudie
qua quecuq sit btus e ht q quod
vult sicut dicit aug° sic eni e sic
no pus diuina essentia inqua e ois
ro boni :· Cotum ad sgm sz
est ei ipa eade inqua e omis ro
boni pus quo ad dilcor sz constat q
in pncipio sue cacois no huit q q
voluit ad eum appetit anglus q
sus e malus qui tr vo huit q & c
:· Cotum ad carencia omis mali
culpe & pene cati sunt in btitudie
& de carencia mali culpe ostende²
inferius de carencia aut mali pe
pt omis pena vl e p subtrctonem
aliciuq pstonis debite vl ht e quo
ad pena dampni vl p inmissioz alicu
disposicois qtrie quo ad pena sesus
angelis aut in sua cacone nich sub
tractum e q alicis essz ht tu q angli
crearent² vl ht e potuit n° ad q
eis esset debitum qua si ponent²
angeli in solis nalibus cati ad h'
nichil e eis subtractum q essz eis de
bitum qua nus nichil debet² ptere
nalia si no ponant² in g° cati multo
melius huimus ppom q eis alicq
quis addit & nichil debitu subtrctu
·Item n° incis sunt malu pene

pri inpressione alicuius dispoīs qtrie
qua subtrinonis n̄c ē na angelica
qua celum s̄ celum nō ē s̄ natura
susceptiu pegne inpressionis ut d̄r .i.
meth' g° multo mi n̄ angelica loq̄
s̄ natura quia forte aliud ē s̄ diua
iusticia ut ponit aliqui i demoib;
ī aīabus dampnator q̄ patian̄
nō solum p detencione s̄ p impressione
de quo tagne̅ ī quarto :· Ad p̄mū
argumentu dicendum q̄ angeli tardis
deum nō videbāt visione btā ī q̄ op
ponit̄ de cognitōne matutina que ē
r̄ in ibo notandum q̄ h̄ noīa ma
tutinū ī vesptinū inventa sunt ab
aug° sup gen̄ ad litam qui opposuiss̄
q̄ opa sex dieꝶ simul fc̄a fuisset ins
titit Eccī xviij Qui vivit ineteru cre
mit oīa simul unde hunt expone q°
nō intelligant illi sex dies ī quibus
s̄ litam vr̄ q̄ res p̄quadā sucessione
sunt creatę v̄ exponit sex dies cog
nicionē angelica sex r̄ generib; pūta
tam ī sicut ivisitatis die ē mane et
vespe sic ponit ipe ita cognicionē agli
cam mane ī vespe .i. cognicionē matu
ti̅bi ī vespe̅bi nō n̄ dum cognicionem
vesptina cognicionē r̄ in ipso gnē et
matutina cognicionē eius in ibo glo
siam ut exponit quidam mr̄ quā
expositione pcedit arm quia si cogniō
angeloꝶ matutina ess̄ glosa oms
pc̄to fuissent bti tn̄ ordinis medita
sunt cogniō r̄ sex diebus pductaꝶ
ē antequā pducant̄ ordine n̄e inpso
quolib; die distinguit mane ī vespere
s̄ vocatur cogniō vesptina ut ibi ex
pse dicit :· Cognicō qua h̄t angelus
de se aut de alia re q̄ sit a° i creatōe
su aut hanc cognicionē refert ad laudē
creatoris ut alt̄ius rei fiendi cogniōē
accipiat d̄r matutina mane ei ē sicut
pcedendo v̄sus lucē ī h' matutia cog
nō nō arguit angelos fuisse beatos
Ad p̄m dicendū q̄ lic; angelus nō sit
causa r̄ que sub ipo sūt p' q̄ cog
cione sue essencie nō pt eas cognos
ce̅ sicut cognoscit̄ effectus p causā s̄ so
lus in pcedentibus expositi ē angle
ratus ē adeo ī sic p cognicionē essencie
sue tanquā pfectum cognoscit deū
ī hec cognicō est naturalis n̄c ex

tendit se ad pfectōe cognicionis beate
p quā cognoscitur deus sine medio
cognito ī futurum ad distinctionē p scien
que nō pt p aliqua causalitate sciri
Secundo quer̄ utrū oms fuerint
creati in gra ī vr̄ q̄ nō/ qr volu
tas angeli nō cmitit̄ abeo tn̄ adhet
ex hoc eni reddit̄ aquibusdā causa
obstinacionis demonū s̄ voluntate
angeloꝶ causa ē adeo pncipia g° neq̄
adhesit ei p gratiā :· Ite q̄ i est aitu
a creatōe in est naliter s̄ g̃ nō i e nal̄
aliogn̄ nō esset gra qr ref̄ Cōntrariū
ē q̄ dicit aug° de ci. d°. li° xij eū deus
simul erat condens naturā vt largiens
gratiam ī loqm̄ de anglis ī ī oms sup
osee in c dicit q̄ demones ī magna
pinguedine sps sancti cati sunt :·
Reo quamis pcertitudine sciri nō poss̄
que ps cōmis vior tn̄ q° sit desero
q̄ ex sola voluntate diua dependet
tamē pbabilius vr̄ q̄ angeli sunt
in gra cati tn̄ quia adh' sunt expsse
sanctoꝶ auctes que imponendo tacite
sunt tamē quia rones sic pbales
h' quaciunt h' eni maioris dignitatis
sunt angeli quā p̄mus homo s̄ ille
fuit in gracia is g° ī angli maior
ut s̄ sanctos p̄mus homo creatus
fuit cū iusticia originali s̄ iusticia
originalis nō vr̄ fuisse sine g̃ con
comitante cū potuit amitti n̄ p culꝑ
pcam qr ref̄ :· Ite sic ē i esse n̄c s̄c suo
nō dūt esse in ee s̄naly s̄ sic e i ce
nature q̄ quecunq̄ p cessu tpis pduc
ta sunt ipse a p̄ncipio sunt pducta sim
suas cōndiciones seminales ut ponit
aug° sup gen̄ g° sup i ee s̄naly
glosa que p cessu temporis creaturis
i dnabilibus ē data sunt a p̄ncipio
sm̄ p̄ncipium seiciū pducta ē semina
riū glo° ē gra qr a p̄ncipio sunt hoī
ī angelo cōcata s̄ que aute auctes
vr̄ dicē q̄ p̄us sunt angeli cati quā
hērent gratiam expo. te sunt de pori te
nature nō temporis :· Ad p̄mū arm
dicendum q̄ voluntas angeli nō
cmitit̄ abeo tn̄ adhet p eloꝶ forsa
aut angelus malus solū hunt g̃
in numero ul intuitu ī nunq̄ in usu
vel in aliqua p aliquē actū cōtinue

vel mitorum deo adhesit primum autem
dubium est ut infra patebit. Ideo dicendum
quod non omne quod inest creature alicui cui
inest ei non valet nisi conditione sequatur
principia nec aliorum unio humane nec
ad suppositum divinum fuisset homini christo
naturalis quod falsum est et sic est de gratia in
angelis concreata.

Tercio queritur utrum boni angeli fue-
runt prius sive confirmatione et mali
sive casus. Hic dicenda sunt duo. Primum
est quod tam boni quam mali angeli po-
tuerunt prescitura credere se futuros
beatitudine sed non rectitudine. Secundum quod ma-
li nullo potuerunt casum suum prescire
neque prescitura neque rectitudine. Primum
quod effectus qui non preveniunt actu necessaria
sed contingente determinata tamen ad productionem
effectum magis quam ad oppositum prescita
sciri probabilem conjectura sed non recti-
tudine sed beatitudo est huiusmodi quia non
dependet a causa necessaria sed contingente
scilicet libero arbitrio determinato tamen magis
ad secundum beatitudinem quam ad opposi-
tum quia natura angeli est ad hoc creata
et inclinata hoc est quia inerat admixtio
gratie etc. Secundum patet quod malum pre
cognitum aut placet voluntati aut non
si complacet iam culpa inest sed non placet
pena est sed impossibile est autem primum peccatum an-
geli infuisse culpam aut penam quia
primum implicat contradictionem sed unde impate
re in iusticia scilicet quod pena precedit cul-
pam etc. Si autem revelatus
fuisset eis casus sive accepissent
utique deum sed confirmator non sed per sciam

D. 4. Post hec consideratio adducit inquirere
prius de ter. minor de conditione vel de
qualitate angelorum. Secundo de conditione
vel de confirmatione et aversione et primo facit hoc
et secundo de hiis que ad eorum conversionem
vel aversionem consequuntur. Prima incipit in
principio t. d. Preterea sciri oportet. Ubi primo quod
primo inquirit inequali eum conversio-
nis sed ibi habebant enim omnes li. etc.
Et ista dividitur in tres partes. Primo monet
questionem unam et ipsam prosequitur. Secundo re
monet quod quis quod tu sequi possit
3° monet quandam aliam questionem et dicit
sed ibi a quibusdam dicitur solet. 3ª ibi hic
queri solet utrum in prima qui est deus se

inequali. In prima parte inquirit sic procedit
et proponit primo quod post creationem angelorum
quidam fuerunt conversi et deo per caritatem ad-
hesit et tres illuminati. Alii non non sed dum
odio habentes contemnati sunt et eorum
a bono aversio ipsos in iniustos et aliorum
ad bonum conversio iustos fecit postea
dicit quod ambitum sunt libertas propria
bonum vel malum elegerunt dum quidam
utroque angelis et adhuc ambiguum quid enim
data sit gratia et ostendit quod non indigebat
gratia iustificante sed gratia eos ad bonum pro-
monente propria gratiam conversi sunt postea
dicit quod licet ista in angelorum non esset
tamen aliquibus imputatur ad culpam non
quia conversi non sunt. Sed quia aversi
sunt quia habere eam potuerunt et oppo-
ita eis fuisset si peccavissent. Item
queritur in ipsa confirmatione si fuerint
angeli et utrum beatitudinem per gratiam
tunc eis datam meruerunt. Primum istorum
continetur de se tangit duas opiniones
quidam enim dicunt eos meruisse beatitudinem
quam in principio receperunt per obsequia
que fecerunt et hanc opinionem magister
approbat in hiis autem consistit tota sententia huius lectionis.

Circa distinctionem istam queritur de duobus
ad singuli de aversione malorum an-
gelorum et de conversione bonorum. Circa
primum queritur de duobus. Primum est an
angelus peccare potuit. Secundum est an potu-
erit peccare in instanti sue ~~cognitionis~~
creationis. Circa primum sic proceditur.
Videtur quod angelus peccare non potuit quia
digniores non sunt angeli quam cor-
pora celestia sed in illis non est malum sim-
pliciter sed nec secundum Dionysium. Ita nec per consequens in eis est peccatum
sit malum. Item nullus peccavit
appetendo illud quod vere bonum esse intelligit
et cognoscit credo quod verum est angelus
non appetit nec appetere potuit nisi
verum bonum. Ergo angelus non peccavit
nec peccare potuit. Minor patet quia
ad hoc quod angelus non appetit nisi verum
bonum quia sed sicut si perfectissimum opti-
mum est illud quod appetit sed non optimum
est nisi verum bonum ergo illud solum ap-
petit. Item neque aliud appetere po-
tuit quia verum bonum quod voluntas
non potest fieri nisi in cognitum sed in illis

angeli non potuit iudicare esse bonum
alias fuisset in eo error quod non fuit
ante peccatum ergo etc. ¶ Quintum est quod dicitur
Job iiii°: in angelis suis reperit pravi-
tatem. ¶ Circa istud videnda sunt duo: primum
est an angelus peccare potuit. Secundum
est quid appetendo peccavit utrum scilicet
·9e· equalitatem dei appetendo. ¶ Quantum ad primum
dicendum quod angelus peccare potuit
et peccavit, sicut patet ex multis locis
scripture sacre. Huius autem possibilitas probatur
sic: in omni illa voluntate potest peccare que
innititur regule que potest deficere, quia si
regula potest deficere et regulatum, ergo
et voluntarius est peccatum. Sed omnis vo-
luntas creata talis est quia angeli
est huius, ergo etc. Minor probatur quia recta
sola voluntas esse integra vel recta
quia voluntas non rectificatur nisi illud
quod est sibi summum principium et commune principium
aut interius facto potest incidere effectus
et si non erroris vel ignorantie tamen
inconsideratione. Iuxta quod est notandum
quod hec differunt: error, ignorantia et incon-
sideratio. Error est approbare falsa pro veris
et econverso, unde semper includit falsam
estimationem. Ignorantia vero est nescientia
eorum que quis potest et tenetur scire. In-
consideratio vero est solum defectus actualis
cognitionis eorum que quis scit in
habitu. In angelis vero quamvis non
ponatur ipse error aut ignorantia, potest
tamen esse inconsideratio, quia non est
necessarium quod omnia que nata sunt con-
siderare et visitare voluntate angeli
in hiis que occurrunt agenda vel
eligenda subsint semper sue actuali
considerationi, presertim cum adea
que sunt supra naturam angeli non sint
ista per que tenditur in beatitudinem, et propter
defectum huius considerationis potest de-
fectum esse in electione angeli dum appe-
tit illud quod de genere suo erat bonum
non appetendo tamen circumstantia sine qua
non erat appetendum. Et aut tamen
circumstantia ista non appeteret, tamen sufficit
quia de ista non consideravit et sic potuit
angelus peccasse. Secundum contra hoc opponitur — Instantia
sicut intellectus est verus vel falsus in
intelligendo, sic appetitus est bonus
vel malus in appetendo. Sed intellectus
apprehendens unum eorum que iuncta
sunt non apprehendendo aliud non
est falsus nisi apprehendat unum esse sine
alio. Tunc enim esset falsus dicendo ea
non esse composita sed divisa, ergo similiter
appetitus rationalis vel intellectualis
appetens rem aliquam de se bonam
non appetendo eam cum sua circumstantia
puta appetens finem scilicet beatitudinem non appe-
tendo ea que sunt ad finem scilicet merita
vel aliquid tale non peccat, sed sic est in malis
nisi per appetitum habere finem sine [illegible] ea
que sunt ad finem, sed secundum positionem predictam
angelus non appetit beatitudinem
predictam absque meritis exclusive, id est quod
vellet beatitudinem et vellet non habere
merita, quia tunc voluntas non ferretur
nisi in agnitum optimum. Sed quod angelus
extimasset illud fuisse possibile, tunc
fuisset error in cognitione angeli ante
quam peccasset, quod negatur communiter. Appe-
tit ergo beatitudinem absque meritis non ex-
cludendo ea sed inconsiderando de eis
et propter hoc nichil de eis volendo. Nichil autem
non videtur esse aliqua culpa ut dicitur ergo etc.
¶ Ad hoc dicendum quod non est simile de
intellectu et voluntate, quia obiectum in-
tellectus est natura rei seu quiditas, plures
autem nature seu quiditates nisi quamvis
coniungantur in uno supposito sed econtra
semper tamen distinguuntur secundum suas naturas
sicut albedo et dulcedo in lacte, et ideo intellectus
potest sub albedine lactis comparare adsimile te
albedinis quamvis non sit ibi alia
te sicut et dulcedo, et cum illa apprehendo non
excludens alia, sed solum non inclu-
dens. Voluntas autem patet electione
tendit in rem electam et volitam ut
habet secundum quod habet esse in re sicut volens come-
dere lac quia dilecte tendit ad ip-
sum lac prout existit in re et quia
qualitercumque existit cum omnibus circumstan-
tiis suis, ideo voluntas per electionem
tendit in rem cum omnibus circumstantiis
suis quamvis modo tendendi sit solum
una. Propter quod si circumstantia non considera[illegible]

po^lt inre volita tunc mali actu electo
nis erit nihil sicut albedo in lacte esset
adeo mortifera eligens comedere lac
quia dulce non considerando destructionem
albedinis mortifere male eligeret et pec
caret :· Sed ad hoc insurgit alia dubitatio
quia secundum hanc viam videtur quod in angelo prece
dit error ante malam electionem quia volun
tas non eligit nisi quod intellectus dictat esse
bonum sed quia intellectus dicens esse ad
bonum ex consideratione rei secundum se vel ex con
sideratione unius circumstantie non consideran
do de aliis circumstantiis errat cum bonum
sit secundum dictum oportet causa malitie neces
sario ex premissis describens ergo voluntas sequens
tale iudicium sed errorem peccavit quia iterum
dicit illud esse bonum quod non est bonum quia
non habet omnes circumstantias ad bonitatem
eius requisitas et dicendum ad hoc quod quamvis in
intellectu angeli vel primi hominis non
fuit error ante peccatum ut videtur, dicendum est sed de er
rore circa principale obiectum sicut est error
hominis intemperati qui iudicat omnem for
nicationem esse bonam propter vitiosum habitum
intemperantie vel sicut est error incontinentis qui
licet habeat rectum iudicium in universali tamen si veniente
passione absorbente rectam considerationem
prudentie iudicat hanc fornicationem esse
bonam talis enim error non fuit in angelis
ante peccatum ut iudicaret illud esse bonum quod
ex genere suo est malum quia ideo non fuit
habitus vitiosus nec passio absorbens
rectum iudicium intellectus. Sed error qui pro
venit ex nescientia vel ex inconsideratione qui
errore iudicatur aliquid esse bonum et
eligendum quod quidem est bonum ex genere
et sic non circa principale obiectum sed
non est bonum ex omnibus circumstantiis et
ideo non est simpliciter bonum nec simpliciter eligendum
qui error provenit ex nescientia vel ex incon
sideratione aliquarum circumstantiarum vn
fuit ca in angelo quam in primo homine
ante peccatum sicut probat articulus 2 sic patet
primum :· Circa articulum 5 an angelus
appetierit equalitatem dei, dicendum quod sic
sed illa equalitas exponitur tripliciter
primo quod angelus appetierit perfecte equari
cum deo in se quod esset tante excellentie
potentie et scientie sicut deus :· Secundo exponitur
quod perfecte non appetiit sed indirecte quia

appetiit deo non subesse et nihilominus quodam
modo appetiit ei equari sicut contrario ille
qui est subditus non vult equari illi cui
subicitur :· 3o exponitur quod appetiit equa
litatem divinam non absolute dictam sed secundum quid et
secundum quid et imperfective ut postea expo
netur :· Primam sic exposito non potest
stare primo quia omne illud quod aliquis
appetit appetitu simpliciter electivo optat posse
quia electio non est nisi possibilium. Sed angelus
non potuit optare tamquam possibile quod
equaretur deo in potentia vel scientia aut quod
eum non subesset cum angelus sit perditus
cognitione naturali perpetua scit contradictionem
quod impossibile est creaturam equari creatori
aut permanere nisi subsit divine voluntati
ergo angelus non potuit appetere appe
titu simpliciter electivo qualis fuit appetitus
suo peccatum equalitatem dei predictis
modis :· Item sancti dicunt quod angelus
illud appetiit quod obtinuisset si perstitisset
sed angelus numquam obtinuisset equa
litatem cum deo in scientia vel potentia
aut quod non fuisset ei subditus ergo illud
non appetiit :· Sed est modus secundum quem et imper
fective appetiit equalitatem dei, in quantum
appetiit angelicam excellentiam non recur
rendo ad deum a quo ipse merendo et ex
eius dono illa debebat obtinere sed atten
dendo ad dignitatem sue nature non adver
tit quod ex gratia esset illa excellentia se posse
se habere sine deo sed quia non considerant
deinde tendit ea primum et adeo et nihilominus
potest dici appetiisse equalitatem dei
quia sicut deus habet excellentiam non ap
petendo eam ab alio :· Potest et alio modo
dici appetiisse equalitatem dei in quantum
aliquam excellentiam appetiit que erat
ei prohibita appeti vel modo quo erat ei
prohibita non considerando de prohibitione sed solum
considerando de excellentia sue nature
et istum modum videtur tangere magister sententiarum
libro 2 distinctione ubi innuit quod sicut primo homini
statim ut creatus fuit data fuit lex
cuiusdam obedientie scilicet ut non comederet de
ligno vetito ut dicitur Gen. 2 et 3. Sic an
gelis similiter data fuit aliqua lex obedientie
ut pari lege viverent qui ad parem
gloriam facti erant. Et dicit sic loquens
de hominibus et angelis utrisque ...

proueniens obiectiue illi abeo v erat
i paradyso terrestri :· Adam ubi no erat
i adparadysum celestem ascenderet
z s h sicut peccauit primus homo ap
petendo illud q ei erat phibitu q tu n
erat s se malum no considerans ut q
dam benignitate vxori condescenderet
sic peccare potuit angelus appetendo
q erat phibitu uel modo quo ei erat phi
tum no considerans de phibitione de
bitam z inconsideratione pre excellencie
quale aut fuit preceptu obiectiue datu
angelis nescimus n scriptura loquitur
z quia no obuius vr ponitare illi se
pti ti quia no vult ei subici io dicit
appetiuisse equalitatem dei :· Et est
aduertendum q n poneremus fuisse in
angelo alia cognicionem contra naturale
forte n possemus ei attribuere talem
inconsideratione quia sic ipse ctabilibus
pnatura ab angelo cognitis angelus
cognoscendo suum statim cognoscit hic
quid sibi attribuitur z abeo remouetur
p q no intelligit compo. do z di. do z intellec
principio statim intuetur in ipso conueniu
z io no intelligit discurrendo i eligi
bilibus z operabilibus ab angelo spiritu
alibus considerato vr q cognoscendo
eligi. le uel agi. le statim cognoscit
omnes circumstancias que possunt eu
irritare i eligendo z io no pt ita h
cernere nec prius eligere sicut magis
patebit infra distinctione xxviii :·
Ad primum argumentum dicendum q no e simile
de corporibus celestibus z angelis nisi
quantum adea que sunt n e q q in ad
h sic no e malu in corporibus celestib,
ita n in angelis s quia angeli sunt
libero arbitrio io in eis pt ee malum
electionis z proprie i. v. s. uelud q ma
no pt esse in his q no sunt liberi ar
bitrii ut e celum :· Ad sm dicendu q
angelus peccauit appetendo i. d no
erat bonum sicut solu error conuenientia
uel inconsideratione circumstanciarum q error
potuit esse z nescio sicut i primo hoie
z in angelo ante peccatum

Adsm sit pte z vr q angelus pe
ccare potuit in primo instanti sue
creationis / quia peccatu opponit merito
s intellectualis in primo instanti sue
creationis potuit mereri sicut ponitur
de anima s go peccari ratione angeli i primo
instanti sue creationis potuit peccare :·
Ite anima i primo instanti pt peccato
maculari go z angelus :· In contrarium ar
ta multu quia peccatum no vr posse ee sine
actu libero aut vr requiret deliberatione
s deliberatio no pt esse instanti go an h
no potuit peccare uel mereri in primo insta
ti :· Ho ffere omnes concordant in hoc
q angelus in primo instanti sue creationis
no potuit peccare huius aut varie as
signantur rationes quidam dicunt sic q cum
voluntas no sit nisi boni apprehensi
no pt aliquid ee volitu n apprehendat
ut bonum q si ue bonum e no est peccatum
in appetitu oz go si peccatum e q sit visibile
bonum z no e ue bonum s p angelum in
actione suae no pot aliquod ostendi visibile
nisi pus sit vim cognitu oz go q intellectus
vi bonum precedat intellectum visibilis boni
z sic appetitus estimati boni q malus
sit angelus no pt sequi primum actu
intellectus quo vim bonum consideratur sed
sequitur s quo considerat visibile bonum z sic
no potuit in primo instanti peccare :·
Hec aut po vr indiualis deficit primo i
h q dicit q in appetendo vim bonum no
e peccatum contingit eni peccare in appetendo
vim bonum si appetatur absque debitis circum
stanciis ut dictu e in questione precedenti
scilicet z omnes :· Alii ponunt angelum pecca
appetendo vim bonum :· Hec deficit in h
q dicit q visibile bonum no pt ee prim
apprehensum ab intellectu quia z si visibile
bonum no possit ee primum apprehensum
sub ratione qua simile qua visibile bon
no dicitur tale nisi qua e vero bono simile
z io supponit cognitionem vi boni iuxta
quam scientiam loquitur angelus :· Tantum
apprehensiorum visibilis boni ea parte sequi
erunt mala sicut apprehensione vi boni
quia ille qui apprehendit aliquid no esse
vim bonum s simile vero bono ex parte
decipitur sicut ille qui apprehendit vim
bonum z io si peccatum in electione sequitur
defectum in cognitione ita parte pt peccare
unus sit alius :· Alius modus ponit
adicendo om q angelus peccare no
potuit in primo instanti sue creationis
creando quia opus que simul incipit
tu ee r inest ei ab agente aequoz

esse sicut sursum agravante sed actio peccati non potest angelo inesse a deo causante
angelum quia actus defectuosus licet
non nisi a defectuoso agente sit claudicatio
naturalis tibie ex debilitate virtutis.
Videtur autem non possimus ponere aliquam
virtutis defectum quo posterius est actionem que
simul incipit causa esse angeli causati a
deo esse mala. Sed ista ratio facit fidem
quia quod actio que simul incipit cum esse
rei attribuitur agravanti vel generanti et ei
imputetur et maxime solum est in illis in quibus
non est principium activum set solum passivum
non liberum sed naturale sicut in gravibus et
levibus ut patet in eodem enim instanti
in quo est principium activum illuminationis necessario
attribuitur generanti ignem nisi sicut re-
removente in gravibus vel levibus in quibus
non est activum principium sui motus sed solum
passivum. Unde quod sit ipsa et hic est ge-
nerans quod est proxima causa per se mo-
vens gravia et levia ut dicitur octavo
physicorum. In quibus etiam est solum principium
passivum non naturale sed liberum situm ad
principium passivum liberum esse potest. Actio
enim non imputatur agenti quia generans
non causat actionem nisi dando tale
principium sicut generans non movet gene-
ratum dando ei formam cum qua
naturaliter sequitur esse deorsum nisi sit aliquid
prohibens. Sed si principium datum quod additur
sit liberum. Actio secundum ad tale principium
predicatur propter quod determinatio actionis ad
hoc vel illud bonum vel malum non potest impu-
tari producenti sed producto quod ratione li-
bertatis sue ad alterum se determinat. Igitur
solum actio attribuitur generanti vel pro-
ducenti in quibus enim est principium activum
sed solum passivum naturale et non liberum.
Sed in angelo vel est principium activum sui
ipsius velle vel si sit passivum est tamen liberum
quamvis primum velle angeli non debet
attribui deo causanti. Item quamquam actio
que simul incipit cum esse rei attribuitur
generanti omnes actiones eiusdem ratio-
nis attribuuntur eidem sic patet in gravibus
et levibus si enim solum modo grave
sed et postquam est actum generante et est extra
locum suum movetur per se a generante per

actus ante a remotione prohibentis ut dicitur
septimo octavo physicorum. Sed igitur primum velle an-
geli attribuitur deo causanti et omnia velle
sequentia attribuentur eidem et ita numquam
poterit peccare angelus quod est falsum.
Ideo dicendum est aliter quod angelus non
fuit creatus in gratia. Sed non sequitur quod in
posterius sit eidem simul inesse gratiam et culpam
in potentia est quod in instanti sue creationis
in quo habuit gratiam commisit culpam sed
ante non fuit creatus in gratia. Aut ha-
buit in sua creatione solam cognitionem
naturalem aut preter eam habuit aliqua super-
addita. Si habuit solam cognitionem naturalem
peccare non potuit quia secundum eam non pos-
sumus in angelo ponere inconsiderationem
aliquam cum angelus plene novit
omnes circumstantias cuiuscumque agibilis
vel appetibilis a deo intuendo natura-
rei ut supra dictum est. Si autem in sua crea-
tione habuit aliquam supernaturalem cognitionem
idem sequitur quia peccatum angeli non po-
tuit esse nisi per inconsiderationem in posterius causam
et conditionem implicantis quod in instanti
in quo data est angelo supernaturalis cognitio
in eodem fuit in eo inconsideratio nullus
enim accipit novam cognitionem vel particula-
rem considerationem in eadem. Sed contra hoc
potest sic instari non in illud peccatum est non
assentire hiis que revelantur. Propter ideo
sed in ipso instanti in quo creatus est an-
gelus proposita fuit angelo vel reve-
lata aliqua supernaturalia pertinentia
ad fidem ut ponit predicta positio potuit
eis angelus non assentire cum non
esset ei manifesta. Ergo non assentiendo po-
tuit peccare et hoc est peccatum et precessit
ex quo eius nescientia angeli qui ignorat
quantum est de se ea que sunt supernaturalia.
Sed illud non valet quod angelus non as-
sentire ideo revelatis hoc esset vel quia
quod esset revelatum a deo reputaret falsum
vel saltem dubitaret quia cummodo
ponentur error in angelo quod esse non
potest. Quod tenendum est quod angelus in primo
instanti peccare non potuit quia non
potuit in illo instanti habere inconsidera-
tionem illam que actus peccati requirit.
Ideo patet tenendo aliam viam scilicet quod

angelus peccauit appetendo illud quod
malum erat non secundum se sed quia prohibitum
quia peccatum angeli preuenit omnem consideratione
tione ut dictum est sed angelus in instanti
in quo creatus fuit non potuit habere
consideratione de prohibitione vel precepto quia
vel tunc sibi precepta fuit et sic ea tunc
agnouit vel promulgauit et sic in primo in
stanti eam transgredi non potuit quia
non dum ea acceperat et cetera :· Ad primum
etiam dicendum quod non est simile de merito
et demerito in primo instanti creationis an
geli quia eum in primo instanti non
potest esse in angelo defectus considerationis
vel supplendi vel quo posset peccare ideo i
eo non potest esse vitium electionis potuit
tamen in eo esse recta et libera electio per
quam mereri potuit sicut aliquem actum
liberum tunc habere potuit :· Ad secundum dicendum
quod non est simile de anima et de angelo
quia anima non habet peccatum originale
ex propria electione sed ex unione sui cum
corpore cum venit statim quam creatur peccatum
autem angeli si quod fuisset per meritum propria
electione que non potuit esse mala in
primo instanti quia non potuit tunc
esse defectus in consideratione :· Ad tercium
in oppositum licet sit probabilis opinio ista tamen
assumit unum quod apparenter concedit videlicet quod
electio angeli bona vel mala sequatur
deliberationem discursivam et requirentem
tempus quia sicut deus aliquid libere
voluit ab eterno ita angelus ab in
stanti sue creationis aliqua libere vel
le potuit propter quod potuit mereri bene
volendo et demereri si potuisset in eo
esse peccatum in instanti defectus considerationis

Ad secundum principale sic procedatur / videtur quod
angeli beati suam beatitudinem non
meruerunt / quia meritum attenditur
tendit secundum operis difficultatem et valo
rem non secundum difficultatem quia in ange
lis nulla fuit difficultas ad bo
num secundum operis laborem quia ut meretur
pactum beatitudinis quod est sui valo
ris quod tamen falsum est et cetera :· Preterea
sicut gloria tradit subiunto condignum sic
prima gratia subiunto congrui· sed angeli
non meruerunt primam gratiam de condigno
cum in ea creati fuerunt ergo nec gloriam de

condigno :· Tercium est quia premium
videtur merito sicut pena demerito sed
mali angeli non habuerunt penam sine de
merito ergo nec boni habuerunt premium
sine demerito :· Pro secunda sunt tria
primum est quod boni angeli suam beatitudinem
meruerunt secundum est quod post unicum actum
meritorium eam valuerunt tercium est quod non
solum natura primo tempore meritum
precessit premium. Primum patet quia in quibus
inuenitur aliqua perfectio eiusdem rationis
in eis est idem modus quoddam perfectione
illam sed in angelis et in hominibus est
beatitudo unius rationis unde apostolus apocalypsis xxi
dicit quod in illa celesti ierusalem mensura angeli
est mensura hominis ergo cum homines ab
sque merito non perueniant ad beatitudinem
videtur quod nec angeli et hec concordat illi positioni
que dicit quod primum angeli fuit in hoc
quod beatitudinem absque merito habere voluit
exponendo ut supra positum est non fuisset
tamen hoc ei peccatum si ordinatus fuisset ad
concedendum beatitudinem sine merito et cetera
et cetera :· Secundum patet sic primo est deus
ad remunerandum quam ad depunendum
sed mali angeli ex unico actu fuerunt
eternaliter condempnati ergo boni unico
actu fuerunt eternaliter salvati Pro alio tercio
forsan esse posset secundum quod gratia perficit naturam
per modum nature est autem modus na
ture angelice quod statim perfecte et unico ac
tu suam naturalem beatitudinem haberet ut
dictum fuit supra distinctione iii questione et per gratiam
in unico actu deus suam supernaturalem beatitu
dinem attingere sic eum ordinare eam ut
ad supernaturalem beatitudinem per gratiam in eo
nunc sic ordinatur ad felicitatem naturalem per
suam naturam in eorum principio et in primo
sic scilicet quod meritum tempore precessit et non
solum natura quia quia actus
qui includunt oppositionem ita statim
operantes non possunt esse simul sed actus
meriti et premii includunt opposita ita
statim operantis ergo et cetera minor probatur
quia mereri illius est qui est in statu ac
quirentis et tendentis ad tale premium et
tempus statim non acquirentis sed iam
possidentis nec intendentis ad tale

ß alia exqrit io ẽ hʼ manifeste op
poim rº gº niti ꝛ pmii no possit
ee simul optet gº q nl niti pcedat
pmii vͣ no pnt ee simul optet gº q
nl niti pcedat pmii ꝛ sic hꝫ ppom
vel q niti seqna pmii q ẽ absur
dum sicut ẽ absurdū q aliquis sit
pns itmo qua rna si tu rvtꝫ de
beat esse qns dicit mr ista qtm
q aliqui qsuaut dntes q sit miles
eqm a rege ʼ pns datu mret pcea
sime militado · sic bti angeli btitu
dme ʼ aprius data mérent ut popa
quibus nobis commissione dina mi
strant :· Sꝫ illud no vꝫ qꝛ eamq da
tus a rege sic ẽ datus gtuito ꝛ sip
ꝛ tunc seqntia opa no sunt nitoris
qua nullus mctur q sim ẽ Sꝫ per
nitu fecit qulibꝫ ut aliquid efficia
ei debitum ꝛ pqus sim q pns non
eat ei debitum nc sim ß talia opa
sunt qdʼ recopsinsato gtitudis debi
ta pns accepi si aut equus essꝫ col
latus militi subtali pacto q mili
taret p rege tunc pcontia opa merere
equm noqnde pns sim ß isi ecomo
datu ut popa sua pequm acquireet
ʼ equm btitudo aut no da beatis
sub aliqua qdi oe ß simpr ꝛ io pseq
tia opa nullus mctur opa btitune
Item btitudo semel hita semp durat
si gº popa seqntia aliquis mctur
btitudine seqnetur q niti ꝛ pmii
essꝫ simul q impbati ẽ :· Ad pm dm
dicedū q adrõm niti tria qtnut va
lor opis ut sit aliqua pporco inter
nitu ꝛ pmiu si sit nitu de qdigno
libtas opantis ut opo sit inptate
opantis qua talibus solum lauda
mur nl vitupamr mcmr nl deme
mur · ꝛ q opans sit instatu aliqd
acquirendi qua pnitu aliq efficit
debitu q pns no eat debitu bti gº
angeli nunc no merent sua btitudiē
qua no sunt instatu acqredi eam
ß pns eā meruit qtrentibꝫ tunc
omnibꝫ qditõibꝫ que sunt decrone
niti nunc etiā peande rõne mēri
aliquid possunt accñle btitudine
popa quibus nobis ministrant :·

Ad 3m dicedū q sicut deus tanit an
gelos ingra ita si voluissent potuis
sent eos creasse igloria ß no sic de
buit qꝛ nii gloria · sic finis operis
nitorii grā aut pncipiu :· Ad m ꝛ
in oppom despicit q tonit inpitia essꝫ
infligē pena sine demito ß grē e
dare pmii sine nito **distictio 6ª**

Preterea sciri optet ß rº mr dec
de confusione ꝛ auisoe anglorꝫ
ꝫ no de hiis que ad eorꝫ qusione nl
ausione qseqntur ꝛ dun idnas ptes ꝑ
cui determinat de statu anglorꝫ qusorꝫ
ꝛ ausorꝫ ꝑo deptate vtꝫ ßa incipit
ibi ipuciº vnʼ · supdam esꝫ p epnt
lt · angeli autq pecarent ꝛ dund
idnas ptes ꝑmo cui detiat de sta
tu que hebant angeli ontq peccaret
2º de loco penali eis ppᵗo dpnato
p ꝛ tute supbie nito hʼ ẽ ra iptes · e
dun pmo detinat locu penale an
gelorꝫ ßo corꝫ ordine 3º monꝫ circa
pdictam qone ꝛ ea detinat eº sbm
sit qued incident ßa incipit et sic
iut bonos angelos 3ª ibi solꝫ eta
qui 4ª ibi de lucifo cꝛ · hʼ ẽ dnisio i
gnali :· Juxª tali sic pcedit mr ꝛ ppo
nit pmo q angeli pecantes dnisß
ordinibus ceciderunt int quos pmus
ꝛ pcipuus maioris ꝛ dignitatꝫ dicit
fuisse lucifer bene qsidans emmen
tiam sue dignitatꝫ ꝛ graꝫ elatus ẽ
ꝛ hʼ pbat p multos doctores demde
dicit q nito tanti pcti ihuc caligio
sum aerem cu suis socijs ẽ deputati
tus locus eis celestis p sua clarita
tis no qpetebat nc int nos ne ho
mines nimis infestarent ß sūt iaē
caliginoso isigini nibꝫ pcti qdʼ est
cis quasi carcer usqꝫ ad dicm iudicij :· pº
diē vº iudicij recludent in infim de
inde dicit q int anglos tam bonos
qua malos vtrꝫ addiē iudicij est
ordo plationis :· Et qua qui sunt ma
ioris scie int eos sūt meliore pla
tione a tali platione quiꝫ denoiat
ut qui pest uni pncie dr pncepe
illius pncie qui vº uni hoi pest
dicit illius homis anglus postea

quartodecimum aliqui demones tantum sunt in in-
ferno et dicit quod sic ad puniendum malos sunt
ad puniendum animas dampnatorum et
qui descendunt cottidie illuc deducendo
animas dampnatorum ad supplicia unde
inducitur quod fuit de lucifero qui dicitur religa-
tus et dicit quod ideo dicitur religatus quia sta-
tim cum peccavit in infernum detrusus fuit
vel postquam devictus fuit a christo re-
ligatus est Et intelligitur illa religatio
quia non habet tantam potestatem quantam habebit
in die iudicii vel in fine mundi quando sol-
vetur et subdit et inducunt quia si
quod sancti viri vincunt demonum tempta-
tiones sic eorum potestas minuitur ut sal-
tem ille a quo devictus est non possit
ulterius de eodem peccato temptare in
istis breviter finiatur et cetera

Circa distinctionem istam queruntur quatuor
Primum est de quo ordine fuit primus
angelus inter peccantes / Secundum est utrum
peccatum eius fuit aliis occasio peccandi
Tertium est utrum inter demones sit ordo pre-
lationis / Quartum est utrum demon
temptans hominem de aliquo peccato
et victus ab eo possit iterum aliquem
temptare / Ad primum sic proceditur videtur
quod primus inter peccantes non fuit de sup-
remo ordine / quia Isidorus vii dicit
angelus quod demones cum suo principe
non demone tamen archangelo et cetera :·
Igitur primus inter peccantes fuit archan-
gelus sed ordo archangelorum non est
supremus ergo et cetera :· Item secundum glosam de primo
angelo peccante intelligitur illud Eze 28 Tu
cherub extentus et protegens Fuit
ergo de ordine cherubin sed ille ordo
non est supremus sed seraphin ergo et cetera :· In
contrarium est quod dicitur Job 40 Ipse est principium
viarum dei ergo fuit omnium creaturarum primus
sed cum hoc sit de isto et scriptura nichil
dicat de hoc quod satis possit exponi
de eo qui tenere vellet contrarium ideo non
plures possunt pro certitudine determinari quid
tenendum sit illud enim quod scriptura
dicit Ysa 14 :· de lucifero iterum ad litteram
de rege babilonis et illud quod dicitur Eze
28 Tu cherub et cetera intelligitur de rege Ty-
ri de primo autem angelo qui peccavit

non intelligitur nisi per sensum allegoricum ex qua
nulla potest cum efficacia argumentatio fieri propter quod cum lo-
quens questione ista ei super quem non sol-
vit eam quia potius intromittit se de eam
ubi aliqua certitudo non potest haberi :· Ali-
quid doctores variant in questione ista
Damascenus 2° 3° capitulo 3° In principio dicit eum
fuisse ex hiis angelis qui preerant
terrestribus quia dominium terre erat commissa et
hoc probabiliter quia sic se habet peccare
ad angelum sicut mori in peccato ad homi-
nem quia quod est homini mors hoc est ange-
lis casus sed eundem adam sed deus primum homi-
nem peccantem non dimisit in peccato mori
nec debuit ut videtur quod prima eius causa
terra humana propter defectum a sine ad
que dicitur ordinatio sua erat ergo non
debuit demum primum et supremum in natura
angelica dimittere peccare et sic a sine
suo deficere huic opinioni concordat opinio
platonicorum quam recitat augustinus 8
et 11 de civitate dei :· Dicebant enim quod
omnes dii erant boni sed demonum quidam
boni quidam mali quos nominant sublu-
nariales que sunt a globo lune
et ita terram enim ut ait augustinus 3° de trinitate
tota natura corporalis administratur per
spiritualem non est inconveniens dicere supremos
angelos soli deo contemplari inferiores vero
administrare corpora inferiora et ex
hiis solum peccasse aliquos sicut dicit Damascenus
Gregorius non ponit quod primus angelus qui
peccavit fuit supremus simpliciter de supremo
ordine supreme ierarchie unde 32 moralium
et in omelia dicitur omnibus dicit quod dum ceteris
agminibus angelorum prelatus eorum cla-
ritatem transcendit ex eorum comparatione clarior
fuit :· Est et ad hoc probabilis ratio
quia motivum angeli ad peccandum videtur
fuisse consideratio proprie excellentie sed ista
maxime locum habuit vel habere potuit
in supremo angelo ergo et cetera :· Istam sententiam
teneo licet non obviat ratio damasceni
ta prima opinione quia primus homo
fuit immediate ad eo creatus non eius
positus propter quod non debuit primum hominem
firmari beatitudine sicut alios deponi
te sed omnes angeli fuerunt immediate

adeo creati et ideo non est mirum si unus
supremum angelum peccasse et defecisse
a beatitudine qua quievit alius. Ad
primum argumentum dicendum quod archangelus
non nominat ordinem sed principatum respectu
illorum qui peccaverunt secundum quod dicunt excel-
lentior omnibus ideo archangelus dicitur
quasi princeps omnium angelorum. Ad secundum
dicendum quod cherubyn interpretatur plenitudo
scientie seraphym autem ardentes sive in-
cendentes et quia scientia que cum superbia
potest esse [illegible] non caritas
que edificat ideo non vocatur seraph sed
cherub quamquam ex ordine seraphyn fuit.

Secundo vero utrum peccatum primi angeli
fuit aliis causa vel occasio peccandi
et videtur quod non quia sicut mali per aversionem
ceciderunt ita boni per conversionem confirmati
sunt sed in bonis angelis non primus
unus causa vel occasio fuisse conversionis al-
terius ergo nec in malis dicitur primus unus
fuisse causa vel occasio aversionis alterius.
Item causa prior est tanto sed omnes mali simul
peccaverunt ut dicit Damascenus ergo unus non
fuit causa vel occasio peccandi aliis.
Contra Apocalypsis xii dicitur quod draco traxit tertiam
partem stellarum sed non dicitur traxisse
de loco ad locum sed de statu ad statum
scilicet de gratia ad culpam ergo etc. Responsio cum hoc
quod sit de scriptura sicut et precedens cum certa
scriptura vel dicti doctorum quod fiat expositio
possit ab eo qui vult teneri oppositum
ideo non potest plene certitudine determinari
quid tenendum sit. Quidam tamen dicunt quod inter
peccatum primi angeli et aliorum non fuit
solum ordo secundum quantitatem culpe ut quidam
voluerunt sed etiam causalitatis ita scilicet quod peccatum
primi angeli fuit aliorum causa exempla-
ris non precedens tempore sed ita primum
patet quod multum affectare ad malum operatur
sed peccatum primi angeli non ut fuit con-
summatum appetivit malum ergo tunc non
potuit esse incitivum appetitus aliorum.
Minor patet quia sicut dicit Damascenus quod est hominibus
mors hoc est angelis casus et ideo sicut
homo in morte recipit premium vel condempna-
tionem sicut recipit angelus statum
post peccatum patet quod appetivit statim malum.
Secundum patet ad plures operationes istan-

tanee possunt simul esse tempore sed
una precedit alia causalitate sicut dicitur
ignis vel et videnti quod placet sed electio
et cognitio angeli sunt operationes instan-
tanee ergo dum elegit illi tunc primus
angelus potuit hec simul in aliorum angelorum
cognoscere et electionem eius vel simul con-
sentire et peccare ad eius conversationem.
Ad primum argumentum dicendum quod sicut
peccatum primi angeli fuit occasio peccati aliorum
sic conversio primi angeli inter bonos
potuit et forte fuit occasio conversionis aliorum
similis enim est eis in bonis et in illis et
simili modo loquitur de eis scriptura sicut
enim de malis loquitur dicitur ut supra xii. Item
mali in regno celorum qui pugnatus est
draco et angeli eius sic de bonis dicit
Apocalypsis xii Michael et angeli eius.
Ad secundum dicendum quod causa non semper
precedit effectum tempore sed sufficit quod precedat
natura quod et fuit in peccato angelorum.

Tertio queritur utrum in demonibus
sit ordo prelationis. Videtur quod non quia
in bonis nichil est inordinatum ergo
in malis nichil est ordinatum. Item
eadem est dampnatio angelorum et hominum
sed in hominibus dampnatis non est ordo
prelationis ergo nec in angelis. Contra
de primo angelo dicitur Job xl ipse est rex
super omnes filios superbie sed regnum
sonat in prelatione ergo etc. Responsio dicendum
quod ordo prelationis est in demonibus
hoc non congruit eius corporis nature et corporis nequi-
tie quod congruat corpori nature patet quia sicut
se habet natura ad naturam sic actio
ad actionem nunc est ita quod in demonibus
natura unius subditur nature alterius ma-
xime quo ad illos qui durant perfectie
ergo et actio actioni sed ordo prelationis
consistit in hoc quod actio subditi subest
actioni prelati et secundum eam regulatur ergo etc.
Item congruit corpori nequitie quia plus
nocet exercitus ordinatus quam inor-
dinatus sed multitudo demonum est
quasi quidam exercitus ad impugnandum
homines ergo congruit corpori nequitie
quia voluit hominibus nocere ut ha-
beant inter se ordinem et hoc dicit quedam
glosa super primam epistolam ad Corinthios quod

dum durat mundus possunt angeli angelis et demones demonibus et homines hominibus. Ad primum argumentum dicendum quod non est simile de bonis angelis et malis. Bonum enim potest esse integrum et ideo in angelis bonis non cadit inordinatio. Sed malum non potest esse integrum. Esset enim impatibile et se ipsum destrueret ut dicitur iiii Ethicorum. Ad secundum dicendum quod non est simile de hominibus et angelis quia inter homines non est gradus nature nec homines dampnati sunt aliqua operatione circa nos sicut sunt demones et ideo demonibus congruit ordo prelationis non autem hominibus.

Quarto queritur utrum demon victus possit alium temptare. Videtur quod sic quia lucifer creditur fuisse qui temptavit Christum et postea ab eo victus fuit Matthei iiii. Sed idem in fine mundi tempore antichristi temptabit communiter homines ut infra dicetur. Ergo etc. Item quanto pauciores sunt temptatores tanto

facilior

felicior est temptatio. Sed multi et quasi infiniti demones a principio mundi per sanctos victi sunt. Ergo si semel victi amplius temptare non possunt in fine mundi essent paucissimi temptatores et facillima temptatio quod falsum est. Contra iustitia humana exemplata est a divina. Sed secundum iustitiam humanam pugil victus semel non temptatur iterum ad duellum. Ergo secundum iustitiam divinam demon semel victus non debet adeo permitti quod temptet alium. Solutio dicendum quod demon temptans hominem de aliquo vitio puta gule quantumcumque sit postea victus potest tamen alium hominem temptare et de eodem vitio. Item eundem a quo victus potest temptare de alio vitio. Sed eundem modo se habentem non potest temptare de eodem vitio quia per totum vincit ratione sic omnis temptat sub specie alicuius victorie. Sed demon quantumcumque postea victus ab aliquo potest sperare quod vincat alios et simili temptatione quia non omnes sunt eiusdem voluntatis vel firmitatis in resistendo temptationi. Potest et sperare quod vincat eundem temptando de alio vitio quia frequenter qui non est pronus ad unum vitium est pronus ad aliud. Sed non potest sperare quod eundem eodem modo se habentem vincat eadem vel simili temptatione quia idem manens idem natus est eodem modo resistere. Propter quod nisi mutetur processu temporis non potest sperare victoriam de eo. Quia etc. Ad rationes. Ad primum et secundum dicendum quod duo simul probant quod victus ab uno potest alios temptare quod concedimus. Ad tertium dicendum quod non est simile de demone victo in pugna spirituali et de pugile victo in pugna corporali quia in pugna corporali possunt quis victus ex defectu virtutis corporalis que minus perfectius semper tendit ad defectum. Sed in pugna spirituali vincitur demon quia temptatus non prebet temptatori assensum. Assentit autem temptationi unus cui non assentit alius et idem assentit uni temptationi cui non assentit alteri et unus et idem dissentit uno tempore tamquam bene dispositus qui alio tempore similem temptationem consentit tamquam male dispositus secundum mentem etc. Dis. x.

Supradictum est et consequenter determinat magister de statu angelorum tam perfectum quam non sine bonorum et malorum. Hic non determinat de potestate utrorumque et dividitur in duas partes. Primo determinat de potestate quantum ad corporum mutationem vel dominium. Secundo quantum ad assumptionem corporum ibi incipit. Prima in duas. Solet etiam queri. Prima est presentis lectionis et dividitur in duas. Primo determinat de potestate utrorumque scilicet tam bonorum quam malorum generaliter. Secundo de potestate malorum specialiter ibi Et licet angeli mali. Prima dividitur in quatuor partes. Primo determinat corporum potestatem. Secundo obicit contra determinata. Tertio solvit. Quarto solutionem concludit. Secunda incipit ibi Sed cum peccare possit et adeo dicimus. Tertia non ergo per consummationem. Et prima in qua specialiter determinat de potestate malorum dividitur in partes duas. Primo determinat corporum virtute in cognoscendo. Secundo in operando ibi Errorum scientia et virtute. Secunda dividitur in partes tres. Primo determinat ad quid data est eis potestas. Secundo ostendit quod potestate sunt et quando. Tertio excusat se ab ista determinatione ibi Nec putandum est

Tercia pars secunde nota sciendum quod hic ista
dist[inctio] in tres primo ostendit quod non possunt
ad nutum corporalem materiam transmutare
2o ostendit quod non possunt creare 3o quod ad
ministerium creationis possunt tamen adhiberi
et declarat per exempla hic incipit l. nec
sancti creatores 3a pars ibi Sicut enim nec paren-
tes hec est divisio lectionis et summa in generali.
In speciali magister sic procedit et ponit primo
quod mali angeli post peccatum non possunt
bene facere nec et boni post confirmationem
possunt peccare deinde obicit dicens
quod si boni angeli non possunt peccare
ergo non habent liberum arbitrium quia sicut
Ieronimus in omni creatura est liberum arbitrium
et utile postea soluit dicens quod absque
dubio boni peccare non possunt nec
tamen minus habent de libero arbitrio quia
non coactione aliqua sed spontanea
voluntate immutabiliter bonum diligunt
et eligunt sicut nec minus habet deus de libertate
qui non potest penitus peccare sic nec angeli
minus habent quia non possunt peccare sed autem
immutabilitas non est eis ex natura sed ex gratia
consummante. Deinde concludit suam
intentionem et subdit quod auctoritas Ieronimi
contrarium intelligitur de libero arbitrio per gratiam
non confirmato postea declarat potestatem ma-
lorum specialiter et dicit quod demones multa
aliqua agnoscunt vel subtilitate
sue nature vel experientia temporum vel
revelatione superiorum spirituum non subdit
et quod ipsi que futura sunt aliis pre-
sciunt deinde ostendit quod virtute et scientia
demonum magice artes fiunt datur
autem demonibus potestas vel ad fallendum
fallaces vel ad monendum fideles vel
ad exercitium et probationem sanctorum postea addit quod
demones neque sunt putandi habere
hanc potestatem sic quod materia corporalis eis ad
nutum famulatur deinde dicit quod non possunt
aliquid creare sed quecumque faciunt non
ex sua virtute sed ex occultis semini-
bus producunt postea dicit quod aliquod
ministerium demones adhibere possunt
et probat per simile in exerciciis hominum
sicut agricola adiutor est fructuum et
predicatores ad illuminationem mentium
Ultimo subdit quod aliqui possunt angeli
male facere preter naturam que non permittitur

adeo facere alia multa facere non possunt
quia eadem natura corporis non se extendit quod
aut possunt et que non homini detractare
difficile est et mihi etc.

Circa distinctionem istam queruntur tria primum
est de libero arbitrio bonorum et malorum
angelorum secundum est de cognitione demonum
tercium est de potestate demonum circa corpora. Circa primum queruntur
duo primum est utrum angeli beati possint
peccare secundum est utrum angeli mali possint
bene facere. Ad primum sic proceditur et
arguitur quod angeli beati possunt peccare
quia gratia et gloria non tollunt naturam
sed de ratione creature est quod possit deficere ergo
etc. Item quanto liberius tanto minus est
determinatum in naturalibus cum que sunt ad
unum determinata est libertas sed liberum arbitrium
in angelis bonis non est minus liberum quam
prius alioquin beatitudo afferret eis aliquid
imperfectionis sue ergo est eque indeterminatum
ut prius sed prius flecti poterant ad ma-
lum ergo et nunc. Contra per beatitudinem sufforma-
mur in dei similitudine ut dicitur prima
Io. 3. Cum apparuerit similes ei erimus deus
est impeccabilis ergo etc. Hic videnda
sunt duo primum est unde conveniat ali-
cui quod peccare non possit. Secundum est utrum
ista causa reperiatur in beatis. Circa
primum dicendum quod complexus precedit peccatum
in electione quod precedit aliquis defectus
rationis et defectus in qua erroris nescientie
vel inconsideracionis et ubi non potest esse ali-
quis defectus in ratione nullo modo potest esse pec-
catum in electione quod patet dupliciter primo quia
sicut se habet habitus ad habitum sic actus
ad actum. Sed impossibile est aliquem habitum
esse viciosum in voluntate cum perfecto habitu-
rationis practice ergo non potest esse etiam aliquis
actus viciosus nisi actus rationis sit in
aliquo defectuosus maior patet minor
probatur quia prudentia que est habitus rationis
practice sic perfecta coexigit omnes virtu-
tes morales et in ipsa omnes continentur.
Et ideo cum ipsa non potest stare habitus vicio-
sus nisi habitus contrarii simul essent quod
est impossibile. Secundo patet idem sic enim
voluntas sequitur rationem practicam actus
voluntatis correspondent actibus practi-
ce rationis actus autem practice rationis est
duplex unus rationis primo et universalis principiorum
operabilium ut puta quod bonum est eligendum

et quod malum est fugiendum aliud est ratio eorum que deducunt ex posse et velle bus principiis per deliberationem et consilium sic in voluntate sunt duo actus predictis duobus correspondentes unus sequens unum scilicet intentionem de agendis alius sequens consilium et deliberationem de agendis propter rationem agibilis. Ex quibus sic arguitur sicut se habet primus actus voluntatis ad primum actum rationis sic se habet ad finem sed primus actus voluntatis non potest esse defectuosus ergo similiter secundus actus voluntatis eligentis ad propositum conclusionem et deliberationem non potest esse vitiosus nisi secundus actus rationis que est deliberatione vel consimiliter sit defectuosus secundum aliquod predictorum defectum. Ex quo patet quod posse peccare convenit creature intellectuali. Ex his quod potest in consideratione deficere et propositum patet quod intellectus qui semper actu considerat absque ullo errore omnia que sunt circa aliquod agibile agenda non potest circa illud peccare propter quod deus peccare non potest quia actu considerat quecumque circa facienda sunt possibilia considerari et sic patet primum. Ex his patet secundum quod beati non possunt peccare quia ubi nullus est defectus in ratione ibi nullum potest esse peccatum in electione sed in beatis nullus est defectus in cognitione videntes enim in verbo actu quecumque quod ad eos pertinet in universali et in particulari aliter non essent vere beati nec eorum appetitus quietatus ergo nullum peccatum potest accidere in electione eorum. Hoc autem fiet manifestius si videatur qualiter voluntas se habet ad finem et ad illud quod est ad finem. Hoc autem secundum est ex similitudine eorum que sunt in intellectu. Assentit enim intellectus alicui tamquam per se noto sicut primis principiis quorum notitia vocatur intellectus et assentit quibusdam tamquam per aliud notis et hec notitia vocatur scientia vel alio nomine et omnis assensus rationis ad alterum istorum reducitur tamquam in supremum. Quia similiter sic et voluntas aliquid vult propter se et illud est finis aliud autem propter aliud scilicet ea que sunt ad finem et primus quidem actus vocatur velle secundus autem eligere et ad alterum istorum duorum omnis actus voluntatis reducitur. Hiis autem sic se habentibus impossibile est quod voluntas alicuius beati possit appetere aliquid discordans a deo quod acceptaret tamquam finem stante voluntate sic et accidentali iudicio universali et particulari. Deducitur

qui ex fine deducitur quia si posset illud discordans appetere vel appeteret ipsum ut finem quod esse non potest stante voluntate finis oppositi si acceptaret quia opposita non possunt simul esse volita vel appeteret ipsum propter finem quod et esse non potest quia deductum est per actum consilii que [illegible] clarius quod illud esset appetendum propter finem preacceptatum et tunc non esset discordans cum ergo voluntas beata semper bonum divinum velit propter se et tamquam finem nec possit ipsum non velle cum in eo sit ratio boni perfecta et nulla ratio mali fiet et propter actualem considerationem universalium et particularium que ex fine isto deducuntur propterea quod beati semper actu vident quecumque ad eos pertinent impossibile est quod voluntas beata velit aliquid discordans a deo et sic peccare non potest. Ex quo patet quod si in visione beata solum viderent essentiam divinam et circa vel in aliqua alia visione non viderent que ad eos pertinent voluntas quorundam eorum ab ipsa divinitate non posset quin ipsam diligeret propter se et tamquam finem quia est bonum perfectum in quo nulla est ratio mali tamen posset ab eo divinitate voluntate aliquid discordans ab ea propter defectum deductionis eorum que propter ipsam sunt eligenda vel refutanda sicut aliquis volens salvari vult inter illos fornicari quod non deducitur ad formam sic discordans ab eo quod est salvari quia si deduceret stante voluntate de eo quod est salvari et actuali deductione quod fornicari non stat cum salvari impossibile esset quod fornicaretur sed quia non deducit non fornicari. Ad primum etiam in deo quod gratia et gloria non tollunt naturam sed defectus nunc peccare et non dicit nisi sed nunc defectum. Ad secundum dicendum quod cum posse peccare non sit libertas nec pars libertatis sed cum sit defectus per quem aliquis flecti potest ad malum nullam libertatem ponit nec ablatum aufert.

Secundo queritur utrum angeli possint aliquod bonum facere et videtur quod non mali
quia sicut boni angeli sunt confirmati in bono ita mali sunt obstinati in malo sed boni non possunt peccare ut dictum est ergo nec mali bonum facere. Et ex mala voluntate non potest egredi

nisi malus actus / sed demones ma
la voluntate carere non possunt / ut aut
augustinus li. de side ad p[illegible] q2 rc :
Item si demones possent bonum facere
possent se ad gratiam preparare et eam recipe
re quod est falsum ergo et antecedens
Contra / si demones non possunt aliquod
bonum facere vel inesset eis vel actu,
vel a culpa omissa / vel ab ordina
tione divina / non actu / quia nullam bona
est peccassent et omnes est statim essent
nec / nec a culpa quia primo omnes fuerunt,
quia illa non remanet nisi actu sed
reatu / nec ab ordinatione divina / deus
enim non ordinat aut vult mala
sed facta punit q2 rc · Ideo / tamen sit ex
bonum sicut ad primus loquimur / sed bonum
naturale moris / et gratie / modo omnis actus
demonum habet primam bonitatem / quia
illa bonitas est rei cum tales / sed naturali
bonitate que est actus carent, q2 sed
recuperabiliter amiserunt / et causa
predictum reddetur / restat ergo videre
de secunda bonitate que est moralis / quia
ipse est bonitas debita inesse acti
bus rationis agentis ex libero arbitrio
et sunt ex obiecto et circumstantiis utrum
demones possunt habere non bonum
facere quod sit bonum ex genere et ex circumsta
tiis et dicendum quod non nisi · primo quod
quod volunt aut faciunt totum est malum
vel ex genere actus cadentis supra
debitam materiam vel si sit bonum ex
genere ut consulere opportunum vel credere de
finaliter tamen per aliquam circumstantiam ma
lam sicut animus assignatur vanie voces
quidam dicunt quod sit ipso · licet est amore
inimicum / adherente bono fini procedere
opus primum ita econtrario impossibile est a vo
luntate immutabiliter adherente primo fini
procedere opus bonum cum finis sit me
sura et regula eorum que sunt propter finem
voluntas autem demonis immutabiliter
adheret primo fini vero ut supra in morem
probatum quia peccatum voluntatis circa
finem est duriter quomodo ex passione ab
ducere ratione ab actuali consideratione
veri finis sicut in mutis et talis pec
cator est penitens passione cessante

alii autem ex malicia que supra peccatum vin
cetur est corruptiva finis eo quod qualis
unusquisque est supra talis finis ei
videtur et qui sic peccat peccat ex habitu et el
ectione nec penitens ut repatus quia
talis non est curabilis nisi habitu recto
peccatum autem angeli non fuit ex passione
sed ex electione et habitu et ideo stante habitu in
potest non adherere malo fini habitu autem
ab eo removeri non est possibile cum non
sit in statu vie post casum cum nec homi
nes post mortem quia quod hominibus est
mors hoc angelis est casus ideo rc :
Istud non videtur sufficienter dictum primo quia
finis immutabiliter adheret voluntas
mali angeli est ille cui adhesit pec
cando sed ille finis non est malus quia
non peccavit appetendo bonum ex genere
absque debitis circumstantiis ut dictum
fuit prius ergo bonitas angeli non ad
heret malo fini sed bono ex voluntate
aut boni finis ex genere non est necesse
procedere opus malum q2 rc Item dato
quod voluntas angeli adhereret malo
fini de se non est necesse quia a tali vo
luntate procedit malum opus quia voluntate
adherente uno fini potest procedere opus primum
tamen non sit actualiter deductio in simili
est patet in eorum que sunt propter finem eligen
da sicut dictum fuit in precedenti questione
et simile est de voluntate adherente
primo fini quia ex opera potest bonum opus
procedere si non deducatur ex illo fine sicut
potest in eis et adulterium tamquam finem potest
dare elemosinam non propter finem illum et bene
facit non est autem necesse quod voluntas de
monis malo fini adherens omnia que
agit ex illo fine deducat non enim
angelus malus in malo fine tantum ad
heret videlicet omnia que ad ipsum pertinet
sicut angelus bonus :· Item sicut
angelus non peccavit ex passione
sic nec habitu quia antequam peccaret ma
lum habitum non habebat nec ex electione
sed magis ex negligentia vel ex consideratione
ut dictum fuit supra d. v. Sicut ergo
peccans ex passione cessante passione
penitet · sic ut videtur demonis cessante
ut sic dicta inconsideratione quod peccavit
penitere potest et cui adherebat potest
non adherere :· Ad hoc quod dicitur quod angelus

post tale tempus sunt in termino itineris et qui sunt in termino sue durationis tamen sit incorruptibilis. Non tamen in termino electionis aliqua enim voluerunt et elegerunt angeli mali et boni que prius non volebant nec eligebant et econtrario prius aliqua volebant que modo nolunt. Restat ergo quod solum sunt in termino merendi et demerendi ut tamen pactum contractum bonum ex genere et circumstantiis non mereantur nec de congruo gratiam nec de condigno gloriam nec pactum contrarium malum merentur ampliorem penam essentialem. Sed forte accidentales penas ampliores merentur ex multiplicatione damnatorum sicut boni angeli ampliorem gloriam accidentalem habent ex salute electorum. Ex hoc autem quod demones sic sunt in termino non sequitur quin possint ergo aliquod bonum facere quamvis non essent in termino. Ideo alia assignatur ratio que sumitur ex conditione nature angelice. Unde enim appetitus proportionatur apprehensioni differt autem apprehensio angeli ab apprehensione hominis quia angelus apprehendit immobiliter et sine discursu. Hic vero mobiliter et sine discursu et propter hoc voluntas hominis adheret mobiliter quasi potens discedere et contrarie adherere. Voluntas autem angeli fixe adheret et immobiliter. Unde cum adhesionem potest libere adherere huic et opponendo in contrarium discedat quae non valet nisi secundum postremam adheat immobiliter adheret. Et ideo consuevit dici quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad opposita ante electionem et post electionem. Vero angeli flexibile est ante sed non post. Propter quod angeli mali post electionem suam malam in perpetuo obstinati sunt ita ut bene agere non possint. Sed nec istud videtur sufficere primo quia effectus non excedit causam. Quoniam obstinatio autem in malo est communis angelis malis et hominibus damnatis ergo causa obstinationis debet mereri esse secundum aliquid quod commune est et non secundum id in quo differt liberum arbitrium angeli ab libero arbitrio hominis scilicet immobiliter adherere. Secundo quia non videtur verum quod angelus immobiliter adhereat huic quibus semel adhesit quia secundum illos qui ponunt istam positionem omnes angeli communiter adheserunt bono quia omnes meruerunt sicut ipsi dicunt. Sed mali postmodum presumptuose

impeditum praecidendo et ita diverterunt a bono cui primo adheserant et sic secundo dicta sibi contradicunt. Item si natura angeli est talis quod semel adherens alicui non potest ab illo deflecti et hec sit obstinatio demonum quod non possunt velle aliquod bonum contrarium primo peccato perinde ratione boni angeli essent confirmati in bono ita quod peccare non possent ex hoc solo quod meruerunt. Sed hoc est falsum, presumptum cum non sunt confirmati sed premium. Ergo et illud contrarium scilicet quod naturalis modus adhesionis angeli sit causa obstinationis. Item dato quod demones immobiliter adhereant eis quibus semel adheserunt ex hoc tamen non sequitur quod non possunt aliquod bonum velle vel facere sed solum quod non possunt velle bonum oppositum malo quod elegerunt. De alio autem bono illi malo non opposito sequitur non esse. Secundum ergo quod quantumcumque mali non possunt mereri de condigno vel congruo remissionem culpe pro eo quod secundum ordinationem divinam tempus merendi tam angelis quam hominibus prefixum est hominibus quidem mors angelis autem casus. Hominibus autem plurimum quia magis distant a deo et longo tempore divinorum etiam in prosperitate multo tempore devenerunt angelis autem unum tempus habentibus dei forme intentum communis. Etiam angeli mali non possunt nolle quod solum voluerunt quod tamen non est ascendum metiros quod non possunt aliquod bonum velle quod sit bonum ex genere et circumstantiis nec ratio aliqua persuasa cogit nec omnis auctoritas autem hoc dicit omnis intendens est quem nec potest causa ut aliquis male velit autem in malo volito perficiet. Ad primum argumentum patet ergo contrarium dictis quia quod angeli boni non possunt peccare propter tamen est quia in essentia divina quam videndo visitatur videtur quod quod ad eos pertinet vel aliqua alia visione non sit de angelis malis. Ad secundum dicendum quod a voluntate mala in quantum huiusmodi non potest egredi actus bonus non tamen necesse quod quidquid egreditur a voluntate demonis egrediatur ab eo in quantum mala. Ad tertium dicendum

q boni tale no e sepate adguum non
meo qm e in statu vie qualis no
e amplius angelus malus

Secundo pũr querit vtrum de-
mones possint futura pdicere / et vi-
q non / quia pnuciato futuror vr esse
signum diuinitatis sm illud ysa . xli . Vetura
annunciate et dicemus q dii estis sz demo-
nes non dii ergo etc : · Contra / intellectus qui
intelligendo nullo modo dependet ex
tpe pt equalit futura et pterita reue-
lare quia equaliter se hz ad omne tempus
sz intellectus angelicus e huius ergo tam ang-
possunt omnia pterita reuelare vr q
similiter possunt et futura : · Ideo videndum
sunt duo / primum quomodo / qualia futura pt
demon predicere / Secundum quomodo qualiter et quibus
modis hoc sz facere / Circa primum scien-
dum / q demon pt omnia illa futura
predicere que pt prognosticare demon aut
et quibus angelus perfectitudine cognoscit
omnia futura que pure dependent
ex ordine causarum naturalium perfectiora
aut cognoscunt quedam futura que
dependent eorum libero arbitrio sz ea q de-
pendent mere ex voluntate diuina no
cognoscunt nisi per reuelationem a deo
vel ab aliis spiritibus vt dictum fuit
supra dicendum ergo demones predicere pos-
sunt de effectibus pure naturalibus per-
titudine quid eueniet de hiis aliquo que
ex arbitrio nostro dependent solum pt de-
mon predicere ad coniectura sz ea que ex
sola dei voluntate dependent nullo
modo pt predicere nisi ei fuerint reuela-
ta qualiter aut talia predicere possit vel
nobis reuelare pt pz q pt formare
sonos maxime similes vocibus signi-
ficatiuis et multis pt exprimere nob
concep tum suum pt nichilominus facere quomodo
cogitationes sensibilium que manent
in nobis abeuntibus sensibus veni-
ant ad organum fantasie et fiat ap-
paritiones eorum que vult demon reue-
lare : · Sic enim in sompniis fiunt
apparitiones vt in ca. libro de sompno
et vi . assignans causam apparitionis sop-
nor dicit q cum aliquis dormit descen-
dente plurimo sanguine ad principium sensitiuum

simul descendunt motus i impressiones
ex sensibilium motionibus fcte et fit
apparitiones ac si tunc fantasia alia pre-
sentibus exterioribus immutare et tanto
pt esse commotio humorum et spirituum q h...
mo apparitiones et vigilantibus fiunt
sicut pz in freneticis sicut ergo fit h...
pnaturalem commotionem sic pt fieri pnaturale
demonis virtutem cui natura corporea
obedit quantum ad motum localem vt pro-
ea dicetur pt aut hos modos quibus ad
pt nobis reuelari per angelum bonum
vel malum non vt aut nunquam pot quia
naturalis e nobis ex sensatis et ymagina-
tis intelligere et ideo q reuelatur nobis oz
q reueletur per signum exterius sensibile
audibile vel visibile vel humus aut per
aliquam apparitionem in ymaginatione vn
dyonisius ca. Iar dicit q impossibile e nobis
aliter lucere diuinum radium nisi varietate sa-
crorum velaminum circumuelatum : · Item q reuelet
nobis pterita intellectum vel mse q no
pt de futuris vel aliquam similitudinem
causa vel increata non creata quia tales
non pt causare angelus item nec in creata
quia omnis talis visio e beata et etc :
Ex quo patet q illi errant qui dicunt
demonem aliquid nobis reuelare per
hoc q opponit se anime nostre pmodum
quo opponitur speculum speculo ex qua
oppone demonum relucentia nra q est in
mente angelica sicut relucet in vno
speculo ymago rei repute vel in altero
sibi opposito : · Hec enim oppositio non pt
intelligi sm situm / cum angelus situm non
habeat / nec sm ordinem / quia intellectus humanus
sm statum vie non ht immediate ordinem ad ea
que sunt separata quantum sm ex fantas. h...
eorum cognitionem venit : · Item angelus
pfectum non intelligit vt dictum fuit e :
Et apparet in mente angelica nulla sit
pres inclita humana oppositione angeli
ad animam nostram : · Ad rationem in oppositum dicendum
q id ysa veritatem etc intelligitur de futuris
que dependent solum ex diuina voluntate
h enim angeli boni vel mali non possunt
predicere nisi eis fuit reuelatum : · Ad ra-
tionem in oppositum similiter dicendum q idem
iudicium e de futuris et de pteritis que
dependent ex mera dei voluntate q...

ut sic nec illa cognoscunt a principio
angeli nisi eis revelentur. Idem
etiam iudicium est de preteritis et futuris
que solum dependent ex causis natura-
libus quia omnia novit naturaliter an-
gelus et revelare possunt de futuris. Aut
que dependent ex libero arbitrio
et deus cum preterita sunt non est idem
iudicium quia preterita sunt angelo nota
certitudine futura non preterita
non propter hoc quod intelligere angeli depen-
deat ex tempore sed quia futura depen-
dentia ex libero arbitrio non sunt
nec unquam fuerunt angelo presentia per se
nec in causa sua nisi quando sunt angelo
volita sibi et ideo non possunt ab angelo
cognosci per se nec in causa sua. Un-
de quantum angelus potest volitionem alterius
cognoscere dicendum dicetur inferius. Preterita
autem fuerunt quandoque presentia et sic ab angelo
sunt cognita et hec adhuc sunt in potentia
in angelis [illegible]

Questio 3m querunt duo. Primum est utrum materia corporalis obediat demonibus ad nutum. Secundum est utrum operentur per virtutem et voluntatem.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod materia corporalis obe-
diat angelis ad nutum quia maior
est virtus angeli quam anime rationalis
sed conceptioni anime obedit corpus
quo ad motum localem ut patet ex mo-
tu de anima et etiam quo ad motum ad
formam mutatur enim corpus ex appre-
hensione anime ad calorem et frigus
et quandoque usque ad sanitatem vel egritudinem
ergo multo magis debet obedire angelis
quo ad utrumque. Item quod potest virtus
inferior potest virtus superior; virtus autem
angeli superior est quam virtus nature
sed virtus potest transmutare materiam cor-
poralem ad formam sicut ignis generat
ignem et adhuc quia in genitibus et
seminibus generans per se movet ad locum
ut dicitur 8 physicorum ergo multo amplius
sit potest facere virtus angelica. Contra
Augustinus dicit 3 de trinitate quod angeli sicut agricole
respectu segetum sed illi non dant formam
ergo nec angeli. Item movens et
motum sunt simul ut probatur 7 physicorum
sed angelus et corpus non possunt esse

simul nec sunt subiectum quia non faciunt
unum ut corpus et anima nec sunt plocati
cum angelus in loco non sit ergo etc.
Respondeo dicendum quod angeli possunt materiam
corpoream transmutare secundum locum non autem
secundum formam nisi mediantibus agentibus
naturalibus. Cuius ratio est quia ad motionem
ad localem sufficit potentia mo-
ventis cum predominio virtutis; sed angelus
potest plus quam aliquod corpus potentia qua
facit ordo non situs predicatur etiam
in virtute non corporee quam potest corpus localiter
movere. Ratio autem quare aliquid sit as-
signans forma non sit sed compositum
est quia oportet esse simile facienti quia
omne agens agit sibi simile ergo se
quod facit res naturales oportet esse simile non
in composito vel quia est compositum
sicut ignis generat ignem vel quia
totum compositum quantum ad utrumque forma
est in virtute ipsius ut est proprium dei. Sic
ergo omnis informatio materie vel est
a deo immediate vel ab aliquo agente
corporeo et non ab angelo. Sed istud
non videtur sufficere quia videtur
sufficere quod agens quoad illud quod
agit assimiletur facto quantum ad illud quod
factum actione agentis fiat principi-
um enim actionis et terminus sunt sibi
invicem unde ipse terminus autem pa-
tiens sicut autem est sola forma composite
per ipsum sed agentis et facti ideo etc. Secundo
cum conveniunt agens et finis in eadem
speciem quantum forma agentis que
actione principiat est eiusdem speciei cum
forma facti que actione finitur et ter-
minatur. Isto tamen modo sufficit quod factum
preexistat in virtute facientis. Fortis
aliquas preterea lumine in aere na-
tura et corpora celestia immediate causant
in istis inferioribus etiam et in aliis
corporibus diaphanis quibus tamen
non communicant aut quia materias
non sunt ut possunt communicare aut quia
illa materia est altius rationis quam
[illegible] in eis influunt [illegible] quo agunt
quod agunt non ergo quod movens
ad formam sit compositum aut quod in virtute
eius sit totum compositum quantum ad utrumque
formam sed sufficit quod sit forma

eiusdem rationis cum ea quam inducit
sicut calor si per se subsisteret virtute sua
calefaceret vel quod in virtute eius sit for-
mam inducere. Oportet ergo investigare aliam
causam quare angelus non possit mo-
vere ad formam et potest sic dici quod inter
formas que sunt actus et perfectio corporum quedam
sunt que non possunt educi de potentia materie sed est per crea-
tionem ut anima rationalis et celestis patet
quia si posset per creationem angelus an-
gelica potentia creandi vel non potest con-
venire alicui creature vel saltem non est
communicata sicut dictum fuit prima distinc-
tione secundi libri. Alie autem forme que
educuntur de potentia materie sunt sufficientia
principia sue eductionis in natura
corporali et ideo frustra ponerentur alia
principia eductiva talium formarum. Deus
autem et natura nichil faciunt frustra.
Patet quod nulli nature creata est po-
tentia educendi vel introducendi tales for-
mas in materia nisi solum agentibus
corporalibus in quibus sunt rationes semina-
les omnium formarum et effectuum naturalium
et quia angeli plenissime noverunt
causas et rationes seminales omnium
naturalium et eis obedit natura corporalis ad mo-
tum localem ideo possunt coniungere activa
passivis et ea que possunt facere ad ce-
lerem productionem effectuum et ideo per tale
ministerium angelorum fiunt rationabiles
effectus in naturalibus et etiam celestibus
sicut magi in egypto fecerunt serpen-
tes et ranas quas tamen virtute non
produxerunt sed per applicationem activorum et
passivorum tantum. Ad primum etiam
dicendum quod anima et si moveat mo-
tu locali corpus tamen non movet ad
formam nisi mediante motu locali.
Ex timore enim revocatur sanguis ab
exterioribus ad interiora propter quod partes
exteriora pallescunt et frigescunt
econtra est in verecundia quia mittitur
sanguis ad exteriora et ideo rubescit
verecundatus et similiter est de angelis quantum
quia mediantibus corporibus naturalibus que
obediunt eis ad motum localem possunt

causare in hiis inferioribus formam
aliquam. Ad secundum dicendum quod quamvis quicquid
potest virtus inferior potest virtus superior in
effectibus quibusdam utraque virtute sed in effectibus
propriis non. Homo enim non potest asinum
generare asinus tamen asinum generat.
Argumentum prime partis potest bene
concludit quod angeli immediate non
dant formam sed mediantibus actionibus rerum
naturalium. Ad aliud dicendum quod angelus
similis est corpori quod movet sed illa similitudo
vel proportio non facit situs sed ordo.

Secundo queritur utrum angelus mo-
veat celum vel quodcumque corpus per
intellectum et voluntatem vel per aliquam
aliam potentiam. Quia angelus in qua- Et videtur quod non.
cumque distantia potest velle et intelligere
et rem quamcumque sed non movere quamcum-
que rem in quacumque distantia ergo etc.
Item motus est actus transiens in alterum
sed actus intellectus et voluntatis non
transit in alterum. Intelligere enim et velle
sunt actiones intra manentes ergo etc.
Contra omnis virtus non organica est intel-
lectus aut voluntas. Sed potentia motiva in angelo
est virtus non organica ergo est intellectus
aut voluntas. Pro dictis quidam
satis probabiliter quod in angelo preter intellectum
et voluntatem est virtus quedam motiva
realiter ab eis distincta quia sicut
anima humana movet corpus coniunc-
tum sic angelus movet corpus a se dis-
iunctum sed secundum [illegible] in anima movente
corpus est coniunctum et alia virtus imperans
motum scilicet voluntas vel appetitus sen-
sitivus et alia exequens motum scilicet virtus
que est in nervis et musculis ergo in angelo
movente corpus separatum. Ad quod mo-
vendum plura requiruntur quam ad movendum
corpus coniunctum multo fortius erit
virtus exequens motum a voluntate
que motum imperat. Contra hanc opinionem
videtur esse articulus qui dicit quod angelus
non movetur sola voluntate [illegible] et contra
hanc opinionem [illegible] rationes ad
hanc partem adductas. Cum de [illegible]
sit de que vero tamen magis videtur approbari

ce quam compositum :· Aliter enim mouet
anima corpus et aliter angelus cum
enim sit actus et forma corporis non
sit motor corporis ut ipsa sit mouens
per seipsam et corpus ut distinctum ab
anima sit motum forma enim non mouet
materiam sed informat quia forma et
agens non possunt coincidere in eodem
secundum numerum ita quod idem respectu eiusdem sit
forma et agens ut patet ii° phisicorum
et ideo anima cum sit forma ut quod quid erat
esse respectu corporis non potest esse vnum solum
anime sed est virtus coniuncti illa scilicet que est
in iunctis et mixtis modo enim aliter phisici
quod pars mouet partem non essentialis esse
tialem puta forma materiam anima et
corpus sed integralis integralem sicut
corpus tibia et humerus quod quis in hiis
virtus mouendi actiue magis teneat sed
ex parte anime et virtus mouendi passiue
magis ex parte corporis quia secundum quantitatem
forme est agere altius ... pati ...
sed potest virtus imperans motum solum
esse puta voluntatis sed non virtus pro eo
quod anima forma est corporis et ideo eius est
informare corpus non mouere et ideo
alia est virtus motiua imperans alia ex
sequens angelus autem non est alicuius
corporis actus et ideo nichil prohibet in eo
esse eandem virtutem imperantem motum et
exequentem propter quod econtrario quemcumque angelus
sic dicitur secundum omnis conuenientis in .. aptitu
dinem angeli sit omnis motiua nata
sed habet ad voluntatem angeli omnia que
nos sensu et intellectu cognoscimus angelus
solo intellectu cognoscit ergo assimili quod
quod nos voluntate facimus et omni vi
motiua angelus per voluntatem perficit
Ad hoc hic est contra articulum qui dicit quod angelus
non mouet sola voluntate quia licet
angelus non habeat aliam potentiam moti
uam nisi voluntatem non sufficit tamen
voluntati sue quantum ad actum motiui
sicut quod ei sufficit quantum ad actum volendi
unde non potest mouere quascumque res nec
qualitercumque libeat vel placeat sed determina
to modo prout natura sua exigit vel deus
precipit seu permittit sicut et deus non
omnia vult que sed quod quia non sit eius
quod voluntas et scientia secundum unum et idem

quia ad plura se extendit obiectum
scientie quam voluntatis sic in angelo
quamuis voluntas sit idem quod sua
potentia motiua ad plura tamen se exten
dit in volendo quam in mouendo :· per hoc
patet visio ad rationem et ad primam rationem
contrarium ad aliquam enim partem solum
quam potest angelus aliquid velle quod non
potest mouere sed quantum ad alia parte de dis
tantia procedit ratio ex falsa ymagi
natione quia angelus presentia sua
nec est loco propinquus nec remotius unde
si ponetur in angelo virtus motiua
alia ab voluntate tamen esset absoluta a loco et
distantia locali sicut voluntas ad
hoc dato quod requiritur in angelo approxi
matio localis ad rem in nota non potest
concludi quin voluntas sit vero mo
tiua quia tunc diceretur quod licet voluntas
angeli non requirat approximationem quo
ad actum volendi requirit tamen quo ad ac
tum mouendi quia secundum istam potentiam
haberet duplicem actum velle et mouere sicut
si calor ignis esset volitiuus et cale
faciens ad volendum quidem non requireret
approximationem sed solum ad calefaciendum :· Ad
hoc autem rationem dicendum quod angelus non mouet
quia velle sed quia vult vel mouet quia intelligit
sed intelligit mouet aut per motionem propter
non vult vel intelligit et prout hii omnes
actus esse ab eadem vel ... ordine quodam

Solet et questione queri :· Superius **dis. 8.**
dictum est de potentia angelorum bonorum
et malorum quantum ad intellectum et voluntatem
hic determinat de potentia eorundem quantum ad as
sumptionem corporum et diuiditur in duas partes
primo inquirit quo assumant corpora
secundo quo soli animabus illabitur spiritus ibi
Illud etiam queri solet. Dignum videtur Prima diuiditur in duas
primo mouet questionem de eius assumptione
nis corporum et soluit tangendo circa
hanc diuersas opiniones secundo contra hoc
dicit de apparitione diuina secundum illam tertium
dubium est. hic et diuiditur in tres partes
primo proponit quod deus apparuit homi
nibus quando ... apparitiones
3° dicit quod per illas apparitiones in quantum
diuina essentia videbatur ... secundum nec
de in hominibus 3a pars etiam ad minus

psimdum h' e dio lt z sma gnalis
jn spāli m'. sic pcedit z quit primo
vtrum angeli habeant corpa s' nālr vn
z videt q quidā opiniati sunt eos
hre corpa aerea sꝫ ante pctm sunt
corpa eoꝝ subtilia z impassibilia
post pctm vo grossiora z ab igne
passibilia z pte ita addunt aucte
augustinus angꝰ alii vo dicunt eos es
sentialit incorpeos z angꝰ dixisse
contrarium inquirendo nō detinando z
cu h' sunt incorpei assumunt ea corpa
qn opari dnt ita nos z pꝰ opatione
ea deponunt in qnibus hoibꝫ appa
runt z locuti sunt alii ip sona dei
sine distinctione psonarꝫ alii ip sona
alicuius diuine psone :· postea dicit
q deus incorpali forma apparuit hoi
bus p qua corpalem appitionem aliude
distincto psone reptabatur aliit nō :·
deinde quit qualit ficabat i ta appi
tioni aliqua catura fuit formata
de nouo adeo in qua deus appet
que opinio primo ponit int alias
vel vtrum angeli commisciori corplen
cia informent corpa que s' concipit
quasi quadā veste vl' s' vtrum sua ppa
corpa mittut i q̄les spes voluit s
dictum eis adeo ptinte que questio
vt ait augꝰ qui ea ponit z quit
nō soluit :· deinde dicit q diuina esse
cia amortalibꝫ nunquam potuit videri
vt e quia oē visibile mutabile e
ipe aut e i mutabilis z io i visibil'
vltimo quit vtrum angeli vl' demo
nes sm sut corpei siue incorpei subi
intrent corpa hoim z eoꝝ animabꝫ
illabantur vl' solum dicant intrare
pp effectum malicie z videt q solꝰ deus
illabitur menti pcenata demo autem
vel oppressione z ptinto dr intrare
qua suggestione malicia i nobis
accendit i h' c· ref

H[ic] quitur de quatuor / primo de
angelorum corpeitate / 2o de eorum
in assumptis corporibus / 3o de opatione
eorum in corpa nra / 4o de opatione
eorum in animas nras [C]irca primum
videtur q angeli sunt corpei / qua
pfectior e vita in angelis q in aialibꝫ
sꝫ anima nō solum viuit sꝫ corpꝰ viui
ficat / ergo z angeli corpa viuificant
sꝫ h' nō essꝫ nisi essent corpei ergo z c :·
[C]ontra augꝰ de ciuitate dei dicit angelos z
omnes intellectuales substantias nō corpe
as dicimus z sic idem q prius [C]etz q̄t
e q dicit dyo. 4o capo de dīno q an
geli incorpales z immateriales intelli
guntur [C]ontra ar. pronominis / quia plus depē
det corpus a spū quā spūs a corpe /
est aut dare catura pure corporalem
nō vnitam alicui spui / ergo multo fortius
e dare naturā spūalem nō vnitā
alicui corpi [R]espondeo dicendum / q angelum
hre corpus vl' esse corpeum pt intelli
gi dupliciter [U]no mō q hāt corpus
voluntarie assumptum :· [S]ecundo mō
intelligendo qone ide e quere an
angelus sit corpeus z vtrum sit co
positus ex materia z forma dicit ee
corpeum quia spūs nō vnitur corpi
nālr nisi sicut forma mē z actus
pō. vno eni spūs ad corpus que
e pmodum motoris ad mobile vl' as
sumentis ad assumptum le voluntaria est
z nō nālis si igitur angelus habeat
corpus sibi nālr vnitū oportet q
nomine angeli intelligatur vel spūs
vnitus corpi vt forma materie vel
compositum ex materia z tali forma primum
nō pt dici q si quit loquitur noie
angeli semp intelligit q completum
in spē z nō pē spei restat ergo q scdo
mō intelligatur z tuc qo h' soluta est
p illud q dictum e sup dez vbi pba
tum e q angelus nō e compositus
ex materia z forma z nichilominus pt
addi alia ro talis duo corpa nō
possunt ee simul sꝫ angelus simul
e cu corpe ergo nō e corpeus Si vo
lo quimur de corpe voluntarie assu
to h' pt ee dupliciter quia vl' assu
i vnitate psone sicut humanitas i
xpo z h' mō nō pnt angeli p'pa vtu
te ad corpus assumere quia sic nālr
cōpetit alicui ratione ee z ei repugnat
pse esse sic subē complete nālr
competit pse ee z ei repugnat in
alio esse sꝫ nulla virtute tn s' pt

q actus pse subsistat s sit hc soli
diuina vtute ut misat. do astaris ergo
nulla vtute nisi diua s' pt q actus
pse subsistat s sit hc solum diuina
vtute q suba completa malis sub
sistat causa aut huius e qua pmu
modum essendi n c. Nature no pt nisi
actor nature tn s tursum instituit
viui deuantate sequat adaltum tu
s' corpus assumptibile sit natu pse
subsiste pz q angelus no pt ipm e
vnire in vnitate psone :· Si vo as
sumat solum demo. le amotore re
putato sit pt angelus corpus assue
spua sicut dictu e pus :· Cu natura
corpea obediat angelis admotum
put angeli deriata actiua coniugere
ad deriata passiua r sic fore qualia
corpa volunt Cum g' in hius corpi
bus appeant alique ppetates visi
biles ppetatibus inuisibilibus cu
ngentes tunc dicit corpus assuere
vl qn appet in figura homis vl bo
uis r huius pgnop ppetates itelligut
spuales vtutes anglop nec sunt
huius corpa vitute n c qua ptedut
vnde si angelus moueat vm lapi
dem aut corpus vi malis ut engi
nius no dz illud assume q s duo
ssiuis vsibiu formatomi e ut du
tant in cognicoz ppetatu sube spual
q no sit v ppetates sm vitute sut
icoruite corpe quia tunc ducut in
cognicoz pu sbi r no in cognicone
sube spualis oz g corpus qd ab
angelo dz assuptum in istio eius
esse formatu r hic ppetates aliqs
s appencia tm ducetes incgtoz ppetu
sube spualis format aut talia cor
maxime de inspissato ae qui facil
lime signari r colorari pt sit patz
in nubibus r huius signu e q qd
nitentes corpus assuptu ademone
scinde gladio no valuit qa ptes
ais dissi stati cotibant :· Ad pmu dicit
q vnificale effectu sump e pfroms
quo aia no vnificat s forma
qui mo copetit solum sube que e
ps no huic inse integritu natz specici
vnde suba intellcualis r viues que
no e vnita corpi vt forma qualis
e angelus pfecior e qua ea q corpus
formalit vnificat vt aia :· Ad
sm dicedu q angi no loqut asse
rendo s recitado opinioz aliquor
qui estimauit aliquas subas ee
incorpeas nisi corpibus vnitas
adeo qua demu dicebant ee ani
mudi ut angs narrat i vii dei di
vel dicedum q loquit copatiue r v
dei r v cum oia madiuit ippo oz
aliqua r inttu aduatu corpm aie
dunt etc

Adsm sic pcedit vi q angeli icor
pibus assumptis possunt exerce
opa vite qui loqui comede mo
ue motu pcessio gnare r huius sut
sunt opa vite angli ai iassuptis
corpibus legimit fuisse locuti r co
medisse Gen xviii Et simil am
bulasse ut anglus thobie r aliqs
gnasse ut uilium r gen vi dz vide
tes filii dei filias hom q etc Item
inopibus angelor pcipue bonor
no dz ee aliquid frustra aut sictu
frustra aut r sictu formarent icorpe
assumpto pangelum oculi nares
r alia sensuu organa nisi pea an
gelo sentirz g etc :· Cont opa vite
sunt apncio intriseco s opa ecitta
intelibus corpibus sunt apncipio
extriseco distincto s suppom sz ab
angelo g o etc :· Ro hec huius dicit
in ltap r ut hec pmo clericor sit
lib cap. Si aut q sus abaro laut
qua possessius abaristo le r code
mo opa vite possunt dici al qua
sunt effcuie apncio vniete al qua
sunt in subo vniete r sequit vites
pmo mo opa ecitta pangelos
incorpibus assuptis sut opa vite
s s o mo no pnut patz dese exo
talia opa sunt abangelo effcuie
r anglus e suba viues sequit q
sit apncipio vniete r sic sut opea
vite s isto mo no vocant opa vi
te pe alioqn iactus lapidis ab
home dicet opus vite q tn no
e osuetu dici :· Ex patz vz q talia
opa no sunt opa vite ti e sbi vine
tis qua actus sus suppo actu
pmi Sz incorpe assupto abanlo
no e actus pmus vite qa ei no

vivit ut forma aliqua substantia vivens
ergo in eos sunt aliqua opera vite que
sunt actus sui ergo angelus in corpore
assumpto non potest exercere opera vite sed sol-
um ea que per motum localem fieri possunt :·
Ad primum ergo dicendum quod angeli proprie non
loquuntur sed est aliquid simile locutioni in quantum
formant sonos similes vocibus huma-
nis et hoc potest fieri per solum motum localem
determinata percussione aeris. Item non
proprie comedunt quia cibus ab eis
assumptus non convertebatur in substantiam co-
medentis nec converti poterat quia hoc fit
solum per virtutem anime sed resolvebatur
in preiacentem materiam sicut aqua virtute radii
solaris resolvitur in vaporem potest tamen
cibum sumere et masticare et demittere quia hoc
potest fieri per solum motum localem unde
non est ibi vera comestio sed aliquid simile co-
mestioni et hoc est quod angelus dixit Tho-
bie cum essem vobiscum videbar quidem
manducare et bibere etc. :· Secundo dicendum
quod motus talium corporum proprie processivus
non est nisi opus vite cum non sit a motore
coniuncto sed separato sive supposito generati-
one vero hominum adeo sicut aliud non est
verum ut quidam asserunt :· Ad tertium si sit verum
sed quod videtur velle beatus Augustinus xv de civitate
dei oportet quod semen prius suscipiat ab
homine et deinde transfundat in mulierem
unde et demones prius esse succubi
ad virum quam incubi in mulierem ut sit
ille qui nascitur non sit filius demonis
sed hominis et contingit illos esse viros
potentes et optime complexionis quia
demones sciunt propositum seminis viri
ad semen mulieris et constellationem ad
iuvare et formam adhibere possunt ad con-
servationem talium seminis quibus concur-
rentibus rationabile est sic genitos robus-
tissimos esse :· Ad quartum dicendum quod non
est frustra nec fictum quod in his corporibus
formantur similitudines organorum
sensuum licet per ea non sentiant nec enim ad
hoc formata sunt ut per ea sentiant
sed ad hoc ut per huiusmodi organa virtutes
spirituales angelorum designentur sicut
per oculum designatur virtus cognitiva
angeli et per alia membra alie virtutes
ut Dionysius dicit in ca. xv celestis Jerarchie

sicut etiam parabolice locutiones non sunt
false quamvis non sit sic in re sicut verba
videntur sonare
Ad tertium sic proceditur. Videtur quod demon possit
subintrare corpus hominis quia
spiritus subtilior est quocumque corpore sed
aliqua corpora propter suam subtilitatem sub-
intrant alia ergo etc :· Item non potest exire
nisi qui intrant sed demones frequenter
compulsi sunt exire a corporibus homi-
num unde dicitur Luc. iiii :· obmutesce et exi ab
eo ergo subintraverat. Contrarium est quod dicit
quedam glosa interlinearis super illud Abacuc
ii Dominus autem in templo suo quod assidue
potest simulacris inmundus spiritus sed intrinsecus
esse non potest ergo multomagis humanis corporibus :·
Videtur argui probari quia quecumque sunt
simul et indivisa secundum locum quodque continet
unum et alterum sed corpus et anima sunt
unum et indivisa secundum locum ergo etc. demon
non possit subintrare animam ut probat
intra auctoritate Bede et Gennadii videtur quod nec
corpus possit intrare :· Respondeo intrare
et exire important motum localem. Intrare
enim est idem quod intra ire et exire idem est
quod extra ire. Ire autem motum importat
intra vero et extra sunt differentie loci. Ideo
secundum duplicem opinionem que habetur de loco
et motu angeli oportet dupliciter dicere. Unde ad hanc
opinionem qui enim dicunt quod angelus per se
locatus diffinitive et proprius motus ratione
sue essentie quia limitata est et finita
natura habent dicere quod angeli possunt intrare
et exire quecumque corpora transcorporea qua-
cumque operatione quod patet sic quia si angeli
non possunt subintrare corpus quodcumque
hoc non esset quia eis repugnet motus
vel locus sed esset solum quia repug-
naret compenetrative sunt esse cum corpore. Sed istud
non repugnat quia licet corpus secum
non compatiatur aliud corpus, corpus
tamen et spiritus simul se compatiuntur ideo etc :·
Si vero teneatur alia opinio quod angelis
non competat locus quantum ad essentiam
corporis nec circumscriptive nec diffinitive ut
dictum fuit in primo libro sic dicenda sunt
duo unum est quod angelis quantum ad corporis
essentiam non competit intrare vel exire corpus
aliud est quod eis convenit quantum ad operationem
virtutem patet quia agendo circa motum

supius et inferius sed infra et extra
tu sunt due loci dimensiones se hnt ad
locum sicut ad sum supius ergo cum
angelis no competit sed hanc opinionem
locus proprie no competit ee eis it
nl extra ac pls n nitive vel conte
quantum ad eorum essentia : · Secundum patz
quod cum opus angeli quantus sit i terminos
quantitatis corporis quantus ex sanis clarum
est quod pt angelus absque unitate corpus
alterium mr corporis vel aliquid intra
corpus cons localiter movere puta sag
nem vel aliquem alium humorem quo
facto angelus est intra hos quantitatis
corporis quo ad sua operatione : · Tertium
simul unde procedit sed prima opinione
sed quo ad secundam dicendum quod subtilitas nc
angelice cum sit altius nc a subtilitate
corporis no queunt moveri intra nl ex
nisi quantum ad operationem ino quod dictum est
ad primum dicendum simul quod contra decem
a corporibus quo ad prima opinionem sunt
sed eorum essentia et sic est intuerat sed
quo ad secundam sunt utrumque solum sed opinionem
ad tertium altius pris dicendum ad primum
quod demon dicitur no intus adesse silacet
sicut forma ita quod ex demone et sila
no fiat unum sicut ydolatre putab
ant immo tamen prohibet ipsum intus esse
sui essentia vel sed aliqua operatione
ad aliud dicendum quod eo ino quo intra
corpus intrat aiam quia vel per eam
vel per operatione est intra hos quantitatis
qui sunt totius compositi contima et
corpe lis forte magis respiciant
unum qua altum etc.

Circa istud queruntur duo primum est
utrum demones possunt inmutare
sensus nostros secundum est utrum possunt
scire cogitationes et affectiones nostras
Ad primum sic proceditur et videtur quod demon non
possit inmutare sensus nostros quia
prior est vis spiritualis quam materialis
sed demon ut videtur no pt inmutare
vim materiam ergo nec spiritualem · Item
cursum nature no pt inmutare nisi actor
nature sed tertius et ordo est quod sensus
inmutetur a sensibili ergo no pt ab alio
inmutari Contrarium est quia angeli
qui venunt ad subvertendum sodoma
percusserunt sodomitas cecitate vel
aurusia Gen. xix et simile habetur iiii
Reg. vi de syris quos helyseus intro
duxit samariam Respondeo dicendum quod sensus potest
inmutari dupliciter uno modo ab obiecto
in operationem sicut cum aliquis efficitur
actu videns quod prius no videbat alio
modo no inmutatur sensus ad suum iudicium
in deceptionem sicut fit in phrenetico
ut cum videtur alicui quod gustus trahat
trabem qui tamen trahit festucam utroque
autem modo demon pt inmutare sensus
nostros quod enim primo modo possit inmuta
re patet quia ad actum sentiendi
no requiritur nisi presentia sensibilis sed de
mon pt facere quod sensibile presentetur
sensui sensibile dico vel de novo for
matum modo quo supra dictum est : · vel
aliunde ablatum ergo pt inmutare sen
sum ab obiecto in actum : · Et quod possit
secundo modo inmutare patet quia quod potest
inmutare organum sensus a debita
dispositionem pt inmutare sensum
ad suo iudicio in deceptionem sicut ei videmus
quod lingua febricitantis infecta humo
re amaro omnia iudicat amara
sed demon pt ex utroque organum sensus
inmutare a debita dispositione ratione
alicuius inmutationis presentia
humoris ita gustum vel gustibilium
et cetera et sic ita visum et sic de ceteris
sensibus et fantasia sit motus factus
a sensu sed actum sit et inmutatio orga
nica sit sensu pt inmutare ademoe
motus illis quibus et sensus : · Ad primum
ergo dicendum quod demon pt inmutare
vim spiritualem ita et materialem impedie
do eius actionem solvere per ad morti
ferum immissum vel dubitado : · Ad
aliud dicendum quod demon non inmutat
cursum nature inmutando sensum sed
per eorum motum sed cum hunc cursus ne
ut sensus fiat in actu ad presentiam
sensibilis et iudicet de eo sed cognitionem
organum

Secundo queritur utrum angeli co
gnoscant cogitationes et af
fectiones nostras Et videtur quod sic quia visi
corpore videntur forme que sunt in corpore
et que continentur sub obiecto visus ergo
per visum seu cognitionem intellectus cognos
cuntur actus seu forme que sunt
in eo et cadunt sub obiecto potentie cognitive

s angeli p se cognoscunt intellectum
nrm et voluntatem in quibus sunt nre
cogitaciones et affecciones que cadunt
sub obiecto po cognitiue angeli Ergo
angelus cognoscit cogitaciones nras
et affecciones :· Jnc3m est quia quod est
proprium solius dei non pt alteri conuenire
s nosse cogitaciones nras est proprium
solius dei s illud 3 R viii Tu solus
nosti corda filiorum hominum go 7c :· Rō
cogitaciones et affecciones nre aut sunt
pntes aut future si sunt future non
possunt prognosci ab angelo pter
nc ab ipo nec3 homine cuius ro est quia
effectus futurum qui dependet a ca impe
dibili et idrite non pnt prognosci p
cti nc nisi ab illo qui certitudinaliter
cognoscit que impedient vel non i
pedient causam et q determinabunt ea
cum effectus non eueniet n causa con
sit determinata ab iden sua et non ipe
dienda s cogitaciones et affecciones nre
future dependent a nro libero arbitrio
quod est de se indrens et impe.le go non
possunt prognosci nisi ab illo qui
prognouit omnia que determinabunt eius
idrciam vel tm et que impedient vel
non impedient s ille est solus deus
et non angelus nc ipe met ho go 7c
Maior iam pat3 s minor pba quia
determinacio idrciue vbi arbitrii respectu
future cogitacionis et affeccionis pot
puenire ex diuersis causis v3 ex mo
cone diuina s illud pu xxi Cor reg
in manu dm quocumq voluerit vertet
illud ffutura aut mocio diuina nulli
pt ee nota nisi sibi soli :· Jtem pt
puenire ex futura disposicione corporis
et ex futuris passionibus et ex futuris
suggestionibus et admonicionibus
et ex multis ca' contingentibus ex q
bus non pt hri certa cognicio future
cogitacionis vel affeccionis nc a nob
qui pdcta non nouimus nc ab angelis
quia non omnia dependent a causis
nalibus notis ab angelo nc f se
sunt ei pncia cu sunt futura qr vi
quod pus cognoscere cogitaciones nras
et affecciones futuras sit proprium solius
dei :· Cogitaciones aut et affecciones

que sunt actuales in nobis possunt
cognosci dupr vno mo p sui effectum
alio mo in seipsis p suum effectum cogno
scuntur certitur qn effectus necessario concludit
causam sicut cu homo vel angelus vide3
hominem currentem neminem impellente scit
quod ille vult currere qn aut effectus non ne
cessario concludit causam tunc p effectum
scitur cogitacio et affeccio solum p coniec
turam sicut pmutacionem coloris pendit
quis affeccionem interior tanto subtilius ab
angelo quanto ab homine qui subtilius
pendit tales mutaciones :· Sed aut
mo v3 put sunt cogitaciones intellectiue
et affecciones in voto tc non cognoscuntur nt
quid dicunt nisi a solo deo quod pbatur
sit voluntas racionalis creature soli deo
subiacet et ipe solus in ea operari pt
et io ea que in voluntate sunt vel ex
voluntate dependent soli deo sunt
nota min est aut quod ex sola voluntate
dependet quod aliquis considerat quia cum
aliquis hēt habitu sciencie vel spēs intelli
gibiles vtitur eis cum vult io 7c :· Jsud
aut hēt multas calupnias dato enim q
voluntas soli deo subiaceat quo ad
causalitatem non tu sequitur quod soli deo sbia
ceat quo ad cognicionem alioqn non cog
scemus ea que a solo deo causata sunt
vt sunt celum in prima creacio :· Jtem
dato quod voluntas soli deo subiaceat quo
ad mocionem tu non sequitur quod non subia
ceat aliis quo ad cognicionem qr pcadem
racionem motus celi qui est a voluntate
angeli mouentis non esset motus nobis :·
Jtem racione libertatis voluntatis non pt
nos facere motus ipius quia libertas
non est ab actiue cognicione s ab actiua
coaccione :· Sed dicitur aut inpposito mo
si cogitaciones nre latent angelum
quia dependet a vo tc pcadem racione
et operaciones transeuntes in mam exteriore
que operantur a vo tc latent ipm non ei
est dria inter has et illas quo ad cognicionem
angeli cum eis nota sunt tam pibus
intrinseca sicut extrinseca eo quod non ac
cipiat cognicionem a sensibilibus :· Jtem determi
nacio voluntatis non pt hē facere quia
et si voluntas determinata sit respectu futuro re
tu respectu pntium que vult et cogitacionum
ad quas actualiter mo3 determinata est io

sed ideo sufficeret ad probandum solum quod angelus
pro certitudine non cognosceret cogitationes
et affectiones nostras futuras sed non suffi-
ceret ad probandum quod non cognosceret cogi-
tationes et affectiones presentes :· Alii dicunt
quod cogitationes nostre cognoscuntur tamen ab
angelo non tamen sequentes volitiones et
affectiones quia tamen intellectio sit quoddam acci-
et magis cognoscibile quam quod omnes actus
sensibiles non plus similiter angelum quam
sensibilia vel actiones corpora :· Non si-
c quod deus reservat sibi utile iudicium de bo-
nis et malis et quia volitio bona vel
mala est meritoria vel demeritoria et sic per
aliud iudicium nostrum non nisi mihi tamen
ideo et si deus coagat sed influentia gene-
ralem intellectionibus unius angeli ut pate-
ant alteri angelo non sic tamen est de volitio-
nibus :· Sed istud videtur satis leviter dictum
quia tamen eadem ratio non sit de volitionibus
unius angeli sicut de intellectionibus
ut pateant alteri angelo quod deus spe-
cialiter cognitionem unius et alterius non ratio
est probabile quia deus nichil fecit quod
a tota specie quod sit necessario debitum nec redimit quod
deus sibi reservavit secundum ad hoc quia
deus non est solum iudicabit de occultis
sed de manifestis nec solum de intentionibus
sed de actionibus sic ergo nichil derogatur
iudicio suo quo iudicabitur de manifestis
et actionibus propter hoc quod sunt nobis nota
sic nichil preiudicaret iudicio suo si vo-
litiones interiores essent omnibus note
immo communiter ut videtur dicunt doctores
quidem ponunt quod omnia dicta facta cogitata
bona et mala patebunt omnibus in iudicio
ad hoc ut dei iudicium appareat omnibus esse
iustum :· Alii non dicunt idem et latius secundum
occultius sed quod quilibet angelus videt
cogitationem et volitionem alterius non solum
quid sit et an sit sed de quo sit non tamen videlicet
de pluribus cogitatis quantum vel secundum quod quantum
cogitat de quolibet illorum maxime cum
ad obiecta variata nec de pluribus volitis
sciat ad quod magis afficiatur vel ad quod cogi-
tatum seu volitum magis attendat quod
ideo assignatur talis quanto species magis dis-
tat a re representata tanto minus efficaciter re-
putat eam nunc est ita quod species omnes in
mente angeli cognitis cogitationibus alterius

et mediante cogitatione item cogitatum
magis distat in representando re cogita-
tam ab angelo quam distet species per quam angelus
cogitat rem eandem ergo iste angelus
minus perfecte apprehendit illam rem quam
apprehendit mediante cogitatione alterius
quam iste alter apprehendit eam quia imme-
diatius secundum ipsam propriam speciem :· Sed
ista opinio non probat possibile quantum quam
ponit videlicet quod unus angelus videat
vel cognoscat cogitationem et volitionem
alterius quod sit et an sit et de quo sit nec
supponit probationem quam ponit precedens
opinio videlicet quod intellectio et volitio angeli
sunt quedam activa et ideo ab alio an-
gelo cognoscibilia nec probat suam cogni-
tionem videlicet quod unus angelus videns
cogitationem et affectionem alterius non videt
de pluribus cogitatis ab angelo alio
quantum vel secundum quod quantum cogitat de quolibet
illorum nec de pluribus volitis ad quod
eorum magis afficiatur vel attendat sed
solum probat quod unus angelus non
ita perfecte cognoscit cogitationem et affecti-
onem alterius et mediante cogitatione et
affectione res cogitatas et volitas sicut
ille alter angelus de quo non est multum
dubitandum :· Supposito si concederetur
quod angelus unus videt in intellectu
et voluntate alterius cogitationem et vo-
litionem eius necesse esset dicere quod cogno-
sceret de cogitatione de quo esset et utrum
esset affirmativa vel negativa vel
dubitativa et de volitione utrum esset
secundum electionem vel fugam maxime si po-
natur quod actus intelligendi differunt
specie secundum specificam differentiam obiectorum quia si
actus differant specie per differentias obiectorum cum
angelus cognoscit de qualibet actu an
sit et quid sit perfecte oportet quod cognoscat
obiectum de quo habet suum esse specificum et secundum hoc
cum actus simpliciter differat specie ab actu
composito et divisive et compositione affirmative necessario
est quod angelus cognoscat de actu co-
gitationis cuiuscumque sit an simplex
compositus vel divisus et de quo obiecto
vel de quibus obiectis :· Si autem aliquis
teneret quod omnes intellectiones hominis re-
spectu quorumcumque obiectorum esset unius speciei

ex eo quod proprius actus et propria perfectio alicuius potentie quemadmodum intelligere humanum est proprius actus et propria perfectio humane potentie non videtur posse plurificari secundum speciem tunc posset aliquando sustineri quod angelus non potest cognoscere de cogitationibus nostris utrum sint affirmative vel negative nec de volitionibus utrum secundum electionem vel fugam tamen ideo est quia inter duas formas speciales eiusdem potentie non videtur posse esse aliqua differentia nisi secundum intensionem et remissionem quemadmodum est in formis corporibus corporalibus quantitate extensive possunt inveniri plures accidentes ratione quantitatis corporee puta secundum magnitudinem et parvitatem figuratum sicut vel alias tamen in qualitatibus nulla videtur posse reperiri nisi secundum intensionem et remissionem [illegible] ideo non potest sufficere ad hoc quod unus actus cognoscatur tamquam affirmativus et alius tamquam negativus secundum solum quod prius actum apprehendit obiectum intensius et posterius quod palam ergo ex parte cogitationis vel intellectionis nullo modo potest cognoscere angelus de cogitatione alterius an sit affirmativa vel negativa et sic patet quod cogitationem mentis vel angeli nullus alius cognoscere potest quoad affirmationem vel negationem et per idem nec volitionem quantum ad electionem vel fugam quia quod est affirmatio et negatio in intellectu practico hoc est prosecutio et fuga in voluntate ut dicitur vi Ethicorum etc. Sed contra hoc obicitur quia secundum philosophum secundo de anima actus distinguuntur per obiecta ergo obiectorum differentium secundum speciem sunt actus intellectus differentes secundum speciem tamquam oppositum est assumptum. Et dicendum ad hoc quod quando philosophus dicit quod actus distinguuntur per obiecta intelligendum est de obiectis differentibus adeo etiam ratione obiecti secundum quam adequantur potentie ut sicut color distinguitur a sono sic videre ab audire et non de distinctione obiectorum quam habent subiective et formaliter ratione obiecti ut dicatur quod sicut albedo differt a nigredine specie sic differat visio albi a visione nigri secundum speciem quod patet quia sic actus utriusque eiusdem dicitur [illegible] in eodem textu constat autem quod potentia visiva que elicit actum videndi albedinem non differt specie a potentia visiva que elicit actum videndi nigredinem sed est una et eadem sed differt solum ab aliis potentiis quorum sunt obiecta differentia secundum adequatam rationem per quam respiciuntur a potentia et cetera. Sunt autem opiniones videlicet quod angelus non potest cognoscere de cogitationibus nostris si sunt affirmative vel negative dicatur vel nec de volitionibus nostris si sunt secundum prosecutionem vel fugam magis concordat communis doctrina et communis modus loquendi et plures auctoritates scripture secundum superficiem licet et tamen difficile est eam efficaciter probare modus enim probandi statim positus patitur calumpniam in suppositione illa quia dicit quod omnes actus intellectuales sunt unius speciei et ideo quod dicit quod inter formas speciales non est differentia nisi secundum intensionem et remissionem et primum quidem istorum potest rationabiliter sustineri secundum nullo modo est verum nec [illegible]. Si enim illud esset verum sequeretur quod potentes intellectores intelligerent eadem secundum primum intensius et parva remissius quod est manifeste falsum ergo opinio sit vera ipsa videlicet vel eius oppositum ad presens non decido sed video adduci utrumque partes. Ad primum quod dicitur quod intellectus unum sit quedam forma intellectus nostri cognita ab angelo non oportet tamen quod eius similitudinem ad obiectum secundum affirmationem vel negationem cognoscat tamen obiectum utrumque sit idem videlicet [illegible] unus affirmatur de altero vel negatur et intellectiones similes si sunt eiusdem speciei. Ad aliud in oppositum dicendum quod solus deus novit plene corda omnium hominum quantum ad omnes cogitationes et affectiones non solum presentes et preteritas sed et futuras quod nulli creature convenit. Mihi tamen probabile angelum nosse cogitationes et volitiones presentes secundum illos qui dicunt quod omnes differunt specie speciem et cetera

Distinctio Nona

Post predicta sic est cognoscere. Angelus de eorum conditione et qualitate angelis hic nono determinat de eorum distinctione quantum ad ordines et officia et dividitur principaliter in duas partes. Primo determinat eorum distinctionem quantum ad ordines, secundo quantum ad officia, secunda ibi [illegible] et investigandum est. Prima est principalis [illegible] et dividitur in duas partes, primo determinat suam intentionem, secundo incidenter dicit et tangit quomodo homines assumuntur ad ordines angelorum, secunda ibi Notandum vero est. Prima iterum in tres partes dividitur, primo determinat ordinem distinctionis, secundo distinctionis

tempus / 3o distinctionis modum / Hic alibi. Iam nunc inquirere restat / 2a pars prima considerationi etc. Prima dividitur in quatuor partes: primo ponit intentionem suam inquirendi / 2o prosequitur in speciali tangendo angelorum distinctionem / 3o ponit nominationem eorum / 4o ponit quandam dictam obiectionem, ibi 2a pars, ibi Ubi considerandum est / 3a pars Hec nomina illis non pro se / 4a pars Et oritur questio. Hic predicta magister determinat incidentem quo homines assumuntur ad ordines angelorum / dividitur in duas partes: primo movet questionem et solvit, 2o incidenter adiungit quandam determinationem de numero hominum salvandorum tangendo diversos modos / 2a pars ibi Non enim sine numero etc. / Hic est divisio lectionis in generali :· In speciali sic procedit / primo ponit primo novem esse ordines angelorum / et dicit tres ternarios esse distinctos / et quemlibet ternarium constare tribus ordinibus / quorum tres sunt superiores seraphim cherubyn et throni / 3 sunt medii scilicet dominationes principatus et potestates / 3 vero inferiores scilicet virtutes archangeli angeli secundum doctrinam Dyonisii / Deinde ostendit quid est ordo dicens quod ordo est multitudo celestium qui inter se in aliquo gratie munere assimilantur et in naturalium donorum participatione conveniunt / quod patet per exempla quia seraphim dicuntur incendium ardore / cherubyn scientie plenitudine / et sic omnes qui sunt unius ordinis conveniunt in eo quod illi ordini proprium est / Postea dicit quod angelis non conveniunt non propter se sed propter nos scilicet ut nobis plenius nominationes innotescant / Nominantur autem singuli ordines a donis gratie que quamvis omnibus sunt communia non tamen equaliter omnibus conveniunt sed aliqui sublimius et perfectius hec dona aliis possident ut superiores ordines inferioribus / et quamvis omnia dona superiores habeant perfectius tamen superiores ex principalibus sortiuntur nomina relinquentes alia ad nominationem inferioribus, unde supremus ordo scilicet seraphim denominatur ab excellentiori dono scilicet caritate / Secundus vero post illum scilicet cherubim denominatur a scientia que post caritatem est donum excellentius et sic de aliis / Postea obicit quia hic quod dicit quod secundus ordo scilicet cherubyn est maioris scientie quam seraphim / et videtur quod isto seraphim non denominatur a scientia quia potiori dono pollent scilicet caritate. Deinde querit utrum creationis initio ordines sic fuerint distincti et probat primo quod sic quia angelus qui cecidit de maiori fuisse dicitur pre aliis et potestatibus alios scientia vel posse et secundos demones. Et querit utrum quod ordines denominentur a donis gratuitis que demones non habent, et videtur quod a casu non habent distinctiones ordinum sed habent diversitatem naturalium donorum et si hec recepissent diversa dona gratuita secundum que fuissent ordines distincti si perstitissent, et isto demones dicuntur cecidisse de aliquo ordine quia si perstitissent ad illos ordines pertinuissent. Postea querit utrum omnes angeli eiusdem ordinis sint equales, et licet quidam dicunt quod sic intelligit non dicit quod non quia sicut in ordine apostolorum et martirum quidam sunt aliis digniores ita est in ordine angelorum. Deinde querit cum homines assumuntur ad ordines angelorum cum non sicut etiam ix ordines angelorum quo dicitur ordo x est de hominibus, et videtur quod hic ibi dicit quod tot homines salvabuntur quot sunt angeli beati et aliorum salvandi tot quot possunt facere unum ordinem x. Ultimo dicit quod numerus salvandorum hominum erit iuxta numerum angelorum qui remanserunt et hoc probat per Gregorium, dicit tamen quod aliter visum est quod tot salvabuntur quot angeli corruerunt etc.

Circa distinctionem istam / primo queritur quid sit yerarchia / et videtur quod diffinitio data a Dyonisio data non sit bona / quia per intellectus non procedit de toto sed ordo est pars intellectus yerarchie ut in qua in qualibet yerarchia sunt duo ordines secundum Dyonisium / ergo non vere dicit quod yerarchia sit ordo. Item diffinitio non datur de partibus diversorum generum sed ordo scientia et actio que ponuntur in diffinitione yerarchie sunt diversorum generum ergo etc. In contrarium dicit beatus Dyonisius qui dicit yerarchia in [illegible] celesti yerarchie: Sit yerarchia est divinus ordo scientia et actio etc. Ideo ad videndum quid sit yerarchia considerandum est et est quid fundatur est adnotandum / quod licet omnes angeli veri

videant immediate divinam essentiam
in qua visione eorum beatitudo consistit
in scientia tum gratie et ea que circa nos age
rent ut reducamur ideo non mouentur
quibus deus eis reuelauit et deus illu
minant et quia ea adeo sunt ordinata
sunt ut dicit augustinus xiii ideo illumina
tiones angelorum de misteriis gratie et ceteris
que per eos circa nos diuinitus ordinata
sunt fieri ordine hunt nam quidam dicunt
immediate illuminant ut superiores
alii non medie medii quidam per superiores et
infimi per medios sicut enim est lex diuinitatis
ut dicit dyonisius infima per media ad sup
rema reduci et sic ordo reducendi diuinas
illuminationes quia ab uno originaliter
procedunt et dependent et ad unum ten
dit finaliter scilicet ut reducamur ideo vo
catur ierarchia sicut est sacer principatus
qui est sacer et sacros qui est princeps quia sacer
primatus est cum principatus multi
ordinata sub uno principe propter finem
quem intendit princeps et ideo sacer princi
patus vel ierarchia est ordo bonorum
spirituum subditorum in recipiendo diuinas
illuminationes ab ipso ut reducantur
ideo patet quid sit ierarchia et super quid
fundatur ex quo patet per omnes quod diffinitio
data a dyonisio est satis competens non quod ex
positione indiget est autem sic diffinitio
ierarchia est diuinus ordo scientia et actio dei
forme quantum possibile est similans et ad imi
tans diuinitus illuminationes proportionaliter
dei similitudinem ascendens ac si diceret
ierarchia est diuinus ordo id est multitudo
celestium spirituum secundum diuinam potestatem diuinitus or
dinata et distincta scientia et actio dei forme
quantum possibile est simulans id est per sciam et ac
tionem tendentium quantum possunt ad dei
similitudinem sicut aliqui solum illuminant
ut inferiores alii non illuminant et illuminat
ut superiores et sic assimilantur deo per
finis quia per sit per finis assimilatur
soli luna que lumen recipit et suf
fundit quam aer qui solum recipit sed non
circumfundit ideo quo ad primos dicit dei
forme quantum possibile est simulans sed quo

ad alios subdit et ad imitans et cetera
et nos quamuis sic diffinitio sit exposita
sit competens patet quia continet enim quod per
tinet ad omnem principatus in principatu
enim est unus finis quem princeps intendit
et adque consequendum requirit diuersi
tas officiorum et scientia dirigens in exequendo
et actio perficiens que omnia tangunt
in diffinitione ierarchie que sacer principatus
dicit potestas seu diuersitas officiorum quod dicit di
ordo scientia dirigens et actio perficiens ut
subditur scientia et actio finis intentus
quod dicit dei forme et cetera unde hugo expo
nens hanc diffinitionem dicit ierarchia
est ordo diuinus id est potestas adeo ordinata
scientia qua quod faciendum sit intelligant
et actio qua quod intellexerunt agendum
perficiant in ordine perficiant officium
in scientia distinctio in actione inutilis sit
sine ordine actio est presumptio sine ac
tione negligentia ordo est sine scientia
vero et actio est reprehensibilis et ordo in
utilis patet ergo quid sit ierarchia et super
quid fundatur ex quo concludit quod angeli
et homines et loquor de viatoribus non
includunt in diuersas ierarchias quod ierarchia
fundetur super receptione illuminationum
diuinarum illa non pertinet ad eandem ierarchiam
que non possunt eodem modo diuinas illumina
tiones recipere sicut ille ciuitates non
pertinent ad eundem principatum que non
possunt sub sunt eodem modo sensus
easdem leges et consuetudines gubernat
tioni principis sed angeli et homines non
possunt eodem modo recipere diuinas illumina
tiones ergo et cetera minor patet et minor proba
tur angeli recipiunt diuinas illuminationes
in intellectuali puritate homines non sub
similibus in sensibilium ut patet in sa
cramentis ecclesie et figuris scripture unde
dyonisius i c ce celestis ierarchie dicit quod i
possibile est nobis super lucere diuinum radium
ni varietate sacrorum velaminum circumve
latum et cetera adarum primum dicit quod ordo
potest dicit similitudinem diuersarum personarum
in eodem officio et sic est pars ierarchie ut per
dicit de ipsa alii non dicit similitudinem
diuersorum similitudine officiorum ad inuicem
et sic est idem quod ordinatio et est superius

ad hierarchiam et perficit de ipsa. Ad aliud dicendum quod illud quod non est unum per se sed solum ratione ordinis potest notificari per res diversorum generum, talis est hierarchia, ideo etc.

Secundo queritur utrum homines assumantur ad ordines angelorum. Videtur quod non, quia quecumque differunt in hierarchia differunt in ordine, sed homines et angeli differunt in hierarchia ut superius probatum est, ergo etc. Item plus distat natura hominum a natura angelorum quam natura unius angeli in natura altius, sed angelus inferioris ordinis nunquam assumitur ad ordinem superioris, ergo etc.

Contrarium est quod dicit Gregorius in omelia xxxiiii: promittitur hominibus quod erunt sicut angeli dei in celis. Hic homines assumi ad ordines angelorum potest intelligi dupliciter: uno modo quantum ad equalitatem officii, alio modo quantum ad equalitatem premii. Primo modo nunquam assumuntur homines ad ordines angelorum, quia actus et officia ordinum sunt purgare, illuminare et perficere, custodire et nuntiare. Homines autem non conveniunt secundum statum presentem et viventem nisi modo quodam a nobis bonorum secundum communem legem, licet aliqui ex divina dispensatione quandoque revelaverunt et nuntiaverunt aliqua viventibus, sed privilegia paucorum non faciunt legem communem, ideo etc. Causa autem huius forte est quia actus et officia ordinum angelorum circa nos respiciunt secundum gradum nature et gratie que sunt inter nos et deum, ut declarabitur infra xi d. Si non intelligatur de equalitate premii, dicendum quod non omnes homines boni assumuntur ad talem equalitatem, puta pueri baptizati morientes antequam habent usum liberi arbitrii. Cuius ratio est quia plus potest gratia cum actu meritorio quam gratia sola, sed pueris decedentibus post baptismum ante usum liberi arbitrii debebitur gloria pro sola gratia quam in baptismo receperunt, angelis autem redditur gloria pro gratia cum actu meritorio, quia suam beatitudinem meruerunt ut dictum fuit primo; ergo amplior gloria est in quocumque angelo quam in pueris baptisatis decedentibus antequam aliquid meruerunt pacto premium. Item secundum magistrum sententiarum et alios doctores angelis data est gratia secundum proportionem suorum naturalium. Credibile autem est quod pueris in baptismo secundum communem legem detur gratia secundum proportionem naturalium, quia ex parte corporis non est aliqua differentia sed est equalis capacitas nature. Sed natura angelica excedit humanam. Verisimile ergo quod gratia data angelis in sua creatione excedat gratiam que communiter datur pueris in baptismo. Per consequens vero ad solam gratiam adhibebitur quod pueri morientes non pertingunt ad equalem gloriam cum minimo angelo.

Nec istud est contra beatum Gregorium, quia ipse non dicit quod homines omnes ascendant ad aliquem de ordinibus angelorum, sed quod ad singulos ordines angelorum aut qui de hominibus assumuntur, quod est verum de illis qui propriis meritis talem gradum sibi acquisierunt. Iuxta quod est intelligendum quod nullus homo pervenit actu meritorio ut sibi acquirere tale gradum quale quibus angelus optinuit pervenientem meritum, quia supposita equali gratia quantitas meriti attenditur secundum quantitatem intensionis actus voluntatis per amorem boni et detestationem mali, sed ista intensio fuit maior in angelo in quo fuit secundum totum conatum nature sue, ut dictum fuit primo libro d. xviii, quam possit esse in homine qui est inferioris nature et in quo appetitus sensitivus retrahit a bono appetitum rationalem; ergo ut videtur homo pervenit actum non potest meritum quantum meruit angelus, nec per consequens habet eundem gradum premii sicut angelus. Propter quod oportet quod homines pervenientes ad equalitatem premii cum angelis mereantur per plures actus, ex quorum multiplicatione augeatur in eis gratia et multum amplioris glorie, et ita oportet multiplicari in hominibus actus meritorios quod non possunt solum attingere equale premium cum angelis sed sic excedere sicut etiam de beata virgine. De expositione non est dubium quod sit verior omni angelo et fuit ab instanti sue conceptionis qui non accepit formam admissionis, exponendo ut alibi expositum est.

Ad primum argumentum patet solutio per ea que dicta sunt.

officiorum secundum que actus sacri accidunt
et secundum que angeli in ordinibus ierarchie
collocantur :· Ad hoc dicendum quod angelus
inferioris ordinis nunquam elevatur ad
superiorem ordinem nec quantum ad officium
nec quantum ad premium quia gradus
officiorum sunt inbuti propter gradus
naturalium que non inmutantur et gradus pre
miorum secundum gradus precedentium meritorum
quia in angelis non agitur nec competit
gratia que est radix merendi nec est multi
plicatione actuum secundum quod est in viato
ribus ut dictum est etc. Dis. decima.

Hoc etiam investigandum est utrum
det· in hac xª distinctione angelorum
quantum ad ordines secundum non determinat
de eis quantum ad officium et dicitur in .2. primo
determinat de eis quantum ad officia dig
niora que sunt assistere et ministrare
secundo quantum ad officia inferiora sicut
est custodire secundo incipit Superius vero dictum ibi
Illud quoque sciendum est :· Prima dividitur
in tres primo movet questionem suam et tan
git circa eam unam opinionem secundo
tangit aliam 3º tangit 3am secunda ibi
Cuius obicitur 3a nunc ibi Alii vero
dicunt Secunda istarum dividitur in tres primo
tangit opinionem secundo movet contra eam
obiectionem et solvit 3º docet secundum cer
titudinem adiciam secunda ibi Sed dicitur quod
3a ibi Certum autem omnes angelos esse
sima lt inequali :· Iuxta primam vero sic
procedit magister et ponit primo questionem
utrum omnes angeli ad exteriora nun
cianda mittantur et dicunt quidam quod
non omnes angeli mittuntur quia su
periores semper adeo assistunt et hoc con
firmat auctoritatibus :· Postea ponit secundam
opinionem dicentium omnes mitti quia
seraphim missus legitur ad Ysayam et ipse
filius dei ad nos missus est et hanc
opinionem confirmat auctoritate apostoli post
obicit quod scilicet si ergo omnes mittuntur ergo
debent dici angeli et videtur quod angeli
proprie dicuntur qui committuntur qui mittuntur
angelorum nomen susceperunt secundum illud quod
facis angelos tuos etc. Ad hoc circa
tertium ad huius confirmationem determinat

de nominibus quorundam spirituum et dicit quod
secundum istos michael gabriel raphael de superiori
ordine sunt :· Unde sunt nomina
spirituum quorum nominum interpretationem tangit
Alii tamen dicunt quod nomina sunt propria
officiorum :· Unde quia raphael interpretatur
medicina dei quilibet qui ad medendum
mittitur potest dici raphael similiter in aliis
subdit et huius simile in demonibus
in quibus quedam nomina sunt non uni
tantum secundum pluribus convenientia ut nomen
dyabolus nomen belial quorum nominum interpreta
tionem tangit multa :· Postea secundum
istam opinionem solvit auctoritates contrarias
dicens quod superiores dicuntur assistere quia
raro mittuntur et tamen mittuntur propter hoc ab ip
sis divina principia non recedunt secundum eius
contemplationem semper assistunt quamvis
faciunt qui sepe mittuntur :· Postea
tangit opinionem dicentium 3 supremos
ordines semper assistere et nunquam mitti
ad exteriora Inferiores tamen mitti me
dios vero 3 ordines dicunt assistere et mit
ti propter tamen mitti actus requirit superio
res medios illuminant et medii inferio
res illuminant sicut superiores medios
initiant et medii infimos ideo superio
res dicuntur angeli de illo autem quod missus
fuit ad Ysayam dicunt quod iste non fuit proprie
seraphim secundum quia ad mundandum peccata ve
niebant seraphim nomen accepit et hoc con
firmat etc.

Circa x· distinctionem queruntur duo·
Primum est utrum omnes angeli mit
tantur in ministerium Secundum est an omnes
assistant ¶ Ad primum sic proceditur et videtur
quod omnes regulariter mittantur quia si non
omnes mitterentur secundum tamen inferiores cum
quilibet habeat inferiorem se excepto
ultimo preterea quod omnes angeli sunt
inequales nullus mitteretur nisi unus
qui est omnium ultimus hoc autem est inconveniens
ergo etc.:· Item persone sunt divine
nobiliores quibuscumque angelis secundum
persone divine mittuntur ut filius et spiritus
sanctus patet ex primo libro ergo etc.:· In contrarium quod dicitur
glossa Et hec ultra quod superiora agmina
ab intimis nunquam recedunt quam

ea que pertinet ad suum exterior officii m
quam habet. Pro sicut missio divine persone
est eius processio ad sanctificandum creaturam
ut dictum fuit li° primo. Sic angelus dicitur mitti
ex imperio divino ad ea que nos facit vel minis-
trat vel revelando vel aliquid huius operando.
Est autem una opinio quod ad hoc faciendum
mittuntur omnes sed inferiores frequentius et quasi
ex officio superiores vero rarius et quasi ex dispen-
satione quam opinione recitat magister et tenet.
Multa confirmatur autem tali ratione ex ordine
divinitus instituto inferiora administrantur per superio-
ra tam in corporalibus quam in spiritualibus sed
non obstante quod in corporalibus inferiora admi-
nistrantur per superiora regulariter secundum cursum
naturalem tamen hic ordo quandoque pretermittitur ex divina
dispensatione sicut fuit in resuscitatione La-
zari et illuminatione ceci que non fuit facta me-
diatione corporum celestium. Ergo similiter quamvis in spi-
ritualibus illuminationes divine non veniant
regulariter ad nos nisi mediantibus angelis
qui sunt medii inter nos et deum nec a su-
premis nisi per medios tamen ex divina dispen-
satione contingit quandoque hunc ordinem preter-
mitti propter excellentiam ministerii quod nunciatur sicut
forte fuit de annunciatione conceptionis Christi.
Creditur enim Gabriel fuisse de supremis an-
gelis non de mediis aut infimis. Huic
autem opinioni obviant aliqui. Quia ordo non
legitur pretermissus nisi propter ordinem gratie qui
est superior. Resuscitatio enim Lazari et illumina-
tio ceci nati et alia miracula in quibus ordo
nec lege pretermissus fuit quia quedam ar-
gumenta probantia fidem ordo autem gratie non
habet superiorem ordinem ipsum quandoque pretermitti de-
beat nunquam igitur pretermittitur. Cum igitur an-
gelicus ordo sit secundum dona gratie nunquam
preter mitti debent. Et ad hoc si pretermitteretur
hic esset frustra quia a nobis percipi non
posset nec enim angelos novimus ut sciamus
de illo qui ad nunciat si est supremus medius
vel infimus. Cum ergo inmittatur sic scribitur
secundum istos. Dicunt enim quod proprietates angelorum
ex eorum nominibus manifestas ut dicit
Dyo. vii ca. celestis yerarchie et ideo angeli il-
lorum ordinum ad exterius ministerium mittuntur
ex quorum nominibus aliqua executio datur
intelligi. In nomine autem dominationum non
importatur aliqua executio sed sola dispo-
sitio et imperium de exequendis sed de in nominibus
inferiorum ordinum intelligitur aliqua executio
nam angeli et archangeli de nominantur ad denun-
ciandum virtutes et potestates similiter dicunt per ipsum
ad operationem. Potestas enim est principium

cuiusdam dicitur actiua virtus non est ultimum depo-
situm operis ut dicit philosophus primo celi et mundi princi-
pis ibi est ut dicit Gregorius inter alios opera-
tores priorem deputatum propter quod dicunt quod ad hos
quinque ordines pertinet ad exterius mi-
nisterium mitti non autem ad quatuor superiores.
Cum vellet prima opinione tenere que
est satis rationabilis quia obviatores non
videntur cogere quia secundum istos ordo nature
permitti dicit quandoque propter ordinem gratie secundum quod an-
geli nos custodiant nisi quod nobis ali-
qua nunciant magis competit eis or-
dine nature quod sunt medii inter nos et deum quam
ex ordine gratie ut ipsimet dicunt quod cum a
bus sanctorum que ad equalitatem an-
gelorum quantum ad gratiam et gloriam pro-
veniunt hoc non competit secundum legem quem
ergo hic ordo intimitti potest si hoc competit
ordini gratie contingunt autem ut sic infima
nunciantur per infimos sicut nunciantur
media per medios et suprema per sup-
remos quod et ipsi dicunt quantum ad aliquid scilicet
quod superiores mittuntur ad altiora ministeria
inferiores vero ad inferiora ministeria.
Est etiam alia utilitas huius nunciationis
non quando ut sciamus de angelo qui
nunciat sicut supremus medius vel in-
fimus sic cognoscebatur secundum ut misteria gratie
convenientius et ordinatius compleat
nec enim decet regem magna per istos
nunciare. Item cum omnes ordines
subordinationes mittuntur in ministerium ut
ipsi dicunt clarum est quod cum virtutes potestates
principatus nisi archangeli mittuntur
virtus ordo intimitti nam inter nos
et virtutes medii sunt quatuor ordines
qui intimittuntur cum virtutes hoc ad
faciunt et sic est de aliis usque ad an-
gelos suo modo. Item licet Christus secundum
humanam naturam fuit minor angelis
in gradu nature fuit tamen maior in
dono gratie maxime quantum ad gratiam
unionis secundum quam est dominus angelorum et
quantum ad gloriam fruitionis quam in
instanti sue conceptionis plenissime
habuit quod hoc indignum est si angelus qui
ex precepto domini angelorum tempore pas-
sionis missus fuit ut dicitur Luce xxii
fuit de supremis convenientius cum hoc

vt quia q fuit demens tu infimis
: Ad primum autem dicendum q omnes an li
quos inferiorum ordinum mittuntur reguli
maiores quidem ad maiora, inferiores
vero et minores ad minora. Sed angeli
quinque superiorum ordinum non mittuntur nisi raro
et dispensatiue :· Ad secundum dicendum q non
est simile de personis diuinis et superioribus
angelis quamuis persone diuine sint ex-
cellentiores quia effectus secundum quos di-
cuntur mitti persone diuine non possunt
esse a creatura sed omnia ministeria angelorum
possunt per inferiores angelos
quinque ordinum compleri :· Ad tertium
ergo dicendum q intelligenda est quilibet
fuerit dispensatiue tamen quamuis sit gratia

Ad secundum sic proceditur vt q omnes
angeli assistant quia omnes sunt
ministrantes vel assistentes sed ministrantes
omnes sunt assistentes ergo omnes semper
assistunt. Preterea ymnus Raphael ei
qui fuit missus in ministerium Thobie dixit
Thobie xii Ego sum vnus ex septem
qui astamus coram Deo eadem ratione est de aliis
in ministerium missis ergo etc :· In contrarium est quia
scriptura vbi distinguit inter assistentes
et ministrantes Danielis vii Milia milium
ministrabant ei et decies millies centena
millia assistebant ei :· Respondeo assistere
Deo autem est sicut dicunt per tempus quomodo
assistunt regi omnes seruientes parata
esse autem est facere eius mandata quomodo
assistunt regi soli secretarii primo modo
omnes angeli assistunt Deo quia beati-
tudo consistit essentialiter vel saltem regi
tractio actu intellectus sed actus intellectus
non est sine beatitudine obiectum essentialiter
perfectum :· Si secundo modo accipiatur assistere
Deo scilicet facere eius mandata accipitur
gratia et sic adhuc omnes angeli beati
assistunt quia de ministris que ad
reuelantur nullus scit vnus q nesciat
alter sicut enim agentia corporalia bonita-
tem quam a Deo receperunt aliis com-
municant quam potest esse et multo magis
sancti angeli qui sunt plenissima
participatione bonitatis diuine quod quidem
a Deo perceperunt fratribus perceperunt duos

xv ca° celestis ierarchie dicit q vnusquisque cele-
stis essentia intellectualis sibi a superiori da-
tum inferiori communicat :· Si vero accipiatur
assistere Deo magis specialiter scilicet pro eo q est
scire eius intentionem in mente sic non omnes
angeli beati assistunt sed illi soli qui im-
mediate a Deo illuminantur et secundum hoc ordo domina-
tionum non est de assistentibus cum pertineat
ad secundam ierarchiam angeli autem huius ierarchie
illuminantur ab angelis prime ierarchie
et ideo forte q dicitur q omnes assistunt
secundum eorum quidem assistunt et ministrant vero
alii vero non sed solum assistunt et sic
intelligenda est distinctio scripture ad tertium
secundo ex dictis etc **Dis. vndecima.**

Illud quoque sciendum est huius decime
de officiis angelorum dignioribus sed
decima de officio inferiori q est custodie
et diuiditur in duas partes primo determinat
de ipso officio secundo de effectu officii consequen-
te ibi Preterea illud considerari oportet prima
diuiditur in partes duas primo ponit suam
intentionem secundo mouet quandam questionem et ipsam
prosequendo determinat ibi Solet etiam queri Secunda
pars principalis in qua determinat effectum
quem diuiditur in tres primo mouet questionem
et tangit circa eam opinionem :· Secundo tan-
git aliam opinionem tertio elicit alteram istarum
et nititur improbare vnam ex positis ibi
Alii autem dicunt tertia ibi Illud vero quidam
prima istarum diuiditur in tres primo tangit
opinionem :· secundo rationem opinionis confirmationem
tertio illa mouet quandam questionem et soluit
secunda ibi Et q angeli proficiant tertia ibi
Sed et Circa istam partem principalem sic proceditur Magister primo
ponit q vnaquaque anima vnum angelum
habet bonum ad custodiam suam deputatum
et malum ad suum exercitium q autem boni
consinat :· Postea querit vtrum quilibet
homo habeat vnum angelum et custodem
suum an vnus angelus plures custo-
diat et opponit ad hoc dicens q non videtur
vnus angelus bonus vnius tantum esse
custos quia cum boni homines et electi
sint tot quot angeli boni non possunt
esse q boni homines et mali singuli
habeant singulos angelos bonos ad
sui custodiam :· Item cum tot sint electi

quit quidem vt hic est
summa et dicitur singulari

quot angeli boni et angeli boni plures
sunt quam mali plures quod sunt homines
mali quam boni quemeis est plures esse
homines bonos quam mali sunt angeli
et plures est omnes homines quam sunt
boni vel mali angeli ex quo concludit
unum bonum angelum plures custodire
sicut unus homo comittitur custodia multorum
et unum malum angelum pluribus depu
tatum ad exercitium sive eodem tempore sive in
diversis quod dicit propter homines quia forte
verum est ut quidam dicunt quod omnes homines
existentes in hac vita eodem tempore habeat
singulos angelos ad custodiam vel ad exer
citium deputatos. Secundo postea querit utrum
boni angeli in merito vel in premio proficiant
proficiant tangit et ita bene opinionem contra
ponentem quod merentur per obsequium quod nobis
impendunt et sic proficiunt in merito et proficit
et in premio scilicet in cognitione et dilectione dei
quia magis ac magis ipsum cognoscunt
et diligunt postea probat quod in cognitione
proficiant ipsi angeli probatur quod non plene
cognoverunt misterium incarnationis usque post
passionem et apostolorum predicationem postea
obicit in contrarium parvitur. Augustinus secundum modum expo
nit sic et dicit quod angeli maiores proficiunt
secundum solum in cognitione quorundam in ex
teriorum :- Ultimus approbat predictam opinionem
et quia quedam auctoritates videntur dicere contra
quod dicunt omnia scire exponit ea et patet
expositio in littera etc.

Circa distinctionem istam queritur de tribus
principaliter primum est de custodia hominum
per angelos secundum est de locutione angelorum
tertium est de declinatione unius angeli per alium
Circa primum quantum ad primum queritur utrum quilibet homo
ab initio sue nativitatis usque ad terminum
vite sue habeat angelum ad suam cus
todiam deputatum et arguitur quod non quia
deus est fortior custos et firmior supplevit
secundum homines custodivit adeo qui est po
tentissimus ergo superflue haberent angelos
custodem. Item custodia angelorum
circa homines est ut per eos dirigantur homi
nes ad salutem secundum illud quod dicit apostolus
ad Hebreos primo omnes sunt admini
stratorii spiritus propter eos qui hereditatem capiunt

salutis :- Sed homines non sunt capa
ces salutis antequam sunt baptizati
ergo ante baptismum non habent custodiam angelorum.
Item Christus fuit beatus ab instanti
sue conceptionis sed beati non custodiuntur
ab angelis ergo Christus non habuit angelum
custodem. In contrarium est quod dicitur in psalmo
angelis suis deus mandavit de te
ut custodiant te in omnibus viis tuis.
Item Ieronimus super illud Matthei xviii angeli
eorum in celis semper vident faciem
patris dicit magna est dignitas animarum
ut una queque habeat ab exordio nativitatis
angelum ad sui custodiam deputatum :-
Ergo ista questio duo implicat primum
est de custodia hominum per angelos secundum est
de tempore quo predicta custodia incipit :-
Circa primum ad primum rationabiliter ponitur quod
homines custodiantur per angelos bonos
quia secundum Dyonisium lex divinitatis est quod infi
ma reducantur ad suprema per media secundum angeli
sunt medii inter deum et homines et
ideo rationabile est quod homines reducantur
in deum in eius cognitione et dilectione cuius
beatitudo consistit principaliter seu adiu
torium hominum autem vel ministerium seu adiutorium con
sistit in instigatione ad bonum que fit
invisibiliter per angelos dum illuminant
homines ad bene agendum et in re
pressione malorum angelorum ne noce
ant hominibus quantum vellent sive temp
tando sive corporaliter affligendo :-
Circa secundum ad secundum tenetur communiter quod angeli
deputantur ad custodiam hominum a tempore
nativitatis usque ad horam mortis
inclusive et rationabiliter quia constituti
in via periculosa indigent custodia
secundum homines ab hora nativitatis usque ad
horam mortis sunt constituti in via
tendentes ad patriam in qua quidem via
multa pericula eis imminent tam ab
interiori quam ab exteriori secundum illud psalmi
in via hac qua ambulabam abscon
derunt laqueum michi. Qui autem perve
niunt ad terminum per mortem sunt extra omne
periculum si sunt boni vel irreparabiliter
perierunt si sunt mali et ideo homines
a nativitate usque ad mortem indigent

angelorum custodia, et non prius nec po-
stea, nisi forte dicatur, quod primum post-
quam in utero matris animatur indiget
predicta custodia, quia quamvis sit
coniunctum quia proximo statim potest esse ca-
ro unde cum matre saltem per quandam
colligationem sicut fructus pendens
in arbore est aliquid in arboris ideo
habet eundem angelum custodem quem habet
mater. Ad primum autem dicendum quod cu-
stodia hominum per angelos non superfluit
quamvis homines custodiantur per deum,
quia neque custodia cogit liberum
arbitrium hominis nec initiat quin pos-
sit in animari libere ad bonum et ad ma-
lum sed solum adiuvat interiori sug-
gestione et remotione impedimentorum
que sive fiant per deum sive per angelos
tanto apparebit iustior damnatio repro-
borum qui tot beneficiis abusi fuerint
et salus iustorum gloriosior deo attribuetur
qui tot adiutoriis salutem hominum pro-
curat. Ad secundum dicendum quod beneficia
que dantur homini in quantum est christianus
incipiunt a tempore baptismi et ea que
dantur homini in quantum habet naturam rationalem
que est capax beatitudinis convenien-
tis cognoscendo talem naturam nascendo
accipiunt sive per nativitatem ex utero
sed dum puer in utero talia beneficia re-
cipit cum matre quia sed nascendo ex utero
habet ea sibi propria tale autem beneficium est custodia an-
gelorum unde quamvis a baptismo in-
cipiat homo habere virtutem gratiam que est
principium merendi salutem tamen sola na-
tura humana ante baptismum talis est nata que
potest esse particeps salutis unde omnibus
hominibus bonis et malis christianis et
reprobis predicta custodia non negatur.
Ad tertium dicendum quod quamvis Christus fuit beatus
secundum superiorem partem anime et quamvis deus
non indiguit custodia angelorum tamen
fuit secundum corporis passibilitatem viator et sic
habuit angelum custodem non tamquam
superiorem sed tanquam ministrum.

Deinde queritur utrum angeli perficiant
in cognitione per mutuam locutionem,
et videtur quod non, quia omnis locutio per verba
que desinunt auditum vel per nutus sen-
sibiles que desinunt visum sicut eius dico
sensus sunt disciplinabiles ut dicitur libro
de sensu et sensato, sed nihil tale potest esse in an-
gelis cum sint incorporei, unde nec corpor-
alibus cognitionem accipiunt, ergo et cetera. Contra
scriptura que introducit angelos ad in-
vicem loquentes Zacharie 2: alius angelus
egrediebatur in occursum eius et posuit
angeli et dixit ad eum curre et loquere
ad puerum istum. Responsio: locutionem esse inter
angelos omnes doctores theologie conce-
dunt, sed difficile est istius locutionis assig-
nare modum. Quidam enim dicunt quod sicut in
nobis est ita quod unus homo de alio nihil
percipere potest nisi ea que exterioribus sensibus
subiacent, alii vero quod sed se percipere non potest sic
interiores conceptus mentis et hii non te-
nent per signa exteriora apparentia que
sunt voces vel verba in quibus sit
locutio sic in angelis est aliquis unus in
alio naturaliter videre potest, aliquid vero quod
videri non potest sicut motus voluntatis
eius videtur autem ab alio angelo per
ordinationem quod est naturaliter cognitum in eo ex hoc
enim ordinatione illud naturaliter cognitum
efficitur signum reputatum interioris concep-
tus vel motus et talis expressio vocatur
locutio et verbus expressiva vocatur signa
angeli. Istud autem non videtur sufficienter
dictum quia unus angelus cognoscit
naturaliter in alio aut sunt signata naturaliter
vel ab institutione sive ad placitum primum
non potest dici scilicet quod sint signativa naturaliter
quia ea que significant naturaliter ostendunt
solum naturales cum passiones seu affectio-
nes sic gemitus infirmorum dolorem et sic
de aliis naturales autem motus voluntatis
unius angeli quilibet angelus cognoscit
sine signo nullo plenius quam quicumque
medicus in infirmitate hominis eo quod quilibet
angelus plene novit naturam alius
et per eius affectiones naturales, et ideo ad hoc
demonstranda non oportet esse aliqua signa.
Item per signa naturalia non fit proprie locutio
nam magis patebit et de se satis est
manifestum non enim dicimus infirmum
gementem esse loquentem. Item nec huiusmodi
signa sunt signativa ad placitum
quia quecumque sunt naturaliter in angelo

sunt meo invariabil' et immobilit' si ei
in corporibus celestibus non e variacio n' s'
motum localem nulla aut s' formam
substancialem vel accidentalem naturalit' inherente
q' d' q' p' lumine q' luna variat' a sole re
cipit quia a se naturalit' non hz multo forcius
in angelis nulla e variacio nulla mutacio
quo ad ea que eis naturalit' insunt si igit'
p' talia fieret angelorum locucio semp' loquerent'
de eisdem cum semp' sunt in eis eadem
signa signum cum quo dm e representat
id cuius e signum h' aut e inconveniens racione
locucionis que fit p' signa que sig
nant ad placitum sine ex institucione quia
talia sunt in ptate loquentis p' ea pt lo
qui vel non loqui :· Item locucio que
est p' signa que signant ex institucione
nullus intelligit nisi ille qui novit ad
q' sig.d signum illud e impositum sic p' uno
latinus non intelligit locucionem p' ulba greca
nec e contra signo signa' p' que loquit'
angelus angelo significent ad oz an
gelos sibi in vicem loquentes scire p'us
aut q' significandum illa nulla sunt impo
vel instituta et si illa institucio facta est
p' unum angelum solum quomodo in notescet
h' alius non appet quia si p' locucionem
ut locucio precedet signa p' que fit q' e
inconveniens nec possumus fingere tamquam
illud q' e in hominibus vz q' mg' ostendit
pl' tradit puero panem dicendo panem et
si docet eum q' illa vox significat in:
Sic ostendit angelus alii angelo reali
qua applicando signum q' ea significat
h' enim lingua non pt si aut illa institucio
fiat concordit' ponentes anglos simul oz q'
conceptus omnium eorum de tali institucione
sit notus omnibus et sic ante omnem locu
cionem conceptus unius angeli erit notus
alteri et eadem racione omnes concepti ange
lorum erunt omnibus angelis noti et tunc
non oportebit ponere locucionem in angelis
s'z predicta opinio non vz conveniens :·
Alii dicunt q' angelus angelo distri
buendo diversas figuras in celo p' ap
plicacionem sue virtutis et p' eas possunt
angeli invicem exprimere conceptus
suos et sic ad invicem loqui :· Sz illud
vz valde frivolum quia illa figuracio
celi aut esset s' aliqua alteracio p' uta

q' celum s' p'tem determinate figure al
teraret' calido vel frigido vel alia
alteracione et istud e impossibile cum celum
non sit susceptum huius qualitatum
vel intelligentur ista signacio p' impres
sionem factam in celo sicut signatur
cera a sigillo vel sicut signa' sigil
lum p' incisionem que alicui planum e
esse absurda aut et p' aliquem contactum
aut g'o p' contactum quantitatis a' virtutis
p' contactum quantitatis sic dz signum cir
pices s' ymaginacionem p' applicacionem
alicuius corporis triangularis ad ipm in
quantum corpus triangulare occupat
de piece spacium sibi equale lz ipse
piece non sit actualis triangulacio
et hoc modo non pt angelus cum non sit
facere aliqua signacio in celo oportet
g'o q' talis signacio fiet p' contactum
virtutis ex quo sequetur q' angelus
p' suam virtutem aliqua signum relinq'
imprimeret celo quia tangere ad tactum
virtutis non e aliud quam p'ntute habere
aliquem effectum imprimo q' dz tangi et
dicere oppositum e p'vam vocem igno
rare cum g'o impossibile sit angelum facere
a' tz signum in celo h' modo pz q' ille
modus loquendi p' signa tales non
e angelo possibile Item et e q' precedente
opinione p'pter si angelus posset
tales signaturas facere aut i.e signaturas
rent conceptum angeli natur' vel
ab institucione non natur' ut de se pz
sic n' sig' p' homines sicut signat natur'
conceptum eius n' ab institucione
quia cum talis institucio esset in uo'to
angeli facientis signum oportet q'd
illi angelo p'us in notescet vo
luntas et propositum instituendi tale
signum ad significandum et eo racione
vel conceptus esset signum q' posset
p' ipse locucione statim p' tale signum
vel p' tale signum :· Sz ista institucio
et signacio cum esset p' nullum ex· cum
instituentes non potuit in notescere
alteri angelo n' p' locucionem g'o oportet
ponere locucionem precedentem modus loqu
en p' talem signum de quo modo

esse que

esse concedendum ut prius :· Alius est modus
quem quidam doctores ponunt dicentes
quod locutio sit in angelis proprie metapho-
rice quia angelus manifestat alii an-
gelo unum conceptum palam quod probant
quia sicut est in verbo vocali sic in men-
tali sed unum vocale manifestatur per alius
sicut sciens latinum et theutonicum scit
quod solum latinum exponit theotunicum
per latinum ergo similiter angelus potest
alio angelo exponere unum conceptum
palam ut pote unum conceptum indetermina-
tum et implicitum et ideo alteri angelo igno-
tum per alium conceptum explicitum et de-
terminatum et ideo magis notum :· Sed illud
nullo modo videtur verum quia conceptus
ignotus non potest manifestari per alium
conceptum ignotum sicut nec verbum unum
vocale ignotum manifestatur per aliud
ut patet per eorum causas sed quilibet conceptus
angeli de hiis de quibus est alii angelo
ignotus vel si unus sit notus et alius
erit notus ponentes enim hanc opinionem
aut tenent quod unus angelus novit
cogitationes et volitiones alterius et tunc
quilibet conceptus unius angeli est alio
angelo notus vel tenet quod unus an-
gelus non novit cogitationes et affectio-
nes alterius et tunc nullus conceptus
unius angeli est alio angelo notus :·
Et sic ignotum manifestabitur per igno-
tum quod est impossibile vel notum mani-
festabitur per aeque notum quod esset frustra
quare etc. :· Item predicti positores aut in-
tendunt quod in angelo sint simul duo
conceptus unus determinatus et implicitus
alius determinatus et explicitus quod esse
non potest quia duo actus intelligendi
non possunt simul esse in eodem intellectu
naturaliter aut intendunt quod isti duo con-
ceptus sint successive in angelo et
tunc minus est quod unus conceptus
manifestabitur per alium constat enim quod
conceptus qui actu est in angelo non
potest manifestare priorem conceptum
qui non est quia ille est totaliter ignotus
nec ille qui non est actu in angelo

potest manifestare priorem conceptum qui est
in eo quia per locutionem nullus manife-
stat nisi illud quod concipit actu et istum si-
quis esset notus et non alius si esset
quia magis esset explicitus et determina-
tus quantum ad hoc et ideo magis est aptus
ad movendum alium angelum sed istud non
valet quia aliquis conceptus potest esse
minus explicitus et minus determinatus quia
alius duplici modo ex ruditate et igno-
rantia concipientis sicut sunt aliqui
homines rudes qui non capiunt se ex-
plicite et ordinate aliquem conceptum
ut alii exprimunt sed confuse et istud non
potest poni in angelis alio modo ex sub-
tilitate concipientis aut simplicitatis
et universalius aliquis concipit quam ali-
nati sunt concipere uno ergo quod propter subtilita-
tes explicent ad hoc quod intelligant et
hoc modo aliqui superiores angeli sunt
minus expliciti quam conceptus inferioris
nullus autem conceptus inferioris potest hoc
modo esse implicitus vel indeterminatus
respectu intellectus superioris angeli tunc sic
locutio sit in angelis per hoc quod conceptus
implicitus et indeterminatus manifestatur
per conceptum magis explicitum et magis
determinatum sed nullus conceptus inferioris
angeli est implicitus vel indeterminatus
intellectui angeli superioris sed omnes sunt
ei expliciti et determinati modo quo nunc
loquimur ut patet ex iam dictis ergo hoc
modo inferior angelus non loquitur
superiori quod est inconveniens :· Dicendum est
ergo aliter quod sicut est duplex verbum scilicet verbum
internum quod dicitur verbum mentis et externum
quod dicitur verbum vocis sic est duplex locutio
interior scilicet et exterior et ad locutionem exteriorem
sunt duo requirenda primum est quod res
innotescat per aliud res enim que in
se ipsa cognoscitur non innotescit ut sic
per locutionem sic color qui videtur in pariete
hic non est quod cognoscitur non per experientiam
alterius sed per aliud quod est signum et inde signi-
ficatio enim unius rei per aliam ut est
res quedam sicut cognoscitur effectus
per causam et econtrario sine similitudine
vel quocumque alio tali modo non est proprie

locutio sed quod res cognoscuntur per signum
institutum est signum quod est dictum uel scriptum
ut sunt nutus monachorum magis et
talis est locutio predicta quam prima eo quod
verba inter signa obtinent principatum et
isto modo loquitur homo homini Potest etiam
hoc modo loqui angelus homini formando
in aere sonos similes vocibus signi
ficatiuis vel formando corpus in quo
faciat nutus et signa sicut faciunt mo
nachi Potest et hoc modo loqui angelus angelo
et angeli norunt quod significant voces et nutus
et signa sicut nouerunt homines :· Ad secun
dum autem minore non recipimus predicta
sed dicimus enim quod homo sibi ipsi quasi lo
quitur cogitat de aliqua re dato quod illa
res non innotescat ei per nutum et signa
sed solum passionem vel cogitationem suam
dirigit in ipsum dato quod illa cogitatio vel
affectio sit sibi se non illi alii sicut homines
intentantur orantes dicimus loqui deo quantum
cogitationem suam et affectionem dirigit in deum
quamuis tamen sine predicta directione nouit deus
cogitationem et affectionem hominis et est ali
quale simile in locutione exteriori quia ho
dirigens sermonem vocalem ad aliquem
dicitur loqui ei et non aliis quamuis nisi sint
presentes qui eque ac locutorem eius audiunt
et non cognoscunt et per modum istum si vnus
angelus cognoscit cogitationes et affectio
nes alterius ut dicit quedam opinio
superius posita tamen si ex sua intentione
dirigit ista respectu alicuius angeli dicitur ei loqui
et non aliis ad quos predicta sua interiora
non dirigit sed aut bonus angelus non
cognoscit cogitationes et affectiones alterius
ut dicit alia opinio sic difficilius est
assignare quomodo vnus angelus loquitur
alteri nisi illo modo quo angelus loquitur
homini nobis enim adpresens alius modus
non apparet :· Ad tertium in oppositum videndum
est quod locutio corporalis et exterior sit per vo
ces nutus et signa sed interior per quam
homo sibi ipsi loquitur sit per solam cogita
tionem illa autem per quam angelus alii
angelo loquitur sit per solam directionem
et ordinationem conceptus sui ad alium etc.
Tertio quaeritur. Vtrum angelus vnus per
ficiat in cognitione per illumina
tionem / et videtur quod non / quia lumen est quedam
forma / sed angeli non possunt inducere

inducere formam aliquam / ut visum fuit
supra distinctione viii / quaestione ergo etc :· Ad idem est quod dicit
augustinus xii super Genesim ad litteram cap. xxxi quod quod mentes rationales
a solo deo formantur nulla interposita
natura ¶ In contrarium est dionysius celestis
hierarchie iiii° capitulo. Pro solutione istius
videnda sunt tria primum est quid sit illumina
tio / sed est de quo sit vel fiat / tertium est per
modum fiat ¶ Quantum ad primum scien
dum est quod illuminatio sicut quod accidit in ipsis
intellectualibus est aliud quam quedam manifestatio
veritatis / vnde apostolus ad ephesios iii° dicit
michi omnium sanctorum minimo data est gratia hoc
illuminare que sit dispensatio sacramenti
absconditi a seculis / et sic illuminat vnus
angelus alium dum ei manifestat ve
ritatem quam ipse nouit :· Quantum ad se
cundum quod illuminatio non est nisi de hiis
que dependent solum a voluntate diuina
que latent omnes angelos vel mentes
reuelentur / tamen concordat autem apostoli supra
inducta sacramenta enim et mysteria que
reuelantur angelis a domino de celis illuminan
tur :· Quantum ad tertium sciendum est quod valde
de difficile est assignare modum quo
vnus angelus illuminet alium quidam
enim dicunt quod tamen ad intelligendum quo
concurrunt scilicet virtus intellectiua et res obiec
ta sed vtrumque potest vnus angelus veritate
quam nouit alteri manifestare Primo quidem
fortitudo virtutis intellectiue sicut enim
virtus vnius corporis fortificatur ex spi
rituali propinquitate perfectioris corporis sicut mi
nus calidum ex propinqua magis calidi
ita virtus intellectiua inferioris angeli confor
tatur ex conuersione superioris angeli
ad ipsum sicut enim facit in spiritualibus ordo
conuersionis quod facit in corporalibus ordo
localis propinquitatis :· Secundo autem modo
vnus angelus potest alium illuminare ex
parte rei cognite proponendo ei veritatem
quam nouit sic ab inferiori angelo ca
pi possunt sicut enim apud nos doc
tores illud quod in summa capiunt multipliciter
distinguunt prudentes capacitati discipulorum
sic superior angelus veritatem quam
vniuersaliter concipit adque et capien
da sit in intellectus inferioris angeli non
esset sufficiens distinguit et diuidit
ut ab eo capi possit et sic eum illuminat

Primum istorum non intelligo, scilicet quod unus
angelus alium illuminet confortando
virtutem eius intellectivam quia omnis
confortatio est per aliquam actionem sicut
enim minus calidum confortatur coniunctum
magis calido, dum magis calidum
agit in minus calidum intendens ipsum,
qualiter enim per se confortabit, id est quod non
agit tamen quod lumen intellectuale unius
angeli nec agit in lumen alterius nec
imprimendo lumen quod solum est activum
nec intendendo ipsum quia non recipit ma-
gis vel minus secundum quod nullo modo :· Item
omne illud quod intendit per se aliquam
formam potest similem secundum speciem producere,
quia ut dicitur 2o Ethicorum ex consimilibus agere
habitus generantur; sed unus angelus non
potest producere lumen alterius, ergo nec intendere.
Item lumen angeli superioris est alterius
speciei a lumine angeli inferioris secundum istorum
opinionem eorum qui ponunt omnes
angelos specie differre, talia autem non sunt
nata intendere se mutuo per se saltem
nisi unum habeat virtutem tantam a quo non
est ponendum in angelis :· Ad primum
respondetur negando quod assumitur, scilicet quod lumen in-
tellectuale angeli non possit intendi
et remitti, quamvis enim ponunt qui dicunt
illuminatorem esse non plus deo :· Ad secundum
dicunt quod non omne illud quod potest aliquam
formam intendere potest eandem vel similem
causare, quod declaratur per simile in quantitate,
quia virtus tanta potest extendere quantitatem
corporis sine subiecto in sacramento, tamen non
potest facere vel creare quantitatem sine subiecto
simili modo ut dicunt lumen unius angeli
potest intendi per lumen alterius, licet non pos-
sit causari ab eo :· Ad 3m dicunt quod non obstat
lumina diversorum angelorum esse diversa
specie, quamvis lumen unius habeat ma-
iorem efficaciam quam lumen alterius
propter diversam conditionem subiecti in quo recipitur,
sicut patet de calore in igne et aere :·
Primum istorum non valet, quia tamen virtus in-
tellectiva confortatur per coessentiam an-
geli non est probabile quod ponatur posse inten-
sio in lumine intellectuali nisi ponatur
in esse angeli quod nullus ponit :·
Et confirmatur quia in nobis non dicitur quod
intellectus possibilis vel agens sit alterabilis.

vocatum lumen 2 de anima recipit magis
et minus et patet idem patet ad 2m quod est in generibus
quod proprietates quae sequuntur per se essentias
specie differentes quales sunt essentiae
angelorum secundum istos non sunt differentes specie.
Ad 3 dicendum quod omne illud quod potest exten-
dere aliquam qualitatem potest creare similem
secundum speciem nec una instantia est contra de
quantitate corporis Christi in sacramento sine subiecto quia
quamvis agens naturale quod possit eam ex-
tendere non possit creare quantitatem habentem
similem modum essendi, potest tamen creare
quantitatem similem secundum speciem et hoc sufficit
ad propositum quia tamen lumen unius an-
geli non possit creare lumen simile lumini
alterius angeli nullo modo potest ipsum in-
tendere :· Sed ad hoc dicunt quidam quod unus
angelus illuminat alium non quidem confor-
tando lumen ipsius per modum intensionis
sed concurrendo tamen ipso ad unam actionem
quae est perfectior ex concursu duplicis luminis
quia si alterum solum concurreret sic est perfectior
lumine positis duabus candelis quam
posita una tamen quamvis lumen unius
candele non intendat lumen alterius
per huiusmodi concurrente lumine duplici
angeli superioris et inferioris ad intellectionem
angeli inferioris intellectio eius est perfectior
et aliqua potest intelligere quod non posset ex so-
lo suo lumine :· Sed istud omnino videtur improbabile
dictum quod lumen intellectuale unius concur-
rat ad intellectionem alterius cum non lumen
intellectuale angeli non sit actio quod eius
intellectus ... quod utriusque lumen vel utriusque in-
tellectus se habeant ad intelligendum eodem
modo scilicet elicitive et receptive cum sit actio
manens in agente vel receptive tantum
secundum neutrum istorum duorum modorum potest se habere
intellectus duorum angelorum ad unam intellectionem
quia semper sequeretur quod unum intelligere esset
in duobus angelis quod est impossibile :·
Sed iste modus intellectionis unius angeli
per alium quem alii ponunt ex parte rei in-
tellecte non videtur verum, scilicet quod angelus illu-
minet angelum proponendo ei veritatem
quam intelligit particulando et dividendo
eam ad hoc ut capi possit ab angelo
inferiori quia talis complicatio veritatis
intelligibilis non est accipienda ex parte rei
cognite quae secundum se manet eadem et

In nullo uniuersaliter nec expresse actus intellectus
superioris angeli q(uia) superior angelus intelligit
suum modum intellectus semper enim intelligit
secundum modum sue nature sed e(st) intellectus expresse
signi intellectus quo veritas cognita ab an-
gelo superiori proponit angelo inferiori se-
cundum modum et non aliter doctor particulat suum
conceptum proponit aut sic veritate alteri
pertinet ad locutionem que sic per signa ut
plus dictum fuit in questione precedente sed pro
solum quod unus angelus ordinat conceptum
suum ad alterum alius modus est quod
omnes angeli illuminantur in intellectu a deo et
non unus ab alio causaliter sed solum per redun-
dantiam quod probatur sic illa que pertinet ad
cognitionem gloriosam pertinet ad solum deum
tanquam ad conformitatem nature et proponente
obiectum sed illa de quibus est illuminatio sunt huiusmodi
pertinent enim ad cognitionem beatam quamuis
non ad illam in qua consistit beatitudo esse-
ntialis sed ad illam in qua consistit actualis
beatitudo ergo hoc pertinet ad deum sic ad propo-
nentem obiectum id est conformitatem intellectus non ei
videtur conueniens quod beatitudo unius essentialis vel
actualis dependeat ab alio qua a deo
quod autem dicit duos angelos quosdam illu-
minari in intellectu a deo alios autem intellectu ex-
posito est non probabilitate sed per redundantiam
cum enim ista de quibus illuminantur angeli
non sint per se prima cognitionum angelice
sint prima prius quod deus eis tradidit cognitionem
tradidit et quia omnes continuantur
in irradiatione diuini luminis sic naturalis sine
super addito ideo quod priora primo ordine angelorum
datum que priora omnibus et ita ad omnes
illuminantur et simul tempore sed prius unus
quam alius natura vel dignitate et ita unus
intellectu a deo mediatione angelorum que hic autem
dicta sunt velud quedam probabiles per-
suasiones quia an aliquis istorum mo-
dorum sit sufficiens vel alius in veritate
non potest sciri plena certitudine et ideo hec
sufficiant tanquam dicta ad preambula
dictoribus actione missionis : Adiuncta
est prima quia primo duo probant quod unus
angelus non illuminat alium tenendo in pro-
aliquo lumine gratie nec vel glorie quod concede-
ndum est etc. **Dis. duodecima**

Hec de angelica natura et conditione superius
dicta sunt de creatura prima corporali :
hic determinat de productione creature pure
corporalis / et diuiditur in duas partes / primo tan-
git originali uero productorum quantum ad uniuersale

principium : Ibi prosequitur in speciali quantum
ad ordinem distinctionis / secunda ibi Inprincipio
13 d. prima autem distinctionis opus / pa-
rs principalis sed et diuiditur in partes duas / prima
determinat uero creationem / secundo creatione consummat
opus dierum ad diuina opera comparat secunda
ibi Terminus super est ut dispositionem prima di-
uiditur quia primo continuat dicta dicen-
tibus et suum intentum proponendo omnino in
informe primo creatum fuisse secundo ter-
tio productionem concludit diuersas opiniones
tertio exequitur suum intentum secundum alteram opinionem
quarto determinat quoddam dubium vero tangitur
hic prime conditionem secunda ibi Et unidam
in scientia tertia ibi. Enim hanc itaque tra-
ditionem e(n)narrata ibi attendendum quod angelica
creatura ibi Sequitur prius quia terminus
hic et diuisio et summa satis liquida : : Iuxta
quod autem sic procedit et proponit primo quod
diuina sapientia simul cum creatura angelica
tertio exequitur secundum alteram opinionem et informem
produxit omnia simul producta esse in
materia et forma deinde eandem materiam
in sex diebus perfecte in species formatur
postea dicit quod aliqui dixerunt sicut
angelicam omnia simul producta esse in materia
et forma alii non dixerunt quod primo fuit
materia rudis et informis creata per
modum per sex dierum tempora et initialia
composita materia non corporalium quia spiritu
rationales species sunt formata quia opinionem
in primo probat plurima dicta sanctorum et
scripture auctoritate postea dicit quod ista in
informis nomine terre non creata est propter de-
fectum compositionis nomine abyssi propter
defectum distinctionis et nomine aque
propter abundantiam fluxibilitatis et insignium
formationis eo quod ab humore omnia terre
nascentia formari et nutriri habeant
et ideo pluribus appellata est nominibus
ne videretur una forma habere si uno nomine
vocaretur vsitatis enim nominibus est vocata
ut res ignota notis vocabulis
insinuaretur : : Addit autem quod super faciem
abyssi et huiusmodi materie erant tenebre id est
lucis absentia sed cum igitur tenebre nulla
essent sed lucis absentia : : postea dicit
quod in daniele tenebre intelliguntur creature quod
deum benedicunt ponuntur unde dicit be-
nedicite lux et tenebre domino et sic videtur
contradicere dictis ideo dicit aliter tenebre dici-
tur lucis absentia et sic nichil sunt alii

fugit ipsum aerem obscurum et tunc fuit
tenebra. postea quiescere prima materia
dicta informis et videtur quod non propter caren-
tiam omnis forme sed quia formam con-
fusionis habebat et non distinctionis. Sed
queritur utrum ubi ista materia fuit creata
et videtur quod in loco ubi est mundus quia
etiam quantum spacium occupabat et videtur
quod ~~in loco ubi est mundus~~ quantum totum
universum in magno spacio tamen quod alias
elementa cogitantur in medio sistentes ele-
menta quod sed quandam confusionem permixta
erant. Ultimo dicitur quod creatio et distinctio et for-
matio sunt sic sed enim expedita quod
michi est per quandam productionem quod alio modo in
primis creaturis non attenditur quia deus
usque modo operatur ut dicitur in Jo. Dicit
quod deus quadrupliciter operatur. Primo
ab eterno in verbo omnia in disponendo.
Secundo tempore materiam informem creando.
3° sex diebus facta. 4° operatur cotidie
ex seminibus nunc ingignit oriuntur nunc
ne pereant reformantur et cetera et cetera

Circa distinctionem istam primo utrum
omnium corporum corruptibilium et incor-
ruptibilium sit eadem materia. et videtur quod sic
quia in fundamento nature nichil est distinc-
tum secundum commentatorem. Sed in omnibus compo-
sitis ex materia et forma materia est totius
nature fundamentum ergo et cetera. Item illa
sunt unius rationis quorum est eadem
diffinitio quia diffinitio est ratio quam significat nomen
ut dicitur in 4 metaphysice. Sed materie corruptibilium et
incorruptibilium est eadem diffinitio scilicet quod materia
est ex qua fit aliquid cum insit ergo et cetera.
Item cum conveniunt in materia conveniunt
in genere ut dicitur 4 metaphysice. Sed corruptibile
et incorruptibile differunt genere ut dicitur in fine
decimi eiusdem ergo et cetera. Pro littera notandum
istam est triplex opinio. Una quod cor-
ruptibilium et incorruptibilium est alia. 2a materia secundum
quam est eorum eadem materia. 3a quod eorum
nec est eadem materia nec alia. Contra
prime opinionis est hoc quod materia est in potentia ad for-
mas illorum quorum est materia communis
ergo sub una forma ad hanc est
in potentia alia quia per unam formam
non reducitur in actum omnium. Si igitur sit
eadem materia celi et corporum inferiorum
ipsa existens sub forma celi esset in potentia
ad formas corporum inferiorum et cum eas actu
non habeat erit in potentia cum privatione sed materia
cum privatione principium est corruptionis ut ap-
paret primo physicorum ergo celum esset corrup-
tibile quod est impossibile non potest igitur corruptibilium
et incorruptibilium esse eadem materia. Ad
idem est dictum Aristotelis primo de generatione
que dicit quod quecumque conveniunt in materia sunt
transmutabilia invicem et agunt et pa-
tiuntur ad invicem sed corpora celestia non sic
se habent cum inferioribus ergo et cetera. Contra
opinioni duo obviare videntur. Primum est
quia secundum rationem dicte positionis quod sic corruptibilium
et incorruptibilium non est eadem materia ita nec
ipsorum incorruptibilium ad invicem sed erunt
tot materie prime quot sunt corpora
celestia quod patet sic materia unius corporis
celestis aut est in potentia ad formam aliorum
corporum celestium aut non si sit in potentia ad
formas aliorum cum eas actu non habeat
est sub privatione earum materia autem sub privatione
est principium corruptionis ut ipi dicebatur
sic ergo corpus celeste esset corruptibile quod tamen
sit impossibile relinquitur quod materia unius corporis
celestis non est in potentia ad formas omnium a-
liorum quorum est materia ergo corporum celestium
ad invicem non est aliqua materia communis sed
erit unius cuiusque sibi propria ratione differens
a materia alterius et ita preter materiam corrup-
tibilium corporum erunt tot materie prime quot
sunt corpora incorruptibilia quod videtur
valde inconveniens quia tunc corpora
celestia distinguerentur genere inter se. Secundo
in eo deficit quod ponit aliquis quia impossibile
est ea que sunt diversarum rationum esse secundum
gradum propinquitatis ad deum sicut impossibile
est diversas species inter eorum esse equali dis-
tancia ad deum. Si igitur materia corporum
celestium sit alterius rationis quam inferiorum
impossibile est quod sint inequali gradu
sed ideo sunt in indivisibilitate quantum ad
igitur materia generabilium et corporalium corruptibilium
sit pura potentia ad esse et ad omnia que esse
consequuntur impossibile est quod materia corporum
celestium sit pura potentia ad esse et ad reli-
qua que esse consequuntur quia in pura potentia non sunt
gradus sicut nec in potentia actu sed erit ne-
cessario actus vel sine actu sed utrumque
horum est impossibile quia quocumque
eorum dato sequitur quod composita et forma

et sit unu pse z intelluu no esse pse
unu q e inqueinees :· Ad pmu istoru
dicunt quida q corpa celestia qunt
in matia z tn no sunt adm vice tns
mutabilia nec pe mata unq de pua
ta forma altius qua tnsmutacio
sit int qria no int similia :· Contra
cu matie ad dusas formas coqua
pnent q ponit ad eas tnsmuta e ad
dusas formas s gradus pe eos cu
g corpa celestia no dicant pe n forte
corp s solo mo no sunt adm vicem
tnsmutabilia no obstante qunitate
in nec matia unq e pe inpo ad for
ma altius cu forma oun sit vnius
ronis z pqnes no de pe pnata :· Ad
s. dut q matia celi z corpm infior
sunt indusitate gradum pltudine
qua hut ad actus dusor gdm z no
ph q alta sit pura po alta puz ac
tus vel hus actm pmo utruq pa
po inqua e dare gradus no simpe
z abte z pltudine ad dusos actus
ut dictu e :· Cuicq sit de rnsione
ad pma instancia que vi euasio sat
pbabilis rnsio tn ad scam rom non
vellet p duo pmo qua si ltudo ad
actus dusor gdm sufficit ad pone
dum gradus i matia vel ipo puza
tunt i m aque cu sit inpo ad formas
alias sn ignis dusitas qdcome que
dusitas cor q no e vm :· Sco istis
que sunt dusar ronu ut sut sgne
relonis oz pone dusitate gradum
intnsece z abte z no solum extnse
ce z relatiue s gradus qui atten
dunt in aliquo actu relatiuo z ex
tnsece sunt gradus sm d z no sim
esse Sz matia no e ex gne relonis
go dusitas gdm inea e accipienda
intnsece z no solum extnsece p sola
ltudine ad actus dusor gradum
Ideo dicendum quida alit q i puta po
passiua sicut e matia e dare gdus
i inpo actu Sr accipiendo puz act
porcionar ad pma pom decima loq
mur sic qu tn e pura po ita forma
e pmus actus matia cu sit e pa
po q nec e actus n hz actu pte sui
e tn unibilis actui z simile forma
sic e actus q no e po n hz pom p
tem sui e tame unq po ce igit
informa que sit e puz actus sic
dare gradus dusar ronu n tn
oz h q forma sit po vel hanc poz
ptem sui sit inpura po pa. le e dare
gradus dusar ronu n tn ppt h
oz q aliqua po sit actus vel hus
actum ptem sui :· Sz ista rnsio no
valz qua inpo le e esse gdm i in
fimo simlr sicut inpo le e esse gdu
insupmo simp s in tota vniusitate
entiu matia pma que e ens inpo
simp e infima simpr sicut deus est
supmu simpr int h eni extrema
tota vniusitas entiu includit ergo
sicut in deo vel in dia na no est
po le dare gradus sic n i m quee
pma po adesse int medus aut ut
in actibus creatis e dare dusitatem
gdum :· Sca opinio e q oun corr
corrupm z incorrupm e eade matia
q l pbat sit qua q no sit eade m
celi z alior corm no negat nisi qa
infeiora sunt corruptibilia :· Celu
vo no s pbo q istud no obstet qu
in no e pncipm corruptiones n s
q e subita pnoni z qrie ut patz
ex pmo ph matia celi q qua sit
eadem cu incorpu infior no est
tn subta pnoz aut qriet icco go
no obstante ydempte me celi cu
matia alior adhuc celu pt esse
incor le p defcm qrietatis z pnois
cuius pbar s q matia celi sit ab
sq pnatoe z contrietate de qrie te
qd pbat h ar illud celi z mdi quo
q motu celi nich e qriu :· De pmo
ne aut pbar sic m que est sub tali
forma que e aliquo mo ois for
no e pnata alia forma s matia
celi e sub tali forma que e aliq
omnis forma sicut eni corp celes
te causa e oum gnabilum z corr
ita forma corporis celestis e aliq
mo omnis forma gnalis z con
tnua z causal z si no formalit z
essencialit go quitr ad ali q matia
celi nulla forma e pnata Est igr
matia celi quamis sit eade cu in
gnabilum no est tn in celo pncipm
corruptionis qua no e sub pnoe
z contrietate z ph respondz ad ro

prime opinionis voluit et probare sol-
ve adaucta ab ducentes quod duo ab illis
debus que generantur in materia non so-
lum privata sed proxima que est cum privatione
et contrarietate talia enim transmutantur
in invicem. Sed nec ista opinio vide-
tur vera propter tria. Primo quia omni potentie passive
naturali respondet aliqua potentia activa naturalis
alioquin frustra esset. Cum ergo materia existens
sub forma alicuius generabilis puta aeris
sit in potentia ad formam celi secundum hanc opinionem
sit et subiectum privationis quia forma aeris
non est forma celi neque essentialiter neque
virtualiter sicut ipsi concedunt dicunt de forma
celesti quod ipsa est omnis forma virtualiter
oportebit dicere quod in natura sit aliqua
potentia activa que possit transmutare materiam
aeris ad formam celi et ita celum esset
per naturam generabilem quod est falsum. Secundo quia
materia est susceptiva forme secundum illud
quod ipsa est essentialiter et non solum secundum id
quod est virtualiter. Cum ergo forma celi non sit
omnis forma essentialiter patet quod materia
existens sub ipsa vere est privata omni alia
forma cuius ipsa erat susceptiva essen-
tialiter et ita non est verum quod materia sit absque
privatione et consimiliter quia forma non ex-
cludit a materia quod sicut nisi privationem est
formaliter oppositum et non illam cui opponitur
virtualiter a materia autem in qua agit exclu-
dit privationem cui virtualiter opponitur et non illam
cui opponitur formaliter verbi gratia ignis per suam
formam potest aliud igne generare in materia
aeris et ista forma ignis generanda est
virtualiter forma ignis generantis et sic est ipsa
una essentialiter et alia virtualiter sic ei oppo-
nuntur due privationes una formaliter
et alia virtualiter primam privationem excludit
per illud quod ipsa et a materia in qua est sed secundam
non excludit nisi per hoc quod agit virtualiter cum
semper respicit actionem [illegible] ipsa
agit non [illegible] ergo etc. Forma ergo
celi non excludit a materia celi privationem
que ei formaliter opponitur et non privationes
aliarum formarum generabilium et corruptibilium
que ei solum virtualiter opponuntur. Ergo si sit
eadem materia corporum celestium et inferiorum
necesse est quod in omnibus materia sit subiecta
privationi. Patet etiam quod oportet tale materiam subiectam
esse contrarietati quia omnes dispositiones
sequentes formam in materia contrarie

utrumque quia sicut materia est propter formam
sic dispositiones sequentes utrumque sunt
naturaliter similiter propter convenientiam forme in mate-
riam. Cum ergo materia quibus adveniunt forme
sit in potentia ad omnes eas et per consequens dis-
positiones non cuiuslibet forme conveniunt in
materia sit quod ipsa vel ei similis secundum
speciem possit fieri in aliqua materia eiusdem
rationis quod non potest esse nisi per talem trans-
mutationem relinquitur quod dispositiones simi-
liter sic fieri transmutationes hec autem sunt
contrarie qualitates ut patet ex secundo de
generatione. Ergo materia unius rationis in qua est
omnes pluribus formis erit subiecta
sit subiecta contrarietati. Tertia opinio
est quod in celo non est materia et ponens nec eadem
nec talis materia cum materia generabilium et corruptibilium
eadem enim et diversum supponunt ens ad in-
telligendum. Ad hanc opinionem advertendum
est quod materia potest accipi dupliciter uno modo ut est
pars rei faciens cum forma unum compo-
situm et sic intendunt isti negare materiam
esse in celo dicentes celum esse corpus
simplex non solum simpliciter oppositum mixto
per quem modum elementa dicuntur corpora simpli-
cia et simpliciter oppositum composito quod est ex partibus
diversarum naturarum puta ex materia et forma quod
simpliciter nullum corpus generale et cor-
porale potest esse simplex. Alio modo potest ac-
cipi materia nec est subiectum actu ens scilicet dicitur
omnia actu habere materiam in qua sunt quia
supponunt subiectum actu ens et simpliciter sic
potentia dicitur materia respectu suarum potentiarum non orga-
nicarum vel secundum aliquos de essentia anime
respectu aliquorum accidentium et isto modo materia
est in celo immo unius loquendo celum
est materia sue quantitatis et motus secundum
[illegible] opinio super tali ymaginatione [illegible]
que procedunt adeo incidunt in compositionem
maiorem vel minorem secundum earum maiorem
vel minorem distantiam adinvicem prima dis-
tantia angeli enim ut communiter dicitur eius
prime non incidunt in aliquam compositionem intrin-
secam sue essentie neque enim habet
pluralitatem partium eiusdem rationis ut sunt
partes quantitative in toto homogeneo
nec diversarum non sunt materia et forma in-
cidunt tamen in unam compositionem extrinsecam que
est huius accidentis componitur enim cum suis ac-
cidentibus secundum eos qui ponunt aliqua
accidentia angelis que tamen eis faciunt
compositionem cum ipsa essentia angeli intrinseca

no e composita corporalia non que mag
distant adeo componi intrinseca incidunt
in compositionem intrinsecam sed dicunt quia corpora
corruptibilia sicut perfectiora incidunt
solum in compositionem intrinsecam que e ex parti
bus eiusdem rationis sicut enim quanta et quali
tas est eiusdem rationis cum toto ut w[?]. ac
enim celi et mundi generalia vel corruptibilia
tamquam summe distantia incidunt omnes
has compositiones et potest hoc in illa que e ex par
tibus diversarum personarum que proprie dicuntur
essentie sicut sunt materia et forma :-
Hec ergo opinio quamvis possit stare ex
dictis precedentibus quia si in celo non e in
aliquo rationis cum generabilium ut efficitur
diversum e contra primam opinionem non eiusdem
rationis ut similiter diversum e quod patet retinen
dum quod in celo non sit aliquo modo in que sit
altera pars compositi cum eadem et diversum sufficienter
enarratum eius ut dictum e :- Quamptum
ad hoc potest confirmari ratione sic secundum commentatorem
transmutatio fecit scire materiam compositionem vel for
ma et mixto quia sicut compositio e entis in
actu sic motus et transmutatio sunt e po
suitum hoc potest aut recipit materia
sicut actus forma ex hoc sic arguitur oe
illud quod habet materiam que e in potentia ad esse
potest transmutari de non esse ad esse et de esse ad
non esse sed omne quod habet materiam partem com
positi habet materiam que e in potentia ad esse ergo oe
quod habet materiam partem compositi e transmu
tabile de non esse ad esse et ab esse ad non
esse et sic e generabile et corruptibile maior patet
primo phisicorum ad primum incrementum f. quod omne
quod habet materiam que non e in potentia ad esse
habet transmutari de non esse ad esse hoc enim sicut
patet ex diffinitione motus et transmutationis
scilicet quod sunt actus entis in potentia et ex diffinitione
potentie potentie passive quam ponit aristoteles v.
methaphisice f. quod e principium transmutandi ab alio
tanquam transmutandi quidem ad idem ad quod e inpetibilis
Et probatur quia ens in potentia potentia ad esse
de se non habet actu esse et ideo quantum est de se
potest carere quolibet esse actuali loquendo
diversum per aut ratione patet quod potest trans
mutari ab esse ad non esse quia motus
et mutatio sunt contrariis ad contraria et ab esse
ad non esse et e contra quod consimiliter patet ex
to methaphisice quod dicitur quod eadem e potentia contradictorie
et sic patet maior f. quod omne quod habet materiam
que e pura potentia ad esse potest trans
mutari a non esse ad esse et e contra minor

probatur scilicet quod causa quod habet materiam que
est altera pars compositi habet materiam que
e pura potentia adeo quia nichil unum
per se constituitur ex duobus entibus in potentia
sed oportet alterum esse solum potentia et
alterum non actu propter quod causa que e altera
pars semper nominat puram potentiam
ad esse et sic patet minor sequitur ergo quod principalis
quod omne quod habet materiam que e altera
pars compositi sit transmutabile de non esse
ad esse et e contra et ita generabile et corruptibile
quod non potest dici de celo ideo etc :- Sed dicet
aliquis transmutabile quidem e celum
a non esse in esse sed solum divina virtute
non aut actione nature et ita non e generabile
et corruptibile proprie :- Non valet quia
potentia passiva potentia dicitur relative ad
activam ut patet ex diffinitione unius est quod
naturali potentie naturali oz correspondere potentia ac
tiva naturalis et non solum potentia divina po
tentia passiva naturalis que e solum in relatione
ad potentiam divinam non e naturalis sed
obedientialis ideo cum motum in quo e
altera pars compositi sit potentia passiva
naturalis ad transmutationem ut probatum est patet
quod omne quod habet materiam partem sui est trans
mutabile de non esse ad esse et e contra
non solum divina virtute sed per agens naturale
quod non potest dici de celo non ergo habet materiam
partem sui :- Sed ad hoc dicunt quidam quod
potentia per se non e a non esse sed ad esse quia
potentia per se e ad actum non esse vel dicitur actu
sed per nominem actus et ideo potentia nullo modo est
a non esse nisi per actus quos e apta
esse sibi in vicem incompossibilia propter quod quod in
non e composita contrariis ad esse et a non
esse nisi quia primo e in potentia ad contrarias
formas vel incompossibiles si igitur ponatur
aliqua materia que sit ad unum esse tantum
sic dicitur ista de prima opinione quod in ce
lo non e in potentia ad aliam formam patet quod habens
talem formam non e transmutabile ad
esse a non esse quia oportet quod ista in
cum non sit susceptiva alterius forme
oio existet sine forma per eandem rationem
talis materia non esset transmutabilis
ad esse nisi ponatur quod primus ordine
temporis talis materia esset sine omni
forma et deinde transmutaretur ad habitum

forma q̄ ē impossibile :· Ad 2ᵐ igitur
pz quia lict potentia p se sit ad esse
seu ad actum tn̄ pō pura nō d̄iat
s' aliquē actum Ad quintū ē dē se in
differens ē ad omez actū quī ē actus
simplr̄ quamuis enī illud q̄ essentialr̄
quid actus possit determiare s' ꝗ̄ad
alios actus ad quos ē inpō sic fora
ignis determiat s' calorem tn̄ illud
q̄ ē pura pō simplr̄ nullū actū pt
s' determiare quia omīs determiatō est
p actū ꝑ q̄ matia que altā ps cōpoi
ti subālis cū sit pura pō simplr̄ nō
pt s' determiare aliquā formā ſꝫ est
capax omīs forme subālis 2 cū nō
possit esse simul omes hrē tnsmutabilis
est de cē ad nō esse 2 de nō esse ad cē
q̄ nō pt s' nisi de in gnābilibꝫ 2 corruptibilibꝫ
ꝑ q̄ in sol gnābilibꝫ 2 corruptibilibꝫ videtur
esse matia que ē altā pars compoiti
subālis :· huius aūt opinionis ē arꝰ
vmᵒ metᵉ 2 comītator exp̄sse ibidē 2
de suba orbis 2 nono mediante uolt
arꝰ q̄ in sempitnis nō ē corrupto nc
malum quia nō ē ibi n pō passiva
que semp ꝗ̄ dē omīs ut ipē dicit v ā est
matia pars compoiti ibi ē potentia
passiva pura ut dcm̄ ē 10 rel :· Sunt
aūt aliquē que hunc opinioī obviare
pnt p̄mo ē quis celum vel ē matia
tantū vl forma tm̄ vl copoitū nō pt
dici q̄ sit matia tm̄ quia nō esset cius
actu nc forma tm̄ q̄ forma que p se
subsistens ē actu intellectus relinquitur
ꝑ q̄ sit cōpoitum ex m̄ 2 forma :· Sꝫ
ē quia 10 m̄ eo q̄ mō nēc ē ymagi
nari matiaz ut dc̄ n· metᵉ Celum
mōr ꝑ ref :· 3ᵐ ē quia sit de p̄mo
de gnōe s' cā· de augmēto vl nō est
linea neqꝫ puncta ſꝫ ē tnq ista sunt
ī Cum 1ᵒ in celo sit linea puncta 2
huius pz q̄ in celo 2 in quāto ē matia
finum istorum nō cogit quia dio sbē p
mꝫ forma 2 compoitū si matia 2 for
ꝑ se accipiant ut sunt ptes cōpoiti
nc cōpoitum ex eis 2 simil· dicta de
celo s· 10· n· Illa solum se exten
dunt ad gnābilia 2 corruptibilia in quibꝫ
matia ē subm̄ tnsmutacois forma

ēs compoitum vō q̄ dc̄ gnāri tn̄ q̄m
subꝫ sit subtimō s· matia sub forma
si nō accipiatur forma large p ꝑ eo
q̄ ht aliquā similitudinē cū forma
sic angelus cū sit spualis creatura
hns aliquā similitudinē cū aīa
que ē spūs ē pt dici large forma 2
eodem mō celum cum sit corpus sbm
quātitati 2 dyaphanū 2 motui pt dici
matia nā sbm ad gnius cause nil
reducitur 2 talem formā scꝫ sbꝫ actū
eius dc̄ phs vmᵒ metᵉ esse i celo ut
appet ibidē ubi dicit enī celum
esse matiā motus local quā excipi
pcius matiaz celi nc actū q̄ nō
hnt matiaz ex qua ſꝫ in qua s· sbm
cocludens simalr̄ q̄ queiuqꝫ sine tns
mutatē simplē p se quia loquitur de ac
tualibꝫ sunt cl nō sunt nō ē hoꝝ m̄
simplē ex qua quia p̄us dixit q̄ hnt
matiaz in qua s· subm̄ quia p se exis
tē nō pnt 2 10 tnsmutatur ꝑ accidens
tnsmutatō subō in quo sunt ſꝫ q̄ gᵒ sit
que sunt intnsmutabilia p se 2 p ac
cidens ut corpa celestia ipa nō hnt
matiam nc in qua ſꝫ ipā sit solum
matia in qua ē motus :· Ad p̄m dō
q̄ illud dcm̄ poitū 12ᵒ metᵉ exponi
pōt q̄ phus dicit in fine eiusdē sc̄di
sic Omīs enī nā forsan matiaz ht
ex quo hrī nō pt q̄ in omnibꝫ nālibꝫ
sit matia que ē ps compoiti ymo ꝑ
hꝫ dc̄ forsan quia aliqua excludere
intendit q̄ facit vm eiusdē vtens
eodem mō loqūdi nc motus arguit
n subm̄ q̄m quia soli aīti sepit aīa
dina vtute opetit ſꝫ se moui ut patꝫ
in sacrameto altaris :· Ad 3ᵐ dicendum
q̄ ex illo dicto arꝫ nō pt cocludi q̄
ubicumqꝫ sunt linee 2 puncta sit m̄ cl
ē altā ps compoiti quia puncta et
linee nō sunt p se tm̄ nc ſꝫ quātitatis
quātitas aūt pt esse sine matia que
ē pars compoiti quia nc tale matia
pficit nisi rōne forme corꝰ cie igne
sbē sbꝫ ē corpis q̄ ē quātitas corpꝰ
unt q̄ ē suba magis ht q̄ sit corpꝰ
a forma quā a matia forma enim

Dat esse corporeum ignee sube ꝛ non
sisit aliq eius act⁹ eius corpus quidȝ
ꝛ no spe nl pphibȝ illud ee qm quamis
no hēat mat̃iaȝ pteni sui tale ē solū
lo ꝛc. Ad pᵐ pȝ g° adar ᵐ duo .i. pma
sunt pbant q incelo si mat̃ia alt̃ius
rōnis amat̃ia gnabilium loquendo de m̃
que ē alta pars compoiti q vtiqȝ vȝ nᶜ
tamē sequit̃ q sit eadem quia talis m̃
omo negat̃ esse incelo / pꝫ ē pȝ sic ad
argumentum inoppositum

Secundo quit̃ vtrum deus potuit pro
ducē mat̃iaȝ pma absqȝ oi forma
vel pductā conšuare patȝ q sit indepen
dependȝ vt vȝ in mat̃ia aforma qua
actus aplō ß deus pt face actus sine
subō vt insacinēto altaris g° ꝛc. Ite
quid q deus facit mediꝫ cause sc̃de
totum pt face sine eis Sȝ deꝰ conšuat
mat̃iaȝ inesse me^te forma tamq cā
sc̃a g° ꝛc. Inoppm ē quia sicut se habȝ
actuale adformā accñtem ita esse sble
adformā subalē / ß nullo mō pt fieri
q aliq hēat ee actuale sine forma
actuali sicut q aliquis sit albus sine
albedine / g° fieri no pt q aliq hēat
esse subale sine forma subali fieret aūt
hȝ si mat̃ia coīstēt absqȝ forma g° ꝛc.
Circa hȝ sunt due opiniones / pma q
deus pt face ꝛ conšuare mat̃iaȝ sn̄ for
ma dux assignat̃ rō pma talis est
omē pns vtute diua pt absolui a
posteriori mat̃ia aūt p se ē aliq ꝛ pq
ordine nature qua forma ut forma
omnis que ē in mat̃ia no cā creata sit
qua genita quia no deus sȝ de cū
creata m̃ scā ut vȝ dicē augꝰ xiij. libo
confess. ca° xxxiij. conšuare vtute diua
m̃ pt pducā ꝛ pductā conšuari sine for
Scd̄a rō talis ē sicut se hȝ cā adcam
p opari sic effectus adeffcm p ee eo q
esse effectus termiat opom cause ß m̃
pma ē effectus cause pme forma aūt
actualis quinqȝ pma inferior corp
aīa rōli ē effectus cause sc̃e Ergo sicut
se hȝ causa pma adcausas scās sm
opari. sic se hȝ mat̃ia pma sm esse
adcp̄ialȝ formā actualem ß cā pma
inopando no dependȝ nātio acausis
scis g° vt mat̃ia quātū adexiste de

pendȝ nātio aformis pt g° fieri ꝛ esse
sine quacūqȝ forma :· Sʒ his aūt no
obstantibȝ dicendū ē aliť q inpo^le ē
m̃ȝ coiste sine omī forma subali ꝛ
actuali Item nᶜ vȝ inpo^le ipaȝ exis
tē subforma actuali absqȝ omī for
subali pmū appȝ dup^r pmo aūt do
naturā m̃ᶜ que ē pꝫ compoiti de q
nūc loquimur ē q^a eius nō vt bnt di
cū q sit pura pō adesse vn̄ quitā
tor dᶜ q ipā sbat̃ inesse ꝛ hȝ ē nātm
nā aliť coīpā ꝛ forma no fieret vnū
pse ut deductū ē inpcedenti quone
exhoc sic m̃ si vȝ est pura pō actus
aūt m̃ᶜ ē forma g° si mat̃ia esset
actu sine omī forma sequet̃ q essȝ
actus sine omī actu q implicat cōt
dcōm si aūt m̃ essȝ pse eēt actu g° ꝛc.
Sc̃o appȝ idē sic esse coītie vl ē idē
q essencia rei vel a^d sisit idē tunc
dēmus sic vnū alti applicare q ac
alis essencia coītia sit idē cū eēn
que ē pō sine m̃ cōpleta no coītia
sit idē cū cōpleta essencia que ē co
positum tūc sic arᵉ mat̃ia no pt ac
tu existē sine actuali coītia qȝ
oppositum implicat cōtdcōm ß forma
ē essencia r^e actualis coītia p q
dictū ē g° ꝛc. Si no esse coītie sit
a^d abessencia sequit̃ quia esse exi
stentie vel ē suba vel actus si sit
suba cū no sit m̃ nᶜ compoitū erit
forma ꝛ sit idē q pns si vō sit actus
adhoc idem sequit̃ quia omne actus
abstū forma quedā ē ꝛ sic ẜ impli
cat cōtdcōne dicē q mat̃ia possit ee
sine omī forma subali ꝛ actuali c̃
saltē mat̃ia no possit ee sine esse
q ē forma aliqua sbalis vel ac
tualis :· Q aūt no possit esse sub
forma actuali absqȝ omī forma
subali pȝ dup^r pmo quia vȝ po^le
q aliq possit existē ꝛ carē actu
sui gnis quia existē inactu non
est nisi essentie inactu vnū q^d eȝ
aūt ē id q est eēnlit̃ actu partium
sui gnis ꝛ io no vȝ po^le q^d aliq^d
actu sit sine actu sui gnis ß actus
m̃ᶜ p generis sui ē subalis forma

Cum materia precedat agentis subiectum ut principium sit et forma substantialis ergo materia nullo modo potest existere sine forma substantiali. Ergo patet idem sit ex materia et forma que primo ei advenit per se sit unum per se. Sed ex materia et forma actuali non potest fieri unum per se ergo forma accidentalis non potest primo materie advenire secundum intentionem supponentium advenisse formam substantialem. Maior probatur quia ubi non est nisi unus actus ibi non est nisi simpliciter unum per se et actus non sunt per se et simpliciter quia ibi sunt plures actus. Sed in proposito ex materia et prima forma que ei advenit non est nisi unus actus quia materia secundum se est pura potentia ergo et cetera. Minor similiter probatur scilicet quod ex materia et forma actuali non possit fieri unum per se tamen quia sunt diversorum generum et talia non constituunt unum per se quia tunc si ex materia et forma actuali fieret unum per essentiam quod est unum simpliciter et per se ista nulla forma non esset accidentalis quia accidens nunquam dat primam entitatem rei existentis. Cum dicitur actus qui accedens ... iam in esse constituta et iterum nullum compositum per accidens est unum nisi per accidens quia ab eodem habet res esse et unum esse. Sed in proposito ex materia et forma sola accidentali non haberet esse nisi per accidens scilicet per ... formam ergo non est unum nisi per accidens et non per se sive per essentiam et hec sunt minora. Secundum quod principalis scilicet quod forma accidentalis non primo advenire materie secundum intentionem supponentium in materia formam substantialem nullo igitur modo potest materia actu existere sine aliqua substantiali. Rationes contrarie opinionis non concludunt quod enim primo dicitur quod virtute divina causa prius potest esse sine posteriori verum est ubi neutrum eorum est actus vel ... actuum esse eius per se ... includit actuum. Si vero unum sit potentia et reliquum actus non est verum quia ex hoc quod potentia potest sine actu poni ad esse actu sit actu quod implicat contradictionem sicut autem esset si poneretur materia sine forma et cetera. Et cum secundo dicitur quod causa prima in operando non dependet a causis secundis verum est secundum intentionem philosophi unam operationem divinam ab alia eius operatione dependere et unum operatum ab alio et ideo non est mirum quod in productione materie vel

conservatione eius cause secunde operentur producendo formas sub quibus materia sit quia Deus potest eas producere. Sed necessarium quod vel Deus eas producat sicut produxit primas formas sub quibus et cum quibus materiam produxit vel quod ex eius ordinatione cause secunde eas producant et hoc est propter necessariam dependentiam materie a forma actuali existentia. Ad tertium principalis dicendum ad primum quod plus dependet materia a forma secundum actualem existentiam quam actus ab eo quia materia est pura potentia, actus vero actus et ideo plus repugnat materie per se existere quam actui. Ad quartum dicendum quod quidquid Deus facit mediantibus causis secundis efficientibus potest facere sine eis sed non est verum de mediis causis formalibus. Non enim potest facere album sine albedine et idem est intelligendum de similibus quia non potest facere aliquid sine corpore et causa est quia materia et forma sunt intrinseca rebus et ideo ab ipsis excludi non possunt agentis autem semper est extrinsecus propter quod virtute divina excludi potest a causalitate rei absque implicatione contradictionis. Forma autem se licet ad actualem existentiam materie sicut causa formalis et non sit efficiens ideo et cetera. Et addendum quod forma non est causa formalis materie sed eius forma tamen compositi autem est causa formalis ut dicit ... VI metaphysice sive hic ... causis materia non est compositum seu totum nos vel dicendum quod forma non est causa formalis materie absolute est tamen causa formalis materie actu existentis quod includit id quod existit et quo existit et hoc est verum compositum cuius causa formalis est ipsa forma sicut albedo non est causa formalis corporis sed forma tamen corporis vero albi quod includit totum aggregatum ex corpore et albedine est causa formalis. Dis. 13.

Prima autem distinctionis opus ... Postquam determinavit magister de creatione primordio originali, hic prosequitur de creaturis specialiter et dividitur in duas partes. Primo determinat de operibus pertinentibus ad distinctionem et de pertinentibus ad operationem ornamentum. Secunda incipit in principio xv d. Dixit etiam Deus producant aque reptile etc. Prima in tres: primo determinat de opere prime diei, secundo de opere secunde, tertio de operatione tertie. Secunda incipit in principio xiiii d. Dixit quoque Deus fiat firmamentum. Tertia incipit in medio eius dis. Dixit Deus congregentur aque. Prima est

pu lc· ꝛ dividitur in partes duas primo dicit
de opone prime diei quantum ad rem pdu
ctam secundo quantum ad productionis conditionem secunda
ibi In primo investigandum est prima
dividitur in sex primo determinat lucis producti
onem secundo inquirit rei producte conditionem
ipse 3o conditionem eiusdem rei quantum
ad locum 4o conditionem eiusdem quantum
ad effectum qui est facere diem 5o de ordine
partium ad invicem Sexto inquirit conditio
lucis quantum ad sufficientiam ꝛ duratione ꝛ· i
si queritur qualis lux fuit 3a ibi Secundo
queritur ubi facta est lux 4a ibi Sed notandum
quod dies quinta ibi ꝛ etc est naturalis ordo sexta
ibi Solet autem queri quare factus est sol
Secunda autem pars principalis in qua inquirit
productionis modum vel conditionem dividitur in du
primo movet unam questionem ꝛ solvit secundo
movet aliam ꝛ solvit ꝛ tamen sed quandam erro
neam solutionem excludens 3a ibi Sed hic queri
solet quomodo ꝛ hec est divisio ꝛ summa lectionis
integralis :· In speciali sic procedit magister ꝛ quo
primo quod prima rerum distinctionis fuit lux que
certe hec manifestare postea querit utrum
illa lux fuit corporalis vel spiritualis ꝛ
videtur quod utroque modo potuit esse si enim
spiritualis fuit significat formationem naturae angelicae
post eam que prius producta fuit informis secundum
opinionem unam si vero fuit corporalis corpus
lucidum fuisse intelligitur quod non de medio
sed dependente iam formatum fuit antequam
nullus fuit dies postea querit ubi facta
fuit illa lux ꝛ videtur quod sol modo positus
est que lux locum ꝛ vicem solis tenens
motu suo diem faciebat ꝛ noctem nec
ab aqua tunc impediebatur propter ipsarum aquarum
raritatem sicut per immissionem olei aqua
quodam modo illustratur faciunt homines
qui ad mare profundum inquirunt postea
dicit quod dies potest duplici modo accipi uno
modo pro parte lucis illuminante alio modo pro parte
illuminatione 3o modo pro spacio xxiiii horarum
ꝛ subdit quod primus dies habuit vesperam sed
non mane quia non habuit lucem obscuram
sed clara luce incepit alii ad dies habuit
vesperam ꝛ mane quorum quilibet a suo ma
ne incipiens usque ad alterius mane tende
batur postea dicit quod naturali ordine de
bent dies computari in mane sed propter
misterium quoddam signum a vespera computa
in vespere postea querit si lux illa suffi
ciebat ad illuminationem quare factus est sol ꝛ
videtur quod illa lux superiores tantum partes
illuminabat non tamen clare ut modo sol
ꝛ ideo necessarius est sol ꝛ ideo oportebat ad il
luminationem inferiorum fieri solem vel si omnia
illuminabat non tamen clare ut modo sol ꝛ ideo
necessarius est sol qui formatus est de illa
luce ꝛ inseparabiliter sed eam est coniunctam
postea querit qualiter deus dixit ꝛ videtur
quod ab eterno in verbo disponendo non tamen
temporaliter sono vocis loquendo ultimo querit
quomodo pater dicitur operari per filium ꝛ in filio di
cunt autem quidam heretici quod hoc ideo est quia
filius est instrumentum patris in operando
quod quidem erroneum esse dicunt magistri sa
nctus dicit pater operari maligna persona significatur
in similitudine operis personarum ꝛ auctoritas unius
persone vel alterius ꝛ propter hoc non dicitur filius opa
ri per patrem sicut pater per filium subdit etiam
aliam rationem quia pater dicitur operari per filium quia
eum genuit operatorem ꝛ nihil ꝛ cetera

Quarta distinctio xiii· queritur primo utrum lumen
sit corpus ꝛ videtur quod sic quia quecumque
coniunguntur ꝛ separantur manentia eadem
numero sunt corpora ꝛ non corporum accidentia
quia accidens non mutat subiectum sed duo
lumina diversorum luminarium puta duarum can
delarum coniunguntur ꝛ separantur ergo etc Maior
probatur per Ar· ii· ca· de ce· et mu· qui dicit
quod lumina infusa sunt unus Minor probatur
per experientiam quia unum corpus opacum oppositum
duobus luminaribus causat duas
umbras que non essent nisi esset unum
de duo lumina quia umbra non est nisi
privatio luminis Item a duobus luminaribus
quorum lumina transeunt per unum foramen
sunt duo fulgores in pariete opposito quod
non esset nisi in foramine uno coniungerentur
subitque manent distincta et cetera
ergo etc Item pro opposito quare lumen
non dicitur corpus esse est quia simul est cum
aere duo autem corpora non possunt esse
simul sed probo quod hoc non obstet quia ferrum
ignitum non solum in superficie sed in profundo
sic arguitur In ferro ignito sunt ignis
ꝛ tamen ignitum non occupat maiorem locum
quam prius ergo simul sunt in loco ignis
ꝛ ferrum ergo etc In oppositum est philosophus ii°
de anima ꝛ autem· vi· ubi ꝛ dicunt qui
dicunt lucem esse qualitatem ignis Respondeo quod
ista licet non habeat magnam difficultatem
est tamen multum exquisite tractata ꝛ a philosophis
ꝛ a doctoribus aliis nec credo huius esse
aliam causam nisi errores antiquorum

Circa materiam qui fuerunt duo vnum aliquorum dicencium lumen esse defluxionem corporum subtilium a sole et stellis et patet esse falsum primo ex parte corporum aquibus ponuntur effluere quia illa corpora vel effluerent a sole et stellis que resoluuntur ab ipsis vel quia abeis de nouo creantur non quia resoluuntur ab ipsis iam enim per continuam resolucionem consumpta vel saltem non videtur diminuta esse ut corpora solis et stellarum nisi forte fabulose dicatur quod ex vaporibus eleuantibus cibarentur ad restauracionem deperditi :· Item non potest dici quod de nouo causantur quia vel hoc esset creacionem de nouo facta et tunc illuminacio non esset accio pure naturalis ymmo pure diuina quod est absurdum vel corrupta sente illum et tunc contingeret vnum sit corporis alterius contrario lumine in toto medio oportet aliquod aliud corpus unde proporcionatur corrum pi et obtenebrato medio ex corrupcione luminis alia corpora proporcionantur generari non solum apud nos sed et in celo quia ibi inveniuntur nomine illuminacionis sicut proximum illuminata papiere que omnia sunt inconveniencia nisi forte quis dicat quod illa corpora de nouo non corrumpuntur sed miscentur cum corpore luminoso puta cum sole lato nunc superius nunc in inferiori emisperio sed non illud potest dici quia non solum obtenebratur medium ex ablacione corporis luminosi sed et ex interposicione corporis opaci contra corpus luminosum puta contra candelam non videtur quod lumen contingeret contra candelam quia non apparet in medio tantum claritas maior post quam ante :· Secundo apparet idem ex parte medii in quo lumen recipitur quia duo corpora non possunt simul esse per naturam sed lumen simul est cum aere aer autem est corpus ergo impossibile est lumen esse corpus nec potest dici quod in aere sunt pori in quibus recipitur lumen quia obtenebrato aere oportet poros remanere vacuos nisi forte dicatur quod eciam tenebra esset corpus quod est falsum :· Item aer non totus illuminatur sed solum in poris eius reciperetur lumen cuius oppositum docet sensus :· 3° apparet idem ex parte sensus motus quia si lumen esset corpus illuminacio esset motus localis motus autem localis non potest subito esse sed mocio sit in tempore et successiue quod non conuenit

In illuminacione nec potest dici quod illuminacio fiat in tempore sed imperceptibili quia et si successio aliqua possit latere per modicum spacium propter sui velocitatem non tamen per totum spacium sicut est ab oriente in occidente in quo tamen latet successio illuminacionis patet ergo ex omnibus hiis lumen non esse corpus :· Fuerunt autem alii qui dixerunt lucem in sole esse formam eius substancialem sed lumen in aere esse accidens quod et esse non potest propter duo primum est quia in accione vniuoca principium accionis et terminus sunt eiusdem speciei sed accio qua lucens in se illuminat aerem est accio vniuoca sicut illa qua calens in se calefacit aliud ergo principium et terminus illuminacionis sunt eiusdem speciei hec autem sunt lux in sole et lumen in aere ergo si vnum est accidens et reliquum :· Secundum est quia nulla forma substancialis est sensibilis per se sed lux in sole est per se sensibilis ergo etc. :· dicendum est ergo simpliciter quod lux in sole lumen in aere et lumen sunt accidencia est enim lux qualitas per quam agunt corpora superiora in hec inferiora omne enim alterans agit per aliquam formam in ipso existentem sed in celo illa forma non potest esse substancialis que nunquam est inmediatum principium alteracionis ergo oportet quod sit aliqua qualitas et hec est lumen eius et quia habemus aliquid dignius racione scilicet experimentum sensus non oportet alias adducere raciones quo ad sensus :· Ad primum argumentum est videndum ad minorem per intencionem et applicatur per racionem dico dicendum quod condicionem separacionis luminum intellige per intensionem et remissionem luminis pluribus vel paucioribus luminaribus additis vel subtractis sicut est vnum tractus navis velocior vel tardior secundum multitudinem vel paucitatem trahencium ad radium plurium luminarium dico et adico ideo si propter luminarium distinccionem exprimitur quod addunt non valent primum de duabus vmbris non valet quia due vmbre non sunt in eadem parte medii sed in diuersis et ideo non agunt pluralitatem luminis in eadem parte medii sed in diuersis quod bene contingit sicut enim est alia pars albedinis in alia parte corporis ita et in lumine et hec medii et sic hec vel ad oppositum Si non dicatur quod ex opposito cuiuslibet duorum luminarium interposito corpore opaco est lumen minus quia in aliis partibus medii dico quod vnum est sed hoc non est propter separacionem luminis alicuius sed per remissionem luminis que in opposito cuiuslibet

luminaris est actio unius tantum et non duorum simul. Quod additur de lumine duorum luminarium transeunte per idem foramen et tamen faciente duos fulgores in pariete, dicendum quod lumina duorum luminarium in foramine in quo coniunguntur reguntur (?) unum lumen, tamen radii et fulgores ultra procedentes distinguuntur non per distinctionem vel separationem luminis in foramine existentis sed quia non ad eandem partem vult procedere actio utriusque luminaris sed procedit ad diversas partes propter corpus in quo est foramen utrique luminari vel altius et altius sicut impositum. Ad hoc dicendum quod in ferro ignito non est ignis in sua specie quam non potest esse nisi in materia extra sed est ibi dispositio ad formam ignis sed non dum ultima et perfecta.

Deinde quaeritur utrum lumen habeat esse reale vel intentionale in medio. Et videtur quod habeat solum esse intentionale quia nulla realis qualitas supposita sensui percipitur sed lumen immediate contingens pupillam a visu percipitur ergo etc. Item quod dat alii esse intentionale videtur debere et in se illud habere et lumen dat colori esse intentionale in medio ergo etc. Item qualitas realis remanet in subiecto in absentia producentis sed lumen non remanet in absentia luminaris ergo etc. In contrarium arguitur quia nulla forma intentionalis denominat subiectum in quo est sicut aer non dicitur coloratus propter intentionem quae est in medio, lumen autem denominat medium ergo etc. Item forma intentionalis non est principium in mutatione naturali sed solum alterius (?), sed lumen est principium in mutatione naturali puta calefactionis ergo etc. Esse intentionale potest accipi dupliciter. Uno modo prout contra esse reale et sic dicitur habere esse intentionale illa quae non sunt nisi per operationem intellectus sicut genera species et logicae intentiones et iste est proprius modus accipiendi intentionem et esse intentionale quia quae sunt a principiis realibus circumscripta operatione intellectus habent esse reale et non intentionale sed lumen et species coloris in medio sunt huiusmodi ergo etc. Alio modo dicitur aliquid habere esse intentionale large quia habet esse debile sed habere debile esse quia non habent esse suum simul sine permanentia sed in successione ut motus et tempus et huiusmodi non dicuntur habere esse intentionale aut si dicantur non competit tamen lumini vel speciei in medio habere tale esse intentionale quia

esse eorum totum est simul et non in successione. Tertio modo dicuntur aliqua habere esse debile quia ad sui conservationem requirunt praesentiam suae causae proximae naturalis, quod praeter modum dico quia angeli et ea quae immediate a deo producuntur requirunt ad sui conservationem praesentiam suae causae immediate scilicet dei et tamen non dicuntur habere esse debile, sed lumen et species coloris in medio licet habeant suum esse simul tamen quia requirunt praesentiam suae causae proximae et naturalis dicuntur habere esse debile et istud debile esse in medio dicitur intentionale, tamen ratio est quia non solum lumen in medio sed et lumen lunae et stellarum habent esse intentionale illuminatis et tamen nullus et tamen numquam dixit quod lumen lunae et stellarum habet esse intentionale. Quarto modo dicitur aliquid habere esse debile non solum per oppositionem ad actum proximum naturalem sed quia deficit a perfectione suae speciei et sic lumen et species in medio habent esse debile quod et potest dici aliquo modo intentionale quod patet quia ad suscipiendum magis et minus cooperatur dispositio subiecti ut natura libro primo de (?) xvii. Cum igitur propria et perfecta dispositio subiecti coloris sit esse terminatum ut patet ex coloribus (?) dicit philosophus libro de sensu et sensibili et sic quod color est extremitas perspicui in corpore terminato, propria ac perfecta dispositio subiecti luminis sit esse densum non dico opacum nihil enim lucet nisi densum, ideo impossibile est colorem vel lucem recipi secundum suum esse perfectum in medio non terminato perspicuo quo ad colorem vel in medio non denso quo ad lucem sed recipiuntur secundum esse debile sive imperfectum. Istud autem potest aliqualiter dici esse intentionale sicut enim dicitur est prius intentio perfecte ad actum animae pertinens primo potest quod aliquid dici intentionale quo anima tendit in aliud sed etiam alludit nomini intentionale enim dicitur quo in aliud tendit. Sed lumen in medio et species coloris sunt huiusmodi ratione enim suum esse imperfectum non terminat actum animae sed sunt id quo tendit in obiectum, non enim species coloris videtur sed color corporis ubi immediate est praesens ut quidam dicunt nec lumen in medio fit per se visum sed mediante ipso fertur visus in obiectum. Ergo tam lumen quam species possunt dici intentiones vel habere esse intentionale magis tamen species quam lumen quia habet esse minus perfectum et minus potest

tinuare actum simpliciter tamen talia lumine quam
spe̅s h̅nt esse reale :· Ad tercium primum
dicitur quod omne sensibile applicatum immediate or
gano sensus dum non immutet ipsum potest
sentiri quia nichil plus requiritur ad se
ciendum nisi immutato organi a sensibili
quod ergo corpus colatum suppositum oculis
non videatur causa est quia non potest immu
tari a colore nisi actu illuminatum et quia
corpus suppositum oculis prohibet
illuminationem pupille et organi visivi ideo
non videtur lumine enim attingens pupillam
ipsam immutat ideo videri potest et eadem racio
est de qualibet reali qualitate sensibili
immediate supposita sensui :· Ad secundum dicitur quod
lumine non dat colori esse intencionale
sed disposicio medii non tamen ut dictum est et si
daret non tamen oportet quod haberet talem nisi quo
essentiis multis modis potest deficere et prop
ter hoc causa esse eius intencionale est
esse imperfectum Item concessum est quod lumine
habet esse intencionale sicut species coloris
nec philosophus excluditur quin habeant esse reale
Ad tercium dicendum quod remanentia in sensibus ab
sencia cause producentis non est duc
qualitatis realis nec oportet principiam
cause facit aliquid esse intencionale
ut dictum fuit in corpore solummodo quare
sunt quedam qualitates habent requirunt
quedam vero non alias inquirendum erit :·
Ad tercium alterius partis ad primum dicendum
quod omnis forma denominat suum subiectum
tamen enim omnis forma subiecto suo dat esse
sed illud denominat ipsum continuatur et quod
dicitur quod aer non dicitur coloratus propter speciem
coloris que est in ipso dicendum quod verum est
quod color dat talem qualitatem subiecto esse
perfecto et quia illud esse non habet in aere
ideo non dicitur coloratus sicut lux dat talem
qualitatem subesse et quia id non habet
in aere ideo aer non dicitur lucens dicitur autem
illuminatus sicut et qualitas eius dicitur
lumine et idem esset de colore sed proprium nomen
esset ei impositum sed illud esse quo perficit
medium quia sub illo nomine denotaret
ipsum :· Ad secundum autem tamen dicitur quod forma inten
cionalis non est principium naturalis actionis
dicendum quod verum est de forma intencionali
primo modo dicta quia illa non est res
secundo modo ideo nullius realis operacionis
est principium sed est solum ratio principii in

sed rem intellectam formata in illius et
ponit lumine vel speciem esse tale formam
intencionale sed dum forme intencionales
propter esse imperfectum quod habent in medio racione cuius
sunt quod non fiunt actu anime sed medio hu
ius tendit anima in obiectum tales enim forme
intencionales tamen sunt vero res reales prin
cipium principium realium actionum non solum
animalium sed et naturalium naturalia et alias actiones
naturales sunt etc Distinctio XIV

Dixit quoque deus fiat firmamentum
Istud dicit magister de opere prime diei hic
determinat de opere secunde diei et tamen hic sequitur
illa pars ubi dicit de opere tercie diei et secunde
Dixit deus Et sic sunt due partes princi
pales in ista distinctione quarum prima dividitur in partes
duas primo ponit opus prime diei quod
est formacio firmamenti et exponit predictas
opiniones que sunt circa ipsum firmamentum
secundo movet questiones incidentes
circa firmamentum et motum celi et circa ea que
ad distinctionem operis secunde diei pertinent secundum ibi
teneri et solet cuius figure sit celum
hec est summa et divisio lectionis litteralis :· Ista pa
li non sic procedit et ponit quod firmamentum
secunda die factum est quod secundum bedam dicitur celum sy
dereum quod habet aquas inferiores se et sic dividit
aquas ab aquis licet quidam per celum ve
lint aerem intelligi quod quidem celum syde
reum sed quosdam est nature aquee sed secundum vero
alios nature ignee quomodo non autem supra
celum possunt esse aque dicitur quod hoc est
divina virtute nec est inconveniens cum videamus
aquas evaporari et elevari in altum
sic potest esse ut supra firmamentum ut glacies
soliditate aque suspendantur quales autem
sunt et ad quid condite ille scilicet novit qui
condidit :· Postea querit cuius figure sit
celum et utrum sed hic pastores docere noluit
eo quod non multum saluti prodest quamvis ipsi scien
ciam concluserunt utrum celum stet an mo
veatur utrumque videtur inquirens si enim movetur
non est firmamentum Si vero stat non movetur
sydera et querit quod est si movetur dicitur tamen potest
firmamentum propter firmitatem Si vero stat prin
cipio motu sydera exhibit et quare benedictio
secunde diei pretermittitur et quare in operibus secunde
diei non est dictum ut vidit deus quod esset bo
num et videtur quod est forte propter quandam misticam
significacionem quia binarius numerus est signum
alteritatis et signum divisionis Ultimo
ponit opus tercie diei quod fuit congregatio
aquarum in unum locum que sub celo sunt

per quam congregationem terra arida apparuit que quidem congregatio fieri potuit vel quia concavitates terre submiserunt aque vel quia inspissate fuerunt et sic sunt multe congregationes aquarum cum proximitate earum adinvicem dicuntur convenisse in unum locum et nichil est contra

Questio xviii queritur primo utrum aliqui aque sint super celos et videtur quod non quia tunc maxime ignis et aer supervenirent sed nullus ponit ignem vel aerem super celos ergo multo minus aquam. In contrarium arguitur quia secundum Augustinum ii° super Genesim ad litteram maior est sacre scripture auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas sed sacra scriptura dicit expresse aquas esse super celos Genesis 1° Divisit aquas que erant sub firmamento ab hiis que erant super firmamentum sequitur quod vocavit deus firmamentum celum ergo etc. Ad istud quidam attendentes ad potentiam divinam que potest facere omne quod contradictionem non implicat dixerunt quod vere aque elementares sunt super celos et hoc contradictionem non implicet sed hoc rationabiliter refellit Augustinus ii super Genesim dicens quod in operibus sex dierum quibus natura instituta est non queritur quid deus facere possit sed quid in natura patiatur. Ideo alii dicunt quod aque elementares secundum naturam possunt esse et sunt super celum quod declarant multipliciter. Primo quia omnis qualitas corporum inferiorum habet reduci sicut in causam in aliquam virtutem corporum celestium sed ponatur aliquod celum aqueum vel aque super celos ergo etc. Consequentia minor probatur quia celum non potest causare frigiditatem per motum suum localem quia motus localis non habet infrigidare sed magis ignire ut dicitur secundo celi et mundi. Item nec per lumen per eandem rationem ergo oportet quod hoc faciat per hoc quod est aqueum aqua enim cum sit primo frigida videtur esse causa frigiditatis in aliis ergo etc. Secundo quia eidem rei competit diversis motus diversis sicut oleum quod ascendit in aqua descendit in aere ergo eodem modo possibile est quod aqua que ratione aeris habet descendere ratione celi habet ascendere vel stare et ideo non est timendum quod cadat. Tertio quia velocitas motus circuli impedit ne scutella plena aqua posita in circulo cadat vel aqua in ea contenta sed motus celi est velocior quam motus circularis circuli apud nos ergo potest prohibere casum aque. Quarto quia distantia corporis naturalis a loco suo naturali minuit eius inclinationem ad locum et ad motum et ideo motus naturalis intensior est in fine quam in principio sed aque super celum maxime distant a loco suo naturali ergo minime inclinantur ad deorsum et sic idem quod prius. Quamvis sit de aque rationes tamen iste nichil valent quod cum primo dicitur quod corpus celeste non potest causare frigiditatem nisi sit aqueum formaliter et cum dicitur quod non per motum sic ita nec per lumen falsum est lumen enim de se non habet nisi illuminare sed in virtute corporis cuius est habet calefacere si sit corpus calidum virtualiter ut sol mars et huiusmodi vel frigefacere si sit planeta virtualis frigida per primum frigidum formaliter puta per aquam vel celum aqueum sed per primum frigidum virtualiter et ideo procedit magis contra eos quia si esset celum aqueum non causaret frigiditatem per motum ut dictum est nec per lumen quia non esset luminosum sed solum dyaphanum et si esset luminosum calefaceret et non infrigidaret ut dictum est nec per suam frigiditatem formalem quia corpus non agit in distans nisi agendo in propinquum sed illa frigiditas non reciperetur in corporibus mediis qui non sunt capaces peregrine impressionis ut dicitur primo metheororum ergo impossibile est quod celum dato quod esset aqueum quod immediate causaret frigiditatem in hiis inferioribus per frigiditatem que esset in ipso. Secunde rationes etiam non probant quod aque sint ibi vel possint esse per naturam sed solum quod si ibi essent non caderent quod certe tamen non oportet nec probare quia cum sphera undarum tangeret medium nisi sit divisibilis. Ad secundam nulla dubitatio si sint aliqua corpora essent aque nullo modo possent cadere in terram nec istud probant ille rationes. Sufficit quod cum oleum in aere descendat in aqua non ascendat causa est quia oleum corpus mixtum est in quo est multum de humido aereo ratione cuius ascendit positum in aqua et est in eo situm terrestre ratione cuius descendit in aere sed autem hoc non potest de aqua elementari cum sit corpus simplex et iterum

quod descendit in rariori nichil prohibet ascendere in grossiori et densiori ut patet de oleo respectu aeris et aque. Sed econtra est quod illud quod descendit in densiori ascendat in rariori vel subtiliori. Celum autem est minus subtilius quam quecumque corpora elementaria, ideo nulla probabilitas est quod aque naturaliter descendant in aere ascendant vel stent in celo. Ex tertio et secundo dicto quod velocitas motus prohibet talium gravium descensum in nullo est ad propositum, quia istud locum habet in igne posito infra circulum vel speram, non autem in igni posito super circulum vel speram; descensum enim eius ad medium spere vel circuli prohibet soliditas spere vel circuli, et ideo istorum possibilitas aliquid valere si ponerentur aque infra concavum orbis lune, sed ponendo eas super celum nichil valet ad propositum. Ex non ultimo dicto quod distancia a loco naturali minuit inclinationem motus est tamen enim inclinatio gravis et levis ad loca sua sequuntur formam gravitatis et levitatis, manentibus eisdem formis manet eadem inclinatio, nec propinquitas vel distancia a loco per se facit aliquid ad hoc. Quod ergo motus naturalis sit intensior in fine quam in principio causa est minor resistencia medii supposita eadem inclinatione mobilis, quanto enim aer terre est propinquior tanto est magis levis et magis intendit contra motum gravis. Idem intelligendum est circa leve. Dicendum ergo aliter ad questionem quod sicut sumus accipiendo proprie, potest concedi quod super celos non sunt aque elementares sed aque dicte metaphorice. Si vero celum accipiatur metaphorice pro parte aeris in qua condensantur nubes, quod celum et firmamentum aliquando dici potest, sic super celum sunt vere aque elementares. Primum patet quia supra lunam non est locus generationis et corruptionis, unde dicitur quod super lunam non est malum. Et si super celum proprie dictum essent vere aque elementares ibi esset locus generationis et corruptionis et consequenter ibi aliquid generaretur et corrumperetur, ergo etc. Probatio minoris: quia si aque essent inter duas speras primi motus et lune corporum celestium possent calefieri et rarefieri ultra quod convenit forme aque et sic eis corruptis aliquid adgeneraretur, puta aer vel ignis.

Non sunt ergo super celum aque elementares, sunt tamen ibi aque dicte metaphorice ratione similitudinis quam habent cum aqua in quibusdam proprietatibus. Est enim aqua dyaphana et non lucida, que duo conveniunt celo; sed ultra hoc aqua quedam maiorem habet stabilitatem quam aqua. Hec autem proprietates conveniunt none spere quam nos celum cristallinum vocamus, et eadem ratione potest dici aqueum. Secundum patet quia cum celum vocetur pars aeris in qua condensantur nubes, sic clarum est quod aque elementares sunt supra celum que ibi vaporabiliter [...] virtute solis et stellarum; eadem ratione potest dici firmamentum propter spissitudinem et aliqualem soliditatem. Unde Augustinus super Genesim ad litteram hanc expositionem quamvis dicat hanc considerationem laude dignissimam. Ideo vide firmamentum equivoce vel analogice sumitur cum dicitur Genesis primo: divisit aquas que erant sub firmamento etc., et cum dicitur inferius quarte diei: quod posuit stellas in firmamento celi. Firmamentum primo modo sumptum est celum sed in incipatione(?) adaptatione designandum dicit idem quod vocavit deus firmamentum celum, sed sic sumptum est celum vere proprie et adaptatione designandum dicit secundo: Et quod posuit stellas in firmamento celi, id est quod est celum. Ex his patet solutio ad rationem principalem, quod cum non solum aqua sed ignis et aer sint super celum metaphorice dictum, sed est super partem aeris in qua nubes densantur, sed nullus istorum ponitur super celum proprie sumptum nisi in parte metaphorice sumatur; aqua enim et ignis metaphorice sumpta sunt super celos proprie dictos, quia celum empireum dicitur igneum metaphorice et nona spera dicitur celum aqueum.

Secundo queritur utrum motus celi sit naturalis. Et videtur quod sit primum(?): secundo celi et mundi qui dicitur quod cuiuslibet corporis naturalis est aliquis motus naturalis, sed celum est corpus naturale, ergo etc. Item etiam ii physicorum dicitur quod natura est principium motus in eo in quo est, sed corporis celestis natura aliquid sit, ergo etc. In contrarium est quia motus naturalis non est nisi corporis existentis extra suum locum naturalem et tendentis ad quietem naturalem in loco suo, sed celum non est extra locum suum, ergo etc. Ad hoc dicendum quod motus celi non est naturalis nec ab intrinseca

pnt anima dicit subiectum viuente vni
tam nec ratione forme sed est abusiuum sim
pz quia natura corporis simplicis inclinat
ad vnum motum et simplicem Sz in celo non
est vnus motus sed plures non solum in
diuersis speris sed in eadem et in eodem pla
neta et tamen celum est corpus simplex
ergo et cetera Minor pz motus enim nal cor
pudz forme mo. que inclinat ad mo
tum et 2o licet forma mixti que virtute co
tinet formas mixtibilium posset in
clinare ad motum secundum omnes differentias loci
pp quod et motus agenti non est soli suffi
quia non est solum in virtute ignis ut ali
qui crediderunt sed est ad omnem differentiam positionis
quia est a forma planete que est forma
mixti tamen forma corporis simplicis ad vnum
solum inclinat Minor pz quia spere
planetarum non solum mouentur ab oriente
in occidente motu diurno sed e contrario
ut patet ad sensum precipue in sole et
luna in eodem et planeta per motum spere sue
primo motus sed excentrici et epicicli ut
magis patebit in sequenti questione nec potest
dici quod spere dicuntur spere sicut celum et non mo
uentur diuersis motibus quia sequitur quod
esset plura corpora simplicia quia quilibet
et iterum planeta est densa sue spere ut dicitur
2o celi et mundi et tamen habet aliquem motum
a motu spere et iterum omnes spere equantur ad
vorticem conueniunt sed spere planetarum con
ueniunt secundum speciem saltem motus ergo non
arguunt diuersitatem speciei tamen omnes mouentur
ad eandem partem ergo et cetera Ex quo patet ideo si
motus est nalis ex qualitate mobilis
ad eum sed qualitas mobilis ad locum
non potest causare motum in loco ergo et cetera
Minor probatur quia sicut est in animalibus
anime sic est quod bonum conueniens si sit presens
al causet delectationem que est quies ane
et non desiderium quod est quasi motus simili
ter in animalibus nec conueniens locatum in loco
causat quietem in loco et non motum
3o quia si motus celi esset nal quies
in eodem loco esset violenta et ita cum
celum ipsum mundi cessaret a motu quies
illa esset violenta quod est inconueniens
quia tunc celum non erit in deteriori condicio
ne sed meliori Item motus nalis
est a dante formam quia generata non or
dire aliquam motorem pse sed solum quod reo
neat plures si sit ipse. Sz celo dicit

alius motus pse secundum mixtum ergo et cetera
est ergo motus celi in spere nec tamen est
contra naturam quia non est in oppositum
inclinationis nec tamen natura eius
ad nullum motum inclinet ex quo dicitur
naturalis pt tamen dici nalis secundum quedam
adoptacionem et conuenientiam quoniam est
enim ut corpus celeste quod neque graue
est neque leue mouetur tali motu per
quem non accedit ad medium ut grauia
nec recedit a medio ut leuia et talis
est motus circularis Tertium pz scilicet quod ce
lum non mouetur ab anima sibi vnita
in ratione forme quia si vna compor
eius tacta ... in celo non componitur
et forme sed dato quod esset et quod illa forma
esset anima adhuc probo quod non mouetur
ab ipsa quia tamen idem secundum idem non pos
sit esse mouens et motum primo oportet
motum ex se diuidi in partem que mouetur
et partem que mouet ut dicitur viii phisicorum
pars que mouet aut est forma et
que mouetur esset materia cum per vna
quantitatiua composita ex materia et forma mo
uet alia partem quantitatiuam ad impri-
mum sit sit in animalibus primum non
potest dici quia materia per se non potest habere mo
tum tamen per se non sit quanta ut per se
sit solum actiuus quod requiritur ad motum
precipue localem nec forma vniuersalis mixti potest
habere rationem motoris quia forma et
agens non coincidunt in idem secundum numerum re
cipiendo non tamen celi vniuersalis mixti ipsa se
habeat ut forma et quod quia erat esse in illo
non potest habere rationem agentis que est vnde
principium motus nec sic potest dici quod mouens
et motum sunt coniuncta et non continua
ut dicitur viii phisicorum sed partes quantitatiue
celi exceptis forte corporibus planetarum
sunt continue et non contacte ergo et cetera
Ex quibus patet 3 quod celum mouetur ab
intelligentia quia omne quod mouetur ab alio
mouetur sed celum mouetur et non a natura
vel a dante naturam ut probatum est ipso
ergo ... nec ab anima coniuncta ut probatum
est ipso relinquitur ergo quod ab intelligentia et pro
batur quia quia cum motus celi non
sit nalis nec violentus oportet quod sit
voluntarius vo.te intelligentie coniuncti
vel separati Ad rationes patet solutio non
enim cuiuslibet corporis nalis oportet esse

aliquem motum naturalem nisi haberet successum naturalem utrumque enim ponitur in diffinitione nature scilicet quod est principium motus et quietis et hec duo solum competunt corruptibilibus etc.

Tertio queritur an stelle moveantur solum motu spere vel per se habeant proprium motum. Et videtur quod non habeant proprium motum quia sicut celum est ingenerabile et incorruptibile ita et indivisibile cum divisio sit via ad corruptionem. Sed si stelle moverentur motu proprio celum divideretur quia non fierent in celo eundem situm ergo etc. Item motus celi est circularis. Sed si stelle haberent motum proprium ille non esset circularis ergo minor probatur quia quod movetur circulariter non mutat locum stelle aut si haberent motum proprium ad totum mutarent locum. Ideo etc.

Oppositum est Ptholomeus et alii astrologi. Pro stellarum quedam sunt in octava spera que dicuntur fixe alie non sunt infixe orbibus suis et dicuntur planete nec sunt in eadem spera. De primis dico quod moventur solum motu octave spere quia frustra ponerentur plures motus ubi sufficit unus sed omnia apparentia circa stellas fixas optime salvantur ponendo eas moveri motu ~~octave~~ solum motu octave spere quia stelle fixe semper servant eandem elongationem et approximationem ad invicem quia optime salvantur ponendo quod solum moveantur in fixe spere sue ergo etc. De planetis dico quia quod dicit ille idem capitulo 2o celi et mundi tunc vius dicunt astrologi ponentes ipsos moveri per eccentricos et epiciclos et deferentes apparentia quia stella que movetur solum motu spere non potest quandoque magis quandoque minus ad terram appropinquare quia omnes partes sunt concentrice sed planete quandoque appropinquant ad terram magis uno tempore quam alio ut patet per experientia astrologorum et etiam quod coacti sunt astrologi ponere motum planetarum in circulis eccentricis quorum una pars maxime removetur a terra et dicitur aux sive elevatio altera vero maxime accedit ad terram et dicitur oppositum augis. Similiter patet de epiciclis quia si planete moverentur solum motu spere cum spere planetarum moveantur ab occidente in orientem nisi planeta aliqua nocte esset oppositum alicui fixe. Sequenti nocte debet ipsam antecedere versus orientem. Videmus autem in multis planetis quod contrarium procedunt enim versus occidentem ergo per motum spere oportet ponere motum retrogradationis quod sit in epiciclis nam planeta est retrogradus stationarius vel directus. Ad primum argumentum dico quod non oportet celum dividi ponendo proprium motum planetarum in eccentricis et epiciclis habendo bonam ymaginationem eorum ponitur enim eccentricus circulus infra duas superficies spere ex una parte una mediantes magis accedit ad superficiem spere continentem altera non adequata et movetur circulus infra speram cum sit spere contiguus et non continuus et motum eius movetur planeta tamquam pars eius. Pars planeta dico ubi eccentricum sine epiciclo sicut est sol si homo habeat epiciclum cum eccentrico tunc epiciclum ponitur moveri in eccentrico per modum quo ponitur eccentricus moveri ipsa epiciclus est corpus sperale infra eccentricum contactum et non continuum et ideo potest in eccentrico habere suum motum proprium sperale cuius epicicli pars est planeta et sic ponendo non oportet celum dividi sed et si divideretur non sequitur quod esset corruptibile quia divisio non via ad corruptionem nisi quando per divisionem non sit potest resistere contrario agenti sicut contingit. Celum autem non habet contrarium propter quod nec continuum neque divisum corrumpitur. Ad secundum dico quod motus celi non est naturalis ut consimilis est in proprie contentione et ideo nichil prohibet planetam moveri alio motu quam circulari nec tamen erit contra naturam sed solum preter naturam etiam ponendo planetas moveri solum motu suorum eccentricorum et epiciclorum nullus enim motus erit nisi circularis quia eccentricus movetur circulariter similiter et epiciclus secus autem esset si planeta per se proprium motum haberet tunc enim motus eius non esset circularis licet esset in circulo.

Quarto queritur utrum celum sit figure sphērice et videtur quod non quia figura quadrata magis congruit simili quam rotunda. Sed celum est corpus simplicissimum ergo etc. Oppositum est primo celi et mundi

Secundo quidam dixerunt quod celum est figure semicircularis quia nunquam apparet nobis nisi dimidia spera. Sed istud non valet quia cum celum moveatur ab oriente in occidentem et rediens in oriente ut apparet ex motu astrorum sequeretur quod quandoque totaliter appareret. Sed autem est satis falsum dicendum ergo quod est figure sperice quod patet. Primo quia figura debetur primo corpori. Sed inter omnes figuras solidas prima est sperica. Celum autem est primum corpus ergo etc. Minor probatur quia naturaliter unum prius est multitudine et simplex composito. Sed sola figura sperica inter figuras solidas continetur una superficie sicut inter figuras superficiales solus circulus continetur una linea, cetere autem pluribus ergo etc.

Secundo quia figura capacissima congruit celo quod continet omnia. Quoniam quecumque alia figura contenta lineis vel superficiebus ergo etc. Et hec tamen solum concludit quod celum sit figure sperice secundum suum convexum. Sed quod continet omnia inferiora deorsum et non secundum suum concavum.

Tertio quia si celum esset alterius figure quam sperice contingeret quandoque quod corpus esset sine loco et locus sine corpore quia extra celum nichil sit nec corpus nec locus et celum continue movetur. Si esset figure angularis et anguli prominerent ceteris partibus contingeret per motum celi partes planas venire ad locum angulorum et tunc remaneret aliquid vacuum et e contra anguli venientes ad loca planarum partium ultra procederent in vacuum. Sed circa quintum secundum opinionem theologorum locum non habet quia ponunt ultimum celum scilicet empireum non moveri, cetere autem rationes sunt probabiles et non necessarie. Eadem in oppositum dicendum quod si figura quadrata magis congruit firmitati et hec proprie insignibus non autem firmitatis huiusmodi, celum autem vel firmamentum habet firmitatem huiusmodi non status in celum empireum et illa habet non a figura sed a natura que ad nullum motum inclinatur nec habet motorem sibi deputatum ut alie spere. Dis. 14

Secundum dixit deus fiat luminaria. Superius determinavit magister de operibus pertinentibus ad distinctionem; hic nunc determinat de operibus pertinentibus ad ornatum. Circa quod sciendum quod sicut tres dies assignantur operibus distinctionis, sic tres assignantur operibus ornatus. Dividitur prima pars in tres. Primo determinat de opere quarti diei; secundo determinat de quinti diei; tertio subiungit de quiete septime diei. Secunda ibi: Et nunc de formatione hominis tractemus. Tertia ibi: Jam de septime diei requie. Prima dividitur in tres. Primo determinat de opere quarte diei. Secundo de opere quinte diei. Tertio de opere sexte diei. Secunda ibi: Dixit deus producant aque. Tertia ibi: Sexto die dixit deus producat terra animam viventem.

Prima istarum dividitur in tres. Primo distinguit opera dierum ad invicem. Secundo determinat opus quarte diei. Tertio determinat quedam pertinentia ad illud. Secunda ibi: Quarta autem die celum terre elementis. Tertia ibi: Quod autem subditur et sint in signa. Tertia vero pars in qua determinat de opere septime diei dividitur in tres partes. Primo exponit quod deus quievit postquam opera complevit. Secundo quid sit diem sanctificare. Secunda ibi: Et est quod vii die. Tertia ibi: Iam etiam diem sanctificasse. Et hec est divisio et summa littere in generali.

In speciali vero sic procedit magister et ponit primo quod primis tribus diebus sine partibus est distincta universa machina mundi. Prima enim die facta est lux que universa illustrabat. Secunda die facta est distinctio superioris partis mundi id est celestis. Tertia die facta est distinctio partis inferioris scilicet elementaris. Quarta vero die ornatum est firmamentum sole luna et stellis.

Postea dicit quod celum quarta die ante alia ornatur quia prius et dignius in quo quidem sunt sidera locata a dispositoris parte illuminatorum ad hominum et quorundam animalium utilitatem et adiuvet decorem. Postea quod sidera et celi luminaria dicuntur facta in signa et tempora; et signa quidem aeris qualitatem vel aeree qualitatis vicissitudinem signant scilicet serenitatis et tempestatis. Tempora vero quia temporis partes distinguunt et tempora vel sunt in signa et tempora id est distinctorum horarum temporum quia suo motu horarum momenta notificant. Postea dicit quod de opere quinte diei ornate sunt aque et aer quia opus illius diei formatio piscium et avium de eadem materia scilicet de aquis. Postea dicit quod de opere sexte diei ornata sunt terra iumentis reptilibus et bestiis. Aliud subdit autem de animalibus venenosis quod creata sunt innoxia sed propter peccatum facta sunt noxia et de quibusdam aliis minutis animalibus dicit quod ea que ex elementis nascuntur tunc sunt creata, illa vero que ex corporibus non radi-

quod homo factus est tamquam dominus et possessor creaturarum ultimo. Postea ponit solutionem predictarum opinionum. Circa dicta ei disponit quod predictis mineralia omnia formata sunt ut supra dictum. Alii non dicunt omnia simul esse producta vel formata ut principales partes mundi vel minores ut non principales partes unde per sex dies sex rerum genera vel distinctionum signata dicunt quia distinctionem legis lator ponit rudi populo ipsi cum loquebatur cum descendendo vix potuit subtiliter dividere loquendo temporibus quod deus operando temporibus non divisit. Postea dicit quod alia die scilicet deus requievisse quia ultimus deus creaturam non condidit quod in se vel multiplicat vel in suo simili producta non fuit. Postea dicit quod deus complevisse opus vi. diei quia omnia perfecit et a die requievit secundum autem hebraicam veritatem dicitur opus suum alio die complevisse quia ultimum operis scilicet sanctificationem et benedictionem adhibuit vel quia completa vidit ultimo dicit quod dies septima dicitur sanctificationis in misterium scilicet quod nomen creature statim et huius et cetera.

Circa distinctionem xv. queritur primo utrum corpora celestia habeant aliquam causalitatem super ista inferiora. Et videtur quod non quia generans perfectius est patiente sed vivens nobilius non viventi ut vult Augustinus libro de vera religione. Ergo celum cum sit non vivens non potest habere aliquam causalitatem super inferiora saltem viventia. Item Damascenus dicit nos dicimus quod corpora superiora non sunt causa generationis eorum que generantur neque corruptionis eorum que corrumpuntur. In contrarium est quia quod habet causalitatem super supremum habet et super inferiora. Sed celum habet causalitatem super hominem qui inter generabilia et corruptibilia tenet supremum gradum. Homo enim generat hominem et sol ut dicitur ii. physicorum ergo etc. Responsio: Duo videnda sunt que tanguntur in argumentis primum de causalitate celi respectu omnium generabilium secundum de causalitate eius respectu viventium specialiter.
1. Primo quod celum habeat causalitatem super omnia generabilia et corruptibilia probatur sic alterans inalterabile ergo etc. Maior patet sicut enim omnis motus reducitur ad movens inmobile quod est prima causa omnis motus sic omnis alteratio reducitur ad alterans inalterabile quod est causa omnis alterationis. Minor similiter patet quia alterans inalterabile non est nisi celum quia non movetur immediate ad formam sicut potuit ergo quod virtus alterans que dat formam nec aliquid corporale est alterans inalterabile quia omnia generabilia et corruptibilia sunt alterabilia relinquitur ergo quod hoc sit celum. Circa secundum est 2.
intelligendum quod quidam dicunt quod celum non sit vivens quia tamen movetur a substantia vivente scilicet ab intelligentia virtute eius potest aliquid vivens generare. Sed istud non videtur quia si celum in virtute intelligentie posset aliquid vivens generare istud esset vel per motum ab intelligentia causatum vel per aliquam virtutem ab intelligentia influxam non per motum quia sicut patebit motus localis non potest esse ratio aliquid agendi et nunc supponatur quia postea probabitur nec per aliquam virtutem celo influxam quia vel esset influxa immediate ab intelligentia vel mediate motu non immediate quia intelligentia non agit ad formam immediate nec mediate motu quia per motum localem qualis est motus celi non acquiritur. Ex hoc arguitur sic quod non acquirit virtutem agendi non acquirit virtutem aliquid producendi. Sed celum ab intelligentia movente ipsum non acquirit aliquam virtutem agendi ut probatum est ergo etc. Ideo dicendum quod sicut in semine quod non est vivens est virtus generativa rei viventis propter quod semen decisum est a vivente sic in celo licet non sit vivens est virtus generativa rerum viventium non quia motu ab intelligentia nec quia virtus sit ei influxa ab aliqua intelligentia creata sed quia productum est a deo tamquam quoddam semen omnium generabilium et corruptibilium et sic celum agit in virtute dei ad productionem viventium sicut semen equi in virtute iuventutis equi generantis ad producendum similem equum. Per hoc patet ergo ad primum etc. Ad secundum dicendum quod Damascenus intendit negare a corporibus celestibus causalitatem primariam quam aliqui eis attribuebant dicentes planetas deos esse non autem causalitatem omnimodam.

Secundo queritur utrum celum habeat causalitatem super actus liberi arbitrii. Et videtur quod sic quia per motum astrorum predicunt astrologi multos eventus

bellorum et aliorum que ad actus humanos pertinent. Sed hec non essent nisi motus corporum celestium haberent aliquam causalitatem super liberum arbitrium, ergo etc. Item quod est causa posterioris est causa posterioris secundum esse precedit agere; ergo quod est causa eius quod est agere. Sed celum est causa cuiuscumque adesse quod habet in corpore, quia homo generat hominem et sol, ergo est causa actionum cuiuscumque in corpore. Tales sunt actiones liberi arbitrii, laudantur vel vituperantur. Primum est quia sunt actus liberi arbitrii secundum dispositiones que laudantur vel vituperantur. Sed dispositiones que insunt nobis ex actione corporum celestium non laudantur nec vituperantur, cum non sint in potestate nostra, ergo etc. Pro intelligendo est quod aliquid habere causalitatem super actum vel motum alterius contingit dupliciter: uno modo scilicet vel impediendo, secundo modo per se, vel quia dat naturam ad quam sequitur motus vel actus. Sicut generans quod causat motum gravis dando gravitatem ad quam sequitur motus vel in natura supposita non impediendo, sicut prohibens lapidem sursum est causa motus eius sursum, et utrumque horum habet per se causalitatem super motus gravis; non per se sed per accidens sit prohibens, puta auellens columpnam gravi superiori prohibente grave descendere deorsum dicitur movere ipsum. Habet etiam aliquid causalitatem super actum alterius impediendo ipsum dicitur uno modo directe, sicut contrarium dicitur productus, quia aqua frigida impedit ne ignis comburat lignum dum prevalet aqua vel extinguendo ignem vel infrigidando et humectando lignum ut non sit aptum combustioni. Alio modo quasi indirecte, solum subtrahendo subiectum obiectum, et sic elongans lignum ab igne impedit ignem a combustione ligni. His visis patet quod celum quamvis non habeat causalitatem super actus liberi arbitrii primo modo scilicet dando naturam ad quam sequitur actus, quia illud ad quod sequitur actus liberi arbitrii est potentia intellectus et voluntatis, et quamvis non causatur a virtute celi, patebit inferius dist. xviii, ergo etc. Item nec secundo modo scilicet impedire liberi arbitrii impediendo ipsum actum vel motum, quia bonum et malum quod inest nobis ab extrinseco nullo modo potest habere rationem culpe vel meriti, sed solum pene vel premii sed actus liberi arbitrii. Sunt in nobis rationem meriti cum sunt boni vel culpe cum sunt mali, ergo non sunt impositi nobis

liberi arbitrii ab extrinseco puta celo minor de se patet, probatio maioris quia secundum Augustinum primo de libero arbitrio est malum quod patimur et est malum quod facimus. Malum quod patimur est malum pene et ex illo malo secundum ipsum non dicimur mali. Malum quod facimus est malum culpe ex quo mali sumus, et idem est intelligendum circa bonum, nam sicut malum quod patimur non est culpa sed pena. Sic bonum quod patimur ab alio non est meritum sed premium vel donum. Si autem celum imprimeret in potentia liberi arbitrii ipsum actum bonum vel malum, tunc esset solum bonum vel malum quod patimur et non facimus, ideo etc. Et iterum nec pure passivum potest liberi arbitrii, quia in potestate pure passivi non est quod possit pati vel non pati vel contrario pati, patitur pure actio. Sed si velle causaretur in voluntate a corpore celesti, voluntas respectu eius esset pure passiva, quia secundum non concurrit ut causa efficiente, ergo voluntas in volendo vel eligendo non esset libera, et ita qui ponit quod celum possit imprimere in liberum arbitrium destruit libertatem arbitrii, sic ergo patet secundum. Sed utrum prevaleamus ad tertium membrum, scilicet an celum possit agere in liberum arbitrium indirecte sicut removens prohibens. Sed primo videndum an liberum arbitrium possit impediri vel prohiberi ab actu suo per actionem corporis celestis, et dico quod non directe sit aliquid impedire proprie productus, quia nihil impedit per se actum alterius nisi ponendo actum suum circa idem subiectum cum actu alterius, ut patet in exemplo supposito de aqua respectu ignis et ligni, et ratio est quia contraria comparantur se in diversis et solum impediunt se respectu eiusdem. Sed celum nullam impressionem potest habere in liberum arbitrium ut statim probatum est, ergo etc. Item sicut se habent velle et eligere ad prosecutionem, sicut se habet in naturalibus inclinatio rei ad motum sequentem, velle enim et eligere non sunt aliud quam inclinatio voluntatis in suum volitum, prosecutio autem est motus in rem. Sed nulla res potest impediri a sua inclinatione stante natura rei, licet possit impediri a motu sequente, sicut grave non potest impediri quin inclinetur deorsum manente sua

desinit

[illegible]sitate ex tunc loco deorsum ad quem inclinatur potest tamen impediri ne moveatur deorsum ergo similiter voluntas pro tanto volibili non potest impediri per se ne inclinetur libere in illud quod intellectum est sua volitio seu electio potest tamen impediri per secutione voliti ∴ Et nunc restat considerare de isto membro minori et tertium membrum obmissum applicabitur videtur ergo ut [illegible] possit impediri per actionem corporis celestis indirecte removendo obiectum et patet quod sic quia omne quod fit per solam alterationem corporis subiacet actioni corporis celestis quia celum cum sit alterius inalterabile est causa omnis alterationis ut dictum est impeditur hoc sed impedimentum electionis voluntatis probatur tamen ubi fit per solam alterationem corporis ut patet in profundo sopno intenso ligatis plene viribus spiritualibus in infirmitatibus intellectum suum ubi intellectus non potest deliberare nec voluntas eligere et hoc modo impeditur omnino ratio a deliberatione et voluntas ab electione Alio autem modo impeditur non totaliter sed solum a debito actu ratio quando aliqua contingit deliberatione ut voluntas a debita electione quod fit per alterationem non ligantem omnino vires spirituales sed in vitiantem eas a debita dispositione sicut est in frenesi et similibus infirmitatibus in quibus non potest esse nec plena deliberatio nec libera electio quia ratio non potest plene considerare circumstantias nisi propter motum et turbationem fantasie quia reputatur ei sensum ubi nec fantasia movetur contrarium voluntas predicante maiori motu alterationis sic igitur patet quod celum habet causalitatem [illegible] impediendo actum eius indirecte per impedimentum virium spiritualium ∴ Et per illud patet quod habet causalitatem super ipsum causando actum eius ut removens prohibens quia sicut vires spirituales ligantur vel liguntur per alterationem sompni vel infirmitatis sic solvuntur vel [illegible] per contrariam alterationem sed corpus celeste habet causalitatem super omnem corporalem alterationem ergo etc. ∴ Et tamen obiectum obiectum voluntatis est illud quod reputatum est ei

subiectione boni sed per alterationem factam circa corpus unum aliquid apparet magis vel minus bonum sic a celesti corpore venerea appetunt delectabiliora [illegible] secundum autem minus ergo per alterationem factam in nos a corpore celesti potest voluntas plus vel minus moveri ∴ Ad primum argumentum dicendum quod iudicium astrologorum de futuris potest habere ad litteram non est certum sed deficit in multis contingit tamen eos quandoque vera predicere propter hoc quod multi homines sequuntur suum appetitum sensitivum in quem imprimit corpus celeste et inclinationes que repugnant intellectui et voluntati sine obiecti subiectione boni vel melioris quod tamen intellectus potest discernere et consequenter voluntas libere refutare quod faciunt virtuosi viri et astrologi dicunt quod vir sapiens dominabitur astris ∴ Ad secundum dicendum quod celum non est causa anime quantum ad esse quod habet in corpore in sui dispositione quia esse anime in corpore est a deo qui eam creat infundendo et infundit creando corpus autem celeste solum est causa dispositionis subiecti et similiter modo celum non habet causalitatem directam super actiones proprias anime inclinando voluntatem vel [illegible] directe impediendo sed solum indirecte quantum dispositio corporis facit ad receptionem obiecti modis quibus expositum est

Tertio queritur utrum celum agat per motum et videtur quod sic quia si sic se habet tamen ad animam sicut actio ad actiones sed terre motus localis est causa omnium generationis et alterationis ergo etc. Maior patet quia actionum et motuum sumuntur ex terminis minor probatur quia localis qui est terre motus localis est causa forme que est terre generatione et alteratione localis enim confert generationem ut dicit Porphirius [illegible] patet etc. Item generatio et alteratio sunt causa motus localis ergo et econverso consequentia patet generans enim confert motum ut dicit viii phisicorum magnitudo et altitudo [illegible] ipsum per hoc quod quia prius est agere sed motus localis est prior generatione et alteratione quia non eis prior ergo magis debet esse causa eorum quam econverso. Item secundo celi et mundi dicitur

quod motus localis sit ignire ligna et lapides et similia. Contra quod competit cuiuslibet generis cum non potest esse alicuius actionis principium sed motus localis est huiusmodi quia est prior et perfectior in motu locali ut apparet ex 8° phisicorum ergo etc.
Ad hoc primo intelligendum est quod differunt motus et actio quia motus est quaecumque mutacio successiva sive ad locum sive ad formam actio autem solum est mutatio quod formam tamen quod causat unum caelum agat per motum unitatem de actione prima dicta per quam caelum causat aliquam formam substantialem vel accidentalem in istis inferioribus quo supposito dicendum est quod 1°
per quod adaptatur potest intelligi dupliciter uno modo quod illud sit ratio formalis in agente per quam agit sicut calor in igne est formalis ratio per quam calefacit alio modo potest intelligi agere per aliquid non quod sit sibi ratio agendi modo iam dicto sed quia est ipsa met actio sicut ignis dicitur calefacere per calefactionem et per istos duos modos quidam addunt 3m videlicet et per istos duos quod ad dicitur agere per aliquid quod non est sibi ratio agendi tamquam forma nec est ipsam quod actionem sed est illud quod requirit ad hoc quod agens agat sicut ponitur communis defectum quod ad hoc quod possit secare requiritur quod sit acuta de iure dura requiritur et quod sit mota asstante sed duo prima faciunt et dupliciter sunt ei ratio agendi tamquam forma agentis sed motus solum est conditio requisitum ad hoc quod securis agat ut istud quod non agit nisi motum. Et ergo quo intelligatur primo modo sit dicendum est quod caelum non agit per motum quia motus localis non est nisi formalis ratio agendi nec universaliter aliquis motus per se sed solum ratione termini quod potest sic illud quod non ponit in eo in quo est aliquid absolutum non potest esse principium actionis quia sicut res per se non terminat aliquam actionem sic nec principiat principium cum actione et huiusmodi est in virtute coincidet sed motus per se non ponit in eo in quo est aliquid absolutum sed si ponit hoc est ratione sui termini ergo motus per se non potest esse ratio seu principium alicuius actionis in aliud nisi ratione termini et hoc potest dici de motu alterationis aqua cum calefacta potest calefacere aliud non solum cessante motu calefactionis

sed et dicitur est in calefacto quia iam habet aliquid de novo scilicet de calore in motu vero locali nec unum est quia nec ratione sui nec ratione termini adquirit ponit aliquid absolutum quod probatur multipliciter primo quia omne quod ponit in alio formam substantialem vel accidentalem facit ipsam ipsum ad vel aliud forma enim substantialis facit ad accidentalis vero aliud sed motus localis non facit aliud nec aliud quia iam esset generatio vel alteratio ergo etc. Item si poneret aliquid absolutum illud esset locus sed locus non est in locato sed in locante et ei vel in quo agens ergo etc. Item non omne movens est agens primo de generatione sed si motus localis poneret aliquid esse movens esset agens in aliis enim in motu locali non est instantia ergo etc. et nullo ergo modo potest motus localis alicuius esse ratio agendi nec hoc concessit unquam aliquis doctor et puto. Item nec secundo modo motus esse potest esse actio per quam caelum agat in aliud quia actio non est in agente sed in passo sed motus caeli est in caelo et in caelo universaliter omnis motus est in mobili tamquam est motus ergo motus causae vel caelestis mobilis non potest esse actio per quam caelum vel quod tamquam ad motum agat in aliud. Et a 3° modo intelligatur quod scilicet cum motum caeli requiratur ad hoc ut caelum agat in inferiora licet non sit ei ratio agendi ut dictum fuit in exemplo addito de securi sic est dubium modus dicendi et unde ei dicunt quod si caelum non moveretur nullo possit agere in hec inferiora quod probant primo quia agere non motum videtur esse tantum dicere prima movens sed nullum corpus potest esse primum movens ergo nullum corpus potest agere sine motu. Ergo quod primum in uno quoque genere est causa aliorum sed motus localis est primus motuum ut probatur viii phisicorum ergo motus localis est causa aliorum motuum sed remota causa removetur effectus ergo etc.
3° quia omnis motus est propter indigentiam supplendam sed motus caeli non est ad supplendam indigentiam caeli ergo est ad supplendum indigentiam inferiorum sed illa non suppletur nisi per actionem caeli ergo caelum et isti dicunt quod cessante motu caeli cessat omnis actio universalis caeli in hec inferiora et actio inferiorum

n2

i virtute m

in i victrix et maronne ista que est ad
genera[ti]onem et corruptionem pro eo quod si cessante motu
celi poneretur stupa iuxta ignem non con
bureretur :· Alii dicunt et verius quod motus
non requiritur ad hoc ut agat ista inferiora
sed solum ad continuitatem actionis et altera
tionis generationis et corruptionis et ceterarum mu
tationum : primum probatur quia primo quod non est ne
cessarium in corpore generabili et corruptibili ad a
gendum necessario motus localis non
est necessarius in generabilibus et corruptibilibus ad hoc ut
agant ergo necessario in celo maior patet quia magis
non motus localiter altera[n]t ferrum et ignis
non motus localiter calefacit omne sibi
appositum quod si moveatur hoc accidit ei etc. :·
Secundo quia celum empireum agit in ista i
feriora ut aliqui doctores dicunt ipsum et ponunt
et tamen non movetur localiter ergo localis non
est necessarius in celo ad agendum :· 3o quia
articulus est condempnatus quod ignis ces
sante motu celi non combureret stupam
si sibi apponeretur ergo motus localis
non requiritur in celo ad hoc ut agat in ista inferiora
Secundum patet scilicet quod exigitur ad continuitatem actionis
vel alterationis actionum quia ad actionem
requiritur quod agens et passum sint approxi
mata quo facto necessario sequitur actio nisi
sit aliud impediens sed ergo aliqua actio
sit de novo oportet quod de novo actum sit ap
proximatum passivo et hec approximatio fit
per motum localem et ideo motus localis
preexigitur ad continuitatem actionis et ad
hunc intellectum procedit prima ratio capituli 8
physicorum ad probandum quod motus localis
est primus motuum requiritur etiam ad alterationem
actionum quia eius idem manens idem natum
est facere idem ut dicitur 2 de generatione ideo si celum
non moveretur sol et astra que semper
eodem modo se haberent ad determinatas partes
terre semper idem facerent necesse esset in eadem
parte alteratio diei et noctis caloris
et frigoris estatis et yemis sed unum et idem
semper ad hoc igitur ut sit contrarius casus partes
terre horum alteratio requiritur quia corpora
astrorum per motum approximantur diversis partibus
terre et non semper eisdem et hec est intentio
aristotelis 2 de generatione ubi innuit quod motus circuli ob
liqui est causa alterationis generationis
et corruptionis quia adducit et abducit
generans sic ergo patet quod motus localis non
est ratio agendi in altero necessario coexigitur ad

actionem nisi pro actionis novitate vel altera
tionem :· Ad rationes contra opinionem in
tendimus est ad primam quod conditio primi mo
ventis non est solum quod moveat in mo
tum sed quod sit in motu locali ipsius non competit
alicui corpori primum tamen potest bene competere :· Ad
secundum dicendum quod illud intelligitur de primo igne
causalitatis primum enim efficiens est cau
sa omnium efficientium ut prima est causa
substitutiva omnium aliorum et ultimus finis
qui dicitur primus hic est principalis in genere
finium est causa finalis aliorum color enim
albus qui primus est in genere colorum non est
per se causa aliorum aliquo genere causalitatis
motus autem localis non est primus motuum
primo modo scilicet in genere causalitatis quia nullum
genus causalitatis per se inveniunt in eis preter motus
ut patet deducendo in singulis generibus
causarum :· Item necessario motus localis est primus
motuum in genere perfectibili quia motus
non est in genere uno sed in pluribus sicut alteratio
in genere qualitatis augmentum et diminutio
in genere quantitatis loci mutatio in predicamento ubi quare
ergo dicitur primus motuum dico quod sic ratione
nominis et alterationis aliorum ut deduc
tum est et sic probat aristoteles ipsum esse primum 8 physicorum
ut patet bene considerantis processum eius
supponit enim alterationem generationem et cor
ruptionem esse ab eterno ex quo concludit
quod necessarium est aliquem motum localem esse eternum
per quem fiat alteratio aliorum motuum et isto
modo bene concessum est motum localem pre
exigi ratione aliorum motuum :· Ad 3m dicendum
quod motus celi est propter indigentiam horum inferiorum
quantum ad alterationem caloris et frigoris et
similium que alteratio requirit accessum et
recessum solis et stellarum ex motu suo
sed actio eorum totaliter est a formis corporum celestibus
et actualibus ad argumenta principalia dicendum
ad primum quod locus non est terminus motus localis
cui perexistat motum sed esse in loco est terminus
motus localis et dato quod locus esset
terminus non accidit ei quod sit causa generationis
non enim est causa quare locus sed per qualitatem
aliquam convenientis eius terminus est locus corporis
enim locatus potest esse generans et hoc convenit
ei per aliquam qualitatem non autem ratione sue
superficiei sed quia convenit ei esse locum :·
Ad secundum dicendum quod hic motus localis requiratur
forte magis perfectum quam generatio vel altera
tio quia sicut agens est perfectius quam

suppoint in actione sua et plus pducit
sic generato et alterato sunt psiores qua
motus loc. qua plus ponit et minus
supponit ad 3m dicendum q motus loc.
pse no ht adiqre s in aliquibz motus
sequit igitur ad motu corp patitur i
qrtum calor vitat in eis qui ex qda
forti compressione prim vigorat et suscipit
augmentum Istud aut longius est vide
sup ii celi et mudi et e prim vetheorum

dis. 16

Hys expeditis qua sup de homis
formatione hug dict. mgr. dictum
prie spiali et de creatura prie corpali
hic no determiat de creatura media scz
de homie et dr i duas ptes. pmo det
miat de homie qrtum ad sui pmam
institutionem, 2o qrtum ad eius lapsum d. 21
videns q duas homies. pma i d. pmo
determiat conditionis hu9 hue pricipium
2o ondit homis conditi statu d. 19 pa
dividit i ptes duas pmo cum ingenuali
ponens homis pductionem ondit ipm esse
creatura ad dei ymagine 2o incipit spali
psequit motu sue creationis, 2a incipit
in Jnspic. 1a d. 17 hic de origine anime pa
e pricipium hui et dividit i ptes duas pmo
cum ondit homie ad ymagine dei ee
creatum 2o determiat s qua ptem sui ad
ymagine di sit creatus 2a ibi ffacus e
go homo s ymagine dei pma divit
i ptes qtuor pmo ponit sua itentia
2o exponit q posuat 3o concludit q
dam opinionem 4o addit qda de le ctoni
sue expositionis 2a ibi ymago aut et
similitudo 3a ibi ffilius no pprie ymago
4a ibi hoc pti hec dicto 2a no pricipal
ffactus e go homo s aiam v. dict s q
ptem homo sit ad ymagine di creatus
divit i ptes duas pmo ondit hoiem
fuisse formatum ad ymagine di trie n
solius pris et filii 2o ondit quo divit
ymago homi et filio quenmat 2a ibi
et no ita homo hic e divisio lre etc. In
spali sic pcedit et ponit pmo ignale
que intendit dicto homie ponit go
qualis creatus sit homo et vidz q ad
ymagine di sicut est ingen ffaciamus
homies etc Jnqbus vbis ondit unitas essentie et trinitas pp posita
dicit q illud pt accipi p ymagine in
creata que e ide q diuina essentia in
psone sibi assimilant vl p creata q
fcus e homo et s qua deo assillati

s qua ymago relom impat ad illd
cui9 e ymago et ad cui9 similitudine
fca e 10 essentia no pprie ymago dicit
postea dicunt q at qm credidunt q
filius e ymago homo vo no e yma
go s ad ymagine hanc opinionem rep
bat pp pliam alii no dixunt q filius
e ymago s s s. dr ad ymagine et simili
tudine et hanc et opionem no appbat
postea dicit q homo fcus e ad yma
gine s nalia ad simili ne vo gra ad
tutes theologicas vl ad ymagine
qrtum ad cognitionem ad simili ne qrtum
ad effectum vl dilectionem boni vl ad simili ne
qrtum ad essentia et ad ymagine q
ad supaddita ee e postea dicit q s
aiam homo dr ee ymago di filius
dei pprie e ymago pris homo no ita e
ymago q e ad ymagine hic no habz
aspe s ht eam p creationem et subdit q hu9
ymaginis signum e erecta statura que
apz in corpe et ins e etc

Circa distinctionem xvi queruntur duo pm
e vtrum in solis creaturis intellectualibus
sit ymago et vtrum q no qua ymago
dei recipit in creaturis vl vt inuit
essentia diuina subrone uc qua sim
plicium e spes indiuisus s quo adu. qtz
creatura differt ab essentia diuina plus
qua in spe go nt ininuant subrone
ydee s creatura irronabilis eq pfecte
imit ydeam s qua pduc. sit creatura
ronalis go in utroq repitur equalit
ymago Jn contrarium q dicit aug9 xiiii
dec q aia e ad ymagine dei qua
capax eius e et loquit de capacitate
pcognitionem et amore s hi no iuenit in
creaturis irronabilibz go etc. Rusio
videnda sunt duo pmum e qua possit
ymago dei repiri in creaturis 2m erit
in qbus creaturis repiatur circa pmu sciendum
q cum ymago dicat pfectam repñtati
onem eius cui9 e ymago hic fieri pt
du. vno mo pticipando eande spem
sicut filius filius pri dr ymago pris
et hoc mo in diuinis filius dr ymago
pris et tamen pprie dr ymago q no
e ptia ne essentie diue similis pri s
idem alio mo dr aliq ymago aliq9
no quidem pticipando eandem speciem
s aliqualem spei tm demonstratiua sit yma
go hculis dr adsculpta tm i lapide vl

pectum impleta quod licet sit altius ne
cum h[?]tilis tunc h[?]tilium determinat vel
reputat primo nulla creatura potest esse yma
go dei secundo autem non potest ut statim patebit
continuum ad hoc notandum est quod ymago
dei in creatura quantum ad nostrum. s. gradum ad esse
ntialia vel ad personalia que dicitur ymago
trinitatis ymago quo ad essentialia con
sistit in reputatione nature diuine per
fectam sed ymago trinitatis non consistit
in reputatione trinitatis in creatura per
fectam quo ad unam personam trinitatis ut sic
loquamur. non enim sic partes trinitatis
in creata sunt pater et filius et spiritus sanctus. sed tamen supposit
partes trinitatis creatae sunt. s. pater et filius et spiritus sanctus
tamen suppositio sed consistit ymago trinitatis in
simili portione personarum h[?] et i[?] ut sic intue
mur creata sunt tamen h[?]tia item h[?]itudines
originis sic trinitate creata et ideo consequent
dici quod sibi quedam proportionalitas que
est habitudo duarum proportionum dicendum ergo
quod in qualibet creatura intellectuali reperitur
ymago dei quo ad essentialia et quo ad
personalia et patet primo de essentialibus id est non
solum potest habere rationem ymaginis quod est productum
tum in participatione ultime et complete
et quasi perfecte perfectionis diuine cuius ratio
est quia ymago ut dictum est est aliquid
productum inexpressum et specificatum al
terius reputationem sed solum creatura
intellectualis est huius ultima enim et
specifica perfectio sine in deo intellecta
sine rebus creata est intellectualitas ergo
etc. Item patet de ymagine trinitatis
quia ibi est solum inuenire ymaginem
trinitatis ubi sunt tria unum in essentia et
distincta relationibus originis hec autem est
solum in creaturis rationalibus vel intellectua
libus quo ad memoriam intelligentiam
et voluntatem ergo etc. Ad argumentum in oppositum
dicendum quod creatura dicitur ymago dei quia
reputat essentiam diuinam quo ad esse
ntiam sed illud quod intellectus in deo quod perfectum
sit autem sit non participando eandem naturam
sed speciem de qua ymagine precedit dominus
hylarius sed participando aliam naturam diuine cui
est reputatiua sed illud quod in deo intellectus
quasi perfectum ymago autem trinitatis accedit
ditur sed similem portionem ut dictum est

Secundo queritur utrum ymago equaliter
sit in homine et angelo vel sit in
uno perfectius quam in altero / et videtur quod sit

equaliter in utroque / quia super angelum ponit
dei. mens ad ymaginem dei est quia capa
x eius est et particeps quod esse potest sed capa
citas mentis humane et angelice equalis
est homines enim equales angelis dei
in celis ergo etc. In contrarium est quod dicit glossa
quanto in angelis simplicior est natura tanto
in illo ymago dei magis insinuatur
impressa. Responsio dicendum quod si loquamur
de ymagine quantum ad essentialia sic
non reperitur equaliter in homine quod patet
quia in illo est vivacior et expressior ratio yma
ginis quod est productum in maiori participa
tione diuine perfectionis h[?] autem est angelus
magis quam homo ergo etc. Si vero lo
quamur de ymagine quo ad personalia
que est ymago trinitatis sic equaliter est
in utroque ymago quia ubicumque inuenitur
eadem proportio inuenitur sed eadem [?] idem
similem non obstante diuersa perfectione pro
portionabilium sic eadem est proportio duorum
ad quatuor et octo ad sexdecim quod est dupla.
Sed ymago trinitatis inuenitur in natura
quantum ad proportionem quia habent partes yma
ginis creatae ad similitudinem personarum
ymaginis create et non quantum ad reputa
tionem personarum partes enim cum ad [?] eas
ut dictum est imperfecte. Consequentia ergo ubicumque
inuenitur h[?] proportio inuenitur sed eidem
eadem non obstante diuersa perfectione
proportionabilium quamquam ergo partes ymaginis
perfectiores sint in angelo quam in homine
sed memoria intellectus et voluntas sit tamen
intellectualis in qua fundantur tamen eadem
est h[?] et i[?] personarum habitudo et proportio et propterea
eadem et equalis ratio ymaginis. Ad
argumentum in oppositum dicendum quod mentis humane et
angelice non est eadem capacitas per
naturam sed per gratiam secundum enim perfectius capi
dens ab angelo quam a nobis et ideo
in angelo quo ad essentialia est perfectior
ratio ymaginis sic et perfectior natura intellectua
lis non autem quo ad personam quia illa
ratio dicitur quo ad similitudinem proportionis
que in homine et angelo eadem et equalis
ut dictum est Argumentum autem in oppositum procedit
de ymagine quo ad essentialia que
perfectius est in angelo quam in homine

Hic de origine anime / supra dicit magister
de creatione hominis in generali / hic vero
prosequitur in speciali / et diuiditur in partes duas
primo determinat productionem viri secundo

dis. xviii.

muliere in principio. 19. d. i. In eodem
non paradyso prima est principium scilicet et dividit
in tres partes primo determinat productionem
hominis quantum ad animam secundo quantum ad
creationem corporis 3o quantum ad locum ha-
bitabat et qui 2a de homine; aut ita for-
matum prima dividitur in partes duas primo
inquirit ipsum esse ipsius anime secundo inquirit
de creatione ipsius quantum ad corpus secundo ibi
Et utrum in corpore an extra corpus 3a
principalis dividitur in partes duas primo
inquirit utrum ille locus fuit spiritualis
vel corporalis secundo ostendit quod corporalis fuit
et ostendit qualiter ornatus fuit secundo ibi
Inter autem paradiso hec summa et divisio lectionis
singularis. Inquisitioni non sit precedit in-
quirens et proponit primo quod anime causo exponunt
tamen de in ipsius substantie est in ipsis et subdit quod
non spirantibus flantibus vel manibus corpo-
reis ut animam de sua substantia creavit sed
quidam heretici putaverunt secundum deum insufflasse
quam animam fecit que anima est flatus
quidam. Postea querit utrum anima primi
hominis creata fuit ante corpus et videtur quod
quidam dixerunt quod sine corpore creata fuit
postea non naturali quidem appetitu corpori
fuit unita alii tamen in corpore eam crea-
tam fuisse dicunt tamen subdit quod quod quidem
de ea fuit de aliis animabus ita est quod infun-
dendo creantur et creando infunduntur postea
querit utrum homo fuit creatus in virili etate
et videtur quod sic non virtute creata sed divina virtute
etiam subdit quod multa sunt possibilia
secundum causas superiores que non possibilia
secundum inferiores postea dicit quod hominem sic
formatum posuit deus in paradyso qui
locus a quibusdam tamen corporaliter a quibusdam
tantum spiritualiter angelo vero corporaliter et
spiritualiter intelligitur. Ultimo dicit nichilominus pa-
radyso fuisse lignum vite quod sic intellectum
est quia vim habebat vitam conservandi
lignum scientie boni et mali quod non ante habuit
tale nomen sed ab eventu quia post gustum
homo experimentaliter cognovit quid sit
obedientie bonum et inobedientie malum. Esus autem
illius ligni licitus fuit secundum hominem fuit
in dotibus ad obediendum quantum magis fuit
in bono quam quod est per se et si peccata fiat
quod de se licitum est et nichil tamen etc.

Circa distinctionem istam primo queritur
utrum anima intellectiva unitur corpori
tanquam forma et videtur quod non quia quod inest
alicui per se semper inest ei sed forme per se
inest uniri materie ergo semper conveniet ei quod uni-
tur sed anima intellectiva inest corpori non
unita separatur enim a corpore sicut patet in
a corporali ergo etc. In contrarium est quia differentia
sumitur a forma rei sed rationale est differentia
specifica hominis que convenit ei ratione
anime intellective ergo etc. Conclusio ab-
tendendum est quod anima intellectiva unitur
corpori sicut forma. Ad hoc autem probandum
non ut efficiator vero hoc quia ista qua
ponit Aristoteles secundo de anima dicens sic anima
est quo vivimus sentimus movemur
et intelligimus primo quia id quo aliquid primo
agit est forma. Principium autem hominis ratio est
hec principium omnium operationum oportet esse
aliquam formam operantis sed unusquisque
experitur se intelligere ergo oportet in homine esse
formam aliquam que sit intellectionis prin-
cipium hoc autem dicimus animam intellectivam
ergo etc. Minor de se patet sed maior probatur
quia forme est agere actus vero potentie pa-
ti ut bene dicit commentator ibi etc. Et anima
unum quod per se agit principium per quod est in actu
sed actus est forma sicut aliquid ideo in-
intelligitur Aristoteles quod dicit eam demonstrationem
esse unum in principio. Istius capituli dicit sic
ratio enim sola que est demonstrationis diffinitiva
ostendere sicut plures terminorum dicunt sed causam
inesse et demonstrare. Et anima sic patet in de anima
dicit quod ponit diffinitionem anima est
quo vivimus et hoc tanquam precedentem demon-
strationis conclusionem demonstrative alia
diffinitio prius data de anima scilicet quod est
actus corporis physici etc. Virtus autem
huius rationis maxime patet nichilominus quia
quod omnes qui aliter dixerunt inciderunt
in grandes abusiones maxime circa
ystii qui videtur primus fuisse et propositus deli-
rator circa materiam istam cuius opinio
primo recitabitur. Secundo ostendetur quomodo
a quibusdam coloratur. 3o ostendetur
quod non coloratio vel non exprimo contra
ad primum sciendum est quod Averoys ponit
intellectum non esse animam intellectivam nec aliquid
anime nostre sed esse quandam substantiam separa-
tam cuius intellectus efficitur intelligens
in nobis vel illius intellectum iste intellectus
separatus sic esse copulatur nobis vel alii per
fantasmata que sunt in nobis ita quod
quod sic dicebat esse potentialem naturam species in
intellectu sed ipsum hic non substantia scilicet intellectum separa-
tum et fantasmata nostra in fantasia
et ideo prima et eadem species in ipso et in nobis
sunt et copulatur nobis intellectus iste ac

phi' dicit intellectus iste intelligit hoc intelligit
cui copulatur et quia fantasmata diversa
sunt indivisibilibus convenit unum ad intelligere
alio non intelligente illud quod est eius
diversitatem totum est ex parte intellectus quod autem ex
parte intellectus est unum tantum et ideo corrup-
tis hominibus remanet solum unus
intellectus hec est positio eius in summa et hec de
primo :· Secundum adhuc aliqui colorant
et palliant hanc opinionem hoc modo accipiunt
enim duas suppositiones prima est quod intellectus in
distincta est secundum situm ab eo cum presens est
quia distinctionem secundum situm facit sola quanti-
tas dimensiva qua caret intellectus :· Secundum
est quod forma intentionalis non innatur pe-
nes substantiam sed penes obiectum vel causas efficien-
tes unde secundum eos plures species arborum
possunt esse et sunt in eadem parte medii
et eodem modo una species indivisibilibus subiectis
si tamen illa substantia sit secundum situm indistincta
Ex hiis sic arguitur una species intelligibilis potest
esse indivisibilis subiectis secundum situm indistinctis
ut patet ex secunda suppositione secundum intellectus
ille potest simul esse cum fantasia in materia indis-
tincte secundum situm ut patet ex suppositione prima
ergo eadem species potest esse in intellectu illo et
fantasia in materia coniuncte continuatur nobis
iste intellectus et continuatur secundum suum intelligere
hec sententia adhuc :· Secundum adhuc dico quod est
quod nec palliatio vel nec opinio depalliata
ne patet hoc sic quia quamvis prima suppo-
sitionum possit aliquid concedi secundum quod intellectus sit
indistincta secundum situm ab eo cum presens est
non quidem positive quod intellectus eundem
situm habeat sed negative quia alium non habet
tamen secunda suppositio scilicet quod eadem species numero possit
esse intellectui et imaginationi alia in supposito
distincta non est vera quod patet tripliciter primo quia
magis est possibile idem numero esse indivisi-
bilibus indistinctis secundum suppositum quam indivi-
sibilibus secundum suppositum distinctis secundum intellectus
in possibilis et fantasia sunt indis-
tincta secundum suppositum ponendo intellectum
esse partem anime in re et tamen in re non potest
esse eadem species numero ut aliquis ten-
tus hanc viam hic ponit ergo nec in-
tellectus et fantasia si distinguuntur secundum sup-
positum ipso quia quanto forma plus
habet de entitate tanto plus habet dependentie
ad subiectum secundum forma intentionalis vel habet
de entitate quam alie forme naturales
ergo plus habet de dependentia ad subiectum

Secundum alie pro dependentia ad subiectum multi-
plicatione subiectorum ergo etc. Forma in quo inve-
nitur una forma non solum numero sed
specie oportet quod sit eadem vel receptiva quia
actus activorum sunt in patiente et disposito
secundum intellectum qui est res spiritualis et fantasia
que est res corporalis non potest esse eadem vel
receptiva ergo nec eadem vel recep. non
solum eadem secundum numerum sed nec eadem secundum speciem
non ut ergo ista collatio · opinio est ipsa mul-
ta improbabilia continet primum est quia
ponit intellectum separatum intelligere per species
abstractas a fantasmatibus quia et si hoc tollerabile
sit dicere de intellectu coniuncto quamvis quidam et hoc mul-
ti negent tamen hoc dicere secundum intellectum separatum
absurdissimum est et dissonat cum ab opinione
fere omnium loquentium de modo intelligendi substantiarum
separatarum ut patet in metaphysica libro primo et ac-
toris de causis quod cum prima operatio sub esse
parte dependeat a modo fantasiari in-
nosum est sic cum hominibus corruptis vel
dormientibus et non somniantibus intellectus
intelligeret id est intellectus quod est absurdum :·
Dicetur vel si dicatur quod intellectus modo licet
sit coniunctus secundum veritatem et intelligat ex
fantasmatibus tamen corrupto corpore adhuc intelligit
sed per alium modum et idem possit dici de in-
tellectu separato hoc enim non est simile quia
intellectus coniunctus et separatus habet alium
modum essendi propter quod potest habere alium modum
operandi secundum intellectus separatus solum habet
unum modum essendi quare et unum mo-
dum intelligendi a quo si recesserit cessabit
omnino intelligere :· 2m inconveniens est quod oportet
quod non diversificatur in interiore non potest aliquid
distincto secundum suppositum contrari quia actiones
sunt suppositorum secundum intelligere est ... patet ex
... ergo etc :· 3m est quia si intellectus
separatus copularetur nobis per species
abstractas a fantasmatibus unde ac philosophus fecerat
multos intelligentes eadem ratione posset
copulari asino per speciem abstractam a fantasmatibus
asini et facere asinum intelligentem quod est ab-
surditas maxima quia probatur quod ex par-
te intellectus non ponitur nisi actus fantasie
que potest esse in modo abstracto speciei efficiente
paliquid quod sit in nobis secundum per intellectum
separatum intellectus et iste equaliter potest
se habere ad hominem et asinum et ad fantas-
mata utriusque ergo etc Secundum quia si
per hunc copulationem continuatur nobis ille
suum intelligere continuatur nobis tale intelli-
gere quale habet secundum intellectus separatus

ita cognitionem ut naturaliter non decipitur ergo
nec nos decipere ut in intelligendo licet for-
te decipiemur in fantasiando quod experimur
esse falsum multa et alia inconvenientia
possent ex hac positione deduci. Sed haec suffi-
ciunt ex quibus patet quod non solum inconveni-
ens et contra fidem ponere animam intellectivam
non unitam nobis in ratione forme. Sed
plane precessit precessit ex magna ignorantia
philosophie. Adam in proposito dicendum est quod re-
alicui per se primo modo semper inest homini quod
autem inest secundo modo non per se aut dicitur secundum potentiam
et tale vel homini et tale est semper inest aut
dicitur secundum actum et tale non semper inest per prius
si motum [illegible] ad alterum sic levi inest per se
motum sursum quod tamen impediri potest isto
modo inest anime unitas materie et ideo impediri potest
per dispositionem que ad corrumpere [illegible]

Secundo queritur. Utrum anima primi hominis fuit producta ante corpus.

Et videtur
quod sic, quia anima sine corpore perfectior prius, sed anima
in fine remanet post corpus, ergo etiam fuit
ante corpus. Contra: anima prima
actus sit in propria materia, sed anima est primus actus
corporis, ergo producta est in corpore et non ante
corpus. Respondeo: quidam dicunt quod impossibile
est animam produci ante corpus, cuius rationem
assignant quia impossibile est terminum generationis precedere
generationem, sed anima est terminus generationis hominis,
ergo etc. Item quod sit de anima primi hominis
saltem ut impossibile plures animas creari
ante corpora sicut posuit Origenes. Quia
forme non plurificantur secundum numerum nisi ratione
materie, anima autem quia ad corpus sit forma
eius, ergo non possunt plures anime pro-
duci nisi cum pluralitate corporum. Sed ista
nulla habet necessitatem. Primum enim quia sicut
aliquo abiciatur, sicut anima est terminus ad
quem generationis hominis ita est terminus a quo
eius corruptionis, ergo si non potest existere
generationem [illegible] ratione non potest existere post
corruptionem. Ergo non intelligendum quod dicitur aliquid
potest esse terminus generationis uno modo quia per
generationem acquirit esse et esse nisi [illegible] in ma-
teria que est subiectum generationis, talis terminus non potest
preexistere generationem nec manere post corruptionem,
et tales sunt omnes forme naturales preter
animam humanam. Alio modo terminat aliquid
generationem non quia acquiratur esse absolute per
generationem sed quia acquirit esse in [illegible] et talis
terminus potest manere post corruptionem et pre-
existere generationem sicut est de anima humana
que acquirit esse per creationem sed esse in materia
acquirit aliquo modo per generationem saltem
dispositive. Secunda vero similiter non
cogit quia visum fuit super dist. 3 quod nihil
prohibet substantias formales sine omnino sepa-
ratas immateriales ut sunt angeli [illegible]
ut sunt anime plurificari secundum numerum
ex causa [illegible] habitudine ad materiam.
Supposito ergo quod anima una vel plures
potuit produci ante corpora, queritur an fuerunt
producte ut videtur sentire Aug. 7 super Genesim
ad litteram quod anima primi hominis sit creata
tamquam angelus ante corpus. Et ideo eius est
quia opus creationis totaliter [illegible]
est vel in se vel in aliquo simili vel in suis
causis et rationibus seminalibus; sed anima
primi hominis non fuit producta in suo simili
quia nulla precessit ipsam nec in causis
seu rationibus seminalibus specialibus quia non
educitur de potentia materie, ergo fuit producta
in se operibus creationis. Sed haec non fuit
in corpore quia tamen secundum ipsos qui sunt
alios sanctos homo quantum ad corpus
non fuit productus opere sex dierum creationis, ergo
anima eius fuit producta ante corpus.
Sed quia haec non dicit Augustinus asserendo nec
verba eius demonstrant, ideo dicendum est quod
nec anima primi hominis nec anime aliorum
creantur ante corpora sed creando infunduntur
corporibus et infundendo creantur quia anime
institute sunt in perfecto statu secundum eam
constitute sunt ut alie [illegible]
[illegible] vel alteri [illegible] rei perfecte ma-
xime cum sit pars humane nec non habet naturalem
perfectionem nisi secundum quod est corpori unita ideo etc.
Et huic concordat Philosophus 7 metaphysice
dicens quod cause efficientes precedunt, cau-
se vero formales [illegible] licet aliqua
possit post corruptionem manere ut anima
intellectiva. Ad primum [illegible] quia vel in aliqua parte pertinet
ad opus creationis quod precessit opus dis-
tinctionis et ornatus que non producuntur
absque [illegible]
[illegible] non educuntur sic est anima non
[illegible] pertinet ad opus creationis sed precedit
in ipso quantum ad rationales seminales [illegible]
licet non acquirant esse acquirunt tamen esse
in [illegible] saltem dispositione. Ad tertium op-
positum dicendum quod sunt [illegible] principio
per se [illegible] tamen non est et ita [illegible]
convenit animam remanere post corpus propter de-
fectum corporis qui est mors, quin non
esse in principio sine creatione

Tertio queritur de paradiso terrestri utrum sit locus conveniens humane habitationi pro statu innocentie. Et videtur quod non quia temperatissime complexioni debetur temperatissimus locus. Sed complexio humana est temperatissima et maxime fuit tempore innocentie ergo debuit esse in loco temperatissimo. Paradysus autem terrestris videtur intemperatissimus propter excessum caloris quia dicitur esse sub equinoctiali ubi est torrida zona ergo etc. Contrarium est quod dicit Damascenus quod paradysus est divina regio et congrua eius qui secundum ymaginem dei erat habitatio vel conversatio. Ideo videnda sunt duo. Primum est utrum paradysus ~~celestis~~ terrestris sit locus conveniens humane habitationi. Secundum est de situ loci. Quantum ad primum dicendum quod paradysus fuit locus conveniens. Quod patet quia deus nichil facit frustra sic nec deficit in necessariis. Sed homini in statu innocentie erant duo necessaria ergo debuit ei providere de illis. Primum autem fuit in paradyso terrestri ergo etc. Minor probatur quia homo in statu innocentie conditus est potens non mori et ideo duo fuerunt ei necessaria contra duo ex quibus mors contingit scilicet naturalis scilicet ablatio humidi naturalis consumptio et ab exteriori passivis intemperies. Quantum ad primum provisum est ei per esum fructuum lignorum paradysi et maxime ligni vite. Quantum ad secundum provisum est per loci conditionem. Fuit enim locus temperatissimus ut postea patebit. Quantum ad secundum dicunt quidam quod paradysus est sub equinoctiali ubi est clima temperatissimum. Quod sic probat quia ex proportionato accessu et recessu solis est temperamentum caloris et frigoris. Sed sub equinoctiali est summe proportionatus accessus et recessus solis ergo etc. Maior de se patet. Minor probatur quia cum semper equinoctium in illo climate quanta mora solis de die super emisperium tanta mora de nocte sub emisperio et confirmatur quod due sunt cause caloris. Una accessus solis ad nos, alia mora eius que ambo concurrunt in climate nostro in diebus estivis quia tunc sol magis ad zenith nostrum et prolixiores sunt dies noctibus et ideo tunc habemus excessum caloris in climate nostro. Sub equinoctiali licet sit altera causa excessivi caloris scilicet maximus accessus ad zenith capitum tamen deest propter equalitatem dierum et noctium et propter magnitudinem circuli quem sol describit quia quanto est minor tanto motus in ipso est velocior et minus moratur super eandem partem terre propter quod effectus eius minus forma firmatur. Sed istud non valet quia si sub equinoctiali esset clima temperatissimum climata que eis magis approximarent essent magis temperata et que minus minus quod est falsum quia secundum clima quod est ei propinquissimum est valde intemperatum propter excessum caloris. In illo enim dicitur quod aliquibus ab ethiopia que est regio nimis calida ut declarat nigredo cutis ethiopum et crispitudo capillorum. Item clima maxime remotum ab equinoctiali est frigidissimum propter maximam distantiam a via solis ut est ultimum clima. Ergo clima sub equinoctiali calidissimum propter maximam approximationem ad viam solis quod conceditur communiter et habetur ab Aristotele primo methororum. Ad rationem alterius partis dicendum quod duplex accessus est solis ad nos. Unus per motum diurnum quo sol accedit ad emisperium nostrum vel recedit ab emisperio nostro et hic accessus et recessus causat diversitatem caloris et frigoris quoad diem et noctem. Unde dies sunt calidiores noctibus et ceteris paribus. Alius est accessus et recessus solis per motum proprium circuli quo accedit ad zenith nostrum vel recedit et hic causat diversitatem caloris et frigoris quoad maiores partes temporis. Unde estas calidior est hyeme. Primus ergo accessus et recessus qui est per motum diurnum est valde proportionatus ipsa terra sub equinoctiali quia semper equatur accessus recessui et ideo sic bene arguebatur. Sed secundus accessus et recessus sunt valde improportionati quia bis in anno sol intransit per zenith capitis eorum scilicet in puncto arietis et libre. Recessus autem est valde parvus quia ad plus est per 23 gradus et quadraginta et unum minuta que est quantitas maxime declinationis solis et ideo ex hoc accessu notabili causatur notabilis excessus caloris propter notabilem reflexionem radiorum solis qui semper est in illo climate ad angulos rectos vel quasi rectos. Confirmatio vero est exclusa quia ubi est maior accessus ibi est minor mora super orizontem et tamen videmus ibi maiorem calorem ut patet in ordine climatum. Unde ad causandum notabilem calorem sufficit notabilis accessus non

obstante quod mora eius super emisperium sit
maior quam in aliis climatibus in diebus
estiuis non in diebus hyemalibus est maior
plus enim facit adiectionem aliquam perma-
nentie agentis ad passum quam mora
eius ergo ubi est paradysus terrestris dicendum quod
sub equinoctiali sed in monte elevato se-
cundum altitudinem montium ubi non aque
diluvii attingunt est autem locus temperatus
non contra climatis qualitatem sed ex loci situ
et altitudine reflexio enim radiorum
solis in locis planis illius climatis cau-
sat ad angulos rectos quosque .s. impinctis (?)
directis et libere qui tangunt equinoctia-
lem quia vero ad angulos quasi rectos ibi (?)
ex aliis partibus causat ardorem nimium
et forte inflammat aerem qui inflamma-
tus motus forte vocatur a scriptura gladius
flammeus atque versatilis Genesis iii. Sed illa
reflexio non pertingit usque ad altitudinem
paradysi terrestris aer etiam est ibi subtilis et
non unus moratur in eo calor propter quod non est
ibi excessus caloris de excessu autem
frigoris non est timendum cum locus ille sit
sub via solis prout patet. Et ideo ad primum dicendum. In
aliquibus autem non placet hoc sed dicunt
quod impossibile est secundum medium aeris non est locus
semper tamen calidus sed locus temperatus propter
excessum caloris quod declarant quia hystorio-
graphi et maxime Solinus dicunt quod plures
ascendentes montem olimpum secum defe-
rebant aquam spongiis ut possent caliditatem
et siccitatem aeris contra sublimitatem mon-
tis infrigidare et ingrossare ut aer sic in-
frigidatus et ingrossatus aptus esset
respirationi et si sic erat in monte olimpo
fortiori ratione sic fuisset in paradyso si paradysus
sit maioris altitudinis quam olimpus
vel certi montes et ideo isti dicunt quod locus
temperatus propter situationem quia cum sol est extra
terminum sublimis in medio aeris qui est locus
semper tamen frigidus et ideo ponunt fuisse esse
paradysum terrestrem non quidem sub equinoctiali
propter intemperantiam illius climatis sed alibi
etiam aque diluvii que ascenderunt su-
per omnes alios montes non ascenderunt ad
paradysum terrestrem dicunt quod hoc sunt quia
aque naturaliter fluunt circa plana et ideo (?)
in medio paradysus terrestris est excedit com-
munes planities terre plus quam continen-
tibus sed quam altitudine aque dilu-
vii ascenderunt super terram Ideo ad parady-
sum aque diluvii non ascenderunt quod ce-

ascenderunt super alios montes altiores
maiores sunt in aliis (?) ut dicit ad
hoc ut purgarent que in eis per habitatores
homines commissa sunt In paradyso autem non
erat purgandum. Istud autem non oportet
dicere quod nunquam est recedendum a communi
cursu ubi potest veritas salvari cum naturali
cursu. Et non videtur autem quod secundum cursum nature
quod super medium interstitium aeris sit con-
veniens habitabilis ita ut non sit ibi
excessus caloris nec frigoris quia secundum
cursum naturalem contraria materia istius
excessu non situantur ibi. Item tamen quod medium
interstitium aeris sit locus frigidus non est
probabile quod ibi etiam post ipsum sit locus
cum excessu caloris. Sed potius est ibi
dicere calorem temperatum aliquam (?) prime
materie regione excessive calida.
Quod autem dicit de Solino videtur esse de eo (?)
et cetera historiographus sic dicens poeta
illud quod scriptum est non acciderat cum (?)
sed non credendum poete. Ad principale
Deinde dicitur maior dicendum quod patet. Et ideo quod dicitur quod
licet sub equinoctiali quantum est ex natura climatis
sit excessus caloris tamen propter conditiones situs
est temperamentum modo quo dictum est. Dis. 18.
In eodem quoque paradyso. Hug. dist.
In hac dist. de productione viri sed determinat
de productione mulieris. Et dividitur in partes duas
Primo determinat productionem eius quantum
ad corpus. 2o quantum ad animam ibi. Quem-
admodum mulieris corpus. Prima dividitur in partes
duas. Primo inquirit utrum mulier sit formata
de costa. Secundo inquirit modum formationis
eius secunda ibi. Sed quid ubi viri de costa.
Prima in duas primo docet quod scriptura de
formatione mulieris tradidit. Secundo concludit
congruitatem formationis secunda ibi. Sicut
attendendum est. Et secunda parte inquirit
formationis modum dividitur in partes tres. Et fa-
ciens questiones quas movet et solvit. Quarum
prima est circa principium materiale. Secunda non. Tertia circa
principium actionis. Secunda ibi. Illud etiam scien-
dum. Tertia ibi. Sed quaeritur an ratio. Et plus
hic est prima et dico licet in generali superficiali (?)
sic procedit. Nunc vero ponit primo mulierem
esse de costa viri dormientis esse formatam
vel fuisse ut scriptura Genesis recitat. Secundo pre-
dicit mulierem debere formari congruum
fuisse et maior esset amor inter homines
et homo videtur omnium aliorum hominum
principium de late autem formati sunt

quia no ad dum vel ad sinitute s ad
societate eius pducebat de dormiete
vo pducta fuit ad due veritas onsio
et fundationis eccle mistica significatioz
Postea quit utrum de sola costa sn al
terius m̄e additione formata fuit mlr
et videt q no fuit alia materia quia si
mag debet dici de illa m ee forma
ta qua de costa que mltiplicata fuit
vtute diua adtoins mlris formatoz
sicut frm fuit de quinqz panibus post p
dicit q angeli mulier no formauit
licz ad formatoz eius ministeriu pbuit p
ca quit utrum institutia fuit ro semal
admlris formatoz et videz pmittendo
pmo qd s q rones pmordial abet
tuo indeo fuit seminales no tantu
indite s no om ir s quarpda addit
et q iste rones pnt dici pmordiales
aliquo tn q rebus ipma catione
indite sut tn q sut q pncia rer ex
ipis pducendarum subdit quia q illa
nalie fuit que ex rone seiali fiunt
seu pduntur illa no fuit sinalic q
tamse tn fuit indeo ineb no tantu
e po ut h possint s tn no ntitas ut
fuit exlius concludit q forte mlris
no fuit s tamsale seiales s sinali
ex diua vtute. Vltimo ondit q qd
posuit animaz mlris decima viri
esse pagatam. Alij no alium ico tn
tes aimabus dum fuisse catam s s
tertio tm fidem cando infundit et isti
dendo cantur. Unde btus Jo 9. Ex
toritit eos qui dnt animaz ex t dute
ubi ponit auctates pquas mlti er
rores cca pductom aiae excludunt
et mlt t ec

Circa distinctoz xviij quit primo
de pductone mulieris quo ad corpus
utrum pducta fuit de costa viri vel pduci
potuit sine additione ine et vr q n
quia impo e toti equari pti ome
eni toti maius e sua pte sed costa
adeo equabat s mz alium pti corpis
mulieris go no adequabat toti ma
corpis mulieris fuit go ncio i corpe
mlris aliqua m pt mz coste. Item
deus no pt face corpus mx tn su
m go pi rone no potuit face tantu
corpus sine tanta m n' maiori sine
maiori et ita ex pua matia coste n
potuit formari totu corpus eius q
fuit mlto maius costa sn additoe

alterius m. Contrarium arguit quia diui
sibile additu indiuisibili no efficit ad
maius ut pz ex vi° phi s m s se est
indiuisibilis go addicio m adinatia
no facit aliquid maius si q aut additoz
m a deo fiam ade no potuit ex ipa for
mari corpus eius p eande rom n pt
tu p additom m solius mch efficiat
maius. Responsio. Circa quone ista fut tres o
piniones vna p statim ducit q no sol
diua vtute vin et vtute ne pt fieri de
pno magnu absqz rarefcone et additio
ne m q declat ex tbus suppoibus pm
e q in omnibus rebus nalibus dare minimu s
natura et minima carne et sic de alijs et
hec suppo clare scipta e pmo phi sa
e q ola quiat ex mtuo altuati sup
ex inferioribus et inferiora ex superioribus tcia
e q supiora quiant ex inferioribus s mlti
plicata analogia ita q ex vno pugil
lo tre fiunt x aque et ex vno aque x
ae et sic vltra et hec due ex pomoe
clare hnt ex sho de gnatione hijs sup
positis arguit sic vnu minu ae pt
tonti maqua p sua suppom tnt quit
aut quit i minu aq aut i minig mi
no quia no e dare pmia suppom go
quitur i minim s ex minimo aque pnt
fieri x minima ae pz p 3a suppom go ap
ad sltum ex vno minimo ae possunt
fieri x minima aeris h aut sit absqz ad
dicone m et absqz rarefcone q eque
rar e minimu aeris q pmo quitit imi
nim aque sit x minima aeris q minimu
aque ansim e et econtio. Sz h ro no
vz quia qms in nalibus sit dare mi
nim puta minima carne ut dicit pma
suppo h tn mte e de minimo sepato et
pse existente sic eni e dare minim na
libus ita q i minori no saluare spes
pmo p debilitate vtutis stati resol
uetur in corpus qtinens sicut vult
ars libo de sessu et ssato q modicu sapor
infusus mari statim resolue contr
nens minimu aut quietu toti no est
dare s qnoqz pno dato semp e ac
cipe minus tn eni forma carnis ex te
datur ex dimisione qtinui sit i ultimo
no e dare minu s ic n' ntrue sed
qualz data tn sit qtinua et diuisibilis
e dare minore forsitan vm e q si sepa
retur stati corupe e g dicit q mi
nim aeris quit i minimu aque aut

minimo minimo dicendum quod quantitas magna
per decisionem minimo separabili. Illud tamen
minimus est quietum et non separatum in minimis
eius separatum tamen non potest quia non illud
esse potest quia inseparatis est dare minimum sed non
potest quanti inquietum minus minimo separato quod
in quietis non est dare minimum et si illud quan-
tum minus minimo separato quietetur itum
maxime quietum indicere partes aeris co-
mitatas quae non efficient nisi unum minimum
aeris separatum et non ... minima separata ut
ista ponuntur et ita non fiet aer magnus
ex parvo sed equalis ex equali. Alia est
opinio quorundam dicentium quod nec opere nec
divina virtute potest fieri magnum ex parvo vel
potuit fieri corpus celi de corpore eadem sine
rarefactione vel additione materie quod probant
sic corpus celi non potuit formari ex
tanta parva materia nisi per aliquam eius multiplicationem
sed autem multiplicatio potest intelligi vel per in
quantitate solum vel per essentiam materie si per quantitatem
solum sic verum est quod fiet per rarefactionem quando
diffinitio rarefactionis est quod eadem materia
accipiat maiores dimensiones ut patet 4°
physicorum. Sed multiplicatio attendatur solum per quantitatem
sed est probatum quod eadem materia prius subpriis dimensio-
nibus ... accipit maiores dimensiones
ergo non potest ibi non esse rarefactio tamen deus non
possit separare diffinitum a diffinito. Si vero
multiplicatio attendatur per essentiam materie oportebit
dicere quod aliquid materie sunt sub forma
corporis celestis quod quando non erat sub forma
corporis. Illa ergo materia vel est de novo creata
vel prius erat sub forma alterius corporis
et quod quod horum dicamus semper habetur quod ad materiam
corporis facta est additio alterius materie vel per creatio-
nem vel de novo creatae ideo etc. Sed iste ratio non
cogit dicentes non quod multiplicatio sola quantitatem
attingat non ... dicere quod sit rarefactio
et quod dicit quod ratio diffinitiva rarefactionis est
eandem materiam accipere maiores dimensiones
... est illa enim quae sunt divisa per essentiam
non se habent ut diffinitio et diffinitum. Sed parum
fieri magnum supposito eandem materiam et densum
fieri rarum sunt divisa per essentiam ergo etc. Maior
vero patet minor probatur quia ille actiones
sunt distincte realiter quae sunt ad terminos
distinctos realiter ratione enim motum
et actionum sumitur ex terminis ut dicitur 5° physicorum.
Sed actio qua ex parvo fit magnum est ad per-
fectam quantitatem tamquam ad terminum. Actio vero
qua ex denso fit rarum est ad qualitatem ut

dicitur 4° physicorum ergo etc. Et ideo ... esset
adargumentum sicut illa quae sunt divisa per es-
sentiam possunt divina virtute separari ut alterum
sit prima post quae ab omni actu separari
non potest sed extensio eiusdem materie per maiorem
quantitatem et rarefactio sunt diverse actio-
nes reales ergo etc. Item si rarefactio esset
eandem materiam accipere maiores dimensiones
non posset esse rarefactio vel nulla esset ... quod
falsum est nam deus posset actu rema-
nentia in sacramento alterius mutare per
rarum et densum. Ideo alii tenentes
mediam viam quod deus potest facere magnum
ex parvo sine rarefactione et sine additione
materie non autem sed potest natura primum patet quia primo
quia deus potest facere quod quod est impossibile materie non
solum naturali sed obviantiali sed quia magis
quantum est de se est equaliter impossibile ad magis
et parvum rarum et densum ergo etc. Maior
patet minor probatur quia materia per se non
est quanta actu quantitate sed impossibile ad quantitatem equaliter
per equales eius dimensiones et istud est equaliter
... materia unius si materia montis
et parvi lapidis ... separentur ab omni
forma substantiali et quantitate nulla differentia
esset inter eas quantum ad susceptionem mag-
nitudinis et parvitatis raritatis et densitatis.
Sic constat quod deus potest facere quod ... sine
raro et denso sicut sine aliis qualitatibus
et etiam sine materia sed illud quod non est
dubium quin possit mutare de magno
in parvum et econverso de parvo in magnum sed tamen
fiet sine rarefactione vel condensatione
et etiam sine additione vel subtractione materie
ergo etc. Secundum patet quia quod quando natura
facit in generabilibus et corruptibilibus facit
mediante calido et frigido ut patet 4° methe-
orum. Sed ... enim calidum et
frigidum vincentia materiam ut ibidem dicitur.
Sed calidum non extendit parvum in magnum
nisi rarefaciendo nec frigidum constringit
magnum in parvum nisi condensando ideo etc.
Ad rationes in oppositum ... dicendum quod materia per se
non est aliquid materie equalis vel inequalis
cum equalitas et inequalitas sint
relationes fundate super quantitate sed diver-
se quantitates possunt successive esse
in materia eadem ratione quod potest equari
pluribus et parti et toti. Ad ... dicendum quod
magnum non est nisi ex magna materia
nec parva nisi ex parva et universaliter tamen

contraria sed hoc non est in materia per se secundum rationem
quantitatis et ideo tantum est materia subiecta
quantitate consistit. Ideo queritur utrum
in materia sint alique

Secundo queritur utrum in materia sint
alique ~~qualitates~~ rationes seminales
et videtur quod non quia quidquid est contentum
est res et non anima ideo sed quidquid quod est in
est extra animam ergo est res et non ideo non
sunt ergo in materia rationes seminales. Item
semen imprimit aliquid actum ut dicitur
2° physicorum sed in materia non est aliquis actus in ipsa
per se sit pura potentia tunc est pati et non agere
ergo etc. In contrarium est Augustinus et hic multi.
Conclusio circa questionem isti duo sunt videnda
primo utrum in materia sit aliquid quod contineatur
in natura forme quare hic posuit aliqui
esse rationes seminales. Secundo dato quod non
quid sunt secundum veritatem rationes seminales.
Circa primum sit prima conclusio quod obmissa opi-
nione que ponit in materia latitationem formarum
eo quod negat veram generationem et ponit solum
eductionem forme de occulto ad manifes-
tum omissa etiam illa opinione que dicit
omnes formas ab extrinseco provenire
eo quod tollit a rebus proprias actiones
et negat sensum sicut enim a doctoribus suf-
ficienter improbata sunt. Primo ponetur
quedam opinionem magis nova que ponit
primum possibile quoddam sua corruptione in natura
forme secundo videbitur quid veritatis sit in illa
opinione contra primum dicunt quod quidam
dicunt quod in generatione in naturalibus sunt con-
siderare ex parte ordine primo ipsum nihil
quod est negatio omnis entitatis. Secundo primum possibile
quod de proximo se habet ad nihil. 3° materia est tertio et
ultimo forma substantialis. Quantum ergo ad
materiam primam dicunt quod primum possibile quod est in materia
consumatur in natura forme non quod sua
perfectione tamquam aliquid existens sub
forma et perficiens per formas quia illud
est materia que manet sub forma vel perficitur
sed consumatur in forma sua corruptione
nec tamen annichilatur quia materia quod ideo non sequitur
in forma per virtute. Istud autem primum
possibile multiplicatur in materia secundum multiplicationem
formarum in quas est consumatum et est
minoris actualitatis quam materia quia materia
manet sub forma, primum autem possibile non ma-
net ut dictum est. Motivum autem huius opi-
nionis fuit dicere unum quare timebat quod si
poneretur aliquid quod contineretur in natura forme

quod oporteret dicere quod forma fieret ex nihilo
et sic crearetur et non esset per generationem propterea
posuit in materia aliquid tale quod trans-
mutaretur in unam quamque formam possibilem
in materia et illud deponit primum possibile. Aliqui
sunt contra quantitatem super hoc intentionem dei
modo post in materia dicit enim quod materia potentia
est secundum naturam specierum generalium et corporalium. Et istud
non potest intelligi dum secundum se tamen sit una sed
ut dicunt de isto primo possibili quod multipli-
catur in ipsa. Iuxta opinionem sunt tria
inconvenientia. Primum est quia quod ponit esse
fictum per se quia sibi contradicit. 3. Quia
incidunt in illud quod vitare credunt. Primum
apparet auctoritatibus et rationibus. Primo auctoritate philosophi primo
physicorum ubi inquirens de principiis omnium
non transmutabilium nunquam posuit aliquid
primum possibile nisi materiam et tamen posuissent si
essent cum illo primo possibili magis sit necessarium
ad generationem quam privatio de qua tamen plus fa-
cit mentionem. Ad idem est auctoritas Augustini libro
primo confessionum qui dicit quod materia est prope
nihil ita ut si fas esset potius de-
beret dici non ens quam ens vel aliquid
ex quo patet quod materia ponit primum
possibile et esse in infimo gradu entitatis
ita quod sub ipsa statim est casus in nihil. Idem
patet per rationem. Primo quia illud quod hic ...
substat sicut illud est primum possibile simpliciter quia
ideo subiectum fluunt apud passiva per quam ad
est alterius subiectum receptivum sed materia sicut
sua est primum subiectum secundum in quo sunt omnia alia
et ipsa non in alio. Et ideo ingenita et incorruptibilis
quia non resolvitur in aliud subiectum priorem ut
dicit sive primo physicorum ergo etc. Secundo principaliter
apparet quod sibi contradicunt hic quod ponunt primum
possibile minoris entitatis quam sit materia et nihilominus
dicunt quod forma non sit in materia nisi mediante
isto primo possibili quod contineatur in potentia. Fortius
non unitur ut patet unum medium per aliquid quod magis
distat ab ipsa forma quam distet materia
medium nec primo nec a quolibet extremorum quam extre-
mum ab uno vice sed primum possibile sit minoris
entitatis quam materia ut dicunt plus distat
a forma quam materia ergo non erit medium quo
consumatur materia ad formam vel si medium non
erit minoris entitatis quam materia. Item illud
primum possibile cum sit in materia ut ipsi dicunt neque est
potentia per se subsistens oportet quod sit actus cum
non sit forma substantialis nec materia nec compositum
tamen sed omnis actus cum sit aliqua forma
est maioris entitatis quam sit materia ergo etc.

ratio apparet quod intendunt illud quod vitare intendunt scilicet quod forma fiat ex nichilo et tenent quia illud possibile si debeat sufficienter in forma corrumpi ut dicit quod prius saltem ordine nature est nichil quam forma fiet et sic non fiet ex aliquo sed ex nichilo vel post illud ut et sic contra eadem. Item illud quod producitur per aliquam actionem naturalem non supponitur in omni actione naturali nullum enim agens supponit ex necessitate illud quod producit. Sed primum potentie producitur actione naturali dicitur enim quod est forma corporis non corrumpitur in primo potentie sic ex primo potentie generatur ergo etc.

Dicendum ergo quod cum generatione nichil preexistit in materia quod continuatum in naturam forme quod probatur quia sicut forma preexistit in ipso passiuo ita sic ymmo magis preexistit in ipso actu generantis sed forma non preexistit in ipso actu generantis sic quod ipsa forma vel aliquid eius preexistat ibi vel ad generantem generatum in ipsam ergo etc. Et sic patet primum principale propositum.

Circa secundum scilicet quid sunt rationes seminales notandum quod quedam rationes dicuntur primordiales quedam obventuales quedam vero seminales. Primordiales rationes dicuntur ut in deo preexistunt quam res producit principaliter sicut artifex omnium eius eminenter sicut ipse vero obventuales est potentia que est in creatura ut de ea fiat quod quod contradictionem non implicat sic quod de ligno in mente fiat vitulus et huius ratione sunt potentia obventualis est intellectiva solum. Dicit sed quia deus facit de quali causa quod quod sic vult. Rationes vero seminales sunt virtutes active et passive collate rebus secundum quas omne quod sit ex quolibet non quolibet modo sed determinate ex determinato et determinato modo ut predicta media sit non ex quolibet sit equus sed ex semine equi non quolibet modo sed oportet semen esse molle postea durum ut dicit in phisicorum. Et quecumque generationes omnes virtutes active et passive sibi correspondentes dicuntur seminales nam Augustinus dicit in de trinitate quod omnia que visibiliter ad oculos nostros prodeunt occulta quedam semina in elementis mundi latent et propriissime dicuntur rationes seminales esse in illis tamquam simile ex similibus producitur maxime in viventibus talia enim proprie ex semine generantur et continentur activa et passiva in illis tamquam in pristinis(?) reperitur translatum est nomen rationis seminalis ad omnes virtutes naturales activas et passivas. Circa quod quarto queritur: Patet has rationes seminales si sit ipse subsistens et non sit alterius pars. Propriissime dicitur tamen vt angelus quod cum natura est per se existens et tamen est alterius pars ut patet. Secundum rationes seminales cooperantur aliquando adeo enim eiusdem proprie dicitur tamen ut est anima intellectiva natura et rationes seminales cooperantur aliquando adesse eius non autem ad esse simpliciter. Sed ad esse simpliciter disponendo ipsum illud vero quod producitur per rationes seminales et est alterius pars non est natura per se subsistens nunc proprie dicitur tamen sic est deus in materia forma adeo que non est natura per se subsistens et producitur secundum rationes seminales proprie dicitur esse tamen generationis et multo magis dicitur tamen quamvis non sit in materia quod continuatur in ipsam. Ad primum argumentum dicendum quod rationes sunt non solum proprie nectibus adiuncte sed ponunt eo quod ipsam talitatem vel alterius sit dicitur quod calor in igne est ratione calefaciendi. Ad secundum dicendum quod sub rationibus seminalibus comprehenduntur non virtutes active sed et passive et secundum corpus(?) sit in generatione alicuius semen dicitur non solum quod in instrumento corporis viri sed etiam corporis mulieris principalius tamen primum dicitur semen in quo est virtus activa et sic locus(?) plenus.

Tertio queritur utrum anima intellectiva traducta cum semine. Et videtur quod sic: quia quinto viuentis(?) metaphysice dicit quod impossibile est esse dimissas agentes quorum unum tantum ad formam alterius vero ad subiectum forme sed secundum subiectum in actione naturali supponat sed prius suscipit formam sed corporis organici est subiectum anime tamen ergo patientis virtutis forme cum est in semine corporis organici organizet ut quod eius actio extendatur ad animam. In quarto capitulo 16 de animalibus ubi dicit quod intellectus est ab extra tamen et in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicit quod materia sit opus dei nullus. Et Ecclesiastes ultimo veneat(?) plenus monitus vel est ad patrem redeat ad deum qui dedit illum.

Conclusio. Traducta dicitur illa que producitur per decisionem a generante et non traducto importat originem et decisionem et non ligna divisit aliquo non dicitur proprie traduci propter defectum originis nec ignis generatus ab igne dicitur proprie traduci propter defectum decisionis sola autem generatio creatorum dicitur traductio non facimus quod vel inde traductione sed inquiramus utrum anima

intellectiva sit generabilis et corruptibilis quantum est
de natura :· Et secundum quod dicunt aliqui
moderni doctores non est disceptacio
omnes cum dicant animam humanam esse
ingenitam et incorruptibilem modus autem probandi
hunc est difficilis. Ad primus tamen probetur sic omnis
forma que in operando excedit corpus
similiter obiective in essendo excedit corpus
similiter agere cum sequitur esse et actio forme
respicit obiectum sicut esse respicit subiectum
sed anima intellectiva in operando excedit
omne corpus obiective quia licet primo ac-
cipiant intellectum in modo corporalia quia non
intelligimus nisi mediantibus fantasmatibus que sunt
quedam similitudines corporalium tamen in ipsis
non sistit intellectus sed ducitur ad omnia verum
in quantum [illegible] incorporalium et in infinitum. Ergo anima
intellectiva excedit in essendo corpus
similiter non quod sit quod per se in corpore et per se
extra sed quia potest est quod est in corpore potest esse
sine corpore :· Ex quo sensit aristoteles Etiam
ista dicunt quod quod intencio aristotelis fuit
quod anima quantum ad operationem erat separabilis
a corpore et non quantum ad esse ita quod posset
per ipsam manere corrupto corpore quod cum de
intencione aristotelis fuit quod sit separabilis secundum
operationem patet per eum quod ponit de spera [rene]
tum convenit tangere planum in puncto non
cum in eo quod enea sed in eo quod spera quia
sicut spera enea tangit planum in punc-
to et adhuc non facit per se nisi enea non ad
aliud nisi sola quantitas ita ut dicunt
sensit aristoteles quod sola anima intellectiva vel
intellectus est susceptiva actus intellectus ita
quod ad recipiendum talem actum non per se
faciat nisi non qualitates corporales ut
calidum frigidum etc humidum et siccum solum
dicit separari ab aliis partibus anime et sic
exponunt illud quod dicit aristoteles 2o de anima
quod intellectus separatur ab aliis sicut perpe-
tuum a corruptibili dicentes quod per hoc aristoteles non sensit
animam intellectivam esse separabilem et incorruptibilem
secundum esse sed solum quod ipsa habet quandam simili-
tudinem cum substantiis separatis incorporalibus
et hoc insinuat modus suus loquendi dicit
enim quod separatur ab aliis sicut perpetuum a
corruptibili [illegible] quod quantum ad operationem intellectus
ipsa separatur ab omni condicione mate-
rialiter et incorporalia :· Et quamvis non mul-
tum sit curandum quid sensit aristoteles verum
tamen magis credo quod aristoteles sensit intellectivam

animam esse separabilem secundum esse et operationem quod secundum
operationem solum patet isti sunt quia 12 methaphysice
quod reliquit sub dubio an aliqua forma
remaneat post corruptionem compositi constat
quod loquitur de separatione forme quantum ad
esse et hic dicit postmodum praetermittendum illa
aut praetermitto posterior [illegible] pertineat
considerare propriam naturam anime et ideo quod quod
dicit aristoteles in libro de separatione anime intellective
vel intellectus potentialis sive agentis a ceteris parti-
bus anime intendit dicere de tali sepa-
rabilitate de qua sub dubio locutus fuerat
12 methaphysice que separabilitas est secundum esse :· Item aristoteles
primo de anima dicit quod si anime intellective
est aliqua propria operatio in qua non communicat cum
corpore ipsa est separabilis a corpore et si non
est aliqua talis ipsa non est separabilis igitur
ex separabilitate anime a corpore quantum ad ope-
rationem intendit concludere aliquam separabilitatem
et ergo eandem aut aliam si eandem videretur
esse concludere idem per idem esse cum sensus
quod si anima est separabilis secundum operationem ipsa est
separabilis secundum operationem quod est nugatorium [illegible]
dit ergo ex separabilitate operationis intendit
concludere aliam separabilitatem anime illam
scilicet que est secundum esse :· Item 16 de animalibus quod
dicit intellectus est ab extra vel ab extrinseco
scilicet adveniens et non virtute seminis et sic secundum ipsum
intellectus est ingenitus ergo secundum eundem intellectus est
incorruptibilis quia omne ingenitum est incorruptibile
secundum eum si autem intellectus est incorruptibilis ergo non de-
sinit esse corrupto corpore et ita videtur quod magis
sit intencio aristotelis quod intellectus sit separabilis a cor-
pore secundum esse et secundum operationem quam secundum operationem sola :·
Sed contra hoc videtur esse duo primum est quod aristoteles
reputavit se demonstrasse generationem hominum
esse eternam a parte ante et a parte post et reputavit
tamen et se demonstrasse quod infinitum actu non
potest esse sed si intellectus est forma hominis et re-
manet corrupto homine nunc tamen infiniti homi-
nes secundum ipsum iam sunt mortui sequeretur quod
infiniti intellectus separati actu remanerent
[sissent] et ita contradictio est quod non videtur :· Secundum
est quia secundum aristotelem omne perpetuum a parte post est
perpetuum a parte ante sed ergo intellectus esset perpetuus
a parte post sequeretur aristoteles quod esset perpetuus a
parte ante sed si esset perpetuus a parte ante non esset
secundum eum de novo forma corporis quia forma
non precedit compositum ut dicit 12 methaphysice
ergo non stant simul quod ipse ponat intellectum
esse formam corporis et ponat ipsum manere

corrupto corpore: Et quando quod nichil prohi-
bet aliquid non consentire deum sua admini-
strationi repugnantem sicut sciens omnem nullam esse
sibilem pt tantum hanc nullam hic[ic] indico
si non deducat unum ex alto et primodium
istum nichil prohibet arguere qui fuit prius
homo dixisse in pluribus locis aliqua
sibi invicem dissonantia constat enim quod
in .12. metaphisice clare dicit nullam formam
precedere compositum et subiungit quod nichil prohibet
in quibusdam aliqua forma remanere post
compositum nec hoc ponit sub dubio quod nisi
ponat sub dubio utrum anima sit talis
forma et tamen primo celi et mundi dicit quod omne eternum
a parte post est eternum a parte ante quod repugnat
primo modo dicto et simile invenitur in pluribus aliis
qui vult bene perscrutari unde illa repugnan-
tia dictorum non arguit quin aristoteles senserit animam intellecti-
vam esse immortalem: Ad 2m in oppositum
dicendum quod solum anime forma est una per quam ad
quam non terminatur actio virtutis formative
corporis in semine sed terminatur ad aliquam formam
substantialem vel accidentalem que tamen non manet
adveniente anima intellectiva quia exuit
dispositiones quasdam ut tamen sunt rationes ad for-
mam et non ut essent tantum eius subforma Dis[tinctio] 19.

Solet etiam queri [etc.] Hugo determinat in ista
determinatione hominis generaliter et hic determinat
creati hominis conditionem per partes determinando
eius primum statum et dividitur in partes duas primo
determinat statum primi hominis quantum ad
immortalitatem secundo quantum ad aspectum multiplicationis
secunda in principio 2e distinctionis ibi post hoc videndum est prima
est principalis lectio et dividitur in duas primo ponit quod
intendit secundo prosequitur ostendendo hominis im-
mortalitatem secunda ibi Solet hic queri Et hec
pars dividitur in quatuor primo movet quaestionem secundo
solvit 3o ostendit supra dissolutionem diver-
sas opiniones tangit quarto addit
quasdam auctoritates quasdam dictorum confirmantes
secunda ibi ad quod dicimus patet 3a ibi propter quod alii dicunt
4ta ibi habebat vero homo mortalitatem
hic est divisio et sententia lectionis in generali: Ista lectio alia
vero sic procedit magister et ponit primo quod intendit
describere statum primi hominis ante peccatum qualis
fuit tam in anima quam in corpore et de quibus-
dam aliis que non inutiliter sciuntur predica-
bit quod prosequitur de hiis que pertinent ad
corpus et dicit quod primus homo mortalis
erat et non immortalis poterat enim mori et
non mori actum in statu primo scilicet ante
peccatum habuit posse non mori secundo vero scilicet post
peccatum habuit necessitatem moriendi 3o novissimo scilicet beatitudinis
habebit non posse mori et subdit quod corpus

eius mortuum secundum apostolum in resurrectione vero
habebit corpus spirituale idest non egens ali-
mentis et tunc erit immortalis idest non po-
tens mori et hec confirmat per auctoritates apostoli
postea querit utrum immortalitas eius an
hoc fuit ex conditione nature vel ex dono
gratie et dicit quod hoc fuit ex dono gratie scilicet ex
usu ligni vite unde si illo non uteretur pecca-
tasset et moreretur et sic non moreretur sed
utendo ligno vite non peccasset et sic non
moreretur et hoc modo ex ligno habebat pos-
se non mori quamvis enim etiam hec an si non
esset preceptum quod comederet de ligno vi-
te et aliis et non illo necessarium nichil pos-
set non mori sed semper viveret quia si sit
ergo non ex ligno vite inerat ei immorta-
litas et propter hoc aliqui dicunt quod lignum vite
non erat tota causa immortalitatis sed huic
immortalitati et dona aliis vero videtur
quod homo erat omnino immortalis ex ligno
vite ultimo dicit et ponit quasdam auc-
toritates in quibus dicit quo differebat im-
mortalitas ade ab immortalitate corporum
quia immobilitas ade in usu ligni consi-
stebat usque ad tempus quo sumens de ligno
vite fieret perfecte immortalis unde quidam ut
quod haberet tamen aliquam immortalitatem a natura
sed ad perfectam venisset per esum ligni vite
magister sustinet quod primam immortalitatem
habebat ex ligno vite et hec est textus

Circa distinctionem queruntur duo primo
utrum immortalitas ade in statu inno-
centie fuit naturalis et videtur quod non quia sicut
de demonibus remanserunt naturalia integra
post peccatum ut dicit dyonisius 4o capitulo de divinis nominibus
sic et in hominibus ut videtur sed homo post
peccatum non remansit immortalis ergo prius
immortalitas non fuit naturalis: In contrarium
est quia illud est naturale quod inest principiis
nature sive per rationes seminales sed
talis fuit immortalitas status innocen-
tie quia non inerat homini per esum ligni
paradysi et proprie per esum ligni vite
ergo etc. Circa hanc distinctionem videnda sunt tria primo
an homo in statu innocentie fuit im-
mortalis secundo qualis fuit illa immor-
talitas utrum eadem cum immortalitate
resurgentium vel alia 3o an fuit naturalis
vel gratuita Circa primum sciendum quod eum
finxisse immortalem quantum ad auctoritatem scripture
et probabilem persuasionem auctoritatem scripture primo
hoc patet per illud quod dicit apostolus ad romanos v° Per
unum hominem peccatum intravit in mundum

et peccatum morte. Ergo ante peccatum erat homo im-
mortalis. Unde eciam pena mortis
comminatur est primo homini Gen. ii. In quo-
cumque die ex eo comederis morte mo-
rieris, i. necessitate moriendi addictus
eris. Est eciam ad hoc persuasio probabilis
quia sicut est in celo nunc sic suo modo in esse
supernali. Sed sic est in esse nunc quod omnia pro-
cessu temporis producta sunt in se a principio
sunt producta secundum suas raciones seminales
ut dicit Augustinus super Gen. Ergo debuit
esse in se supernali quod gloria tam anime quam
corporis que processu temporis erat danda homi-
nibus fuit a principio producta secundum suum seminarium.
Seminarium autem glorie anime est gracia, se-
minarium non glorie corporis est quedam incho-
acio immortalitatis. Ergo a principio homo fuit
creatus in gracia anime tamquam in seminario
glorie eius et in aliqua inchoacione immor-
talitatis corporis tamquam in seminario perfecte
immortalitatis et impassibilitatis. Circa
ad hunc articulum notandum quod immortalitas
status innocencie fuit quia poterat
non mori non quia non poterat non mori qualis
erit immortalitas resurgencium. Poterat enim
peccare et mori sicut eciam est posse autem non
mori in quo consistebat eius illius im-
mortalitatis ut accipi dicitur ad ff vel ad
spne. Ad semper autem non erat illud posse
non mori quo adiectum quia dicto sta-
tu homo transferendus erat ad statum glo-
rie in quo non posset simpliciter mori que est immor-
talitas altioris racionis et sic prime im-
mortalitati successit secunda immortalitas
nec utrique prime immortalitatis ff fuisset erat
secundum illa immortalitas qua poterat homo
non mori non ad semper quantum erat ex con-
dicione status sed usque ad tempus scilicet quousque
transferretur ad gloriam. Hiis suppositis
dicendum est quod immortalitas status in-
nocencie non fuit simpliciter naturalis sed quantum ad
aliqua potuit esse naturalis. Primum patet
quia nihil dicitur simpliciter naturale nisi quod ut provenit
ex causis principiis naturalibus sed illa immor-
talitas ex causis naturalibus solum
non poterat provenire sed requirebatur
divina providencia specialis defendens
ab omni inferente corruptivo mortem
provolentis et providencia qua fuit de ci-
bo mortifero que fuit ei contrito sal-
lata et iterum quod esset in tali loco temperato

scilicet in paradyso et vesceretur tali cibo con-
fortativo non fuit nunc sed contra ut michi videtur patet quod
immortalitas illa simpliciter loquendo magis
dicta est fuisse spiritualis quam naturalis. Item
quod est supernaturale manet vel manere potest in omni
statu sicut a principio arguebatur sed illa
immortalitas non mansit in homine post
peccatum ergo non fuit simpliciter naturalis et sic patet primum.
Secundum patet scilicet quod ex causis principiis intrinsecis
poterat illa immortalitas provenire esse naturalis
quod patet sic quanto complexio est forcior et ci-
bus melior et aer purior tanto potest
naturaliter vita esse diuturnior. Sed in paradi-
so fuerunt homini omnia ista que operantur
ad longitudinem vite. Fuit enim natura
corporis optime complexionata cibus
lignorum paradysi purissimus et confortativus
nec participe fructus ligni vite plus quam
quecumque species aromatice fuit et aer tempera-
tissimus absque ulla inordinacione caloris
et frigoris que multos inficit. Ergo po-
terat etas eorum esse diuturnissima scilicet
quousque ad altum statum transferentur. Hoc
autem magis patet ex comparacione status ad statum
comparando enim statum innocencie ad statum
post peccatum et ante diluvium plus excessit
complexio complexionem in vigore cibus
cibum in bonitate et confortacione nec locus
locum magis temperato et puritate quam ex-
cessit status ante diluvium et post peccatum
statum modernum sed ante diluvium vive-
bant absque in multo in decuplo plus
quam modo ut patet Gen. v. Ergo in paradyso
in statu innocencie poterat in decuplo et forte
in centuplo plus vivere quam illi qui
fuerunt post peccatum et ante diluvium quorum ali-
qui vixerunt fere mille annis quo comple-
to translati fuissent ad gloriam et si esset
verum hoc quod aliqui dicunt quod fructus ligni
vite talem habuit naturam ut quod sumebat
de alimento contineretur in natura in equali pu-
ritate quam prius et natura reparabatur ad eundem
vigorem ut prius vel probabilius illam
immortalitatem fuisse perpetuam et ad semper
et hec immortalitas in natura poterat stare
cum mortalitate perpetuam quia non erat
ex sublacione principii passivi ...
aliquid de perpetuam mortale vel corporale
sed erat impedimento eorum quorum actio po- ex
terat inducere corrupcionem et hoc bene stant
simul sive enim mortalis et tamen actu non

moriar et sic ergo nunc sic possit esse pro illo tempore si idem impedimentum mortis concurreret et sic patet quod immortalitas status innocentie non fuit simpliciter naturalis sed solum quo ad supradicta. Ad tertium oppositum dicendum quod si homo post peccatum in paradyso mansisset et comedisset frequenter de lignis paradysi maxime autem de ligno vite et tamen hoc fuisset providentia divina hoc preservante a lesionibus contingentibus forsitan illam eandem immortalitatem consecutus fuisset. Sed contra paradysum non quia ergo non erat in illa que habet immortalitatem causabat et hoc videtur innuere scriptura Genesis iii°. Cum dixit dominus videte ne forte sumat de ligno vite et vivat in eternum et emisit eum de paradyso deserti et ei divina providentia quo ad custodiam amotum est contingentis unde et primo modo Abel occisus fuit a Cayn ut dicitur Genesis iiii°. Et hoc est quod illud dixerat quacumque die ex eo comederis morte morieris quia hoc dixit prudens eum eiciendum de paradyso et amissurum specialem dei custodiam quam habebat et hoc est sententia Augustini libro de questionibus novi et veteris testamenti ubi dicit sic: Demum post peccatum potuit insolubilis manere si permissum illi esset edere de ligno vite etc.

Secundo queritur utrum corpus Ade fuit passibile et videtur quod sic quia quecumque conveniunt in materia agunt et patiuntur in invicem ut dicitur primo de generatione sed corpus Ade conveniebat in materia cum aliis ergo potuit ab eis pati. Contrarium quia passio magis facta semper plus abicit a substantia et tandem inducit corruptionem sed corpus Ade fuit incorruptibile et impassibile. Responsio passio proprie dicta est que abiectio alicuius convenientis secundum naturam potest accipi dupliciter uno modo ut inducit corruptionem alio modo ut stat in limitibus passionis. Primo modo corpus Ade non fuit passibile sicut nec corruptibile durante statu innocentie. Secundo modo potest passio adhuc sumi dupliciter scilicet naturalis que consistit in sola abiectione alicuius convenientis et alia que est dolor ex perceptione lesionis. Si naturalis sic fuit Adam vere passibilis secundum corpus quia fuit in eo vera deperditio alicuius convenientis secundum naturam quod patet quia in statu innocentie necessarium fuit alimentum cum homo haberet alere indigens ab eis propter quod preceptum fuit primo homini Genesis ii°. Ex omni ligno paradysi comede. Usus autem alimenti solum est propter tria scilicet ad nutritionem augmentum et generationem. Superius non pro partibus non fuit usus alimenti ad augmentum quia formati fuerunt in perfecta quantitate nature. Fuisset solum ad generationem tamen quia tunc non comedissent nisi quotiens genuissent quod falsum est tamen quia semen est aliquid decisum a toto corpore non decideretur autem nisi aliqua pars in totum corpus converteretur et alia decideretur. Restat ergo ut si Ade usus alimenti fuisset ad nutritionem sed nutritio est restauratio alicuius deperditi ergo in corpore Ade fiebat aliqua deperditio et ita fuit in eo vera passio naturalis que abiectio alicuius secundum naturam nec potest dici quod alimentum sumebatur non ad restaurationem deperditi sed ut prohiberet deperditionem fieri quia alimentum sumptum vel consumptum fuisset in naturam nutriti aliquin non fuisset principium augmenti ipsius augmentum autem non fit propter naturam nec per reparationem que non fuisset in augmento prioris vel paradisi modo ut visum fuit supra de peccato signum de substantia corporis vel deperditum ante susceptionem cibi nec post et semper aliquid de alimento converteretur quod semper sequeretur augmentum quod non est verum. Fuisset ergo in statu innocentie vera passio naturalis que est abiectio alicuius convenientis secundum naturam non tamen fuisset secuta corruptio sed totum quia quod abitum fuisset restauratum fuisset in eadem quantitate per virtute ligni vite confortantis ad modum optime medicine ut dicit Augustinus libro de questionibus novi et veteris testamenti et sic restauratum fuisset quod sufficeret ad vite continuationem quousque transferrentur in statum glorie. Si vero loquamur de passione alia que est dolor sensitivus proveniens ex perceptione lesionis sic in statu innocentie non fuisset talis passio quod probatur primo ex dicto scripture Genesis iii° ubi dominus dixit mulieri post peccatum et in pena in dolore paries et idem sententia est de aliis doloribus persuadetur et hoc tali ratione pena non debet precedere culpam sed passio alia que est dolor ex passione lesionis pena est ergo non fuit ante culpam et de hac passione est intelligendum illud quod quidam doctores dicunt hoc scilicet quod passio non

fuit in tempore in no. no autem de passione
pure nali non inducente corruptionem
quantum autem corpus ad eius instituti in o
pa. le esset predicta passione cum per fruebat
ue actu pateretur per cum proinde propter
pecunia poterat nociua vitare per cum p
diuina prudentia que sic eum tuebat
ut nil ut nichil obesset ei exprimitur a
quo ledetur pr' pz solo adoba rl

Dist. 20

Post hoc videndum est cum dei nitem
de statu primi hominis quantum ad inmor
talitatem / Et primo determinat de statu primi
ad speciei multitudinem / et diuiditur in partes duas
primo determinat suum intentum / secundo declarat
finalem statum quem homo tunc habitu
rus erat / secunda ibi. Talis erat institutio
prima diuiditur in duas partes / primo declarat
modum generationis in primo statu / secundo
inquirit generandorum conditionem / secunda ibi. Si
vero queritur qualis / prima diuiditur in partes tres
primo inquirit et determinat generationis mo
dum secundo generationis locum 3o generatio
nis tempus 2a ibi. Cum ergo non conuenit
3a ibi. Dehinc vero Secunda non sequitur inquirit
generatorum conditionem diuiditur in partes duas
primo inquirit qualitatem eorum quantum
ad corpus secundo quantum ad animam secunda ibi.
Et tamen de corpore humano prima diuiditur
in partes quatuor primo mouet questionem secundo
ostendit eam esse dubitationem 3o eam
determinat 4o eam determinatam opponit
et soluit secunda ibi et sic 3a ibi Et
4a ibi adhuc autem opponitur et hec est summa
et diuisio lectionis in generali in speciali vero sic
procedit et ponit primo inquirendo quales
et quales filios primi parentes generassent
et dicit quod quidam opinati sunt quod pro
hibitum non potuissent esse generatio quia co
itibus non est sine corruptione quia ante
peccatum in homine esse non poterat sed magister
dicit quod si vitatem prohibitum non fuisset
generatio et thorus immaculatus et quod
sine concupiscentia et vsus membrorum sine cor
ruptione sicut homo vtitur aliis me
bris : Postea querit quod illo tempore non
fuit generatio in paradyso secunda et videtur quod hoc
sint quod deus immediate peccauit vel quia
statim post initium peccatum secutum est et eiecto
de paradyso Postea querit quare post genera
tionem primi parentes ad speciem inmortalitatem
fuissent et dicit quod hoc est dubium potuit
enim fieri ut post generationem transferent sta
tim parentes antequam filii et forte omnes
post numerum electorum Postea querit quales filios
homo genuisset quantum ad corpus utrum
statim in sua natiuitate habuissent perfectionem
staturae et perfectum vsum membrorum post addit
quod propter vti in natiuitate videtur esse dicendum
quod paruuli nascerentur sed poterat deus similiter
in eis operando statim in prima natiuitate per
fectum vsum membrorum dare sicut et aliquibus
animalibus dat perfectum vsum membrorum
postea videtur quod paruuli nascerentur ut modo
non ex culpa sed ex conditione nature et cibo
indigebant ex conditione nature et obicit in
oppositum quod non indigebant alimonia
quia potuit sine peccato non comedere sed
si non peccarent viuerent ergo non indigeb
ant quod de ligno vite comederent et videtur
quod non solum peccassent si de ligno co
medissent sed et si concessis non uterentur
quia de ceteris preceptum fuit : Item
contra rationem naturalem et appetitum faceret
si de illis non ederetur oppositum Etiam quod
indigebant cibo cum fames sit pena
peccati ergo nec ibi fuit et sic cibo non indige
bant et videtur quod indigentia cibi fuit sed
non indigentia penalis Postea inquirit
qualitatem generatorum quantum ad animam et
dicit quod supponitur tamen sustinendo quod paruuli
nascerentur sic statim post quod credit quod imperfecti
essent in cognitione cum ista ignorantia
naturalis esset et non penalis eo quod non esset
ignorantia eius quod scire tenentur tunc vltimo de
paruulis obicit translati fuissent ad illum
statum in quo eum bono fruentur et hic est etc.

Circa distinctionem 20 queritur primo vtrum
in statu innocentie fuisset generatio / et videtur
quod non quia delectatio actus carnalis
generationis absorbet intellectum : contra sed
istud non potuit esse in statu innocentie
quia importat peruersitatem ordinis nature
enim ergo etc. : Item semen est superfluum
alimenti : sed in statu illo non fuisset aliqua
superfluitas que sonat in malum ergo non
fuisset semen nec per consequens generatio que fit per
commixtionem seminum : In contrarium est quod dicitur Genesis
1o Crescite et multiplicamini sed multiplica
ri eos esse non potuit absque generatione

go etc. Item mulier facta est in adiutorium
viri ut dicit Gen. ii. sed non ad aliud opus
nisi ad generationem que est preter illud cui libet ei
opus conveniens potest inveniri vir per virum
quam per mulierem ergo etc. Responsio dicendum
sunt duo primum est quod in statu innocentie fuisset
generatio sicut nunc per commixtionem sexuum et semina
sui est quotiens convenissent totiens genuissent
primum patet quia in membris utriusque invenitur
generatio simul consimili sed semen sed competit
potentie nulla parte ut apparet ex eo in methe
et ex physio decima. Sed in humana parte vi-
demus generationem similis consimili ergo maxime
competebat tantum in innocentie in
quo nichil fuit et fuisset si durasset in maxima
perfectione. Item agens et passivum oportet
esse approximatum ad hoc ut agant. Sed
in viventibus distinctionem sexuum masculus
est tamen agens in generatione femina vero
tamen patiens sed aliqui abutuntur decisimus
quod generali nomine vocamus semen ergo ad
generandum oportebat esse approximatorem sin-
gulorum sexuum et commixtionem seminum alio-
quin in operibus divinis fuisset aliquid superflu-
um masculum et feminam fecit eos ut
dicitur Gen. i. et ideo distinctio eius sexuum ad
illud solum ordinatur. Sed patet vero agens
non caret debita intentione nec actus ca-
ret debito fine. Sed in statu innocentie
non convenissent nisi intentione generandi
et sic sola intentio in statu illo fuisset de-
bita ergo numquam actus copule eorum
fuisset frustratus suo fine sed prole numquam
privatum quia intentio debita absque
omni culpa coopertat utrumque coniuges non
potest esse in actu unionis nisi pro generatione
prolis vel pro remedio concupiscentie quod lapsum
quam possit compungente concupiscentia contingere
decipio si timetur debet alter alteri reddere
debitum etiam non potuit nec esse ex ali-
qua parte culpa huius aut duobus ex talibus
semper impotente debitum est aliqua
culpa saltem venialis. Similiter in statu autem
innocentie non erat urgens concupiscentia
propter quam debet unus timere de lapsu
alterius omnes eius motus appetitus
sensitivi plene obedissent tamen ergo non
poterat tunc esse debita intentio conveniendi
ad actum unionis nisi intentio generande
prolis et ideo dicit Augustinus quod illud quod est infimus
in remedium fuisset sermo nostris videmus
et in brutis quod non conveniunt nisi certis temporibus
et tunc ad generandum. Multo amplius
fuisset tunc in hominibus natura optime
ordinata. Ad primum autem dicendum quod in
statu innocentie fuisset minor delectatio sed nec
in carnali quam in copulando delectatoris
delectationem sed sic sed pro portione ad actionem
fuisset maior quia ideo fortior in suo ipsius
actu persistens delectationem perceptam dicta
retur super habundantia et deficiens in
actibus mortalibus fruitur sed proportionem
ad actionem et non sed quantitate absolute
sicut fit in animalibus sed proportionem ad an-
imalem vel cibus quam esset moderatius
unum esset superfluus alius ut patet ex iii.
ethicorum. Ad secundum dicendum quod semen ut
dicitur xv. de animalibus est superfluum quo
indigetur superfluum quod quo ad actum
nutritivae sed natura indiget eo ad actum
generative et utrumque poterat simul sin-
vicem quantum nichil erat de aliis aut
superfluitatibus nocendum quod quedam
attestantur de statu innocentie ut purgationes
et sudores et huiusmodi que non fuisset in
statu innocentie quod vero ordinat perfectionem
nature et ut semen et egestiones quod
sed virtutem naturalem tanto melius fuit
quanto perfectior et robustior est natura
et tales fuissent in primo statu absque
ulla inordinatione et feditate

Secundum quantum utrum in actu matri-
monialii fuisset amissio virginitatis. Et videtur
quod non quia ubi manet integritas
carnis manet et virginitas sed post actum
carnalem mansisset in mulieri integritas
carnis ergo etc. Maior probatur per illud quod
dicit Augustinus decimo iiii. de civitate dei quod sine
corruptione integritatis infunderetur mari-
tus gremio uxoris. Item illo sta-
tu nichil fuissent penale sed amissio
virginitatis in muliere non est sine pena
cum fiat per dolorem cuius sensum est
dolorem ergo etc. Contrarium arguitur quod
secundum naturam duo corpora non possunt esse
simul sed si fuisset commixtio sexuum vel per
manente virginitate duo corpora fu-
issent simul sed organa sexuum et plene
cum corpore maris ergo etc. Item virgine
corrumpere et perere vero fuisse privilegium

matrie/ sed illud non debuit alteri committi
ut vi/ 50 a q. Responsio. Sed est duplex mo-
dus. primus est quod ad perfectionem virginitatis duo
concurrunt. scilicet integritas carnis cum inte-
gritate mentis quorum alterum scilicet integritas
mentis honorabilius est et reliquum virgi-
nitati essentialius dicendum ergo quod in omni
concubitu solvitur virginitas quantum ad
integritatem carnis et in primo statu sed
quantum ad integritatem mentis contingit
solum dupliciter vel quantum ad habitum et sic solum
in illicito concubitu qui tollit statum
castitatis vel quantum ad actum et sic iste
tamen post peccatum solvitur et in concubitu ma-
trimoniali eo quod propter vehementiam delectatio-
nis ratio in ipso actu absorbetur. In primo
vero statu neutro modo integritas mentis
soluta fuisset sed sola integritas carnis
et ponderasset fecunditas prolis. Sed
haec opinio videtur in duobus deficere. primum est
quia male accipit integritatem mentis
que ad virginitatem requiritur. illa enim est
firmissimum propositum abstinendi a delectatione
que consistit in venereis et haec integritas
se habet formaliter in virginitate. ipsa autem im-
munitas vel inexperientia talis delecta-
tionis se habet in virginitate materialiter. neutrum
autem horum potuit salvari tunc actu unio-
nis. vir male accipit integritatem mentis
pro experientia rationis in actu suo absorbe-
tur. iudicium rationis in sompno et multis
egritudinibus racione quorum nichil depit cum
[illegible] virtuti. Experientia enim rationis que
requiritur ad virtutem est quod ratio imperet actum
debitum et non dimittat a dicto quod virtuti
sine [illegible] non solvitur virtus nec quo
ad habitum nec quo ad actum. Secundo deficit
predicta opinio quia dicit quod in statu in-
nocentie soluta fuisset integritas car-
nis. si enim per integritatem carnis intelli-
gatur integritas membri corporalis tunc
talis non solvitur sine divisione aliqua
partium illius membri que in sentientibus
non est sine dolore sequitur quod passio
talis fuisset in statu innocentie cuius oppositum
[illegible] sunt prius. Ideo est alius modus
quem isti idem ponunt [illegible] loco videlicet
quod mulieres in statu innocentie concepissent
et peperissent sine amissione virginitatis
et probant sic illud quod ad dignitatem nature

pertinet non defuisset in statu innocentie
sed virginitas in homine pertinet ad digni-
tatem nature humane. est enim angelica
porcio cui premittitur fructus centesimus
ergo in statu innocentie nichil omnino defuit
naturalis quod autem esse posset dicit sic primus
quod ad perfectionem virginitatis concurrit integri-
tas mentis et carnis et de integritate
mentis dicit ut prius. Sed de integritate
carnis dicit quod non fuisset soluta in statu
innocentie per concubitum sed fuisset ibi
sola membrorum dilatatio sine cor-
ruptione seu divisione unde Augustinus xiiii
de civitate dei dicit quod ita potuit viro
commixtio salva integritate feminei geni-
talis [illegible] semen in mitti sicut nunc potest
eadem integritate salva ex utero virginis
fluxus cruoris menstrui emitti. ut enim
ad pariendum non dolor gemitus sed ma-
turitatis impulsus feminea viscera rela-
xaret sic ad concipiendum non libidinis
appetitus sed voluntarius usus adiungat
utramque commisceri. Istud autem non valet
quod enim primo dicit quod virginitas pertinet
ad dignitatem nature absolute forte non est verum
quia ulla privatio boni convenientis
nature est bona per se alioquin naturalis [illegible]
esset ad malum tamen illud sit malum [illegible]
primo est bona contingit autem eam esse bonam
per accidens in [illegible] ad maius bonum
quia sit illud quod privat virginitatem est
privatio actus generationis qui est opus nature
et intentionis [illegible] ad conservationem speciei
ergo non est licita per se nec bona sed solum
[illegible] ad maius bonum et ideo
in statu nature corrupte licita est
virginitas in quantum abstinet a delectatio-
nibus veneris ut liberius vacet deo
contemplationem quam impedit huiusmodi mixtio
[illegible] unde Apostolus .i. ad Cor. vii
mulier innupta et virgo cogitat que domini
sunt ut sit sancta corpore et spiritu. que autem nupta
est cogitat que sunt mundi quomodo placeat
viro. Sed in statu innocentie nullam
retardationem habuisset homo a contempla-
tione divinorum ex matrimonio et ideo tunc
non fuisset licita virginitas. Et etiam
dato quod fuisset licita non tamen fuisset

po[le] virgine concipe mit pere s[er] cosim
nature quia virginitas e in experientia
delectationis veneree s[ed] conceptus sim
nam nature no e nisi experientia car
go conditionem implicat virgine concipe
mo nature :· Male r accipit illud q[uod] e
nile in virginitate non enim h[ic] e virginitas
corporalis mebri ymo oio patitur se
hic ad virginitatem maria cum virtutum
moliu e aliqua passio anime r no i[d]
q[uod] p[ri]mo ptinet ad ivam corporis p[ro]p[ter] q[uod] s[i]
absq[ue] delectatione venerea i mulier vole
ter signaculum corporalis mebri aliquo
casu no magis perdidit virginitatem quam
si lederetur manus aut pes vn[de] aug[ustinus]
i[n] de ci[vitate] dei · dicit q[uod] mebra illa possunt
diversis casibus vulnerata vim pereri r
me[dic]i quid saluti opitulantes h[ic] ibi fa
ciunt que horret aspectus obstetrix cu[m]
virginis cuiusdam manum vel virginitate
explorans dum inspicit perdidit :·
Subdit r no e[st] q[uod] ei mio(r) que quam ta scelere
sape ut h[ic] vice p[er]isse ad exercitium r d[e] ip[s]i[u]s
corporis sanctitate q[uam] n[on] mebra cuiq[ue]
integritate ia perditu q[uod] maria virginis
i integritate no co[n]sistit mebri corpal
nisi patitur perpe[tu]e cu coitigat virg[o]
sicut in lit[ter]am virginitate amittere ig[i]
tur no e nec aliqua violentia mebri
corporalis fieri p[ro]p[ter] ea g[o] maria virgin[itas]
est experientia delectationis q[uae] consistit
i[n] seminis resolutione que si fiat comi[x]
p[er] coitu r maxime p[ro]hibitu[m] soluit
virginitate p[ro]p[ter] q[uod] q[uod] in actu matrimoniali
inquolibet statu soluit simp[liciter] virginitas
[A]datum in proposito dicendum q[uod] dato q[uod] in
statu innocentie no fuisset facta virgini
tas integritas mebri corporalis in
mulie s[ed] sola dilatatio cum soluta
fuisset virginitas p[er] experientia delecta
tionis et quinpetione sexuum r seminum co
comitante dilatatione membrorum
Tercio quit[ur] utrum in statu in[nocenti]e
generassent pueros in utroq[ue] sexu
r v[idetu]r q[uod] no solum in sexu masculino
quia de potentia natura semp[er] facit q[uod]
melius e nisi sit impedita / s[ed] sexus ma
sculinus potior e femineo sit agens p[re]sta
tius e paciente / g[o] in statu in[nocenti]e cu[m]
natura nullo mo[do] fuisset impedita pueri in
solo masculino sexu fuissent geniti

Item nisi e mas ordinatus ut dicit
p[orphyrius] decamerabilis orime aut ordinati
tu no sit p[er]se intentu e exalis h[ic] esse[t] d
pueniens s[ed] in nullo statu nulla fuisset
nature defectus g[o] r cetera :· In c[ontra]rium quia
sicut natura optime fuit instituta
sic optime p[ro]cessisset s[ed] instituta fuit
adeo in utroq[ue] sexu r pari mo[do] quia
in utroq[ue] unus g[o] eo[dem] mo[do] p[ro]cessisset
i[n] utroq[ue] sexu r impi mo[do] :· Responsio
dicenda sunt duo primum e q[uod] in utroq[ue]
sexu fuisset p[ro]creatio puerorum vn[de] e q[uod] i equali
mo[do] sexuum primum patet q[uod] r multip[licatio]
generis humani no fuisset solum p[er] p[ri]mos
parentes s[ed] r p[er] pueros ab eis genitos
alioquin pueri ab eis geniti fuissent
in[u]tiles p[ro]p[ter] quia modus s[ed] multiplicatio
que sit p[ro]pagatione req[ui]rit distinctionem
sexuum ut dictum e supra g[o] r cetera Sc[dm]
patet quia in nullo statu omnia fuisset
optime ordinata r s[ed] rectum rationem
s[ed] recta ro dicit q[uod] una sit solum unius
r eiusdem g[o] sic fuisset in statu innocentie
Et tunc omnes vacassent generationi
quia virginitati p[re]lata fuisset fecundi
tas g[o] tot fuissent viri q[uo]t mulieres
r neq[ue] plures neq[ue] pauciores :· Et
p[ro]p[ter] argumenta sciendum q[uod] sicut vult
p[l]i[ni]us xviii de alibus quando mulier
contingit cohitu q[uod] semen viri no pot di
ge[re] materiam mulieris ultima digestio
ut imp[ri]mat sexum ea adducit femi
nis impo[ssibi]le tp[ro]x pt ee causa una q[uia]
calor e diminutus in semine p[ro]p[ter] indiges
tione ut cum cum septem[trio]n[alis] sign[um] viri
ut plurimum feminas generant r h[ic] causa ut pu
to no fuissent tunc quia no antici
passent tempus in quo fuisset p[ro]creatio
alia causa e ex virtute ymaginativa
que e imitativa corporis vn[de] ad yma
ginatorem aliqui in bilie toti corpo[ri]
fuit r concurrit r ab h[ic] nascuntur sic
quoq[ue] illis quos parentes ymaginatio
in actu conceptionis Exemplum Gen xxx[o]
de variis colore virgarum Jacob vnde
refert jero[nim]us q[uod] scriptum reperit in libris
ypocratis q[uod] mulier quedam p[ro]p[ter] suspi
tione adulterii discrete e[ss]et punienda
cu[m] pulcherrimum filium genuisset utriusq[ue]

venti genuit quod dissimiles nisi incorati
medicus solinus sonem monens
quiere ne forte aliqua talis pictura
esset in cubiculo quia inventa mulier
a suspicione liberata est et quintolianus ad
liberationem matrone que pepererat ethio
pem habuit dixit esse contemptum naturas
ut refert Johannes de ebrietatis sonibus
et hec causa potuit esse potissime in statu
in nocentie ut filii nascerentur illius sexus
vel in illo secundum voluntatem parentum propter
maximam obediam corporis ad animam
in statu illo Tercia causa est ex aliquo
principio extrinseco quia propria in motu
venti vel temporis facit ad variationem
Unde dicitur expertum esse apud pastores
quia cum flat ventus septentrionalis
concipiunt mares et cum flat ventus meri
dionalis concipiuntur femine quia ventus
ille humidus est et hec causa potuit etiam
esse in statu innocentie potuit enim
per inuicto sagittarius observare quod nos
ad primum dicendum quod natura agat propter
finem et nisi impediatur facit quod melius
est non absolute sed ut expedit fini non est ita
quod licet sexus masculinus melior sit
sexu muliebri ad ordinatorem tamen preterea
ad quam finis ordinatur genus melius
est ymo necesse esse utriusque sexum :· Ad
secundum dicendum quod genus femine ordinata
est quando evenit ex defectu caloris naturalis
in semine et solum respectu nature particularis
non universalis et hoc non fuisset in statu innocentie
quando evenit reliquis duobus modis
genera nature non est ordinata secundum intentionem

Quarto queritur utrum pueri fuissent
nati perfecti secundum corpus vide quod sic quia
Augustinus dicit de baptismo parvulorum libro
primo quod in firmitas corporis attestat
in firmitati mentis sed non fuisset aliqua
in firmitas mentis ergo nec corporis :· Item
principium et finis correspondent sed tunc
non fuisset aliquis corporalis defectus prece
ad finem vite puta senectus vel aliquid
tale ergo nec aliquis defectus pertinens
ad principium fuisset sed mox nati perfecti
secundum corpus :· In contrarium est quia quedam
perfectio corporalis est perfecta quantitas sed illa
non habuissent pueri in sua nativitate

quia utrius inuice non sufficeret ergo nec
alias :· Responsio perfectio corporalis est duplex
una secundum quantitatem secundum quam dicimus adultos
perfectos esse non parvulos :· Alia secundum qualitatem
secundum quam dicimus illum esse perfectum cuius membra
bra possunt sufficienter in operationes
sibi deputatas et secundum utramque harum
perfectionem potest aliquid dici perfectum vel simpliciter
pliciter quantum congruit speciei vel suppo
sito in tali specie vel quo ad partes quantum
congruunt non simpliciter sed pro tali tempore hoc
supposito dicendum quod pueri nati non fuissent
simpliciter perfecti secundum corpus quantum congruebat speciei
vel supposito fuissent tamen perfecti quantum
congruebant pro illo tempore Primum patet
quia primo quod ubi est eadem natura et idem
modus acquirendi ibi est idem modus
talis perveniendi ad perfectionem nature sed
in statu innocentie et modo fuisset et fuit
eadem natura et idem modus acquirendi
eam quia per generationem que est per commixtionem
sexuum et semen ut visum fuit supra
ergo fuisset idem modus perveniendi ad per
fectionem corporis :· Secunda causa processu temporis
acquirit ergo etc :· Secundo quia non dicitur
est de conditione naturarum sed conditionem status
sed in illo statu licet non fuisset vite termi
nus fuissent tamen vite initium ergo ex hoc non
fuissent defectus indicentes vite terminum
ut sunt senectus et egritudines fuissent
sent tamen defectus concomitantes vite initium
ut sunt imperfecta quantitas et receptio
cio membrorum ad perfectas operationes :·
Secundum principale patet quod defectus perfectio
nis congruens pro tempore iam licet cor naturale
et proveniat ex errore nature sed in statu
innocentie nichil fuisset contra naturam nec
fuisset aliquis error nec ergo etc :· Ad primum
argumentum dicendum quod infirmitas corporis in
parvulis duo complectitur defectum usus membrorum
brorum et hec congruunt infirmitati mentis
que est carentia scientie et virtutis perfecte
que infirmitas in primo statu fuisset
in parvulis complectitur et quandam penam
scilicet flere et esurire et hec secunda contra
ria nec fuisset in statu innocentie et de hac
loquitur Augustinus ut per ea patet quod puniuntur
quod pueri iacentibus circa se in manibus nec
possunt esurientes flere quod fugere

Ad sm patz 3o quod dicitur in statu eius in
nocentie fuisset homo genitus et non cor
ruptus et ideo potuit habere defectus puniles
qui sequuntur generationem sed non seniles qui
ordinantur ad corruptionem

Quinto queritur utrum fuissent nati
in iusticia originali / videtur quod non / quia
iusticia originalis videtur fuisse perfectum quod
non potuit amitti nisi per culpam / sed gratia
est per transfusionem aperte implexionem sed est ad
perfusionem / ergo etc. Item hugo de sancto
victore dicit / quod homo ante peccatum generasset
quidem filios sine peccato sed non perhemptive in iu
sticie heredes et sic idem quod prius. In contrarium
est quia secundum anselmum quales ipse fuit
tales filios genuisset sed adam iusticiam
originalem simul et gratuitam habuit ergo utram
que prius geniti habuissent. Ex iusticia originali
iusticia accipitur dupliciter uno modo large prout
comprehendit rectitudinem voluntatis ad
deum et debitam subiectionem corporis et vi
rium sensitivarum ad animam sive ad racionem
alio modo accipitur magis stricte videlicet pro
sola subiectione corporis ad animam et debi
to ordine virium sensitivarum ad racionem recti
tudo enim voluntatis ad deum in qua consist
mus homines quod est sine gratia magis proprie
ad iusticiam gratuitam quam ad originalem
et fuit primo in homine quasi radix originalis
iusticie ex eo enim quod ei inerat rectitudo
voluntatis ad deum inerat et ei debita
subiectio corporis ad animam et virium sensi
tivarum ad racionem unde amissa prima recti
tudine amissa fuit et secunda tanquam ex ea
dependens. Hoc supposito videnda sunt
duo primum est an in statu innocencie pueri
fuissent nati in iusticia originali trans
fusa secundum est an fuissent nati cum iusticia
gratuita 3m est utrum fuissent confirmati
in utraque vel non. Circa primum ad primum dicit
quidam quod pueri fuissent nati in iusticia ori
ginali transfusa quod probatur sic omnis
proprietas corporalis que est totam speciem
transfunditur aperte implexionem sed iusticia
originalis erat huiusmodi ergo etc. Maior
patet quia proprietas que speciem si non sit
corporalis non oportet quod transfundatur sed eque
infunditur vel creatur sicut patet de intellectu
qui est potencia anime que tamen tota specie
humana. Item si sit corporalis et non
que totam speciem non necessario transfunditur
non enim semper leprosus generat leprosum
sed accidit. Sed proprietas corporalis que
totam speciem transfunditur. Maior patet
quia iusticia originalis fuit subiectio
corporis vel anime et obediencia virium inferiorum
ad racionem et ista fuit proprietas corporalis / fuit
etiam que toti speciei quia collata fuit
ade propter se et tota posteritate cuius signum
est quia eius oppositum scilicet peccatum originale
redundat in omnes ideo etc. Sed illud
non videtur quia proprietas corporalis etiam
totam speciem concomitans non transfunditur
si sit munus donum dei et non proprietas naturalis
quia donum dei non est ex transfusione
naturali nec sed iusticia originalis quamvis
vis esset condicio corporalis erat tamen munus
donum dei et non proprietas naturalis aliequin
mansisset post peccatum sicut naturalia mansit
tamen sunt naturalibus proprietatibus ergo iusti
tia originalis non fuisset transfusa a
perte implexione sed fuisset simpliciter ab deo infusa
sic parentibus fuit a deo gratis colla
ta. Circa primum ad sm dicendum est quod pueri
fuissent nati cum iusticia gratuita non
quidem transfusa per originem sed a deo gratis
infusa quod enim non fuisset transfusa per ori
ginem patet quia non potest esse condicio
naturalis ut cum natura transfundatur sed est
donum dei est ut ipsum nomen sonat fuisset
tamen omnibus infusa quia effectus non
ponitur nisi posita causa sua comparatio
tiva sed iusticia gratuita fuit causa comparatio
tiva iusticie originalis ex rectitudine
enim voluntatis ad deum in qua consiste
bat iusticia gratuita emanabat recti
tudo virium inferiorum ad racionem in qua con
sistebat originalis iusticia ergo etc.
3m patet quia effectus non est pocior
sua causa sed filii comparantur ad parentes
ut effectus ad causam ergo cum parentes quan
dum genuissent filios non fuisset con
firmati nisi potuissent peccare et utramque
pertem iusticiam amittere forciori racione
nec filii. Et ad parentes quando genuissent
non fuissent confirmati patet quia
status confirmacionis est in visione dei
per essenciam et corporis quem adveniente peri
erit atque statim sequitur immor
talitas corporis et non primori que non
fuissent in statu innocencie propter quod
genuissent sed fuissent per tempus quo trans
lati fuissent ad gloriam et non inuberet
neque inuberent sed erunt sicut angeli
dei in celis. Ad primum argumentum dicendum

q' iusticia originalis fuit p gratiam ta'
q' z gratis data fuit primo hoi pse
z sua posteritate z conservare ea potuit
sibi z aliis consuando rectitudiez iusticie
gratuite no fuit tn essentiat' ipa gra
gratum faciens quia illa recuperat
homo penitentia no a' originalem
iusticia utq3 tn fuit donu di i spisui
adeo no tu ffusum phomnez :· pt de
patz ad pm qualiz pnuli habuissent
iusticiam originale sicut z parentes
no tn habuissent ea pti ssusioz sz pi
fusiom z sic no fuissent prime iu
sticie heredes ·: cum in opposito soluz
concludit q pnuli nati fuissent in
iusticia originali q concessu e dis·21·

Videns g' dyas cuius det· in lap
sū conditione nature carnale z onal
sic no determinat de casu eius pmu
z di in ptes tres | pmo det· de pecto
primoz pentum | 2o determinat de pecto
abelis contrarium | 3o de quo l3 z ac
tuali pecto | sa in princi° | 3o de sic ubi
insinuatum e 3 ipsa° z e d·i' post
pcta de pecto actuali prima in tres
primo determinat lapsum hominis pri
mu ad deceptionem consistenta | 2o q'·
admissa | 3o p comparatoz adam per
mittente z in principio xxij d·i· hic
diligent' vi esse investigadum | 3o in
pria° 23e d·i· prima qui solz :· pa
e pu le z dmi' in tres ptes primo de
terminat modu temptacionis pmi pnt
s' originali ondit modu cuiq lib3
temptationis 3o· quomo temptandi co
ncludit pfectionem pcti sa ibi porro sci
endum e 3· homo q' ex sola temptati
one prima dmi' in ptes tres primo
ondit temptationis modu 2o tem
tationis instrumentu 3o temptationis
pgressum sa ibi Et quia illi primo
3a l' temptacio a' prima 3a pe ipa
pfectionem pcti concludit di' in tres
primo ondit pcti remissionem 2o ea
explicat 3o removz quedam dubia
sa ibi ptea angelica n'a 3a Illud
qnoq3 notandum e hec e suma le z
divisio originali :· Jnsra cli sic procedit
z ponit primo d q dyas in videns
homi p'si q videbat eum ponere
similitate ad celestem gloriam a qua

eiectus e ex p supbia timuit posse co
scendere z q in eos pectare potuit temp
tavit z quod a mo vires suas pies
in debiliori pte serens · s· in mulie temp
tacione agressus e postea d·t q dyas
volens dolo subplantare q virtute
z violentia negebat in fra appuit no
in sua spe ne cognoscent' apte n' in
qualz alia spe ne minime eius fraus
occulta tam no poss3 3 primissus est
apparere in talli spe quia s· poss3 d fraude
malicia eius deprehendi · s· ipse serpens
congruebat a' serpens temptacionis pp as
tucia pque serpente tamqp piscrumentu
dyas locutus e venit serpens n' verba
intelligebat 3 adya° movebat' sic
asina valfez avo angelo q loqueretur
mulier videns credidit loquendi officium
ipm adeo recepisse postea d·t q temp
tacio h'mo sca e quia s· temptator iuxta
subintrogatione proponit ut s· vi visione
discet quia' e pcedendum foret vim
statim mulr dubitando dixit ne forte
ze :· ondit ipe mendacie excludendo
negacque mortem z ad maiorem mulris
deceptionem primu pmisit pmittendo ea
que nalit' appetemt s· vita p ston sci
ciens bonum z malum inqua temptatio
ne triplici gne pcti temptavit sz q'gu
la quo ad cibum de vana gla q° ad
pmissioz dum d' de avaricia q° ad pmis
sionem scie postea dicit d· spes ee tem
tacionis una exteriore alia interiorem
exterior vo e qui exterius z visibili
mali nobis suggerit' :· Interior vo e
que in visi' p fectur ab adverso z h'
e d'ux ab hoste z sine pcto alia a carne
que no sit sine pcto quia carnis tem
tacionem dicit ee diffici'e p°ea exlr dic
q homo corruit grauit' quia exta tm
temptantis succubuit temptati :· ex a
tu temptacione cecidit io reparatorem
habuit n' e' a' demo quia n' palam ce
cidit nec in eo tota na corrupta sit
ultimo quia poss3 dubitari qui mu
dum preceptum recepat d·t q primum
pvenit adam liez z se qno ulterius
loquebat' mu· que no audivit d scy
adeo loquendi officium accepat z in
timatur z cetera

Circa distinctionem xxi primo queritur
utrum temptatio sit peccatum. Videtur quod non
quia nullus peccat in eo quod vitare non potest
sed nullus vitare potest quin quandoque temptetur
ergo etc. Item si caro temptat tamen non con-
sentit non est vicium sed materia ostendende vir-
tutis sed non est nisi temptationi consentire
ergo etc. In contrarium est quod dicit Augustinus decimo de civitate dei
quod non multum vicium est cum caro concupiscit
adversus spiritum sed in hoc consistit temptatio
carnis ergo ipsa semper est peccatum et idem videtur
videtur esse de omnibus aliis. Questio videnda
sunt tria. Primum est quid sit temptatio. Secundum que
sit divisio temptationis. Tertium cui conveniat
temptare et cuius competit. Quartum scilicet que
temptatio sit peccatum et que non. Circa primum
est intelligendum quod temptatio sit nunc loquimur
et tenet quia oramus dicentes Et ne nos
inducas in temptationem non est aliud quam mo-
tus vel actus natus inclinare ad ali-
quid illicitum quod patet quia sic secundum temptatio
in perfectibilibus advenit et falsum sic [illegible]
bonum et malum licitum et illicitum sed ipse [illegible]
non est temptatio nisi est proprie [illegible]
[illegible] falsum natum inclinare ad illicitum
adherendum similiter non temptatio est [illegible]
et non [illegible] et sic adsumendum complementum
de scientia ergo in operantibus non est temptatio
nisi pactum vel motum natum inclinare
voluntatem ad aliquod illicitum et sic adsumen-
dum complementum de bonitate vel malicia.
Secundo sciendum quod tria sunt de ratione temptationis
scilicet actus defectuosus, experientia dubii et
quod utrumque sit de intentione temptantis ut
patet cum homo temptat alium. Ex hoc apparet
quod scire cui sit temptare. Circa quod enim est quod proprie
deo non competit quia tamen actus eius non
potest esse defectuosus tamen quia multum [illegible] du-
bium de quo per temptationem sumat complemen-
tum et ideo dicitur Jacobi 1o quod deus intemptator
malorum est ipse enim neminem temptat quod
[illegible] dicitur Genesis xxii temptavit deus Abraham
per quandam similitudinem accipiendum est eo quod
per preceptum suum Abrahe de filio suo immo-
latione manifestavit eius obedientiam non
deo cui precognita erat sed nobis quibus
aliter fuisset ignota et ita quo ad quod sunt
ibi secunda conditio temptationis non
[illegible] simpliciter [illegible] et tertia intendebat enim deus
manifestare nobis eius obedientiam que
Abrahe sunt cognita nobis [illegible] exemplum

cnd

[illegible] nec mundo competit temptare proprie
quia mundus seu res mundi se habent
solum obiective in temptatione. Temp-
tare autem est proprie proponere obiectum actum vel
motum illicitum et intendentem sive quomodo
do non convenit. Item nec caro proprie temp-
tat neque homo seipsum non refrenando
motum carnis quia non intendit de se
ipso simile complementum alicuius dubii quod
tamen est de ratione temptationis est tamen
in temptatione carnis motus natus
inclinare voluntatem ad aliquod illicitum
solum ergo proprie dicitur demon temptare hominem
vel unus homo alium dum proponit ali-
quid visibiliter deo vel sancto ut homo hominem vel
invisibiliter ut demon in ymaginatione
hominis quod natum est inclinare voluntatem
ad aliquid malum et sic adsumendum com-
plementum de bonitate vel malicia eius
tamen proponit visum quia malus in-
venit aliquid de ratione temptationis
ideo licet large inducas et caro dicitur temptare.
Hiis suppositis dicendum quod temptatio
carnis proprie est peccatum. Temptatio vero hostis
vel mundi non nisi accedente consensu vel
delectatione. Primum patet quia cum motus
illicitus qui est in parte hominis semper
est peccatum sed temptatio carnis est huius-
modi ergo etc. Probatio minoris. Motus enim
carnis natus est inclinare ad presentiam
venereorum sed talis motus potest esse a causa
pure naturali ut cum insurgit ex sola ca-
lefactione corporis in sompno et tunc non
est peccatum nec dicitur temptatio carnis quando-
que a causa extrinseca puta demone
adhibente aliqua calefactiva carnis
et idem est inducere quandoque ab ymaginatione
et appetitu sensualitatis et tunc dicitur temp-
tatio carnis et est peccatum quia talis motus
prohiberi potuit priusquam appetitus sen-
sitivus natus est subici. Secundum patet quia
secundum Augustinum 1o de libero arbitrio malum quod
patimur est pena non culpa sed in temptatione
hostis vel mundi nisi ex parte hominis
accedat delectatio vel consensus solum est
malum quod patimur tamen quo delectamur vel
consentimus ideo cooperamur ergo etc. Ad
primum argumentum dicendum quod singuli motus
carnis vitari possunt et multi preveniri
possunt ratione ne insurgat concupiscentia

consentimento et ideo peccata sunt. Temptatio autem demonis vel mundi vincta non peccato et ideo non est peccatum sed delectatio vel consensus mentis est peccatum quia vinci potuit. Pridem patet quod semper cum temptatione carnis est aliquis consensus quia non prohibetur quod prohiberi potuit non autem in aliis temptationibus et ideo ipsa est peccatum et non alie.

Secundo queritur utrum temptatio sit appetenda. Et videtur quod sic [7] quia illud est appetendum de quo cum evenit est gaudendum sed temptatio est huiusmodi. Iacobi primo capitulo: Omne gaudium existimate fratres cum in varias temptationes incideritis. Item Paulus petiit instanter stimulum carnis amoveri et ut dicit glossa 2o Cor. xii. Secundo videtur quod temptatio non sit fugienda sed appetenda. Contrarium est quia dominus docet nos orare ne intremus in temptationem Matthei vi. Et non esset si temptatio esset appetenda. Ergo et cetera. Responsio: cum bonum sit quod omnia appetunt sicut dicit, ad quod ratione boni sit hoc ratione appetibilis. Est autem aliquod bonum per se ad aut ratione adiuncti sive sequele sicut medicina amara consequentium est inductiva sanitatis. Dicendum ergo quod nullus ratione eligens appetit temptari temptatione carnis nec per se nec ratione adiuncti puta victorie. Non per se quia quod per se hoc ratione mali sed per hoc rationem fugibilis non appetibilis ratione carnis sed temptatio carnis semper est huiusmodi ut probatum est in questione precedente. Ergo et cetera. Item nec ratione adiuncti puta victorie quia secundum apostolum Romanos: non sunt facienda mala ut faciant bona veniat licet mala pene sint patienda sed temptatio carnis est malum culpe quod faciamus non malum pene quod patiamur. Ergo et cetera. Item temptationi carnis nunquam est adiuncta plena victoria pro eo quod temptatur quo ad aliquid vincitur alioquin non peccaret. De temptatione autem demonis et mundi dicendum similiter quod non est appetenda per se quia in ipsa per se non consistit bonum hominis quia non est actio hominis temptati sed passio. Nec est appetenda ex spe victorie quia illud non est per alium appetendum quod non est eius inductivum vel adiunctum aliquando promotivum

sed temptatio non est inductiva victorie nec ad victoriam promotiva ymmo magis impeditiva cum quia proniores sumus ad malum quam ad bonum cum quia ipsa temptatio per se est pro alicuius mali sub specie boni et ideo nata est magis inclinare ad consensum mali quam ad oppositum impetum temptatoris et vincere cooperative accepta appetenda essent si certa esset victoria non est autem et ideo semper temptatio secundum se fugienda quia contratur scriptum Ecclesiastici iii: Qui amat periculum peribit in illo. Ad primum dicendum quod beatus Iacobus non dicit esse gaudendum de temptationibus sed ad eas vincendum hortatur per considerationem gaudii ad quod perveniunt superando precipue temptationem tribulationum de quibus loquitur. Ad secundum dicendum quod stimulus carnis quem Paulus habuit non fuit temptatio carnis quia sine culpa esse non potest sed fuit afflictio corporalis vel suggestio carnalis ab hoste cum nec instanter petiit habita consideratione simul per se sed considerato eventu victorie de quo cum nec certus erat dicitur nesciunt se quid peteret unde certificatus de victoria audivit dicente sibi Sufficit tibi gratia mea supra patientiam sustinet.

Tertio queritur utrum peccatum priorum parentum fuit gravissimum. Et videtur quod sic quia secundum Augustinum super Genesim non est malum nisi quia nocet nec nocet nisi quia adimit sed peccatum primorum parentum plus de bono ademit totam naturam corrumpens quam aliquod aliud peccatum sequentium. Ergo et cetera. Item maiori culpe debetur maior pena sed peccatum primorum parentum maiori pena punitum est. Contrarium est quia magis est transgredi preceptum legis naturalis et divine quam preceptum solius discipline sed multi transgrediuntur precepta legis naturalis et divine ut blasphemantes. Primi autem parentes transgressi sunt solum preceptum discipline. Responsio: peccatum potest comparari peccato dupliciter: uno modo comparando species diversorum peccatorum secundum gravitatem ut comparat furtum homicidio; alio modo comparando diversa peccata eiusdem speciei ut comparando furtum furto vel homicidium homicidio. Et in prima comparatione dicendum est de gravitate peccatorum secundum ea ex quibus peccata sortiuntur speciem sed in ipsa

indicandum e de gravitate pecco[rum] s[ecundu]m circu[m]stancias alleviantes vel agravantes e dicendum g[ra]o q[uod] pec[ca]tum p[ri]morum parentu[m] q[u]a[n]tu[m] ad p[e]c[ca]ta alterius speci[e]i no[n] fuit gravissi[mum] co[m]paratu[m] ad p[e]c[ca]ta eiusde[m] speci[e]i fuit q[uo]a[d] aliquid gravissim[um] p[ri]mum pat[et] q[uia] pec[ca]tum tanto e[st] gravius s[ecundu]m speciem pec[ca]ti q[uan]to ac[tus] cadit sup[er] m[agis] magis indebitu[m] sicut homicidiu[m] gravius e[st] furto s[ecundu]m speciem pec[ca]ti q[ui]a p[er]sona magis diligenda p[ro]p[ter] p[ro]ximi[s] et minus ledenda qua[m] res exterior s[ecundu]m pec[ca]ta multo[rum] cadunt magis sup[er] indebita[m] materia[m] qua[m] pec[ca]tum p[ri]moru[m] parentum ut pec[ca]tum ydolatrie et blasphemie g[ra]o et c[etera]. :- S[ecundu]m app[are]t q[ui]a s[ecundu]m aug[ustinum] de ci[vitate] dei v[bi] e[st] maior in[de] peccando facilitas tu[n]c q[ui]a vigebat in eis mag[is] rac[i]o[n]/tu[m] q[ui]a nichil erat intrinsec[us] q[uod] i[m]pelleret ad p[ec]c[an]d[u]m g[ra]u[issi]me sit in nobis g[ra]o q[uia] adh[uc] pec[ca]tum inp[ro]p[ri]e disciplin[ae] alias circu[m]stancias ee s[ecundu]m q[u]as multo graviora pec[ca]ta eiusde[m] speci[e]i .s[cilicet]. sup[er]bie vel in nobis sencia s[un]t :- Ad p[ri]mum arg[umentu]m d[icendu]m q[uod] illud pec[ca]tum e[st] gravius s[ecundu]m se q[uo]d p[er] se et directe variis bonum vel plura bona adi[m]u[n]t sicut si l[ic]et fiat pac[ien]ti q[ui]a ab eo q[uo]d est pac[ien]tis n[on] d[icitu]r s[ecundu]m indicatu[m] vii e[st] ita q[uod] p[ro]p[ter] pec[ca]tum p[ri]moru[m] parentum no[n] est variis bonu[m] adeptum p[er] se s[ed] solum pac[ien]tis p[er] se eni[m] no[n] adimit pec[ca]tum n[isi] suu[m] opp[osi]tum/ et ea que co[n]tinuitate supponit p[er] si[mi]l[e] sicut infidelitas adimit fidem p[er] se et omnia que supponit fide[m] adimit Infidelitas p[er] se lic[et] no[n] p[ri]mo s[ed] pec[ca]tum p[ri]moru[m] parentum sive fuit p[e]c[ca]tu[m] sup[er]bie sive gule no[n] ademit p[er] se n[isi] suu[m] opposit[um] .s[cilicet]. humilitate[m] vel temp[er]anciam vel ea que co[n]stat in ratione supponit q[uod] ante adepta e[st] a[c]cio[n] na[turalis] Justicia originalis q[uo]d ademit deo a[uc]tore ex demerito pec[ca]ti et e[st] pena i[n]flicta p[ro]p[ter] pec[ca]to no[n] a[ut]e[m] ip[su]m pec[ca]tum ademit s[ed] formal[ite]r de qua adeptione loquit[ur] aug[ustinus] :- Ad s[ecundu]m dicendum q[uod] pena dampni no[n] p[ro]p[or]cionatur q[uan]titati culpe q[ui]a s[ecundu]m q[uo]dlibet culpa p[otes]t q[ui]s mo[do] redde[re] se i[n]gratu[m] alt[er]i et indignu[m] bono collato vel co[n]fere[n]do s[ed] p[ro]p[or]cionat[ur] ei pena sensus pec[ca]tum a[utem] p[ri]mor[um] parentum punitu[m] e[st] maxima pena dampni i[n] q[u]a[n]tu[m] p[er] illud reddit se co[n]tami positiue indignu[m] dono origina lis iusticie s[ed] no[n] est punitu[m] maxima pena sensus et c[etera].

Deinde queritur utru[m] homo i[n] statu innocentie potuit peccare venial[ite]r et v[idetu]r q[uod] s[ic] q[ui]a pec[ca]tum mortale magis opponit[ur] integritati p[ri]mi status quam pec[ca]tum veniale s[ed] tu[n]c potuit peccare mortalit[er] g[ra]o multo forcius venialit[er] Item i[n] q[ue]c[um]q[ue] ut fuisse aliquis motus infidelitatis in h[omi]ne q[uia] de nobis d[omi]n[u]m dubitavit ut pat[et] p[er] h[oc] q[uod] dixit ne forte moriamur ut h[abe]t[ur] Gen[esis] iii° s[ed] motus infidelitatis e[st] pec[ca]tum veniale g[ra]o et c[etera]:

Contrarium e[st] q[ui]a pec[ca]tum veniale e[st] vel[ut] quedam egritudo a[n]i[m]e quemadmodu[m] pec[ca]tum mortale e[st] eius mors s[ed] tu[n]c no[n] fuit in corpore possibilitas ad egritudine[m] n[isi] p[er] p[ec]c[ata] p[otes]t ad morte[m] g[ra]o s[ed] i[n] a[n]i[m]a n[on] fuit p[otes]t ad peccandu[m] venial[ite]r n[isi] p[re]cedente p[otes]t ad peccandum mortal[ite]r ut a[d] p[otenti]a ad p[ro]p[ri]o[r]em sit actus ad actu[m] g[ra]o et c[etera]:- R[espon]so q[uesti]o ista p[otes]t h[abe]re du[ple]x[m] intellectu[m] vnu[m] utru[m] durante statu innocentie potuit peccare venial[ite]r et constat sub h[oc] sensu q[uod] no[n] q[ui]a ille no[n] e[st] innocens qui est reus pene p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e cu[m] e[st] reus exact[ionis] cu[m] p[ro]p[ri]o s[ed] peccans venial[ite]r reus e[st] pene no[n] dampni s[ed] etia[m] sensus et exactu[m] p[ro]p[ri]o g[ra]o no[n] e[st] innocens Alio mo[do] potest intelligi utru[m] p[ri]mu[m] pec[ca]tum hominis p[er] q[uod] cadebat a statu innocentie potuit esse veniale vel n[on]o fuit mortale et possit videri alicui q[uod] no[n] poss[it] ee veniale q[ui]a veniale no[n] mutat statu[m] ho[min]is nec i[de]o p[otes]t ee cum statu innocentie ut statu[s] visum e[st] g[ra]o nullo mo[do] p[ri]mu[m] pec[ca]tum hominis potuit ee veniale :- S[ed] istud no[n] v[idetu]r q[ui]a lic[et] veniale no[n] mutat statum gr[ati]e q[ui]a simul stat cum gr[ati]a mutat tu[m] statu[m] innocentie cu[m] g[ra]o stare no[n] p[otes]t ymo v[idetu]r implicare co[n]tradic[ti]onem q[uod] i[m]possibiliu[m] vnu[m] n[on] i[n]fert alteru[m] et i[de]o dicendu[m] e[st] alit[er] q[uod] p[ri]m[u]m pec[ca]tum hominis no[n] potuit ee veniale q[uod] pat[et] q[ui]a pec[ca]tum veniale co[n]tingit i[n] no[bis] du[ob]us mo[dis] uno mo[do] p[ro]p[ter] imp[er]fectio[ne]m actus sic s[unt] s[u]biti motus i[n] g[e]n[er]e pecco[rum] mortaliu[m]/ vel p[ro]p[ter] i[n]ordinato[n]e[m] co[n]ta[n]te circa ea que su[n]t ad fine[m]/ utru[m]q[ue] a[ute]m ho[rum] contingit p[ro]p[ter] q[ua]ndam defectu[m] ordinis ex eo quo inferius no[n] co[n]tinet[ur] firmit[er] sub suo superiori/. Cu[m] e[ni]m in nobis insurgat subitus motus sensualitatis ex h[oc] co[n]tingit q[uod] s[ens]ualitas

non est omnino subdita rationi/ Et si insurgat
subitus motus in ratione ipsa sicut est mo
tus infidelitatis contingit ex hoc quod actus
rationis non plene subditur deliberationi que
est ex altiori principio puta ex lege dei ut
cum aliquis subito apprehendit veniam
mortuorum impossibilem non deliberans
quod hoc est nobis traditum secundum legem dei/ ex
vero habemus animam in ordine ita ea que
sunt ad finem secundum debito ordine ad
finem pertinent ex hoc quod ea que sunt ad fi
nem non ordinantur infallibiliter sub fine
In statu autem innocentie fuit infallibilis
firmitas ordinis/ ut semper inferius contine
retur sub superiori quamdiu summum hominis con
tineretur sub deo ut etiam Augustinus dicit xiiii de
civitate dei et ideo nulla inordinatio
potuit esse in homine nisi inciperet ab hoc quod
summum hominis non subderetur deo quod fit
per peccatum mortale/ ex quo patet quod primum
peccatum hominis nullo modo potuit esse ve
niale :· Ad primum argumentum dicendum quod peccatum
mortale plus opponitur integritati
primi status quam veniale opponitur enim
illi subiectioni qua homo secundum suum summum
herebat ad deum/ ex qua tota ordinatio
hominis dependebat/ et qua existente
nulla inordinatio contingere poterat
et ideo impossibile fuit inordinationem peccati
venialis contingere nisi sublata sub
iectione predicta per peccatum mortale/ Ad se
cundum dicendum quod dubitatio illa que fuit in
muliere sive fuit peccatum veniale sive
mortale non fuit primum eius peccatum
sed quedam elatio que precessit in eius
mente que fuit peccatum mortale ut pa
tebit sequenti distinctione **Dis. xxii**

Hic vero diligenter investigandum
esse. Huius magister ostendit temptationis
principium ... hic determinat de peccato
... et dividitur in partes tres primo
determinat genus primi peccati/ secundo inquirit
eius radicem/ tertia ibi Solet autem queri
prima continet/ primo determinat rem in
secundo opposita quam determinatam solent
... et opponi solet/ prima dividitur in tres
primo ostendit genus peccati primi opponen
do in generali et determinando/ secundo ostendit quod
de ... fuit elatio in viro et in muliere
tertio ex hoc concludit quis eorum plus

peccavit secunda ibi Est talis elatio Tertia ibi
Ex quo manifeste aditum patet Et ista
dividitur in partes duas primo ostendit quis
plus peccavit secundum vir an mulier secundo op
ponit in generali et determinat secunda ibi Sunt
vero quidam :· Ultima pars in qua inquirit
radicem peccati dividitur in partes duas sin
gulares ... quas monet secunda ibi Sunt vero
quidam et est similiter et cetera :· In speciali vero
sic procedit et ponit primo quod hec fuit
radix et origo illius peccati primorum paren
tum quia scilicet in homine animo precessit quedam
elatio ex qua dyaboli suggesti
oni consensit hoc ordine quia primus
in muliere quam mundo obicit autem contra
quia tunc sequeretur quod homo non alterius
suggestione peccavit sed proprium sibi
cecidit sicut angelus quod est contra supradicta
et videt quod intelligendum est elationem preces
sisse non quod temptationem sed opus peccati
et ideo homo suggestione peccavit sicut
autem hic ordo et processus quod precessit dia
bolica temptatio ex qua postea secuta est in corde
elatio quam secuta sit peccatum operis ultima
pena peccati postea dicit quod hec elatio
fuit in muliere quia credidit et voluit ha
bere dei similitudinem cum equalitatem putanda
putans esse verum quod dyabolus suadebat Sed
vir non fuit eodem modo seductus quod mulier
quia non putavit verum esse quod dyabolus sug
gerebat aliquam tamen elationem post temptationem
in mente viri fuisse quod Augustinus confirmat
postea dicit concludendo quod mulier plus
peccavit quam vir quia verum esse quod diceret
dyabolus credidit tamen immo presumptione Adam
vero illud non credidit et de pena et divi
na cogitavit magis et fuit decep
tus vir quam mulier quia ad hoc solum quod
putavit peccatum commissum esse veniale quod
fuit mortale :· Item mulier magis peccavit
vir quam mulier quia mulier in se et proximum
et in deum vir autem in se et in deum tantum :·
Postea obicit per Augustinum qui ait
parem esse utriusque fastum sic patet in exeu
satione quod peccavit et videtur quod par
fuit utriusque fastus in excusatione peccati
et ...signum vero dicendum est in muliere
esse maiorem in eo quod credidit et voluit esse
sicut deus quod non vir obicit autem iterum per
Augustinum quia et homo noluit esse sub deo

et videt quod quibusdam videtur quod adam aliquo
modo ambierit esse sicut deus non cre
didit tamen istud posse fieri cognoscens
falsum esse quod dyabolus promittebat nec
tamen ambitione caruit sic mulier
alius non videtur quod sic dicit adam illud vo
luisse quia illud voluit mulier que de
ipso sumpta fuit ex cuius omnibus conclu
dit quod minus peccavit vir quia mulier prius
ea obiicit contra dicta quia secundum ysidorum peccatum
quod fit ignorantia quandoque industria et
cum videbatur ex ignorantia peccasse adam
autem ex industria ergo vir magis peccavit
quam mulier et videtur quod mulier ibi peccavit
per ignorantiam quia verum esse putavit
quod dyabolus suadebat non tamen mulier quod non
novit illud esse mandatum dei et ideo
excusari aptto per ignorantiam non potuit
quia omnis excusatio tollitur ubi mandat
non ignoratur et peccatum est secundus agens ubi et
distinguunt de ignorantia quam est quedam
que excusat et est quedam ignorantia
invincibilis quedam invincibilis est enim
duplex ignorantia una eorum qui scire
nolunt et tamen possunt et hec non excu
sat aptto sed ipsa est peccatum alia eorum qui
volunt scire sed non possunt et hec excusat
quia non est peccatum sed pena peccati 3a est
illorum qui simpliciter nesciunt non contemnentes
nec proponentes scire et hec aliquo modo
sed non plene excusat quod autem augus
confirmat postea quod tamen nulla homines
esse sine vicio unde precessit consensus
mali et videtur quod ex libero arbitrio vo luntatis
et quod homo fieret detior fuit in dyabolo
qui suasit et in homine qui consensit
et quantum quod liberum arbitrium sit bonum ex eo
tamen malus consensus emanavit ubi to
quod tamen vicium voluntatis illud peccatum pre
cessit videtur quod tamen peccatum in voluntate
et in actu consistat voluntas actum
precessit sed ipsam malam voluntatem
alia mala voluntas hominis non
precessit et quod illa mala voluntas ex
dyaboli persuasione et libero hominis arbitrio
prodiit et cetera. t. et cetera

H[ic] circa distinctionem istam primo queritur
utrum primum peccatum primi hominis
fuit superbia et videtur quod non quia primum
vicium opponitur prime virtuti sed prima
virtus est fides que est fundamentum spiritualis
edificii ergo primum peccatum fuit infideli[tas]

Item lo[c]o v. dicitur quod primum hominis inobiedientie
peccatum intravit in mundum ergo primum peccatum
fuit inobedientia. Item contra est quod dicitur ecclesiastici
x° Initium omnis peccati superbia sed peccatum
primorum parentum fuit initium peccandi
generi humano ergo et cetera. Responsio dicenda sunt
duo primum est quod in actu primorum parentum
fuerunt realiter multa peccata primum tamen eorum
fuit superbia primum patet quia ubicumque
sunt plures deformitates quarum una
non est per se destinata alterius ibi sunt
plura peccata sed ita fuit in actu primorum
parentum ergo et cetera. Minor patet quia licet bo
num sit ex toto causa mali tamen est ex
particularibus defectibus et ideo quot sunt
defectus voluntarii tot sunt peccata nisi
unus sit alterius per se destinatus ut cum
aliquis cognoscit non suam in loco sa
cro ibi sunt due deformitates et duo
peccata quia est peccatum fornicationis et vio
latio sacri loci ex eo quod ille due de
formitates una non destinat aliam
cum una potest separari ab altera et consimili
minor similiter patet quia in peccato primorum paren
tum fuerunt duplex deformitates scilicet appeti
tus proprie excellentie nisi quod dixit eritis
sicut dii et inobedientia precepti dis
cipline in esu fructus ligni vetiti
et harum una non est per se destinata alterius
ut de se patet ergo et cetera. Secundum patet quia
appetitus finis precedit appetitum eorum
que sunt propter finem sed appetitus proprie
excellentie qui pertinet ad superbiam
fuit finis propter quem venerunt in obedientiam
in esu ligni sicut patet ex verbo temp
tationis cui consenserunt sciebat enim deus
quod quocumque die ex eo comederitis eritis
sicut dii ergo et cetera. Et istud est satis
ut sicut dyabolus cecidit per superbiam sic
temptaret primum hominem de superbia.
Ad primum argumentum dicendum quod illud quod est primum
in positione est ultimum in resolutione
et ideo deberet sic argui quod sicut fides est
prima virtus sic infidelitas est ultimum
vicium vel tamen hoc valet quia non est
quomodo vel ordo in viciis sicut est in
virtutibus ut aliquis dicit super 12° libro
et si esset ordo non esset tamen de quo nunc
loquimur querendo quale fuit primum peccatum
hominis. Ad secundum dicendum quod inobedientia
ut nominat speciale peccatum est consequens

precepti et sic non intravit peccatum in mundo
per inobedientiam unius hominis. Alio modo
nominat condicionem generalem quantum omne
peccatum mortale inquantum omne peccatum
mortale habet annexam transgressionem
alicuius precepti et sic loquitur apostolus.

Utrum primus homo appetiverit esse
ut deus. Dicendum primo quod sic. Secundo
videndum est quomodo appetiverit esse ut
deus. Primum patet quia illud appetie-
runt quod acceptatione fuit eis propositum
aliter non peccassent ex alterius sugge-
stione. Sed illud fuit Eritis sicut dii Genesis 3o
ergo etc. Item deus irrisit sub ibidem Ecce
adam quasi unus ex nobis factus est
ergo in hoc peccavit. Circa secundum nota
quod esse ut deus potest accipi dupliciter. Uno
modo per equalitatem alio modo per similitu-
dinem imitationis. Primum non cadit sub appetitu
nisi precedente nimio errore tamen cum
nulla creatura possit appetere non esse
gradus aut superior includat possi-
bilitatem gradus inferioris nec tamen in deo respectu
creature quia in creatura una respectu alterius
patet quod non solum est impossibile creaturam
non errantem appetere equalitatem creature
superioris saltem in essentia. Sed respectu dei
nulla equalitas potest appeti nisi in
essentialibus cum omnia absoluta ideo non
secant in essentia. Unde augustinus super genesim
ad litteram: non arbitror virum si spiritali mente
preditus erat voluisse esse sicut deus.
Alia est similitudo imitationis que
est duplex. Quedam proportionata nature ipsius
appetentis et talem appetere non est malum
si appetatur eo modo et ordine quo ap-
petenda. Alia improportionata que ex-
cellit ordinem et modum nature appetentis
et talem appetere semper est malum. Potest
ergo primus appetere esse ut deus per aliquam
imitationem forte in scientia ut sciat accep-
tatione promissionis Eritis sicut dii scien-
tes bonum et malum et peccavit vel
appetendo similitudinem sibi improportionatam
vel absque debito modo et ordine.

Postea queritur utrum ignorantia sit
peccatum. Et videtur quod sit quia actus non est
malus voluntas de illo non est ma-
la sed voluntas ignorandi ea que ho-
mo tenetur scire mala est ergo et ipsa igno-
rantia est mala sed non pena ergo est
culpa. Item 1 Cor. xiiii Si quis
ignorat ignorabitur id est reprobabitur secundum glo-
sam nullus reprobabitur nisi propter peccatum
ergo etc. In contrarium est quia peccatum directe
opponitur gratie quam scientie. Sed privatio gratie
non est culpa sed pena que peccatum ergo
ignorantia que est privatio scientie non est
peccatum. Ad hoc ignorantia eorum que quis
non tenetur scire vel non potest nullo modo
est peccatum. De ignorantia vero eorum que
tenetur aliquis scire et potest dicendum quod
inquantum est peccatum per se sed ratione adiuncti
quod est negligentia addiscendi vel vo-
luntas non addiscendi quod patet dupliciter.
Primo considerando peccatum secundum se in hoc
enim dicitur malum et peccatum quia privatio
[illegible] perfectionis debite est malum sed
peccatum dicit solam privationem secundum se perfectionis
que est operatio vel debite rectitudinis
in operatione ut plenius patebit inferius
sed ignorantia secundum se dicit privationem scientie et
non privationem operationis vel perfectionis in
operatione cum concomitante igitur igno-
rantiam negligentia discendi vel
voluntate non addiscendi ergo etc. Secundo
patet idem considerando culpam [illegible] quod tamen
idem sunt sed constat quod [illegible] per se consis-
tit in actu et non in habitu ergo et culpa
seu peccatum. Ignorantia autem dicit privationem
habitus et non actus nisi concomitantie
ergo etc. Item et ista ratio est bona que
communiter ponitur quod si ignorantia esset pecca-
tum dum homo peccaret quamdiu
ignoraret quod est falsum ergo etc. Attendendum
vero ergo quia dato secundum quod ignorantia
sit alicuius peccati omissionis solum est
peccatum pro illo tempore pro quo preceptum aff-
irmativum non obligat ad semper sed pro
loco et tempore quo occurrit sui peccati fa-
ciendi propter quod ignorans non facit actum
peccati sed pro tempore quo quis preceptum
obligatur ad id faciendum quod per igno-
rantiam obmittitur sed non istud vero quia
licet preceptum affirmativum non obliget ad
semper ita ut semper actum impleatur vel
actu de eo cogitetur obligat tamen ad
semper secundum habitum ita scilicet ut homo semper sit
ita dispositus quod quandocumque sit implere
preceptum quotiens occurrit faciendum
sic vel dispositio tollitur per ignorantiam eorum

que quis tene^r scire z io si ignorantia s se esset culpa quia dum quis ignoraret tamen dum pctaret no sit a^l si pona culpa no quide s se s rone admicti s negligencie addiscendi tunc no solum e pctm s solum q^r e tempus acquirendi sciam quam habe^t tene^r :· Ad pm arm dicendum q no solum volunitas est culpabilis q^n volumus malu culpe s etiam q^n volumus aliquid quo pui sumus ad culpa z tunc opponitur rethet ad culpam z sic e cum quis vult ignorare ea que tene^r scire :· Ad s dicendum q illud intelligit^r no de ignorantia rone sui s rone admicti s neglige^e addiscendi z eo mo exponende sunt similes auc^t t^r canonis seu sanctorum si que tales inveniunt^r z c^e

Tertium ignorantia excusat pctm z vr q no / quia qui pceteritate hominidium quittit pctum p ignorantiam s talis no excusa^r nec a toto n^c a tanto ymo duplicem maledictionem s pctm in eth^i g^o z c^e :· Item sup illud ad ro^m Ignorans quod benignitas dei z c^e dicit glo ambrosii / grauissime pccas quia ignoras s q aguat pctm no excusat g^o z c^e ¶ In contrarium e q aplus dicit i thi 1° misericordiam consecutus sum quia ignorans feci s nichil puotitur damnaz nisi pctm excuset vl alleuiet g^o z c^e :· Respo ignorantia pt se habere ad actum dupliciter causaliter vl concomitanter causaliter qn si no ignoraret no faceret concomitanter vo qn quis ignorans facit z nichilominus faceret si no ignoraret z e dria inter hos duos modos q^r primus dr age^r ignorans p ignorantiam unde abscedente ignorantia e penitens :· Secundus vo dr age^r ignorans s no p ignorantiam n^c abscedente ignorantia peniteret z h patent clare ex z^o ethi^{ca} de ignorantia g^e concomitantia cum pactus se habeat ad actum dicendum q no excusat pctm nec alleviat n^c tu aguat cuius ro e quia omis circumstantia excusans alleviantis vl aguans e condicio opis ipsum informans z no e solum condicio operantis actum concomitante sicut actus fidei informis e bonus q^r informitas fidei no e condicio fidei informans s concomitans rone cuius q caret gra vn informitate fidei no sortit^r actus fidei aliqua ronem mali z sile

e de similibus circumstantiis quantu ad ro^m boni vel mali excusando alleviando vel aggravando s ignorantia que solum concomitanter se habet ad actum no e condicio opis ipsum informans s e solum condicio operantis actum concomitante g^o z c^e :· Ignorantia a^l causalis a^l est eorum que n^c tenemur aut no possimus scire que dr invincibilis aut e eorum que possimus scire z tenemur que dr vincibilis p^a omio excusat si sit invincibilis s se z s causa suam q d^o ex ebrium ex ebrietate pctare cuius ignorantia invincibilis e s se quia tunc no pt iudicare q agendum vl no agendum tn no e invincibilis s causam sua quia potuit se no inebriare z ita no ignorare z io no omio e excusatus Ignorantia a^l vincibilis aut e universalis ut dr ignorantia iuris a^l impti qui vocat^r ignorantia fcti prima enim e a^l e directe affectata ut homo libens pctet z h no excusat s aguat aut no e directe affectata s pvenit ex quadam negligentia z h licet no excuset ex toto sequens pctum alleviat tn igno^{a} pti^r seu fcti aut e adhibita debita diligentia z dando opam rei licite z h omio excusat sic fuit de iacob cognoscendo lyam q credebat esse rachel i qua consensit aut e no adhibita debita diligentia vel dando opam rei licite z h no omio excusat pt tm plus vl minus alleviare si no fuit directe affectata horum aut omi talis e ro sic se habet ignorantia ad causandum vel no causandum voluntarium adaugendum vl minuendum sic se habet ad excusandum pctum vel no excusandum adagravandum vl adalleviandum cuius ro e quia ex ipo aliquid imputatur admitti vl culpa quia e voluntarium z quantu e voluntarium tm e imputandum s ignorantia se habet ad causandum voluntarium vel involuntarium adaugendum ipsum vl minuendum mo q^o dcm e ut patet deducendo pmembra supra dcte divisionis g^o z c^e :· Ad aut dictum e q ignorantia causalis quorum excusat alleviat aguat intelligendum e q^r ignoratur illud q maxime ponit ronem pcti no a^l de ignorantia aliorum :· dr^{ta} pcedunt sine vius q enim pmo

dr q ebrius metur dn[tes] maledci
nec dr q vin e quia duo pcta comit
tit s. ebrietate et homicidium ul tn phi
bet q occidendo niuis pec quia si no
fuisset ebrius iqm e in illo pcto niu
de voluntario no tn totaliter concesit
quia ignorancia eius no tollit totaliter
voluntarium quia et ipa voluntaria
fuit :· Ad hoc dicedum q ambrosius loquitur
de quantitate pcti no pcti qz q nescit
morbum no querit remedium ul tn pro
hibet sequens pctum ee minus racione
precedentis ignorantie licet sit pculosius
ignorancia durante Dis· 23·

Preterea qui solet dns dei magi
de pcto pmi hominis quantum ad temp
tatione et quantum ad tradice hic determinat
de pcto isto quantum ad eum pmittentem
et dividit ista pe i duas ptes primo
determinat quare deus hoiem temptari
pmisit et sic ut magis appeat iusticia
pmittentis dicit quare deus pmi hoi
nes dotavit s. i· Et qui sciant quomodo
dividit iqui s quis quomodo potest moneri
ha ibi moventur et quidem 3a i Addunt
etiam 4a i Item inquirunt possit deus 5a i
Item inquirunt 6a pars pncipalis de
inducias pmo determinat suam intentionem
sed monet incidentem questionem ha ibi a
querit et hec e sma et divisio lre inqualibet
iustitiali aut sic precedit et querit pmo
quare deus hominem temptari pmi
sit quem decipi pscrebat et videt q
ad salvanda condicionem n e quia lauda
bilius e no consentire temptacioi
quam temptari no posse postea querit
quare deus creavit quos malos p
sciebat futuros et videtur q pp bonum
q videbat elicere postea querit quare
no fecit hominem inpeccabile et videt
q melius fuit utrumque natum condere
una s. que peccare no possit alis
e natura angeli pgitum confirmante
et ea que peccare et no peccare possit
si vellet qualis in homine fuit ut deus
utrumque ubius laudaret postea querit
quare deus qui posset eos volu te
sua salvare no salvavit et videt
q maluit eos nature sue relinque
ut no infructuose boni essent nec
impune mali postea querit cum deus

sit omnipotens quare voluntatem
eorum no convertit ad bonum et videtur q
voluntatis eius causa querenda no
est Postea dicit q homo tam statim
accepit duarum scientiam que ad scientiam
condicionis ptinebat scilicet et reperta
cognitione in pdictus s. in p se crea
tes et creatoris et sui ipius habuit eam
cognicionem creaturarum quia creatura etiam
erat habitum aliter eum nomina eis no
imposuisset et habuit cognitionem ppetrum
no pcedit habuit et cognitionem dei creatoris
no tn peregrina sed pfunda inferiorem
inspiracione no tn ita clara sicut
in patria habent sancti habuit et cogni
tione sui sciuit eum q debet superiori
suo s. deo q equali s. homini q isteri
scilicet aliis creaturis :· Ultimo iquirendo
dicit q futurum intentum eventum certa
sine statum no cognovit sic ut angeli
sui casum pscivit ut dictum e et hic ic

Circa distinctionem istam pmo queritur
utrum alicui creature possit con
ferri q sit inpeccabilis pnatura / et vi
q sit / quia impossibile e illum actum ee
defectuosum cuius pncipium e immobiliter
unitum sue regule sed alicui creature
pt conferri q pncipium sua sit sit immo
biliter unitum deo pvisione clara sic
sunt unitum beati pergratiam ergo sicut beati
sunt inpeccabiles pgratiam communibili
unione sue voluntatis ad deum tamquam
ad regulam sic illa creatura esset ipecca
bilis pnaturam enimor pz quia no est
defectus in actione nisi quia actio dis
cordat a rectitudine sue regule maior
pbatur in illo pmo quia illud pt co
municare creature q no trahit ipam
extra limites creature sed videre deum
pessentiam connaturaliter no trahit creaturam
extra limites creature quia nichil
trahit creaturam extra limites suos
nisi sit pfectionis infinite hoc eum solum
facit creaturam no ee creaturam sed crea
torem videre aut deum pessentiam
et connaturaliter no e pfectionis infinite
deinde eum q aliquis videat deum
pnaturam sicut videant nunc beati pglo
riam nunc hic nec ibi e pfectio infinita
sed finita et actus finitus io et. Item
lumine glie no excedit in infinitum
lumine naturale eum utriusque sit ad tantum
potest ergo creari angelus cuius lumine
nle equabit in essentia et virtute

lumen glie altius et sic donalibus
videbit deum p essentiam sicut nunc
vident bti p gliam et eode mo eit ip
tabilis :· Item sicut se ht visus cor
palis ad omnia visibilia sic se habet
intellectus ad omnia intelligibilia sed deus poss
facere visum corporalem tante efficacie
q videret omnia visibilia absq actiom
lume supaddito go simr poss facere
intellectum tante efficacie q videret vel
intelligeret ome intelligibile absq lume
glie sup addito et sic ide q pus :· In
dem arguitur qua impoble eidem sm
idem ree oppo si aliud no inest phr
sed libo arbitrio creature si nam inest
posse adherere sue regule vel non
adherere q e posse peccare vel posse
no peccare go pnam no pt ei inesse
no posse peccare :· Ite ad illud q est
sup nale intellectus pt attingere pnam sed
visio dei p essentiam ex qua cnta sit
imptabilis e finis creature spualis
go ad hunc no pt aliqua cratura atti
gere p natura qrect :· Ite qn aliquod
actus inest creature inferiori tm ex influe
cia superioris no pt inferior natura illud
actus pnam hre nisi efficetur nec supi
oris sicut si aer no illuminaretur vl pigriem
no poss aer de sua na esse lucidus
nisi actu fieret ignis sed consumatio in bo
no inest creature ronali p gratiam que
e quodda spuale lumen et similitudo
increati hoius lumis go impoble est
q h heat cratura pnam n efficetitu
dine nec q e impoble go rel :· Lusio
qo ista vel intelligitur ab te de cratura
an possit fieri pnam imptabilis vel
stete de cratura intellectuali que e libi
arbitrii si pmo mo ctu e q deus pt
facere et fecit multas craturas ipecca
biles pnam s omnes craturas irro
nabiles quia libm arim e qo peccat
et rete vivit sicut intr loquitur de pecto
sed creature irronabiles carent libo
arbitrio go peccare no pnt sic nc rete
vivere rititudine iusti :· Si sco modo
sic esset videndum pqmod competit crature
posse peccare et utrum oppom possit ei
inesse pnam | Pmum aut istorum decla
tur sint pus n ensium sunt q impole
e pctum ee inwo te nisi precedente a co
defectu ronis sine ille defectus s error

vel nesta vl inco sideratio ac ps patet
q si pt quiccri crature q donalibus
semp actu et sine errore considerat ob
circumstantias ex quibus aliq pt inde
cari eligibile vel fugibile vel et si h ac
tu considerat qn occurrit aliquid elige
dum vel fugiedu q talis creatura
esset imp ccabilis pnam si no no :· Ed
go q eligibilia et circumstantie eligibilit
aut deducuntur solum ex pncipiis leg
nature aut deducuntur ex pncipiis et dic
tamine legis supnalis puta fidi vl
discipline Si pmo mo sic dd e q de
potuit facere et forte fecit craturam imp
tabilem pnam cuius ro e dux pma
qua maioris ambitus sunt ea que
deducuntur ex pmis pncipiis speculla
bilibus qua ea que deducuntur ex pri
cipiis practicis qua plura st cognosci
bilia a cratura qua agibilia pnam
sed deus pt facere et forte ia fecit craturam
que actu cognoscit omnia specula lia
nalia et omnes habitudines eorum nales
vel salte dum cognoscit actu alicq
eus nale actu videt ieo omnes habitu
dines nales et circumstancias h eius
ponuntur de angelis q no pdissum sed
intuitive vident naa rei que cap ei at
tribuuntur nar vel ab ea removentur go
sr pt quiccri alicui crature vel rat
quitat e q actu et sine errore consi
deret omnia agibilia abipa vel salte
dum occurrit aliq eligendu actu et sine
defectu vz ome circumstancias si quae
illud e eligibile vel no eligibile quo
sequitur peccare no pt ut deductu
est in pmo aro go rel :· Exa ro huius
e sicut e gdus incorporalibus s spua
libus sed e aliquod corpus q ex gdu
sue nature hz no solum q sit pfcm
in se sed et in opone actuali quo ad
alia omnia que sunt et que ee pos
sunt sic q statim ut essent actoni
eius subicerentur ut pat de sole vl
saltem de corpe ce lt go pr in craturis
spualibus e dare aliqua que no solum
e pfca in se sed in ppa opone respectu
omnium aliorum que sunt vel esse pnt
sic q stati ut essent actoni eius subi
cerentur oparo aut ppa sue spualis

est intelligere etc. :· Sicut autem circumstantiis
non potest peccare quia post illa est dare creaturam
que per naturam sit impeccabilis quo ad
legem naturalem :· Si autem aliquid iudicetur
eligibile per deductionem factam ex altioribus
principiis puta fidei vel disciplinae
sic dico quod respectu talium non potest creatura esse
impeccabilis per naturam supposito quod legem
huiusmodi acceperit alioquin contra eam peccare
non possit quia lex nullum ligat nisi
data sit et hoc patet statim ex ipsa ratione nostra
quia cognitio talium principiorum a quibus deducuntur
ex ipsis non potest per naturam haberi :· Item patet
committendo potentie rationem sit utrumque potest esse
error vel inconsideratio circumstantiarum rei
eligibilis vel potest esse peccatum et defectus de
bite actionis secundum modum creatura potest esse
error vel inconsideratio debitarum circumstan
tiarum rei eligibilis circumstantiarum dico
que sumuntur ex lege supernaturali fidei vel
disciplinae huiusmodi enim nulla creatura potest
per se nosse cum dependeant ex mera
dei voluntate secundum non sumuntur ex divina revela
tione et semel revelata non semper conside
rantur quotiens illud eligendum occurrit
saltem hoc non est conditionem creature vo
luntarie nam sicut intellectus in quantum sunt
imperfectum discursivus est respectu intelligibilium
naturalium non simul omnes conditiones
intelligibilis comprehendit sic intellectus an
gelicus imperfectus est respectu supernaturalium intelli
gibilium non simul omnes conditiones eorum
comprehendit et ideo etc. Patet ergo quod nulla
creatura intellectualis potest esse impeccabilis
per naturam quo ad eligibilia que deducuntur
ex principiis legis supernaturalis fidei vel
disciplinae licet possit esse impeccabilis
quo ad solum dictamen rationis naturalis
vel hoc deducuntur ex altiori principio ut dictum
est et hoc concordat eiusdem opinioni sup
posite de peccato angeli scilicet quod peccavit trans
grediendo preceptum disciplinae sic et homo
:· Ad tertium in oppositum dicendum est quod tunc secundo
regula rectitudinis voluntatis est recta
ratio que est scilicet quod homo circa agibile
ab ipso considerat actu omnes circumstantias
secundum quas est eligibile :· Istud dicitur et si sit pos
sibile quo ad circumstantias que dedu
cuntur ex principiis iuris naturalis non tamen

est possibile creature ex naturalibus considerare
omnes circumstantias que deducuntur
ex principiis legis supernaturalis etiam dato
quod ex naturalibus possit videre deum per essentiam quia
ut alias deducetur videntes deum
per essentiam non propter hoc vident ea que ad
ipsos pertinent nisi eis revelentur quod
est contra primam ergo argumenta que probant
quod si deus posset videri per essentiam sine
lumine glorie elevante intellectum adhuc quod etiam
possit creature communicari quod adhuc attin
geret per naturam non probant ex hoc creaturam
impeccabilem quia non multis visio di
vina secundum se et absolute sufficit ad impeccabilitatem
ut dictum sunt secundum rationem revelationis continue
qua utique revelantur omnia que ad
ipsum pertinent :· Utrum autem ad videndum
deum per essentiam requiratur aliquis habitus
vel aliquod lumen supernaturale vel deus
possit facere quod creatura intellectualis
ipsum videat ex puris naturalibus alias diffi
cilius requiretur :· Ad tertium alius patris
dicendum ad primum quod non est defectus liberi
arbitrii adherere sue regule vel non
adherere peccare vel non peccare secundum hoc
conditio liberi arbitrii imperfecti cuius ar
bitrium sive iudicium potest esse peccatum respectu
tamen eorum que deducuntur ex lege natu
rali et propter eius electio non potest esse prava :·
Ad aliud dicendum quod creatura potest esse
impeccabilis absque visione dei per esse
ntiam dummodo actu consideret omnes
circumstantias eius eligibilis ab ipsa quod
potest esse respectu eorum que deducuntur ex prin
cipiis legis nature ut dictum est :·
Ad aliud patet per idem quod dato quod creatura non
possit videre deum per essentiam ex puris
naturalibus tamen ex consequenti potest esse impeccabilis ut dic
tum est tamen non consequitur sufficienter probat hoc ipsum tamen
cum dicitur quod quando aliquis actus rectus inferiori
nature per superiorem etc. dicendum quod verum est
si illud actus esset virtute unionis ubi
quod ut patet in exemplo eorum Si autem illud
actus non sit virtute unionis talis non
dicitur quod si efficiatur conveniens inferiori nature
quod propter hoc ipsa efficiatur ingratiadum superiori
nature immo oppositum quia est effectus
commotus iniqua operetur sue contra se
communicate si gratia et gloria que sunt

effectus dei equari millesies quales
creature non possit ipsa equare creatori
et ideo non ponimus quod gratia vel gloria possit
fieri quales aliarum creature sed quod potest
talis creatura fieri adeo quod tamen possit
perfectius videre naturale quantum potest ut beatus per lumen
glorie sicut deus posset creare oculum
tam lucidum ipse quod videt sine exteriori
luce quod quod nos videmus tamen adiutorio ex
terioris lucis sed tamen est deum ex superhabundanti
et dispensatione quia alias dicitur per quod
eleuatur creatura ad videndum deum

Deinde queritur utrum primus homo vidit
deum per essentiam / et videtur quod sic / quia secundum
augustinum xiiii de ciuitate dei primo homini non
deerat quod quam quod bona voluntas adipi
sceretur / sed inter melius bona voluntas
adipisci potest visionem diuine essentie ergo homini
in statu innocentie non deerat :· Item
vita beata consistit in visione dei per esse
ntiam secundum philosophum libro x. homo in paradyso
vixit et omni dote vite fuit ergo etc. :· In
contrarium est quod dicitur Joh. 1°. deum nemo vidit
unquam et arguitur ratione quia videre deum per esse
ntiam est status comprehensoris non viato
ris sed adam in toto statu innocentie
fuit viator et non comprehensor ergo etc. :·
Dicendum quod cum loquimur de cognitione dei quam
habuit adam vel habuisset alius in statu inno
centie aut loquimur de cognitione quam
habuissent secundum communem statum aut quam habuisset
per speciale priuilegium si loquamur de cogni
tione quam potuit habere ex speciali priuilegio
sic nulli dubium est quod deus potuit adam
vel alii cui voluit manifestare se per
essentiam et manifestauit ut quidam cre
dunt non solum ade in raptu quam in
misit soporem in adam ut dicitur Gen. 2°.
Sed etiam moysi sub lege et paulo in tempore
gratie et innuit ii°. ad Cor. xii et de hoc tamen
sit de facto quod dependet ex diuina voluntate
diuina non potest haberi alia certitudo si vero lo
quamur de cognitione que competebat
ei secundum communem statum sic dicunt quidam quod sicut
status innocentie fuit medius inter
statum glorie et statum culpe sic homo
in illo statu habuit de deo cognitionem
mediam :· In statu enim glorie videtur deus
per essentiam in statu culpe videtur a nobis
per speculum et in enigmate ex cognitione
creaturarum sed in statu innocentie videbat
perfectius in influxa et hoc quod est nunc in angelis
fuit autem gratie quibus statum innocentie
et omnes homines in illo statu ad illum
modum cognoscendi deum attingerent per
gratiam qui competit angelis primitus
et hunc triplicis visionis intellectualis
ponitur exemplum in visione corporali. Nam ex
emplum corporalis videtur in mente per se nam tamen
et sic beati intellectualiter vident deum homo
vero videt aliud in speculo per ymaginem
illius in speculo resultantem et sic
in statu culpe videmus deum per effec
tus eius relucentes in creaturis tamquam
in speculo lapis autem videtur a bono
per suam similitudinem in oculo relictam
et hoc modo videtur deus ab angelis per spe
cies influxas a sua creatione et vide
batur ab homine in statu innocentie. Non quod homo
non tamen fuit nunc quia gratie :· Sed illud
deficit in duobus primum est quia
nulla cognitio spiritualis intellectiua non
sit vel angelica sit perfectissima prout
isti ponunt sicut probatum fuit primus
dicitur :· Secundum est quia si aliqua cognitio
fieret perfectiorem et homo in statu innocentie
cognouisset deum per solam speciem illa
cognitio fuisset beata quia beata visio
est ex hoc quod deus clare videtur et non enig
matice sed visio per speciem aut immediate
accepta est clara et non enigmatica tamen
sed est facie ad faciem sicut unus videt unum
alium ergo etc. :· Dicendum ergo quod adam
in statu innocentie tamen esset viator sicut
nos / vidit deum eodem genere visionis
quo nos. sed excellentius sinceriori cogni
tione sed tamen per speciem qua nos quanto
perfectiorem cognitionem habuit de creaturis
qua nos si autem deus voluit et imprimi
mus quanto magis cognitionem inter beatam
cognitionem et enigmaticam quam nunc
habemus de deo per creaturas non quod
imprimendo speciem sed sola cognitione habuit
latet omnes homines quantum est de facto
de possibili tamen vero videtur dicendum quod si illa
cognitio non esset beata necessario intuitiua
sed abstractiua si intelligeretur esse sic ab
stractiua quod per eam cognosceret deus
esse trinus et unus prout quidam posue
runt ut recitatum fuit supra per eam in
primo libri non videtur nobis quod sit possibile
propter rationes ibidem positas si autem ponatur
esse quod alia abstractiua altior omni
cognitione que potest haberi de deo per creaturas

dicatur quod illa sit possibilis quia
nobis non apparet quod aliqua sit alio-
rum nisi illa cognitio que est presentem que os-
tendit se et in nobis ad aliqua ad
que ratio naturalis simpliciter extenditur non
se extendit :· Ad primum argumentum dicendum quod bona
voluntas est ordinata voluntas non
fuisset autem ordinata si in statu meriti
voluissent habere visionem dei presentem
que omnibus promittitur in premio :· Ad secundum
dicendum quod homo in statu innocentie
habebat veram vitam non secundum illam beatitudi-
nem in qua tu(?) ffenditur erat que in
visione dei consistit sed quedam modo
in quantum habebat integritatem et perfectionem nec
absque inopia et repugnantia corporis
ad animam et virium inferiorum ad superiores

Postea queritur utrum homo in statu
innocentie potuit decipi/ et videtur quod
sic/ quia quilibet potest decipi circa ea que
ignorat/ Sed homo in statu innocentie
multa ignorasset sicut cogitationes aliorum
futura contingentia/ ergo circa talia decipi
potuit :· Item apostolus dicit .i. ad thimotheum .ii.
mulier seducta in prevaricatione fuit
et ipsa consitetur genesis .iii. serpens
decepit me/ ergo et alii decipi potuerunt
Contrarium est/ quia dicit augustinus approbare vera
pro falsis non est natura hominis instituti
sed pena dampnati :: Responsio videnda
sunt duo primum est quia scilicet homo
in statu innocentie habuisset/ secundum erit utrum
decipi potuisset/ Circa primum sciendum
loquendum est de primis parentibus et secundo
de genitis ab eis de primis enim parentibus
tenendum est quod mox formati perfecti
fuerunt secundum corpus quantum ad quantitatem
et virtutem corporalem et secundum animam quantum ad
scientiam speculativam et moralem nec non
quantum ad notitiam fidei ut sufficiebat
ad debitum regimen vite sue et filiorum
eius ratio est quia semper imperfectum sumit
originem a perfecto et per eius actum reducitur
ad perfectionem adactum sed res sic institute
sunt ut essent aliorum principia Primi
autem parentes instituti sunt principium
aliorum non solum quo ad generationem cor-
poralem sed et quo ad disciplinam et eru-
ditionem in speculabilibus in moralibus et his
que sunt fidei cum non essent alii a quibus
possent instrui ergo fuit perfecti secundum corpus
et secundum animam in omnibus que dicta sunt

tamen sequitur est quia animalibus nomina
imposuit genesis .ii. Nomina autem non
imponuntur nisi rebus notis :· De genitis
autem ab eis aliud fuisset quia non statim
fuissent perfecti neque secundum corpus neque secundum
animam sed utrumque perfectionem acquisivissent
processu temporis sicut et nos facilius
cum impedimento cessante sicut tactum
fuit supra distinctione xx Restat videre
de secundo scilicet utrum potuit decipi et dicendum
quod licet potuit aliqua nescire non po-
tuerunt tamen errare vel decipi quia de
his que sunt anime proportionaliter loquendum
est et de ea que sunt corporis tamen secundum
utrumque in statu innocentie homo fuisset
perfectus quantum exigebat temporis et status
Sed in statu illo licet in corpore fuisset caren-
tia alicuius perfectionis absque tamen privatione
non tamen aliquod malum inesse potuit ergo ex
parte anime licet potuisset esse carentia
alicuius scire non enim sciuit omnia quia non
fuit perfectior angelis in quibus aliquos
nesciam non fuit tamen ideo aliquod malum esti-
mato autem falsi semper est malum intellectus
ideo etc :· Sed advertendum est quod sic ab huiusmodi
preservabatur homo in statu illo a malo
corporis putata corruptione vel lesione
per terminum a principio intrinseco scilicet a vi nec vel
iure originalis iustitie per terminum ab ex-
trinseco scilicet a providentia divina ei assiste-
te ne quis extrinsecus gladio vel alio
modo mortem vel lesionem inferret sic ex
parte anime a deceptione preservabatur respectu
quorundam a principio intrinseco scilicet respectu
eorum quorum scientiam habuisset perfectam sua
respectu vero aliorum quorum scientiam non habuisset
preservatus fuisset ex divina providentia
sibi assistente ne falsis assensum
preberet et per hoc patet responsio ad primum argumentum :· Ad
secundum dicendum quod seductio mulieris secutum
est peccatum interius elationis quod precessit non
prius seducta sed eius seductio est alicuius
transgressionis que sequebatur considerandum vero
augustinum xi super genesim ad litteram non enim verbis serpentis
non crederet nisi iam esset in ea eius
amor proprie potestatis et quedam de se superba
presumptio etc Dis. 23.

Nunc diligenter investigari oportet
tempus decem ut neget decepto primi
hominis/ hic vero determinat de auxilio
eius quod habuit contra peccatum/ et dicit in presen-
tes/ quia cum sit adiutorium fuit pro-

liberum arbitrium. Primo determinat de libero arbitrio per oppositum ad alias anime potentias, secundo determinat de ipso per oppositum ad gratiam; secunda incipit in principio 25 distinctione ibi: Jam vero ex premissis videamus. Tertia in principio 26 distinctione ibi: Hec est gratia operans. Prima dividitur in duas. Primo determinat de libero arbitrio et de aliis potentiis. Secundo ostendit quomodo racio sit esse partem, secunda ibi: Illud quoque pretermittendum non est. Prima est principalis et dividitur in duas. Primo determinat de auxilio dato originali, secundo magis specialiter ostendendo quid fuit illud auxilium, secunda ibi: Hic considerandum est quid fuit illud adiutorium hominis. Prima dividitur in duas. Primo determinat suum intentum, secundo opponit contra determinata, secunda ibi: Sed quomodo rectam et bonam. Secunda incipit determinat specialiter de auxilio. Dividitur in partes tres. Primo ponit quod illud auxilium fuit liberum arbitrium, secundo determinat de libero arbitrio, 3o de aliis potentiis anime; secunda incipit ibi: Liberum vero arbitrium, 3a ibi: Est enim sensualitas que est sua et dicitur lex inferior. Specialiter vero sic procedit et ponit primo quod homo in sua prima creatione liberum et rectam voluntatem accepit et auxilium per quod posset stare, non tamen proficere ad glorie meritum. Si enim tale adiutorium non recepisset, per peccatum prius cadendo non esset. Postea obicit inquirens quomodo inquit erat recta hominis voluntas per quod non meruit nec stetit, et videtur quod recta erat per carentiam culpe et quia ad tempus stare voluit. Item obicit cum resistere malo sit meritorium, si potuit ipse stare et resistere malo, ergo potuit mereri. Respondet quod resistere malo non est meritorium nisi in natura corrupta ubi est aliquid ad malum impellens. Postea dicit quod illud auxilium fuit libertas arbitrii sine omni corruptione. Postea dicit quod liberum arbitrium est facultas racionis et voluntatis qua bonum eligitur per gratiam vel malum sine gratia, et dicitur liberum quo ad voluntatem, arbitrium vero quo ad racionem, in quo est potentia distinguendi. Potest tamen liberum arbitrium velle naturaliter bonum et malum utrumque distinguendo, quod quidem bruta animalia racione carentia non habent sed sensum et appetitum, que sensualitas dicitur. Postea dicit quod sensualitas est quedam vis anime que est motus inferior sensus et appetitus pertinens ad corpus. Racio vero est vis anime superior excedens omne quod

hoc homines cum brutis (cum quibus dicitur esse pars) una inferior que temporalia disponit, alia superior que eternis conspiciendis intendit, et hec duo non diversas naturas nominant sed diversa officia et ministeria etc.

Circa distinctionem istam queritur de duobus. Primum est de libero arbitrio, secundum est de divisione racionis in superiorem et inferiorem. Circa primum queruntur duo. Primum est utrum liberum arbitrium sit potentia anime vel habitus eius vel actus. Secundum est utrum potentia pure passiva possit esse libera. Tertium est utrum potentia sit principaliter libertas, scilicet intellectus vel voluntas. Ad primum sic proceditur et videtur et loquitur quod liberum arbitrium sit habitus, quia potentia non efficitur facilis ad actum nisi per habitum, sed libertas dicit facilitatem potentie ad actum ut videtur, ergo etc. Sed contra videtur quod sit actus, quia liberum arbitrium dicit principium actuum liberorum, sed immediate potentia non potest se esse principium talium actuum sed solum mediantibus quibusdam actibus, ergo liberum arbitrium non nominat immediate potentiam sed aliquem actum. Maior supponitur, sed minor probatur, quia primus actus qui est liber seu imperatus a voluntate est deliberatio vel consilium de libertate; alioquin actus penitus indeliberati essent imperati a voluntate, quod videtur falsum. Sed nullus precedit actum et imperatus a voluntate nisi mediante aliquo actu elicito a voluntate et aliquo elicito a racione, quia deliberatio non est elicita a voluntate et sit actus intellectus, sed solum imperatur ab ea mediante aliquo actu ab ea elicito. Item omnem actum voluntatis precedit aliquis actus racionis; ergo deliberatio et questio deliberationis, qui sunt primi actus liberi, non sunt imperati a voluntate nisi mediantibus aliis actibus, et hec est minor. Item arguitur quia illud principium cuius actus eliciti sunt primo imperati a voluntate est liberi arbitrii, sed voluntatis est huiusmodi, ergo etc. Maior probatur, quia liberum arbitrium est principium omnium actuum qui sunt imperati a voluntate. Sed illud quod est principium illorum actuum qui sunt primo imperati a voluntate est principium omnium aliorum actuum imperatorum a voluntate, ergo etc. Minor probatur, quia actus qui sunt primo imperati a voluntate aut sunt actus precedentes intellectus omnem actum voluntatis aut sunt actus a voluntate eliciti vel a voluntate

impati nō p̄m quia illi sūt pure
naturales ⁊ ad eos se h̄z intellectus
pure passiue n̄ actus impati sūt
p̄mo impꝛtāte iniā Sz actus a volū-
tate quia illi actus qui de necessitate
sequunt ad aliquos actus nō sꝰ p̄mo
impꝛtāte iniā Sz actus a voluntate
impati sunt lib̄i ḡo ⁊c̄ Maior patet
quia actus qui de necessitate sequitur
ad aliud nō ē ī sē impꝛtāte iniā h̄ hoc
actus ad quē sequit ⁊ ita nō p̄ minor
ꝓbatur ex ix· me̅ ubi dicit ph̄s
ꝙ volens ⁊ potens mītō opa̅ ḡo re-
linquit ꝙ actus qui sunt sic ipꝛtate
iniā sunt a voluntate eli̅ ⁊ h̄ sunt
minor principalis rōnis :· Pro dicendi
ē ꝙ liberū arbitrū nō ē hitus vl̄ actꝰ
elicitus h̄ ē pō intꝰ vel voluntat
vel utraqꝫ simul h̄ ꝓbant supposito
quoddā vz prīc° ꝙ liberū arbm ē prīm
om̄ actuū liberoꝝ ⁊ vē quo supposito pꝫ
faciliter ꝙ liberū arbm nō ē hitus qr vel
esset hitus acquisitus ex actibus vel
innatus nō acquisitus ꝓp duo p̄mū
ē quia actus precedites acquisitonē
talis hitus nō essent liberi ꝙ liberū arbm
ē principiū omīs actus liberi possimus
a̅ nō ē prīm p̄oris ḡo liberū arbitrium
nō esset principiū actuū precedentiū ipīm
⁊ ita nō essent libi quia ē falsum tū
quia nō possemus peccare p ipos tū
quia actus tantes hitui ⁊ cātī a hitu
tū sunt similes ut pꝫ ex ij° Ethi̅
Et iō si sequētes sunt libi ⁊ precedētes
sunt liberi ⁊ precedites :· Scdm ē quia
hitus cātus ex actibus de necitate in-
clinat ad bonū vl̄ de necitate ad male ut
pꝫ ex ij° Ethi̅ :· Sz liberū arbm non
inclinat de necitate ad aliud h̄ ī diuit̄
ad utraqꝫ vt̄ ⁊c̄ :· Si dicat ꝙ ē hitus
innatus adhuc hemus ꝓpositū quia
talis hitus nō distinguit̄ re a ipo tū
nō sit aliud quā naturalis inclinatio
qua h̄z pō ad tale obm :· Ꝙ aūt li· ar·
nō sit actus elicitus ꝓbat̄ sic aūt actꝰ
qui dr̄ esse liberū arbm ē vnus ⁊ idē
cū actu libo a̅ nō si sit ḡo nō ē prin-
cipiū eius quia idē nō ē principiū
eius quia idē nō ē prīm sui ipīus
⁊ ꝑ q̄ns nō ē liberū arbm quia liberū
arbitriū ē principiū omīs actus libi

si nō aūt illi duo actus sunt simul tūc
nō nō pt dici ꝙ sunt simul quia sicut
circūsimus natūre de quo nūc loquimur
n̄ duo actus volendi possunt ee
simul si nō h̄ ad inuicē :· Scdo p̄mus
cessat sequit̄ ꝙ p̄mus nō est causa
sui quia causa proxima ⁊ imēdi̅ siue
sit effectiua siue sit nulla causa vel
ex quia simul ē cū effectu de effectiua dr̄
ij° phi̅ de finali vō qualitercūqꝫ accep-
ta de se notū ē Si ḡo nō ē simul nō
ē causa talis n̄ ꝑ q̄ns ē liberū arbm
Sed liberū arbm sit causa effectiua vel
receptiua actuū liberoꝝ pꝫ ḡo quia
li· ar· nō ē hitus n̄ actus relinquit̄
ḡo ꝙ sit pō ꝙ ostendendū ē :· Est tū
aduertendum ꝙ liberū arbm nō nōiat
aliquā potentiā ab̄ h̄ nōiat ꝓprie-
tatem pō̄ vel pōm sub ꝓprietate ꝙ
nō nomiet aliquā potentiā ab te
patet quia si liberū arbm nominaret
aliquā pōm ab te omēs actꝰ illius
pō̄ essent actus libi arbitrii :· Sz
nulla ē potentia aīe cuius omēs
actus sunt libi arbitrij ḡo ⁊c̄ Maior
pꝫ h̄ minor ꝓbat̄ deducēdo in omibꝫ
aīe actus enī vegetatiue pō̄
nō sunt libi h̄ sūt pure nāles actꝰ
etiā ptes sensitiue nō sūt libi qr nō
hnt mediū de ꝓpris actibus ut pos-
tea magis patebit cū inquiret̄
de causa libertatis :· Itē nō omēs
actus intellēs sunt liberi saltem ille
qui ē rō̄ p̄morū principiorū n̄ omēs
actus volūtāt̄ salte ille qui ē rō̄
boni s̄ eius q̄ rōm ḡo li· ar· non
nominat aliquā pōz ab te relinquit̄
ḡo ꝙ nominat ꝓprietatē pō̄ vl̄ potentiā
sub ꝓprietate quia cōtingit vide sic
ꝙ cū aliqua potentia hēt aliā et
aliā hitudinē ⁊ ad ad̄ obm sm
utraqꝫ pt sortiri nomē ꝓpriū sicut
videmus in intellectu ꝙ quia habet
aliā hitudinē ꝓ quia p̄ū iq̄ sortitur
intuitiue ⁊ sine discursu ⁊ aliam
ad q̄nces quas discurrēdo deducit
⁊ consēndo deducit ex p̄mis prin-
cipiis iō h̄ p̄mā vocat̄ intellectus s̄ s̄cdā
vō hitus notat̄ rō eodē modo cir-
ca voluntate hēt cū voluntas
aliā hitudinē ad quēdā rōm boni

respectu cuius nominatur quadam immuta
bilitate et alia ratione bonorum particularium
contingentium quibus adinvenitur et ideo mali
et fugitur ratione quorum non immutatur sed potest
sed vel illud eligere vel respuere et sum
prima habitudine vocatur voluntas
proprie sed secundum potestate dicitur liberum arbitrium non
ipsa sola sed et intellectus ratione eorundem libertas
tas ergo nominatur illa potestate voluntas
quia secundum rationem eorum adquae non immutatur et liberum
arbitrium nominat voluntatem et intellectum sub
hac potestate et utraque dicit habitudinem et
intellectum et voluntatem magis dicit dicta
potestas naturalis quam habitus quia habitus
semper dicit aliquam habitudinem additam potentie
quod si quis dicat habitus et imperfecte quia quidem
collandum quo ad primam habitudinem
intellectus et voluntatis sed quia declinatur
ad unum sed nullo modo quo ad secundam sed quod
sunt quidam indeterminatorum semper ei habitus
imperat quandam declarationem potentie :· Ad minorem
autem dico quod liberum arbitrium dicit facultatem ratio
nis et voluntatis non accipiendo facul
tate pro facilitate quam ponit habitus
circa difficilia sed accipitur ibi facultas
pro potestate intellectus et voluntatis quam
sit in accipiendo vel refutando :· Ad
secundum tamen dico quod primus actus qui est in
potestate nostra est deliberatus vel cum deliberatione
dicendum quod hic est duplex defectus primus
est quia maior potest negari probatur quia
sicut dicit 2o physicorum ars non deliberat
primo ex defectu artis procedit deliberatio
non enim scriptor deliberat quando scribit
litteram nisi sit imperitissimus et tamen opera
artis sunt libera et in potestate nostra :· Item
imperans non deliberat cum dicat velle
delectabilia quia hic accipit tamquam
finem et tamen hoc velle est in potestate sua alio
qui non peccaret hic volendo ut quando
illud velle quod tamen falsum est et si dicatur
quod imperans peccat hic volendo non
quia illud velle sicut nunc sit in potestate
quia non est sic quia tamen quoniam unus
quisque est talis sibi finis videtur Sed
quia ab eius sunt in potestate sua quod in eo
crearetur talis habitus ulterius tenetur
sed non sicut dicit de illo qui inebriatur se
ex culpa sua vel incidit in frenesim
et in eis committit homicidium non videtur
quia ebrietas et frenesis tollunt iudi
cium rationis et ideo quod faciunt ebrii vel fre
netici non imputatur eis ad nomen peccati

sed totum peccatum fuit illud peccatum per quod volun
tarie inciderunt in ebrietatem vel frenesim
et propter illud incurrunt tot maledictiones quot
mala secuntur quamvis non peccent novo
peccato de intemperato cum ideo sit quia ibi
non conveniat iudicium rationis et potest dici
quod accipit ut sine deliberatione ex alteri
sine et si non deliberat sed sine deliberatione
acceptat peccat novo peccato et tamen dicitur quod
sensualis et cetera ubi est inclinatione sed non ne
cessario alioquin incontinens vitiosus esset
talis sit et imperans peccat et tamen ille
actus nec est deliberatus nec cum deliberatione
dicendum ergo minor illa non est vera ad propositum
tamen dico quod actus penitus indeliberati
non sunt in potestate nostra dicendum quod actus
penitus indeliberati possunt accipi dupliciter
uno modo illi de quibus non est deliberatum
nec potuit deliberari sicut sunt primi
motus subito tangentes mentem quod illa
deliberatio humana potest esse subita et
isti non sunt in potestate nostra nec propter se non
imputantur nisi forte propter hoc quod potuit
prevenire ne insurgerent alii autem sunt
indeliberati quia de eis non est delibera
tum potuit tamen de eis deliberari quia mens
non solum subito eis tangitur sed per spatium
et tales actus sunt indeliberati bene sunt
in potestate nostra :· Secundus defectus est
quia concessa minore maior peritium
quia tamen deliberato quia cum deliberatione
est in potestate nostra precedens potest et non pati
quos actus sunt habitus adhoc in ratione
principalium activi vel passivi et tamen probatur quod
liberum arbitrium includit voluntatem unum est sed non
solum quia tamen ea includit rationem intelli
gentia sit facultas rationis et voluntatis quoniam
cum deliberatio et cum deliberatione non sit
actus elicitus a ratione sicut est electio a vo
luntate et sine alio actu medio quod
nec in intellectum est similis qualis actus
cum deliberatione nec in voluntate est
alius actus cum electione et ideo nullum
autem est deliberatio non est actus actus eli
citus a voluntate ergo nec est actus unde
inde potentie pertinet ad liberum arbitrium
includit utramque potentiam et utrique re
det primus actus ab ea elicitus nec
quod actus intellectus qui non est a volun
tate elicitus sit ab ea imperatus quia
non omnem actum intellectus precedit alius
actus voluntatis quoniam oporteat

ergo arguit in oppositum quod concludit quod vo
luntas pertinet ad liberum arbitrium concedendum
est ratione conclusionis sit tamen quod ipsa sola
non pertinet ad liberum arbitrium :· Sed intellectus
tamen etiam et prius ut postea apparebit et tamen
dicit quod actus intellectus precedentes omnem
actum voluntatis sunt pure naturales
non est enim de actibus intellectus precedenti
bus omnem actum voluntatis liberum quia
omnem liberam electionem voluntatis precedit
liberum iudicium rationis quamvis utrique intellectus
possunt precedere aliqui actus naturales tamen
intellectus quam voluntatis tamen quia illi ac
tus non manent tamen actibus liberis non
possunt dici causa eorum neque activa neque
passiva neque partes sunt liberi arbitrii

Secundo queritur utrum potentia passiva
possit esse libera libertate arbitrii et arguitur quod
sic quia se habet ad utrumlibet est ergo pure
passivum ut apparet per commentatorem super 2 physicorum
Sed liberum arbitrium est hoc quod liberum se habet
ad utrumlibet ergo ut sic est pure passivum :· Item
tota libertas intellectus et voluntatis est ratione
determinationis actus sed ratione actus se habent
intellectus et voluntas pure passive ergo
libertas arbitrii potest competere pure passivo
maior patet quia effectus de indifferenti
ex causis proximis et non ex remotis sed
causa determinans actum est proxima mo
vens que ad extrinsecum est remota ergo
actus de indifferenti liberum conclusive quod pertinet
ad determinationem actus et non conclusive que
pertinet ad eius executionem minor probatur
quia idem ratione eiusdem non potest esse activum
et passivum sed potentia intellectiva et voluntas
se habent passive ad actus suos elici
tos tamen sunt in eis tamquam in subiectis ergo non
possunt se habere active ad eos Item volun
tas videtur maxime libera sed ipsa nullo modo
se habet active ad actus suos ergo pure
passivum potest esse liberum maior supponitur
et minor probatur quia si voluntas se habet
active ad suum velle hoc esset vel inquantum
voluntas vel inquantum volens se velle
non inquantum voluntas quia tamen semper
sit voluntas semper velle nec quia vol
ens tamen non sit volens nisi per velle idem
esset causa sui ipsius nec quia volens
se velle quia actus reflexus non est
causa actus simplicis sed potius econverso

quia reflexus :· Item aliquis actus intellectus
practici est liber sed ratione illius intellectus practicus
se habet pure passive ergo pure passivum
potest esse liberum maior supponitur probatio
minoris quia si intellectus practicus se ha
bet ad talem actum liberum aliquo modo ac
tive hoc esset vel per aliquem actum intellectus
vel per ad primum omnium actum non per aliquem
actum intellectus quia duo actus intellectus
non possunt esse simul nec per ad primum or
actum primum pervenit potentiam vel perfectam quia
quidquid agitur agnoscente anima sit
cognoscens natio agitur quia quod autem ad
hoc cadit ignorandum non cognoscentium
sed quidquid agitur perinde vel per aliquem
actionis in eo primum agens agitur absolute
ut est non cognoscens ergo non natio a
gitur ex tali ergo activitate non est liber
tas restat ergo quod sufficiat sola passi
vitas :· Item quod competit alicui inquantum
vel agenti potest competere pure passivo
sed libertas competit alicui agenti sicut deo
qui libere indicavit et voluit ab eterno
res fiendas in tempore et tamen egit ab eterno
non ergo libertas potest competere pure pas
sivo :· Item immobilitas videtur esse radix li
bertatis quod tamen etiam sufficiat ad libertatem sola
passivitas aut sola activitas ad utrumque
requiritur non sufficit sola activitas quia
intellectus agentis est actus et immobilis et tamen non
est liber nec requiritur activitas cum passivitate quia
in deo non est passivitas nihilominus tamen est
libertas ergo videtur quod in aliquo sufficiat ad
libertatem sola passivitas sine activitate :·
In contrarium arguitur quod secundum beatum augustinum primo de libero
arbitrio culpa est malum quod facimus et ea
dem est ratio de merito sed omnes actus liberi
arbitrii sunt meriti vel culpa ergo ad eos
actus liberi arbitrii nos habemus active
tamquam ad bonum vel malum quod facimus
Item liberum arbitrium et fortuna reducun
tur ad idem genus cause nisi quod intellectus
et liberum arbitrium est causa per se et fortuna ubi
est causa per accidens sed fortuna reducitur
ad genus cause efficientis ergo et liberum arbitrium
ergo pure passivum non potest esse liberum
maior et minor patent ex 2 physicorum ubi
dicit quod casus et fortuna sunt causae per ac
cidens quorum intellectus et natura sunt causae per se Item
ibidem dicit quod modorum causarum unum principium

motus utriusque ipsorum e[st] sensus et for
tuna ex quibus patet maior et minor
Item illud quod e[st] perfectionis simpliciter non que
rit imperfectio sed quod imperfectum libertas autem e[st]
perfectionis simpliciter cum sit ideo passivum
autem inquantum passivum e[st] imperfectum ergo nulli
pure passivo competit esse liberum :· Responsio
quod ista non e[st] intelligenda de libertate absolute
sumpta sed de libertate arbitrii sicut .ii. dictum
quia libertas absolute sumpta e[st] in plus
quam libertas arbitrii nam cum libertas sit in omni
natura intellectuali et ista solum natura
autem intellectualis includit intellectum et vo
luntatem ideo omnis actus adeo convenit
intellectus et voluntas potest dici liber etiam si
non esset possibilitas ad oppositum actum
quod patet per beatum augustinum ienchiridion sic
ubi dicit sic certe enim aut voluntas
non e[st] aut libera dicenda non e[st] qua bi sic
esse volumus ut esse miseri non solum vo
lumus sed nequaquam prorsus velle possimus
libere sic absolute sumpta solum excludit
agnoscente et volente coactionem que
pertinet ad simplicitatem absolute et simpliciter liber
tas vero arbitrii e[st] quando quis potest in aliquem
actum vel eius oppositum tam contrarie vel con
tradictorie et sic libertas excludit non solum
coactionem sed omnem necessitatem ac inclinationem ne
cessariam dico necessitate absoluta et de hac
libertate procedit ergo utrum potentia pure passi
va possit esse libera libertate arbitrii :· Ad
quod dicendum e[st] premittendo quandam distinctionem
actuum liberi arbitrii nam quidam eorum se habent
ad intellectum et voluntatem ut solum ab eis
imperati sicut currere et edificare alii vero
ut eliciti sicut deliberatio et quod deliberationis
et electio voluntatis si ergo queratur de libertate
arbitrii respectu primorum actuum qui solum sunt
ab intellectu et voluntate imperati dicendum
e[st] quod potentia quomodo passiva respectu istorum actuum
nullo modo e[st] libera libertate arbitrii :· Et
patet dupliciter primo quia tales actus sunt
passiui et recepti in potentiis sensitivis
vel in organis corporis sed constat quod potentie
sensitive vel organa corporis non sunt libera ar
bitrio liberum arbitrium sit facultas intellectus
et voluntatis ergo et cetera :· Secundo quia tales
actus non sunt liberi arbitrii nisi quia sunt
libere imperati sed imperans ut sit solum
se habet active imperativi et active ut patet
ex .ii. metaphysice textu primo et secundo ergo potentia
quomodo passiva respectu istorum actuum non est
libera et confirmatur quia libertas arbitrii
ideo active imperati e[st] pure activa

et deus e[st] pure activus quia ideo non
dicitur quod agit et quo agit ergo in nobis
e[st] inquantum dicitur quod et quo sed quod agit
~~vel imperans illud enim e[st] aliquis actus~~
et quod imperat possit esse passivum sed ad
simili nunc tamen quod agit vel imperans id est enim
e[st] aliquis actus qui nullo modo se
habet active imperativi ut eius susceptiv
tivum :· De actibus autem elicitis e[st] ma
ior dubitatio et habet solum locum in creaturis
quia in deo nullus e[st] actus elicitus
ab intellectu et voluntate nisi secundum rationem tantum
quia esse intelligere et velle divinum est
idem cum intellectu et voluntate secundum rem
et ideo unum non se habet ad alterum ut principium
elicitivum active et passive et in eo
talis actus e[st] liber quia deus non solum
vult res producere libere ita quod libere deter
minet productionem sed vult libere et producere
res ita quod libere determinat volitionem
primo quia plus e[st] primus consensus e[st] factio
et sic verus quia ut dicitur .ii. metaphysice potest
et volens nullo operatur et loquitur deus
necessitate quando quia ad posse et velle
nullo sequitur operatio scilicet volita que
actio imperata et ideo si unus e[st] necessarius et non
liberum quis erit necessarium et non liberum quod ideo
libertas actionis sequitur e[st] ex libertate
volitionis procedit Item hugo dicit et habet
libro primo summe tractatu de sibi dicit sic
potest deus facere aliquid quam facit et tamen
si aliquid aliud faceret aliud non esset
et posset aliquid velle quam vult certe quod potuit
ideo libertatem non solum quo ad facere
sed ad velle et idem dicunt omnes sancti et docto
res catholici :· Ex quo patet quod ratione
libertatis ideo non est esse activum vel pas
sivum respectu actus liberi cuius ratio quia unum
et idem secundum eandem simpliciter non potest esse ac
tivum vel passivum respectu sui ipsius quia
quod agit agit aliud et quod recipit recipit
aliquid Sed libertas reperitur in alia volun-
tate actu suo et unum non dicit relationem ab altero
sed in deo ergo ibi e[st] libertas sine ratione
activi et passivi :· In nobis autem constat
quod aliqui actus eliciti sunt liberi et ad eos
se habent intellectus et voluntas passive
quia sunt in eadem sicut in subiecto utrum autem
se habeant ad eos effective magis est
dubitatio sed quid quod sit de hoc quia
quo adhuc volo me ad alterum declara
re quia sive sic sive non procedit utrum secundum
intellectus et voluntas que includunt

libero arbitrio si sint potentie solum passive
respectu talium actuum vel sint simul active
et passive sola passivitas sufficiat ad li-
bertatem eius cum ad eam requiratur neutro auc-
toritas aliqua que non nisi dicitur est quantum
talis libertas est quedam connexio contingens ad
volubilium ad posse et neutro volubilia et
potentia talis connexionis contingentis
ex qua contingit contingens intellectus
improbando talia reprobando et contingens
electio voluntatis inacceptando vel · i · intus
quia nec intellectus nec voluntas habet
necessariam habitudinem ad talia nec posse et posse
nec posse non neutro et posse volubilia nec per
aliud tamen non habent necessariam habitudinem
ad posse et neutro volubilia :· Redeundo ergo
ad istos actus scilicet contingentes iudicium in-
tellectus et electionem voluntatis experimur in nobis
duplicem libertatem una quia possumus
hos actus habere vel non habere · alia est quia
habentes tales actus non neutro tendimus
per eos in contrarium obiectum loquendo de natura ab-
soluta
et quia primum experimur in nobis probo hec
in cognoscente et volente illi actus sunt
liberi qui sunt absque coactione et absque
necessaria habitudine potentiarum ad obiecta loquendo
de necessitate absoluta sed sic est in proposito ergo etc.
minor patet quia libertas arbitrii in cogno-
scente et volente non excludit nisi coactio-
nem et necessitatem absolutam minor declara-
tur quia respectu potentie in obiecta preter eos
actus nec est coactio nec tamen necessaria necessita-
te absoluta et confirmatur ratione naturali sicut deus habere
non libere debuit ac voluit aliqua similiter
in tempore non quia potuit habere vel non habere
actum talis iudicii vel electionis :· Eodem
ad essentiam actus sed quia intellectus dimensus
petitionis et voluntatis non habent necessariam
habitudinem ad talia volita sic nos habentes
tales actus libere propter eos iudicamus
et volumus aliqua fieri per libertatem qua
habemus respectu talium actuum in posse habere
eos vel non habere :· Loquendo ergo de liber-
tate dicendum est quod eadem virtus per se faciat
auctoritatis eius ratio est quia illud virtus
facit per se ad libertatem quo excluso
remaneat tota libertas et tota ratio
libertatis :· Sed exclusa activitate remanet
tota libertas et ratio libertatis ergo etc. probatur
minor quia talis libertas consistit
in habendo talem actum et habendo vel debendo

est sed prius quod potentia agit non habet in se actum
quem agit :· Sed bene prius quod ipsum recipit
quia si ageret agit et non reciperet sicut
est in actionibus transeuntibus ad habere ipsum
si autem reciperet et non ageret nihilominus haberet ergo etc.
Item passivitas per se facit ad talem
libertatem nihilominus tales actus sunt quedam
perfectiones respectu ipsorum dantes et de novo ex-
sistentes in ea quia eos non haberet nisi eos
reciperet recipere autem est passivum absolute cum lo-
quendo nec activitas nec passivitas per se faci-
unt ad talem libertatem nisi ratione in eo
quia si actus esset eternus in deus nihil
sicut in deo potentia non se haberet ad talem
actum nec active nec passive ut probatum
sunt prius :· Loquendo autem de libertate
prima per quam possumus tales actus habere
vel non habere dicendum est quod cum pure passi-
vum sit quod nullo modo est activum aliquid di-
cere activum duobus scilicet quo exercitum actus vel
quo ad determinatum actus quod est sicut iterum
non quod actus determinatur et eius exercitium
sint duo distincta secundum rem immo sunt idem
re :· Sed iste dicitur movens quantum ad determinationem
actus quod imprimit formam vel motionem
moto modo sicut ignis movet ad talefactionem
aque imprimendo ei calorem et hoc modo
etiam dicit obiectum movet dicitur potentias scilicet in-
tellectum et voluntatem illud autem dicitur movens
quantum ad exercitium actus quod applicat ac-
tivum passivo sicut applicans ignem aque
movet ad exercitium talefactionis et propor-
tio illud applicat obiectum potentiis dicitur eas
movere quantum ad exercitium actus et dicitur mo-
ve prima movens ad determinationem actus
quia per determinatam formam agit determina-
tam motionem et non equalis sed secunda movens
dicitur movens ad exercitium actus tantum et non
ad determinationem quia quantum ipsius est possunt
applicare diversa activa passivis et se-
quuntur diverse actiones sicut homo potest
applicare eundem ignem ad talefaciendum
vel nivem ad frigidandum determinatio autem istarum
actionum est non ex applicationes sed ex deter-
minatis formis proximorum agentium appli-
catorum :· Hoc supposito dico quod nullo
modo est activum neque quo ad exercitium actus
neque quo ad determinationem actus non potest
esse liberum illud autem quod est pure passivum
quo ad determinationem actus dicitur tamen sic ac-
tivum respectu exercitii actus potest esse liberum
primo et secundo primo sic potentia que de se
est indifferens ad plura et nihilominus per eum agit

n̄c agere pt ad suam determinatom non e po
libi arbitri s potentia pure passiua e
hmoi go 2c Maior patet quia liberum ar
bitrium intelligimus illud prinn p qd he
mus dominium nrorum actuum sic q in potestate
nra sit tale principium e exire in actum vel
non exire 2 exire in aliquem actum vel eius
oppositum s principium illud q e indeterminatum 2 n̄c
agit vel agere pt ad suam determinatom non
hemus talem potentiam seu tale dominium
go 2c pbatio minoris quia istius rois
quia indeterminatum non pt exire in actum
nisi determinetur s nichil pt determinare n̄ actio
agente talem determinatom quia n̄c sit
nisi aliquo agente principium go q nichil agit
vel agere pt ad talem determinatom nullus
pt here tale dominium sup actum sequentem
q̄ 2c :· Et sic pz maior principaliter roe
minor declaratur non e quia pure passiuum
nichil pt agere quia agere non e n̄ alicuius
acti ideo sic si principium passiuum haberemus
actum nrum in potestate nra mo quo dictum
e aut h' esset q̄ solum principium passiuum pos
set exire per se in actum vel non exire n̄c
actio presente aut esset q̄ pure actiuo
principio passiuum haberet in potestate sua de
terminare agens ad agere vel non agere aut
se ipm ad pati vel non pati primum n pt
dici q̄ sequeretur q actio esset sine agente
q e impossibile n̄c s q̄ determinare sit agens
2 passiui vel passiuum e q̄dam agere agere
aut nullo mo e pure passiuum q̄ 2c 3o sic
nichil e impediri totaliter actum qua transire
remissionem in actum s nullum pure passiuum
pt transire remissionem in actum go nullum
pure passiuum pt totaliter impedire actum
2 ita non e liberum sicut liberum ar· sic q̄ possumus
ponere in actum vel non ponere maior pz
s minor pbatur quia pure passiuum e
non habeat aliquam resistentiam ad agens
n̄c ad formam recipiendam recipit eam
s totam capacitatem suam 2 s totam virtutem
agentis si sit agens contrarie natur 2
sic non e remissio in actione sic patet
in materia summe disposita ad receptionem
formis ro 2c Et sic pz primum s q potentia
pure passiua respectu actus 2 determina
tionis eius non e libera :· Sim patet s
q potentia que e passiua respectu determinatio
nis actus dum mo sit actiua respectu ex
cii pt esse libera quia illeitum potestate e
applicare vel non applicare actum pas
siuo 2 impedire applicationem que posset
fieri ab alio habet in libertate sua actum seque
ntem 2 maxime si pt applicare actiuum

s alia 2 alia roem acti :· Sz potestas
2 volumptate in quibus consistit liberum
arbitrium habet homo potestate applicandi vel
non applicandi que agunt intellectione
2 volitionem 2 s alia 2 alia roem boni vel
mali apprehensi vel reprimendi 2 impedire
applicationem que fieret passiuum go potestas
2 volumptate vt habent actiuitate respectu exer
citii actus applicando actiua passiuis
vel impossibile applicare vel applicationem
impedire habemus libertate respectu actum in
sequentium Maior patet quia nullus actus
pt esse nisi actiuum sit prius passio fit 2 s
formam actiui que e ro agendi 2 io q
habet potestate sup applicationem vel non appli
cationem actiui ad passiuum s alia 2 alia
roem agendi habet libertate sup actum
sequentem vbi gratia in potestate nra est
applicare nobis ignem 2 vel nos igni
2 si alius applicet impedire 2 si esset
in potestate nra q ignis applicatus esset
calidus vel frigidus tunc in potestate nra
esset calefieri vel non calefieri Et sic patet
maior minor ppter manifesta e q̄ vires
inferiores sensitiue que mistrat obiectum intellec
tui 2 volumptati nate sunt inobedire im
pio rois 2 volumptatis quantum ad exercitium
actus :· Juxta q sciendum e ppter pleniore
intellectum q illud per quod hemus tale pota
tem e iudicium intellectus quo iudicat
aliquid esse contingenter volibile 2 non
here necessariam connexionem cum aliquo per se
nato volibili 2 vniuersaliter q̄ sicut dicit
anshelmus de libero arbitrio quamuis liberum arbitrium
dicatur in nobis 2 in deo non tamen libertatis
e vna sic go ideo ro libertatis consistit
in notitia qua deus habet de contingenti
connexione creature cum bonitate sua
que e ab ipso per se 2 nato volita s ro
libertatis in nobis consistit in notitia q̄
habemus de contingenti connexione aliquorum
volibilium ad per se 2 nato volibilia 2c
q pt videri plurimum modum dico ei
q tale iudicium non necessario possumus sistere
iudicio concludente illud esse eligendum
2 per de principium possumus repellere oportet
tia que nata essent s se concludere id
esse eligendum n̄c illa attentia nun
rent contingentia in veritate vbi gratia
superiamus gratia exempli q transire
aquam sit causa nato volita possum at
tamen transire per ponte vel per nauem 2 non
aliter tunc contingit q ostendit iudicat q

tusiue determinate ponitur non est necessarium sed
contingens sed propter universale tusiue non est necessarium sed
contingens quamvis sub disiunctione indeterminate
necessarium sit tusiue vel alterum eorum ergo quod intellectus
iudicat quod neutrum per se acceptum est necessarium
ad tussiendum aqua potest intellectus sistere
quod non procedat. Ad 3m autem tussiendi pro tunc
determinate et providere potest repellere omnia occurre-
ntia que possent movere ad oppositum et non
tacerent contingentiam necessitate puta si poste-
rius tamen cum tusire universaliter quod prius erat
contingens sive esset necessarium sed manente contin-
gentia et posito tamen utrumque medium omnia
occurrentia possunt repelli propter quod semper
indicabitur non necessarium quomodo addito et ideo
potest diminui vel actus suspendi quousque indi-
caretur tale medium determinate eligendum
quia sine eo potest haberi finis quod si aliquid ta-
le medium eligitur libere eligitur quia potuit
non eligi ratione iam dicta rursus quia
non solum indicamus quod licet istorum me-
diorum et contingentem acceptionem quod secundum se sed
indicamus alterum necessarium … et indeterminato
ideo necessario volumus indeterminate alterum istorum
et propter hoc sic impotente … vel suspen-
de conclusum iudicium istius vel illius de-
terminate sic impotente … pendet actu-
tum voluntate predicta movere ad …
quid illorum mediorum acceptabit ut me-
lius ex quo alterum est acceptare que
inquisitio fiet imperando … istorum
virium inquisitivarum scilicet intellectum et volunta-
tem subdivisis rationibus appetibilibus vel respi-
… omnibus tamen continent se … et ideo
semper impedibiles et sic patet quod libertas
in nobis dependet ex aliquo principio
activo et quod sit illud. Sed hic insurgit
unum dubium quia si libertas est in nobis
… actus quia … impat-
pactus intellectus et voluntatis tunc tamen
illud per … primum … at-
tum non est potentia sed actus unum vel
plures tamen cum liberum arbitrium dicatur illud
principium per … at-
tum secundum quod liberum arbitrium non erit potentia sed actus cuius
oppositum dictum sint … dictum
est quod non omne illud quod necessario prexigitur
ad actum liberum potest dici liberum arbitrium sed oportet
quod sit liberum arbitrium principium actus liberi ac-
tivum vel passivum tale autem principium non potest
esse aliquis actus quia principium activum
vel passivum simul tamen est … intellectus

non est simul tamen aliquo actu intellectus et idem est
de voluntate et ideo nullus actus potest
esse liberum arbitrium quia illud non est per se principium al-
terius neque activum neque passivum et ponitur
exemplum aliquis vult sanitatem sed se pro causa
occurrit quod non potest eam habere nisi media-
te potione et ideo eligit potionem quod nunquam
elegisset nisi propter sanitatem quam vult nunquam
actus quo vult sanitatem est principium effec-
tivum vel passivum electionis medie. Certe
non quia vel sunt idem actus vel duo sed
unus et idem non est causalitas quia idem non
est causa sui ipsius sed duo tamen non possunt
simul esse et sic unus non est causa effectiva vel
receptiva alterius quia causa et effectus
simul sunt et tamen actus eligendi potionem
precessit ex actu volendi finem et simili-
ter posito licet aliquis actus necessarius
prexigitur ad actum liberum non est tamen causa
eius activa vel passiva et ideo non est
liberum arbitrium cum necessaria suppositio inter
… que se habent sicut causa et effectus. Ad
rationes principales … est ad primam
quod per se habet ad utrumlibet et … posse agere
ad sua determinationem est conditio potentie pas-
sive et tunc minor est falsa quia quamvis liberum arbitrium
se habeat ad utrumlibet tamen aliquid agit ad
sua determinationem et ideo non esset potentia pas-
siva. Ad secundum dicendum est per interemptionem
maioris et tamen probatur quod effectus indicatur
ex causis proximis non ex remotis dicendum
est quod iudicium de effectu quantum ad dictionem
necessitatis et contingentie ex omnibus causis
sumitur tam proximis quam remotis quia ad
necessitatem effectus requiritur quod omnes cause sint
necessarie ad contingentiam vero eius sufficit
quod altera est contingens nec non refert utrum sit
prima proxima vel remota sicut in syllogismo
conclusio est contingens si altera premissarum sit con-
tingens sive maior sive minor et ideo
contingentia actus liberi potest esse ex sola
causa remota. Ad 3m dicendum quod voluntas
potest se habere ad actum suum liberum alio modo
activo inquantum precedit et ipsum potest suspen-
dere actus electionis et iudicii intellectus
ut determinatum sint prius et tamen probatur quod
non quia si voluntas se habet active
ad suum velle hoc esset aut inquantum volun-
tas aut inquantum volens se velle dicendum
quod activitas que sufficit ad libertatem non
requirit activam agere sed sufficit posse
agere quod non agitur ut in ipso obmissio-
nis vel posse non agere quod agitur ut ipso

omissionis tale autem posse est in intellectu
et voluntate respectu aliquorum actuum precedentes actus liberos et sic prevelle liberum
non habet actum [illegible] ad illud velle quia idem
esset causa sui ipsius sed prevelle non [illegible]
quod precedit non quia illud sit causa activa
immediata sequentis velle sed quia per illud [illegible]
potuit actus iudicii et actus volendi
et ideo imputantur nobis eo quod impedire
potuimus et non impedivimus. Ad quartum
dicendum [illegible] modo quia intellectus
[illegible] licet esset pure passivus respectu actus
liberi quem ad determinatorum actus habet
in actualitate respectu actionis et tamen probatur quod non
quia illa actualitate haberet respectu aliquorum actuum
intellectus. Vel potest dici primum omnium actuum dicitur quod
respectu alicuius actus primum intellectus quod non est
similis tamen actui intellectus libero et ideo non
est causa eius effectiva et immediata sed est
primus [illegible] potuit impedire vel non
impedire actum sequentem. Ad quintum dicendum
quod illud quod competit alicui in quantum agenti [illegible]
potenti agere potest competere pure passive.
Sed libertas non est huiusmodi et ideo quia licet
deus nichil egerit ab eterno habuit tamen potentiam
ab eterno propria potuit agere quod non
egit. Item libertas in deo non est ad agendum
actum vel non agendum. Ad sextam
dicendum quod ad libertatem in nobis non sufficit
[illegible] cum [illegible]. Sed requiritur
quod potentia libera in nobis sit et aliquo modo
activa et tamen [illegible] sit cognoscens vel se cognoscente
cognitorum et quia intellectus agens non est cognoscens
nec sequitur cognitorum ideo non est liber
[illegible] in nobis et activus. Si tamen sit
ad talis intellectus. Ad octavum alii [illegible]
similiter [illegible] est ad primum tamen dicitur quod cul-
pa est malum quod facimus [illegible] est quod culpa
cum sit malum imputabile sufficit quod ad
culpam sit nos habeamus actum quod nobis
debeat imputari sicut est peccatum quod habemus
respectu omissionis actus dato quod nullum habemus
respectu determinationis. Ad nonum dicendum quod li-
cet [illegible] ad actus exteriores imperatos
et futura fortuna reducuntur ad aliud
genus cause scilicet efficientem quia respectu
tamen actuum imperatorum licet nullo modo habet
rationem passivi respectu actuum elicitorum est tamen
ut patuit in declaratione primi. Ad
tertium patet per idem quod libertas non competit
pure passivo nisi sit aliquo modo
activum ut declaratum fuit.

Tercio queritur utrum angelus sit in nobis maior
libertas sive respectu actus intellectus vel respectu actus
volendi. Et arguitur quod respectu actus volendi
et ponitur quod voluntas sit liberior quia actus
liberi arbitrii qui est electio sed electio est magis
actus voluntatis quam intellectus ergo volun-
tas est magis libera quam intellectus. 2° quia
in potentiis ordinatis posterior est perfectior
sed intellectus et voluntas sunt potentie
ordinate et voluntas est posterior intellectu
ergo est liberior quia libertas ad perfectionem pertinet.
Maior de se manifesta est quia secundum or-
dinem nature est processus de imperfecto ad perfectum
et ideo posteriora sunt perfectiora. Minor de se
patet quod voluntas sequitur intellectum. 3°
quia illa sola potentia est libera vel
saltem principaliter que sola est peccati vel principalis
sed voluntas est huiusmodi ergo et cetera. Minor patet
quia peccatum non est nisi in libero arbitrio. Minor
probatur per beatum Augustinum qui dicit quod peccatum
adeo est voluntarium quod si esset voluntarium
non esset peccatum et ita peccatum aut solum aut
principaliter est in voluntate quod [illegible] et cetera. 4to quia
illa potentia est magis libera que in nullo ac-
tu suo potest cogi quam illa que potest cogi
in aliquo actu sed voluntas non potest cogi
in aliquo actu suo intellectus autem cogit per de-
monstrationem ut plures dicit quod quibus asse-
rentur aliquibus quibus absque veritate
coacti ergo voluntas est liberior. 5°
quia potentia pure passiva non potest esse libera
sed intellectus respectu actus intellectus est pure pas-
sivus quia intelligere est pati ut dicitur 3° de anima
ergo intellectus non est liber voluntas
autem est libera quia et cetera. Sexto quia sicut se habet
sensus ad appetitum sensitivum ita intellectus
ad voluntatem sed appetitus sensitivus est
liberior quam sensus ut probabitur ergo volun-
tas est liberior quam intellectus. Minor
probatur quia appetitus sensitivus obe-
dit rationi ut dicitur primo ethicorum et sic parti-
cipat aliquid libertatis et ponitur esse
sub dominio sensus autem libertate nulla
participat quod et cetera. Septimo quia libertas
est proportionaliter in deo et in nobis ut dicit
anshelmus in principio de libero arbitrio sed in deo
voluntas est liberior quam intellectus ergo in nobis.
Minor probatur quia deus necessario scit
quod scit sed non necessario vult quidquid vult ergo deus
liber est quantum ad voluntatem et non quantum
ad intellectum. In contrarium arguitur quia sicut
se habet cognoscens ad ignorans videntem
se habet liberum ad cognoscens sed omne cogno-
scens est [illegible] et sic omne illud quod cognoscit

vnit g° simili omne liberu e cognoscens
et s omne illud quod e liberu cognoscit
s pro voluntate non sumus liberi s solum
pater.m :· Ergo quia potentia que e mag
indiffens ad opposita magis libera s intel
magis e indiffens ad opposita quam volun
tas ergo e magis libera maior patet quia ro
libertatis arbitrij consistit in indifferentia potentie per quam
possumus in ad vel ad eius oppositum
ergo potentia que magis e indiffens ad
opposita e magis libera minor probatur
quia potentie rationales sunt ad opposita
ut dicitur 9° metaphysice s intellectus e magis
rationalis quam voluntas cum sit rationalis
per essentiam voluntas autem per participationem
solum ergo etc :· Item ista potentia e magis
libera que minus dependet ab alia et hoc
statim probatur per illud quod dicitur 1° metaphysice quod
liberum e quod sui s intellectus minus dependet
a voluntate quam econverso quia voluntas non
potest exire in actum sine actu intellectus primo
intellectus autem adhuc quod exeat in actum non presupponi
git primum actum voluntatis ergo intellectus e
liberior quam voluntas :· Item liberum arbitrium
dicitur esse facultas rationis et voluntatis
ergo intelligitur de utraque per se autem de utraque
simul si de utraque per se sequitur quod utrumque
sit liberum et equaliter aut equaliter pertineat
ad diffinitionem si de utraque simul idem sequitur
propter eandem rationem sic ut quod utraque potentia
sit libera equaliter :· Responsio quamvis questio
ista dure et perise sit mota de libertate
arbitrij tamen latius tractabitur adhuc inferius
admittendum e quod quamvis libertas largi
ssime sumpta dicatur immunitas a quocumque
bono sive malo culpe vel pene s
sine modum apostolus ad Ro. vi° dicit peccato
res esse liberos iustitie quia carent iu
stitia et iustos dicit liberos a peccato quia
carent eo et in isto capitulo dicit quod ut libera
bimur a servitute corruptionis quia carebunt
omni miseria et corruptione tamen quia
iste modus libertatis minus e in potentie et in
veniens ad propositum io dimittatur. Ad propositum
autem potest sumi libertas tripliciter uno modo
pro carentia ordinis ad aliud tamquam ad
finem et sic dicitur liber qui e causa sui finaliter
sive cuius qui e propter alium s propter deum et
sic loquitur de libertate philosophus 1° metaphysice
et quia de hoc e nota vo io ad propositum
dimittatur :· Ergo non accipitur libertas
pro carentia vel immunitate a coactione
in cognoscentibus :· Ergo accipitur pro im
munitate omnimoda a determinatione respectu

oppositorum que nichil aliud e quam facultas
ad opposita sumit ad quam dicendum quod loquendo
de libertate que e immunitas a coactione sic
dicendum e quod intellectus in actus suo ellici
ti qui e intelligere eque liber sicut voluntas
in actus suo qui e velle quod probatur dupliciter
primo sic actus qui e s inclinationem rei non
potest esse violentus vel coactus s omne in
telligere e s inclinationem intellectus sicut velle
e s inclinationem voluntatis ergo nullum intelli
gere in intellectu e coactum vel violentum
nec aliquod velle in voluntate maior de se
patet quia cum passio e in subiecto contrariatur
eum esse s inclinationem rei et esse violentum
seu coactum minor manifesta e quia
inclinatio intellectus e ad omne intelligere
omnes enim homines non scire desiderant
ut dicitur 1° metaphysice et intellectus e quo e omnia
fieri ut dicitur 3° de anima unde eius naturalis
inclinatio e ad cognoscendum et sic patet minor
sequitur ergo conclusio :· Ergo sic omne illud quod potest
cogi habet inclinationem determinatam et determinatum
modum s inclinatio intellectus ad intelligere
non e determinata nec s determinatum modum
ergo intellectus non potest cogi in intelligere maior
patet quia cum lapis habet determina
tam inclinationem ad locum deorsum et s sum
determinatum modum s s modum sue gravitatis
io potest cogi aut quia impellitur sursum aut
quia impellitur deorsum velocius quam
requirat sua gravitas s si lapis haberet
inclinationem ad omnem locum et ad omnem
modum motus impossibile esset quod violen
taretur ad aliquem locum vel motum quia
utrumque moveretur et qualitercumque equaliter
esset s inclinationem suam similiter quia in prima
de se e impossibile ad omnem formam determinatur
autem ad hanc vel ad illam per certas qualitates
io consideratio de nec in materia potest s se omnem generationem
e naturalis et nulla violenta s considerando disposi
tiones materie determinantes ipsam inveniuntur
quedam generationes violente et sic patet
maior s quod omne illud quod potest cogi habet
determinatam inclinationem et s determinatum
modum :· minor similiter manifesta e non
enim intellectus habet aliquam determinationem incli
nationis ad unum intelligere et non ad aliud
nec s unum modum s habet inclinationem ad
omne intelligere et s omnem modum quasi etc
Et sic patet quod intellectus non cogitur
nec cogi potest in actus intellectus sicut nec
voluntas respectu actus volendi et hoc

e intelligendum deсlaratur pō apph̄n
sma vel appetitiua v' actus sui eliciti
sicut loquimur de libitate 2° mo de m
que sola dicit libtas arbitrij que n'
ad e quā facultas ad opposita absq ne
cessitaria determinacoe ad altrū adhuc v
in facto meliori iudicio q intēs e p
prius et principalius lib' quā volūtas
adq sciendum breuit' resumendū e i'
q diu e prius insa qōne f. q i° mē
q° hēmus impttate nrā cōne aliqne
actiuu vel nō cōne et cōne maliqne
actū vl oppositū sicut diu fuit tūc i°
e tamen ideo quā inobis noticia quā
hēmus de cōtingenti deconexioe aliq°
nobiliu adpse et inttō volibilia :· Se
co eni q aliud mediu indicat nō ne
cessitum adquidum que sue volumus
possumus sistē iudicio ꝯcludente illud
esse eligendum et ꝑque allectione et ꝑ
dem principium possumus repellē omnā
ꝯsciencia que nata essent ꝑ se cōclu
dē illud eē eligendum dum tn̄ sit cō
tingencia et tunc declaratū fuit q si tale
mediu eligit libē eligit quā patuit
nō eligi tn̄ nō sit nccm adsine q vo
lumus 2er-sus quā finis q volumus
nō pt hr̄i nisi ꝑ illud mediu vl ꝑ aliq
aliud io nttō volumus idetiate aliq
mediu ꝑq fine ꝯsequimur et io sit ipta
te nrā e sistē vel suspendē ꝯclusiui
iudiciu ꝯtius medij determinate sit i
ptate nrā e ꝑmouere actū tn̄ voluntate
ꝑdtā moue ad inquirendum q illoꝝ me°
acceptabitur vt melius ꝯquo aliꝫ
indeterminate e nttm que inquisicō fiet
imperando ꝯsiliu vnū istoꝝ inistu
tut ob a intellcū et voluntati subdim
sis, 2° omnib3 appeti^lis vel regim. oīb3
tn̄ ꝯtingent se habib3 h' supposito ꝑba
posito du': ꝑmo ꝯcipte actuu intioꝝ
me° b3 quibus hēmus dnm actuu li
boꝝ 2° ꝯcipte actuu liboꝝ q° hē ꝯ //
ꝑmo sit pō illa e ꝑmus et principalius
liba ꝑaiq actū hēmus ꝑmus et prin
palius dnm actuu m oꝝ ꝑ talis po
est intēs magis quā voluntas g° i
tellus e ꝑmus et principalius lib' quā
voluntas maior dese p3 mnoꝛ ꝑbat
quā tn̄ ꝑdnos actus hēmus dnm
ceteroꝝ f. ꝑnoticia ꝯnexiomis ꝯtinget°
aliquoꝝ volibiliu adpse et inttō voli
bilia ꝯnexionis d° ꝯtingent ꝯntū ad
q lz coꝝ determinate ꝑ nccie ꝯntū ad aliq

// dum

indeterminate et ꝑvoluntate q volumus
inttō alt^m indeterminate et nō h̄r vl illud
determinate ꝑmus hēmus tale dnm et
principalius ꝑnoticia ꝑcedite quā pat
tum volūtas sequit quā ꝯꝑmo r'
fuit et nō eꝯ° noticia a' illa ꝑtinet ad
intellcū q° et c :· Jte p3 hō ꝯcipte ac
tuu liboꝝ quoꝝ hēmus dnm ꝯsil vt
ꝑus quā illa potencia e ꝑmus et ꝑn^lis
liba cuiq actū hēmus ꝑmus et princip
alius impttate nrā ꝑ talis e intellcus
et nō voluntas q° et c maior d se pat
mnoꝛ ꝑba' quā ꝑum actus qui sunt
impttate nrā sut iudiciu ꝯclusiuu a'
tuuq eligendi et ꝑa electio int hos ac
actus ꝑmus e iudiciu ꝯclusiuu q pti
net ad intellcū quā electio ꝑtinet ad
voluntatem electio 2 reqt' ꝑiudiciu
conclusiuu et nō eꝯ° determīa' et electio
inttō ad illud q libē ꝯclusū est ita q
voluntas nō pt inoppositū n' reppire
q e sibi ꝑpositū si intēs indicauit fia°
et ꝯplectie ad ut ut eligi' vt alibi ꝑ
batū e et sic tota libtas electionis con
tinet' in libtate iudicij ꝯclusiui et sic
patet q intellcus e lib' ꝑus et ꝑn^lis
quā voluntas :· Ad m^m 2^m ioppoit
dicendum q electio nō e ꝑmus actus
libī arbitrij ꝑ iudiciu ꝯclusiuu intēs
determinans electionem et io quauis electio
sit actus voluntat' quā tn̄ libtas
electionis dependꝫ ex libtate iudicij
ꝯclusiui io intellcus e libioꝛ quā vo
luntas :· Ad ꝑm dicendū q maioꝛ ꝑ
posito nō e vel vli- nō quā nō omne
posterius e ꝑfectius sicut qualitates
sequētes forma subalē nō sut ꝑfecto
res ea ꝑ imꝑfectores et eodē mō appe
titus sp̄italis et intellectus sut i ꝑfecto
res sensu et intellcū q a' d' q natā
precedit demꝑfecto ad ꝑfectū nō e sit intel
ligendum q omnis forma posterior
sit ꝑfectior ꝑore ꝑ quā ꝑfectiones que
suscipiunt magis et minus vel magis
et minus ꝑcessu nature deducunt' dem
ꝑfecto ad ꝑfectū sic homo ꝑus e puer
postea vir ꝑficiendo quātitate et vi
gore :· Ad 2^m dicendū ꝑ interemptionē
maioris quā quauis nulla sit cul
pa nisi v'· coꝝ quoꝝ hēmus dnm ꝑ
aliquē actū voluntat' tn̄ q a illud
dnm r'tur et dependꝫ ex noti^a intēs

z electio q̄ reglatur z dependz ex ꝯclu
iudicio rõnis io libertas magis se tenz
ex parte intellectus quã voluntatis ꝙ aũt ꝯ
bitur augꝰ ꝙ pctm̃ adeo ē volunta
riũ ꝙ si esset voluntariũ nõ esset pctm̃
utiqz verũ ē sed ꝓtanto quia actꝰ quo pc
cꝰ vel ē actus a voluntate imma
tus vel adiptus cõtrit voluntas sed nõ
excluditur intellectus regulans volũtẽ
:· Ad 4m dicitur ꝙ pricipi et imperatoꝝ modo quia
intellectus ut pbatum fuit nõ pt cogi
r.v. actus intelligendi sicut nec voluntas
respectu actus volendi r.v. actum ipa
toꝝ possunt cogi tã intellectus ꝙ vo
luntas z cum dr̃ ꝙ plures sunt a veritate
coacti pt videri dupliciter vno mõ ꝙ ipse
accipitur ibi coactio pro nã adhesiõe
cu(m) evidenti veritate que nõ ē coactio
sed nãlis inclinatio potentialis obiecti
ut dicit ꝙ plures loquntur signat quõ nõ
dicit ꝙ intellectus sunt coactus assentiendo
eidem veritati Et dicit ꝙ quidã phi fue
runt coacti assentire veritati ille enĩ
cogitur contra cuius inclinatoẽ fit z ꝯ
tont inclinatoẽ voluntatis aliqui phoꝝ
volentiũ deffendẽ suas falsas opi
niones ꝯfunt evidentia veritatis opposite
io manifesta veritate volũtas eorũ
coacta eni placebat oppositũ assensus
sed intellectus eoꝝ nõ ē coactus cũ tali
intentio ē nãlis sit ad assentiendũ mani
festo vero z sic voluntas coacta ē cõtra
cuius inclinatoẽ fit ẽ nõ aũt intellectus
Ad 4m dicendũ ꝙ pro que pure passiua
r.v. denũciacõis actus dũ mõ sit actiua
respectu exercicii actus a 1a anticitate q̄
posset siste(re) adiudic ꝯclusio modo quo
dam ē pne pt ee libã talis aũt ē intellꝰ
sicut z voluntas ymo magis quã
voluntas ut declaratuꝫ sunt prius z io
pt ee libʒ sicut z voluntas z plusquã
voluntas :· Ad sextũ dicendum ꝙ minor ē
falsa quia appetitus sensitivꝰ nõ obe
dit rõni nisi mediante intentõe que
sit circa potentias sensitivas apprehensivas
quia appetitus sensitivꝰ intentio z p(ri)ncipie
sequitur iudicium sensus ut declaratũ fuit
in quõibʒ delectabilibʒ :· Ad septimũ dicitur
ꝙ minor ē falsa quia intellectꝰ dei pctm̃
dcatur sicendo ẽ videt voluntas libã
ē libʒ z ꝑmus z principalius quã electio
voluntatis sed unũ modũ intell. z cũ
dr̃ ꝙ deus intellectio sit ꝙ q̄ sit unũ est
ꝯsuetũ a denotatia simplicis q̄ cognoscit

ꝯditates in entes vel possibiles z ꝙ
ad cognitionẽ speculativã z ꝯplexã :·
Sz sitũ ad cognitioẽ practicã quia dicat
aliquid fore vel fore libʒ ē quia vel sic
nunc ẽ intentionẽ colligentia cũ bonitate
sua :· Ad 8um aũt cum actus ptes ꝙ vi
pbare ꝙ voluntas nõ sit libã pt in
deri ꝙ voluntas nõ ē pro distincta
ab intellectu sed aliquid absolutum sed eadem nã
absoluta ē qua intelligimus z volimus
ita ꝙ isti duo actus sunt ab eadem nã
absoluta ordine quodã z sic illa nã
que ē voluntas ē cognoscitiva z pro
sequens libã ista bene pbat ꝙ intellectus
ē ꝑmus z principalius libʒ ꝙ voluntas
z hoc concedimus 3º similiter idẽ probat :·
ẽ ta vero que vi pbare ꝙ ambe pote(ntie)
equaliter sunt libe nõ ꝯcludit quia
quamvis intellectꝰ z voluntas essentialiter
ꝯvincat ad sic etc z indifferentie eius pro
ueniunt nõ oꝫ tñ vel equaliter sunt libere
quia ꝓpter differentiã z diffinitiones nõ oꝫ
ꝙ sint eiusdẽ condicionis z eiusdẽ ꝑfectionis
in hijs que ꝑtinent ad diffinitiones z sic
est in proposito etc

Secundo principaliter ꝙ utrum ratio
superior z inferior sunt una pote(ntia)
vel due / z vi ꝙ sint due / ꝙ regulans
z regulata differunt re / sed io superior re
git z monet inferiorẽ / ergo etc. Iste sun
dent nisi quia io superior intendit eter
nis inferior vero temporalibʒ peramde rõnũ
possunt distingui oculus superior quo
respicit superiora z oculus inferior
quoniam respicit inferiora sed hic nõ dr̃ ergo nec
illud cõtrarium ē ꝙ dicit augꝰ in libro
ꝙ cũ dena mentis humane diffinimus de
una qñ re diffinimus nec ca inferiorẽ z su
periorem rõnis ptem vel potentia gemina
mus :· Ensio videndum ē pne ꝙ sit
ro superior z inferior que ꝑhoc patebit
ꝙ q̄ ro aũt ut dictũ ē intellectus quõ
nominat potentiam discursivã a principijs
ad cõnes puta aũt ꝯquibus discurrit
ro speculativa vel practica vel sunt
accepta naturaliter sicut inspeculabilibus
de quo h3 ee vel nõ ee z omne totũ ē
maius sua parte z in practicis ꝙ nichil
inhonestum ē faciendum vel sunt ac
cepta ex revelatione puta ꝙ deus est
trinus in personis z unus in essentia z sic
de alijs articulis quo ad speculabilia
z similiter quo ad operabilia puta ꝙ n

est attendendum quo ultima etiam committitur quia altiora et digniora sunt que per rationem superiorem cognoscuntur quam que naturaliter cognoscuntur. Ratio vero deducens aliquid ex principiis per revelationem cognitis vocatur superior, deducens vero practice vel speculative aliquid ex principiis naturaliter cognitis vocatur ratio inferior, et sic esse tam superior quam inferior intendit tam speculative quam practice. Unde Augustinus dicit quod ratio superior est que intendit eternis conspiciendis quo ad speculationem vel consulendis quo ad operationem, inferior vero que intendit temporalibus rebus quas tamen utrumque [illegible] pertinet ad proximum suum operationem. Contra [illegible] distinctio principaliter introducta est ad inquirendum qualiter peccatum et processus peccati consummatur in nobis. Ex hoc patet quod ratio superior et inferior non sunt diverse potentie anime quia illa potentia cuius obiectum formale est ens sub ratione entis non plurificatur secundum plurificationem partialium entium sicut potentia visiva cuius obiectum formale est color non plurificatur secundum plurificationem particularium colorum secundum intellectum [illegible] pro formali obiecto adequato ens secundum communem rationem entis ut patet 3° de anima et probatur quod dicitur quod qui non intelligit ens nichil intelligit. Ergo potentia intellectiva non distinguitur in diversas partes. Philosophus quod intendit eternis conspiciendis vel consulendis seu temporalibus disponendis eadem potentia per intellectum potest partes intendere et cetera. Et consequitur quia deducere conclusionem aliquam ex principiis necessariis vel ex principiis contingentibus non variat potentiam secundum essentiam quia unum pertinet ad scientiam aliud vero ad opinionem. Ergo similiter procedere ex principiis naturaliter cognitis vel per revelationem cognitis non variat potentiam quamvis possit variare habitum quia unum pertinet ad sapientiam reliquum vero ad scientiam prout nos de sapientia et scientia loquitur Augustinus. Ad tertium dicendum quod ratio superior regit inferiorem non quidem ut potentia potentiam sed per actum superioris rationis considerantis altiorem finem regitur et dirigitur actus inferioris rationis attendentis ad finem inferiorem sive [illegible]. Ad 4m dicendum quod omnibus [illegible] superiorem non regit [illegible] inferiorum sicut intellectualis [illegible] in aspectu superioris et inferioris est aliqua differentia quo ad actum vel modum actus

ius non sit possit vel aliquis gradus inveniri sicut invenitur in ratione superiori et inferiori.

Illud quoque pretermittendum non est. Hic de [illegible] in depositione anime sit de[illegible] quo incepit esse peccatum et dividitur in partes tres: primo determinat suam intentionem. Secundo [illegible] sine digressionis seu determinationis. 3° removet quoddam dubium. 2a ibi, hic de determinatione. 3a ibi [illegible] est silendum pretermittendum. Primo ponit quandam similitudinem progressionis peccati in nobis et in primo parente secundum similitudinem de peccato primorum parentum quo ad virum et mulierem et serpentem. Secundo ostendit quod in primis parentibus fuit esse peccatum [illegible] et ostendit [illegible] mediante. Primo ostendit suam intentionem. Secundo confirmat quod dixerat per auctoritates. Sed ibi unde Augustinus [illegible] [illegible] et divisio [illegible]. In speciali vero sic procedit magister et ponit quod sicut in primo peccato serpens [illegible] suasit et mulier [illegible] ita in nobis sensualitas suggerit inferiori parti rationis et inferior superiori. Inferior autem et superior se habent sicut mulier et vir quia sicut mulier producta fuit de viro et sola adiutorium ei data et unum cum ipso in carne ita inferior pars a superiori deducta est et ei adiutorium et est unum cum ipsa in una mente. Postea dicit quod si sensualitate solum sit motus veniale peccatum est. Si vero ad partem rationis superioris pertineat mortale peccatum est. Si ad inferiorem [illegible] ratione aliquid veniale est, et si non in cogitatione manet aliquid mortale si diu in cogitatione manet et delectatio placet. Et subdit quod sunt quedam que si sola fuit sunt mortalia quamvis sint que si stant solum sunt venialia. Sed plures sunt mortalia. Postea probat hoc per auctoritates Augustini in quibus aliquid videtur dicere quod cogitatio sine opere sit mortale aliquid quod sit veniale quia dicit quod ratio inferior magis similis et magis dissimilis est mulieri quia mulier sola potuit peccare et peccavit, non sic [illegible] inferior ratio. Unde hic dicit quod sola cogitatione venia petenda est sicut [illegible] peccatis. Postea dicit quod ratio depressa [illegible] vel cognoscitur [illegible] et quomodo [illegible] potest esse peccatum. Ultimo dicit quod large sumendo inferior ratio potest dici sensualitas et [illegible] et cetera.

Circa istam queritur de duobus. Primum est utrum aliquod peccatum mortale possit esse in sensualitate. Secundum est utrum mora delectationis qua quis [illegible] cogitando de peccato mortali sit peccatum mortale. Ad primum sic proceditur

d. 24

et videtur quod

et vr quod pctm mortale possit ee in se
sualitate quia opposita nata sunt fieri
circa idem sed virtus que opponit vicio est
ee in sensualitate ~~pt ee pctm mortale et~~
vt temperancia et fortitudo sicut apparet 3o
eth. ergo in sensualitate pt ee pctm mor
tale eis oppositum Item actus concupiscen
tie obo : Sed circa obiecta sensualitatis contingit
peccare mortaliter sicut circa delectabilia ve-
neris ergo actus sensualitatis pt ee peccatum
mortale : In contrarium arguitur quia virtus et vi
cium sunt inherentes que sunt propria homini
et non inveniantur in brutis sed quod est proprium
homini secundum bruta pertinet ad rationem et non
ad sensualitatem ergo etc. Item augustinus dicit contra
faustum quod pctm est dictum vel factum vel con
cupitum contra legem eternam sed attendere ad
legem eternam pertinet solum ad rationem superio
rem ergo solum in ratione superiori pt ee
pctm : Responsio circa questionem istam sunt duo
videnda primum est quid vocatur sensualitas
secundum est quod vocatur pctm mortale et quid
veniale Circa primum sciendum est quod sicut
liberum arbitrium non nominat aliquam potenciam
absolute sed potenciam sub proprietate ut dictum
fuit prius sic sensualitas non nominat ali
quam potenciam absolute sed nominat proprietate po
tencie vel potenciam sub proprietate cum enim
appetitus sensitivus per suum motum non
plene subiciatur rationi sed preveniat deliba
cionem rationis preveniat et illi motus eius
deliberacionem sequentes plene subiciuntur
imperio rationis propter quod illi hominis pt ee virtus
et vicium que sine ratione non sunt Sensua
litas nominat appetitum sensitivum non ab
solute sed sic quod depressus est non expectans
in motu suo deliberacionem rationis sed eam
preveniens et ideo dicitur est proprie motus :
Circa secundum advertendum est quod omne
pctm est denominatum ab aliqua lege naturali
vel divina vel quacumque alia lege recte posi
ta et quia omnis lex habet vim coactivam
per penas aliquas sancita sicut leges ci
viles licet propter transgredi ideo sicut una
quaque legem id est pctm dicitur mortale quod pe
na mortis dampnatur veniale vero dicitur
quod leviori pena punitur unde augustinus omel
super Jo. dicit ex tunc est quod dampnacionem
meretur eciam vocamus pctm mortale
veniale autem dicitur est quod non meretur dap
nacionem licet autem proprie mors mea sit privacio
vite corporalis cum pervenerunt similiter
privacio finaliter visione divina et tercium

pena gehenne mors dicitur sicut ipsa vita
dicitur visio Jo. xvii hec est inquit vita eterna
vt cognoscant te unum deum et quem misisti
eius vita sua dicit in eo consistit in quo
delectatur et ideo propter summa delectacionem que est
in visione divina in ipsa dicitur consistere vita
in tercius racione cum afflictione gehenne
mors sed sic quod ad theologus quorum est
considerare humana opera quibus regulantur le
ge divina pctm dicitur mortale quo quis
meretur finaliter privari visione divina veni
ale vero quod non meretur hanc penam : Hoc
supposito dicendum est primo quod in sensualitate
nullum pt ee pctm sed sensualitate veniale nec
mortale sed est solum in ea pctm veniale
tamen ex negligencia rationis sed est quod in ratione
inferiori in qua pt ee pctm mortale et
ex consensu vel negligencia rationis su
perioris Primum patet quia in primo invenitur
ratio pcti ubi invenitur divine voluntatis loq
tur ergo invenit deputatur in moribus gener
aut moris propter incipit ubi divine voluntatis
recipitur sed quod aliquid imputatur nobis ad cul
pam vel meritum sed voluntas non sed dein
de si motus sensualitatis nisi quia rationem
preveniunt potius non eum pt sit imperium
voluntatis nisi ubi pt prevenire iudicium
rationis ergo motus sensualitatis nullum est
pctm sed si solum ex negligencia rationis vel
voluntatis non prevenit tale et solum
pt ee veniale pctm et levissimum quia
nec non pt ee contemptum voluntatis divine et non
pt esse perfectum pctm sed secundum motum sensuali
tatis voluntas non pt habere contemptum divine
et non tamen probatur quia voluntas
solum habet contemptum divine illis actibus
qui ex imperio voluntatis procedunt et hii sunt
actus deliberacionem sequentes sed nullo modo
sunt actus sensualitatis licet est proprie motus
ut dictum est licet possint ee actus appetitus
sensitivi prout natus est obedire rationi in
contemptu autem divine sed voluntas in illis
actibus qui non preveniunt rationis et volun
tatis procedunt sed tamen voluntas eos impe
dire potest et ideo in preveniendo eos per
vigilanciam et cum dicitur motus sensualitatis
et ideo peccata sunt quia quilibet eorum preveniri
do impedire possumus non autem omnes simul
quia dum vni vni obviare nitimur
ex altera parte pt insurgere motus illicitus
quia non pt ratio simul et actu semper intenta
ee ad vel omnibus que insurgere
possunt et sic patet primum : Secundum sic patet
non meretur quis penam legis nisi per peccatum

gmissum in lege. Ro. ii. qui enim in lege pec-
caverunt per legem iudicabuntur sed mors eter-
na que est carentia visionis divine et pe-
na gehenne est pena solius legis eterne
vel fidei preiudicium habite pena ei legi
excedit condicionem legis debitricis ...
vel gehenna nulla lex condicionem tendit
nisi lex fidei ergo nullus peccando meretur
mortem gehenne nisi quis peccat contra
legem eternam vel legem fidei sed omne
tale peccatum contingit ex contemptu vel negligen-
tia rationis superioris cuius solius est attendere
ad legem fidei ergo etc. Et confirmatur quia
lex non solum attendit penas ad cohi-
bendum malos sed et premia ad provocandum
bonos sed nullus bene agens meretur vitam
eternam nisi dirigatur a lege fidei ergo nullus
quantumcumque male agens meretur mortem
eternam que est mors gehenne nisi sub lege
fidei. Voco autem esse sub lege fidei non solum
sensu sicut est in fidelibus qui credunt sed obligati-
one qua omnes sunt sub lege fidei et
iudei et gentiles nec excusantur quis si non
credit ex quo predicationem fidei audiunt
vel audire possunt et contempnunt non enim est quin sci-
at quod ipse est qui deus ei revelet ea
que sunt fidei sine quibus non est salus
vel per se ipsum inspirando vel per nuntium mi-
ssum exterius docendo. Ad primum argumentum
dicendum quod virtus non potest esse in spiritualibus proprie
accipiendo spiritualitatem ut supra dictum
est quia virtus non est sine electione ut dicitur
ii° Eth. motus autem spiritualis sunt illi qui
preveniunt electionem et deliberationem rationis
unde temperantia et fortitudo licet sit in appetitu
sensitivo ut obedit rationi non tamen sunt ipse
spiritualitate proprie loquendo et accipiendo rationem
nec virtutem sed complexionem rationis peccati que est pec-
catum mortale sed solum peccatum veniale
concomitantia rationis non preveniens. Ad se-
cundum dicendum quod illud quod ex genere suo est peccatum
mortale efficitur veniale propter imperfectionem
actus moralis ut magis patebit
infra et ideo licet circa obiecta spiritualitatis contingat
peccatum mortale ex genere actus tamen motus
spiritualitatis nihil non potest esse peccatum mor-
tale propter suam imperfectionem quia deliberationem
preveniunt. Ad tertium argumentum aliquis potest dicere
quod illud quod est nobis proprium participat rationem
essentialiter vel participative appetitus
autem sensitivus in nobis licet non participet ra-
tionem essentialiter tamen participat aliqualiter
rationem in quantum natus est obedire rationi
et per modum potest esse subiectum virtutis et vitii.

Ad aliud dicendum quod augustinus diffinit peccatum
mortale solum quod iniqua committitur
non quod ex contemptu vel negligentia rationis
superioris ut deductum est etc.

Postea queritur utrum morosa delectatio
qua quis scilicet cogitando de peccato mor-
tali sit peccatum mortale et videtur quod non quia secundum
philosophum x. Eth. delectationes different in bonitate
et malitia secundum differentiam operum sicut ergo se habet
cogitatio interior ad actum exteriorem sic
delectatio quis ad actum interiorem cogita-
tionis ~~ad actum~~ quantum ad delectationem actum
exteriorem sed cogitatio interior non est peccatum
mortale quamvis opus sit exterius pec-
catum mortale ergo delectatio consequens
solam cogitationem iniqua est peccatum mor-
tale. Item actus exterior fornicatio-
nis non est peccatum mortale ratione delecta-
tionis que est in actu unionis sed ratione de-
ordinationis sed qui consentit in delecta-
tionem non oportet quod consentiat in deordina-
tionem in pactum enim animi sequuntur que
sunt coniuncta in re ergo etc. In contrarium est quod
dicit augustinus xii. de Trinitate et habetur in littera quod totus
homo dampnabitur nisi hec que sine
voluntate operandi sed tamen voluntate
talibus animum oblectandi solius cogita-
tionis sentiuntur esse peccata per mediatoris
gratiam remittantur sed nullus dampnatur
nisi peccato mortali ergo etc. Responsio tamen
delectatio voluntatis sequitur apprehensio-
nem sicut est duplex apprehensio simplex
et reflexa simplex que est in nobis so-
lum ut cum aliquis cogitat de fornica-
tione reflexa que est in actu ut cum
aliquis cogitat se cogitare de forni-
catione sic est duplex delectatio quis hos
duos actus diceret ergo quod morosa delecta-
tio sequens simpliciter actum cogitatio-
nis de fornicatione vel alio peccato mor-
tali semper est peccatum mortale cuius ratio
est quia omnis complacentia voluntatis
deliberativa talis peccati mortalis est pec-
catum mortale sed morosa delectatio se-
quens actum simpliciter est huius est enim com-
placentia deliberativa cum sit morosa
voco enim hic delectationem morosam que
supponit deliberationem directe vel interpre-
tative est et complacentia in actu peccati
mortalis quia in id solum fertur volun-
tas per delectationem quod apprehensum est proprie
et per actum simpliciter cogitationis de for-
nicatione mens apprehendit fornicationem
non cogitationem de fornicatione quia non
est actus simplex sed reflexus ergo

voluntas sequens talem actum simpli
cem sentitur solum propter placentiam ipsius
mortale et sic peccat mortaliter. Delecta
tio vero sequens actum reflexum potest esse
de duobus sive de cogitatione sive de re illicita obla
ta deformitate et delectatio sive de co
gitatione quam cum duo se habeant obviam ad
actum reflexum sive tamen aliquis cogitat
se cogitare deformitatem et si quidem
sit delectatio de re illicita oblata erit peccatum mor
tale per eam que statim est. Si non sit de obla
tio sive de cogitatione sit non oportet quod
sit peccatum mortale. Sed quandoque veniale
ut cum quis sola curiositate cogitat et
de cogitatione delectatur quandoque vero nullum
est peccatum sed est meritum ut cum quis utiliter de
talibus cogitat volens predicare aut
disputare talis enim delectatur non de peccato
sed de rationibus cogitat ita peccatum.
Ad primum argumentum patet quia procedit enim de delecta
tione que sequitur actum reflexum ratione obi
ecti et illa non oportet esse peccatum mortale ut
dictum est. Ad secundum dicendum quod delectatio sequens
cogitationem simplicem deformitatis
est complacentia voluntatis in actu forni
cationis et si non statuatur implendum propter
aliquam causam prohibitam et quia actus for
dinatus est, ideo complacentia ipsius est de
ordinata quod autem dicitur quod illa que sunt coniunc
ta in re possunt separari in re vniri ut cog
noscuntur sed non ut habeantur et quia voluntas
fertur in re ut habeatur inde ideo fertur per unum
et omnia illa que sunt rei coniuncta sed esse.

d. 25. Iam vero ad propositum redeamus. Singula
ri materia de libero arbitrio comparatione ad alias
potentias hic dicit de libero arbitrio quantum ad sui
comparationem et dividitur in partes duas. Primo dicit
suam intentionem secundo dicit a qua liber hic
arbitrium denominatur sive ibi est nam libertas
prima dividitur in tres. Primo dicit de libero arbitrio
quantum ad eius obiectum secundo ostendit in quibus
sit liberum arbitrium et quo dicitur sit in eis. 3o con
cludit quandam correlationem que subiungit quandam
incidens sive ibi hic quidem supra predictum. 3a ibi
ex predictis perspicuum est 2a ibi posuerunt
nostri in homine. Secunda pars prima
dividitur in partes duas primo distinguit
triplicem libertatem et declarat eam et quedam
dubia circa hoc. Secundo conclusive concludit
quandam correlationem sive ibi ex predictis nam apparet
et hic est divisio et summa lectionis in generali.
In speciali autem procedit et ponit primo quod li
berum arbitrium ad utrumque flecti potest non autem extendi
aliqua libertas arbitrii respectu preteritorum et pre
sentium sed solum respectu futurorum nec tamen respectu

quorumlibet futurorum sed solum contingentium
que in nostra sunt dispositione et potestate post
ea dicit quod cum liberum arbitrium in nobis sit flexi
bile ad malum tamen liberum arbitrium est et alius
quia in nobis sive in angelis bonis et in
Deo est omnino liberum arbitrium absque indigentia peccati post
ea dicit quod liberum arbitrium in primo statu fuit quo
homo potuit non peccare in ultimo vero
statu erit quo non poterit peccare et hec liber
tas maxime est post habitam vitam in medio
statu vero est libertas qua potest peccare et mor
taliter ante gratiam sed post gratiam non potest pec
care venialiter. Ex quo concludit quod liberum arbitrium
per peccatum vulneratum est et spoliatum vulneratum
quo ad naturalia spoliatum quo ad gratuita
vel et dicitur quod ipsa naturalia dici possunt aliquo modo
gratuita sive quod pertinet ad gratiale gratiam et quod
dicit libertate perdita non potest homo resur
gere sine gratia sicut ille qui se occidit potest
se ad vitam per se adducere postea dicit
quod est libertas triplex sive a coactione que fuit
primo statu et ultimo illa vero que est
a peccato est solum libertas per gratiam et subdit
quod sicut homines iustitie liber est a peccato
ita homines peccati liber est a iusticia quod ei
non sunt et hec non est vera libertas et necesse
autem incidit utrum libertas ad bonum et ad
malum faciendum sit ipsa libertas arbitrii
vel quid et ad quid et ponit circa hoc duas opi
niones quibusdam enim videtur quod libertas
ipsa arbitrii est que hominem liberum facit
ad bonum et ad malum. Quibusdam vero videtur
quod libertas ipsa arbitrii non sit libertas ad
bonum et malum sed quod libertas ad malum
sit quedam privatio ad perficiendum libertas
vero ad bonum sit aliquid per gratiam ipsi libero
additum. Magister magis sustinet quod ipsa
libertas sit ab ipso libero arbitrio ita tamen quod in
malum potest libere dessicere in bonum autem non per
gratiam adiutorium nisi valde debiliter. Ultimo
finis concludit duo correlaria. Pri
mum quod peccatum diminutum est liberum arbitrium
quod recepit difficultatem ad bonum in cogna
mentum et pronitatem ad malum quod ante
peccatum non habuit. Secundum magis habuit
liberum arbitrium reparari per gratiam quam non reparari
sed liberum arbitrium est ad malum quod per se potest et ad
bonum quod sine gratia non potest sed quod concludi-
tur quod est libertas nature et libertas gratie
sed libertas nature non sufficit sine
gratia liberante vel adiuvante et hec est
summa lectionis et cetera.

Circa distinctionem istam primo queritur

utrum li. ar. sit solum vel eorum que sunt
ad finem et videtur quod non quia electio importat
participationem unius vel alterius sed sit eorum
que sunt ad finem unum potest alteri participari
et ita et diversorum finium ergo electio potest esse finis
sicut eorum que sunt ad finem. In contrarium est
quod dicit philosophus 3o eth. quod voluntas est finis
electio autem eorum que sunt ad finem. Respondeo
dicendum sunt tamen primum est quod cum ar. seu
electio que est actus libi. ar. est tantum eorum que
sunt ad finem et inquantum est ipsius finis sub
ratione finis. Secundum est quod non est omnium eorum que
sunt ad finem sed solum que sunt vel esti
mantur eligenti possibilia. 3m est quod est solum
actuum nostrorum vel aliorum ut tamen cadunt
sub actibus nostris. Primum patet quia illud
solum potest esse obiectum electionis quod potest esse quasi
similis operati seu consilii vel deliberationis
est enim electio appetitus consiliabilis
id est eius quod conclusum est per consilium ut dicitur
3o eth. Sed finis non potest esse conclusio ipsius
peticio seu inquisitio vel deliberatione
sed solum sicut eorum principium ut patet per eorum
philosophum ea autem que sunt ad finem sunt conclusiones
eius ergo etc. Est tamen considerandum quod sicut
in speculativis in phisicis id quod est unius
demonstrationis principium esse potest alterius
principium tamen principium simpliciter non potest esse alterius
demonstrationis ergo sicut illud quod est conclusio
operatione ut finis in phisicis ordinari
ad aliud tamquam ad finem et sic eadem potest
sub electione sicut in operatione media sa
nitatis est ut finis non cadit sub electione
medici sed supponitur ut principium sed quia
sanitas corporis ultime ordinatur ad bo
num anime sicut et corpus est propter animam
id apud eum qui considerat de salute
anime sanitas vel infirmitas corporalis
potest cadere sub electione. Secundum sic patet
non eligendi aliquid ex eo quod perducit ad
finem propter hoc non est eorum que sunt ad finem
preter illud quod est impossibile aliter non perducitur
ipse ad finem sive sit ei impossibile simpliciter
sicut homo non potest transire flumen vo
lando sicut avis et ideo nullus eligit
volare ut transeat flumen sive sit impossibile
sit nullus non simpliciter sed propter quod eligit
navem ad transeundum propter quod simpliciter
credit se non posse transire navem etc.
3m apparet ex predictis quia electio solum
est eorum que sunt in potestate eligentis
sed nichil est in potestate nostra nisi actus nostri

eliciti vel imperati alicuius ar. vel alie
res ut cadunt sub nostris actibus prout
enim nichil attingit nisi pactum etc.
Ad arm in oppositum patet ex hoc quia finis
inquantum huius non participatur alii fini sed
omnibus acceptum absolute Si autem participetur
tamen unus alteri non sunt sub ratione
finis sed sub ordine ad ulteriorem finem
ut dictum est de sanitate corporis et sanitate
et sic potest cadere sub electione etc.

Secundo queritur utrum li. ar. sit solum
in substantiis intellectualibus et videtur quod non quia
que agunt voluntarie agunt libere
ut videtur quod bruta agunt voluntarie ut
dicitur 3o eth. ergo etc. Item nichil est li. ar.
quorum est acceptare unum ab alio refu
tato sed bruta quedam acceptant et alia
refutant ergo etc. In contrarium est quod li. ar.
ex quo ratio venit et potentia sed potentia ratio
nis non convenit nisi intellectualibus intellectualibus
ergo etc. Responsio dicendum quod solum intellectualibus
intellectivis est li. ar. Dicit inde hominibus
et angelis cum ratio est solum illis est li.
ar. in quibus est iudicium de propria ratione
utrum sit bona vel mala expediens
ad finem vel impediens a fine sed tale
iudicium solum est intellectualibus intellectivis ergo etc.
Maior patet sicut omnium est impedimentum quod
electio que est actus li. ar. solum est de actibus
nostris ut ordinatur in finem propter quod tamen electio
voluntatis sequatur iudicium rationis ex quo
illa que sunt electioni habent et de operibus
iudicium quale dictum est scilicet an opus sit bonum
et expediens ad consecutionem finis vel
mala impeditiva finis quod esse non potest
nisi in illis que cognoscunt finem sub
ratione finis et habitudinem finis ad ea
que sunt ad finem et talia sunt que solum
ratione et intellectu participant etc. Idem
patet per diffinitionem li. ar. supra positam scilicet quod
li. ar. est facultas voluntatis et rationis
Ad primum arm dicendum quod philosophus accipit
voluntarium large pro omni eo quod sit sponte
et non per coactionem absolute cognitionem non
autem proprie prout dicit motum voluntatis sequentem
deliberationem qui proprie est actus libi. ar.
Ad secundum dicendum quod acceptare unum alio
refutato ex electione eorum ad finem
pertinet ad li. ar. que bruta nichil
acceptant vel refutant sed solum ex sim
plici apprehensione actione dissentiens

ipsum refutant.

Post medium quaeritur utrum liberum arbitrium in creaturis aequaliter inveniatur in omnibus in quibus est. Videtur quod sic, quia libertas est immunitas a coactione, sed haec immunitas videtur esse aequaliter in omnibus habentibus liberum arbitrium: in nullo enim cogi potest, ergo etc. Item Beda(?) liberum arbitrium dicit libertas arbitrii [illegible] pro ratione utentibus competit, nec magis in bonis quam in malis, et sic idem quod prius.

Contrarium est, quia liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis, et haec facultas maior et potior est, ideo quod in angelis quam in nobis, ergo etc.

Responsio: cum liberum dicatur liberum ab aliquo et ad aliquid, et sic hoc libertas arbitrii duobus potest considerari, vel per comparationem ad illud a quo dicitur liberum, vel per comparationem ad id in quo est atque est liberum. Illud a quo dicitur voluntas libera est coactio, quae est duplex: una simpliciter, et alia secundum quid, quae est tota compulsio vel impedimentum. Alia secundum quid, quae potest dici impulsio. Illud autem in quo vel ad quod aliquid dicitur liberum est actus eius, qui est duplex, ut dictum fuit supra, immediate elicitus et imperatus. Hoc supposito dicendum quod liberum arbitrium non est aequaliter in omnibus, sed est prius in Deo quam in angelis, et in angelo quam in homine, et in eodem homine liberius est uno tempore quam alio, quod sic patet. Illud quod in nullo actu suo potest impediri vel difficultatem pati, sed voluntas divina in nullo actu suo potest impediri vel difficultatem pati, sive sit actus elicitus sive imperatus; subest enim ei cum voluerit posse, sicut dicitur Sap. xii. Angelus autem et homo possunt virtute divina a quolibet actu suo impediri, scilicet ne aliquid velint vel faciant, et in actibus suis imperatis, ut contingit eis quod volunt fiant vel quorum [illegible] et angelus potest in [illegible] vel forte cogere angelum et homo hominem, ergo etc. Inde patet quod angelus liberior est homine, quia angelus non potest impediri a creatura aliqua velle, nec difficultatem pati, licet impediri possit ab operatione volita; homo autem et velle impediri potest et difficultatem patitur contrariis appetitibus sensitivis, ut patet in continentibus, et plus uno tempore quam alio, sicut et liberius eligit et cum maiori difficultate abstinet incontinens homo sive temptatus

quam prius dictum est, solum continet [illegible] assumit autem dicendum quod immunitas a coactione simpliciter vel secundum quid non est aequaliter in omnibus, ut patet ex dictis. Quaedam enim sunt quo ad omnem actum impediri possunt et compelli ad actum oppositum imperatum, ut omnis creatura; Deus autem nullo modo; quaedam in actu elicito patiuntur difficultatem, ut homo, angelus autem non. Ad secundum dicendum quod Beatus Bernardus loquitur de libero arbitrio ut est solum in hominibus, et per comparationem ad coactionem simpliciter, et sic modo libertas est aequaliter in bonis et malis, ut ipse dicit; in bonis tamen est liberius quo ad impulsionem, neque enim sunt sic retrahuntur a bono eligendo ut mali.

Deinde quaeritur utrum liberum arbitrium possit cogi. Et videtur quod sic, quia plus potest Deus supra creaturam spiritualem quam homo super creaturam corporalem; sed homo potest simpliciter cogere creaturam corporalem quo ad actus corporales, sicut patet proiciendo lapidem sursum; ergo Deus multo fortius potest cogere liberum arbitrium et quamlibet creaturam spiritualem quo ad actus spirituales. Item illud quod potest totaliter impediri potest, ut videtur, quo ad aliquem actum cogi; sed usus liberi arbitrii potest totaliter impediri, sicut patet in somnio et infirmitatibus quibusdam, ergo similiter potest cogi.

Contrarium est, quia omne coactum est violentum, sed nullum voluntarium potest esse violentum, cum distinguantur ex opposito, ergo etc.

Responsio: hic est opus duplici distinctione: una circa coactionem et modum coactionis, alia circa actum voluntatis seu liberi arbitrii. Circa primum sciendum est quod coactio et violentia differunt, quia coactio solum est in rebus animatis, proprie loquendo de coactione, violentia autem est in utrisque, tam in rebus animatis quam inanimatis, unde lapis cum proicitur sursum violentatur, sed proprie non dicitur cogi. Utrumque autem, scilicet tam violentia quam coactio, potest accipi dupliciter: uno modo ut dicit solum impeditionem, aliter ab actu congenti adque inclinatur, puta cum lapidi supponitur columpna dicitur violentari, quia impeditur ne descendat; alio modo ut dicit compulsionem ad actum inclinationi repugnantem, sicut est in lapide sursum proiecto. Ex parte voluntatis sciendum est quod quidam est actus voluntatis ab ea elicitus, puta velle vel eligere; quidam vero solum imperatus, sicut est actus corporis

qui subiacent imperio voluntatis sive
sint potencie apprehensive sive motive
sicut supponit dicendo quod actus de coactione
primo modo per solo impedimento actus sic
voluntas potest cogi respectu quorumcumque actus
sive sive eliciti sive imperati quia appet
primo de actibus imperatis. sic omnis potestas
que non est omnipotens potest impediri a suo
actu imperato :· Sed nulla voluntas crea
ta est omnipotens ergo etc. assumpta patet per probacionem
maioris quia omnis virtus que est dare po
tenciorem potest per eam impediri in illo actu
in quo virtus potencior contrarium agit :·
Sed omnis virtus que non omnipotens est dare
potenciorem saltem illa que est omnipotens
ergo etc. :· Item actus imperati a voluntate
hominis sunt actus corporales vel presup
ponunt seu coexigunt eos sed omnes actus
hominis corporales cum sint in genere subi
ecto imperii possunt ergo etc. :· Ex quo patet quod
actus eliciti a voluntate impediri possunt
licet non immediate sed mediate impedimento in
tellectus quia qui potest impedire cognicionem
potest impedire voluntatem ab omni actu
suo quia voluntas non potest ferri nisi
in cognitum sed multa possunt totaliter nos im
pedire a cognicione sicut phrenesis sopor
epilensia et apoplexia et similia ergo etc. :·
Si autem accipiatur coactio secundo modo pro impulsione
ad actum inclinationi repugnantem sic dicendum
est quod voluntas non potest cogi respectu actus imme
diate ab ipsa eliciti qui est velle vel eli
gere potest tamen cogi respectu actus ab ipsa imperati
primum patet quia qui est sine inclinacione vo
non potest esse violentus vel coactus sed esse
velle et eligere est sine inclinacione voluntatis
primo est ut unus dicit ipsa inclinacio
voluntatis sed enim est velle sed voluntatem
inclinari ad aliquid et philosophus ipse est volitio quod
voluntas inclinatur in ipsum ergo impossibile
est aliquem velle vel eligere esse coactum vel
violentum et ideo dicitur decimoque post appetitus
sive vel appetitiva quod non cogitur respectu
actus immediate ab ipsa eliciti sic non co
gitur intellectus intelligendo quia inclinacio
eius est ad intelligendum omnia nec visus cogitur
ad videndum per eandem racionem et sic de aliis
potenciis anime :· Secundum patet quod voluntas
imperat actus aliarum virium tam apprehen
sivarum quam motivarum sicut visum videre et
ideo ex imperio voluntatis clauduntur vel
aperiuntur palpebre ad videndum imperat
ambulare huc vel illuc sed contingit quod homo

potest cogi ad actum imperio voluntatis re
pugnantem sic volens non videre et oculos
claudens palpebras compellitur videre
et volens quiescere compellitur et sic de
similibus ergo etc. :· Ex predictis patet quod cum in
tellectus assentit alicui vero conclusioni
per demonstracionem ipse intellectus non cogitur
cum naturalis eius inclinacio sit ad intelligendum
omnia sed forte voluntas cogitur que
imperabat opponi assensum vel cum pla
cebat oppositus assensus semper ei coactio
est contra inclinacionem unius et illud cogitur cuius
tamen inclinacioni sit non illud sed cuius in
clinacio est actus licet forsitan naturaliter
quandam immutabiliter aliud enim est cogi
aliud necessitari necessitate immutabiliter que potest
esse in natura tam in voluntate quam intellectu
vel aliqua priori :· Ad primum argumentum dicendum quod homo
non potest cogere creaturam corporalem quo
ad eius inclinacionem nec etiam impedire sed sol
quo ad motum sequentem sicut voluntas co
gi potest quo ad actus imperatos ab ipsa
qui sunt quidam motus sequentes cum
cogi non potest quo ad suam inclinacionem que
est suum velle licet possit impediri :· Ad 4
dicendum quod facilius est actum impediri quam
ad contrarium actum compellere facilius est
enim impedire lapidem ne cadat quam
compellere ut ascendat et eodem modo
facilius est impedire voluntatem ne quod
velit quod sit impediendo cognicionem proponen
tem ei obiectum quam compellere ut ve
lit hoc enim est impossibile. Propterea que dicta
sunt.

Hec est gratia operans et cooperans ~~~. d. 2
Hic dicit magister de libero arbitrio sine qua
sed dicit de eo preparacione ad graciam dividitur
in partes duas primo de effectu gracie in li
bero secundo de insufficiencia liberi arbitrii su
per ipsius et gratie ibi Illud vero intuisse etc.
Prima dividitur in 2. primo agitur de gratia quantum
ad potestatem eius in libero arbitrio. Secundo monet
quandam questionem de gracia cum sit virtus et dicit
habita 2a dicit ibi Si vero queritur quo ipsa gratia
Prima est principalis et dividitur in partes 2
primo determinat veritatem Secundo monet et
solvit quasdam questiones incidentes sed al
ibi Est cum igitur dicitur Prima dividitur in 2. primo ostendit
quod gratia voluntatem hominis preparat et ad
iuvat secundo ostendit que est illa gratia que
preparat secunda ibi Et si diligenter intendas Se
cunda vero pro parte sequitur in 2. primo movet du
bitaciones de prima gratia cooperante in
se considerata est prima dividitur in 2. primo dicit

deordine voluntatis ad fidem sicut de ordine
cogitationis Lectura hanc questionem habet
et sima inguali. Juxta hanc sit predicta
et ponit magister primo dictam inter gratiam opera
tem et cooperantem quia gratia operans pre
parat hominis voluntatem ut velit bonum
gratia vero cooperans adiuvat ut velit h'
tur effectum et probat hoc per auctores concludens
intentum et repetens quod dictum est postea
ponit contra hoc errorem illorum qui dicunt
quod homo potest bonum velle et operari ex
libero arbitrio quod improbat augustinus per auctoritatem apostoli
dicentis quod bene velle et operari est vnum
dei que est eadem quod gratia unde voluntas
nostra nisi gratia preveniente perse non potest
gratiam adimere que gratia dei preparat hominis
voluntatem ut sit bona et recta que ante
adventum gratie non erat et adiungens declara
tionem diffinitione ipsam voluntatem secundum augustinum
voluntas est animi motus cogente nullo ad
aliquid non admittendum vel adipiscendum
et per apostolum probat esse dictam gratiam secundum quod dei
preparat hominis voluntatem ponit etiam
opinionem quorundam qui dicebant quod sit su
pra dei nichil potest agi ita est si voluntas
non sit prius dei vna non sufficit quam
opinionem improbat concludendo per ... item
sudet et quia ... se sit voluntas ad gratiam
prima sit ignobilius quod probat per augustinum et
adaptat ad propositum postea dicit ignorat
et infallibili que sit ista gratia que preparat
hominis voluntatem et dicit quod hec est fides
quod probat per apostolum in pluribus locis et ad
aptat ad propositum probans hec idem per augustinum
et dat ad hoc quod dictum motivum per quod auctores
inducit est tale bona voluntas hominis
prevenit quoddam beneficio gratie illud autem
beneficium est fides ergo fides vel est gratia que
preparat hominis voluntatem et probat et ad
aptat ad propositum et quia dixerat quod gratia
prevenit voluntatem ostendit etiam quod voluntas
prevenit quedam dona gratie quod probat per
augustinum et probat etiam per alias auctoritates quod gratia
prevenit voluntatem et quod subsequatur et
adaptat ad propositum postea movet dubi
tationem contra predicta secundum apostolum et augustinum quia
vnus dicit quod fides prevenit ex voluntate
et sit voluntas precedit fidem sicut de
est ex voluntate secundum voluntas precedit
fidem ergo fide eum idem sit ex fide et sol
vit dicens quod homo non est non quod fides
ex voluntate hominis preveniat sed quia
non est fides nisi in eo qui vult credere

cum bona voluntate fides prevenit
non tempore sed causa et natura quod confirmat per augustinum
postea magis corroborat predictam
solutionem per augustinum exponendo verba apostoli cum
vero simul quod cogitatio precedat fidem et
cogitatio idem quod voluntas. Item videtur
quod non prius cogitavimus ergo cogitatio prece
dit credere et sic voluntas fidem et solvit
ostendens dictum esse cogitationem naturalem
et generatam et hoc confirmat per augustinum post hanc dis
tinctionem docet magister reducere omnes auctoritates
augustini ad concordiam addit autem quod gratiam pre
venientem precedunt in homine quedam bona
ex gratia dei et liberi arbitrii quedam vero ex libero
arbitrio et per talia non sit homo in gratia ostendit
etiam quod hec gratuita dona sunt ex gratia dei et
liberi arbitrii prevenit non cadunt sub merito ut
quod de impio vel iniusto sit pius vel
iustus quia nulla merita in ipso precesserunt
postea movet quandam dubitationem de gratia opera
te et cooperante utrum scilicet sit vna gratia vel
diversa et videtur quod est vna et eadem gratia
et idem donum sed per diversos effectus dicitur opera
ri et cooperari et nichil tamen et cetera

Apposita distinctione ista queritur de libro
primum est utrum gratia et virtus sint idem
vel differant et cetera. Secundum est in quo tanquam in subiecto
sit gratia utrum videlicet sit in essentia anime vel in
aliqua eius potentia. Tertium est utrum divisio
gratie per operantem et cooperantem sit bona.

Quantum ad primum sic proceditur et arguitur quod gratia et
virtus quod sit idem quia illa non sunt idem
quorum non est idem actus sed gratia habet actum
continuum scilicet gratificare virtus
vero habet actum intellectualem scilicet opus meritorium
ergo et cetera. Item quorum diversa divisio dicunt
et ipsa dicunt secundum diversitatem gratie dicunt quod
virtus dividuntur in morales intellectuales et
theologicas gratia vero in operantem et coo
perantem ergo et cetera. In oppositum est quia quorum
est eadem diffinitio ipsa sunt virtutis et gratie
est eadem diffinitio scilicet illa que ponitur
... quod est qualitas bona mentis ergo et cetera.
Responsio quidam dicunt quod gratia et virtus
differunt per essentiam quod probant sic ...
principium essendi differt ... operandi
sicut videmus in naturalibus quod forma
substantialis ignis per quam habet esse differt
a calore per quem habet agere sed gratia est principium
essendi supernaturale virtus vero est principium operandi
supernaturale ergo et cetera maior patet sed minor

quia ad hoc q aliq opetur opa alicu
geris oportet q prius constituat i ee illius
generis. Ad hoc igitur ut aliquis operetur opera
spiritualia per virtutes theologicas oportet q prius consti
tuatur in esse supernali q sit per gratiam que est
quedam participatio divini esse ergo etc. Hec
aut opinio diffinit medio sunt in se et in
sua ratione insuper quia destructo principio
essendi destruitur principium operandi. Si ergo
gratia est principium essendi in ee supernali et
virtutes theologice principium operandi spiritualiter
tunc destructa gratia destruuntur omnes vir
tutes theologice q falsum est quia destructa gratia
manet fides et spes desiit et in sua ratione
q enim principium essendi dicunt aptitudinem operandi
forte verum est de principio essendi q dat esse
substantiale ut satis patet in modo. adduc. sed de pri
ncipio essendi secundario q dat ee accidentale non potest
ee verum. Calor enim qui dat ee accidentale igni
est ei fine tamen principium agendi et ita tamen gratia
dat ee accidentale et non substantiale ut probabit
eam esse sine tamen principium operandi. Primo ut
q conclusio sit arguendum sicut se habet
virtutes morales ad esse morale et opa
moralia sicut se habent virtutes spirituales
ad ee spirituale et ad opa supernalia sed virtu
tutes morales constituunt quis in ee mo
rali et per easdem perficitur ad opa moralia
et non per aliud ergo semper per virtutes spiritua
les constituuntur quis in esse supernali et
per easdem perficitur ad opa supernalia ut videtur
ad ut videtur per q homo constituitur in esse
supernali et per q homo operatur supernaliter
sed diceret aliquis q per virtutes morales
non constituitur homo in ee morali primo sed per
principia naturalia que sunt intellectus et volun
tas propter q dicit philosophus primo polit. q homo
est animal naturaliter civile virtutes autem consti
tuuntur in esse. Sed morali q ordinatur
immediate ad opus et similiter est dicendum
de gratia et virtutibus respectu ee spiritualis. Sed
illud non videtur quia principia naturalia non
constituunt hominem in actu ee morali sed quia
dant aptitudinem q innuit philosophus 2o ethicorum
loquens de virtutibus et dicens natura nobis
quidem suscipere eas perfectis autem per assuescendi
sed per virtutes constituuntur actu in primo ee
morali et per easdem perficitur ad opa mo
ralia et idem est de esse supernali et de operibus
supernalibus. Dicendum ergo ad primum q supposito
q gratia sit ad caritatem in anima quod non sup
posito quod non habet locum oportet q gratia
sit idem realiter tamen virtute non quantumcumque sed

caritate que dat operibus efficaciam meren
di q patet dupliciter primo quia que differunt
per essentiam possunt virtute divina separari vel
saltem primum a posteriori nisi forte alterum
sit pura potentia tunc repugnat per se
ee q dico propter materiam primam de qua visum fuit
supra d. xii. et non potest de communi forma
separari. Sed gratia et caritas nullo modo
separari possunt ita ut sit alterum sine altero
alioquin sequeretur q idem homo salva
retur et non salvaretur quia decedens in
finali gratia salvatur decedens vero sine
caritate non salvatur quia secundum Aug. Caritas
est vestis que dividit inter filios regis et
filios perditionis ergo caritas et gratia non
differunt per essentiam. Secundo patet idem sit quorum
unus et idem actus non solum concomitanter sed
per essentiam illa sunt unum essentialiter et
non solum per concomitantiam sed gratie et caritatis
est unus et idem actus non solum concomitanter
sed per essentiam ergo etc. Probatio minoris
gratie enim et similiter caritatis sit et cuiuslibet forme
est duplex actus unus primus qui consistit
in informatione et denominatione subiecti et hic
est quo ad gratiam facit hominem deo gratum
et quo ad caritatem facit hominem deo carum
et manifestum est q hi sunt unum nec differunt
nisi solo nomine. Alius est reddere opus
meritorium et in isto similiter conveniunt gratia etc. Item
si gratia et caritas differunt aut gratia perimet
caritati aut econverso aut sunt equales
primum vero non potest dici quia secundum Augustinum x v.
de Trinitate nullum donum dei est ex
cellentius caritate quia sicut se habet perfectibile ad
perfectibile ita perfectio ad perfectionem. Sed potentia q
perficit caritas non excellit essentiam
anime quam sicut istos perficit gratia ergo etc.
Nec 3m quia perfectiones per se differentes
non possunt ee equales. Gratia autem et caritas
si non sunt idem differunt per se ergo etc. Et hoc
videtur sentire apostolus q utrique eorum actum
attribuit scilicet dare esse actuale spirituale et perficere
ad opus meritorium. Nam de caritate dicitur
1. ad Cor. xiii. Si linguis hominum lo
quar etc. Caritatem autem non habeam nichil
sum quo ad opus subdit ista eadem
omnia suffert omnia sperat etc. De gratia
vero que dat esse spirituale dicit idem apostolus
1. Cor. xv. Gratia dei sum id q sum et in
sum q perficiat ad opus meritorium subdit
habundantius omnibus laboravi non ego
sed gratia dei mecum. Ad hoc facit q caritas
inchoata est idem q gratia inchoativa vir
et athacis de q sine gratia. Ad primum

racionem dicendum quod gracia et caritas habent primum actum communem in subiecto scilicet facere hominem gratum vel carum sed actum secundum scilicet perficere ad opera meritoria non habent communem. Et ista racione non differunt gracia et caritas. Ad [secun]dum patet quod dona non eiusdem racionis sunt idem cum virtute donum abstracte sed caritate solum.

Ad sextum predictum videlicet quod gracia sit in essencia anime sicut in subiecto. Quia vita respicit primo essenciam. Sed gracia est vita anime ergo etc. Item regeneracio correspondet generacioni. Sed generans primo ipse dat ad essenciam forme deinde ad potencias naturales. Sed cum gracia sit regeneracio primo respicit essenciam anime et mediante essencia respicit potencias. Item sicut se habet essencia ad potencias ita potencie ad operaciones sed opera non gratificantur nisi prius gratificata potencia ergo nec potencie gratificantur nisi prius gratificata essencia anime. Contrarium arguitur: gracia est donum superadditum naturalibus. Sed si esset in essencia anime non esset additum superadditum naturalibus sed magis oppositum inter essenciam et potenciam ergo etc. Racio huius quod dependet a priori quia cum dicit quod gracia et caritas differunt realiter ponit quod gracia est subiective in essencia anime quod probant dupliciter primo quia in illo est gracia sicut in subiecto quod est primo gratum deo sicut in illo est albedo sicut in subiecto quod est primo album. Sed essencia anime est primo grata deo quam potencia ergo etc. Probacio minoris quia ut dicitur Genesis respexit dominus ad Abel et ad munera eius per quod datur intelligi quod primo est persona que respicit in essencia grata deo quam opera que respiciunt potencias. Secundo probatur quia sicut habitus qui est in aliqua potencia solum perficit ad actus illius potencie. Sed gracia perficit ad actus omnium potenciarum ergo non est in aliqua potencia sed in eo quod est commune omnibus potenciis et illud est essencia etc. Sed istud non videtur quia impossibile est quod habitus perficiens essenciam anime habeat minorem colligantiam cum habitu perficiente voluntatem quam cum habitu perficiente intellectum. Sed gracia habet maiorem colligantiam cum caritate que est habitus perficiens voluntatem quam cum fide que perficit intellectum ergo etc. Maior probatur quia que equaliter se habitudo perfectibilium eadem videtur esse perfeccionum. Cum igitur voluntas non habeat minorem colligantiam ~~cum caritate quam est habitus perficiens voluntatem quam cum fide~~ cum essencia anime quam intellectus primo

ut videtur in motore vel saltem non ita immediatam pati racione nec habitus voluntatis potest esse magis colligatus cum habitu perficiente essenciam anime quam habitus intellectus. Maior autem manifesta est. Minor probatur sed secundo quia scilicet quod gracia non est in essencia anime. Ad primam racionem contra dicendum quod essencia non est prius grata gratificacione supernaturali de qua loquimur quam potencie quia gracia et gloria correspondent. Sed essencia non glorificatur nisi mediantibus potenciis ergo non gratificatur nisi eisdem mediantibus. Item omnis habitus datus homini propter assequendum deum per opera meritoria perficit voluntatem cum sit meritum sed gracia est huiusmodi ergo etc. Item si gracia perficit essenciam anime perficit ad omnes actus omnium potenciarum et prius ad operaciones videlicet ad intellectum quam ad voluntatem hoc est falsum ergo etc. Item supernaturalia et maxime si sint variabilia supponunt naturalia invariabilia. Sed potencie anime sunt invariabiles et ita essencia anime gracia autem variabilis ergo etc. Et quod dicitur ulterius quod in uno quia respexit dominus ad Abel prius deinde ad munera eius non est intelligendum quod primo deus respexit acceptando ad essenciam et deinde ad opera sed est sensus quod acceptavit prius devocionem offerentis que est quidam actus interior et deinde ad munera oblata et ita non est ad propositum sed magis ad oppositum. Et ad secundum quod si esset solum in aliqua potencia non perficeret nisi ad actus illius potencie verum est immediate sicut et caritas non perficit nisi ad actum voluntatis. Sed quia actui ipsius voluntatis subiacent actus aliarum potenciarum ideo caritas ad omnes actus imperatos a voluntate perficit et idem est de gracia si supponatur in sola voluntate subiective. Dicendum ergo ad argumentum quod nec gracia nec quicumque habitus acquisitus vel infusus est in essencia anime quod patet clare de habitibus acquisitis considerata natura habitus que diffinitur per philosophum quinto methaphysice dicitur habitus est quo quis bene vel male disponitur ad se vel ad alterum bene quidem per bonum habitum et male per malum et per hoc est dictum habitus unus qui est disposicio rei secundum naturam interius. Alius qui est disposicio vel perfeccio in ordine ad finem extra sive ad operacionem per quam sibi attingit. Ex his patet quod in primo est de sanitate per quam corpus bene disponitur in racione ad animam per quam corpus est perfectibile vel bene regibile. Secundum sicut est de virtute que disponit in ordine ad opera virtuosa. Ad racionem autem habitus huiusmodi

mo simpli requirunt aliqua pla huius
modi commensurabilia ut in eis possit in
veniri aliqua media ro et aliquis deter
minatus modus commensurationis que
ro. vel modus vocatur habitus sicut sanitas
e determinata commensuratio humorum qnor
adinvicem huiusmodi mensurabilium qui
tamen in sanitate reducuntur ad mensurationis
modum unum ubi e est unum uno modo se habens
vel plura semper similiter se habentia sive re
aliquis actus habitum cum habitus ponat
modum vel melius e unus habitus ubi modus
comunis rei e determinatus :· Ex hiis concludit
quod in essentia anime nullus est habitus
non habitus qui e dispositio rei ad aliud quia
habitus ad aliud e dispositio vero habitus proprie
quare una plurium disponitur ad aliam
oportet ergo partem illam que disponitur plurium
ad partem aliam ordinari Sed anima cum sit
ultima et completiva forma hominis ad aliud
aliud quod sit in homine ordinatur non ad cor
pus Sed magis corpus ad animam cum
forma non sit propter materiam sed potius econverso ut dicitur 2o
phisicorum ergo in essentia anime non potest esse aliquis
habitus qui sit dispositio hominis si se in com
paratione ad corpus quia sit id dicitur e ad
omnes habitus requirunt plura adinvicem
huiusmodi commensurabilia Essentia autem
anime una et simplex e non habens partem
et partem ipsa et ipsius cuius uno modo se habet
potius vel in relatione ad suas potentias opor tet
huiusmodi ordinari et commensurari prout
contingit cum intellectus et pratica et non pratica propter mul
ta que ad actum intellectus concurrunt s. fantas
mata et multa talia et similiter e de volun
tate propter quod in solis potentiis ut ordinantur
ad actus prout esse habitus In essentia vero
anime ipsius huius nullus :· De gratia autem et de
omnibus habitibus infusis cum perficiant ho
mines in comparatione ad operationem bonam que e
ad utilitatem persone ut e gratia gratum
faciens vel ad utilitatem ecclesie ut sunt gratie
gratis date patet dicendum e quod ipse sunt in illis
potentiis tamquam in subiectis ad quarum actus per
ficiunt :· Ad primum ergo dicendum quod viventibus
vita vivere vita respicit essentiam anime tamquam
quia primum principium vite opera vero vite
immediatius respiciunt potentias quibus dicitur
absentia quia principium essendi substantiam potest
differre a principio operandi Et vita supna
lis que e per gratiam cum sit quedam actualitas
non oportet quod eius principium sit in aliquo quod
in potentia que e principium operandi cum
et ipsum principium talis vite sit principium
immediatum operum ut dicitur e est in mente

ad si quod sicut quodammodo similitudo ad formam sit
per quod similitudo ad gratiam que e quedam
forma sed non oportet unum esse in alio sed debet
esse quedam omnibus que ad animam naturaliter
pertinent superadditum sicut nomen rei
supernaturalis importat :· Ad 2m dicendum quod actus
cum sit perfectio transiens non potest esse subiectum ha
bitus sed potentia cum sit permanens potest ei
subici et ideo gratificatio operum supponit
gratificationem potentie propter defectum permanen
tie in operibus non tamen e ista tamen ut gratia
ficata potior supponat gratificatorem esse
tie sed eius gratificatur totum gratificatur

Ad tertium sic proceditur / et videtur quod divisio gratie
operantis et cooperantis non sit bona
quia omne cooperans videtur esse agens se
cundum et non principale Sed deus numquam e
agens secundum ergo numquam cooperatur nobis
per gratiam et ita nulla gratia videtur esse cooperante
:· In contrarium e quod dicit augustinus in libro
de gratia et libero arbitrio deus cooperatur deo in
nobis perficit quod operando incipit quia
ipse ut velimus operatur incipiens qui
volentibus cooperatur perficiens Sed opera
nes dei quibus nos movemur ad bonum
pertinent ad gratiam ergo gratia convenienter dividitur
per operantem et cooperantem :· Divisio dicendum
gratie per operantem et cooperantem non est divisio
indivisa per essentiam Sed e divisio eiusdem
per diversa officia sed ad divisionem dicendum actum
secundum duplicem opinionem de gratia Gratia enim
secundum unam opinionem non e aliud quam divini
beneplaciti secundum aliam vero e quedam habitualis
donum secundum primam opinionem sumitur predicta divisio
gratie per primum modum dicitur operari enim vel
esse operante attribuitur agenti non passo
moventi et non moto ubi sed voluntas ut
mota et non movens solus autem deus ut
movens deo operari attribuitur non voluntati ubi
autem voluntas non solum movetur sed movet operatio
non solum attribuitur deo sed voluntati unde est
ita quod quantum ad actum interiorem voluntatis
e velle proprie cum voluntas incipit
bonum velle que prius malum volebat
voluntas se habet ut mota deus ut mo
vens et ideo secundum quod deus movet humanam
voluntatem ad huiusmodi actum dicitur hoc sit
ex eius beneplacito ipsum beneplacitum
divinum dicitur gratia operans quantum autem ad exterio
res actus qui subiacent imperio voluntatis
voluntas se habet non solum ut mota sed
etiam ut movens et ideo quoniam ad hos actus
opera attribuuntur voluntati et quia ad huiusmodi

actum deus nos adiuvat et initus co
operando voluntate ut adactum perveni
at et ex tuis facultate operandi procedo
ro Hugo actus dicitur duplicatum divina
gratia cooperans unde aug[ustinus] post premissa
verba subdit ut autem velimus operatur sine
et volumus ut perficiamus nobis cooperatur
sic g[ratia] si gratia accipiatur pro gratuita dei motione
qua monet nos ad bonum nitorum co
veniens dicitur gratia operante et cooperante
si vero gratia sit habituale donum ut secundum aliam
opinio sit sunt predicta divisio secundum duplicem
effectum gratie quorum primus est dare esse gratuitum
secundus est perficere ad opus nitorum gratia ergo
inquantum animam deo grata facit dicitur operans
inquantum vero est principium operis nitorum quod
ex libero arbitrio procedit dicitur cooperans. Adverten
dum quod in oppositum dicendum quod cooperari solum
est secundarii agentis secundum magistrum adiuvat hic
quod bene potest deo competere Dis. 28

Si vero queritur ipsa gratia hugo dicit ini
quantum ad sui potentiam liberi arbitrii distinc
verus eam in operante et cooperante h[oc] mo[do]
quedam conveniunt ita eam quantum ad sui gene
ratio ad quod generaliter reducantur virtus sive sit
actus vel habitus sive qualitas mentis
et quod peccatum mentis ponentes eadem gratie
de gratia et virtute vel quia est eadem ratio
de utroque vel quia forte ipse sunt istius
opinionis quod secundum idem esse quod virtus et donum in
duas partes primo movet dubitationem et post
dubius mihi secundo dubitationem solvit ibi
Hic videndum est quid sit virtus vel secundum quod
incipit secunda. de secunda dicitur id. primo solvit
convenientem secundum unam opinionem secundo secundum aliam secunda
ibi alii vero dicunt virtutes prima dividi
in duas primo ponit quod virtus sive gratia
non est secundo h[oc] supponendo dicit quod per gratiam
dicitur aliquis mereri secunda ibi Sunt ergo ex g[ratia]
dicitur esse bona Prima dividitur in partes tres
primo ponit quod virtute solus deus in nobis
operatur secundo ostendit quod quilibet actus in nobis
est liberi arbitrii 3o ex hiis concludit quod virtus
non est actus secunda ibi Si g[ratia] gratia 3a ibi preterea
quedam non credunt Illa pars in qua dicit
quod per gratiam aliquis meretur dividitur in partes
primo ostendit intentum secundo ex omnibus dictis
colligit solutionem dubietatis secunda ibi Ex pre
missis aliquatenus Illa pars in qua solvit
secundum opinionem aliorum ibi Alii vero dividitur in partes 3 primo
ponit opinionem secundo opinionis probationem et con
fusionem probationis secunda ibi Et ita virtutes
sive motus 3a ibi Cumque aliis videretur
Et hic est finis et divisio lectionis litteralis :·

In speciali sic procedit magister et ponit primo
querendo quod per gratiam homo meretur
et quod eciam cum gratia sit virtus cum non
sit virtus utrum sit actus vel qualitas
mentis et proponit eandem quantum dicit virtus
ponit et quandam distinctionem de bonis quia
sunt quedam bona magna ut virtu
tes quedam bona minima ut bona
exteriora corporalia quedam media ut po
tencie et magnus bonis nemo utitur
male medius et communis bene et male
uti possumus dicit et quod liberum arbitrium est medius
bonis est in qua illo hoc antecedentibus
ex quibus consequentes colligit quod primo
ponit quedam verba augustini in quibus dicit
quod opus virtutis est bonus usus liberi arbitrii
secundo ponit quedam verba eiusdem in quibus dicit
bonum usum liberi arbitrii esse virtutem que duo
contrariantur quia opus virtutis non est virtus
Si ergo opus liberi arbitrii est virtus non est opus
virtutis augustinus opponit dicat postea sol
vit dicens quod virtus non est actus et reddit
talem racionem cum virtutes in nobis deus est
et non nos sed tamen actus ut nos cum
simus ergo virtus non est actus per quens gratia
non est actus Cum gratia sit virtus vel ad
simile virtuti probat autem quod virtus tamen cum
in nobis sit deus primo de virtute in
tot peccatis diffinicione qua augustinus ponit
quod virtus est bona qualitas mentis qua
nullus male utitur quam deus in nobis
operatur secundo probat per auctoritatem magistri
principalem augustinus qui dixit quod virtute magis
tre non facit in homine nisi deus 3o
probat per auctoritatem fidei quia gratiam
dicit nominari paulum postea dicit quod ob
motus et affectus est liberi arbitrii bonus
quidem ex gratia et liberi arbitrii malus vero ex liberi
arbitrii 3o ad hoc inducit auctoritatem augustini pos
tea concludit ex dictis quod virtus non est mo
tus vel affectio animi sed qualitas ani
mam informans et subdit quod non com
putatur secundum virtus nominatur postea dicit quod
nullum nitorum sit in homine nisi sit
liberi arbitrii principium tamen merendi est ipsa
gratia qua sanatur et adiuvatur hominis volun
tas ut sit bona et secundum non est nitum
hominis sed dei donum et liberi arbitrii
mediante procedit bonus actus vel
motus mentis quod est ipsum bonum nitum
hominis ex quo concludit quod ex actibus
virtutis bonum sumus et iusti unumquodque
ex gratia que non est nitum sed ex ea

e initū nō tn̄ sine lib° arb° pueniunt m̄ita que deus remunerat q̄ pbat paulo

postea dicit cū p̄misisset accipi gratiam p̄ueniens gr̄a inētur aug͞ust͞i 7 q̄ sit illa gr̄a utrū sit v̄tus vel nō 7 si v̄tus utrum sit actus vel nō patet enī ex dictis q̄ gr̄a sit v̄tus n͞ec ē actus ip͞e Sȝ ē vtāctus nō tn̄ sine lib° arb° q̄ a͞ aug͞us sup̄ dixit usum lib͞ arb͞ ēē v̄tute accipienda ē ibi v̄tus p actu v̄tutis al͞s ꝯdiceret unū 7 ip͞a gr̄a que ē ide q̄ v̄tus nō ē usus lib͞i arbitrii Sȝ p͞ea ē talis usus postea dicit q̄ aliqui dixerūt v̄tutes ēē vōs usus vel actus nālīū pot̄r actu dicat interiores qui sunt i m͞ete quas deus in hom̄ie facit quatinus dicunt ēē ipsi lib͞i arbitrii exteriores vō actus q̄ p ꝯ exercent̄ qui nō sunt v̄tutes s̄ opera v̄tutū unde q̄ aug͞us dicat op͞a v̄tutū ēē bonū usum nālīū pot̄r d͞r ēē ite͞r de actu exteriori q̄ vō dicit v̄tute esse usum sui͞ri cōtte aug͞us qui dicit q̄ fides ē crede͞ q̄ nō vides s̄ crede͞ ē motus mentis 7 caritas ē motus anīi simile ultimo inducit ad has auctes q̄ caritas ē motus anīi quia ē gr̄a q̄ movet anīum ad diligendū sicut fidē ē ipsum crede͞ quia ē v̄tus qua credit̄ quā expositōm auctib͞ ꝯsimat̄ 7ibi t͞r

Q̄ritur distinctōȝ ista p͞mo quit̄ utrum v̄tus sit h͞itus 7 vr̄ q̄ nō q̄r s̄ ph͞m p͞ celi 7 m̄ v̄tus ē ultim de po͞ s̄ ultim q̄ sit in po͞ ē actus g° v̄tus ē act͞9 7 nō h͞itus ·· Jte m͞ei͞9 ē deū ex timore s̄ v̄tus ē me͞m int̄ p͞ties g° 7 ip͞a est pa° nō g° h͞itus Item ē q̄ d͞r aug͞us q̄ v̄tus ē bona qualitas mentis 7c͞l Sȝ nō ē malignia sp͞e quali͞t nī h͞itui vt pȝ deducendo p omnes sp͞es qualitatis quas enīat ph͞us ip͞utis g° 7c͞r ·· Item rōne v̄tutis tertiū ē abusine a vio lentia vn̄ ph͞us i͞ te͞ 7 inde distingueus int̄ modū nālīū 7 violentū d͞r q̄ motus violentus ē a tute i͞ a vio lentia Sȝ quia vcoliū nō pt in sīre ni͞s potentia maior 7 ꝯdamno p̄ducitur io nomē v̄tutis tractū ē ad denotandum p̄fectōm potentie vel actus pt a accipi dupl͞r p̄fecto potentie vel act͞9 uno mō quātū ad essentiā actus 7 sic dicit̄ potentia p̄fecta que pt in sup̄mū act͞9 sibi debiti sicut si fortitudo corporalis hoīs ē sic ē liber q̄ h͞ pt s̄ p̄fectā fortitudinē 7 hanc p̄fectōm d͞r v̄tus

po͞r nālis mixta que motū dicit ar͞p i͞ te͞ 7 m̄ q̄ v̄tus ē ultim de po͞ i͞ attendit̄ de potentia p͞ut pt i sup̄mū 7 ultimū actus sibi debiti alio modo accipitur p̄fectio potentie vel actus quo ad eius determinatōȝ potentia enī que i determinata ē ad bene 7 male age͞ sit inter͞9 pt v͞e vel sl͞e intellige͞ volūtas bene 7 male elige͞ p̄ficit̄ tn̄ ad illud q̄ ē bonū 7 ꝯueniens determinat̄ vt cū malū sbt̄ indefectū sit bonū in p̄fectōm 7 io illud q̄ determinat int͞e͞m ad r͞te int͞e d͞r vel appetitū ad r͞te appetendum dicit̄ eor v̄tus 7 sic lo͞r ph͞us de v̄tutib͞ p totū librum eth͞ 4 7 vii° ph͞i 4 cū dicit q̄ v̄tus disp͞o p̄fecti ad optimū sit lo͞quitur vt de v̄tute de qua dicendū ē q̄ ē h͞itus q̄ patȝ sit p̄bom ar͞p i͞ n͞ eth͞ 4 eius q̄ ē maxima p̄portiō ad actus quib͞ r͞te vel nō r͞te vtim͞r est potentia vel h͞itus vel actus vt patebit cōp̄hendamus nō solū opones appetitus sp̄ituum que pa° d͞r de qua solum ph͞us ibi loquit̄ quia solum inquit de v̄tutib͞ moralib͞ q̄ ut plurimū p̄ficiunt appetitū sp̄ituū Si p actu intelligamus omes opōm amus. b poti͞e que pt ēē sbm v̄tutis quia ut loquimur quā de v̄tute v̄tus q̄ vt nc͞ accipit̄ ē ad maxima inordine ad act͞9 quib͞ r͞te vel nō r͞te vtant̄ vt dcm ē g° est potentia vel h͞itus vel actus s̄ nō ē potentia vel actus g° ē h͞itus ex q̄ nō sit potentia patet quia potentie insunt nobis a natura v̄tus aūt nō Sȝ vel ex acq̄sitione vel infusione Item s̄ pōm nō dicimur neq͞ boni neq͞ mali s̄ v̄tutes q̄ dicimur boni vel mali q̄r 7c͞l Jte n͞c v̄tus pt ēē actus nī accipiet̄ p actu p͞mo que est forma dans ēē v̄tuosum Sȝ accipiendo actum p opone v̄tus nō ē actus quia tunc homo dicet̄ nō v̄tuosus nī actu operaretur q̄ ē inꝯueniens quia dormiendo s̄ amitteret v̄tus relinquitur g° q̄ v̄tus sit h͞itus ·· Ad p͞mū arg͞m patȝ rnsio ex dictis alr͞ enī accipitur v̄tus h͞ 7 ibi ·· Ad s͞m d͞r q̄ v̄tus nō ē me͞m int̄ duas p͞tes p͞ua int̄ sup̄habundātia 7 defectū ·· Sȝ ē h͞itus p̄ficiens pōm ad me͞m in appetendo ut nō appetat̄ aliquid delectabile vel

fugiat aliquid esse superhabundans vel deficiens. Sed modus iste non procedit. Tercio de-

Deinde queritur utrum aliquis clamat possit mereri gloriam id est condigno. Et videtur quod sic. Quia sicut scilicet peccatum ad gehennam sic opus meritorium ad gloriam, sed peccatum meretur ex condigno penam gehenne, ergo bonum opus an quod meretur ex condigno gloriam. Item quod redditur per iustum iudicium videtur esse merces condigna vel ex condigno debita, sed vita eterna redditur per iustum iudicium. Sed illud enim ad thi. iiii. In reliquo reposita est michi corona iusticie quam reddet in die illa dominus iustus iudex, ergo etc. Contrarium est quia inter opera meritoria maxime videntur esse meritorie sanctorum passiones et tamen ille non sunt meritorie de condigno. Dicit enim apostolus ad Ro. viii. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, ergo etc. Resolutio. Dicunt quidam quod quis per gratiam potest ex condigno mereri gloriam, quod probant sic: ubi est equalitas proportionis inter meritum et premium ibi potest esse meritum de condigno, sed inter opus informatum gratia et inter gloriam est equalitas proportionis licet non sit equalitas quantitatis, ergo etc. Maior patet. Est enim duplex equalitas, quantitatis et proportionis. Equalitas quantitatis que est secundum estimationem rei ad rem aliter ut est in emptoribus et venditoribus, et hec equalitas pertinet ad iusticiam commutativam. Equalitas vero proportionis est quando sic se habet res ad rem sicut persona ad personam secundum excessum vel defectum, et hec pertinet ad iusticiam distributivam. In retributione autem premii premiando magis servatur forma distributionis quam commutationis, tamen deus reddit unicuique secundum opera sua nichil a nobis accipiens. Ergo inter meritum et premium sufficit equalitas proportionis, et hec sunt maior et minor probata. Cum opus quod informat non sit minus bonum in quantitate sicut est gloria, tamen est equalitas proportionis, tamen enim vel plus concedit deus homini quantum concedit gratiam, gloriam nisi maius est deo gloriam nobis exhibere quam nobis actu virtutis exhibere, est equalitas proportionis que sufficit ad meritum de condigno ut dictum est, ergo etc. Sed hec est duplex defectus. Primus in hoc quod dicit quod redditio premii premiando pertinet ad iusticiam distributivam. Sed cum aliqui quod sunt quantitati retribuantur inter se prout in esse

non esset hec distributive iusticie sed commutative, quia considerare equalitatem rei ad rem vel actionis ad passionem non spectat principaliter ad equalitatem persone ad personam, pertinet ad iusticiam commutativam et non ad distributivam. Distributiva enim in quantum propria bona gratia dantur personis privatis inquantum sunt partes civitatis primo respicit ad proportionem personarum ex qua continget proportionem in distribuendo, ut quanto persona maiorem principalitatem habet in civitate tanto plura de bonis communibus recipiat. Sed commutativa inquantum huiusmodi respicit equalitudinem rei ad rem sicut in commutationibus puta in emptione et venditione, vel ad equalitudinem actionis ad passionem ut in iniuriis vindicandis vel puniendis. Ad conditionem autem persone nichil nisi ex quanto conditio persone facit ad equalitatem rei vel iniurie, sic maior est iniuria si percutiatur princeps quam si percutiatur privata persona. Sic igitur considerare equalitatem rei ad rem vel actionis ad passionem sive in bonis sive in malis non spectato principali respectu ad equalitudinem persone ad personam pertinet ad commutativam iusticiam et non ad distributivam. Sed in redditione premiorum et penarum premiis et culpis attenditur principaliter equalitas actionum ut cuius actio sit melior plus premietur, cuius deterior plus puniatur, nec est ibi respectus ad conditionem personarum nisi quantum facit differentiam actionum, ergo etc. Secundus defectus est in hoc quod male accipitur hic equalitas proportionis que pertinet ad iusticiam distributivam. In distributiva iusticia non attenditur proportio rei ad proportionem dantis et accipientis sed secundum proportionem personarum recipientium, ut qui est maiorem principalitatem habet in civitate tanto plus de bonis communibus accipiat ut dictum est. In proposito autem non servatur iste modus proportionis, sed servatur proportio meriti ad premium secundum proportionem merentis et premiantis seu dantis et accipientis, que non sunt distributive iusticie. Alioquin si princeps distribuat bona gratia alicui civi tamen civibus plus accipiet unicuique quam si ea distribueret proportionabiliter. Et si proportio meriti de condigno ad premium sic attenderetur, illi qui locant opera sua plus merentur ex condigno colendo agros divitis quam pauperis et operando in ope regis quam civis

quod est falsum patet ergo quod reddere premium
premito non pertinet ad iusticiam distributi
vam sed ad [illegible] mutuam que respicit
equalitatem quantitatis que nullo modo est
inter opus nostrum quantumcumque gratia informatum
et gloriam propter quod non sufficio capere qualiter
possumus gloriam mereri de condigno :· Ideo
[illegible] dicitur aliter concedo tamen eandem conclusionem scilicet quod
contingit mereri de condigno vitam eternam
quia inter opus sic informatum et gloriam est
equalitas non solum proportionis sed quanti
tatis cum equalitas duplici modo as
signatur primo quia licet opus nostrum
consideratum secundum substantiam operis et ut procedit
a libero arbitrio non sit condignum glorie propter maxi
mam inequalitatem tamen secundum quod procedit ex gratia
scilicet sic valor eius attenditur secundum virtutem
spiritus sancti monentis nos ad vitam eternam
et est quedam equalitas inter meritum et pre
mium ita ut iam non sit solum meritum de
congruo sed et de condigno :· Secundus modus
est quia gratia spiritus sancti est quasi semen et si non
sit equalis glorie in actu est tamen equalis
in virtute quia est quoddam semen glorie sicut semen
arboris vel arboris virtute est totum aliquid
tota arbor :· Confirmant autem quidam hanc
conclusionem dupliciter primo quia plus meretur homo
cum gratia quam sine gratia sed extra gratiam
meremur de congruo ergo per gratiam meremur
de condigno :· Secundo quia sicut peccatum ve
niale est peccatum secundum quid et mortale est peccatum
simpliciter sic meritum de congruo est meritum secundum quid
et meritum de condigno est meritum simpliciter. Si igitur
non contingeret mereri gloriam de condigno
simpliciter esset dicendum quod nullus meretur gloriam
quod videtur esse inconveniens sed nec ista valent
quod cum primo dicitur de motore scilicet non videtur quod
valor actus nunquam est a motore in sui
ratione aliquo modo formaliter contra in actu
vel impotentia effectiva actus agentis
cum non perficiat passivum sed se ipsum sed spiritus
ad minimum spiritus et sanctus monet ad
actus qui non sunt meritorii ut probatur
ut apparet de Balaam Numeri xxiii et xxiv.
Et cum dicitur de gratia que equatur glorie in
virtute quia eius semen seminarium per
quod meretur dicitur non enim est semen nisi spiritus
corporis que continetur de naturali potentia tamen
quando convenit glorie sit nisi gratie :· Secundo
et non videtur quod cum primo dicitur quod plus meretur
cum gratia quam sine gratia dicitur quod plus meretur
cum gratia quod sit secundum quantitatem meriti
sed non quantum ad tale genus merendi quod est

nobis impossibile ut statim videbitur :·
Et postea dicitur quod sicut peccatum veniale
secundum quid sit meritum de congruo est meritum secundum quid
dicendum est quod peccatum veniale fit ex
deliberatione et peccatum simpliciter et secundum dicet
quod mentiens iocose ex deliberatione non
peccaret falsum diceret et eodem modo qui
diceret quod meritum de congruo non sit meritum
falsum diceret ut postea patebit :· Dicendum
est ergo quod prout dominus sanctus libro 1° distinctione xvii
meritum de condigno subdistinguitur quia
quoddam est meritum de condigno large sumpto
per equalitatem dignitatis quam deus ex sua
ordinatione requirit in operibus nostris ad hoc
ut remuneretur vita eterna et hec dignitas
est in nobis per gratiam et caritatem habitua
lem ut declaratum fuit iam aliud est
meritum de condigno stricte et proprie accepto
et tale meritum est actio voluntaria propter quam
aliquid debetur in iure commutativa sicut quod
si non reddatur ille cui pertinet reddere
de iniuste facit et est simpliciter et proprie iniu
stus et tale meritum de condigno invenitur
inter homines sed non est hominis ad deum
quod patet quia quod reddit petenti ex libera
litate dantis quod ex debito operis non est
dicit submitto de condigno stricte et proprie
accepto ut expositum est sed quod quod adeo
accipimus sive sit sive gloria bonum temporale vel
spirituale precedit in nobis propter hoc quod cumque
bono operi potuit et principaliter accipimus
ex liberalitate dei quam reddatur ex de
bito operis ergo vel penitus cadit submit
to de condigno sic accepto maior patet
ex ratione meriti de condigno prius posita
et minor probatur quod facilius et minus est red
dere equalentis eius quod quis accepit
ab alio quam cum constituere debitorem quod
ad hoc sufficiendo eum debitorem retentum quod plus
reddat quam accepit ut sic ratione plus
acceperit efficiatur debitor sed nullus potest
reddere deo equalentem dicente philosopho 8°
ethicorum et in iure que sit ad deos et ad
parentes impossibile est equalentem reddere ergo
multo minus est possibile quod ex quocumque nostro
opere deus fiat nobis debitor ita ut
si non redderet debitum esset iniustus etiam
hec est quod illud quod sumus et quod habemus sive
sint bona nature sive bona actus sive
operis totum est in nobis ex liberalitate
divina gratia dante et conservante et quia
ex dono gratuito nullus obligetur
ad dandum amplius sed potius recipiens

obligatur dantí id ex bonis habitibus
et ex bonis actibus seu usibus nobis
adeo datis deus non obligatur nobis
ex aliquo de bono iusticie ad aliquid
amplius dandum ita quod si non dedit sit
iniustus sed potius nos sumus deo ob
ligati et sentire seu dicere oppositum esse de
uicium et blasphemium propter quod si decedunt
ingrati deus non daret gloriam nichil
iniustum faceret et si daret gloriam sufficeret
causa non esset iniustus quod nimio si quis
consequentur dicit possit et deus dicere
illud ewangelium an non licet michi quod volo
facere an oculus tuus nequam est quia
ego bonus sum et ille cui hec patetur
debet dicere illud Job 1o dominus dedit dominus
abstulit sicut domino placuit ita factum est
sit nomen domini benedictum extima cum omne
bonum sit ex gratuito dono dei ex hoc quod de
dat gratia non obligatur ad dandum alia
ita ut non dando sit iniustus et si quid
pro bonis operibus nobis datur vel redditur
potius et principaliter est ex liberalitate
dei dantis quam ex debito nostri operis
et sic patet minor propositio et per consequens tota ratio ::
Et si quis dicat quod quamvis deus non
constituatur nobis debitor ex aliquo
nostro opere constituitur tamen debitor ex sua
promissione quam exprimit scriptura Iacobi 1o
beatus vir et cetera et sequitur accipiet coro
nam vite quam repromisit deus diligenti
bus se :· Ratio vero propter duo primum est quia
promissio divina in scripturis sanctis non sit
aliqua obligationem sed insinuat mere
dispositionem liberam et divine sed est quia quod red
ditur non ex debito operis sed ex promissione
precedente non redditur ex merito operis
de condigno sed solum secundum puram ex promisso
et ita non est aliud debitum de quo loquitur
et sic patet quod meritum de condigno secundum et
proprie sumptum vel patrone voluntaria
propter quam operanti detur merces ex iusticia
sit quod si non reddatur ille aliquem premium
reddere iniuste facit et est simpliciter et proprie
iniustus non est homines ad deum et ideo propter
tale meritum cum sit bonum simpliciter impossibile
non est necesse ponere in nobis gratiam vel
caritatem habitualem et si ponetur frustra
poneretur sed solum propter tamen est in nobis
illud meritum de condigno quam deus ex
sua ordinatione gratuita requirit in
operibus nostris ad hoc ut remunerentur

vita eterna et hec meritum est meritum meritum
quod est simpliciter de congruo et cum gratiam et meritum
quod est simpliciter de condigno et ideo comparatur ad
utrumque potest dici utrumque quia comparatum
ad meritum ante gratiam potest dici de condigno
et comparatum ad meritum de condigno simpliciter
potest dici de congruo :· Sunt alii sine ratione
dicunt quod doctrina que ponit quod sicut
reddere iniustum pretium pro accepta ab ali
quo est actus iusticie ita recompensare
mercedem vel premium laboris vel operis
est actus iusticie et ideo in illis in quibus
est simpliciter iniustum et simpliciter non meritum et pre
mium seu mercedis in quibus vero non est simpliciter
iniustum sed secundum quid nichil non est simpliciter ro
meritum sed secundum quid inter homines autem et deum
non potest esse iniustum simpliciter sicut nec equale
sed solum iniustum secundum quid scilicet quantum quia
totum bonum quod est hominis est dei et adeo
multo amplius quam actiones sunt sic
sunt domini inhumanis propter quod meritum hominis
apud deum non potest esse meritum simpliciter de
condigno sed solum secundum presuppositionem divine
ordinationis ita scilicet ut homo id consequa
tur a deo per sua operationem quasi premium vel
mercedem ad quod ei virtute operandi depu
tavit que virtus operandi ad merendum
beatitudinem est non solum potentia volun
tatis sed habitus gratie vel caritatis :· Ad
primum argumentum dicendum quod non est simile de mu
tuo et de merito quia quanto in mutuo alii obligatur
tanto ex sua ingratitudine plus dimittitur
quanto plus recipit sed qui totum habet
ab alio totum eidem nec potest eum constituere
debitorem quod requiritur ad meritum de condigno
ut dictum est :· Ad aliud dicendum quod apostolus non
dicit quod corona glorie reddatur secundum iusticiam
iudicium sed quod reddetur a iusto iudice quia
deus qui iustus est et iustior et maior
ostendit coronando bonos qui ex condigno
non possunt mereri iusticia vel puniendo
do malos qui ex condigno puniri dimitti
nec tamen et eis reddit secundum rigorem iusticie
quos iuste posset condempnare Dis. 29.

Illud vero interesse (cuius dicit magister de
libero arbitrio) hic dicitur de insufficientia liberi ar
bitrii sine gratia et dicitur capitulum 4 / primo dicit quod de
est generaliter in omnibus / secundo specialiter in primis
parentibus / ibi ipsius 29 dist. 1 post hec con
siderandum est prima est prius et dicitur 13
primo exponit pellagianorum errore

fru

et erroris absurditate. Postea ponit eorum
obiectiones et istarum obiectionum solutionem. 3o
subdit veritatis confirmationem. Hec autem omnia et eandem
probo dicit sine gratia 2a q. 1a de gratia li. 2a
Circa istam diversas materias primo ponit rationem
eorum ad probandum quod homo sine gratia
possit mandata dei implere. Secundo ponit
argumenta ad probandum quod possit per se
a peccato resurgere. 3o ponit ad probandum
quod possit per se in deum credere. 2a q. alibi
augustinus 3a q. In proposito quorundam autem haec
est summa et divisio libri singularis. Inprimis
sic procedit et ponit primo quod liberum arbitrium sine
gratia ad obtinendam salutem non sufficit et
ostendit errorem pellagianorum et ita haec tan-
git et explicitat secundum augustinum quod dicebat
pellagius gratiam et salutem secundum merita dari et hic
error ortum habuit a pelagio monacho
qui dicebat homines sine gratia posse
implere mandata dei et cum impareretur
affirmaverunt dicentibus ad quid ergo est necessaria
gratia videbat ut facilius possit homo
mandata dei implere que sine gratia
difficilius poterit operari et sic ponebat
quod liberum arbitrium ex se ista gratiam scilicet quod peccatum
vel bonum operari potest homo. Addit autem
multa alia inconvenientia que dicebat
consistunt scilicet gratia scilicet orationes quas ecclesia
facit quod infideles convertantur bene per quibus fiunt
et quod gratia datur sine merito nulla iniquitate
et quod parvuli sine originali peccato nascuntur.
Postea ponit obiectiones et auctoritates augustini
per quas haeretici confirmant errores eorum
quarum prima talis est: si sit peccatum secundum augustinum
ergo vitari potest. Sed cum vitari non possit ergo
peccatum non esset quia nullus peccaret quod vitare
non potest. Sed peccatum non vitatur nisi per liberum arbitrium. Ergo
secundum augustinum voluntas est qua peccatur et recte vivitur
ergo secundum augustinum per liberum arbitrium sine gratia potest quis
mereri et in videtur augustinus sic se intelligere
quod voluntas est qua peccatur et recte vivitur
sed non potest in bonum dirigi nisi per gratiam dei
a peccato mandata adimpleret. Item arguunt
per dicta augustini dicentis quod nulli debet imputari
si non fecit quod facere non potuit. Ergo parvuli
qui gratiam non habent. Sed divina mandata
non servant vel putandi non sunt ex quo
sine ipsa gratia non possunt mandata implere.
Et videtur augustinus quod haec dixit contra manicheos
qui ponebant et necessitatem in homine unam bonam
a deo et aliam malam a diabolo quod si ita esset
non posset abeat bonum fieri et sic non esset
ei culpa imputanda. Postea ponit alias

ipsarum obiectionum quod homo possit resurgere
a peccato sine gratia quia secundum augustinum immunita-
te voluntatis est in nostra potestate. Ergo potest de se sine
gratia resurgere a peccato. Videtur augustinus quod haec
potestas nulla est si non esset adeo data
vel proponit quod voluntas non in peccatum
per pietatis facultatem convertet. Postea ponit
alias obiectiones quod potest aliquis sine
gratia in deum credere eo quod velle et credere
nostrum est. Ergo potest homo in deum credere sine
gratia. Et videtur augustinus quod utrumque est dei per
quod nostrum quia non nobis volen-
tibus et consentientibus hoc esse potest. Item adde
arguunt secundum augustinum posse habere fidem naturale
est hominum ergo homo per suam naturalia potest in deum
credere et videtur quod homo habet de se naturalem
aptitudinem ad credendum et diligendum sed cre-
dere vel diligere sine gratia esse non possunt.
Ultimo ponit veritatem de gratia et libero arbitrio secundum
Johannem qui dicit et illos errare qui dicunt
homines per naturam mala non posse vitare
peccatum et illos qui ponunt homines per
naturam bona peccare non posse sic communiter
nos ambo enim tollunt arbitrii libertatem. Sed
dicit Johannes quod possumus per peccare et non
peccare ut nos liberos asseramus. Haec est
fides nostra et certa
Circa distinctionem istam primo quaeritur utrum
sine gratia possit homo cognoscere ali-
quid veritatis. Et videtur quod non quia sicut se habet sensus
ad sensibilia sic intellectus ad intelligibilia. Sed
sensus visus qui est inter omnes nobilis-
simus nihil potest videre sine extrinseco lumine.
Ergo nec intellectus potest aliquid intelligere sine aliquo
lumine superaddito quod est gratiae datum.
Item facilior est via cognoscendi aliquid
per doctrinam quam per inventionem. Sed non potest
acquirere scientiam veritatis per doctrinam exterius
nisi deus doceat intus ut dicit augustinus
libro de magistro. Ergo multo minus sit per inventionem
et sic nullo modo. In contrarium est quia si absque
gratia non possemus aliquid verum intelligere
multum minus intelligere esset per se naturale
et ita intellectus per se careret propria operatione quod est
inconveniens. Respondeo. Pro gratia dupliciter accipi-
tur. Uno modo gratia dei providentia qua gerit sibi
rebus impedit ea que ipsis conveniunt
et isto modo accipitur gratia pro spirituali dono
recepto in anima. Primo modo nulli est
dubium quod sine gratia dei non possumus
aliquid verum intelligere quia sine intellectu
que deus homini dedit ex sua providentia
tamquam aliquid nature ad sine simul

intellectus intelligere possimus. Si autem
accipiatur pro dono gratuitali aut id est cari-
tatem faciens vel solum gratis datum
si primo sit dicendum est quod sine gratia
possimus quecumque verum intelligere quia talis
gratia vel est idem quod gratia caritas vel non
est sine caritate. Sed sine caritate possumus
quecumque verum intelligere ergo sine tali gratia.
Minor probatur quia perfectio potentie non
dependet a perfectione potentie propter quod intellectus
ad intelligendum verum non requirit gratiam
que ponit perfectionem voluntatis. Et hoc est quod dicit
beatus Augustinus primo libro retractationum non
approbo quod in oratione dixi Deus qui non nisi
mundos scire verum voluisti. Tunc dici ei potest
multos etiam immundos multa vera scire. Secundum
proprium homo mundus efficitur. Si autem
gratia vocetur quodcumque gratuitale donum gra-
tis datum quod potest esse commune bonis et malis
sic distinguendum est de veritate quia quedam
veritas est de sensibilibus et ex sensibilibus deducta
quedam vero que nec sensibilis nec ex sensibilibus
deducta. Primo prima veritate potest intellectus iste
absque dono quocumque supernaturali gratis
dato quia quelibet potentia potest in obiectum sibi pro-
portionatum absque quocumque extrinseco secundum obiectum
proportionatum intellectus viatoris est veritas sensi-
bilibus et ab eis deducta sicut intellectus
noster est quedam intellectivus tamen finitus ergo ta-
lem veritatem potest intellectus noster sine quo-
cumque addito. Si autem sit veritas que non
sit in sensibilibus nec ab eis possit deduci
ut sunt multa que fide tenemus sic ta-
lis veritas potest cognosci dupliciter. Uno modo
cognitione intuitiva vel scientifica. Alio
modo credulitatis vel opinionis qualitercumque
assensus. Primo modo non potest habere intellectus
viatoris ex se de veritate supernaturali cuius
ratio est quia omnis talis cognitio est ali-
cuius per se et in se non quod est cognitio intuiti-
va vel deducta ex per se notis si sit
cognitio scientifica. Sed talis veritas
supernaturalis que non est intellectu viatoris
quantum ad modum cognitionis naturalis de
se et in se non nec ex per se nobis notis
potest deduci ut plenius declaratum fuit primo
libro. Ergo de tali veritate non potest intellectus
viatoris de se habere cognitionem intuitivam
vel scientificam. Si autem loquimur de cogni-
tione que est qualiscumque assensus ex credu-
litate vel auctoritate dicentis sic videtur esse

dicendum quod sine quocumque habitu speciali potest
intellectus noster veritati articulorum assentire
quod patet primo quia illi veritati potest
assentire intellectus noster ad cuius obiectum habet
motivum etsi non necessarium tamen probabile et
persuasivum. Assentiunt enim multi de quibus
non habemus rationem necessariam sed valde te-
nuem coniecturam. Sed ad assentiendum veritati
supernaturali sine quocumque habitu habemus mo-
tivum probabile et persuasivum ut quia Christus
dicebat se esse verum Deum et ad confirmationem
sue doctrine faciebat signa que solus
Deus potest facere sicut ipse dixit: si mihi
non vultis credere operibus credite. Talia
signa possunt inclinare intellectum ad cre-
dendum ipsum esse Deum verum. Et doctores
dicunt quod demones crediderunt Christum
esse Deum non per habitum infusum sed ex appa-
rentia signorum quia etc. Item credere est
assentire alicui vero non propter se sed propter auc-
toritatem dicentis sed adhuc non videtur unquam aliquis
habitus credere cum plurima faciant quia ita
dicit astrologus et credere Deum incarnatum
quia ita dicit scriptura quam puto fun-
datam auctoritate ecclesie, ideo inspiratam quia etc. Item
non requiretur habitus nisi ut elevaret
potentiam sed istud non est necessarium quia quamvis
sit supra facultatem naturalem intellectus nostri clare
intelligere veritatem articulorum tamen non est
supra facultatem eius assentire eis ex
auctoritate aliis multis enim assentimus
ex dictis sapientum que non clare intelligimus.
Item secundum doctores habitus distincti solum
unum actum caret habitu fidei infuse et
tamen assentit aliis articulis ergo non videtur
necessarium quod ponamus habitum infusum ad
assentiendum veritati articulorum. Et si di-
catur ergo fides superflueret dicendum quod non quia
etsi non sit necessaria propter assensum absolute
acceptum est tamen necessaria quod intellectus
veritati articulorum assentiat faciliter constanter intellectus
[illegible] et firmiter et distincte quam intellectus eorum
[illegible] quia unumquodque habitus sic inclinat
ad proprium obiectum sicut facit resistere contra
ad proprium actum dicendum quod lumen gratie
tamen non requirit ad visionem corporalem ex
parte visus tamquam aliquid cooperans
visui ad videndum sed requiritur tamquam
dispositio medii et organi ad recipiendum
speciem coloris vel ipsam visionem que
non potest esse nisi diaphano actu illumina-
to. Unde et alii sensus [illegible] non requirit

cognitio (left margin)

discredens (right margin)

ad cognoscendum primum obiectum quod sunt
sine contuitu prioris lucis habere posset et spe-
cialiter intellectum tamen suum obiectum potest prosequi
esse sine quocumque dono spirituali superaddito.
Ad hoc dicendum quod secundum Augustinum ibidem simile quod docet
similis est illi qui movet digitum ad ad-
ducendum visum quod tamen virtutem visivam non
confert videnti. Ita et homo potest exterius
verba proferre que sunt signa veritatis non tamen
virtutem intelligendi veritatem prebere sed est apos-
teriori contemnendo. Ergo dicendum deus intus docere
quia virtutem intellectivam in nobis creat non ex-
cessive quod in magnitudine immensis veritatis nostrum
lumen infundat etc.

Secundo queritur utrum sine gratia possit ho-
mo aliquod bonum facere. Et videtur quod non quia co-
gitatio boni precedit opus eiusdem, sed cogi-
tare bonum non possumus sine gratia. Ergo ad Co-
rinthios iii: Non sumus sufficientes cogitare
aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficien-
tia nostra ex deo est. Ergo nec facere. Item Io.
xv: Sine me nichil potestis facere.
Sed deus operatur in nobis per gratiam, ergo sine
gratia non possumus in opus bonum. Item
quod queritur quia sit sic habet intellectus ad cogni-
tionem veri sicut voluntas ad eius amorem
et potentie operative ad eius executionem.
Sed sine gratia potest intellectus cognoscere verum ut
statim dicetur. Ergo et voluntas appe-
tere bonum et facere. Item opus ad potest esse
bonum dupliciter. Uno modo bonitate moris
que est ex opere fortitudinis adiectum virtutum ut
patebit infra. Alio modo bonitate meritoria.
Primo modo potest homo sine gratia facere bo-
num opus quia ubi sunt principia sufficientia
alicuius operis ibi potest esse illa opera. Sed ista
absque gratia sunt sufficientia principia huiusmodi opera
communis moralis quia et ciusmodi probatur quia
recta ratio agibilium et voluntas per actum
sufficiunt ad bonum opus morale. Hec
autem sunt in homine sine gratia. Secundo ope-
rant meritorio dicendum quod intelle opus non
potest homo sine gratia quia omne meritum
procedit ex hic vel est de condigno vel de con-
gruo. Sed meritum de condigno innititur va-
lori operis que est ex gratia spirituali. Me-
ritum vero de congruo innititur liberalitati. Sine
que gratia dicitur sed una acceptione gratie ut
dicetur infra dist. xxvi. Ergo nullum meritum
neque de condigno neque de congruo potest esse
sine gratia. Alio modo nostro modo accepta est
in hoc erat Pellagius dicens liberum arbitrium suffi-
cere ad merendum sine gratia quod non est verum.
Quamvis per se sufficiat ad eligendum

opus bonum morale cognitione sua cum
circumstantiis. Prima autem dicendum quod per se non excludit
dicit generalis influentia dei priorem qui
in esse conservat sine qua nichil esset.
Cum fiet et sic intelligitur Io. xv: Sine
me nichil potestis facere et I ad Co-
rinthios iii: Non sumus sufficientes cogita-
re etc. Vel intelligitur de cogitatione eorum
que ad fidem pertinent aliquid et si possumus
attingere sine quocumque dono spirituali
non tamen sufficienter quia non faciliter nec
firmiter ut patuit supra. Item per primo
visio et dicentia sua contrarium.

Tertio queritur utrum sine gratia possimus vitare
quodcumque peccatum. Et videtur quod non quia apo-
defendam non potest exire nisi actus de-
fendendi. Sicut eum pede claudum non potest
incedere nisi claudicando. Sed voluntas
sine gratia est defectuosa, ergo omnis eius
actus est defectuosus. Sed actus defectuo-
sus si sit voluntarius est peccatum. Ergo etc.
Item mors ex peccato consecuta est ut dicitur
Ro. v. Ergo ubi est necessitas moriendi ibi est
necessitas peccandi. Sed in statu post peccatum
est necessitas moriendi, ergo etc. Contra
nullus peccat in eo quod vitare non potest.
Sed ergo omne impeccato non potest peccatum vita-
re ergo peccando non peccat quod est impossibile.
Responsio de homine possumus loqui dupliciter.
Uno modo secundum statum nature integre. Primo
potuit carere gratia et culpa. Alio modo
secundum statum nature corrupte per quem nunc
est homines carentes gratia esse in peccato
mortali. In primo statu potuit homo sine gratia
vitare quodcumque peccatum mortale et veniale
quia omnis natura in sua integritate
potest in actum suo quamvis habet plenum dominium
non exorbitare. Sed actus deliberationis
rationis in quo solo potest peccatum mortale
consistere est plene in dominio hominis. Ergo in
statu nature integre potuit homo
sua virtute actum non exorbitare et
ita non peccare mortaliter. In statu autem
nature corrupte scilicet post peccatum primorum paren-
tum in quo nunc est esse in gratia vel
in peccato mortali distinguendum est quod
hominem existentem sine gratia et in peccato
mortali posse vitare quodcumque peccatum
mortale potest intelligi dupliciter vel de peccato
commisso satisfaciendo vel cavendo ab
omni peccato committendo. Primo modo non
potest homo sine gratia vitare peccatum

quia non potest satisfacere de peccato commisso
sine gratia quia ante peccatum fuisset actu
et maneat reatum est eidem resurgere a pec-
cato et cessare ab actu peccandi sed resur-
gere a peccato est reparari ea que homo
peccando amisit expediri ab eis que ex
peccato incurrit sed homo peccatum mortale
committit acceptationem operum suorum a deo que
ante peccatum acceptabantur ut remuneranda
vita eterna ad que reparari non potest nisi per gratiam
propria opera ita acceptentur tamquam meritoria
meo quo digni sunt supra merita et ho-
mo peccatum mortale reatum pene eterne ag-
tum sit infinitus nisi per gratiam que est per gratuitam
dei condonationem absolvi non potest sicut pro-
dicit ex persona peccatoris non dabit deo pla-
cationem suam et pretium redemptionis anime
sue et laborabit in eternum et vivet adhuc
in finem. Patet quod peccatum iam commissum non potest
homo vitare sine gratia et in hoc concordant
omnes doctores licet olim contra hoc erravit Pe-
lagius estimans hominem propriis operibus
posse sine gratia se a peccatis commissis satis-
faciendo absolvere. Si autem loquamur
de peccato committendo utrum sine gratia possit
per eum vitari distinguendum est quia ho-
mo sine gratia aut est in peccato secundum actum puta qui
vult furari furatur aut adulterari vel solum
secundum reatum puta quia peccavit sed non ma-
net actu in voluntate peccandi vel forte
non cogitat aut non recolit. Si primo mo-
do sit dicendum est quod homo existens in peccato secundum
actum non potest diu manere quin cadat in aliud
peccatum mortale cuius ratio est quia sicut se
habent principia in speculabilibus sic fines in opera-
bilibus vel appetibilibus ut patet secundo physicorum
sed intellectus assentiens principiis speculabilibus
necessario assentit conclusionibus cum
eis claram et necessariam colligantiam habentibus ergo semper
voluntas assentiens alicui fini necessario
assentit hiis que habent claram et necessariam
colligantiam cum illo fine propter quod ille qui vult
adulterari incidit in velle furari et sic est
in multis aliis peccatis et sic loquitur beatus
Augustinus libro de vera religione quod superbos necesse est
alios invidere quod non est intendendum te-
ablata sed consequenter que est ex fine.
Dum enim superbus sit suo intentione multum
qui est quia se propriam excellentiam necesse est
ut invideat alterius excellentie que proprie
excellentie derogat et ita homo existens
in peccato secundum actum non potest diu vitare quin ca-
dat in aliud peccatum. Si autem homo sit

in peccato solum secundum reatum sic dicunt quidam
quod quamquam homo ratio in quantum est peccatum mor-
tale reparetur per gratiam insufficiente per eum
singula peccata mortalia vitare et secundum aliquos
prius sed non diu quod sic probat sic ratio debet
subdi inferior appetitus ita ratio debet subdi
deo et impossibile fuerit constitutione sic prius dum in
hominis duit regulari motus inferioris appe-
titus ita per sive constituti in deo debent
regulari omnes actus humani sed in appe-
titu inferiori non totaliter subdito rationi necesse est
motus inordinatos contingere ergo directe ratione
hominis non existente subdita deo necesse est ut
contingant multe inordinationes cum enim
homo non habet cor suum firmatum deo ut pro
nullo bono quaerendo vel malo vitando
vellet ab eo separari occurrunt multa propter que
vitanda vel quaerenda homo recedit a deo
contemnendo precepta ipsius et peccando
mortaliter et ideo sic homo integre constitutus
in quo tamen appetitus inferior non plene sub-
ditur rationi potest vitare singula peccata venia-
lia et non omnia simul propter aliquod tempus sed non
diu sic voluntas hominis sine gratia potest
vitare singula peccata mortalia et omnia
simul ad tempus sed non diu. Sed istud non
valet primo quia secundum omnes in statu nature inte-
gre homo poterat omne peccatum mortale
vitare que autem pertinent ad naturam per peccatum non
committitur licet forte habilitas minuatur et ideo
libera electio boni et fuga mali que ad naturam
licet pertinent nullo modo per peccatum subtrahi-
tur simpliciter et quod adducitur de peccato veniali
non valet est enim duplex genus peccati venialis
est enim quoddam veniale ex genere ut est me-
ratum ociosum dictum ex deliberatione vel
subitum ociosum aliud est peccatum veniale propter
imperfectionem actus sicut sunt subiti motus
sensualitatis vel consimiles qui ex genere sunt pec-
cata mortalia sed quamvis non possimus vitare omnia
peccata venialia secundo modo dicta quia non potest
esse pervigil ad reprimendum omnes tales
motus immo dum uno reprimitur alter subito
insurgit nichilominus tamen omnia peccata venialia
ex genere que sunt ex deliberatione possumus
vitare et per consequens omnia mortalia
que non nisi ex deliberatione fiunt contra
que sequuntur deliberationem homines propter plenum
dominium ideo non est simile quod per similia inducitur
nisi quoad hoc quod sic in appetitu sensiti-
vo contingunt multe inordinationes in-
evitabiles quantum ad primos motus et subitos

propter hoc quod non potest subici rationi sic etiam ratione
respectu eorum que sunt ad finem contingunt
multe inordinationes subite et venia-
biles propter hoc quod motus voluntatis in ea
que sunt ad finem non plene subicitur deli-
berationi rationis que est de fine. Sed in talibus
deordinationibus non potest esse peccatum mor-
tale et ideo non est ad propositum. Dicunt ergo
alii quod sine gratia potest homo vitare omnia
peccata mortalia licet sit valde difficile
tamen. Ideo est quia si homo sine gratia non
posset vitare omne peccatum mortale hoc esset
vel propter carentiam gratie vel propter inclinationem
derelictam ex peccato precedente. Non propter carentiam
gratie tantum quia in statu nature integre homo
poterat sine gratia ut dictum est. Tamen quia non
plus tollit privatio quam ponat habitus
sed per gratiam non ponitur maxima efficacia
ad merendum supponit ad libertatem voluntatis
ad bonum vel malum eligendum vel fugien-
dum. Ergo per carentiam gratie hec libertas totaliter
relinquitur sed efficacia merendi tollitur. Item
nec propter inclinationem derelictam ex peccato prece-
dente quia inclinatio derelicta ex bono ac-
tu non necessitat voluntatem quin libere posset
a bono declinare ergo nec inclinatio derelic-
ta ex malo actu necessitat eam quin libere
possit malum vitare vitare. Item dispositio
derelicta ex aliquo actu solum inclinat
per se ad similes actus et ita peccatum semper
necessitaret ad postea committendum simile peccatum
quod non videmus. Tamen videndum est quod vi-
tare habeat utrumque precedentium opinionum et ad
hoc videndum distinguendum est de peccatis
mortalibus quia quedam sunt contra precepta
iuris naturalis. Et quedam vero contra precepta iuris
divini et supernaturalis. Dico ergo quod peccata que sunt
contra precepta iuris naturalis tamen possunt vitari
ab homine ex parte impedito peccato in quo sit
reatus solum. Sed non illa que sunt contra
precepta iuris supernaturalis. Primum patet ut
prius quia si talia peccata non possent vi-
tari sine gratia hoc esset propter defectum gratie vel
ratione peccati precedentis non propter primum quia
talis defectus fuisset in statu innocentie
si homo fuisset creatus sine gratia. Immo
omnia peccata talia potuit vitare et facere
nec ratione peccati precedentis quia voluntas
ex uno non necessitatur ad volendum aliud nisi
ponat actum suum circa utrumque aliqualiter
eligendo vel refugiendo. Sic intellectus non ne-
cessitatur ad assentiendum uni propter alterum nisi
ponat actum suum circa utrumque affirmando
vel negando. Sed voluntas habens quemlibet

impedito solum sub reatu nullum actum circa
illud peccatum quia si aliquem actum vole-
di haberet circa illud complacendo vel in ipsum
commisso iam esset impedita sub actu et non solum
sub reatu. Ergo ex solo reatu unius peccati
nullus necessitatur ad aliud committendum
ut patet. Item bonitas moralis non stat
cum peccato quod est contra dictamen iuris naturalis
sed homo sine gratia potest in omne opus
bonum bonitate morali que est ex obiecto
sive ex circumstantiis ut dictum fuit ex pre-
cedenti questione ergo quilibet potest sine gratia vi-
tare quodcumque peccatum quod est contra dictamen
solius iuris naturalis. Secundum patet scilicet quod
sine gratia non potest homo vitare peccata
omnia que sunt contra precepta iuris su-
pernaturalis ut sunt precepta de suscipiendis
sacramentis ecclesie prout est theologie. Et quia ad
talia suscipienda tenetur homo in statu
vie nisi casus necessitatis excludat ex-
cluso ergo casu necessitatis et contemptu copia
consentiens aut suscipiet aut non. Si non
committit peccatum nomine contemptus sacramenti.
Si suscipit idem committitur peccatum. Si susci-
piens non sit in gratia quia ad susceptionem
eorum requiritur gratia. Ergo talia peccata non
possunt vitari ab eo qui manet in peccato
sub reatu. Et si dicatur quod immo quia suscipiens
talia sacramenta forte non recolit de peccato
et ita non debet imputari ad culpam quod in
tali peccato suscipit eucharistiam. Non valet
quod iste non recolat de peccato commisso aut
hoc est quia conscientiam suam diligenter non dis-
cussit aut dato quod discussisset in notitiam
eius non devenit. Si primo modo sit non
excusatur a peccato quia voluntaria obmis-
sio circumstantie que requiritur ad actum non
excusat sed discussio conscientie in suscipien-
te sacramentum eucharistie est circumstantia que
ad hoc sacramentum requiritur iuxta illud quod dicit
apostolus ad Cor. xi. Probet autem seipsum homo etc.
Ergo eius obmissio non excusat quin
peccet sumens recipiens in mortali. Sed si secundo modo
non si conscientiam suam sufficienter discussisset
et nichilominus in notitiam peccati non devenit
remittitur ei ex generali contritione sed quia
non est sufficiens discussio conscientie et sic
iam non est in peccato propter quod iam non habet locum
questio in hoc casu. Patet ergo quod existens
in peccato mortali quo ad solum reatum
potest vitare quodcumque casu contingente
omne peccatum quod est contra preceptum iuris
naturalis sed non omne peccatum quod est contra

preceptum iuris diuini ·· Ad primum dicendum quod a potentia
inquantum defectuosa non egreditur nisi actus
defectuosus et in voluntate adherente ma-
lo fini et contempto aliquid aliud eligente
non potest egredi actus malus et sic dam-
natum est quod voluntas perseuerans in peccato sed actum
non potest diu vitare quin cadat in alia pecca-
ta nichil prohibet voluntatem que est in peccato
solum per reatum eligere opus bonum et vita-
re quodcumque malum contemptum quia licet non
procedat a culpa inquantum defectuosa sed [illegible]
[illegible] reatus peccati non
tollit ·· Ad 2m dicendum quod [illegible] co-
presente ingratum mori sicut contingit in pec-
cato unde infantes moriendo cum peccato originali
consequenter est quod omnes contemnunt et non cum pec-
cato actuali quod committunt

Quarto queritur utrum sine gratia possit quis
implere diuina precepta? Et videtur quod non quia nul-
lus dampnatur nisi peccato commissionis
vel obmissionis / sed qui precepta legis im-
plet nichil obmittit qui autem omne peccatum
vitat nichil committit / Si ergo sine gratia
possit homo precepta legis implere cum
sine gratia possit peccatum vitare ut statim
ostensum est tunc sine gratia posset homo
vitare dampnationem sed qui non dampnatur
est in gloria ergo homo non habens gratiam posset
esse in gloria ¶ Item augustinus libro de heresibus
dicitur quod pertinet ad heresim pellagianorum
ut credant sine gratia hominem facere omnia
diuina mandata ·· In contrarium arguitur quia id quod
homo naturaliter facit potest per se ipsum facere sine
gratia sed gentes que legem non habent natura-
liter que legis sunt faciunt ut dicitur ad Roma-
nos ergo precepta legis sine gratia impleri
possunt ¶ Responsio in omni precepto sunt duo
consideranda in precepto et finis in precepto
cadit sub obligatione est enim illud quod pre-
cipitur finis autem precepti cadit sub intentione
non autem sub obligatione non enim precipi-
tur sed intendit precipiens ut mediante precepto
ad illud perueniatur v.g. legis lator pre-
cipit non percute ciuem intendit per hoc nu-
trire fouere amicitiam si quis autem conciuem
non percutit nec tamen conciuem diligit implet
preceptum legis quo ad precepti obliga-
cionem unde penam legis omnino vitat ut legis
transgressor nichilominus ad finem intentum a le-
gis latore non attingit ·· Sed in preceptis
diuinis aliud est quod precipitur tamquam materia
precepti cadens sub obligatione aliud vero quod
finaliter intendit quod enim precipitur est actus
virtutis quo ad substantiam actus solum ut ho-
norare parentes credere unum deum et similia quod
autem intenditur in precipiendo est ut homines per
talia opera sic disponantur quod opera eorum accep-
tentur ut remunerabilia vita eterna quod sit
preceptum et sic loquitur saluator Matthei xix Si
vis ad vitam ingredi serua mandata ··
Et ita sic patet quia sicut precepta
affirmatiua precipiunt actus virtuosos sic
precepta negatiua prohibent actus viciosos
et sic seruantur precepta affirmatiua faciendo
quod preceptum est sic seruantur precepta nega-
tiua obmittendo seu abstinendo ab eo
quod prohibitum est sed sub preceptione precepti ne-
gatiui cadit actus quo ad substantiam actus
ne fiat et non quo ad modum scilicet ut absti-
nens ab actu prohibito sit in gratia qui enim
non occidit vel non mechatur dato quod non
sit in gratia non propter hoc transgressor est illorum
preceptorum non mechaberis non occides nec
committit nouum peccatum quia in eis facit
contra preceptum negatiuum per obmissionem sed
solum per commissionem sed non habere gratiam est sola
obmissio non mechari vel non occidere est
similiter sola omissio ergo qui non est in gratia nec
occidit nec mechatur et sic de aliis preceptis
negatiuis non est transgressor eorum sed potius
obseruator et eodem modo in preceptis affirma-
tiuis nullus est transgressor si faciat quod
precipitur puta quod honoret parentes licet non sit
in gratia quamuis non perueniat ad finem in-
tentum a precipiente scilicet ideo ut facta sua sint
remunerabilia vita eterna quod enim intenditur
sed non precipitur ·· Ex hoc patet ad rationem
istam sic arguentem quia sunt quedam
que non enim est peccatum mortale nisi sit contra
aliquod preceptum et ideo sicut homo sine gratia
potest vitare peccata mortalia sic potest implere
precepta dicendum ergo quod sine gratia que
sit donum habituale gratum faciens et sine
gratia que est specialis acceptio diuina potest
homo implere diuina precepta iuris naturalis
non autem illa que sunt iuris supernaturalis
de faciendis [illegible] patet quia quelibet potentia
potest in actum sibi proportionatum quantum ad
substantiam actus sine additione tamen alterius
potentie est enim quia possumus ut dicitur 2o ethicorum
Sed sub precepto iuris naturalis cadunt
actus solum quantum ad substantiam actuum actuum
dico quorum potentie sunt in nobis ergo sine gratia
et quocumque alio habitu possumus complere
ea que sub precepto tali cadunt ·· Sed in

no

patet quia v̓ stre gratiam cadit sub pre
cepto ut in precepti ibi preceptum no pt sine
gra impleri s sic e in suscepcione sacram
go r̄s. Ad primum enim dicendum q absque
pctō obmissionis et comissionis decipiatur
tur homo pro solo pctō originali si p gram
liberaretur quia adepta no amittit nisi
pctm obmissionis vel comissionis et ita
nunquam pt homo dampnari nisi per culpa
nc ee insigna ii pnia qualitercumque dicta
Ad 2m enim dd q augi loquitur de ipletione
mandatorum cum pvencione ad finem a legis
latore intentum illo n mo sine gratia
impleri no possunt

Quarto quiritur utrum sine aliquo dono
superiali ac spāli motione diuina sic
homo possit se ad gratiam parare et vr qd
no quia decior e mors spūalis quam
corpalis s homo mortuus corpalit n
pt se pare adiuta corpale recuperanda
go nc mortuus spūalit per culpa pt se p
pare ad spūalem vitam que e per gram.
Item Jo vi. Nemo pt venire ad me n
ps qui misit me traxerit eum. Si a homo
seipsum pare possit no opteret q ab aliquo
traheretur qr restat ut pu. xii dicit hois
e enim pare s illud ee hominis q pse
ipsum pt go vr q homo pseipsum possit
se ad gratiam pare. In oppositum q homo pos
sit se pare ad gram sine novo dono spi
rituali sibi diuinitus infuso omnes concedunt
et merito quia si homo indiget tali dono
ad pparandum se ad gratiam pari rone
indiget quodam alio mo ad ppandum se
ad iam dcm donum nullum enim donum spūa
le datur nisi pparatis inhitib, usum libi
arii aliogn daretur omnib, q no e enim
hoc a posito procederetur i infinitum cum no
sit maior ro sistendi in uno quam in alio
go ppacio ad gram no requirit aliquod
spūale donum et hec omnes concedunt utrum
a pparatio ad gratiam requirat spāle adiu
torium dei animam moventis et inspirantis bonum
propositum dicunt quidam q sic quia ordo
finium e s ordinem agentium q enim supremum
agens movet ad ultimum finem infime
aut agens ad finem sub fine sicut enim
milites conantur ad quirendum victoriam ex
motione ducis exercitus ad sequendum a
spāle vexillum commotione comitis s suffi
cum q possunt ee in armis pparati pmt
vite e q unia deo pgm go ad hc ne
cessaria e spāle motio dei tanquam
supremi agentis s istud no vr quia li
supremo agenti conveniat ad ultimum finem

producere mouth tn p̄s istum agens ad ul
timum fine disponere sicut videmus in
generatione hominis in qua licet deus intro
ducat formam ultimam nam tn corporea
virtute disponit nam similiter licet ad iustifica
tionem gre requirat spāle motio dei
gram infundentis si tn gra sit spūale do
num tn adeo pt se homo disponere pre
ut vr per in ar absque tali spāli motione
Jo vr aliud ee dicendum q si spāle ad
iutorium vocetur in recta motio volunt
adeo sine tali pt homo se pparare ad gra
quia illud bonum q sit ad gram in suo
ordine vr ee pparatorium ad ipam sed
bonum morale e hmoi tn go nulle bonum
possit homo sine in recta motione volu
tatis adeo patet quod absque tali adiuto
rio pt se homo ad gratiam pparare. Si aut
spāle adiutorium vocetur spāle pro
uidencia qua deus sic dedit qui hedi
tate capiunt salutem sic predestinati cadu
tes quicumque grauia peccata no pmt se ad
gratiam pparare sine spāli dei adiutorio
quia sicut sub ordine generalis providencie
qua deus sic dereliquit cadit q q̄cumque
in fine promovet sic sub ordine spālis
prouidencie qua sic de electis cadit q q̄d
eos promovet ad salutem sine sit exterior
admonitio hominis sive egritudo corporis
vel quodcumque aliud voluntate excitat ad
bonum et si hoc vocetur gra sine tali gra
no pt homo se ad gratiam pparare. Ad pri
mum dd q mors spūalis peior e quam
corpalis quo ad actum que privat s mi
nor e quo ad aptitudinem quam in se
relinquit rone cuius pt homo se dis
ponere ad recuperandum vitam gre no aut
nature. Ad sm dd q nullus venit
usque ad eum nisi p gram quam solus deus
infundit si sit spūale donum tn pt ho
ad eum tendere pparando seipsum absque
alio spāli adiutorio quam q dcm e. Dis. 25.

Post hoc considerandum e cuius det in. de
gra ab te h determinat decem i qpo
ne ad statum primi hominis et primo det
statum primi hominis quo ad statum et vir
tem ho determinat penam peccati ipius 3o
movet q dam incidentem dubitatem sicut i
similibus quocumque peccati pena 3a pt a spe
vetiti de ligno q. e sma et divisio lit in
generali. Insuper no sic predicit in. et
promittit primo querendo utrum homo ista
tu primo indiget gra et videtur q indig
homo gra no ppria liberaretur a malo

qua pctm no hebat sz hebat vn spāc
potac sz gram p qua efficiat monet
in bonu no hebat n cz vir poss psic
quit z virtu hebat virtutes z sz quida
dicunt q no dicit tn mgr q hunt q ci
dit paucitas post dicit q in pena pcti
ipius exclusus e homo a loco delicia
rum z aligno vite pq posset metuii
vine no pq pctm simudo sz tn ante z
solunt quidā aucte quc vz sacre scripture
sz q si z post pctm sumpsiss vinet in
eternu subdit z q ad impediendu reditu
homis in paradysum apposita e angelica
z ignea custodia s cherubi z flameos
gladius atqz versatil p quē signatur q ho
ad vitā no debat redire nisi p cherubi
i plenitudinē sciē s caritate z p gla
diū v̄satile i ptollcānua spaliū pa
tur :· Vltimo querit utru an pctm de
ligno vite comedit z si comedit quare
no statim sunt inmortales z inde in r q co
medit s imortalitas no confebat nisi p
sequte ligni esum z nisi t z c / Vtru

Quarta dis. ista p° q istatu ino° ho
indiguit gra / z vz q no / q pena
no precedit culpa sz carentia visionis
pri e dine queda pena / go homo no
intrauiss homo instatu inoc° dato q
gram no habuiss :· Incontrariu e q dr Ro vi
gra dei vita etna go in quolz statu ad
consequendaz vitā etnā nccīa e gra / ho
quamis homo instatu ino° conditus
fuit in gra tn no nccīo indiguit ea ad
conservandum statu illu indiguit tn ea
ad vitā vite etne / Primu patz q statu
in nocentie no amitti n p culpa s illa
potuit homo vitare sine gra vt dcm
e sup xxviii d. c. z c / Scdm sic pz q e
meritu vel e de condigno vel de congruo sz
ad meritu de condigno req° gra spualis
ad meritu aut de congruo req° gra quc e
acceptatio dina ut ostensum fuit sup
d. xxvi go z c :· Ite ad illud aute q dr
no pt pueniē corona sua oz q pueniat
ex altius gra vel dono gratuito q ide
e s ad visione dine essentie in qua
consistit vita etna homo no potest
peruenire ex principiis naturalibus go oz q ad hc
perueniat ex altius dono vel gratia
:· Ad ctm in contrariu dicendum q carentia visio
nis dine pt intelligi dupliciter vno modo
negatiue z sic no e ppe pena s defec
tus tātū natam carentiam consequens nulla
cui carta na esse sufficiens est ad

visionem dina quale exoptamus z sic care
tia visionis dine fuiss in homine ante
pctm si gram no habuiss alio mo pt sumi
priuatiue vt intelligit q̄da ab eo tali
ad carentiā visionis dine z sic est pe
n° fuiss in homine ante pctm postea

Postea querit vtru homo istatu ino°
habuiss omes virtutes / z vz q sic / quia
virtus e dispo pfti ad optimu vt dr a phs 7 ph°
sz in statu inocentie homo fuiss in mo
pfectus go habuiss omes virtutes :· Ite in
ex culpa sua dz recipere quomodu sz go
homo in statu inocentie caruiss virtuti
bus tn post pctm psistat pea tur ho
ex pcto quomodo recepiss q e inconueniens
Incontrariu e q queda virtutes sunt pm pa
ssiones respicientes mala vt forti
tudo que e circa timores s hmo modi
passiones no fuissent instatu inocentie
go n° tales virtutes :· Respo virtutu qda
sunt theologice queda intellectuales queda
vo morales de theolo° dicendum q fuisset
in statu innocentie tamq pbo e quia
p° actus in opere po° no pt pse vl no
pp te facilit oz inpo° pone spirituale
eleuante vel tollente difficultate s
intes humanus z voluntas no possit
pse in q aliquoz articulo q z in ppe futo p
bonoz vel no pp te z facilit vt pa
tuit in precedenti distinctione c. 1° go i spu
talium actuum oz pone in nobis aliqua
spiritum eleuante pos vel tollete dif
ficultate :· Si vo loquimur de virtutib
intellectualibus sic dicendum e q fuisset istatu
inocentie quia 1° q ex principiis naturalibus
pt acquiri z q melius e simpl° ee q
no ee illud fuiss instatu inocentie i quo
nullū bonu decuit quia bona volun
tas posset adipisci vt dicit aug xiiii°
de ciuitate dei sz virtutes intellectuales
sunt hmoi go z c :· De virtutib mora
libus dicendum q queda sunt circa operaces ut
iusticia z liberalitas z hmoi queda circa
passiones moderandas destinate dicendum
e q fuissent instatu inocentie p eade
ronem que dca e de virtutib intellectuab
quia simplr melius e tales hre quā
eis carere n° extendunt facultate natu
rae qn ex principiis naturalibus possunt acquiri
virtutes aut morales que sunt circa pa
siones ponentes in eis mediu z moderate
eas inter excessum z deffetum n fuisset

instatu innocencie n̄c fuissent nāle
nisi instātū ꝑuenissent ad dōm orig
iusticie vel formatʳ vel vtutaʳ ꝯ rō
ē quia r̄ᵒ illius actus nō opꝫ ponere
aliquē hītum r̄ᵒ tum ꝓ nulla liꝫ rēc
tundatoꝫ ꝛ nullā patitur difficultateꝫ
Sꝫ instatu īnocencie appetitus sēsitiuꝫ
nullā hūisset rebellaroꝫ ꝛ nullā difficul
tate inappetendo sⁱ ꝓtūm rōm quo ple
ne ꝛ prompte obedinisset rōni ꝗr ei hīm
tonditō illius status ḡcā nullo statu
nō fuissent naīe vtutes que ordināt
admoderancia pass̄ nisi forte dicerꝫ q̄d
hmōi vtutes infusete ꝑueniebāt ad dōm
orig̃ iusticie vel formatʳ ut aliq̄ putāt
vel vtutaʳ ꝛ ita nō fuissent acquisite
ꝫ innate vel infuse n̄c essꝫ vtutes mo
les ꝫ quasi nāles n̄ ꝑ sīnli. n̄c actum
ad quos inclinaret :· Et si dicerēt aliq̄s
ꝙ simili īꝑmo statu nō paciebaʳ quē
difficultate in op̄ibus que sꝫ ad aliquū
ut sunt actus iusticie dd̄ꝫ. ꝙ vim ē in
cāt tū po̲lis indeclinaᵒ. quia licꝫ hēret
homo rcitudine voluntatꝭ addeū et
adꝓximum potuit tū ab ea desicē nō ꝫ
rcitudine appetitus sēsitiui ꝯ ꝓcedū
te deficiēs rcitudinis vo̲lis h̄ū possim
formare talem rōm v̄ ē solū vnus
motus conāʳ declinātꝰ n̄c ē po̲lis aliq
l' nō ē nāīs aliquis hītus :· Sed r̄ᵒ
passionū appetitus sensitiui sunt vnq̃
solus motus instatu īnocencie conāʳ
declinaūtꝰ natura dico ut instituta fuit
n̄c sunt aliūs po̲lis durante ꝑmo sta
tu nō enī ponit fr̄ appetitus sēsitiuus
insurrexisse obiꝫ [illegible] nisi ꝑ dicāme rōnis gᵒ r̄ᵒ
pass̄ nō sunt tunc nātūs ad hītus
maioꝛ patꝫ ꝯ hīs que dcā sunt de stā
tu dᵒ· xxvi· q̄ maioꝛ ꝑʳ declarata sunt ꝑ
dᵒ xxi· q̄ in q̄rēʳ vtrū instatu īnoᵉ
potuit homo ꝑmo peccare venialit
sequit̄ gᵒ ꝙ nulla vtus moralis circa
passiones conis fuissꝫ instatu īnocē
pccē· lꝫ aᵒ ē spālis rō de hīs q̄ꝑ ob ea
quo nō fuissent ut de fortitudīe tem
ꝑātia ut nr̄ᵒ. Ad in arm dd̄ꝫ ꝙ insta
tu innocencie homo fuissꝫ meᵒ ꝑfcus
ꝛ ꝫ appetitū sēsitiuū magis quā nūc
ꝫ illa ꝑfcō fuissꝫ innata seu infusa
ꝛ nō acquisita vnū nō fuissꝫ hītus ut
nūc loquimꝛ de hītu :· Ad ꝫ dd̄ꝫ ꝙ hō
ꝯ pccō nullū inhc̄ reputat tū modum
quia ꝑfcōm quā nō hꝫ nūc hītu ꝑpē
ꝛ eū difficilis tultate acquirendo tūc

fuissꝫ apūcō ꝑlenius ꝛ altori modo
quo ad illa que respiciunt passiones
appetitus sensitiui ꝛc̄.

Deinde quiritʳ vtrū instatu inocencie
opa fuissent magis meritoria ꝙ modo
et vr̄ ꝙ nō / quia difficultas opis facit
ad augmentū meriti hūi ꝛ vtus ē cꝯ bonū
ꝛ difficile Sꝫ modo difficilius ē vnū opari
quā ꝑus gᵒ ꝛc̄. Item bonū addit bono
totū facit melius Sꝫ nūc nūoʳ essencia
le ꝯ caritate tātitꝫ tū addit meritum
actuale ex difficultate opis ꝛ istud nō
fuissꝫ instatu īnocencie gᵒ ꝛc̄ Incontrarium
ē quia q̄nto aliquid ē purius tanto ē
melius nullo ḡrē Sꝫ instatu īnocencie
merita fuissent puriora quia nō fuissent
ꝑmixta cū demeritis sicᵗ mō ꝛc̄ Istusio
apō auctoꝝ de qua nūc agitʳ ꝑt sꝫ vel
ꝫ totū statum vel ꝫ singulares ꝑtes
vtrusꝙ status si ꝫm totū statū sit dico
ꝙ merita status īnocencie ꝛ status mo
dni sunt equalia quia q̄ntitas meriti
īnocencie ex q̄ntitate ꝑmii ꝫ ꝑmium sal
tem essenciale ē idem ꝛ equale ꝙ ꝯfertʳ
ꝑmitus modni status ꝛ ꝙ collatū fuissꝫ
ꝑmitꝫ status īnocencie si duraissꝫ gᵒ ꝛc̄
maioꝛ ꝓbatur ꝙ ꝑmiū ꝙ redditʳ ꝑmitꝫ
modni status ē ꝙ erimus equales an
gelis dei in glīa tunc aūo fuissꝫ pre
miū maius quia nā hūana nō ē dig
nioꝛ angelica n̄c inquā gꝛ nō essꝫ inobi
lioꝛ mertᵗᵃ quia deptᵗᵃ gᵒ ꝛc̄ :· Si aūt
instatu modno ipē xp̄us includerē tūc
merita status modni excedeīt merita
status īnocencie melius enī instatu
īnocencie ꝑuenissꝫ adequalitatē grē
ꝛ glīe ꝫ :· Quātū aūt admitāʳ actuāle ꝙ
ē ex difficultate opis sit minᵒ vel
exigencie nō ē dubiū ꝙ merita modna
excedunt merita que tūc fuissꝫ Sꝫ aūt
fiat apō auctoꝝ ꝑp singularium ꝑsonaꝝ
ꝑsonaꝝ ꝛ modni Sic dd̄ꝫ ꝙ tū possit
homines mereri nūc q̄ntū tūc Sꝫ n̄ ita
facilitē ꝙ patꝫ quia v̄ multū ē retractum
a bono ꝫ voluntas ꝑmpanis ꝛ facilior
fuit in bonū Sꝫ instatu innocenᵉ nullū
fuit retractiuū a bono sicᵗ mō ē in nobis
ex repugnancia carnis ad spm gᵒ ꝛc̄
Impossibile quia eadē puriᵗᵃ bone opa
conis ꝫ· rō ꝛ voluntas sunt in nobis
que fuit nullo statu n̄c dē est grā
seu acceptacō diuina bonis opibus

nris sit nr bonis operibus c'p desinis
manifestum e q eque bene pt homo
nunc operari sicut tunc lz no eque faci
que difficultas aut no auget meritu
quia no e eorum operis sz ex qua done ope
ris vel si auget illud ptinet ad meritum ac
ci dentale no eentiale pt3 pat3 ad pri
mum · Sm 2 pbat solum q merita sta
tus modi excedunt merita status ino
centie quo ad merita actualia ex ante
magna dr q merita nra sunt pmixta de
meritis sm e liz eni in nobis sunt merita
sunt 2 demerita no sunt tn pemixta ut
ex demerit merita minuat' confusive vel
intensive liz sint' coe impediat ipsis
ad solum ratus demitor Dis 31 xxx

In superioribus insinuatu e unde dec
im' corruptoni humane nc peccatum
in primis homines / h' dei quali peccatum ista
corruptione in posteros teneat / r di · i p'
e / primo inquirit peccati ordine r quiditate
/ 2o eius traductor / 3o ipius remissione
quarto eius aguatoni · s an peccatum pro
pinnar putum agna sa ipius 31e
d' ... si e investigare 3a ipu 32e
d' e m supradtm e q4 in pri 33 d'
... ad aliud e pma e pncipalis
... in p d primo determinat sm iteru
sio concludit obiciones quias sa i · Vn
aug Juliano pma itres primo requirit
an sit orbile peccatum 2o q sit qm adq
moris ut s culpa vel pena 3o q est
quitum adgemus nature sa i q dilie
investigandum 3a i mic sr est vide
sa ps pncipalis in qua concludit quas
dam obiciones dr iz fz obitoes quas
concludit sa i Item inquit julianus
za i ades q q divinius h e sina 2 dimissio
le ... :· ... q sic pcedit et
ponit primo q ex peccato primi hois pec
r peccatum in posteros transit 2h' e orile peccatum
quidam aut intelligunt peccatum ab adam
transisse in posteros no q edicta ab eo per
originem s p imitatione ita q dicit mr
in hoc errare pelagium Si eni p sola
imitatione dicitur peccatum eius in nos tra
sisse multo magis debet in nos peccatum
transisse a demone que primo peccavit tem
postea imitar' postea quit quid sit
originale peccatum r dicit q s q sedm ori
peccatum nich aliud e quam reatus quida
quo homines sunt obligati ad penam
ppter peccatum primi parentis s in virtute originale
po. di e ee orile culpa apud . pordine
traducta postea dicit q ista culpa n
e actus hois sz e quedam concupia
viciosa mala desideria in nos excitans

que alit languor dr nc r alunde lex
membror vel tyrannus vel lex carnis
nominatur ... dicitur omnes hoiss
peccatum i mala habilit postea dicit q Ju
lianus hereticus quit pquam via tale
peccatum subintt parve no peccante nec
genito nc r conditore r inde aug q
... primi parentis ultimo quit
quo potuit omne ea mala si carne
in qua tot athoni no sunt q hoies
ab eo pressimi r videt aug q inlite
vel carnat'' ico sunt ab eo decisi
e ... sine actus m c additone p
solam multi nc in scripo quat e corp
fili 2 sic p similem decisione seminis qu
ribus multi' e genus humanum vel homi
et mea omo ex tius advenientes transit
in veritate humane nc q pbat p auctorita
evangeli 2 eciam p'onem quam i ... he
bunt homines pfectam quantitatem sin alic
me additone ... negat tn
multi' q alimentum transeat in veram carne
2 ossa s no in veritate humane nc 2h' e tl

Circa distinctionem istam primo quid de
defectus quos assumimus in nobis s
mors r fames sitis et similia
insunt in nobis a natura vel sic pe ac
culpe / r vr q insunt a na quia que si
unius rome tunt ... unius rois
sz mors r ceti defectus sunt unius rois
in nobis r brutis ergo ut in brutis sit a na
r no ex culpa vr q semp sunt in nobis :·
Item in demonib; naturalia remanent inte
gra post peccatum ergo r in homine Eni i ho
post peccatum no sit mortalis patz q imor
talitas eius no fuit nature s gratie
Sz in iumentis qui no e imortalis p'na
ergo r c Jn contrarium e quia omnis afflicta pter
culpa e pena no na Sz mors e huius
mi gen ii° Quacumque die ... quo die
morte morieris ergo r c :· Jn isto dicendum est q
mors r alii defectus sunt in nobis a na
tanquam a causa pse / a culpa vo sit a ca
remoti pphibente primum pbatur quia tali
rone omnis compositum ex quis ... unum
natum e agere ... e deua · sua corru
ptibile sz corpus humanum r oe mixt
e huius ... ex contrariis que rone
sue contrarietatis agunt invicem ergo r c :· Sz
pbatur sic ... originalis iustitie
phibebat omne lesum inducens corrup
tione in corpore sz illud donum e ablatu
p peccatum ergo peccatum e causa corruptionis sic
removens prohibens :· hoc aut ...
... primum a insufficiente pbatur

s. quod omne mixtum sit corruptibile probatur
quod elementa ex quibus componuntur ratione sue con-
trarietatis agunt invicem quod patet quia actio
elementorum in mixto non potest intelligi nisi dupliciter uno
modo quia unum elementum secundum illud quod est agat in
aliud quod esse non potest quia elementa non manent
actu in mixto esse autem quod agit agit secundum quod est in
actu alio modo sic quod una qualitas elemen-
tis agat in aliam quod potest esse adhuc esse dupliciter
uno modo quia una qualitas agit in
aliam sibi contrariam puta calidum in frigidum
et humidum in siccum et e converso. Alio modo quod una
qualitas agat in aliam non sibi contrariam puta ca-
lidum in humidum. Primum non potest esse quia idem
secundum idem non agit in se ipsum sed calidum et fri-
gidum sunt una et eadem qualitas in mix-
to sicut humidum et siccum ergo etc. Maior patet
sed minor probatur quia si calidum et frigidum
essent due qualitates in mixto aut distin-
guerentur secundum subiectum aut solum secundum essentiam non secundum
subiectum quia non quelibet pars mixti esset mixta
nec secundum essentiam solum quia tunc contraria essent
in eodem subiecto quod est impossibile sic ergo in mixto ex
calido et frigido una qualitas media et ex
humido et sicco propter hoc quod reducuntur ad medium
tunc sed idem non agat in se ipsum nec calidum
agit in frigidum nec humidum in siccum. Item
non potest dici quod una qualitas agat in aliam
sibi contrariam puta calidum in humidum quia si
calidum ageret in humidum ageret in ipsum vel
tamquam in contrarium vel tamquam in subiectum non tamen
quod in contrarium ut dictum est patet nec tamquam in subiec-
tum quia licet calidum et humidum sint in eodem
subiecto unum tamen non est subiectum alterius nec e converso
tunc quia illud quod est ratio agendi actione univo-
ca non potest esse forma subiecti in quod agit quia in-
de esset simul ac in causa formali et in ipso
formali quia subiectum huius tale forma pu-
ta calore est calidum formaliter et quod consimilitudine
ad similem sed oportet esse in ipso ad calorem
formaliter et sic esset simul actu et formaliter
calidum et in ipso calidum formaliter quod omnes
negent cum contradictionem implicet sed calor est
principium et ratio agendi actione univoca quia
sunt calorem proprium causat similem ergo non
potest agere in subiectum quod perficit. Item agens non
corrumpit subiectum in quod agit nisi patiens cor-
rumpatur aliquid quod requirebatur ad subsi-
stentiam. Si ergo calidum ageret in humidum
sibi subiectum non corrumperet ipsum dicte nisi cor-
rumpendo aliquid sine quo non posset humidum
esse illud autem non datur ergo etc. Nullo ergo
modo corrumpit mixtum propter hoc quod elementa ex quibus
componitur agunt et patiuntur ad invicem ratione
contrarietatis sicut dicebatur in mixto enim non
est principium activum sue corruptionis sed solum
passivum loquendo generaliter principium vero ac-
tivum est extrinsecum scilicet continentes contrarie qualitates quod

contrarium a sua naturali dispositione ad innaturalem
et postea tandem corrumpit unde prius diffi-
niens putrefactionem que est via ad corrup-
tionem naturalem in meteororum dicit sic putre-
factio est corruptio quedam in uno quoque
humido proprie secundum naturam caliditatis ab aliena
caliditate que est eius que ambientis. Ex
quo possumus assignare veram rationem cor-
ruptionis omnium corporum sic omne quod
passive actionem est alterabile a sua naturali
dispositione contraria et per consequens corruptibile. Sed corrup-
corpus humanum et omne mixtum vel non
et omne aliud quod ex elementis efficitur est huiusmodi
ergo etc. Ex quo sequitur quod causa corruptionis
sit qualitas extranea contraria vel alterius
corporis si esset aliquod corpus homogeneum sic
et non esset aliqua qualitas alterius corporis
alteo dissona ei per consequens tale nunquam corrumperetur
forte ad esse deterioris et heterogeneum cuius partes
non sunt eiusdem complexionis sicut est
corpus hominis cuius partes sunt diverse
secundum situm quia complexio unius partis non com-
petit alteri ratio una potest aliam consimiliter
a sua naturali dispositione et contrario et per consequens cor-
rumpere. Ad primum autem dicendum quod mors et
ceteri defectus in homine et in brutis cum sit
unius rationis tamen ab eisdem principiis procedunt
sed anima et sic mors in homine est natu-
ralis non potest propter hoc quod specialiter in homine causatur
a culpa primorum parentum non procedit sed sit a re-
mote principiis ut dictum est et quantum ad hoc
sit ratio pene secundum eventum et solum attendens
ad primum dicit quod mors non est homini per
se naturalis. Ad secundum dicendum quod immortalitas et
ceteri status non sunt naturales simpliciter sed
gratie collate in eius institutione saltem
quo ad hoc quod divina prudentia conserva-
bat ab exterioribus lesione et positus fuit
in loco temperatissimo et nutriebat cibus con-
fortativus et purissimus ut dictum fuit et
de ligno vite cuius continue impediret
tate moriendi ratione cuius mors et ceteri
defectus sunt homini penales et hoc ex
pena sunt comitati ut tangit magister
de adoptivum etc.

Secundo queritur utrum alii defectus in nos
per originem transeuntes possint dici pe-
nam culpe. Et videtur quod sic quia nullus est
filius ire nisi per culpam sed ex nativitate
sumus filii ire secundum illud ad Ephesios ii eramus
natura filii ire ergo etc. Item sicut se habent
iniustus ad iniustos sic peccator ad peccatorem
sed angeli si in iniusticia persisterent contra
originale in quo nature erat in filios
transfundi ergo quia peccatum culpa sua
generando in filios transfunditur. Iustitia est

continuatur alterati

quia inclue culpa insi cophus que st
ineuis ptate ut dr eth Et illud q poi
gine tenetur no e imptate mea g cef
fusio sta qom ipa videnda sunt duo p
e vtru i nobis sit porigine aliq petm
vel aliqua culpa z ho supposito q sit vtr
illud sit dam pre vel qualitcumq aliter
vtrumq em istoz ponit sta qonis :- Ex
ta adpmum tenedu e indubitant q in
nobis e porigine aliq petm seu aliq
culpa z dicere oppositu e error pellagii z
Juliani hereticoz qui negauit ipuulis
ee q cumq petm tollendu ma bapti
ipuulis vt recitat aug indiuisis locis
Et enit optrat pone in nobis aliquod
petm originale pz multe sacre sciptur
z scoru multe sciptura oppsa Et ips vd
sit Ecce in iniquitatib conceptus sum z in
petis concepit me mr mea Istud aut no
pt intelligi depeto putu in actus vniu
malis quo qcipiunt filii possit ee absq
onioq peto z dre oppom sit erroneum
mie go depeto filioz Et q q sunt filii
p tempe concepcionis tocu sunt ipuulis
por ne go aliquid qonis inpuulis pori
gine e petm q dicimus orile :- Jte Ro v
dicit aplus q incida omes peccauit sed
illud no pt intelligi formalr quia tunc
no erant omes mie go origunalr quia
oeo q nascit inete vel inetr ab adam
qui peccauit tu ineo essemus sit iorigi
prici o cfitum originale petm :- Auctte
ar sanctoz aug g quia plures sunt adh
quas qr im sete z sacris recitat multi
lo eas li no insero q sufficiat quo ad
pmu :- Circum adsin notandum e qd
nuc loquimur depeto qe hr rom culpe z
tale oz ee voluntarium dicitur bto aug
lio delibo arto q petm adeo e volunta
riu q si no fuit voluntarium no erit p
catum adscdm go an petm originale
sit pre petm an culpa inpuulis quia
depropietate solum agit inhoc arto optz
vide an sit pre voluntarium pt a aliquid
dici voluntarium aliter du vno mo avo
luntate sua pa z psli Alio mo avolunte
alterius vt postea declabit n e dubiu
q si no e adeo pre voluntarium sit pma qa
voluntae alterius z actus eius no pt pre
adeo dici voluntas mea vel velle me
si sit voluntas mea plis z velle meu
psonale :- Omes a sancti z doctores
catholici tenent z docent ta vbo qua
sciptura q petm originale ipuulo no
e voluntarium voluntate vl actu vo
luntatis plis istius puuli :- Et solu

voluntate pmi hominis vt aug vn
dens Juliano hetico dels cn lo dt q petm
illud avoluntate pmi homis seratu e
z inhoc qcordant omes sancti z doctores
quot qt audiui vel legi qstat aut q petm
actuale e voluntarium voluntate ppa
z psonali ipius peccantis actualr go petm
actuale multo e magis pre volunta
riu z penis magis pre culpa seu petm
qua orile inpuulo ut puto q aos sane
ment sentiat oppositu :- Voluntate aut
aliena pt aliquid ee voluntarium du
vno mo qu aliquis pro sensu tuffert in
alterum sua voluntate z multe vt quid q
alius egit nomine istius gestu sit nici
q qd alius agit reputat ee voluntarium
isti expedente mandato vel consensu qua
si etiam si res gesta ei displiceat qu muo
tesit z hoc mo petm puulor no pt esse
voluntarium qr puuli pro actu voluntat
sue pcousimit sed q adam erat futurus
li eni dre depuulis qui no derant esset
ab absurdissim :- Alio mo pt aliq d 2
ee voluntarium voluntate aliena qr vo
luntas vnius dr seu inp ee volutas
alterius quia vnius aliquo mo qtinet
inalio sit ponit exm satis qmemens
adoctoribus de milite cui si det castru p
se z filiis si fidelitate regi suauerit
voluntas infuado pris vel no suado
fidelitate e imptatiue voluntas filiorum
suo adqsetucion vel amissioz castri qr
sit e sibi datu no solum pse h posteris
sit suat vel amittit no solu pse h pro
posteris z hoc mo voluntas ade dr fuisse
voluntas oim posteroz qui descensuri
erant abeo pviam nalis qudins mete
vel inetr quia sibi pse z ptota posteritate
collatu fuit adeo munus insticie origial
que qsistebat inrectitudine voluntatis
addeum z inobia virius insicioz adrom
z inhoc q incorpe nichil poterat accide
repugnans anime z quia tunc no erauimus
insi qua inipo eramus sicut inorigli
pncipio io voluntas eius q peccando
amisit pdictum munus pse z pnobis fuit iter
pretatiue voluntas no solum sua h nra
z quia defcus huius originalis insticie
inobis vel aliq cta h dr ee petm orile
vt insequenti qone patebit io tale petm
dr fuisse voluntarium no volutate pli
huius vel illius puuli Et voluntate ade
que pdco mo inptatiue fuit voluntas
oim qui tunc erant inipo sicut iorigiali
pncipio :- Juxta q etia e aduertendum
q ipi ade fuit aliq pse z ducte voluntarium

parva complacentia uxori in comedendo de fructu
prohibito oblato aliquid quod fuit ei voluntarium
pse non directe et per se sed solum concomitative
vel ex quadam quasi privatione et oppositione
originalis iustitie. Hoc enim non fuit per se et directe
ab Adam volitum sed secutum est in ipso et in nobis
ad peccatum eius actuale et voluntarium et
forte si posset fuisset involuntarium. Credibile
enim est quod Ade displicuit quod fuerit privatus
tali dono privatum. Patet ergo quod peccatum originale
non est in parvulo voluntarium propria voluntate
parvuli quamvis peccatum actuale est voluntarium
propria et personali voluntate perpetrantis actualiter
et ideo non est illo modo proprie peccatum vel proprie culpa
et sic intelligitur ubicumque alias sive recitando
sive asserendo sive aliter secundum doctorem dixi
vel scripsi peccatum originale est proprie peccatum vel
proprie culpa. Patet etiam quod non est voluntarium
voluntate aliena eo modo quo aliquid gestum
pactum dicitur voluntarium esse illi qui propria
sponte tribuit sua voluntate seu auctori-
tatem [illegible] alteri quia talis per consensum
[illegible] in parvulis non [illegible] ergo
quod illud peccatum fuit voluntarium parvulo voluntate
vel Ade in quo erat sicut in originali principio
et adhuc desuper ille qui dicit originale pec-
catum in parvulo non fuit per se et directe volun-
tarium voluntate Ade sed solum concomitative
et per quandam quasi ut dictum fuit. Qui ergo reputat
quod tale voluntarium voluntate aliena non
directe sed concomitative dicitur proprie voluntarium
talis potest dicere quod peccatum originale in parvulo
sit ei proprie culpa. Qui autem non reputat hoc proprie
voluntarium sed solum interpretative talis non
sed dicere quod peccatum originale non sit culpa
proprie sicut est actuale sed solum interpretative
quod tamen fatendum est in parvulis esse peccatum originale
seu culpam sive modo loquendo sit proprie vel
aliter. Ad primum argumentum dicendum quod sic Deus dicitur iratus
non secundum affectum sed secundum effectum quando parat penam alicui
vel infligit sic nos nascimur filii ire propter
reatum pene quem incurrimus ex peccato primi
parentis. Ad secundum dicendum quod carentia quam ponunt con-
stituit culpam ~~secundum propriam rationem culpe eo modo~~
~~quo peccatum actuale~~ impositos [illegible] etiam
carentia iustitie originalis sed non constitu-
it culpam secundum propriam rationem culpe eo modo
quo peccatum actuale dicitur proprie culpa que est
de ratione voluntarii proprie ex propria et personali
voluntate illius cuius est peccatum. Ad tertium
alterius partis dicendum quod plures non nominant peccatum
actuale quod est in potestate et libertate patientis ut
fiat vel non fiat et tale secundum proprissime rationem
culpe quod originale licet non sit culpa parvulo
sicut ex actuali adultus sed solum imputatur
ei ad culpam desuper quod hoc [illegible] voluntate
fuit in potestate primi originalis principii modo

quo dictum est etc.

Tertio queritur utrum originale peccatum sit
carentia originalis iustitie vel aliquid
aliud. Et arguitur quod non sit carentia originalis
iustitie quia illud non est aliquod peccatum quod
inest nobis a Deo quia Deus non est auctor
peccati sed ultor. Sed carentia originalis iustitie
est in nobis a Deo ergo etc. Minor probatur quia
sicut Deus per suam influentiam est causa gratie
et per cessationem sue influentie est causa ca-
rentie gratie ita videtur esse circa iustitiam
originalem et eius carentiam cum iustitia
originalis fuit donum supernaturale sicut gratia. ¶ Se-
cundum argumentum quia omne peccatum eo quod est for-
maliter malum consistit in carentia alicuius
perfectionis debite inesse sed illa perfectio respectu
peccati originalis non potest esse actu nisi tacti
quia tunc originale esset actuale ergo est
naturalis non naturalis quia naturalia post peccatum
remanserunt integra in hominibus sicut in de-
monibus ergo fuit supernaturalis. Sed illa non videtur
nisi iustitia originalis ergo eius carentia
est peccatum originale. ¶ Responsio circa questionem istam
procedetur sic quia primo ponentur duo modi
dicendi seu due opiniones circa materiam istam
et secundo investigabitur in quo conveniunt vel diffe-
runt concludendo tamen hoc quod sit tenendum.
Primus modus est quem multi sententiarum recita-
tores [illegible] dicentes sic diligenter investigan-
dum est quid sit de hoc cum sancti et doctores
sub obscure locuti sunt atque scolastici
doctores varie senserunt. Quidam autem pu-
tant originale peccatum esse reatum pene pro
peccato primi hominis id est debitum vel obno-
xietatem qua obnoxii vel addicti fiunt
pene temporali et eterne propter hominis actum pec-
catum quia pro illo ut aiunt omnibus debetur
pena etiam nisi per gratiam deliberentur. Hec
sunt verba magistri sententiarum de quibus apparet
quod ipse non reputat hanc opinionem hereticam
pelagianam vel ei propinquam sicut qui-
dam inconsiderate dixerunt immo recitata
heresi pelagii qui dixit quod ex peccato pri-
mi parentis nichil contraxit in posteros propagine
sed solum imitatione et ea reprobata sub-
iungit hanc opinionem commemorans eam inter
opiniones sanctorum doctorum et scolasticorum
ut clare liquet ex verbis eius statim
positis. Hec autem opinio colorata [illegible] absurda
sic intelligit quod sit in parvulo per originem est ei
culpa nec enim fuit Ade culpa sed intellectus
desuper [illegible] in parvulo fuit vel
potuit dici fuisse culpa Ade nisi reatum
pene vel pena cum reatu ergo hoc est peccatum
originale in parvulo [illegible] premissarum probatur

et primo maior sit. Omnis defectus qui habet
rationem peccati vel culpe magis est peccatum illo quod est
magis voluntarium quia ratione peccati
vel culpe est voluntarium sine quo non est
culpa vel peccatum. Sed secundum omnes doctores
sanctos et alios omnis defectus contractus in
parvulo ab origine habet magis rationem volun-
tarii respectu ade vel ipsi ade quam parvulo immo
non habet rationem voluntarii in parvulo nisi ratione
ade. Ergo omnis defectus contractus per originem
in parvulis habet magis rationem culpe respectu ade
quam respectu parvuli vel ipsi ade quam parvulo
et hic fuit maior quamvis sit probatum extrema non
fuit vel potius dicitur culpa ade non actus
quo peccavit vel pena vel reatus huic ei
continua quia dum peccata actus quod secundum se non
manent nec transire potuit in posteros transit
quo ea quo reatum et pena est ex suo peccato
non solus ipse sed omnes postea incurrunt
penam et reatum pene ergo pena cum reatu
vel reatus pene contractus in posteris potest
dici aliquo modo culpa ade et magis aliud
contractus in parvulis ut ipsius videtur et hic fuit mi-
nor. Sequitur ergo conclusio quod illud idem videlicet reatus pe-
ne sit peccatum originale in parvulis. Secundo
probant idem sic apostolus romanis quinto
secundo quinto comparat demeritum ade merito christi dicens
quod sicut per inobedientiam ade peccatores
constituti sunt multi ita per unius obedientiam
christi iusti constituentur multi. Sed comparando
obedientie christi quo efficimur iusti non sit in nobis
nisi donum gratie nobis aliqualiter debite
propter eius meritum ergo similiter ex peccato ade non
sit in nobis nisi carentia alicuius doni
prius habiti ab ipso et debito haberi a nobis et sic
propter eius demeritum efficimur peccatores quantum
ad vel obnoxii summi huius carentie
propter quod talis reatus videtur sufficere esse illud
peccatum originale quod ex actuali peccato ade con-
venimus et consimiliter quia ut recordatur ca-
subditur non sicut donum sic quod delictum
ade et ideo plus potuit meritum christi in nobis
quam ad iusticiam quam peccatum ade quo
ad condempnationem. Item tertio declarat idem
sic in eodem capitulo ita per unum hominem dicit apostolus
sic per unum hominem peccatum intravit in mundum
et subdit quarto dicens in quo omnes pecca-
verunt et ut exponit magister sententiarum nec ita
sic intelligitur in quo homine sive in quo
peccato sanctum est mandatum cum omnes peccaverunt
ut moraliter punitus non solum imitatione exemplo
ut dicunt pelagiani. Contra non ille primus
homo erat ita culpabilis uno peccato quod in-
fuit in diem vite omnes dicuntur peccasse quia
sicut verba magistri sententiarum ab uno homine
sic in eodem uno peccato inimicos esse non

prout nisi absentiam reatus post baptismum absol-
vantur. Hec sunt verba sua ex quibus ap-
paret quod omnes peccaverunt in adam et peccato suo
quia eius reatum incurrunt ratione cuius
carent originali iusticia et carebunt
visione divina secundum communem legem nisi ad
ab hoc reatu per baptismum absolvantur ut magister
ibidem subiungit in quo videtur innuere quod aliter
non peccaverunt omnes in adam nec in peccato eius
nisi quia incurrunt propter illud peccatum reatum
pene specialis et eterne predicte. Contra pre-
dictam opinionem arguitur multipliciter et solvitur argumentum
sic. Et primo peccatum originale est reatus. Igitur non
est culpa vel pena quia reatus non tenet
predictorum est illud quod vel magis est ut videtur. Et
videtur dicens quod quidam eorum qui predictam
opinionem tenent admittunt quod peccatum originale
non sit proprie culpa nec pena nisi eo modo
quo reatus vocatur culpa et tunc est quod scrip-
tura et omnes modus loquendi satis habet
quod reatus culpa vocatur nos enim con-
suevimus dicere aliquem manere in peccato suo
quamdiu reus est pene eterne debite pro
peccato licet non maneat in actu peccati nec
in voluntate peccandi. Secundus modus est quod
peccatum originale est carentia iusticie originalis
debite haberi quod declaratur sic voluntarius
defectus seu carentia alicuius perfectionis
necessarie ad salutem est peccatum. Sed in parvulo
carentia iusticie originalis debite haberi
est talis defectus seu carentia alicuius
perfectionis ergo est peccatum. Maior de se patet
ex ratione culpe seu peccati que est esse volun-
tarium malum. Minor declaratur quod secundum ordi-
nem primitus a deo institutum salutem ius-
ticia originalis fuit homini necessaria ad sa-
lutem quidam et hic collata fuit ade pro se et
pro tota posteritate quam peccando volunta[rie]
amisit pro se et tota posteritate et ideo carentia
eius cum debita haberi causa est defectus ali-
cuius perfectionis necessarie ad salutem secundum ordinem
primitus institutum est et defectus volunta-
rius totus non ex voluntate adeo in quo
omnes peccaverunt sunt tota natura sit in principio
originaliter quod etc. Nunc restat videre in quo
isti duo modi conveniunt et differunt et videtur
quod non differunt inter quia peccatum originale
non potest consistere in sola carentia originalis
iusticie quia talis carentia fuisset
in homine constituto in puris naturalibus in quo
non fuisset aliquod peccatum vel aliqua culpa
quia talis perfectio non fuisset debita haberi
ab eo et ad nullum est privatio alicuius boni
debiti. Item nemo potest consistere in tali
carentia cum debito habendi nisi sit actu modo

voluntaria quia nullum peccatum est voluntarium. Unde si quod debitum haberi perditur per violenciam sumptum ita quod amissio illius non esset voluntaria nec antecedente nec alio quomodo nullum esset peccatum. Respondeo ergo quod si illa carencia sit peccatum quod sit voluntaria non in voluntate Ade que ut dictum fuit post imputatione dici voluntas nostra non sunt et aliter voluntaria voluntate Ade in quod voluntas Ade vel actus volendi ipsius inivit quod talis perdidit scilicet iusticia originalis et posteris auferetur et eorum expecto voluntas Ade dignum seu debitum fuit quod tam ipse quam posteri carerent iusticia originali et indigni sunt quod eam amplius haberent et ista dignitate seu debito carendi tali dono vel indignitate habendi tale donum consistit formaliter peccatum originale quia in illo carencia sive habitus est aliquod peccatum quod est expresse dicunt alii qui illorum qui ponunt hunc modum dicentes quod peccatum originale est carencia iusticie originalis debito habendi cum indignitate habendi eam vel cum dignitate seu debito carendi ea :· Ex quo patet sit dignum esse dignum pena est esse reum pene et dignitas pene est reatus pene proveniens ex aliqua culpa. Sed esse dignum carere iusticia originali debita est esse dignum pena quia carencia iusticie originalis debite est quedam pena dampni ergo esse dignum carere iusticia originali est esse reum talis pene que est carencia iusticie originalis debite et talis dignitas est reatus qui ergo ponit quod peccatum originale consistit in hoc quod est esse dignum carere iusticia originali debita sicut illi de 2o modo ponunt quod consistit in hoc quia est esse reum talis carencia quia talis dignitas est reatus et ergo et hoc est quod dicunt tenentes primum modum et sic in primum modum et secundum non videtur differre sed solummodo in vobis descripcionibus non videret esse contusa que constat de verbis :· Tercio restat ponere quod tenendum sit in hac materia. Est indubitanter tenendum quod impurulis est peccatum originale tum quia dicit sacra scriptura que est adeo imputanda. Sed quid sit non est quod sit altum tamen que invenimus per dimitti peccatum primorum parentum primum est carencia iusticie originalis quia decaimus habere et amisimus ex dono Dei primis parentibus per se et posteris si non peccassent et quia peccavimus indigni sumus eam habere et digni ea carere tamquam rei talis pene seu carencie racione precedentis culpe :· Ex quo est in nobis rebellio virium spiritualium [illegible] est 3o sequitur passibilitas et mortalitas :· Quod ergo istorum sit seu vocetur originale peccatum non invenio

quod aliquis dixerat ipsum esse mortalitatem seu passibilitatem quia ista magis se tenent ex parte corporis peccatum et magis ex parte anime materialiter et ex parte suarum dicit ipsum esse habitualem concupiscentiam seu concupiscibilitatem vel fomitem aut legem carnis et membrorum languore nature et tirannum que omnia accipit pro uno et eodem scilicet pro rebellione virium spiritualium [illegible] quamvis ex diversis racionibus et hec sua ingenio tangit istud idem quod est in illo impetu originali et non illud quod est forte ut alii doctores dicunt quibus alia opinio est quod peccatum originale est carencia iusticie originalis cum debito habendi eam et dignitate carendi ea quam dignitatem alii nominant reatum concordantes in re sed differentes in modo loquendi tenere ergo que ab omnibus tenetur quamvis verbo contrario talis primos et malicos homines dispositis denominibus :· Advertendum in oppositum quod carencia originalis iusticie est in nobis adeo tamquam absistente iusticie a nobis donum fuit per demeritum primorum parentum. Sed in hac carencia precise non consistit formaliter originale peccatum sed in esse dignum vel reum talis carencie habitus autem dignitas vel reatus non est in nobis ab Ade sed ex parte primorum parentum :· Item praedicta ratio satis concludit quod peccatum originale includit carenciam sed non probat quin plus includat includit enim debitum habendi et dignitatem carendi quam dignitatem alii vocant reatum

Post quintum utrum alimentum convertatur in veritatem humane nature. Et videtur quod non quia quod convertit in veritatem alicuius nature fuisset in eius precium. Sed alimentum non transit in veritatem humanam sicut precium sed racione formam ut patet ex propositione designatione ergo etc. Item si alimentum converteretur in veritatem humane nature quod in homine deperditur restaurari possit. Sed more naturalis non accidit nisi per deperditionem alicuius quod non restauratur ergo per sumptionem alimenti homo posset mortem naturalem evitare quod falsum est :· In contrarium arguitur quia quod est in naturali potentia ut sit tale per agens naturale efficitur actu tale. Sed alimentum est potencia caro ut dicitur 2o de anima ergo efficitur actu caro per aliquod agens naturale id autem est virtus nutritiva in homine que se habet admirabiliter ut agens ad passivum ergo etc. Conclusio quicumque ponit

alimenti non quanti in virtute humane nec
sunt esse quedam fonticulum partes consumptorum
humidi radicalis admodum quo phialam
positum in forte partibus consumptionem ar-
genti vel auri ut michi videtur sentiunt illa
quam perquam dicit alius quanti in virtute humane
nec est sed non eque proprie ut illud quod p-
reexistit sicut ponit alie. Quare opinio est
inspiciatur que satis lucide declaratur
movetur ex uno motivo quod videtur eis quod
si per commissionem alimenti in naturam nutriti
restaurare deperditum tunc continue fiat
deperditio possibile contingeret quod homo tam diu
viveret quod nichil eorum que sunt in eo principio
vite sue maneret in fine quia quod quid
esset a principio foret per continuam consumptionem
successive deperditum et maneret solum
illud quod ad restaurationem deperditi esset
ex aliquo commissum adhoc ut quod non esset
idem homo in fine et in principio cum
ad redemptionem tamen in male requiratur redemp-
titur in e et forte hec quam est in nullo convenit
eo ponunt quod ad unum et idem numero quod per-
tinet ad unitatem humane nec per partem materie
in homine in unitate permanet idem homo.
Istud autem non oportet tunc si enim fieret deperditio
secundum determinatam partem solum puta secundum manum
vel pedem et nulla vel ad restaura-
tionem eius determinate committeretur alimen-
tum et postmodum fieret aliqua parte similiter
deperditio et eius alimentum restauratio
et sic semper ita ut distingueretur situ et lo-
co illud quod ex alimento quantitatis ab eo tamen ad-
ditur forte verum esset id quod dicunt sed quando non
esset simpliciter idem ad principium et finem quia in
alimento non acciperet formam precedentem
in nutrito sed esset eius forma distinc-
ta sic ponitur in alimento advenientis
distincta a materia nutriti precedente unde
post adventum alimenti et redemptionem
forme eius seorsum quantum nutriti aliud
esset aliud secundum partem quam prius et post con-
sumptionem sic partes et eius per alimentum
restaurationem esset aliud secundum duas partes
et per eandem rationem et similiter esset aliud secundum omnes
partes et ita totaliter esset aliud. Modo sic
autem est in uno alimentum sic continuatur ut non sit
seorsum signare illud quod commissum est
ex alimento et id quod preexistebat in nutrito sed
efficitur simpliciter idem in toto et per totam par-
tem aliud idem simpliciter in toto et in parte sed
non obstante quasi forma alimenti in virtute

nature nutriti nunc manet eadem simpliciter
in toto et in parte. Quod autem illa maior patet secundum modum
probatur quia advenienti alimento nunc non
sit alia in toto quam prius clarum est quia
nunc aliud nunc simul tota deperditur ita ut
forma fiat per se et tota materia nunc
quia iam esset una corruptio unius alie
et una generatio alterius et non nutritio. Item
nec est alia in parte quia illa pertinet talis
esset secundum essentiam nunc vel secundum quantitatem non secundum
essentiam nunc quia materia secundum se per te non habet
sed est indivisibilis nec secundum quantitatem quia illud
quod ex aliquo consumptum est non dicit secundum situm
quantitatis ab eo quod advenit sed est eadem
numero quantitas et eadem per quantitatem vir-
tus precedens est igitur eadem nunc quam prius in toto
et in parte. Causa autem huius attendenda est
nam cum tamen sit pura potentia sicut secundum se non est
actus sic secundum se non est una vel plures actu
sed per formam que est sua actualis existentia
est et sua actualis unitas vel pluralitas
propter quod tota materia que est substantialiter una
forma substantiali est una et eadem substantialiter
et essentialiter. Nec est ibi dare diversitatem
aliquam nisi forte secundum quod ex consideratione per quantitatem
eorum sortitur quandam pluralitatem quod tamen di-
versitatem non est assignare inter illud quod
commissum est ex alimento et illud quod preexiste-
bat in nutrito ut dictum est iam utrumque est simpliciter
unum essentialiter et quantitative ac penitus
idem simpliciter quod prius in toto et in parte.
Sed autem sufficienter probatum sunt si concedatur quod
post deperditionem vel consumptionem facta
mutatione aliqua forma maneat eadem
simpliciter in parte et in toto et quod si ipsa ma-
nente sit eadem fiat illud quod committitur
ex alimento si vero per consumptionem vel reso-
lutionem statim accidere forma variatur in toto
vel in parte vel per adventum nutrimenti va-
rietur aliquo modo forma nutriti iam non
videtur quod maneat idem simpliciter aliquid quod prius tamen
ex forma inducitur tota receptivitas vel
varietas rei possunt autem aliqui videri quod
per resolutionem statim accidere velut in nutritione
adveniente forma nutriti ratione variet
saltem materialis ablatione quia forma
que non est separabilis quamdiu desinit esse
tamdiu desinit simpliciter esse et tunc incipit esse
in materia incipit simpliciter sed omnes forme
viventium preter animam rationalem sunt insepara-
biles a materia ergo tunc desinunt esse in materia
desinunt simpliciter et tunc incipiunt esse in materia

incipiunt simpliciter esse secundum in deperditione que fit in corpore alicuius forma secundum aliquid sui desinit esse in materia quia et materia que fuit sub forma alicuius secundum aliquid sui desinit esse sub ea alioquin nulla fieret resolutio continuitate non. Sic in mutatione formarum nutrimenti secundum aliquid sui incipit esse in materia sicut et aliquid materie quod prius non fuit sub forma nutrimenti incipit esse sub ea. Ergo videtur per resolutionem formarum elementorum vel primitivarum adveniente forma nutrimenti secundum aliquid sui. Et dicendum quod si fieret resolutio aliquarum partium determinate et distincte secundum situm ab aliis vel divisione fieret talis partis additio per se. Ideo in resolutione formarum elementorum et nutrimenti similiter forma nutrimenti secundum aliquid variaretur quia forma que conceditur contusione vel divisione partis a toto dividitur et corruptione talis partis corrumpitur secundum partem proportionaliter. Et dicendum in additione talis partis. Et cum sit resolutio aliquarum indistinctarum id est que resolvuntur prima quidem forma sub qua erat et forma totius in nullo variatur essentialiter quia non distinguitur tamen ipsius forme participabat id quod resolutum est et proportionaliter mutatur. Dicendum in additione que fit per nutritionem propter quod sicut in mutatione fit vera corruptio alimenti absque variatione et propagatione nutrimenti sic in resolutione absque variatione et propagatione corruptionem alicuius secundum totum vel partem fit vera generatio vinum vel alicuius rei in materia elementorum resoluta. Ad [illegible] dicendum quod philosophus non vocat carnes secundum materiam eo quod careat forma carnis per quam pertinet ad entitatem et veritatem nature carnis quia quod adgeneratur de alimento adiungitur corpori nutrito per modum cuiusdam mixtionis sicut aqua miscetur vino ut idem ponit exemplum philosophus talium quod efficitur vinum non secundum vocat carnes secundum materiam carnem consideratam secundum naturam materie que ut sic advenit et recedit. Carnes vero secundum speciem eandem consideratam secundum naturam forme quod ut sic manent quod eadem in toto et in parte ut declaratum est. Ad [illegible] dicendum est quod sic virtus vini continentis aquam permixtam per admixtionem aque debilitatur ut tandem fiat aquosum. Sic virtus consumptiva alimenti primo quod fortis existens postea debilitatur deinde deficit ita ut non possit aliquid convertere et tunc fit consumptio sine restauratione et iste est alius naturalis mori.

Deinde queritur utrum semen sit de superfluo alimenti et videtur quod non. Quia instrumentum non recipit virtutem principalis agentis sed primum omnium instrumentum est semen. Ergo ipse virtutem generandi instrumentaliter. Item materia ab anima patris. Ergo homo est primus quia sicut tota anima et omnes virtutes eius patris est de substantia eius et non de superfluo. Ergo et cetera. Item Damascenus dicit quod generatio est opus nature de substantia generantis producens id quod generatur. Et illud quod generatur in viventibus generatur ex semine. Ergo et cetera. Item filius assimilatur patri secundum id quod accipit ab ipso. Et si semen esset de superfluo alimenti et non de substantia generantis plus accipit filius a porco vel bove cuius carnes pater comedit quam a patre. Ergo plus debet assimilari porco vel bovi quam patri quod falsum est. Item iugum est quia natura non alienat quod aliquid de substantia decidatur secundum magis generatur secundum predecisionem seminis natura alienat. Ergo et cetera. Propositum causa predicte opinionis fuit opinio cuius ita quidam antiqui theologi qui posuerunt quod semen est aliquid decisum a substantia et superfluum generantis alia et alia ratione. Theologi enim hoc posuerunt propter traductionem peccati originalis quod non videbatur posse traduci nisi semen esset de substantia generantis quia philosophus videtur peccatum originale traduci a parte impleri quia ad prolem sunt infectiones impuritatis que est sua infectione diminuitur impletionem. Motivum autem philosophorum fuit assimilatio prolis ad parentes que sicut non videtur esse nisi propter hoc quod ut quod que quod sicut est impletio a parte parentis ad substantiam utriusque. Primum autem motivum non videtur quia semen tamen fit ad generationem non potest esse subiectum peccati ut eius traductione traducatur peccatum quod solum est in parte liberi arbitrii. Item si ad parentes ad substantiam patris est sua infectione sufficeret traductionem prolis tunc idem modo peccatum originale esset imputandum et prolis sit et esset idem modo dimittitur ab uno malum. Item si per dimissionem aliquid non infectionis imputandum dimittere impletio peccatum originale tamen non dimittetur impletio tota natura parentis infecta. Et ad eius substantiam existeret quod impuritatem esset quoddam magnum peccatum originale quod diceretur in filiis cum multa una peccata originalia. Sic et ipsa natura patris non secundum se tota sed secundum partem sui dimittat in filios que omnia sunt absurda. Predictum et motivum philosophorum superium

ex assimulatione partis ad plem vel
econ(ver)so no(n) e(st) sufficiens quia assi(mi)lat(i)o
duo(rum) attendit(ur) s(ecundum) forma(m) no(n) s(ecundum) mat(er)ia(m)
om(n)ia e(ni)m (cor)rupa(bi)lia (con)ueniunt i(n) mat(er)ia
nec t(ame)n sunt similia p(ro)p(ter) illa(m) similitudi(n)e(m)
de qua loq(ui)mur. Se(cun)do q(uia) s(ecundum) istos p(ro)
p(ri)um est ad substa(n)tia(m) p(ar)tis (et) p(ro)lis solu(m)
m(od)o tanqua(m) illud ex quo formatur
corp(us) prolis. Ergo s(ecundum) ip(so)s no(n) atte(n)
dit(ur) assimulatio int(er) p(ar)te(m) (et) p(ro)le(m) (et) si
dicat(ur) q(uod) h(ec) assimulatio no(n) poss(et) e(ss)e r(ati)o(n)e
mat(er)ie remote p(otes)t t(ame)n e(ss)e r(ati)o(n)e m(od)o
p(ro)pinque qualis m(od)o est semen. D(icen)d(um) q(uod)
vbi tota substa(n)tia rei e(ss)e m(od)o sit ratio s(ecundum) q(uam) h(ec)
assimulatio p(otes)t e(ss)e r(ati)o(n)e m(od)o e(ss)e simil(itud)i(n)
b(us) v(e)l p(otes)t mat(er)ia(m) qualitat(em) accep
tam ad substa(n)tia(m) rei p(er)tinet f(or)t(e) m(od)o
p(ro)p(ri)u(m) aut m(od)o h(ec) facit ad assimulatio(n)e(m)
ex hoc ergo q(uod) semen ex quo formatur
corp(us) p(ro)lis decidet(ur) de s(ubstanti)a patris
no(n) poss(et) reddi suffi(cien)t(er) ca(usa) assi(mi)lationis
p(ro)lis ad p(ro)le(m) et tota similitudo e(st) ex
v(ir)tute formatiua que e(st) in semine
ex a(n)i(m)a p(ar)tis (genera)ntis semen no(n)
decidat(ur) de s(ubstanti)a ei(us). D(icen)d(um) ergo q(uod)
seme(n) decrnor de sup(er)fluo alime(n)ti
q(uod) patet r(ati)o(n)e (et) signis r(ati)o(n)e sic
q(uia) si seme(n) esset aliq(uo)d resolutu(m) ab eo
q(uod) ia(m) p(er)tinet ad substa(n)tia(m) me(m)broru(m) aut
retinet(ur) na(tur)a(m) ei(us) a q(u)o resolui(tur)
aut no(n) si retinet na(tur)a(m) ei(us) a q(u)o
resolui(tur) aut esset resolutu(m) a d(e)t(er)mina
ta p(ar)te aut a toto si a d(e)t(er)minata p(ar)te
tu(n)c no(n) h(ab)eret v(ir)tute(m) mou(en)di ad na(tur)a(m)
totius si a(utem) resoluet(ur) a toto (et) n(atur)a(m)
ei(us) retinet sicut seme(n) esset actu
q(uo)d(d)a(m) al(iu)d p(ro)p(ri)u(m) (et) sic (gene)ra(ti)o alie(n)o(rum) (con)tin(gi)t
no(n) esset nisi p(er) derivatio(n)e(m) quida(m) que
manifeste sunt f(alsa). Si v(er)o semen
retinet na(tur)a(m) ei(us) a q(u)o resolui
tur ia(m) esset recedens a (con)sue(n)tis
(et) in via corr(upti)o(n)is exue(n)s (et) p(er) (con)sequ(e)ns no(n)
h(ab)eret v(ir)tute(m) p(ro)ducendi ad simile (gener)a(n)
ti. Signa (et)ia(m) que sunt ad hoc q(uod)
ponit p(hilosoph)us (secund)o de (gener)a(ti)one a(n)i(m)a(liu)m sp(eci)e
vn(de) e(st) quia m(od)o h(ec) dissolutio act(us) e(st)
h(abe)t d(e)t(er)minatu(m) locu(m) ip(s)o s(ed) vagatu(r)
p(er) corp(us) sic app(ar)et in sudore. Semen
a(utem) h(abe)t d(e)t(er)minatu(m) locu(m) in corp(or)e sic et
alie sup(er)fluitates resolute ab ali
mento (et) quasi in ea(dem) p(ar)te corp(or)is

i(n) qua sunt loca alia(rum) sup(er)fluitatu(m)
(gener)a(ti)o(n)is (et)c. Te(r)ciu(m) signu(m) e(st) quia semen
(et) sup(er)fluitates alime(n)ti (con)cernunt(ur) se in
m(u)ltitudine (et) pa(u)citate qu(ia) vbi in
venit(ur) m(u)lt(u)m de sup(er)fluo alime(n)ti i(bi) i(n)ue
nit(ur) m(u)lt(u)m de semine (et) p(ro)p(ter) hanc ca(usa)m
impu(er)is no(n) e(st) semen q(uia) ea sup(er)flui(tas)
in t(ri)plici (con)u(er)titur i(n) augme(n)tu(m) pi(n)gues
(et) homines sunt pauci seminis quia
sup(er)fluu(m) alime(n)ti in eis (con)u(er)titur i(n) pingue
dine(m) (et) que(dam) similia que i(n)ducunt(ur)
i(bi)de(m) a p(hilosoph)o ex quib(us) pat(et) q(uod) seme(n) no(n) e(st)
al(iqu)i(d) resolutu(m) de s(ubstanti)a corp(or)is s(ed) de sup(er)
fluo alime(n)ti. Ad p(r)imu(m) a(rgumentu)m d(icen)d(um) q(uod) ad
hoc q(uod) instrume(n)tu(m) recipiat v(ir)tute(m) p(r)in
cipalis agentis no(n) req(ui)r(itur) vnio s(ecundum) suppo
situ(m) s(ed) sufficit vnio p(er) (con)tactu(m) vt pat(et)
in securi mota ab arte(fi)ce. S(ed) a(utem) m(od)o
venit(ur) semen a(n)i(m)e (gener)a(n)tis p(er) v(ir)tutem
e(ni)m a(n)i(m)e nutritiua digerit(ur) alime(n)tu(m)
ut assimile(tur) n(atur)e corp(or)is qu(o)d e(ni)m venit
ad vltima(m) digestio(n)e(m) a(n)teq(uam) sit i(n) me(m)b(ra)
(con)u(er)sum m(od)o r(etinet) ut s(ecundu)m p(er) v(ir)tute(m) a(n)i(m)e
accipiat forma(m) singul(oru)m me(m)bror(um) cu(m) ergo
p(er) v(ir)tute(m) nutritiua (con)u(er)sum e(st) de alime(n)to
sit sep(ar)atio i(d) quo ad nutrime(n)tu(m) indiget
residuu(m) q(uod) e(st) nutrime(n)ti resolu(tum) ad ac(tu)
t(ame)n (gener)a(ti)o(n)is v(iri)u(m) ex hoc accipit ut ma
neat m(od)o f(or)t(e) ex eo motu quo move
bat(ur) i(n) corp(or)e movebat(ur) a(utem) sic ut ac
cipere(t) forma(m) singul(oru)m me(m)bror(um) (et) v(ir)tute(m) h(abe)t
forma(n)di m(od)o p(ro)lis i(n) singula me(m)bra
corp(or)is. Ad s(ecundu)m d(icen)d(um) q(uod) (gener)a(ti)o alicui(us) dicit(ur)
e(ss)e de s(ubstanti)a (gener)a(n)tis no(n) m(od)o s(ed) f(or)t(e)
(con)se(quen)ter forma(m) (gener)a(n)tis que e(st) p(r)incipa
lior p(ar)s s(u)b(stanti)e r(ati)o(n)e (cuius) e(st) p(r)inc(ipiu)m quo (gener)a(n)s p(r)in
cipalis (gener)at (et) ab ip(s)a e(st) v(ir)tus acti(v)a
in agente instrume(n)tali. Ad (tertium) d(icen)d(um) q(uod)
assimulatio no(n) est p(ro)p(ter) (con)u(er)sio(n)e(m) s(ed) f(or)ta(ss)e
(et) i(de)o v(er)u(m) sit alime(n)tu(m) s(em)i(n)e decte(r) h(abe)t
homi(ni)s vel porci quia t(ame)n v(ir)tus que
e(st) in semine q(uod) e(st) sup(er)fluu(m) alime(n)ti e(st) pro
ductiua similis forme (et) h(abe)t h(abe)t ab a(n)i(m)a
(gener)a(n)tis (et) no(n) a(n)i(m)a porci vel homi(ni)s de
quib(us) sup(er)fluu(m) e(st) alime(n)tu(m) i(de)o p(ro)les assi
mila(tur) s(em)i(n)e p(at)ri q(uam) porco vel hom(ini). dis(tinctio) 3(0)a xxxi

Nunc s(ecundu)m e(st) inuestigandu(m) cui(us) det(er)
mi(nati)o(n)e de p(ro)p(r)ietate originalis pecc(a)
ti h(ic) d(e)t(er)minat de m(od)o traductio(n)is de
m(od)o 3(o) p(r)imo d(e)t(er)minat sua(m) intentio(nem)
s(ecund)o ex d(e)t(er)minatis (con)cludit p(ro)batio(n)e(m) t(er)cio

concludit quandam dubitationem insurgentem
sa l' Jam ostensum est 3a l' Sz ad t oppo
sitam dum intre ptes primo mouet qonem
z eam dec concludendo opinionem erroe
am z declarando veritatem 2o mouet quandam
aliam dubitationem circa predicta z consequentiam
ondit quod aliqui purgati a feditate
originalis culpe peccatum transmittunt prout
sa l' hic quam solet 3a l' rre at inuenim
q' e sma z diuisio lre in generali ∴ Supra
li no sit precedit m z ponit primo quest
do vtrum peccatum originale traducitur per
animam vel per carnem z dicunt quidam
quod per animam quia animam presumunt ex
duce hoc a' no e ponendum s' mag pter
ms traductionem originale inducit caro ei
viciosa concupia concepta vnde ipse ma
culam h't pti z io corrupcione peccati ad
partem contrahitur peccatum originale z io dr
peccatum manere in carne vnitas postea
querit m'r vtrum ista infectio carnis sit
culpa vel pena no enim vr ee culpa c
culpa no sit in subo incli ncpe quia
in penalitates no tamat z videt
mar quod e quidem species postea dicit q
sicut ex circumcisis s' angwis nascitur preputii
cum preputio z ex grano mundo grani cum pa
lea ita ex carne pl[?] mundata nascitur
caro cum infectione or'li postea dicit quod io
nomina originale quia ex viciosa z li
bidinosa origine contrahitur z quia xpus
tale origine no h'uit id peccatum no contraxit
vltimo querit quomodo peccatum pt ee in carne
que concipitur cum tamen no sit mala z videt
quod io dr quia tamen e l' vnitas infectio ex
qua h't anima maculari z infici e rei

Circa distinctionem istam primo queritur de modo
traductionis originalis peccati vtrum tra
ducatur per originem carnis z vr quod no quia
actus no traducitur nisi traductione sui sbi'
Sz caro no e originalis subm peccati s' aia
go zc ∴ Item maior e convenientia carnis ad
animam ex quibus fit natura vna quam carnis
ad culpam Sz anima no traducitur in homine
per originem carnis go multo minus culpa
In contrarium arguitur quia s' apostolum ad ro. v. per
vnum hominem peccatum intrauit in mundum s'z a
no fuit per imitationem quia sic intrauit per de
monem vt patet per illud quod dr sap. ii. In
vidia dyaboli mors intrauit go zc Ergo per
originem idne propagationem vnius ex al
tero Sz homo propagatur ab homine solum
s' carnem no s' animam que e ab eo cuius creo
creatione go zc Conclusio dicamus quod ori
ginale traduci traductione carnis hoc
no caro enim plus quam traducitur vitiatae se
mis infecta e sz enim quadam feditate
ex corrupcione nature que sz infectio
vel in carne no sit culpa quia no fuit
susceptiua culpe anima tamen ex vnione
ad carnem fedam contrahit ex hoc culpam
z e simile infectio enim que e in semine
leprosi no e lepra vel egritudo formalis
s' solum virtualiter in carne a' leprosi eius
lepra quia caro e lepre susceptiua sic
infectio vel feditas n'c no e in semine
vel carne culpa Sz ibi primo h't rationem
culpe vbi inuenit subiectum susceptiuum
sit e anima redundat enim a carne in
animam propter rationem carnis imperfectam quia corpus
no agit in spiritum Sz propinquam naturale conve
nientiam que e inter formam z materiam sic ei
anima concitat corporis suas dispositiones vt
vitam z e'o sic dispositiones corporis contami
nate anima enim infusa in corpore male
disposito efficitur stolida vt patet in natu
fatuis z simile e in infectione anime ex in
fectione carnis Sz iste modus no vr conueniens
per multa primo quia caro in homine no
e caro nisi per animam rationale supposito
quod in homine sit tamen vna forma prime
go vel simul ordine n'c z anima v.ta
m'c z caro e caro tamen anima infusa
precedat aduatam carnis s' quod no est in
sitam no pt go no prius inficitur caro et
anima z adhoc restat dubium per quod
ca inficitur originali culpa si a' dicatur
quod caro e caro ante infusionem anime ro
lis per animam spiritualem z ita ex carne feda
z infecta contrahitur peccatum originale in aia
propinqua convenientia vt dictum e Istud no vr
quia illa feditas que ponitur in carne
vel e spiritualis vel corporalis no spiritualis
quia tamen caro sit accepta sit quam carens
no e talis feditatis susceptiua n'c corpora
lis quia corporalis feditas no est nisi
per priuationem alicuius conuenientis s' naturam sic ab
scisio vna reddit faciem fedam vel per
appositionem alicuius disconuenientis sicut fedatur
facies apposito luto primum no pt dici
quia peccatum primorum parentum nichil ptinet
ad positionem vl' e quare n'c e subtractum
iustitia enim originalis que toti nature
subtracta e fuit donum gratis collatum
z io eius carentia no ponit aliquam
feditatem Sz z si talis carentia feditas
dicetur rationem pene h'ret ex pena a' no
causatur culpa s' eg'us io zc zc s' pt
dici s' quod feditas carnis sit per appositionem

aliquam dispositionem et quia privatio non
ponit peccatum in puero ideo etc. Si autem dicatur
quod illa feditas non est materie formaliter
ut videntur ostendere precedentes rationes sed solum
virtualiter. Non valet quia aut esset materie
virtualiter quo ad virtutem activam ut sic
talem feditatem ageret in animam quod esse non
potest quia materiale non agit in formam nec corpus
in spiritum ut ipsi fatentur vel quo ad virtu-
tem passivam et tunc solum se haberet ad re-
cipiendum talem feditatem que recepta
iam esset feda formaliter. Modus etiam
infusionis peccati originalis quem ponit
per contagionem carnis et cetera non est conveni-
ens. Cum anima que est actus et perfectio cor-
poris quantum corpori proprietates suas conferat
hoc enim pertinet ad formam ut per se et proprie-
tates suas informative perficiat materiam. Non
tamen proprietates materie in quantum informant
formam sicut nec ipsa materia nec aliquo
modo redundat in formam non eductam
de potentia materie qualis est anima. Nec quo
ad operationem in quantum coniungitur corpori sublime
vel obtime et perfecte modo anima in suo
corpore male disposito efficitur stolida
quia non habet debitas operationes propter indispo-
sitionem corporis. Corruptionem autem essentia anime
vel ad eius potentias nulla infectio culpabilis
transire potest. Tenendo ergo quod carentem peccatum
originale sit carentia iustitie
originalis debite inesse cum debito carendi
eam quod debitum quidam vocant reatum.
Ut in precedentibus dictum est potest faciliter assignari
modus traductionis. Traduci enim dicitur
hoc. Sed cum natura agit ultra suam
speciem natura deficiet a dono quod gratis
ei impressum erat non potest alteri communicare do-
num quo caret et quod ei super naturam collatum
fuerat sed solum communicat quod Adam pertinet
cum carentia doni supernaturalis a principio
toti nature collati ista et carentia quia
in ratione ad peccatum primi parentis iusta est rea-
tus est. Est enim reatus iusta obligatio
ad penam propter culpam, non aliter traducitur quia
nisi natura defectuosa traducitur ab eo qui se
et nos huius defectibus per suam culpam sub-
iecit. Ad primum autem dicendum quod in generatione
hominis materia non traducitur sed supponitur
nec anima sed illud quod est ab utroque scilicet totum
compositum traducitur unde homo generatur
ex traduce. Est enim compositum ex unione
partium unius ad aliud essentialiter. Quod autem
est in virtute seminis saltem dispositive propter quod
compositum traducitur et partes compositi non
quidem per se et absolute ut sint sed unum ut

sunt et unam faciant naturam traducuntur. Quia
anima non est subiectum originalis peccati ut talis
reatus qualis dictus est nisi ut facit unum
cum corpore vel cum carne et huiusmodi est aliquid
spiritus traducta ideo et defectus talis potest dici
traductus per se patet. Ergo ad secundum. Ad tertium in
contrarium dicendum quod homo magis dicitur traduci secundum
carnem quam secundum animam quia caro dicitur ideo
potius tamen competit traduci. Item dicit
ipse sibi ratione proportionis quia dat anima
sensitiva que inclusa ab homine virtute
seminis educitur de potentia materie quod et ipsa
anima possit dici aliquo modo traducta saltem
dispositive et eius traductione peccatum originale
traductum.

Decimo queritur si aliquis formaretur
miraculose ex humana carne puta
de digito vel pede utrum contraheret peccatum
originale. Et videtur quod sic. Quia anima ex massa cor-
rupta non potest fieri nisi corpus corruptum
sed tota massa humane nature fuit in Adam
corrupta. Ergo quicquid formaretur ex ea quocumque
modo sit corruptum. Item Damascenus dicit
in tertio libro quod spiritus sanctus prevenit in virginem de
qua Christus creatus est absque peccato originali mun-
dificans purgans eam. Sed illa purgatio
non fuisset necessaria nisi in materia esset aliqua
feditas ex qua originale contrahitur. Ergo
cum formato miraculose de carne humana quocumque
formetur ex parte agentis miraculose
esset peccatum originale. Contrarium est quod dicit
Augustinus X super Genesim ad litteram quod descenderet
ab Adam secundum rationem seminalem est causa contrahendi
peccatum. Sed formatus miraculose de manu
hominis vel pede non descenderet ab Adam
secundum rationem seminalem sed solum secundum corpulentam
substantiam. Ergo etc. Respondeo dicendum quod formatus
miraculose ex humana carne non contraheret
peccatum originale quod patet sic. Adam autem ad propagationem
non se habet solum passive et nullo modo active
non potest natura ad transfundendum nec propagationem nec de-
fectum. Cum in transfusione enim aliqua actionem importat.
Sed ad illum qui miraculose formaretur
ex humana carne natura solum se habet
passive et nullo modo active. Ergo ad talem
non transfunderetur originalis culpa nec
communicatio transfusa fuisset originalis iustitia
quam enim infunderet Deus aut
natura non Deus quia ab ipso nec est culpa
nec reatus nec natura quia natura nichil
operatur in tali persona nisi ministrando materiam
ex qua nec culpa nec reatus potest sequi

talis

redundare ut dictum est in precedenti quod
concordat cum hoc ei quod ab hominibus conceditur
scilicet quod iusticia originalis data fuit ade
ipse et pro tota posteritate quam peccando amisit
sit pro se et pro tota posteritate et per hoc tota
posteritas peccatum originale incurrit Sed
constitit quod formatio immaculose de manu
in vel pede non pertinet ad posteritatem
ade tales enim non haberet peccatum aut iniusticiam
in tota humana specie sicut sunt eva licet
fuit formata de costa ade io et cetera. Pro
patet quod si adam peccasset non eva posteros
contraxissent peccatum originale quia pater est
agens in ut vero solum viz ad iusticiam et per consequens
posteros fuissent mortales et passibiles
quia sicut per unum hominem peccatum intravit
in mundum ita per peccatum mors ut dicitur Ro. v.
Si vero sola mulier peccasset posteros nata fuissent
tamen originali iusticia et per consequens inmortalitate
et passibilitate illius status. Ad iiii
arguments dicendum quod tota massa generis humani non
fuit infecta vel corrupta ideo forsitan
sed solum virtualiter inquantum ipso omnes
eramus ut in principio quibus actio quod vocat
beatus augustinus fuisse mandata pro rationem
seminale sit quod non fuissent ideo quod formati
fuissent immaculose et ideo non fuissent
formati de massa corrupta sed fuissent
ideo soli sed in principio patet quod vocat augustinus
fuisse mandatum sed corpulentam substantiam que non
est causa originalis corruptionis simpliciter ut
ipse met dicit. Ad v in dicitur quod purgatorio
de quo loquitur dominus non fuit aliqua fedicio
maculae quod si non purgaretur careret peccatum originale
simpliciter hoc enim absurdum est dicere et
conceditur quod tota humana natura nisi fuit
corrupta quia in qua mansit in adformationem
posteros iniquitas fuit de vitate nature
iuris et ideo data quod tota natura humana fuisset
infecta nisi tamen infectionis esset per hoc in talibus
materia vocat augustinus dominum purgatorium non
enim ratione afectibilitate que inclinat se per se
natura ab ea que inesse potuit scilicet
culpa actuali Ideo tunc enim beata virgo
potuit non potuit mortaliter aut venialiter

Questio quarta utrum peccatum tanquam in subiecto sit peccatum
originale utrum in essentia
anime vel in potentiis. Et videtur quod in essentia
quia peccatum originale dicitur peccatum nature. Sed
natura proprie dicitur de essentia quam de potentiis
secundo et cetera. In oppositum est quia illud quod
inclinat ad actum in anime requirit potentiam
quam essentiam. Sed peccatum originale inclinat
ad actum ex hoc enim sensus et cogitationes
hominis prona sunt in malum ab adolescentia
ut dicitur gen. viii. secundo et cetera. In ista questione quo sit
peccatum originale tanquam in subiecto accidens
articulo est ex consideratione eius quid sit
non est aliud peccatum originale nisi carentia
iusticie originalis debite. Sed modo
quo fuit prius expositum et hec carentia est
in utroque recte subiecto in quo fuisset originalis
iusticia. Sciendum enim et propria
fuit ei idem esse originalis quam iusticia
sicut dictum fuit prius di. xx. accipitur
dicitur uno modo large prout comprehendit
rectitudinem voluntatis ad deum et debitum
ordinem seu debitam subiectionem virium
spiritualium ad rationem. Alio modo accipitur magis
stricte pro sola subiectione et debito ordine
virium spiritualium ad rationem et hic est modus
magis proprius accipiendi iusticia originale
ut ibidem dictum fuit. Utroque quod dicto modo
accepta iusticia originalis patet quod ipsa
non fuisset tanquam sicut in subiecto sed in
voluntate vel in viribus spiritualibus vel
in utroque quia rectitudo est in voluntate
et ordo inordinatis propter quod tamen secundum utrumque
acceptionem originalis iusticie ipsa sit rectitudo
voluntatis ad deum vel debitus
ordo virium spiritualium ad rationem vel utrumque
simul patet quod ipsa non fuit in essentia
anime sicut in subiecto sed fuit in voluntate vel
in viribus spiritualibus vel in utrisque et tamen iusticia
originalis stricte et proprie accepta
fuit debita ordinatio et subiectio virium
spiritualium ad rationem patet quod ipsa fuit
in eis tanquam in subiecto et per consequens in eisdem
est eius carentia que est peccatum originale.
Si autem in ratione originalis iusticie
includatur rectitudo voluntatis ad deum
tamen hec fuit principale in toto statu
innocentie quia ex tali rectitudine recta
dependebant tunc carentia iusticie
originalis est principaliter in voluntate et per consequens
peccatum originale non tamen per hoc in uno
quoque sunt plura peccata originalia
Sed unum quia reatus ex uno est et ad
unum principaliter licet ad illud unum multa
sequuntur ut dictum est. Ad primum argumentum dicendum
quod originale dicitur peccatum nature non quia
respicit primo naturam anime Sed quia
tollit illud quod tali nature fiat collatum
scilicet iusticia originale quamvis ipsa non
esset principaliter in essentia anime sed magis

in voluntate vel in viribus spiritus
ad 2m dicendum quod originale contrahitur ex unione
anime ad corpus quia ad unionem sequitur
talis defectus qui tamen non est in essentia
anime sed in voluntate primo et principaliter vel
in viribus spiritus Distinctio xxxii

Postquam supra dictum est de eius [illegible] de
peccati quiditate et traductione hic vero
determinat de eius remissione / et dividitur in 2
partes primo determinat suum intentum secundo
movet quandam incidentem questionem ibi Illud
quoque non in[illegible] solet etc. primo contin-
uationis peccati originalis 2a ibi postea queri
solet utrum concupiscentia prima dividitur in duas
primo de remissione peccati originalis quantum
ad maculam secundo quantum ad reatum ibi Sed
et hic quero sequitur ista pars circa quam mo-
ventur circa causalitates peccati originalis
et dividitur in quinque partes secundum quinque questiones quas
movet et solvit primo querit utrum tollatur
concupiscentia peccati originalis 2o unde peccatum
tale anime imputetur 3o utrum tale peccatum
sit voluntarium 4to de equalitate unitatis
iustitie animam infundente 5to de equa-
litate anime unisse ibi Solet et queri
3a ibi Id et non immerito 4ta ibi Si non queritur
utrum deus 5ta ibi Hoc quibusdam quidem solet.
Et hec est summa et divisio lectionis in generali. In
speciali sic procedit in textu primo ponit primo quod
per baptismum peccatum originale dimittitur et post
baptismum concupiscentia maneat et ideo dicit per baptismum
concupiscentia minuitur et regitur prohibetur
et reatus tollitur sicut actualia transeunt ac-
tu et remanet reatu ita econverso concupiscentia
in baptismo manet actu et transit reatu postea
querit utrum caro in baptismo a feditate
purgetur et videtur secundum quosdam quod sic tunc
ad animam et carnis purgationem ordinetur
aqua baptismi sed alias videtur feditas carnis
non purgatur sed solum anime primo propter
multitudinem generationis multiplicatur feditas
ita quod ex materia carnis feditas manens ori-
ginale contrahit primi tamen hoc non concedunt
postea querit utrum originalis iustitie
concupiscentie deus sit causa et videtur quod sic
iniquitas est potentia in quantum tamen est culpa
non postea querit quare peccatum imputatur
anime cum conditum [illegible] non potest videtur
quod hec non est quia delectatur ipsi carni ut quidam
dixerunt Secundo ex peccato primi parentis
cum anima peccatrix carnem corrumpitur et fecit
postea querit utrum originale sit volun-
tarium vel naturale et videtur quod est naturale quia
[illegible] non potest et etiam voluntarium [illegible]

primi hominis processit et contractum est postea querit
quare deus animam carnem infundit et vi-
detur quod hoc est ut solvet institutio subiec-
tione propagationis postea querit utrum tamen [illegible]
infundit sit talis qualis adeo facta est
sed contracta carnis maculam etc. Ultimo
querit utrum anime sint adeo facte equales
et videtur quod inequalia dona recipiunt in
creatione sicut et angeli et ita patet etc.

Circa distinctionem istam primo queritur utrum
peccatum originale tollatur in baptismo
et videtur quod non / quia sicut se habet concupiscentia actualis
ad peccatum actuale sic concupiscibilitas habi-
tualis ad peccatum originale / sed manente concu-
piscentia actuali peccatum actuale non potest remitti
ergo manente concupiscibilitate habituale originale
non potest remitti sed illa manet post
baptismum ergo etc. Item prius non tollitur in-
stitutio restituta Sed in baptismo iustitia origina-
lis non restituitur ergo peccatum originale non
tollitur / Contra / nullus potest simul esse filius
ire et gratie sed peccatum originale nascimur
filii ire secundum illud Ephesios 2o Eramus natura
filii ire per baptismum regeneramur in filios gratie
ergo per baptismum tollitur originale peccatum / Ad hoc
dicenda sunt duo / primum est qualiter omne
peccatum generaliter remittitur / Secundum est de peccato
originali specialiter quare remittitur per baptismum
Primum ad primum / notandum / quod peccatum remitti
non est aliud quam ipsum non imputari ad penam
quod patet ratione et auctoritate ~~[illegible]~~ Ratione sic
peccatum remitti non potest nisi quo ad offen-
sam vel quantum ad maculam vel quantum ad
penam nec est ita peccatum aliquid aliud
dicitur considerandum remissio autem peccati quantum
ad offensam est ipsum non imputari ad penam
quia sicut deus non dicitur offensus secundum affectum
sed secundum effectum in quantum ad modum offensi penam
infligit et [illegible] ira offensa dicitur remitti
solum quia potentia non infligit aut non
[illegible] peccatum ergo dicitur quo ad offensam remit-
ti quia non imputatur ad penam Idem [illegible]
de remissione peccati quo ad maculam quia
macula sicut quod ex pravo contrahitur non est aliud
quam privatio habitualis gratie vel deordinatio
actus quantum ad peccatum actuale Et tamen ad
maculam remitti tamen gratia restituitur privatio
autem gratie pena est non culpa et sic idem quod
prius deordinatio autem actus transit cum actu
transeunte et sicut non manet actus ita nec
deordinatio nisi si potest quod idem actus unus sit
primo deordinatus et postea ordinatus

relinquitur ergo tertium membrum quod omnia peccata
incidunt. s. quod peccatum remitti est ipsum ad penam
non imputari cum concordat dictum scripture in
ps. [illegible] quorum remisse sunt iniquitates
et quorum tecta sunt peccata et subditur beatus vir
cui non imputavit dominus peccatum. Unde est quod pec-
catum actuale semper imputatur homini quo
usque voluntas eius deordinata permanet
deordinate quod sit per contrarium dum sit bene displi-
cet quod prius male placuit. Sed in hoc non
consistit remissio peccati actualis sed est quod
primum ad remissionem et sic patet primum. Secundum
ad primum sciendum est quod tamen peccatum remitti et non
sit aliud quam ipsum non imputari ad penam
ut statim visum est peccatum originale remit-
ti est ipsum non imputari ad penam originali
debitam. Est autem duplex pena originali
debita. una ex parte anime s. carentia gratie
in presenti et glorie in futuro. Alia est pertinens ad
vires inferiores et ad corpus s. carentia
rectitudinis virium inferiorum ad rationem et passibilitas
et mortalitas corporis. Quo ad primam penam
peccatum originale remittitur per baptismum. Cuius ratio
est quia sicut per generationem naturalem acquiritur
omne nec sic per generationem spiritualem acquiritur esse
gratie. Sed baptismus est quedam generatio spiritualis. ergo
per ipsum acquiritur esse gratie et per consequens esse glorie in
futuro. Secunda vero pena non tollitur in baptismo
ut dictum est patet cuius rationem quidam assignant quia
in baptismo non tollitur nisi infectio persone non nature
unde et post baptismum generat filium cum originali
sicut prius purgatus sit ab eo quia purgata
in parte persone non nature actus qui sunt persone seu sup-
positi sicut sunt actus meriti sive premii
et ideo tantum gratia et gloria que ad hos actus per-
ficiunt per baptismum restituuntur gratia quidem in re
gloria autem in spe. possibilitas vero et necessitas mo-
riendi et rebellio carnis ad spiritum et condi-
tiones nature totam speciem consequentes
et corruptibilis nature per se tangunt ut consuevimus
sunt supra d. xxx ideo non tolluntur nunc
per baptismum sed tollentur in generali resurrectione
quando proprie una natura liberabitur a servitute
corruptionis ut dicitur Ro. viii. Istud autem et si sit
probabile dictum tamen non videtur sufficere quia tamen rec-
dem non distant natura et persona et consimiles sunt ipso
licet adhuc restat querendum quare defectus in-
primus istius quo ad eius personam non reparantur
per baptismum ut sunt in baptizato. gratia restituitur
baptizato per se et non per suam personalitatem sic re-
stituetur immortalitas et impassibilitas per se
et non personalitate. Ideo dicendum est quod sacramenta
restituunt id quod est necessitatis ad salutem non autem
illud quod dignitatis. Sunt autem sacramenta medicina sa-
lutis anime non corporis sicut videmus in prima quod
ordinatur contra peccatum actuale sic baptismus
contra peccatum originale committens ei vigi-
tudine primam reparatur ad gratiam que est
necessaria ad salutem sed non reparatur ad dignitatem

que pertinet ad dignitatem quia nec dignitas
reparari potest sicut per baptismum restituitur rec-
titudo voluntatis per gratiam sic ad actum ad sa-
lutem sed non restituitur immortalitas et quod
pertinet ad dignitatem status. nec decuit ita
plene conferri reparatis quam reparatori ip-
simus. Sed reparatorem oportuit esse mortalem
et passibilem qui passionem et mortem nos re-
dimere veniret. et sic tamen isti defectus sublati
fuerunt ex opere iustitie sic auferentur
a nobis originalis iustitie propter quam potuit
in ea que connexa sunt vel se consequun-
tur dedit et se non restituit sine alio
et licet non auferantur ubi peccatum originale
potest dici simpliciter remissum quia peccatum remit-
ti est ipsum non imputari ad penam ut prius
dictum est. Sic ergo peccatum actuale dicitur remissum
simpliciter quando solutus est reatus pene eterne
licet homo remaneat obligatus pene
temporali. ita et peccatum originale dicitur simpliciter
remitti per baptismum quia solvitur pene eterne
reatus s. carentie visionis divine quam-
vis remaneant pene temporales que con-
secute sunt ex peccato originali sicut ali-
quando remanent postquam… Ad .i. dicendum quod concupiscentia
actualis est subiective subordinatio ad pec-
catum actuale et ideo eo manente manet peccatum.
Sed concupiscentia habitualis est pena que
originale peccatum que manet post remissionem
peccati originalis quo ad reatum pene spiritualis
que est carentia gratie ut dictum est. Ad
secundum dicendum quod peccatum originale non est
privatio iustitie originalis simpliciter et
absolute. Sed est formaliter debitum habendi ori-
ginalem iustitiam cum dignitate carendi
ea seu reatum. i. debitum habendi originalem
iustitiam et reatus quo punitus vel ad
minus dignus est carere ea tollitur in baptismo
et non carentia originalis iustitie que
per se et absolute magis est pena quam culpa.

Secundo queritur utrum peccatum originale
sit in anima. Videtur quod sic quia
peccatum originale consistit ex hoc quod carnem
trahit unitur. Sed anima unitur corpori a deo
a quo creatur ergo etc. Item agens est potentius
passo. Sed nihil est potentius anima
humana nisi deus vel angelus sed nullus
non potest causare in nobis culpam sicut nec
angelus ergo etc. In contrarium est quia secundum Augustinum
li. lxxxiii q. deo auctore nemo
fit deterior sed hoc est deterior per quemcumque
peccatum ergo nullum peccatum est in nobis a deo.
Hoc tenendo opinionem supradictam de peccato
originali quod peccatum originale in parvulo
vel adulto sit esse iniustitie privativa iustitia

originali qua omnes h'ie debant qua
iustam carentia tu debito iusticie ea alii
vocant reatum pene quam intrinsece ex
peccato primi parentis quia esse iuste privatum
aliquo dono nobis aliunde quam esse reum
ut non habeat tale donum sic facile est inde
adhuc conclusio dicendo quod talis reatus qui
peccatum dicitur potest esse in nobis primo parente
ipso tamen pena quam intrinsece est in nobis a
deo primi patris quia obligatio ad penam
est ex aliqua culpa sed reatus est debitum
pene sine obligatio ad penam ergo est ibi
ex actuali culpa et tamen insit ab origine ergo quod sit
ex culpa alicuius a quo originem traximus
sed hoc non est deus qui animam creat quia ut
dicit Johannes monachus de filio prodigo deus
est quem peccatum eadem non potest ergo a culpa hominis
inest nobis talis reatus hominis dico illius
qui fuit primus omnium nam reatus qui est
omnibus equalis aut ex peccato unius possit
in alio esse reatus patebit in sequenti d. Et
sic patet illud quod primum influentia est alicuius causa
conservativa per substitutionem sive influentie est
causa eius privativa ut patet de sole in principalis
libris sed deus per suam influentiam est causa gratie
ivo te r rectitudinis virium spiritualium ad ro-
...et non immortalitatis et impassibilitatis status innocentie
ergo ipse subtrahendo suam influentiam causa
est carentie omnium istorum in hoc consistit
tota pena originalis debita ergo etc. Ad 4. etiam
dicendum quod peccatum originale prout nominat reat
non contrahitur ex hoc quod anima creatur vincu-
labiliter naturam hoc sicut ante peccatum semper
fuisset si status ille durasset sed contrahitur
per hoc quod totum compositum ex anima et corpore
traducitur modo quo dictum fuit supra ab eo
qui peccavit. Ad 5 dicendum quod originale non
contrahitur ab alio agente nam presupposita
sed contrahitur tamen natura traducta qua traducitur
potest in illum consequenter potest quod naturam tantum consilii
impotentia et id quo ad hoc potest prior esse
filio

Tercio queritur utrum omnes anime ab ori-
gine sint equales et videtur quod non quia
videmus unum hominem esse naturaliter subtilis
ingenii alio sed ista diversitas non potest esse ex
parte corporis ut probabo ergo est ex parte anime
probacio minoris quia si diversitas subtilitatis
intellectus esset ex parte corporis hoc esset quia
intellectus utitur corpore in subiecto vel ut obiecto sed non
subiecto quia non est virtus organica nec quia
utitur eo ut obiecto quia eodem obiecto posito
in fantasia duorum eodem modo disposita ad
hoc contingit unum subtilius intelligere quam
alium quod est etc. Item catholicus dicit quod dicere
animam Christi non esse nobiliorem aliam idem
error est et eadem ratione videtur esse de aliis
aliorum ergo etc. ¶ In contrarium est quod dicit 3 metaphysice
quod species equaliter participantur secundum suas differentias sed istud
non esset si forme substantiales specifice essent in-
equales ergo etc. ¶ Conclusio dicendum quod equalitas
vel inequalitas animarum potest attendi dupliciter
scilicet secundum perfectiones earum gratuitas et secundum perfectiones
naturales Et quantum de equalitate animarum
quo ad perfectiones gratuitas sic dicendum est quod anime
sunt equales ab origine sed inequales
tamen hec perfectiones dependeant ex sola li-
beralitate divina contingit equaliter vel inequaliter
secundum suum beneplacitum et per hunc modum anima
Christi ab origine excessit omnes alias in donis
spiritualibus abundantia enim sue creationis
prestita sunt dona gratie et glorie que alii nemini
est concessum Ideo est in modo anima Christi et
anima eorum qui tempore fuerunt tamen originali iustitia
fuit perfectiores animabus omnium posteriorum que
statim ut sunt obnoxie sunt peccato originali
et dicitur istud esse ab origine quo ad tempus nec
quia non prius duratione fuit quam subiecta
inequalitati. Sed vero comparentur anime
quo ad perfectiones naturales tunc est distinguen-
dum quia vel comparantur quo ad essentias
suas vel quo ad proprietates naturales essentiam
consequentes Si quo ad proprietates naturales essentiam
consequentes aut quo ad proprietates que sunt totius con-
positi vel subiecti sicut sunt potentie vegetati-
ve et sensitive aut quo ad proprietates proprias
ipsius anime in quibus non communicat corpori ut subiecto
sicut sunt intellectus et voluntas conveniunt quo
ad proprietates totius compositi quod est sic non omnes
anime sunt equales ab origine immo alia
sunt nobiliores et perfectiores potentie sen-
sitive et vegetative quam in alia cuius ratio
est quia sicut diversitas actuum consequentium
in alio secundum rem provenit ex diversitate princi-
pii actus vel ex diversa dispositione subiecti rece-
ptivi sic diversitas actuum consequentium in anima
solum secundum rationem provenit ex diversa perfectione
principii eliciti vel ex diversa receptione
obiecti Sed actus sensitive et vegetative po-
tentie sunt diversi et inequales in perfectione
quia unus perfectius et clarius videt et au-
dit acutius quam alius ergo istud est vel ex
diversitate potentie cognoscitive vel ex di-
versitate obiecti non ex diversitate obiecti quia idem
obiectum eodem modo receptum vel auditur perfectius
ab uno quam ab alio ergo ex diversitate potentiarum
non sunt equales sed potius inequales
et istud multum videtur sufficere ad salvandum
dictum illud cum solum dicat catholicus quod anime
sunt inequales non determinando in quibus
Sed vero comparentur quantum ad proprietates proprias
ipsius anime ut sunt intellectus et voluntas
sic difficile est videre que inter duas animas
sit inequalitas perfectionis quantum ad has
potentias nisi ponatur inter eas inequalitas
quantum ad essentias quia tunc potentie

recipiunt potentiam essentia anime tanquam
proprium et ipse obiectum cui insunt inseparabiliter
unde sunt in anima separata sit in quantum
et ideo non videtur quod in talibus potentiis possit
esse inequalitas nisi ponatur inequalitas
in animabus quo ad essentiam quod potest sic probari
Si in talibus potentiis esset inequalitas
tunc esset ex parte subiecti vel ex parte agentis
subiectum enim et agens eodem modo se habent
cum sit idem effectum eodem modo se habere ut ad
dictum fuit libro 1° d. 1a. Sed talis inequalitas
non potest esse ex parte subiecti nec ex parte agentis
quare etc. Minor probatur primo quia ex parte subiecti
non possit esse talis inequalitas supposita
equalitate animarum quo ad essentiam quia
equalitas subiecti non potest esse causa inequalitatis
receptionis quia ydemptitas ut sic non
est causa diversitatis nec equalitas inequalitatis
litatis nec ex parte agentis quia quamvis
deus causet animas possit in animabus equalibus
quo ad essentiam causare inequales
proprietates seu potentias si tamen naturaliter sit
promittendum sunt dicit beatus augustinus super genesim
ad litteram in institutione rerum eadem ratio est de
productione animarum que sunt a solo deo
non est quod quid deus possit sed quid natura rerum
patiatur tamen si equalitas in essentiis animarum
non requirat inequalitatem proprietatum propter se sed
potius oppositum non est probabile quod in animabus
equalibus per essentiam sit inequalitas
proprietatum per se et inseparabilium consequentium essentias Ergo
si possibile est inequalitatem esse in animabus
quo ad tales potentias possibile est inequa
litatem esse in eis quo ad essentias et si non
De hoc ergo inquirendum est an anime possint
quo ad essentias esse inequales et videtur
probabiliter secundo quod in animabus non possunt esse
inequalitates essentiarum nec in quibuscunque
formis substantialibus Quod probatur primo sic In
quibuscunque formis eiusdem speciei est dare
perfectius et imperfectius nobilius et ignobilius
per intensionem vel est dare magis et minus propria dicta
et hoc apparet ex 8° physicorum ubi dicitur quod proprie quo
si magis et minus est contrarietas que participat una
forma secundum speciem sed secundum alium gradum Sed si in
animabus est equalitas quo ad essentias
secundum perfectius et imperfectius nobilius et ignobilius
inequalitas talis esset in eadem specie et secundum
intensionem quia in formis excepta quantitate
non est alius gradus nisi secundum intensionem Ergo
si formas substantiales esset dare et non esset
unus ignis diceretur magis ignis quam
alius et unus homo magis homo quam alius
quia nullus dicit et quod est proprium formis et ubi
cunque scilicet dicatur non :. Secundo quasi in formis
substantialibus est talis gradus quod esset vel ex
parte subiecti vel ex parte agentis vel ex parte
dispositionum precedentium vel concomitantium

introductionem forme substantialis in materia
non ex parte subiecti quia materia in qua immediate
recipitur forma substantialis cuiuscunque re
gularis et corporalis non habet gradus inequalitatis
etiam quorum possit esse inequalitas in
formis nec ex parte agentis quia diversitas
agentis vel esset per speciem vel per numerum si
per speciem illa propter se non causaret diversitatem
nisi per speciem et non per magis et minus in ea
dem specie de qua nunc querimus Si vero diver
sitas agentis esset solum per numerum vel
illa agentia essent equalia et sic non
causarent nisi equales effectus vel essent
inequalia et differentia per magis et minus
et tunc querendum esset de causa istius
differentie quia vel esset ex parte subiecti vel ex par
te agentis vel dispositionis sic procedetur in infinitum quod est inconveniens :. Nec
ex diversitate dispositionum ex qua tamen tales
tenent oppositum sumunt probabiliter maxime di
centes quia actus activorum sunt in patiente et
disposito propter quod cum magis et minus dispo
natur recipiens in eo forma perfectior vel im
perfectior unde in corpore minus disposito re
cipitur ignobilior anima ut dicunt et in
corpore melius disposito nobilior :. Istud
quod non videtur quia si ex parte dispositionum esset
inequalitas formarum substantialium non
minus vel magis esset ex parte dispositionum
concomitantium in materia cum forma quam ex parte
dispositionum precedentium introductionem forme
quia ille corrumpuntur in adventu forme
sicut experimentum sensibile nunc est ita quod ex parte
dispositionum concomitantium formam in materia
non potest arguere aliquam inequalitatem formarum
substantialium alioquin cum in eodem supposito
variatio et alio tempore sunt dispositiones in equales
sequeretur quod alio et alio tempore forma substantialis
esset nobilior et ignobilior quod est ab
surdum ergo ex parte dispositionum non potest
arguere talis inequalitas formarum :. Item
dispositiones in materia non redundant in formam
que non educitur de potentia materie et forte
quantum ad operationes in quibus indiget mi
seu corpore sed anima potest esse talis
forma quod non dependet quantum ad esse
a corpore nec educitur de potentia materie quamvis
dependeat a corpore quantum ad aliquas
operationes sensitivas et vegetativas et
quantum ad ministerium potentie virtutis corporee ut dictum est
ergo ex diversitate dispositionum materie vel corporis
potest solum arguere diversitas materie quantum
ad predictas operationes et non quantum ad esse
tale :. Ad primum argumentum dicendum quod diversitas
operationum intellectus est ex diversitate corporis

et tamen dicitur quod non quia similiter eodem modo disposita individuis unus intelligit alio melius. Dicendum quod fantasia existente eodem modo disposita individuis dispositione innata et dispositione acquisita per doctrinam et studium consequenter generatur in viribus spiritualibus apprehensivis habitus licet ille habitus non dicatur proprie virtus et propter ista duo eodem modo non est probabile quod unus melius intelligat illud obiectum quam alius et si quis dicat oppositum tamen non probatur eadem scientia etc. [illegible] quasi dicitur. Ad [illegible] rationem patet ex consideratis.

Precedentibus ad dicendum videtur. Supra determinavit de peccato originali traductione et remissione. Hic de actuali [illegible] de eius aggravatione et unitate et multiplicitate. Et dividitur in partes. Primo inquirit utrum peccatum priorum parentum imputetur parvulis quo ad culpam. Secundo utrum quo ad penam. Secundo ibi: Licet parentum peccatum. Prima in duas. Primo inquirit de peccati originalis unitate opponendo ad utramque partem et veritatem determinando. Secundo inquirit de peccati primi parentis gravitate. Tertio de eius remissione. Secundo ibi: Hic quaeri solet utrum peccatum. Tertio ibi: Et certe non quaeritur an id peccatum. Et haec est summa et divisio lectionis in generali. In speciali vero sic procedit magister et quaerit primo utrum peccatum aliquorum parentum vel omnium imputetur parvulis sicut peccatum primi parentis et probat primo quod sic, scilicet quod eis imputantur peccata priorum parentum [illegible] per auctoritatem Augustini [illegible] Exodi [illegible] dicitur quod Deus visitat peccata parentum in filios et sic plura peccata poterunt contrahere ab origine. Item probat quod peccatum originale in scriptura pluraliter significatur. Psalmus: Ecce in iniquitatibus conceptus sum et in peccatis. Item ex multitudine peccatorum Ade quia plura peccata [illegible] fuerunt in peccato Ade quae omnia [illegible] fuerunt et quia per eum priorum peccata parvulis imputantur. [illegible] quia sic sequitur quod parvulorum non esset iustitia qui non [illegible] originale. [illegible] Augustinus [illegible] quod plura peccata sunt ab origine. Contra magister quod Augustinus [illegible] fuit locutus. Subdit etiam quod hoc non obstat quia peccatum originale in sacra scriptura pluraliter nominatur ut ibi: Ecce in iniquitatibus etc. quia [illegible] pluralem pro singulari sicut [illegible] singularem pro plurali ut declarant per exemplum. Postea quaerit utrum peccatum Ade fuerit gravius ceteris peccatis

et [illegible] quibusdam visum est gravius ceteris eo quod [illegible] pervenit quia in eo [illegible] corrumpitur quia in eo sicut in pluribus consistebat totum [illegible]. Postea quaerit utrum istud peccatum Ade fuit dimissum et videtur quod sic [illegible] non tamen [illegible] paradisum [illegible] recuperavit. Ultimo quaerit cum peccata parentum excepto primo parente non redundant in filios secundum illud: filius non portabit iniquitatem patris, quomodo est verum quod scriptura dicit quod peccata parentum visitantur in filios usque ad tertiam et quartam generationem. Et videtur quod id intelligitur de filiis qui imitantur peccata parentum qui puniuntur non pro peccatis parentum sed propriis quibus imitati sunt malitiam parentum. Et non fit mentio de tertia et quarta generatione quia usque ad illam generationem conspiciunt filii parentes [illegible] et eorum malitiam imitantur [illegible].

Circa distinctionem istam primo quaeritur utrum peccata proximorum parentum redundent in filios. Et videtur quod sic quia in virtutibus similibus facilior est transfusio ut dicit Philosophus de generatione. [illegible] melior est [illegible] potest ad [illegible] proximum quam ad remotum. Cum ergo peccatum parentis primi redundet in filios videtur quod peccata proximorum parentum magis redundent in eos. Item peccatum Ade transiit in nos quia in ipso eramus [illegible] sed eodem [illegible] in [illegible] parentibus [illegible] sicut in Adam. [illegible] quia qui non potest transfundere iustitiam nec culpam. Sed proximus parens non potest transfundere iustitiam ergo nec culpam. Responsio ex titulo quaestionis et ex rationibus factis ad utramque partem clare patet quod quaestio ista nullo modo quaerit de Adam utrum ab ipso transeat in nos aliquod peccatum [illegible] sed [illegible] utrum hoc quod dicitur de peccatis proximorum parentum et omnium aliorum ab Adam [illegible] utrum redundent in posteros. Ad quod dicendum est quod peccatum parentis redundare in filios potest intelligi dupliciter scilicet quo ad culpam vel quo ad penam. Si quo ad culpam adhuc dupliciter vel quo ad culpam actualem vel quo ad culpam originalem. Si quo ad culpam actualem sic peccatum cuiuscumque parentis non transit in filium nisi per imitationem in quantum filius est imitator pravorum scelerum [illegible] quod vidit vel novit patrem egisse. Quod patet sic peccatum actuale primo non

potest redundare in actuale peccatum filii nisi quantum eadem actio numero que est patris sit ab ipso in filio vel quantum filius actio peccati que precessit in patre quantum est in filio. Primum non potest esse quia in creatis actio manens in agente individuatur individuatione suppositorum patris et filii distinguntur secundum oppositum ergo impossibile est quod actio peccati eadem scilicet numero sit in patre et filio saltem quo ad actionem immanentem in qua principaliter consistit peccatum et idem est de actione transeunte in materiam exteriorem saltem quo ad principale receptivum vel actum in quo non potest esse executio talis actionis. Relinquitur ergo quod actuale peccatum patris non potest redundare in actuale peccatum filii nisi quia talis actio que precessit in patre tamquam in exemplari quantum est in filio imitatione sequelis primum et sic habet locum solum in adultis. Si non peccatum patris dicatur redundare in filium quo ad culpam originalem sic dicendum est quod nullum peccatum proximorum parentum vel et primorum parentum post suum primum peccatum traducitur seu diminuitur ad filios. Ad eius evidentiam accipiendum est quod sicut peccatum originale sit idem quod reatus sicut non intelligitur reatus quoniam est sicut reatum et non ad faciendum aliquam [illegible] penam [illegible] in filios per originale. Dicendum est qualiter redundet in filios eos quo ad penam et reatum. Primo est autem duplex pena scilicet sensus et dampni, prima consistit in vera passione que est ex perceptione alicuius lesivi, secunda non dampni carentia alicuius boni sibi additi. Primo quo ad primam penam filius non est reus peccati patris nisi iuste puniatur pro patre cuius ratio est quia qui non communicat in actione non debet communicare in passione correspondente. Sed pater et filius ut suppositum non communicat in actione culpe ergo nec communicare in passione correspondente. Secundo pena sensus consistit in vera passione [illegible] et ideo pater si pro culpa sua cruciatur mutilatur vel fustigatur nisi hoc debet pati filius adultus vel parvulus. Si non loquitur de pena dampni in adiectis talis est duplex quia vel tale dampnum consistit in privatione boni habiti ut tamen ab [illegible] hereditate vel habita aut in amissione boni non dum habiti. Secundum tamen debiti habere primo peccatum patris non redundat in filium cuius ratio est quia in eo non debet filius puniri pro patre in quo est omnino distinctus a patre quia non redundat de uno in alium sicut est ratione alicuius unionis. Sed in proposito habita filius est omnino distinctus a patre ergo et ideo si pater pro culpa sua exheredatur filius emancipatus

non debet possidere et eodem modo si Adam genuisset filium antequam peccasset filius propter peccatum Ade non amisisset iustitiam originalem nec gratiam adeptam. Ex autem dictum est quod talis pena non debetur filio pro peccato parentum intelligendum est de pena que est ipsa est vindicativa culpe quia in quantum ipsa est medicinalis [illegible] exemplariter aut seu cautela [illegible] residuum sic quamvis infligatur filio pro peccato patris. Si autem loquitur de pena dampni que consistit in amissione boni debiti habere absolute. Secundum non dum habiti sic filius potest iuste puniri pro patre vel magis in patre cuius ratio est quia quod sic unum uno actu tollitur. Secundo boni habiti a patre et non habiti absolute. Sed tamen debiti habere habere actu in patre et habere in ipse in filio sicut unum quia propter hoc est debitum habere a filio quia est actu habitum a patre vel saltem unum dependet ex alio ergo ista sic et uno actu tollitur et ideo cum pater ex culpa sua iuste privetur eo quod habuit filius in patre privatur eo quod ex patre habere habebat debebat et hoc modo privatio Ada per peccatum suum liberos quod acceperat post et sua posteritate privata est iuste tota posteritas. Secundo patet quod peccata proximorum parentum nec et primorum scilicet Ade et Eve post peccatum eorum primum non redundat in filios quantum ad originalem culpam quia cum non est concessum ut transmittat ad filios ad donum tale peccando non potest transmittere ad eos defectum illius doni. Sed nullis parentum proximorum nec et ipsi Ade postquam semel peccavit concessum est quod donum in posteros transmitteret sed solum hoc fuit concessum primis parentibus antequam peccarent ergo nullus proximorum parentum peccando potest transfundere in posteros defectum alicuius doni [illegible] et parentes primi non pro suum primum peccatum per quod amiserunt donum [illegible] sibi collatum pro se et pro sua posteritate peccatum autem originale est carentia alicuius doni exigentis ad salutem cum decentia habendi ipsum et dignitate seu reatu carendi eo ergo peccatum originale non potest transfundi in posteros a proximis parentibus vel remotis propter ad eorum actuale peccatum sed solum propter primum peccatum Ade. Sed hic potest adaptari in dictum quia fuisset prolis parentibus aliquod donum collatum pro se et posteritate

si id amisisset per peccatum suum impositos illius
dona defert. Sequitur

De secundo queritur utrum peccatum originale in uno
homine sit unum vel plura. Et videtur quod sint
plura quia unum non inclinat nisi
ad unum. Sed per peccatum originale inclinamur
ad multa quia per ipsum una anima quasi potius in omnem
concupiscentiam fertur in suum actum. Item contra
pena correspondet culpe sed peccati originalis sunt
plures pene scilicet mortalitas passibilitas et huius-
modi. In contrarium est quod plura eiusdem speciei non
possunt esse in eodem subiecto ut patet ex v metaphysice
sed omnia peccata originalia sunt eiusdem speciei
ergo non potest esse nisi unum in uno. Responsio. Sicut
apparet ex predictis peccatum originale includit
reatum seu debitum carendi iustitiam originalem
quam quis iuste caret eo quod iuste careat
alicuius pene seu carentie alicuius boni
propter ea ex parte culpe secundum eius unitatem
vel pluralitatem reatus dicitur unus vel plures
tamen et culpa ex qua sequitur carere iustitia originali
sunt una videlicet peccatum primi hominis patet
quod iste reatus seu debitum carendi iu-
stitia originali sunt in unoquoque tamen unus quantum est
ex parte culpe ex qua sequitur et quantum ad eum ex
parte subiecti est ex parte hominis qui dicitur reus quia
reatum esse unum ex quo est ex uno et
in uno quia sicut arguebatur in uno subiecto
non sunt plura accidentia eiusdem speciei. Sed solum
ex parte autem pene cuius aliquis reus est non
quia multiplicatur reatum quia iuste aliquis reus est plurium
penarum ex uno debito inobedientie quantum ad
penas dampni sicut scriptum est qui in uno
peccaverit multa bona perdet. Ad primum
dicendum quod unum non inclinat nisi ad unum
per se et directe. Sed unum potest inclinare ad
multa tamquam removens prohibens sicut
tamen eadem columpna impedit grave superius
positum ne descendat et leve suppositum
ne ascendat. Remotio columpne facit
leve ascendere et grave descendere. Eodem modo
peccatum originale tollens frenum originalis iustitie sub
rectitudine virium in fomite ad omnia in-
clinat ad multa per modum removentis prohibens.
Ad secundum dicendum quod pene et si videantur esse
secundum iustam estimationem dei infligentis penam
tamen non est quod videantur secundum diversam speciem videlicet
secundum unitatem vel pluralitatem unius plures pene

infligentur pro una culpa quod non esset si ipse
esset commensurata culpe. Sed ex omnibus
simul collectis una pena commensurata et sic
est in proposito. Auferuntur enim a nobis per primum
parentem gratuita omnia que sunt supra naturam
nobis gratuito collata fuerant.

Tertio queritur utrum parvuli decedentes cum ori-
ginali doleant de carentia visionis divine
et videtur quod sic quia sicut se habent parvuli baptizati ad
meritum Christi ita se habent non baptizati ad demeritum
Ade. Sed baptizatus gaudet de merito Christi per quod
pervenit ad divinam visionem. Ergo non baptizati
dolent de demerito Ade per quod caret divina
visione. In contrarium carentia eius quod quis vellet
non potest esse sine afflictione. Sed si parvuli
vellent inde dici aliquo voluntas corum
esset perversa. Responsio. Parvulorum in originali
decedentium est multiplex sententia. Augustinus sed licet
non essent si dolent de carentia visionis
divine vel secundum est dolor in dampnatis minor
pena est quod divina visione caruerunt quam qui
igne cremabuntur. Ergo et cetera. Responsio. De hac questione
quo ad quosdam doctores est doctorum sententia quod
parvuli non baptizati non dolent de carentia vi-
sionis divine diversificantur tamen in assignando
causam quidam enim dicunt quod hoc est propter ea quia
sciunt quod non propria voluntate sed aliena culpa in-
currerunt per quam dampnati sunt. Sed hoc
nichil est quia non minus dolet quis de amis-
sione alicuius boni ex facto alterius quam si
esset ex facto suo immunitas enim a culpa
dolorem non minuit sed auget. Parvuli autem
privantur visione dei ex culpa primi parentis
et non ex propria. Inmo non est nisi reatus propter
culpe ut dictum est. Ideo alii dicunt quod non
dolent quia nullus sapiens dolet de amis-
sione eius ad quod numquam habuit facultatem
vel proportionem sicut sapiens qui non affligitur
de hoc quod non potest volare vel sicut est filius
rustici de hoc quod non pervenit ad regnum
vel imperium. Parvuli autem non baptizati numquam
fuerant proportionati ad hoc ut deum viderent
quia nec eis debebatur ex principiis nature gratiam habuerunt
per id sacramentum baptismi ut sic saltem ex merito
Christi ad visionem dei pertingerent nec actus
proprios habuerunt per quos se ad hoc disponerent
ideo et cetera. Sed nec istud videtur sufficere quia

licet pueri non baptizati non habuerunt in se capacitatem
diuine ad consecutionem glorie tamen habuerunt eam
in sua radice scilicet in primo parente et ideo sicut
filius nichil tamen gratis collatum est in
primo parente et per peccatum possibiliter dolet si ob culpam
patris priuaretur nunc imperii ita videtur quod pueri
non baptizati doleant si sciant ex culpa
primi parentis priuatos se esse visione di-
uina ad quam peruenissent nisi culpa patris
impediuisset Ideo videtur aliter esse dicendum quia do-
lor vel gaudium de aliquo bono vel ma-
lo supponit eius cognitionem sed pueri non baptizati
non habent aliquam cognitionem de beatitudine seu co-
gnitione diuina Ideo etc. — Maior patet quia ra-
tionalis creature non attingit ad cognitionem
beatitudinis sed est opus ex parte sic dicitur Ro.
x. quod fides est ex auditu vel diuina re-
uelatione pueri autem non baptizati sed vigeant
cognitione naturali cognitione tamen fidei ca-
rent cum nec sacramentum fidei susceperint nec doc-
trinam nec etiam credendum quod eis reuelatur quia non
subiecti sunt seu non reuelandi sed etiam ac-
cedunt post ad corporis afflictionem — Contra
hoc arguitur quia ut tenetur communiter in generali iudicio
omnes videbunt dei iudicium esse iustum
pro eo quod peccata singulorum omnibus appa-
rebunt cum igitur decedentes in solo peccato originali
resurgant et ad iudicium perueniant videtur quod te
cognoscant bonos premiari visione di-
uina propter sua merita se autem priuari eadem
visione propter suum demeritum vel propter demeritum
primi parentis quare ergo tunc non dolebunt cum
hoc cognoscant quum nullus non possunt mo-
do dolere quia forte hoc non cognoscant —
Et ad hoc potest dici quod iudicium tunc erit de peccatis
commissis que non sunt in pueris decedentibus
in peccato originali tantum sicut ille qui esset natus
in puris naturalibus absque peccato originali et sic de-
cedentes non peruenient tunc ad iudicium ca-
rent tamen visione diuina quam non debent habere
gratiam et sic pueri decedentes in originali quia non
cognouerunt ad actuale peccatum non per-
uenient tunc ad iudicium carebunt tamen visione
diuina quia non sunt regulati per gratiam et ut
dicit quod se cognoscant esse priuatos gratia
et per consequens visione diuina propter peccatum primi
parentis cum talis cognitio perueniat ad

fidem et ipsis ponitur esse sola cognitio naturalis
propter quod non oportet quod doleant de carentia visionis
diuine quam ignorauerunt tamen non sunt perfecti in
cognitione naturali sicut quia cognitio naturalis non
se extendit nisi ad id quod ipsi cognoscunt
vel dato quod in iudicio cognoscerent quod
boni quod per gratiam et propria opera quam meru-
erunt habebunt premium ad dominum finale
quo ipsi carebunt ex hoc tamen quod non dolo-
rem habebunt quia in ipsis non est aliqua ob-
liquitas voluntatis ut irrationabiliter doleant
de eo quod dolent irrationabiliter de carentia
visionis diuine quam non datur nisi per gratiam
quam ipsi non habuerunt nec habere meruerunt
nunc. Et quod sciant se priuatos gratia
et gloria propter peccatum primi parentis — Ad 1.
argumentum dicendum quod pueri baptizati nati venient
ad visionem dei que non potest eos latere
et ideo gaudent de tanto bono adepto Sed
pueros dampnatos forte latet causa sue
dampnationis scilicet demeritum Ade et per hoc co-
gnoscant se non habere illam visionem diuine
essentie ad quam homines possunt per solam
gratiam attingere cuius ipsi non fuerunt par-
ticipes propter quod ipsi de hoc non possunt rationabiliter
dolere — Ad 2 dicendum quod voluntas puerorum
non est peruersa dato quod non velint videre
deum visione vera Sed peruersa esset si hoc
vellent cum ad eam non sit accessus ex
natura nisi per gratiam cuius ipsi non sunt
capaces etc.

Post predicta de peccato actuali et origi-
nali ingreditur de peccato originali hic dicit
de peccato actuali Et dividitur pars ista in partes in primo
determinat de peccato causaliter 2o de eius quidditate
3o implet 3a ibi post hoc videndum est quid
sit peccatum primo partes in 3. primo ponit
intentum 2o probat 3o recapitulat ex-
cludendo quandam dubitationem 2a ibi Causa et origo peccati
3a ibi Ex his apparet Secunda dividitur in 3. primo in-
quirit causam efficientem causam remotam quam ponit
quam 2o causam formalem siue subiectum 3o ex hoc
concludit quod fiat quaestio 2a ibi Voluntas igitur
3a ibi Ex quo colligitur Hic est diuisio et summa
lectionis in generali. In speciali vero sic pro-
cedit magister et ponit primo quod intendit
dicens de causa et origine peccati causa efficiente quod
nihil et de eius quidditate et diuisione sequitur
causa dicit quod causa et origo peccati non sunt malum
sed bonum quia ante primum malum non
erat ad malum sed solum bonum unde etc.

mala voluntas sit causa et origo aliquorum malorum sequentium cum pena mala voluntas non precessit ad malum fuit ergo hic origo quia natura bona hominis vel angeli fuit causa voluntatis male et mala voluntas fuit causa sequentium malorum peccati. dicit quod subiectum mali non est nisi res bona quia malum est privatio boni ubi autem non est bonum non potest esse privatio boni sicut enim morbi et vulnera requirunt corpus in quo fiunt sic in subiecto quod est res bona. sic peccata sunt nunc bona tamquam in subiecto ex quo hic concludit quod tum dicitur hoc malum idem est ac si diceretur bonum malum et dicit quod hic fallit regula dialecticorum que dicit quod contraria non sunt simul malum autem et bonum sunt simul et unum oritur ex alio ad videndum tum ex hoc incidimus in maledictionem prophete dicentis ve qui dicunt malum bonum et bonum malum quia homo angelus iste maledictus in textu de actionibus vero quod dicit adulterium esse bonum vel orationem dominicam esse malum non autem de rebus unum qui dicit hominem qui est bona natura esse malum ex culpa dicit bonum esse malum nec incidit in maledictionem predictam.

Quia ista distinctio est quasi de ratione mali et quia ratio est modus privationis et obliquitatis ideo primo queritur de ratione boni cum malum opponatur tamquam obliquum recto. queritur ergo primo utrum ratio boni sit absoluta vel respectiva. et arguitur quod sit absoluta primo quia nulla relatio dicit formaliter perfectionem sed bonum dicit formaliter perfectionem quia unumquodque in tantum est bonum in quantum est perfectum ergo bonum non dicit formaliter relationem sed absolutum. Item secundo sic id quod convertitur cum ente communiter non potest dicere relationem formaliter quia non omne ens est formaliter relatio sed bonum convertitur cum ente et communiter ut quibusdam videtur ergo etc. Item tertio sic id quod dicit formaliter relationem dicit id quod dicit ut ad aliud vel ut alterius quia relationis esse est ad aliud esse. Sed bonum non huiusmodi quia bonum importat perfectionem et integritatem esse alicuius boni nam Augustinus dicit in pluribus locis dicit quod bonum consistit in modo specie et ordine ad quod dicit [?] ergo etc. Item quarto sic bonum in deo non dicit relationem ergo nec in creatura consequentia patet quia bonum in deo et in creatura dicitur quadam similitudine saltem analogice. probo antecedens quia si bonum in deo diceret relationem aut diceret relationem rationis aut relationem realem non relationem rationis quia tunc bonum esset ens rationis ut est in rebus omnis oppositum dicit .6. metaphysice quia bonum et malum sunt in rebus. si autem diceret relationem realem tunc

quod autem dicat relationem in divinis admittitur aut ad intra aut ad extra non ad intra quia tales relationes non sunt communes omnibus personis sed bonum est equaliter omnibus eis commune nec ad extra primo quia multi ponunt quod deus nullam realem relationem habet ad extra secundo quia contra arguitur quod deus esset bonus multiplex ad creaturas et per consequens quia sua bonitas aliquo modo dependeret a creatura quod est falsum. Item quinto quod oportet quod movens est ad absolutum sed bonum movet appetitum ergo est ad absolutum. Contra bonum et ens vere important idem formaliter sed ens dicit formaliter relationem ergo et bonum. Item contra communem istam potest dici sic quia primo ponentur id quod de ista conclusione senserunt quidam alii et secundo arguentur contra positionem istam conclusionem id est quod credo verius et tertio respondebitur ad rationes in contrarium. Quantum ad primum premittunt quidam duas distinctiones quibus premissis videntur ad questionem. distinctiones que premittuntur sunt de terminis questionis scilicet de absoluto et relato et de convenientia boni cum ente. prima distinctio est ista quod absolutum dupliciter potest accipi uno modo pro determinato vel contracto sicut si dicatur quod albedo dicitur nulla essentia absoluta quia est non contracta ad hoc vel equum et absolutum sic acceptum non distinguitur contra relatum sed contra contractum alio modo dicitur absolutum prout distinguitur contra ad aliquid respectivum et isto modo absolutum distinguitur contra relatum. Secunda distinctio est quod ad potest converti cum ente dupliciter uno modo communiter alio modo denominative primo modo res convertitur cum ente quia omnis entitas cuiuscumque etiam est communiter realitas et econverso secundo modo quamvis unum non est aliud communiter et formaliter tamen unum non invenitur sine alio sicut ens creatum et relatio quia creatum quamvis non omne esse creatum sit relatio nullum tamen esse creatum invenitur sine relatione et ideo convertuntur denominative. Hiis suppositis debet dici quod sumendo absolutum dicitur primo modo scilicet pro contracto sed secundo modo videlicet prout distinguitur contra relatum bonum potest dici ad absolutum quia vel bonum convertitur communiter cum ente et tunc bonum dicit absolutum id est non contractum sicut et ens vel convertitur cum ente denominative et tunc dicit absolutum prout distinguitur contra relationem et quia primum est notum ideo illa acceptio absoluti est hic impertinens. communis ideo probat [?] quod bonum formaliter dicit idem quod perfectio vel adordinatum ad perfectionem et quia perfectio non dicit formaliter relationem sed magis absolutum que est fundamentum relationis ideo sequitur bonum non dicit formaliter relationem sed absolutum. Item autem bonum diceret perfectionem

uel ad ordinatum ad ipam probaui vita
rone sic ro boni dr fine uel est id q e ad
fine et ut sic Secundo q libz istorum dr pfectum
uel id q e ordinatum ad pfectum io et
maior pz q ro boni consistit in hoc q d e
fine uel ad ordinatum ad fine in defa
cti p bir s q ro finis et eius q e ad fi
ne sic ee pfectum uel ad ad pfectum ordi
nati q dr e finis s finis int et ex ct
utroqz ino sp dr finis ex hoc q e ad pfectonibus
his q sunt ad fine Ea aut q sut ad
fine dur pfecta uel simpl uel h q put
ordinat ad fine et h sut inior sez go
g s q formalis ro boni sit ro pfectionis uel
eius q e ordinatum ad pfectum Et p hoc
rident ad arm in oppom qm dr q bonum
et ens inptant ide dut q vnum e h
q ens dr no inbonu formalit h fundamental
et ens sic accept ut ad e q pfectum rei
sis eius pfectie vel ad pfectum ptinens Ad
dut aut isti ad maiore declaraon dici
sui q ro boni e diuisa a roe ent no sic
q ro boni dicat ad diuisu re uel rone
ab omi ente et ab omi mo entitatis h quia
dr aliq diuisu ab eo q p9 occurrit de q̃libz
entitate put in quolz inueniatur id n q p9 oc
currit de q̃libz entitate e q h ca ad dr esse ple
puta h albedo ab et h calore calid et
sic de aliis Bonu aut dr eande entitate
put ptinet ad pfectum eius Vn sic diuisu
puta ronalitas no dr ad diuisu re ab
alitate qm dra Secundo dr aliter subspali
rone s ut talis et sic contracta et p hoc dr
differe ab ea h rom q dr id ide sub roe
diuite ab eo q pmo occurrit de alite ita
et bonitas dr entitate sub determinato mo
qui dicit rone ab eo q pmo occurrit de
entitate in qcumqz sit et cuiuscumqz sit Sed
hoc int e int ista determinatoz et illa quia
determinato gnis p diam e ad pte sbiua
pu ad ee q ip hoc no contingit cum gnie h de
tminato entis p bonum no e ad pte subiua
quia contingit uel e ad ee q et no id Secundo ad
esse hnis na qmnis e ad ee sit h9 q no
e bonu h9 e tu bonum simpl q nullum eius
q no ptineat uel no sit natum ptinere
ad pfectum alicuius sicut de vino q no
e bonu infirmo e tu bonum sano et de
calore febris q no e bonus homini vt ho q
tu e bonus ut e quietus q nullus calor
repugnat quieto Secundo e pfectio eius
uel alicuius aut adipm pu mo et sic
omnis entitas e aliqua bonitas et aliquis
qm nis no his de trinitate h e ipo aliqs
tu motis et de relatoibus suis Contra
ad prm inte do argue cont ea que dt sce
dens opinio pmi e q bonum pt conti
cum ente ee hoc et sic bonum dr aliq abstm
hic e no contentu Secundum e q si bonum non
contrat cum ente ee h de nouo tunc bon
dr abstm put designat cont relatum 3m e
declo q dr q bonum dr for pfectum uel
ad ordinatum ad ipam et de declaratione
quam addut quam bonum consistit eius
Contra ut ar quadrupl ondendo q bonum
no pt ee contrahi cum ente pmo sic
supponendo ea pm e q formal ro boni
e ro realis et no fcta p aiam sicut
intuitiones loquunt et hic suppo hr ex 6 metae
ubi dr q bonum et malum sut in rebus
h e q ro boni e ro posita et hoc e dese
noto cum ro mali sit puatiua 3m e q
ro mali dicit a roe entis alioqui esset
nugo dire ens bonum tunc arguat sic
illa q sunt ide ee et ad esse non
drut re uel reali rone h quid q contr
cum ente ee e ide cum eo ee et ad
esse g no dit ab ente re uel rone
reali h bonum dit ab ente salte roe
reali q no fcta p aiam inte9 expositum et
3m suppone g bonum no pt conti cum ente
ee ma pz q illa q sunt ide in eo
in quo sunt ide no put dire illa q
que sunt ide ee et ad esse sez q
sic sunt ide re de q de quo no dicatur
sunt ide omi mo y depte uel ex q
u sunt ide essentialr sunt ide realit
et ex quo sunt ide ad esse sez q sic sunt
ide re de q de quo no dicat q vn
uel reale includit quo no includat
altm uel re ad ea de quo non
dicatur altm alioqui no esset ee y depti
tas ee lis et ad esse inor pt q
q contr cum ente essent est ide cum
eo re et ad esse q talia deferunt
in abstracto p dicat et no sunt ide re et

qz pma° de se in inte contr° io sut ide ad
cqte z sit e l omi modi ydemptitas
real h°c z pz ex dco° coro qz em rebz
eus qot circam de quo lo qmr contut
ecnli io omis realitas e encitas
z oims encitas realitas ad cqte n°
dnt aliq reali rone Sz sut nomina
penitus synoia z ide nctin e dre do
omi eo q esseulr conti° cu ente si id
sit formlr positiu = 2° sit abeo q in
cludit ome positiu reale z de eo
d° p se in p° mo inch positiui pt diffire
nec reali rone taq° ei ca disu oims
possit dre sic in fms asupiore Sed
ens s° 9° rom ent includit ome ce
reale positiu z de eo d° i p° mo ddi
p se g° incl reale positiu pt diffire ab
ente n° re n° reali rone tamq° ad q
disu cot ens. s pot sic in fms contetu
sub ente boni a e ad positiu z reale
ut pz ex duabus pmis suppoibz et
drt reali rone abente vt pz ex z°
g° qims possit dre abente vt i fms
asuo supiore nullo tn mo pt dre
abipso vt eo disu diffret al vt eo di
nisu Si conuet° cu eo esseulr z ubi
diffret reali rone qz cu vna ro no
cotnea° sub alia vz q sut eo disc
ina. ppo pz qz id q includit aliquet
sic q ecnlr d° de quoz coro no pt
eo diuidi cot illa n sic eo dmid° ro in
fioris arone supioris vt pz de alir°
cam de quibus d° essenlr inpo° eti
omibus eo simulibz inior inanifesta
e qz ome rele positiu z s° omez rea
le rom inclut in ente s° omez rom
ent z recapit eius pcom i pmo mo
ddi p se = 3° sit ro boni p qua drt ab
ente aut e pola ro encitat in gm a
pt illa inclut aliq rom alia Si pt
pola ro enciat tne ro ent z ro boni
no drut q e conf etia suppom sim
cludat aliq alia a de illa alia po
ro ent aut no Si no g° illa no
e ens z ita no e ad positiu q e
g° hz suppom si a de illa alia p dict°
ro ent a pt de ea conti° aut no
conti° Si conti° hz vero sit dre q
omis ro ent e illa ro z omis illa
ro e ro ent pz q sut pcaius eadem
ro qz ppo afirmatia no verificatur

n ex ydemptitate pti cu sbo Si aut non
conti° pz q ro boni sit i mus q ro entis
z ita no conti° ecnlr cu ea = Ex pzdcis
inducendo vlr in omibus q ecnlr pnt
de plibz z in q sm sit speb su genus ge
nalissim i fiuium sme ge9 specialima sme
ge9 gnalissm qz nuq pla pnt contibl°
z in q de eisde n sint nota synoia v ig°
de omibz homibz nulla nom pdicat°
in q n n° homis al q e cu eo synonim
n° de omibus spebus alis n al nec sy
noi° no° cu eo ut sit de omibus gubz
insp ad spam inclusie alioqn vnu q
dret intas rones qditatias q e impo°e
cu g° ro ent dica° de positis omibus
in q impo°e e q aliq alit ro dica° de
eis in q n sit alia pola s° no° cu g° ro
boni sit alia arone ent inpo°e e q eo
nta° cu ea ecnlr z qditatie z sic pz
p°s s° q boni no pt conti ecn° cu ente
z ide d° de qcaz alio su posito su puatio
qz si sit positiu ncte e q sit i mus ecle
qims possit conti qetine = Si no sit
puatiu nt vnu no pt conti ecle qz n°
pno e de essen positiui qims possit sed
ad cu nctia sic ad ce ho°s pt nctio non
esse asuu = Cont s dcm ar° 6. oudo
q boni no d° for ad abtu Sz vr° gerac
fudatu inato abto pno sic si bo d° for
ad abtu q e fundatu gerac z no ipm
vr° gerac tne malu d° for° pnoz tlis
fundati z no pnoz gentic qz mal e
pno boni Sz hc e f° g° z p° q h sit falm
pz manifeste qz s alios z s vtre calor
febl e malu homi in q° ho h a no e
p defem caloris s p defem gentic q
cm calor s no geus qr t = 2° sit oppoi
ta abta no pnt sil qre eide z s idem
sit ide cor s eande ptem no pt simul
ce alb z nign q oppom° qre n° ide ocls
pt sil ce cecu z videns q oppom° pnt
z sic de omibz aliis abtis n° oz adder°
eisde qz abta no includut v° in sua
in tn° rone s qua oppom z s q remetur
in eca s. f° oppo z in copossitas ad q q
ad ad qpcut ut pz in exeplis addctis
z in quibzcuq aliis abtis h n e spale
in vloibz copa na vlomi q e esse ad
ad q oppo pnt eide simul in ce f° duipo

sicut idē ē pr̄ & filius rō̄ diuisorꝰ & idē ho
p eandē albedinē ē simil albo & dissilis
nigrꝰ Et3 nō ē sic albus et nigr rō̄ c̄tpōn3
qr albedo & nigredo sunt absta similido et dis-
similido sūt rl̄ones mīt ē ita q̄ bonū et
malū q̄ opponūt̄ p̄ncipali sic c̄unt eidē &
s̄m diuīs nō rō̄ eiusdē sic vinū ē bonū
sano & malū ī ifirmo & idē calor febilis
ē malꝰ homī rō̄ cōplexionis ī debite et
ē boꝰ rō̄ quātitatꝰ sue ut adūsari dicit gō
bonū & malū nō sūt absta s̄3 rō̄ ꝯtientie
s̄iō eius = 3° sic ꝓbādo cōp̄ id q̄ formalis
rō̄ cōsistit in h̄ q̄ ē esse h̄ꝰ ē formalit ab rō̄
s̄3 formalis rō̄ boni cōsistit in h̄ q̄ ē esse h̄ꝰ
gō rō̄ = ma dcē p3 qr cē h̄ꝰ dr̄ rō̄m forbi-
in p̄bīr qr ī illo cōsistit formalis rō̄ boni et
nō sol fundamē p̄ q̄ bonū cōtr̄hit eius s̄3
bonū cōtr̄hit eius p̄ h̄ q̄ ē esse h̄ꝰ vtipīnz
adūsari dicit gō rō̄ = Exm̄ ad 3ᵐ dicit q̄ bō
dr̄ formalit p̄fectōm uel ad ad p̄fectōm ordi
natā q̄ p̄batū ē ex rōne finis & eius q̄ ē
ad finē ou̇ dōo q̄ nō rō̄ ualet ul ē ꝯ cōs
uel ꝯcᵒ q̄ rō̄ nō valeat p3 qr qn̄ dicā in
maīᵉ q̄ rō̄ boni dr̄ finē uel id q̄ ē ad finē
& ut sic dr̄ intē ꝯ rōne inp̄tata formalit p̄
h̄ noīa finis & ad finē cl ꝯ rōne rei cui cō
petit cē denoīatiuē finē uel ad finē si p̄ᵒ
mō ꝯ cōs ē qr rō̄ forꝭ inp̄tata p̄ h̄ noīa
finis & ad finē ē respectiua sic rō̄ eāe uel
n̄ rō̄ cōpetit esse finē ī rō̄ albus uel ad finē
ī rō̄ finis & sic rō̄ boni esset respectiua sic
rō̄ finis & ad finē Si aut intelligat
ꝯ rōe rō̄ s̄ sic cui rei cōpetit denoīatiuē
cē finē uel ad finē uel ē dem qr sanit
cōpetit cē finē rō̄ medicīe & homī rō̄ oīum
artificialium q̄ sunt sibi ꝑpe & dō rō̄ oīum Et3
māq̄ p̄p h̄ pt ꝯ q̄ rō̄ boni sit esse sanit
uel hominem uel dm̄ etc nō ymo esset
ridiculū multo gō mō formalis rō̄ boni ē
esse finē uel ad finē si sic accipiantur
cōm mō p̄p̄ rei q̄ ē finis & rō̄ q̄ ē ad fi
nē ꝯat rō̄ boni Et3 multm̄ aūm ē h̄3
cōpetit rō̄ boni gō formalis rō̄ boni cōsistit in
formali rōne talium aliōq̄n cū eius cōpetat
omnibus formalis rō̄ entis in q̄ cōsistit ī forma-
li rōne cuiusl3 entis p̄ncipꝭ Ad dēm mō qn̄
dr̄ ī maīᵉ q̄ finis & id q̄ ē ad finē dicit p̄-
fectōm si intelligat ꝯ rōnib3 inp̄tatis
p̄ h̄ noīa s̄m ē q̄ dicit h̄itudinē re-

spectiuas si nō de rebus quibus denoīatiuē
cōpetit esse finē uel ad finē ū3 ē q̄
eis cōpetit cē p̄fectōm uel cē p̄fectu qr
s̄3 dē ꝯat cē p̄fectū & homīs & multa alia
tn̄ formalis rō̄ homīs nō ē esse p̄fectū s̄3 cē
al rōle & idē de aliis nec esse p̄fectū dr̄
formalē rōm eorum & sic p3 q̄ nec melior ꝑpō
nec ūa or̄ h̄it vītē in aliqᵒ s̄bu ex quo
possit cōcludi q̄ formalis rō̄ boni dicat
p̄fectōm uel ad ordinatū ad p̄fectōm =
= Et aut addr̄ ad declaratōm istiꝰ maīᵉ
ē ad obsolutē eius assumit̄ cū q̄ bonū
cōtr̄hit eius nō ad p̄tē subiecti ul ad eā
h̄ sic dicā contr̄hit generis Et ad eā
simiꝰ & lō pt cōuti cū ente qr omnis en
titas ē bonitas aliqꝰ c̄uius nō cuiusl3
p̄m n s̄ de gtōne entis p̄ boni & nō ad
p̄tē subiectam ē s̄m qr id q̄ cōtr̄hit eius
ad ad de quo eius p̄ē & cōuli p̄dicat̄
cōtr̄hit ipm ad p̄tē subiecti Et3 q̄ q̄ cō
trahit eius cōtrahit ipm ad aliq̄ de quo
cōuertibilit p̄dicat̄ qr de eius p̄dicat̄ eius p̄
dicat̄ de ipō essentialr gō rō̄ = Simil s̄ de
ꝯuīsoe entitatꝭ cū bonit̄ uel ē falsū & ꝯ
cōs si accipiat̄ entitas s̄ sim totū am
bitū qr talis ꝯuīsio esset cōuli q̄ ē ipole
vt ꝯuēri sunt ꝯ cōs qr dicit qr rl̄o non
dr̄ bonitꝭ nec p̄fectōm & sic nō omnis en
titas ē bonitas uel si accipiat̄ p̄ eatē
absta ꝯ cōs qr talis entitas nō ē bonitas
ū ut ē aliqꝰ Sic eīm ut dicit boni rem
ꝯtr̄hit rōm entis s̄3 esse aliqꝰ nō ē formalis
& ꝯditatia rō̄ entis abste c̄uius posset
ei cōpetē denoīatiuē qm̄ rō̄ = dicendū gō q̄
formalis rō̄ boni ē rō̄ ꝯuenientiē ita q̄ bonitas
ē formalit ipa ꝯuenientia & ꝯtr̄hit entitatē ad
p̄tē subiecti q̄ ē rl̄o & addit rl̄om q̄ ē
ꝯuenientia & sic omnis bonitas ē quedam
entitas respectiua Et3 nō omnis enti
tas ē ꝯditiue bonitas rō̄ q̄ nō cōuertunt̄
cōuli bonū nō rōe ꝯtr̄ōnis inp̄tati id q̄
h̄ talem ꝯuenientiā ut eius s̄bm uel fun
damentū & qr id pt inveniri in q̄l3 gn̄e
uel saltē in gn̄ib3 absolutis bonū dr̄ ꝯuerti cū
ente nō essentialr s̄3 denoīatiuē formalit tn̄ rō̄
boni ē respectiua s̄ rō̄ ꝯuenientie = Entia q̄
noīatūm q̄ id q̄ ē indigens aut ē dēē ei
ꝯueniens in tuitē s̄3 h̄itudinē esse melius
uel formalis uel sic p̄s quā eīatam ut

pes z manus sunt hominum seu ps ecclesis
vt in z formale non z pfectiones actuales z
talibus formalis z primo competit ro boni q
aut imptat etiam vernectat adre cotin
sere f ltitudine re est vel alteris co
tulsere cdomus sic sanitas dei bo po
z formale mensura a z vna hario qz vtrique
cotulsere vnum primo efficient ad primo
sig = ter tm redd e adrones ad prima
p intemptom inteois aliq eum rlo
dr pfectiom f rlo genit pfecto eum z pfecti
bile sunt rlones seu ltitudines res
a quibus h fundat sunt sit qda abta
qre pz = pfectibile n non dr formale u ltitu
dine aliquas v adaliq p qua lz pfi
a ut pfectio dr formale u ltitudine v ad
aliq q p ipam pficit vnum pfectibile p
fectio sunt rlones h res quibus tales ro
nes seu ltitudines sunt tach subiectis
vel fundat sunt abte z ide e de bonitate
z bono = Ad 2m rom dm e p intemporis
inductis qz in pole e q ad positum ro
ntr essentie cum ente u sit po synonimum
cum eo sic pbatum fuit = Ad 3m similit
dm e p temporis inductis qz bonum d q
dr formale dr vt aliq qdicat generat vnius
ad altm z istinz qui arguit h sunt
in declaracione positus sue qz sunt q bom
competit eius non ad h s ad h z q enti
tas non e bonitas u vt e pfectio aliq
z cum pbat q deus dr bo z instus ad se
h bm augm in plibus locis dct dm q bo
augs loqt de illa q sunt abte vel rline
qt ad intrinseca i diuinis sic enim pternitas
z filiacio z spiracio dur rline i dis qz
non sunt omnibus ps q constitunt rlonibus
z distingunt bonum aut z instum eqlit oi
bus ps conuenit sunt z io non sunt de
rlonibus in intrinsecis h q non dicat rlonem
cointrinseca ad creaturas nunq intellexit bs
augs q pz qz bs augs ita lo de insto
sic de bono estat aut q instum qt do
rline ad co qz instia e ad altm non
ad altm infirma pl qz pr non vtr instia
ad filium vel spm sim nec eqo go ad alterum
nisi h e creatura g ost = Ad 4m dm q aus
e flim qz bonum in do dr rlonem nl ro formale
non quede rlo ad instr h ad ext vz ad
creaturas z cum dr q deus non refert rli
ad creaturas dm e q sic dcm fuit ps
h dr co s rlo accipitur p rlo p se quite
ad n q sic deus non refert ad creaturas
Si aut accipiatur prch denominacione
sumpta ex plibus sic deus refert rli
ad creaturas cum dr creator vel bo z q
sub dr q seqtur q deus est bonus cois
tudine ad creaturas z sic bonitas eius
dependet a creaturis dm q flm e ad e
enim dm dr bom in ltitudine ad creaturas
z bonitate eius dependet a creaturis pmi
enim e vm h f e flm ymo potius bonitas
creature dependet a do z p hc deus dr bo
in ltitudine ad creaturas qz totum creaturarum
q bonitatis z pfectionis e in ea depe
det a do = Ad 5m dm q solus rs non
mos h abtm cum rs mos tam intendi potui
quam rs simpt enim ctitas h possit
moue intellectum ad actum simplice qui e medius
intellectum tum non pt moue ad actum compone
re u accepta in ltitudine ad altm qz actus
intellectus compones fit in duo pp q cuius
vnius ad altm z sic intellectus potius moue
abono in quantum q pscendit a ca n abta
sub ronre genit ad altm

Secundo qr vtr malum sit aliq na
posita z vide q sic Omne q agit
in altm e qda na positiua h malum i q
malum agit g est pbo mi qz omne q altz
corrupit effectiue agit Sz cois dr ad al
tius malum qz corrupit ipz g malum i q
malum agit Ite na dr si saluatur i dictis
h eius dr p bonum z malum enim enim
ad bom ad malum g est In oppositum e qz
dr bius dyos q ca dedi no q malum vz
e cons in oppositis Omnis aut n posi
tiua e cons psr vel cons in a g est
Pro dm q formalis ro mali e ro priuat
ta e cum pno genere rei adre q pz
qz cum malum opponitur bono non enim
opponitur sic ce ide z p ide z rs eius de
oz q opponatur rline vel q dcorie vel
corie vel priuatie non rline qz vnum no
dr ad altm q enim rlonum non n dr
bonum mali bom sic dr pr filii pr n
malum e deinceps boni sic vnum correlatum
e deinceps collectiu alterius Ite nec opponitur
q dictoie qz altm tot dictorium necce
eius inesse su enti sine non enti chimera
enim e lap vel non lap Sz bonum z
malum non sic se hnt vt nece sit vnum
altm in ee chimera n vl yrocerus vz
bonus vz malus g est = Restat g

vt opponit^r gⁱ ic vel priuat^r et q^de c^o
vtrumqȝ in veniut rō mali dicim^o eni
egritudinē esse malū hoīs q̄ tn̄ oppo^r
bono puta sanit^i gⁱ ic dici^o z q̄ carē
pede ē malū hoīs z tn̄ carēcia pedis
in hoīe d^r p^o priuacō tn̄ g^o rō mali
nō gat eis pnt e^r ōe q̄ gat vni
p alteri^o vel ambobus p^r z^m nō ambo
bus p z^m qz q̄o z priuacō vt sic q̄nia
opponit^r vt ē q^r nega^o ē alta pos ǵdo=
nis abt^r z insua qntitate accepta nō
ē mal vt stati dcm̄ ē g^o z relinq^r
q̄ rō mali gat priuacōi p gⁱⁿ q̄ cēno
p^t qz ī priuacōe gⁱᵐ nō includ^r v^r op
pua^r^c^e inst^r^ur tl q̄ gat gⁱ^o rōne
priuacōis q̄ ipsa includ^r ingⁱ^o q̄ cō
cedim^o pz g^o q̄ fo^rlis rō mali ē p
uatia z nō positiua= Ad^a tcd^m tn̄ q̄
sic bō^m p prius d^r de eo q̄ ē qneiens
vel intui^tē p^tinēs ad ens integritat^e
dcm z plenitudinē ad^e ēbo^m d^r de
h^is q̄ gnt rei inclio^r tanqȝ carēcia
cō^r pnāncia vel alr se hūcit ad p^r
bonitē sic malū p pus d^r dⁱ priuacōe
q̄cie vel corp^r q̄ gnt vel intusec^e sic
carēcia pedis vel sanit^t^e ē malū hoīs
omēs aut alia dnr mala p relōn
ad istas sic pi^r in d^r ini vel a^o mo
potiū q̄ vt h^r iⁱⁿᵗ vnū q̄ cȝ ad
malū candē h^t ad priuacōi q̄ forma
ē ipa malicia z ab alijs bz d^r mala
in abstrcto cp q^r cōclu^r mal z bō^m
q̄ in abstrcto h^r ē bonitas vel ma
licia nō s^t res ȝ vt h^ritudies vna
affirmatiua s^r bonitas q̄ ē h^ritudo q̄encie
alta negatiua s^r malicia q̄ ē priuo
q̄encie debite malū a^r z bonū i gⁱᵗᵒ
vnas dnt solū rōne sbi q̄ includ^t
= Ad^a i. ar^m dd^m q̄ malū in abstrcto
q̄ ē ipa priuacō bonit^i nō corp^t actiē
Sz ē ipa corpco^r fo^r^r mal z gnac
vt sic malū vt agit vt corp^t rōe
q̄m malū mal^r nō gcuc vt tn̄
mali nō corrupit vt agit inn q̄ mal
ȝ id d^r mal qz corrupit ag^r v inq̄^m
tale ens puta calid^r z p sc calorē
tat g̃ conat^c a^r tat priuacōi frigidi
q̄lis z ab h^r d^r malū vnū nō agit
in q̄^m malū nō corrupit gⁱᵐ ȝ i q̄^m
tale ens p^rciam^o ego vō ī q̄^m corp^t

d^r malū sic eiū priuatiū ē = Ad^a z^m dd^m
q̄ bonū z malū gcuc sumpta diuid^r
ens z sic ad pont rōe sbi nō at mal
rōne mali abstrcte nō sumpta s^r bonitas
z malicia nō diuidnt entitatē ȝ sunt
q̄dcōes entit^m vna quidē positiua s^r bo
nitas q̄ ē rō q̄encie alia nō priuatiua
s^r mali^m q̄ ē carēcia debite q̄encie z p h^r d^r
bō dyo^m q̄ mal z in tc^lt de malo ēē^r
supto q̄ ē ipa malicia nō ē ex rōnibus p
se v^r in exon^bs tanqȝ ad positiuum
Tercio q^r vtr^m bonū sit cā mali / vi
q̄ nō qz bonū ē sui ipius diffusi^m
s^r dyo^m Sz si bō^m esset cā mali bonū
nō esset sui diffusi^m ȝ corrupti^m qz ma
lū ē corrupco boni g^o z^c Contra sup illo vo
m^t a^r slō pt bō arbor fructus malos face
d^r glo^a vt mc^m qn bonū cā bō sic etiā ma
li mala g^o bonū nō ē cā mali Sz mal
Est q^o cā mali p^rcoysit malo a^r g^o ipa ē
ad bonū aut malū Si malū quib^s de
cā eius et erit p̄cessus in infinitū vel
dab^r ad mal eterni q̄ nō erit cātū ȝ
erit aliorū cā vtrumqȝ qz h^r ē impo^le g^o
necē ē malū cāri a bono = R^o/ bonū
et malū a^r sumūt^r abstracte p bonitate et
malicia vel q^ctiue Si abstracte sicut
vnū nō ē cā alterius ȝ ad gen^o cē cy
rō ē qz cē cāy nō gpetit nⁱ v^r ab^te nō
h^ritu^m vel rlōi Sz bonū z malū ab
strcte sumpta nō dnt res ȝ h^ritu dics
z rlōnes vt ondsū ē insp^rcō q̄ōne g^r nō
cōpet^r eis rō cē vl tanti p se / Si nō
bonū z malū sumunt^r gcuc vel sumu^r
cū reduplicac^e vel sn̄ Si tn̄ redupli
ca^c^e vt dd^o bonū in q̄^m bonū si fit re
dupli^o fo^rlis sic dd^m q̄ bonū nō h^r rō
cē rō mali vel v^r cuiuscūqȝ cui^o rō ē qz
fo^rlis redupli^o gcuc sup seipm fit
rōne abstrcti sic si dicat^r albū in q̄^m albū
disgg̃at ss^o ē qz albi^o disgg̃at rōne
albedinis g^o eodē mō cū d^r bonū in
q̄^m bonū ē cā ss^o ē q̄ bono rōne bonit^is
cōpetit esse cāy ȝ p̄batū ē stati q̄ bo
nit^i q̄ ē bonū abstrcte dcāy nō cōpetit
esse cāy g^o nec bono bonū in q̄^m si sit
fo^rlis redupli^o sic dcāy ē = Sz q̄ h^r
vr cē q̄ d^r z^o mc^te q̄ finis ē cāy g^r
z bonū rōi g^o bono gpetit rō finis

vel esse tamen per modum finis = Et dicendum
ad questionem quod id cum denominatiue appetit tamen secundum quod est
ad absolutum sed formalis ratio calidi secundum ipsam calidi-
tatem secundum quod est respectiua sicut ignis vel calor
eius cum appetit esse tamen caloris in actu est ad
absolutum vnum adesse et secundum se excluso omni respectu
ad alterum quia ignis quod esse calidus sed non
quia causa vel calefaciens in in similitudine et
ad effectum secundum eum formalis ratio esse causa effectus
et respectiua sed fundatum est appetit esse tamen
vel effectum est absolutum cum ergo quia dicitur quod formalis
est causa et bonum in veritate dicere quod formalis
ratio calidi finalis est tamen gratia sit ad et ita
ratio est relatiua et includit preter imperfectionem formalem
rationem bonum quod super est relatiua et sic bono
quantum ad eius formalem rationem potest appetere quod sic
causa ratio calidi maxime finalis vel includi-
datur mera sic similis in finem Sed id cum
denominatiue appetit esse bonum est absolutum et
eidem potest appetere denominatiue esse tamen = Si
non loquimur de bono et malo concretiue simp-
liciter et sine reduplicatione sed de eo quod est bonum
et de eo quod est malum Dicendum est quod bonum
primo esse causa mali sit sed quod res est per se cau-
sa vel per eius quibus conuenit ratio boni
et mali quod aliquod bonum secundum quod non fit causa mali
primo effectiue finis et sibi patet et primo de
effectiue quia calor ignis qui est causa bonus quia est
forma sue generis est causa caloris excessiui in
materia qui est materia mala et dissoluens
cum sit bonum efficit malum = De fine autem
simpliciter patet quia in tercio ethicorum hominis finis est oc-
casionis hominis occisio autem hominis malum est
et bonum est bonum quod sit Sed primo esse in-
na actus vel manus que sunt actus bo-
num secundum consuetudines que est causa mala Sed
quia sic loqui de bono et malo non est quantum
bonum vel malum est loqui de eis per actus
id omnis causalitas sic attributo bono
vel mali sed per actus et forte similes
possunt inueniri in malo vel bonum et quia
causa que sunt per actus non cadunt sub arte
id hic dimittatur = Eciam ergo est causa mali
in quantum malum non habet tamen finale quia omne
quod est ad finem in quantum huius est bonum vtile
non habet tamen formalem quia primo est vtile non
vel subiectam habet quia in hoc dicit primo ancque

quia deficiat esse subiectum non autem simpliciter inequalis subiectum
autem mali est natura aliqua que non est alteri conueniens
cum malum sit primo conueniens sicut calor ex-
cessiuus primi febris in homine malus
est vt fundamentum priuationis in proprietate prima alicuius
vel natura carens alteri sibi conueniente est subiectum ma-
li sicut oculus carens visu naturali destructa
forma conueniente sicut est visus destructio vero conueniens
tale autem natura quod est subiectum mali non est subiectum eius
in quantum bonum Sed in quantum est impossibile ad subiectum et
opposita priuationem sed ut est ratio subiecti quod sit eius
impossibile per hoc enim est alterius receptiuum tamen
videlicet efficiente et positiue influente non habet
malum quia non est effectus sed defectus nichilominus
tamen malum habet tamen efficientem causam et per actus
non quidem positiue influentem defectum sed
positiue influentem effectum ad que sequitur de-
fectus alterius oppositi sicut ignis inducens
calorem vltimum id quod sit conueniens materie priuat
conueniencia caloris ad materiam vel impedi-
ens influenciam cause agentis quia causare
priuationem que habet rationem mali sed autem non quia agenti
in quantum bonum sed in quantum contrarium per duas et
hoc modo malum habet tamen causam = Ad i-
am dicendum quod id quod est bonum est sui diffusiuum
non tamen ratione boni sed ratione perfectionis que
virtualiter continet alterum sicut calor quod est bonus
igni diffundit se causando calorem aque per
perfectionem et diuinum sine vero super aquam et per quam
causat malum in quantum priuat aquam frigiditate
conueniente vel tamen per hoc est sui corruptiuum quia
non causat malum sed oppositum vel sed quia ratio boni
et mali = Ad secundum dicendum quod comparatur actus
exterior interiori actui voluntatis quod vnius
est ad alterum malum causatiue sicut bonus a bono
causalitas tamen respicit per se probat quod bonum
est causa mali sed non per se vel in quantum bonum vel

Quarto queritur vtrum priuatio mali vel culpe corrumpat totaliter habilitatem anime ad bonum

Et videtur quod sic quia omne finitum tan-
dem consumitur ab infinite aliquo finito ablato vt
patet 3o phisicorum Sed habilitas anime ad bonum
est finita cum sit aduersatiuum culpe peccati
peccatum ad detrahit habilitatem subtrahatur vi-
detur quod ipsa tandem possit tolli consumi = Item
per ad bonum totaliter habilitas secundum priuatas
anime ad malum tollitur sed per gloriam ergo per ad
malum totaliter habilitas anime ad bonum potest
tolli In contrarium autem quia quod est naturale non

tollit p pctm Sz habilitas aie ad
bonu e bonu nal go no toll p pct
pbo mortis qr oms homies ialit
apetunt bonu vn nc nali scie desi
derant ii qr scie e qda bonu
in alu vel pctm pt opari vel ad
bom sibi oppom vel ad bonu s sbm
vel ad dispom sbi r bom si gpet
ad bonu s oppom sic ipm toli tollit
sicut cecitas visu z qz pud habitu
sibi oppom qr pud z habitus no stant
simul si no opet ad sbm sic malu
corrupit tale bonu nc ad diminuit sic
p tenebras mchi toll de n aeris
Si no ope ad dispom sbi qi hz r
bom sic in aia e queda habilitas ad
vtute z ad bonu sic pz ex 2o phi
que pt augri z minui dubitat e du
an possit totalr corrupi vel possit i
infinitu diminui z tn nunqs totalr auferri
z dnt quida q sp tal aptido ad bom
pcando diminuit s nuqs toli toll
qr declinat sic diminus hs habiltas no
e actido p sb tcom sic e diminuo
in qntitatz s p remissiom sic e diminuc
in qlitatbs remissio a hs habilit actida
qrio infinitum ipius intend a p
dispons qbus in spa ad actus q
qnto mag multaplicat tanto sbm
habilis efficit z qrio tanto remitti
qnto impedimta sbi ad actu multi
plicat q si multipl in infinitu habi
litas diminet in infinitu nuqs tn
totalr toll qr sp manet in sua ra
dice q e sba sbi sic si in infinitu pon
ent obstacula int solem z aerem in
infinitu diminet habilitas aeris ad
lumi nuqs tn totali tollet. Intuentes
aere sibi i infinitu pt si addicio in
pctis q diminuit int homine z deu
p q sp minuit habilitas aie ad gram
nc tn toll toli ab aia cui nulli gpet.
S istud no vr q sic habilitas sbi
ad actu augent p intensiom alicui s
in hent sic minuit p remissiom eius
de z neutru istor pt pcede in infinitu
vt pbatu fuit lo po s. xvij ut go
sbo no in hens minuit i ato habilite

sbi z ido poitio obstaculor int solem
z aere no minuit habilitate aeris
ad lum qr no e infra si cor multaplio
no tollit habilite qr nc i ato minuit
Du ex no e ad ppom ido alir vr ee dicedum
q dupx e habilitas aie ad bonu s pxima
z remota a qdo pxinqa ps z remota
nuqs minuit nc toli toll ppinqa vo
minuit z eade toll pm pz q cogitio
pmo nat z cor deus in aliq vol
no toll ab homie nc minui p inuct
em ad sui desim q e in ex tigi vibil
Sz rone hor inc nob s inclin ad bom
go z = 2m sic pz Unde q ca pcti
bus inris z p cos tande pfict pt p
actus qrios minui z tande corr
pi ex eisde eni actibz qrio no fas
giant habitus z corrupu vz ex 2o eth
s pxima habilitas ad bonu cautur
ex actibus inris illa n co sistit i ha
bitibus acquisit go z = ad i am pz
p lo pxima em habilitas no minui
nc tolit toll ppinqa aut z minui et
toll = ad 2m dicendum q in aia no e cepu
sicut aliqa remota habilitas ad malu
Sz solu ppinqua cata ex actibus
z illa toll p habitu glie z ei ppinqua
habilitas ad bonu minui p culpa z
eade tollit p obstinatom remota
no no minui nc toll in dampnatis
ar in oppo pbat q rcta habilitas toll
Post hec videndum est q gnus
qd sit pctm Cuius dct. in. de
pcti causalite s dct. de pcti qditate z di
in p. 3 po dct d pcto ingue 2o d diuis
pctor 3o de po pecandi sa i pu d qr
vnu a volutas mala z incipit. xx. di.
Post pdcam considerom pa d ind. po dct
de pcto p gpom ad actus qbus pcta
2o p gpom ad volunte Incipit 3 g d i
Post pdcam de volunte Prima d in
d. po ponit pcti diffom 2o ex ipa di
ffone tangit divsitas oppoes ca pct
s i Cuius ca hs divsitat Doctor hor
ractione sic z. d in z pmo tang vna
opinom 2o inc qda incidetem
qom 3o tangit aliam opinom s i plu

36 d. ibi Sciendum est quedam sunt que per se peccata 3 in principio 3a l. Sunt et alii plurimi. Prima tamen pars est puta l. et pars sunt in principio l. due partes principales. In quarum prima tangit peccati diffinitionem. In 2a tangit diversas opiniones 2a l. Dicit in 3a quod primo tangit diversas opiniones in genere et dicit veritatem 2o prosequitur quandam opinionem 3o ponit illius opinionis confirmationem 2a l. Ceteri autem diligentius attendentes 3a l. Cum his opponitur hic 4o dicit in 3a s. 3 obiectiones quas excludit 2a l. Item aliter eis opponitur 3a l. Potest etiam ab eis queri hic 2a dicit in 3a primo excludit obiectionem 2o quandam incidentalem de corruptione facta per malum actionis cum quod malum corrumpit et in quibus 3o de corruptione facta per mala per malum passionis 2a l. Sed cum mala sint in quibus peccata 3a l. Queri autem solet hic est summa et divisio lectionis in generali. In speciali sic procedit ponitur primo quod secundum beatum Augustinum peccatum est dictum factum vel concupitum contra legem dei. Anselmus secundum eundem Augustinum peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. Secundum primam descriptionem peccatum consistit in actibus interioribus et exterioribus. Secundum secundam consistit in actu interiore voluntatis et utraque descriptio est de peccato actuali et mortali. Ad modum secundum Ambrosium peccatum est prevaricatio legis divine et celestium inobedientia mandatorum. Postea dicit quod quidam dixerunt quod peccatum consistit solum in actu interiori voluntatis. Alii dixerunt actum tam interiorem quam exteriorem esse peccatum. Alii dixerunt omnes actus esse bonos et peccatum nihil esse sicut dicit Augustinus super Iohannem quod peccatum nihil est. Et secundum istos actus interiores et exteriores in quantum sunt boni sunt et a deo. In quantum autem peccata sunt nihil sunt quod probatur quia non essent a deo causaliter contingentes vel pertinent ad dei providentiam quod est inconveniens. Item omnis natura est a deo. Sed actus interiores et exteriores in quantum sunt quedam nature sunt ergo sunt a deo. Peccata obiciunt in contrarium quia si omnia in quantum sunt bona sunt et a deo ergo adulterium et homicidium bona sunt et a deo et videtur quod adulterium et homicidium non nominant actus solum sed cum malitia et deformitate. Postea

iterum obiciunt quia quedam peccata consistunt in sola omissione et per hoc privatio [illegible] et non a deo non sunt. Et videtur quod quamvis quodcumque peccatum consistat in omissione super tamen in mittitur aliquis actus scilicet declinare a bono quod est malum sicut econverso declinare a malo est bonum. Unum in omnibus talibus submittitur aliquis actus voluntatis et velle non est nisi a deo. Postea opponit tamen peccatum sit privatio boni et sit pena sed pene sunt a deo ergo peccatum in quantum peccatum est a deo quod est inconveniens. Si vero peccatum in quantum peccatum non est pena sed est privatio vel malum. Contra quod corrumpit videtur quod sit abstinencia [illegible] bo est privatio et ut et tamen corrumpit substantiam sit et est de peccato quod corrumpit bonum et elongat hominem a deo in quantum efficit deo dissimilem. Ultimo dicit quod corruptio actiua est per peccatum sed corruptio passiva est pena et effectus peccati et in hoc terminatur

Circa distinctionem istam primo queritur utrum malum sufficienter dividatur per culpam et penam et videtur quod non quia in irrationabilibus non est culpa nec pena quod videtur culpa et tamen in eis invenitur malum ergo et cetera. Item secundum beatum Augustinum in enchiridion malum dicitur quia nocet sed omne quod nocet est pena ergo omne malum est pena. In contrarium est quia communiter doctores. Respondeo dicendum quod culpa et pena sufficienter dividunt malum non ut simpliciter sumptum sed prout reperitur in intellectualibus creaturis ad cuius evidentiam est sciendum quod cum malum sit privatio boni sicut est duplex bonum unum pertinens ad partem perfectionem que est forma seu ad integritatem rei quantum ut patet ad pertinens ad secundam que est operatio sic est duplex malum unum quod privat primum bonum vel magis privat privatione primi boni et hoc dicitur malum nature sed in intellectualibus creaturis dicitur malum pene maxime si sit contrarium voluntati. Aliud vero quod privat secundum bonum id est debitam operationem vel debitum ordinem in operatione et hoc malum generaliter vocatur peccatum quod et reperitur in naturalibus prout opus naturalis non est consequens medium ut dicitur 2o physicorum separatim autem in intellectualibus creaturis vocatur culpa in quantum talis opus est imputatum ei in quantum per libertatem voluntatis culpam in se solum deficiens quod homines domini et ita pena et culpa solum sunt in intellectualibus creaturis et in talibus sufficienter dividunt malum

quod patet dicitur primo quia quod moris dicitur unum unum
et reliquum secundum bonum quantum generis tamen dicitur sive de
bono nature et de bono moris ergo malum
dicitur secundum malum nature est malum pene malum
vero moris est malum culpe ergo etc. = Secundo
quia omne malum quamvis vel est malum
quod voluntarie facimus vel quod involuntarie
patimur sed primum est culpa reliquum vero pene
ergo etc. Veritas patet per augustinum 1o de libero arbitrio = Ad
1 argumentum patet solo prima dicta ad secundum dicendum quod tamen
malum culpe quam pene nocet vel magis
est ipsum nocumentum malum quidem pene
in hiis que pertinet ad prima vel integrita
tem malum autem culpe in actione sed quia no
cumentum pene magis percipitur quia communi
ter quam nocumentum culpe que est volunta
ria ideo vulgus iudicat penam magis
nocere quam culpam etc.

Deinde queritur utrum omne peccatum consistat
in aliquo actu. Et videtur quod sit quia etc. quod
eodem modo se habet nunc ut prius si prius non
peccabat nunc non peccat sed qui solum o=
mittit quod preceptum est puta qui non surgit
ad matutinas et tenetur surgere ergo etc. se habet
hora matutinarum ut prius quia adhuc non sur
gere cum ergo non peccet non surgendo ad
matutinas nunc peccabit ut videtur non sur
gendo hora matutinarum nisi ponatur in eo
aliquis actus per quem se habeat nunc quam
aliter prius = Item peccatum et meritum opponuntur
sed omne meritum consistit in actu interio
re vel exteriore ergo et omne peccatum. Contra
omnis transgressio precepti est peccatum sed
in prima omissione est transgressio pre
cepti affirmativi ergo ipsa est peccatum cum
scripto contrario actu = Responsio hic non est
aliqua dubitatio nisi de peccato omissionis
de quo dicunt quidam quod omne peccatum
omissionis est in aliquo actu interiori vel
exteriori = Et ideo dicunt aliqui de peccato
omissionis scilicet quod consistit in actu scilicet
interiori ut cum aliquis vult non facere quod pre
ceptum est vel exteriore ut cum aliquis oc
cupat se actibus impossibilibus cum eo quod pre
ceptum est sicut sic minimus vigilans non
potest surgere ad matutinas = Sed hoc
est forte bene quod videtur quibusdam quod negatio
vel omissio actus non sit imputate
... vel per quos culpatur nisi mente actu

actu per quem habemus dominium super negationem
actus quia aliud est non exire in actum et aliud
est habere talitatem sic non exire in actum quia
non exire in actum dicit solam negationem actus
sed habere talitatem sic non exire in actum dicit
aliquid positivum et actuale nulla autem res habet
talitatem positivam et actualem super aliquid
affirmatum vel negatum nisi aliquid agendo
ergo voluntas non habet dominium vel talitatem sic non
exire in actum nisi aliquid agendo et sic secundum istos
pura omissionis esset peccatum nisi ponere
nisi aliquis actus per quem habemus dominium super
omissionem = Sed istud non videtur primo
quantum ad id quod dicitur de actu interiore quia velle
facere et velle non facere quod preceptum est non
sic opponuntur ut necesse sit alterum inesse sic
dicimus de eo quod non est necesse quod velit
malum scilicet uno necessario ergo non est necesse
aliquem velle obedire precepto aut velle
non obedire forsan cum de precepto nichil
cogitat et tamen non faciens quod preceptum est
peccat ergo vel pluries peccatum omissionis est
sine contrario actu interiore voluntatis = Idem apparet
de exteriore actu dicitur primo quia omne peccatum
quod est contrarium deviatum precepti si consistit in
aliquo consistit in deviato actu aliquin non
esset deviatum peccatum sed actus compossibiles
ei quod preceptum est fiunt in deviati sicut
minimus vigilans loquendo orando studendo non
potest hora debita surgere ad matutinas ergo
in nullo talium actuum potest peccatum consistere
peccatum omissionis quod est quod deviat preceptum
= 2o quia nullus peccat faciendo quod non est ma
lum de se nec est prohibitum sed multi actus in
compossibiles ei quod preceptum est fiunt bene ut
vigilare in studiis vel in ordine ergo
= Ad rationem contra dicendum quod ad hoc quod omissio
imputetur voluntati non oportet quod sit imputatio eius
mente aliquo actu sicut ad hoc quod actus eius
imputetur non oportet quod iste actus vel omis
sio eius quia in libertate voluntatis est exire in
actum non quod actus vel eius oppositum non
est determinatum voluntatibus nec habent cum eis necessariam
colligantiam et quod dicitur de actu interiore cum omissi
onibus ... non oportet in voluntate ponere ta
litatem actualem et positivam quia nulla
talitas positiva ducit rem ad effectum
privationis sed sufficit non exire in actum
cuius habet dominium et sic talis a voluntate omis
sio culpabilis = Sed ... ergo quod peccatum omissionis

non consistit per se in aliquo actu sed in solo o-
missione sicut et ille saluat quod patet quia omnis
defectus voluntatis est culpabilis sed omissio
actus debiti est huiusmodi est enim defectus ut
de se patet sed voluntas non ab actu voluntatis
cadente exemplum ut pro dictis = Sed quia
in potestate voluntatis fuit vitare ipsum ergo etc. = Ad
1 argumentum dicendum quod licet contrarius eodem modo se habeat
ad invicem ut plus quantum ad operationem et omis-
sionem non tamen quo ad obligacionem quia precep-
tum affirmativum tamen oppositum omissio obli-
gat pro determinato tempore pro quo solum omissio
habet rationem culpe = Ad 2m dicendum quod non est simile
de bono et de peccato quia bonum consistit ex
tota causa malum autem ex particularibus defectibus et ideo ad
bonum requiritur actus bonus ad peccatum autem suf-
ficit defectus actus vel bonitatis in actu

Postea queritur utrum peccatum consistit in actu
exteriore et videtur quod non / quia actus voluntatis
est medius inter actum exterioris et interioris co-
gitacionis sed interior cogitacio per se nunquam est
malum quamvis sit de malo ergo nec exterius
opus ut videtur ¶ Item actus exteriores sunt
communes nobis et brutis sed in brutis tales actus
non sunt culpabiles ergo nec in nobis = In
contrarium est / quia quod est contrarium precepto est peccatum sed
non solum actus interiores verum et exterio-
res contrariantur preceptis divinis quorum quedam
sunt certe de actibus exterioribus ut non oc-
cides non mechaberis non furtum facies
et cetera ergo etc. = Respondeo sicut apparet ex predictis peccatum
dicitur absentia de finem operis vel debite
perfectionis in opere culpa autem dicitur spe-
cialiter defectum bonitatis moralis in opere
voluntatis que sola est in potestate operantis
¶ Item actus exterior potest comparari ad virtutem
principaliter elicientem ipsum vel ad voluntatem imperantem
hoc supposito dicendum quod peccatum potest consistere in
actu exteriori sed per se comparatur ad virtutem
principaliter elicientem ipsum sed culpa non potest con-
sistere in actu exteriore per se sed solum ut comparatur
ad voluntatem imperantem sicut patet quia opus quod
non est directum ut contingit esse peccatum sed talis
opus est actus exterior per se sicut claudi-
catio non est ambulatio directa ut contingit bo-
no pedi et sic potest esse in aliis ergo etc.
= Et hec non claudicatio et eunte ad ec-
clesiam peccatum est rectius quam intentio eunte
ad lupanar bonus Et licet bonitas vel
peccatum non sit moris sed [illegible] = Et sic apparet

quod culpa vel peccatum in moribus non potest con-
sistere in actu exteriore per se sed solum ut com-
paratur ad voluntatem imperantem quod patet duplici quia
sunt in actu culpabili scilicet malicia moralis
que est ex defectu conformitatis ad rationem rectam
et ex imputabilitate eius primo sic in oculis
ordinatur ultimum non habet rectitudinem ad
primum nisi per medium sed voluntas et ac-
tus exterior habent ordinem essentialem ita quod
actus voluntatis medius est inter actum rationis et
operis exterius ergo operis non est natum re-
gulari per rationem nisi mediante voluntate sed sic licet opus
exterius habet bonitatem moralem vel maliciam
quod natum est regulari per rationem ergo etc. = 2o patet
idem ex eius imputabilitate quia per hoc aliquis actus
est nobis imputabilis quod est in potestate nostra sed
actus exterior solum est in potestate nostra comparatus ad
voluntatem imperantem non autem comparatus solum ad formam
in mente principaliter hoc non modo est per se malum sed per
modum voluntatis ergo etc. = 3o patet idem per rationem
generalem vel quia in nullo est culpa essentialiter et per
se in aliquibus autem solum concomitanter et non per se
quo posito sunt aliquid habent rationem culpe
aliis autem positis sine eo non est culpabile sed
posito solo actu voluntatis vere et complete ponitur
culpa aliis autem positis sine ipso non est culpabile
ergo etc. = Ad 1 argumentum dicendum quod non est simile de
actu exteriore et de cogitacione interiore quia utraque
per omnes manet in positione et non corpore et ideo
in opus sequens voluntatem redundat culpabili-
tas voluntatis non autem in cogitacionem precedentem
nisi assensus eius subiaceat imperio voluntatis
sicut est in peccato infidelitatis tunc enim assensus
cogitacionibus in hiis que sunt fidei contra
= Ad 2m patet per ea que predicta sunt

Sciendum tamen est Et huius magister ponit
opinionem circa peccati quidditatem licet more suo
quodam incidente quodam / et primo facit hoc / 2o circa
determinata more alia dicunt / 3o recapitulat
determinata ibi Id autem diligenter adnotandum
est etc. ibi Satis diligenter eorum prima di-
vidit primo ostendit quod peccata sunt pena peccatorum
2o inquirit per quem modum est ibi Restio ini-
quo quidem hic dicitur in 3 primo ponit unum
modum quo peccatum possit dici pena peccati
2o excludit quoddam dubium 3o ponit
alium modum quo peccatum posset dici pena
declarando in omnibus peccatis generaliter
et in quodam specialiter Et est et licet ex hoc sunt
est vel inimico autem prudenti et hic est prima
et divisio lectionis in generali = In speciali

a sit p̄cedit m̄r ⁊ ponit p̄o q̄ pc̄ta que
dā s̄t pena pc̄torꝫ l̄r nec n̄ pc̄m uel ē
pc̄m ⁊ cā pc̄i uel pc̄m ⁊ pē pc̄i ul
pc̄m ⁊ cā pc̄i ⁊ pē pc̄i postea q̄rit
quō hoc sit p̄oīe cū enī omīs pē p̄c̄i
iusta sit ⁊ a dō sit Si pc̄m in q̄ntū pt
pē ē a dō ē Si a' nō ē pē in q̄ntū pc̄m
ē s̄ rōne sui effectus q̄ ē corꝫ quedā nō
ē pc̄m in q̄ntū pc̄m pena s̄ effectus pc̄i
ē pē postea d̄r q̄ p̄ h̄ue s̄s̄m omē pt
d̄r pena s̄ nō omē pc̄m ē pē pc̄i s̄
illa s̄m pc̄ta d̄r pē aliorꝫ pc̄torū
q̄ cāunt ab aliis sunt cū in tēd̄. ē nō
ipa pc̄ta s̄ iporꝫ effectus penales esse
ut d̄m ē postea d̄r q̄ a° nō pt inte
q̄ q̄dā pc̄ta essent l̄r pena s̄t nō cū
in q̄ntū pc̄m s̄ in q̄ntū pē a dō s̄t ⁊ h̄ cō=
firmat qui d̄r rebellioz carnis ad
sp̄m pēīn esse ⁊ iuste infligi m̄r. a
d̄r q̄ quedā pc̄ta s̄ p̄ñl d̄r pene
q̄ penales s̄ūt passiōe ānexa sic
ira ⁊ inuidia que cū pa° nō d̄z d̄.
pc̄m postea d̄r quō d̄z intē q̄ aug̃
d̄r quedā pc̄ta sūt ex n̄cāte cū ꝟ̄ag̃ d̄i=
cit s̄p cē impt̄āte hōīs p̄tare et
nō p̄tare ⁊ uidet q̄ aug̃ i' de ue
malibus lo' nō de mozlib; suppo
to cū admiculo grē uel alr̄ q̄ s̄d
lo' s̄ statū hōīs cū pc̄m aug̃ a
p⁹ pc̄m ultio nō recapitlat p̄ dc̄ta
in p̄ te s̄ tc̄i ⁊ d̄r q̄ om̄s act⁹ boni
s̄t nō solū q̄ntū ad cōēm act⁹ s̄ ⁊ ep
gīe ut dāe eliām indigenti aliq̄
sunt boni q̄ntū ad essēcā act⁹ ⁊ q̄ntū ad
genꝰ ⁊ q̄ntū ad cām q̄ fuit ex b̄ā uolte
⁊ p̄ bonū finē ⁊ isti s̄t p̄fc̄e boni ⁊

Q̄rita d'. ista p̄° q̄. utrū h°c dc̄t=
pc̄m sit cā pc̄i ⁊ ur̄ q̄ nō / q̄
fac̄e ē sibi actus p̄fā ut pȝ ex in=
uectl̄e s̄ pc̄m nō ē ad p̄fcm s̄ est
defc̄s debite p̄fcōis / g° nō pt
facē ē sibi s̄ si pc̄m cāret sibi pt
facēt ē sibi g°. ⁊ ꝟ̄ste mot⁹ nō est
mot⁹ q̄ esset p̄cess⁹ in i finitū ut
d̄r ur° phī g° ⁊ p̄ eandē rōm pc̄m
nō ē cā pc̄i q̄ esset p̄cessus i infi
nitū q̄ q̄ rōne unū pc̄m ess̄ cā al
teius pc̄i eadē rōne ⁊ id. q̄dā alti⁹
⁊ sic s̄p = In q̄rm ē q̄ q̄ actibus

pc̄torꝫ cā^z h̄it⁹ mali⁹ ex h̄itu malo
cāut actꝰ mali ⁊ uicōsi g° a p° ad
ultī ex pc̄tō cā^z pc̄m ⁊ ꝟ̄ pc̄ō o=
missionis ē solus defc̄s in pc̄tō a'
cōmissiōis ē actus ⁊ defc̄s q̄ntū ad g°
pc̄m rōne solī⁹ defc̄s q̄tingit unū
pc̄m eē cām alterius p̄ actus s̄ p̄ mō'
remouēt̄ phibus q̄ q̄ inclinat i unū
p̄b̄ motū in q̄rm s̄ g° inclīat ad bō'
sū g° sit h̄it⁹ cātus sine b̄ūp̄licatu
sp̄ale dei g° p̄hibet motū uel lapsū
in pc̄m ⁊ defc̄s pc̄i ē p̄ nō g̃re
nō q̄nidē effīcie s̄ nuto° uel q̄ cōi
tāe g° pc̄m ē cā mot⁹ uel lapsus
in q̄ cū q̄ aliud pc̄m sic remouēs
p̄hibens l̄r a' solū ē ē uīn d̄ p° pc̄tō q°
p̄ut g° q̄ p̄cedēcia pc̄ta g° nō toll'
= Si a' q̄sid̄e pc̄m q° ad actū sicut
unū pc̄m pt eē cā alterius p̄ mō cē
final̄ effic' ⁊ iul' dc̄a final̄i pȝ sic id
q̄ s̄ rōm cōuenientīs boni r° alterius
pt h̄e rōm finis r° eius s̄ unū pc̄m
pt h̄e rōm cōuenientīs boni r° al
teius g° ⁊ minor p̄ ba^z ab n. credit
bonū cē formctā q̄ cū nō pt h̄ fac̄e
in fidet dāe a' nō pt cū sit pauper
q̄i finē p̄ oīs eligit furari = De
cā uō effic' pȝ b^r q̄ id. q̄ ē dispo incli
natus cāmi agente ad simile actū
ē a° nō q̄ nō ē cā agens cā effic'
illius act⁹ s̄ un⁹ act⁹ pc̄i ē dispo
inclinatus ad simile actū aliās
nūq̄ ex actibus cāre^z h̄it⁹ g° ⁊
= Dico a' a° nō q̄ nō ē cā agens
uel rō agendi s̄ quedā dispōīo pina
ad simile actū De cā uō mal̄i pȝ idē
q̄ obiī cē q̄ exēre^z act⁹ s̄ rōm ma
r° eius s̄ act⁹ un⁹ pc̄i ē h̄i⁹ r° act⁹
alterius pc̄i pugn^z n. de actib; ue
nēis ⁊ = sic a' m̄ uotat^z cū sumpc̄e
obiī q̄ nō ē m̄ in a' uel ex q° que
p̄ec s̄ rōm ma⁹ ⁊ ē m̄ cē q̄ p̄
nō gen⁹ cē formalis un⁹ actus pc̄i
nō pt cē cā alterius q̄ for^e nō ē for
p̄ec bō = Ad i. a° d̄d' q̄ s̄ pc̄m
nō sit ad p̄fcm in gn̄e mōis ē cū
ad p̄fcm s̄. eē nō ⁊ io quō ad h̄ pt
eē cā alterius pc̄i p̄ se quō ad d̄fcm
a' mortale solū ē cā ut remouēs
p̄hibens = Ad s̄. d̄d' q̄ pc̄m i q̄ntū pc̄m

non est causa peccati sicut nec motus est causa motus in quantum motus. Non tamen prohibet aliquod peccatum esse causam alterius sed ad spiritualem receptum in eo sed quia removet prohibens ut primum peccatum per quod amittitur gratia vel ratione spiritualis habitudinis actus ad actum modis quibus dictum est.

Secundo queritur utrum peccatum sit pena peccati. Et videtur quod non quia pene sunt medicine ut dicitur secundo ethicorum et in eodem dicitur quod pene sunt medicine ut per eas homines reducantur in bonum virtutis sed per peccatum non reducitur homo in bonum virtutis sed in oppositum ergo etc. In contrarium est quod dicit Augustinus confessionum: iussisti domine et verum sic est ut sibi pena sit omnis inordinatus animus sed inordinatio animi est malum culpe ergo etc. Respondeo dicendum sunt duo. Primum est quod peccatum non est pena peccati per se loquendo. Secundum est peccatum quod potest esse pena peccati concomitanter et per accidens. Primum patet quia sicut se habet habitus ad habitum sic privatio ad privationem sed bonum oppositum malo culpe et bonum oppositum malo pene non sunt idem bonum ergo malum culpe et malum pene non sunt idem malum culpe in quantum per se est pena mala patet in probatione quia bonum quod privatur per penam pertinet ad primam perfectionem seu integritatem vel bonum autem quod privatur per malum culpe est pertinens ad perfectionem secundam que est operatio. Ideo non possunt esse unum idem etc. Secundum sic patet videlicet quod in malis contingit in idem coincidere actionem et passionem vel aliqua ab invicem differentia in quibus concomitantur sicut culpa et pena culpa enim ut dictum est frequenter est malum in actione pena vero in passione abiciente quod pertinet ad primam vel integritatem sed in pluribus actibus multis actio et passio concomitantur sicut sunt ira et inordinata concupiscentia que sunt quedam anime operationes secundum quas immoderate corporis ad debitam et convenientem dispositionem in indebitam secundum actus corporis sic habent inse actionibus et ad passionibus in quibus homo recipit ratione alterius et alterius pertinet et in quibus passiones sunt lassitudines et pene sunt in quantum actiones sunt si sunt male sunt ratione culpe et ideo dicuntur sunt mali id est passiones vero lassati sui in ma[illegible] etc. ergo sicut concomitantur se actio mala et passio sit culpa et pena et ideo etc. Ad obiecta. Ideo contingit idem esse nocumentum et penam secundum concomitantiam et non per se et essentialiter contingit vel bonum et nocumentum in asti et (?) acta ad quod sequitur passio et pena in corpore actus et corporales et bonum (?) per (?) et sicut et mali ideo redemptibilitas pene cum culpa vel tamen nocumento est concomitata et non essentialiter. Ad argumentum in oppositum dicendum quod ipsum quod homo laborat et detrimentum patitur in peccando

nocumentum est et ideo homines apertos et ideo pena admixta culpe ratione sed merito admixta autem merito auget ipsum.

Tertio queritur utrum omnis pena inferatur propter aliquam culpam. Et videtur quod non quia cum dicitur videre quod peccatores prosperantur et quod innocentes puniantur sed primum frequenter reperitur secundum illud "quare via impiorum prosperatur bene est omnibus qui prevaricantur et inique agunt" ergo videtur quod reliquum possit invenire scilicet quod innocentes puniantur. Igitur pena quandoque infligitur propter sine culpa. Item secundum dicitur 10 decretorum pene 11 quod peccatum non facit neque dolus in vetus est in more cuius et tamen idem dicit quod passus est pro nobis ergo pena non propter aliam dispensationem per culpa. In contrarium est quod dicit Ieronimus quod quod patimur peccata nostra meruerunt ut. Respondeo dicendum sunt duo. Primum est quod omnis possibilitas pene est in nobis a culpa. Secundum est quod non omnis pena quam patimur infligitur nobis nunc a deo vel ab homine propter aliquam culpam. Primum patet ex hiis que dicta sunt etc. 20 quod mors et alii defectus penales sunt in nobis a peccato saltem sicut a causa removente prohibens. Secundum patet quod si pena propter infligitur propter aliquam culpa vel propter actuali vel propter originali non propter actuali quia in infantibus inveniuntur quandoque pene in quibus nulla est culpa actualis sicut in pueris nuper baptizatis in quibus sunt egritudines nec privationes demonum et similia. Item nec propter originali quia culpe originali non debetur pena sensus sed dampnum sed ipsa passibilitas pene contraxit propter peccatum originale modo quo dictum est sed multe pene contingunt hominibus ut dicere patet sicut non omnis pena infligitur per culpam quod concedendum est sed infligitur quandoque ab hoc sunt ministre absque aliqua culpa patientis et adhuc non quidem iniuste cum sit dominus vite et mortis sed instantiam quod contingit iustis hominibus sic tractat liber Augustinus super Genesim ad litteram dicens quod quandoque hominibus flagella contingunt vel ut iusti merita per flagella augeantur ut Iob vel ad custodiam virtutum ne superbia temptet ut Paulo vel ad corrigenda peccata ut Marie leprosa vel ad initium pene ut habetur de quo in inferno scriptum est ut Herodi vel ad gloriam dei manifestandam ut ceco nato in claudibus et multorum morborum pena non infligitur propter aliquam culpam nec omnino inprimo et ultimo ut dicere patet. Ad obiecta. Ad primum argumentum dicendum quod cum malum nullum sit integrum ut dicit Gregorius et nullus est adeo impius qui aliquid boni habeat quod adeo

sic remittatur in minimis bonis scilicet temporalibus
sed bonum potest esse integrum absque omni ma
lo et inflicti nichil est puniendum quod si aliquis
patiatur hoc est vel ex conditione nature sicut delic
te sunt in egritudinibus et aliis passionibus
vel quia ab alio infligitur iniuste sicut sunt
inflictationes iniuriis vel quia adeo intromittitur
dispensatione maioris quod dictum est = adde secundum dicta
quod patet quia Christus passus fuit ordine sicut
ad culpam non quidem sed propter penam
debitum omnibus in nobis Christus pro pena quam protul
lit exposuit dictum ad Ioh. adductum
contrarium est intelligendum ut in pluribus raro enim
contingit aliquem esse adeo innocentem
qui plus peccet quam patiatur vel intelligendum est
non de actuali passione sed de passibilitate quam
omnes excepto Christo contraximus ex peccato primo
Sunt autem alii | sicut dictum est
supplicium. Contra quod magister ponit opinionem
quorumdam circa conditionem peccati hic non pot
opinionem contraria et dicit quod propterea in primo debet in
tentum suo subiungit quidem in quo ambe
sunt opiniones scilicet quod licet omnes in hoc
consenciant scilicet dicit impossibile quia primo ponit
opinionem secundo sub opinionem illam vindet ad ratio
nes aliorum patet tertio oppositum dicitur primo opinione
est ibi Illa quoque eorum verba secundum est ibi Ex quo
colligitur iste aliquos esse que et iusticie est
summa et dico hoc in generali In speciali non
sicut procedit magister et propositum primo quod quidam sunt
opinati voluntatem malam et actum malum
non adeo esse non bonum esse sunt non peccata peccatum
enim est postea dicit quid est quod contrarium minuit
sed quod omne quod est in quantum est bonum est intelligendum
est sed tamen eos contrarius quod inale et subiale esse
sunt peccatum quod non habet tale esse postea op
ponit contra dictam opinionem per duas rationes scilicet
quod prima talis est id est probatio quod hoc sit dictior
quod peccata sunt adeo sed secundum tale est nichil
deus non est auctor sed peccatum nichil est quod
non habet deum auctorem concludit postea
quod dicit quod omnino a quo sit deus est auctor non
rum intelligendum est de peccatis naturalibus ut videtur
sicut supra dicebatur sed de omnium eo quod vitiam
non viciat et non peccatum sub ista generalitate
in intellectu ultimo dicit quod quando dicitur deum non
esse auctorem malorum intelligendum est de malis
culpe in hoc enim omnes consentiunt non
de malis pene quia tamen alibi legitur quod deus

mortem non fecit intelligendum est quia non fecit peccatum quod est
causa mortis ipsam tamen mortem que est pena est
adeo et iusta est et cetera
Queritur de ista parte primo quia utrum actio peccati sed quod
actio sit adeo secundo utrum quod non quia fulgentius
dicit quod illius cuius deus ultor est eius non est auc
tor sed deus est ultor peccati quantum ad ipsam
actionem ergo et cetera probo minorem quia sicut peccato
videt peccatum dampnum ratione aversionis in
qua consistit defectus ita videtur ei peccatum ...
ratione conversionis in qua consistit actus
Item defectum non assignatur causa nisi ratione actus
ubi ergo actus et defectus sunt inseparabiles quod
quod est causa actus est causa defectus sed in actione
peccati puta in verbo blasphemie actus et
defectus sunt inseparabiles ergo cum deus non
sit causa defectus alioquin deo imputaretur
peccatum videtur quod non sit causa actus In contrarium
est quia quod non est causa actus non est causa effectus
producti per actum sed per actionem peccati aliquid ef
fectus in esse producitur generatur enim homines ex
adulteriis si ergo talium actionum deus non esset
causa per quem non homines quibus actionibus
generantur quod est inconveniens = Pro dicta sunt causa primi
est quod deus est causa actionis peccati ... et pro
hoc est quod non est causa eius proxima et inmedia
ta tertium est quod ex hoc non potest deo imputari culpa
primum patet quia aliquid est ens et virtus et opo
salte(?) mente sed omnis essencia est adeo ergo et cetera
sed patet ex hiis que dicta sunt contra de primo
dicendum prima huius libri tertium patet sicut actio non debet
imputari agenti non sed quod ab ipso procedit
sed actiones liberi arbitrii non procedunt adeo non
sunt indetermina ad bonum et malum ergo et minor
probatur quia deus non est causa actio nisi liberi arbitrii
non quia ab ipso est liberum arbitrium et conservatur sed liberum arbitrium
in esse consumatum ad hoc est indifferens ad elec
ctionem bonum vel malum nec declinatio eius
ad malum est adeo ergo actiones liberi arbitrii non
possunt deo imputari sed quod contra ... non sed indi
fferencia ad bonum et malum dicit alius sed quod contra
cursum quia forsan deus ex beneplacito
suo liberum arbitrium inclinat ad bonum nec in quantum
tamen ad malum ut sic liberi actio deo impu
tari possit nisi tamen mala et si ratione
huius dicendum intelligat aliquid quod deus est
causa malarum actionum in quantum actiones sunt
et non in quantum male verumtamen quia omnes huius actiones
reduci possunt in deum sed indirecte et ...

per deviationem ad malum quia non primum actionum
naturalium sunt deviata ad unum ideo actiones
naturales corporis deo attribuuntur et quantum ad essentiam
actus et quantum ad deviationem eius. = Secundo non
similiter aliqua singularis actio prima si ad
ultimum quia si se separari non potest a deformitate
culpe impossibile est quod deus sit immediata causa
talis actionis non solum propter rationes predictas
sed quia ratio esset causa deformitatis ita quod sibi
attribueretur defectus sicut et actus quod patet ad
defectum culpabilem tamen contingit sic quod defectus
culpabilis non causatur ab agente quia culpa
est malum quod facimus defectus vero non cul-
pabiles aliunde causari possunt scilicet ex indispositio-
ne sicut tybia claudi non potest recte incedere
sed non sit defectus ex parte virtutis gressive sed
ex dispositione membri ad hoc ut quod defectus sit cul-
pabilis oportet quod sit in potestate agentis quia que non
sunt in potestate nostra non sunt nobis culpabilia
Item requiritur quod defectus non sit ignorantius
ignorantie que excuset ex quibus sic arguitur omnis
defectus culpabilis in primo agenti producenti
et libere sicut actum dominum et non ignoranti
defectum si igitur deus immediate causat actum
huius adulterii cum non agat ex necessitate nec
sed libere habens plenum dominium actus nec ignoret
defectum adnexum non video quin sibi de-
beat ad culpam imputari sicut et homini tale
malum quod homini contingit cum quare
tollit excusare vel culpam alleviare
Item quando duo sunt connexa inseparabiliter
quicumque sciens utrumque eligit unum eligit
et alterum quia aliter si id non eligeret alterum quia ma-
lum ex quo tamen connexum est ei quod vult nec separa-
ri potest ab eo necesse est quod utrumque velit sicut patet
in voluntariis mixtis cum quis proicit merces
in mare propter salutem quas tamen si se non vellet
proiceret tamen igitur deus non ignoret defectum con-
nexum actui si vult unum vult et alterum
non separatur aut non sciens et volens igitur etc.
= Ad primum argumentum dicendum quod deus non est immediate actor
huius actus illius peccati sed mediate libero arbitrio et in-
putatur homini vel mala actio vitie sue libertati
que se deviat ad hoc vel ad id et sic imputatur
ei ad culpam vel meritum sicut premiatur vel punitur
= Ad secundum patet solo per predicta que etc. vel quod con-
cluditur = Ad argumentum in oppositum dicendum quod per actionem
peccati nullus effectus est esse producitur actio enim peccati
vel est interior actus voluntatis per quam nihil constituitur
vel actus exterior in privatis qui est motus
localis solum per quem nihil acquiritur et ideo per actionem
peccati nullus effectus producitur sed verum est quod per ac-
tionem peccati activam et passivam naturalia ad proxi-
mum quia sit per actum adulterii commixtio semi-
nis viri cum semine mulieris quibus approximatis sequitur
actio naturalis corporis et effectus quorum utrumque deo
attribuitur non ut procedens ab actione peccati propter eam.

Deinde queritur utrum deus sit actor mali pene. | Videtur quod non | quia omne
malum est preter intentionem agentis nihil enim as-
piciens ad malum operatur sed in actione divina
nihil potest contingere preter eius intentionem quia quod
non est intentum non videtur esse premissum ordinatum
aut similiter a deo premissa igitur etc. = Secundo contra
ad eundem pertinet remuneratio bonorum
et punitio malorum sed dei est remunerare
bonos igitur et punire malos hoc autem fit per in-
flictionem pene igitur etc. = Respondeo dicendum quod deus est
actor mali pene non tamen potest esse cuiuslibet
pene actor immediate primo patet quod a deo malum
est negandum ut quod sonat in aliquam imperfectionem
sed esse actorem mali pene non sonat
in aliquam imperfectionem igitur etc. maior patet minor
probatur quia malum pene sive sit pena dampni
sive pena sensus consistit in passione passi aut non
est in agente sed in passo propter quod malum pe-
ne defectum ponit in paciente et non in agen-
te defectus enim vel est nec vel moris tantum
quod penam inferat non arguit imperfectionem nec
agentis sed magis perfectionem nec in proprio dominio
virtutis = Item nec arguit defectum moris quod
contingit penam iuste infligi et tunc
infligitur absque culpa ideo etc. = Secundo patet
quod deus non est immediatus actor illius pene
que infligitur actione culpe sed quedam pe-
ne sunt huius sicut omnes que ab hominibus
iniuste inferuntur igitur etc. = Ad argumentum in oppositum
dicendum quod malum in quantum malum nunquam est intentum
verumtamen non a deo sed nec per se id quod est malum
nec est bonum in genere moris sicut est de
pena iusta et hoc modo potest esse intenta sicut
malum etiam ratione unius potius ratione bonum.
malum est quod tamen ratione bonus quia ex morte eius
generatur immediate bona et in tuta et sic est in
omnibus bonis ideo etc. = Ad secundum et assumitur
omne premissum sit intentum quod non est verum quia
permissio tamen pertineat ad intellectum est omnium tam
bonorum quam malorum intencio autem cum
sit actus voluntatis est solum bonorum etc.

Postea querit quid plus habeat rationem mali culpa vel pena et videtur quod pena quia sicut in bonis id est melius propter quod aliquis dicitur bonus ita in malis id est peius propter quod aliquis malus; sed culpa vitatur propter penam ergo etc. Item sicut se habet meritum ad premium ita culpa ad penam sed premium melius est merito ergo pena est deterior culpa. In contrarium est quod omne quod dicitur de causa et causato unius et principalius dicitur de causa quam de causato sed malum dicitur de culpa et pena tamquam de causa et causato culpa vero est causa pene ergo etc. Respondeo quid sit magis malum culpa an pena ipse est quia quod comparantur ipse sunt malum et magis debent esse unius rationis in eo in quo comparantur ut patet ex VII phisicorum; malum autem non dicitur univoce culpe et pene quia pena est malum nature culpa vero malum moris. Item culpa consistit in actione pena vero in passione sed actio et passio non sunt unius rationis ideo etc. Quia tamen large comparantur quorum quod non convenit rationem non curat sic dicimus quod simpliciter unus est cuius actus ideo tollendo de causa comparationem dicendum quod culpa unius habet rationem mali quam pena quod patet ex propriis rationibus boni et mali; ratio enim boni ut dicit Dionysius est esse ratio generativa ratio vero mali est privatio generativa; sic id est magis malum homini quod tollit id quod maxime convenit ei sed hoc est culpa magis quam pena quia culpa corrumpit moris quia id maxime convenit homini quod convenit ei secundum quod homo sed bonum rationis quod tollitur per culpam est huius convenit enim homini secundum quod homo quia homo est homo per rationem ergo etc. Item malum culpe est in potestate hominis malum autem pene non quia autem sunt in potestate hominis imputantur ei et ideo malum culpe imputatur homini ut ex ipso dicatur malus non autem ex malo pene et ita loquitur Dionysius iiii capitulo de divinis nominibus quod puniri non est malum sed fieri dignum pena et Augustinus libro de libero arbitrio quod culpa est malum quod facimus quo mali sumus pena vero est malum quod patimur non quo mali sumus et ideo alibi dicit quod melius est omnia mala pati quam malo consentire. Ad primum argumentum dicendum quod culpa non est vitanda principaliter propter penam sed propter se et si non pena sequeretur vir etiam virtuosus plus culpam fugit quam penam et ideo quod in ea mensuratur actus circa hominem ut dicit etc. Ad secundum dicendum quod sicut culpa comparatur ad penam sic meritum ad premium tamquam causa ad causatum propter penam sic meritum propter premium sed premium ordinatur ut culpa videtur et sic culpa peior est quam pena.

Post predicta de voluntate Augustinus determinat de peccato per comparationem ad actus quibus peccatur postquam dixit de peccato per comparationem ad potentias voluntatis et ad alias potentias et dividitur in tres partes. Primo determinat de peccato prout respicit actum interiorem voluntatis. Secundo inquirit de peccato voluntatis per comparationem ad alias potentias. Tertio de peccato inquirit prout respicit actus exteriores sive imperatos et continuatur ibi Hic oritur questio. Tertia ibi Consuevit queri. Quarto dicit ibi Post que de actibus est considerandum. Prima est prima lectionis et dividitur in tres: primo inquirit utrum voluntas habeat rationem a fine; secundo inquirit utrum iste finis sit unus vel plures; tertio ostendit quod sic habeat voluntas et intentio ad invicem. Secunda ibi Sed queritur utrum bone voluntatis. Tertia ibi Solet et queri. Prima in duas: primo ostendit quod voluntatis finis est caritas. Secundo ostendit quod iste finis scilicet qui est deus non excluditur. Secunda ibi Nisi quod caritatem sibi ponit in fine. Sed postea prosequitur in qua determinat de unitate et pluralitate finis dividitur in duas: primo determinat de comparatione intentionis secundo obicit contra determinata et solvit. Secunda ibi Voluptatem habent finem. Ista pars prosequitur in qua inquirit quomodo se habeant intentio et voluntas gratia? ipsius? sed de quibus? et solvit. Secunda ibi Sed queritur utrum et intentio sit eadem et dividitur in generali. Illa pars ... sic procedit mediante et proponit primo quod voluntas variatur et perficitur ab fine bono vel malo finis autem bonus est caritas quam propter caritatem fieri debet quod fit. Postea dicit quod iste finis ad ulteriorem finem ordinatur scilicet deum. Malum autem voluntatis finis est mala dilectio vel dilectio. Postea dicit quod potuerit esse plures fines intermedii tam bonarum quam malarum voluntatum quod sic quod quandoque in movendo ad ulteriorem finem postea ponit quendam auctoritatem per quam videtur probari quod duos fines nos non debemus constituere et solvit dicens quod hic intendit quod tales fines sic se habent quod unus ad alium non refertur. Postea querit utrum voluntas et intentio sint idem et videtur quod voluntatis principium dicitur ipsam potentiam intentio vero dicitur id est propter quod movetur ad volendum ultimo querit utrum idem sit actus quo voluntas vult finem et ea que sunt ad finem et videtur quod quibusdam non videtur esse idem quibusdam vero videtur quod sit idem actus voluntatis diversificatur tamen secundum volita etc. tamen hoc in de claritate? relinquit et in hoc terminatur etc.

Quarta distinctio istius primo queritur utrum bonitas actus
voluntatis sit ex fine et utrum quid sit et quomodo
actus recipit speciem. Arguitur quod sic quia actus voluntatis
est finis ergo etc. Item Boecius in topicis finis dicitur
cuius finis bonus est ipsum quod bonum est, ergo
bonitas finis causat bonitatem operis. Contra Augustinus
quia evangelizare bonum est et manducare
bonum est et tamen evangelizare propter manducare non est bonum,
ergo bonitas operis non est ex bonitate finis.
Responsio. Cum quo sit de bonitate morali actus
voluntatis videnda sunt duo. Primum est quibus actus
dicatur moralis et cetera. Secundum est in quo consistat bo-
nitas actus moralis ipsius voluntatis et ex hiis
apparebit id quod queritur. Circa primum sciendum est quod
actus moralis dicitur actus qui est in potestate voluntatis
sive sit ab ea elicitus sive imperatus et dicitur moralis
a more seu consuetudine quia per mores seu consue-
tudines possumus nos sicut dicimus tales
actus in quibus assuescimus sic vel aliter opera-
ri et omnes tales actus sunt liberi, tales enim actus
per tales mores vel consuetudines non habet locum;
si quis enim proiciat lapidem sursum centi-
es vel millesies numquam assuescit ascendere
quia motus eius sursum vel deorsum non est
liber sed unus est naturalis et alius violentus et ideo
quia actus morales et liberi sunt in potestate nostra
ideo secundum eos laudamur vel vituperamur quia
sunt boni vel mali. Item est advertendum
quod predicti actus morales sunt quedam res
in esse nature sed dicuntur morales per rationem et
conveniunt esse moralem ultra reale addat
circumstantie naturale talium actuum tamen idem iudicium
est de eis secundum esse suum naturale et secundum mores seu secundum
genus moris actus interior et actus exterior
sunt eiusdem speciei in esse nature sed in esse morali
dicuntur differre quia in esse nature sunt eiusdem speciei,
patet dicit primo quia illi actus sunt eiusdem speciei in esse
nature quia sunt eadem potentia secundum speciem et actum
precedentium hiis scitus sunt eadem potentia secundum
speciem in esse nature et excepto appetitus et appetitum
et excepto obiecto. Exemplum: duo concupiscunt
eandem cum eadem muliere que est uxor unius et non
alterius quod pertinet ad esse nature tamen est
unius speciei ex utraque parte et tamen unus actus est
temperatus et alius intemperatus quantum ad et cetera. Exemplo est de
actibus appetitus sensitivi in nobis et in brutis
quantum ad esse nature est idem modus quia appetitus sensitivus
in nobis obediat rationi non autem in brutis,
potest quidem facere differentiam in moribus sed non
in esse nature sed in brutis actus appetitus sensitivi
est eiusdem speciei quantum ad esse nature non cum aliorum

que non species differunt in esse nature quo in nobis
et tamen in esse morali non differunt esse unius
speciei ymo sunt oppositi et unus est bonus et
alius est malus. Circa secundum quid sit bonitas
moralis et in quo consistat sciendum est quod cum
res bona sit res conveniens sic bonum non con-
sistit in esse convenientie sic bonitas moralis
actus voluntatis consistit in convenientia eius ad
rectam rationem quod patet dicit primo quia ratione boni sit
bonitas in morali actus voluntatis est convenientia
eius ad hominem secundum esse morale sed homo habet primo
esse morale per rationem practicam per quam habet primo
liberum iudicium de eligibilibus quod et non est
genus ut sit recta ergo bonitas moralis
actus voluntatis et cuiuscumque alterius
est convenientia eius ad rectam rationem. Exemplo patet
idem ex comparatione actus rationis ad actum
voluntatis sic sicut scilicet veritas rationis ad eandem
veritatem sic bonitas actus voluntatis ad veritatem
rationis causa est quia sicut obiectum intellectus sunt
res exteriores sic bonum circumdicte per rationem
est obiectum voluntatis sed veritas rationis est confor-
mitas eius ad veritatem rerum unde et diffinitur
quod est adequatio intellectus ad rem ergo sicut
bonitas actus voluntatis est conformitas eius
ad rectitudinem rationis sicut et concor-
dat dominus questionis scilicet quod bonitas angeli consistit
in conformitate ad suam rationem rectam voluntatis et non
non cognoscentem natura sit regulam ad co-
gnoscentibus non et quia conformitas
actus voluntatis cum ipsa ratione non actus sed est
ut talis sit actus voluntatis sed est ut qualis
actus rationis sed secundum tendentiam in obiectum
ut in id tendat actus voluntatis eliciendo quod recta
ratio prius dictavit eliciendum. Ex hiis patet tertium
scilicet quia actus voluntatis habet bonitatem moralem quia
tota bonitas moralis actus voluntatis est ex suo
obiecto accepto secundum totalem ambitum obiecti quod patet
sic hic actus et conformitas inter voluntatem et rationem
quia voluntas vult quod ratio dictat. Exemplum omne
quod est a ratione dictatum vel a voluntate volitum
est obiectum vel cadit sub ratione obiecti rationis
et voluntatis ergo etc. Item patet quod sicut omne quod est visum
cadit sub ratione obiecti visus et omne quod est
auditum cadit sub ratione obiecti rationis et voluntatis
ergo etc. auditus sic omne cognitum vel dicta-
tum ratione est obiectum rationis vel cadit sub ratione
obiecti et omne volitum sub obiecto voluntatis. Omne enim
in quo fertur quicumque potentia est obiectum eius. Unde
licet plurium volitorum unum possit esse circumstantia
vel finis alterius omnia tamen respectu voluntatis
sunt rationem obiecti. Patet ergo quod bonitas et con-
formitas voluntatis ad rationem est tota bonitas ex obiecto

sicut ex fundamento vel quia alia causa quare
non forte velles in quantum aliquo modo volendo in
obiectum sibi aliunde propositum de quo alibi dicitur
est vel istud discrepat a dicto quoniam quod bonitas
actus voluntatis est ex obiecto et ex fine et circumstantiis
vel alterum istorum sufficit sed quia omnia
consistere quia bonum est ex toto causa sed dicendum quia hec
omnia operata ad voluntatem cadunt sub ratione
obiecti ut probatum est sed comparata inter se unum
est finis vel circumstantia alterius ubi igitur in
voluntate dare elimosinam indigenti propter deum
dare elimosinam est per se obiectum sed quod hoc fiat propter
deum hoc racionem finis et in indigentem eius cui
datur rationem circumstantie ex quibus omnibus actus
voluntatis sortitur bonitatem moralem et tamen
hec omnia cadunt sub ratione obiecti voluntatis sumpti
secundum totalem suum ambitum = Ex premissis obiectum
vel quia quantum actus voluntatis est bonum quantum non conformatur
rationi recte sed erronee ut cum aliquis vult reddere
debitum mulieri petenti que non est sua quam
credit esse suam sicut fuit de iacob et lya
= Et dicendum ad hoc quod in tali casu voluntas conformatur
rationi recte seu vere quia actus rationis cum debet
conformari actus voluntatis est quo sicut petitur quod
est verum dato quod alia premissarum sit falsa ut si
arguatur sic debitum est reddendum uxori sed hec
est uxor ergo est ei reddendum debitum In hoc
sillogismo hec minor sit falsa quia ista non est uxor
ergo tamen est vera quia quamvis non est uxor creditur tamen esse
uxor adhibita debita diligentia que
in talibus adhiberi consuevit licitum
est reddere debitum quia talis ignorantia excusat
et sic igitur vere conformis est actus
voluntatis precepti = Ad 1 argumentum dicendum quod tamen actus
voluntatis est suum obiectum in ipsum vel intendit
voluntas vel in finem tendit vel ut cadit sub ratione
obiecti ut dictum est = Ad secundum dicendum quod plurium volitorum
unum potest esse finis alterius et si
id quod est finis sit bonum et id quod ordinatur
ad ipsum erit bonum dummodo sit ordo iste
per se sicut ordinatur donum ad exhibitionem
Si autem talis ordo sit ex sola intentione
ordinantis et non ex re rei non oportet
ut si quis ordinaret furtum ad subveniendum pauperi vel tamen propter hoc furtum
est bonum vel tamen voluntatis in illud volitum inquantum
huiusmodi hec rationem finis sed solum obiecti sed finis
voluntatis est finis actus sicut in ceteris rebus
quod si sit bonus voluntas erit bona si malus mala
= Ad argumentum alterius partis dicendum quod vo-

luntas que vult evangelizare propter inanem gloriam
mala est quia sequitur rationem erroneam finis
enim non solum debet esse bonus sed potior his
que sunt ad finem et ideo licet inanis gloria sit bonum
tamen non est bonus finis evangelizandi propter hoc recta
ratio dictat erroneum esse et voluntas que hic vult est mala

Secundo queritur utrum intentio sit actus
voluntatis vel rationis non quia omnis actus
voluntatis vel est finis vel eorum que sunt ad finem
sed intentio non est finis nec eorum que sunt
ad finem ergo etc. = Similiter patet quod actus
voluntatis respectu finis dicitur velle respectu eorum que sunt
ad finem dicitur eligere quorum neutrum est intentio
ergo etc. = Item animalia intendunt finem ut dicitur
2o physicorum sed in eis non est voluntas ergo etc. = In
contrarium est quia intentum et de intentum pertinet ad
voluntatem sed tam intentum quam de intentum attenditur
tenditur ratione intentionis sive ambigitur ergo etc.
= Respondeo si pensemus interpretationem nominis intentionis
cum intendere sit ex uno in aliud tendere
possemus dicere quod intentio esset actus rationis
cuius est ex uno cognito ratiocinando in aliud
tendere esset actus rationis et pedis cuius
est ex uno loco in alium tendere et similiter
plurium aliorum Sed quia interpretatio nominis est quandoque
minus lata non enim omne tendens pede
est lapis vel omne tendens a pede est pes et ideo in significatione
nominis magis respiciendus est usus loquentium quam interpretacio
ipsorum = Dicendum sit ergo tamen primum quod
intentio est actus voluntatis secundum quod est respectu finis
secundum est quod est respectu finis non absolute sed ut per ea que
perveniuntur ad finem primum patet dicendum primo sic intendere
importat in aliquid tendere tendit autem in aliquid
et actio moventis et mobilis sed quod mobile tendat
in aliquid hoc est procedit ex actione moventis ex
hoc sic arguitur primus potest percipi nec consistit intendere
tamen competit motus actioni et passioni Sed
sola voluntas est huiusmodi ergo etc. Inferior patet sed
minor probatur aliis enim potentiis ... competit
tendere ex uno cognito in aliud
sed hoc licet active solum passive sicut rationi competit
discurrere ex uno cognito in aliud sed hoc
est active et voluntate imperante discursum et
ergo est in aliis voluntas que tendit quidem ex
uno volito in aliud sed hoc actio in licet active
et non solum passive sicut ac potentie ut alias declaratum est ideo etc. = Item nos intendens administrationem
huius operatur ut vult dyonysius de divinis nominibus illius
ergo potentie intentio est actus cuius obiectum sunt
bonum et malum hec autem est voluntas ideo etc. = Secundum
sic patet Intentio volita id est rationem intenti quod

sed ratio intencio eius importat motum motus qui per se respicit terminum et non medium nisi racione termini sed finis secundum racionem termini ea que sunt ad finem racionem medii ergo etc. = Tercio apparet eodem modo omnis enim motus est ex quodam in quendam terminum et non importat simpliciter actum voluntatis sed motum intencio est actus voluntatis ex quodam volito tendens in aliud. Illud autem in quod tendit est finis ut iam dictum est illud autem ex quo vel per quod tendit est res ordinata ad finem ergo etc. Ad dubitacionem tamen quamvis sit proprie utantur nomine intencionis tamen in usu loquendi quando nominamus intencionibus finis large pro actu voluntatis quo in aliud volumus ad preceptum est in operibus sic dicimus quando quis tendit ire ad talem locum vel comedere vel ad finis = Ad primum argumentum dicendum quod intencio proprie est actus voluntatis respectu finis sed voluntas potest respicere finem dupliciter uno modo prout in eo quiescitur et sic iste actus voluntatis dicitur fruicio alio modo secundum quod est terminus alicuius quod in ipsum ordinatur et sic intencio respicit finem que differt ab eleccione eleccio enim est directe de hiis que sunt ad finem sed in comparacione ad finem sed intencio est directe de fine sed in comparacione ad ea que sunt ad finem modo quo dictum est. Forte differencia eleccionis ab intencione totius est posita secundum racionem tamen simul et eodem actu voluntatis fertur in finem et in ea que sunt ad finem simul et eodem actu finem intendit et ea que sunt ad finem eligit dicitur ergo idem actus intencio quo ad finem sed eleccio quantum ad ea que sunt volita propter finem velle autem proprie dicit actum voluntatis absolute respectu boni non inclusa racione finis vel eorum que sunt ad finem cum enim raciones horum sint relative impossibile est quod voluntas feratur absolute in aliquid eorum secundum proprias eorum raciones sed si feratur in unum et in aliud tamen referatur intuitus secundum racionem bonitatis in eis existentis quod autem dicitur plures secundo ethicorum quod voluntas est finis non est intencio cum reduplicacione scilicet quod sit finis in quantum finis sed quod nichil potest habere racionem finis nisi habeat aliquam bonitatem in se racione cuius voluntas potest ferri in ipsum absolute nulla alia ordinacione in finem quia nulla habent sed bonitatem in se et absolute sed solum ex ordine ad aliud puta medicina amara ideo voluntas magis dicitur finis esse quam eorum que sunt ad finem licet neutrum sit cum reduplicacione quia velle dicit actum voluntatis respectu boni absolute = Ad secundum dicendum quod naturalia differunt intendere de fine naturaliter et non proprie quia appetitus eorum non dirigitur in finem aliter vel ab alio quam ut movent-

to sed ab intellectu separato institutore nature et ideo magis aguntur quam agant voluntarie non movent se ipsa tamen in directe quibus ... ad deliberandum que congruunt fini ut nos et ideo magis competit ei intendere quod nec omnino non competit nisi per quandam improprietatem

Utrum sit idem voluntatis actus respectu finis et eorum que sunt ad finem. Et videtur quod non quia idem actus non potest esse in contrariis sed voluntas in contrariis fertur in finem et in ea que sunt ad finem ergo etc. Item finis est actus voluntatis respectu finis ut iam non respectu eorum que sunt ad finem sed idem actus non potest esse fruicionis et usus ergo etc. Item sicut se habet intellectus ad principia et ad conclusiones sic voluntas ad finem et ad ea que sunt ad finem sed intellectus non eodem actu fertur in principia et conclusiones ergo etc. = Minor probatur quia plures habitus non est idem actus sed alius est habitus intellectus respectu principiorum quam dicitur intellectus alius qui dicitur sciencia ergo etc. = Contra quando aliquis vult propter aliquid tunc unum tamen ergo voluntas velit finem et id quod est ad finem propter finem tamen unum vult propter alterum ergo idem est velle utrumque = Item duo actus voluntatis non possunt esse simul sed voluntas simul vult finem et id quod est ad finem propter finem ergo non sunt actus plures sed unus = Et autem voluntas simul velit et id quod est ad finem in quantum huiusmodi patet quia sicut ea que referuntur in racione cuiuslibet simul intelliguntur sic ea que referuntur in racione bonitatis sic finis et ea que sunt ad finem necessario simul appetuntur = Respondeo primo videndum est quomodo voluntas fertur scilicet ad finem et ea que sunt ad finem. Secundum autem quod dicendum est ex similitudine eorum que conveniunt in intellectu videmus enim quod intellectus assentit tamquam notis per aliud tamquam per se notis sicut primis principiis et hic assensus vocatur intellectus. Aliis autem assentit tamquam notis propter aliud sicut conclusionibus deductis ex primis principiis et hic assensus vocatur sciencia vel actus alius noticie et ad alterum istorum reducuntur omnes assensus intellectus sine inspeccione sive in perfectione. = Et voluntas fertur in aliquid absolute tamquam in bonum per se et hic motus voluntatis dicitur simpliciter velle et ad refert non tamquam in bonum per se sed in bonum propter aliud et hic actus dicitur eligere vel intendere diversis racionibus ut dictum est et ad alterum horum reducuntur omnes motus voluntatis = Hiis premissis dicendum quod quodlibet potest dici intendere uno modo ut actus quo voluntas vult finem absolute puta sanitatem qui actus dicitur velle et actus quo vult aliquid propter finem vel finem ut per ad

actus qui actus est eligere vel intendere sit unus actus. Secundo modo utrum electio vel intentio que respiciunt tantum finem quam ea que sunt ad finem sit unus actus vel plures. Primo modo quod non est dubium constat enim quod sunt plures actus [illegible] quia que separari possunt non sunt unum per essentiam sed actus voluntatis qui ad voluntatem absolute per se simul separari potest ab actu electionis et intentionis. Quandoque enim voluntas sanari ut cogitare de per quibus ut velle de hiis per que actus sanitas ergo etc. Si non intelligatur secundo modo utrum electio vel intentio sit unus actus dicendum quod sic quia patet dupliciter primo ex ratione horum actuum sed sic electio non est ad quam inclinatio voluntatis in finem inclusis his que ad ipsum finem. Intentio non est inclinatio voluntatis in finem inclusis hiis que sunt ad finem. Secundo sic arguitur sicut unus est motus quo mobile fertur in terminum per medium sic est unica inclinatio que inclinatur ad terminum per medium vel in medium propter terminum sed electio vel intentio voluntatis est inclinatio eius in finem tamquam in terminum inclusis hiis que sunt ad finem ergo etc. Secundo apparet idem ex comparatione actuum voluntatis intrinsece quia si electio vel intentio dividerentur in duos actus voluntatis distingueretur tamen simpliciter qui est velle et in electionem vel intentionem quod patet ex premissis quia omnis actus voluntatis reducitur in aliquem istorum duorum sed electio non potest dividi in eligere et velle ergo etc. Maior patet minor probatur quia intellectum dividitur sicut aliud non distinguitur intellectum et plantam cum unum contineat totum divisum sicut reliquum non dividitur quia ipsum electio autem dividitur quia velle vel etiam velle simpliciter ergo etc. Tertio apparet idem ex obiecti formalis ratione quia quandocumque duo sic se habent quod unum est alteri ratio quod cadat sub actu aliquo potentie illa duo comprehenduntur actu eodem sic color et quantitas eadem visione comprehenduntur quia color formaliter est ratio ut quantitas videatur. Sed cum ad appetitum propter finem vel cum finis intentum dicitur in eo quod est ad finem finis est tota ratio appetendi id quod est ad finem ut refert ad propositum sicut id quod est ad finem sicut secundum se aliquid appetitur ut electuarium dulce vel non ut medicina amara quia in eo appetitur propter finem propter sanitatem sanitas est tota ratio appetendi ea ergo etc. Ad primum argumentum dicendum quod actus quo voluntas vult finem et id quod est ad finem propter finem non est intensior et remissior sed

secundum per comparationem ad obiecta quia cum sit ad duobus ab uno est perfectius quam ab altero sicut dicitur propter dilectionem caritatis quod [illegible] cum plures [illegible] quantum dicitur quod unum sit quod in [illegible] quia [illegible] cum [illegible] sed quantum [illegible] potest dici quod voluntas velit intensius finem quam ea que sunt ad finem quam cum dilectione ei proponuntur pro si dicatur in finis quod magis velle potest vel contrarium statim videtur quod simul tamen cum proponuntur complectitur unum propter alterum eque intense appetuntur. Ad secundum dicendum quod in deus est idem esse obiectum usus et fruitionis quia idem non potest habere rationem ultimi finis cuius est frui et relati ad finem cuius est usus sed in illum in deus est eiusdem actum esse usum et fruitionem et in proximo quidem necesse est sic esse sic enim eodem actu quo videt omnes deum et res creatas in ipso sic eodem actu diligit quibus sed deum et fruitur eo et diligit creaturas referendo in deum et sic utitur eodem modo est in viatoribus. Vel dicendum quod non omnis actus voluntatis respectu finis est fruitio sed respectu finis non est in se non autem aut ut est ratio volendi in eo quod est ad finem sic in proposito. Ad tertium dicendum quod in malis eodem actu fertur in ipsum sicut propositum ordinatur deum est de voluntate respectu finis et eorum que sunt ad finem et quod obicitur quod idem actus non potest elici a duobus habitibus dicendum quod intentio est habitus quo fertur in eis in ipsum prius absolute sicut est habitus quidam de ductarum ex prioribus et actus huius habitibus correspondentes sicut duplici sed quando in eis fertur in ipsum non absolute sed in comparatione sicut prius sicut enim dicitur relatione ad conclusiones tamen ad principia cognitio perfectior et etiam pertinet ad eundem habitum scilicet ad scientiam etc.

Dubium quarto utrum omnis bonitatis voluntatis sit unus finis. Videtur quod non quia si esset unus omnis bonitatis voluntatis hic esset deus sed deus non est finis omnis bonitatis voluntatis ergo etc. Probatio minoris quia quod non est cognitum non est intentum sed omnis bonitas actionis non est necessario cogitatio [illegible] ergo etc. Item malitie voluntatis non est unus finis ergo nec bonitatis quam patet per simile probo autem quia voluntates male sunt contrarie contrarie sunt voluntates prodigi et avari talis autem non videtur posse ordinari in unum ergo etc. In contrarium est quia finis et agens sibi correspondent sed omnium est unum principium agens ergo unus ultimus finis. Respondeo cum queritur de fine voluntatis intendendi est de fine quem intendit voluntas in actu suo considerato sed omne malum sic dans et intendit inveniri ad aptitudinem

deū vel ad vanā gliam apud hoīes
quo sēu videt̄ pcede q° = dd̄m g° q̄
ē finis pximus z remot⁹ pximus fis
oīm bonitas volū ē vnus z idē sc̄ spēz
tñ eadē mās sump̄. aut nō ē idem
= pmū pz qz rc̄ē agē gt̄ solū vno°
deficit ā multiṫ. vt pz 2°. ethicoꝝ sc̄ motus
q°. gt̄ rc̄ē agē ē obiectū cā. sc̄m dyo̅n̅ in
dē pc̄e incluš finis vnū z plures dt̄ q̄
am⁹ cā sit aliq̄ max° attendēd ē i ac
tu mor̄l g° finis pximus idē sc̄ spēm
intendēr ab oīm bona vol̄e tñ eādē
mās sc̄m spēm z in hoc dt̄ bona vol̄tas
a mala qz male vol̄tes tñ eādē mās
ferunt̄ in diusa z q̄n qz in diā sic vo
luttas in tprati z in spūl° cta delcā̄
gustus et tactus sc̄ l vol̄tes bone
fruūt̄ in idē z p̄p idē qz p̄p bonū vtut̄
qͥ ē vnū = sc̄m pz qz finis pximus
pporcionat̄ hīs q̄ sunt ad finē sed ēē
ea que sunt bone vol̄ sunt diuā sc̄ spēm
vt pz in obis diusaꝝ vtutū qz tñ vn̄
plures nup°. ethicoꝝ dt̄ q̄ multis opōibus
entibus z artibus multa sunt z fines
= sc̄i nō locim̄ fine vltimo sic dco
possum⁹ loqui gt̄ vno mō sc̄ gnale rōm
vlti finis a° mō sc̄ id in quo spalit̄ rō
finis vlti inveniṫ. pmo mō oīm bōn
cā bōꝝ q̄ malaꝝ ē vnus vlti⁹ finis
q̄ pz rō n̄ gnal̄ vlti finis ē bonū p
fcm q̄etans vol̄e in vltio em ē quies
mi i pfcō ē in q̄ntū h⁹ nr̄ z desit sc̄ mō
ad suā pfcōm qz mot⁹ ē actus i p
fci g° rō vlti finis ē q̄ sit bonū pfcm
stīd aut finaliṫ intendr̄ ab oīm vol̄e ad
hc̄ n̄ finaliṫ tendit oīus vol̄tas in q̄ p̄t
vt possit carē malo z adipisci bonū
tale aut ē bonū pfcm nā bōm i pfcm
in q̄ inp fcm ht̄ a° mō rōm mali g°
= sc̄i nō id in quo rō vlti finis co
sistit sc̄d ē q̄ vol̄tas bō. q̄ sc̄ rōm filo
gizātē expͥncipͥis fidi sic oīm bōꝝ vol̄
ē vnus finis vltimus sc̄ vita etna = sc̄
pz dt̄ pmo q̄ vol̄tas nō ē bō n̄ pcedat
rc̄ā rō pcticā. vtruq̄ g° pcessus rōis
pctice diriḡ. ex vno pͥn° vel clēo vol̄
et eius intenco cōnectiṫ ad finē vnū
qz pͥm rōis pctice ē finis sc̄ to⁹ pcess⁹
rōis pctice silo° expͥcipͥis fidei diriḡ

q̄ silogizatē pͥm expͥcipͥis log nal̄ sc̄i sc̄āt
rōm sillo° expͥcipͥis fidei

ex vno pͥ° pͥn°. sc̄ ex vita bta vn̄ z ita
xc̄ q̄ Jo. sic arguebat pniam agite
z appinqbit regnū celoꝝ. sic z in a° loco
si vis ad vitā ingdi sua mādata
z huius similiā g° = z° q̄ id q̄ ē vltīm
in assecutōe ē pͥm in intenc° sc̄ vltīm qz
assecut̄ oīus bone vol̄tes i lumitate p
fidē ē vita bta g° = sc̄i aut vol̄tas
sequat̄ rōm delibantē ex pͥncipͥis log
nalis sit mag̃ dub̄ ē an oīm bōꝝ vol̄tū
sit vnus finis z si ē vnus quis sit i° nā
finis sc̄ital de quo icā dcm ē expsta
ex altius innie z ē vnus qz vnū ē
qz nob p pmio dat̄. sc̄ visio bta sc̄ fis
nalis attingiṫ p° ope ē n̄ vsq̄ actus
pͥn nal̄ opes n̄ sunt fines ubi pter
opones nō sunt opata vt dt̄ p°. ethicoꝝ. tm̄
i° pͥn opōm multa sunt in nob z hitus
vtuosi quibus redd̄r op⁹ bonū multi
sit z nō vnus tm̄ vr̄ q̄ nō possit eē vnus
finis oīm bōꝝ vol̄tū = sc̄ h⁹ nō obstā
te pbablius tenend ē q̄ ē vnus finis
vltimus oīm bonitas volū qz sc̄ sunt in
nob multa pͥn actuū z multi hitus et
actus ētm̄ in eis ordo qz z pō ordiat̄
ad pōm hitus ad hitū actus ad actu
sic spūtum ordinat̄ ad intelltum et
hitus z actus spūtic ptc̄ ad hitus z actus
intelltuos sc̄ i° p̄ pa opo. sc̄ vnt q̄ qz
vtutē sit finis pximus ilius vt opo tm̄
p fcssime po° sc̄ pfcissim⁹ hitum v° p fcis
simi hiti obi ē finis vlti⁹ oīm poꝝ
z hitum in fioꝝ z h° mō pot̄ plus g°
ethicoꝝ felitc̄ q̄ ē optima opo ēē finē
totius vite huāne vt tm̄ oz q̄ h° finis
actu z explicitē intendat̄ in quolz actu
bone vol̄ sc̄ sufficit q̄ intendaṫ hitu
sic ad bona vol̄e sequitē rōm ilumitā
p fidē nō rē q̄ p̄p actu explicito intedat̄
btido multi eni sunt boni fideles q̄
explicitē nesciunt q̄ sit btido z q̄ sciunt
nō p̄p in q̄lz bono actu de ipā cogi
tant sc̄ sufficit q̄ apͥus ordinet actus
suos ad sitē z vtus hum⁹ ordinib⁹ z
instituet in artibus militaris q̄ sucte
dut z eodē mō sufficit in bonitē unīoli
q̄ apͥle intēdat hō ea q̄ dducut
ad vtē p fcam q̄ intenc° hitu inclusa
in omnibz actibus sequentibus = Ptr
appet ad pmū arm = ad z^m dd̄m q̄ nō ē
simile de mal volūtā z de bonis nāz

male vol̄tes sunt p confusionem a bono q̄
9t malitie bone no p confusionem ad bonum
q̄ 9t vno nō c̄t eadē nr = Jtē n̄ ē
ad pfcm mal ad q̄ male vol̄tes vltio
ordinētur sit ē pfctū bonū ad q̄ bone
vol̄tes final̄r tendunt sp̄ q̄ malitas vol̄n
nō ē tn̄ finis ir simpl̄r ir c̄t eadē
Hic orit̄ q̄o satis n̄ct̄ l̄ni
Bngnr dct̄ adōm vol̄ i 9pone
ad fine sic dct̄ de eadē in 9poe ad
alias pōs / z dr̄ nr̄ p ꝙ p° moz 9om / s°
po libus dr̄ rcodo ec̄ h' quelsdā obiēcēs
/ z° moz ar̄s 9om / s° solunt tāgēdo di
uersas opiones / t̄ ē adh' facile videt
z̄ i pprētea queī solz ꝙ i pposita est
pfunda q̄o z h' ē simil z dio lt̄ i gn̄
Cū spāli nō sit pcedit / z ppōnit p°
a oīmb n̄alis pō bō sit z vol̄tes sit
n̄alis pō quo° volas pt cē malitā et
inca omē pctm Postea videt / q̄ i
q̄ ē n̄al pō bō ē in q̄ nō inordinata
malitā ē tex ad h° restat q̄o q̄ī in
alijs potentijs nō ē inordinato sit
in vol̄ / z videt q̄ ē īppō ipi⁹ vol̄ nō
ē inordinato s̄ in actu eius s̄ adhuc
ē q̄d q̄r inordinato nō ē in actibz aliaz
pōtz / z videt q̄ h' nō ē q̄r nō st̄ eiusdē
gnīs cū actu vol̄ nō eīu ordinat̄ ad
ad q̄ns vel dispo° sic act⁹ vol̄ alium
actibus aliaz pōtz h° videt vnr̄ ille
ē qui dnt vol̄e malitā nō esse bona
n. adō esse nō intelligunt deūn posse
dectu eꝫ q̄ dnt nō ee d̄ n̄ibz postea
quit vtrū sit eadē vol̄tes ꝗ n̄lr vult
bonū ꝗ repugnat bono z dr̄ q̄ s̄
aliqꝫ opiōm nō ē eadē volas q̄r nō
ē idē vol̄ mot⁹ q̄r vnus ē n̄al i ꝗ q̄r
dōne s̄oīū apetus al ē vol̄ inq̄ volas
ē q̄ p gratiā assuīte pctī libat̄ alij dnt
q̄ idē ē mot⁹ vol̄ z̄

Q̄rēa d' istā p° quīr vtrū culpa
p prius sit in vol̄te vel i rōne / z vr̄
q̄ in rōne / q̄r nullo p prius inveni
rō culpe q̄ vbi ē p° defice / s̄ vbi
ē p° dficē rōm q̄ vol̄e / prius eīu de
fectus electōis suppo° aliq̄ defectū rō
nis vt declaratū ē s̄ d' xxxiij / gpꝫ
Jtē sic se h̄z intell̄⁹ q̄ⁿ ad vim z fan ad
fantasiā eius actū suppo° sic volas

q̄ⁿ ad bonū z malū adrōm q̄ sc̄ et
suppo° / s̄ falsum nō ē in itell̄ⁿ u rōne fanta
sie vt vult pclius q̄ met° / gō nec malū ē
in vol̄te n̄ pp̄ defectū rōnis Contrariū est
q̄r nullo p prius invenit̄ pctm in q° p prius
invenit̄ voluntariū s̄ p prius i venit̄ vo
luntariū in actu vol̄ q̄ ē voluntari⁹ p
essentiā q̄ in actibz aliaz pōtz qui
sunt voluntarij solū p pticipa° gō z̄
Ad istā q̄o pt intell̄ dr̄ p° mō q̄ defectus
rōnis pcticę i iudicō z defectus vol̄ in
electō sic duē culpe sic sunt duo act⁹
z q̄ra q̄ istaz pced̄t / alio mō q̄ nō sunt
plures culpe s̄ q̄rit̄ d' quo p prius d̄ nō
culpe p° mō q̄o supponet f̄ⁿ in 9 n dr̄
q̄ in cōtingēs q̄n indicat scrātoz ee
bona z eā eligit pt̄ct duobz modis
aliq̄ q̄n cū eīu malā electōm pcedat
aliq̄ defectus in rōne vt impcti ōnsu
sunt impole esset q̄ aliq̄ n̄tile eligens
peraret vitio pctō solū q̄ ē i gēnis / oz
g° q̄ mitigat̄ s° mo / z iste in tellectus
pimit facit vr mag° plus q̄ p°ius / z q̄
oīnis defectus debite rectitudis i opē
tius ꝗ ei⁹ s̄ bin dm vr ee culpa s̄
defectus rōnis pcticę i iudicō z vol̄ in
electō sit duo defectus ipa cuiꝫ h'e⁹
libus dūm g° vt vr sunt duo pcta ꝗ
duē culpe z nō vnā tm = Ad 2m ad
h° q̄ defectus rōnis pcticę in iudicō
ē quidē pctm cū sit carēn debite
rcitul⁹ in opōe s̄ h° s̄ sc̄ inq° rōm h'z
pctī nec q̄ culpe in moribus rōm n
pctī vel culpe i mo° nō h'z n̄ q̄r p
h'z regulam electō vol̄ q̄ pꝫ q̄r rō sperlat
tunt erronea q̄ cūq̄ sit i m̄a pctā
te nō ē culpa vel pctm i moribus
vt cū aliq̄ estimat q̄ aliq̄ tanh nō
sit esses duobz rcis nō sē m̄tiꝫ n̄ sola
n° pctā in mōribz q̄r talis estimatō
nō ē n̄tita regtāre electōm vol̄ d' agi
bilibz aliq̄ estimato g° pcticā f̄ⁿ ex
h° solo h'z rōm culpe vel pctī in moribz
q̄r ē r̄ electōis vol̄ ex h° sic ar̄ vnū
m° ē p q̄ vnū denominat̄ intrinsece
z ab extrin° s̄ adefctū q̄ ē in electōe ip̄
electō d'nominat̄ malā z culpal̄ i tn̄c
rō et erronea ipaꝫ pcedēs denoiat̄
malā z culpal̄ in moribus solū ex
tin° q̄r nō dr̄ tal' n̄ q̄r ē r̄ electōis
vt declaratū ē g° vno m° culpa est

rationis practice et electionis sequentis. Et istud amplius declarabitur in sequentibus. Sic igitur licet sint duo defectus in ratione practica errante et in electione mala subsequente ac per hoc duo peccata in esse videantur, tamen non est nisi unum peccatum in premissis, quia per solum defectum quo electio est mala formaliter et intrinsece, et ratio erronea dicitur mala extrinsece tamquam causa electionis.

¶ Sic igitur in illa questione dicendum est quod culpa per prius dicitur de actu voluntatis quam rationis, quia patet quia sunt ista duo, primum per prius dicitur de secundo in quo est formaliter quam de eis que denominantur solum extrinsece, quia de talibus non dicuntur nisi secundario et consequenter. Ad primum sic: sanum per prius dicitur de aliquo in quo est formaliter quam de [illegible] ut urina in quibus est sicut in causa vel signo; sic culpa dicitur de electione voluntatis tamquam de subiecto, de errore autem rationis ex [illegible] tamquam de causa. Igitur etc. — Ad 1 argumentum dicendum quod non est inconveniens primo reperiri rationem culpe moralis secundo in quo primo est defectus et qui est in potestate nostra, quia talis defectus potest inveniri in ratione speculativa et tamen non est culpa moralis, sed in suo actu est prima culpa moralis que libere tendit ad prosecutionem mali et talis actus est electio voluntatis. — Ad 2 dicendum quod [illegible] fantasie non quam sit in intellectu sed quia ex fantasia in eadem causatur et eodem modo expetitur defectum rationis secundum culpam voluntatis et tamen ipse defectus rationis non est culpa secundo loco moraliter sed est causa culpe et ab hoc dicitur culpa denominative extrinseca.

Postea queritur utrum considerare malum sit malum sicut eligere malum est malum. Et videtur quod sic, quia formaliter denominat suum subiectum, sed ratio mali unius est in intellectu considerantis malum quam in voluntate eligentis, quia intellectus intelligit recipiendo, voluntas autem non recipit, ideo etc. ¶ In contrarium est quia non evitatur malum nisi cognitum. Si igitur considerare malum esset malum, impossibile esset evitare malum, quia dum considerare(tur) [illegible] tamen si non considerare(tur) non evitare(tur); hec autem est inconveniens. Igitur etc. ¶ Ad istud dicendum quod scire malum non est malum. Cuius rationem quidam assignant sic: obiectum voluntatis est bonum, sed obiectum intellectus est verum; bonum autem et malum sunt in rebus, ut dicitur 6 Metaphysice, verum autem et falsum in anima. Cum igitur voluntas per actum suum inclinat in obiectum suum sicut quod est in re, ideo ex bonitate vel malicia rei volite actus voluntatis est bonus vel malus; sed intellectus tendit in rem sicut quod est in anima, ideo etiam tam boni

quam mali in anima bonum est et ideo cognoscere malum non est malum sed bonum. — Sed istud non videtur sufficere, quia sicut obiectum voluntatis est res extra animam, sicut patet ut est extra, accidit esse obiectum intellectus ut est practicus; et sicut res est in intellectu est in anima que res non est ita quod intelligatur sed cuius quo ad intellectum sicut res est in voluntate est causa per quam propior in 5° libro [illegible] quia intellectus et voluntas sunt unica et eadem natura abstracta, quam voluntas mens ab Augustino cum in anima [illegible] ad [illegible] et velle [illegible] quodam. Et hoc sicut arguitur illi actus qui equaliter tendunt in obiecta sua ut sunt in re equaliter sortiuntur rationem boni vel mali ex bonitate vel malicia obiecti, sed actus intellectus practici et voluntatis equaliter tendunt in obiecta sua ut sunt in re. Sicut enim quod est volitum est volitum secundum esse quod habet in re et non secundum esse quod habet in anima, sic idem est cognitum secundum esse quod habet in re et non secundum esse quod habet in anima, ymmo si non esset cognitum secundum esse quod habet in re non esset volitum secundum idem esse, cum voluntas non possit ferri nisi in cognitum. Igitur si actus voluntatis sortitur propter hanc causam bonitatem vel maliciam ex bonitate vel malicia rei volite, per eandem rationem actus intellectus sortitur bonitatem et maliciam ex bonitate et malicia rei intellecte, quod est contra rationem assignatam [illegible] ad [illegible] dicendum quod bonum et malum sunt in rebus, verum et falsum in anima, dictum est 6° libro [illegible] quia verum et falsum non sunt obiectum intellectus ut isti accipiunt sed sunt conditiones seu denominationes obiecti intellecti conformitatis vel difformitatis adveniente [illegible]. — Item si ratio tam boni quam mali in anima est bonum, ergo qui cognoscit malum est bonum, tamen illa ratio [illegible] habeat ad [illegible] et [illegible] quod cognitio [illegible] sit causa bona sicut via que est in agentibus. — Item quod est illa ratio [illegible] apud intellectum non species, tamen quia multa est ut omnia sunt [illegible] quia malum cum sit privatio speciem habere non potest, cum species sit qua sit, non est id quod cognoscitur, et ideo ex parte cognitionis non potest habere bonitatem vel maliciam. ¶ Et ideo dicendum est aliter respondendo breviter, quod supra positum est, scilicet quod malum sumitur defectus in operatione generaliter dicitur peccatum, sed in operatione libera dicitur culpa; consequenter autem sicut ad propositum quoniam non est defectus in operatione aliqua [illegible] est peccatum nec culpa, quia ratio mali que consistit formaliter in defectu, sed in sciendo malum non est defectus in operatione intellectus. Igitur etc. Similiter probatur quia cum obiectum intellectus sit ens, perfectio operationis intellectus consistit in —

attingendo verum sit et ideo in omni in-
tellectus attingens sit ad verum enunciative quod dicit esse
quod est vel non esse quod non est perfectus est in suo opere
nec est in malum nec defectus in considerando. Quod vero mal-
um esse malum non est peccatum nec culpa. Quamvis
et de culpa possit esse specialis ratio quia quando
non est in potestate vel libertate nostra scire ma-
lum sed necessario scimus sicut tamen occurrit fantasma homi-
cidii vel dei vel blasphemie vel huiusmodi
fantasmata obiciuntur intellectui et per oppositum nescire
quod malum esse malum vel opinari bonum
esse malum vel malum bonum quod est errare
circa cognitionem mali est peccatum seu culpa
in hiis que scimus et possumus et tenemur scire
cuius ratio est quia defectus voluntatis defectu opera-
tionis vel perfectionis in opere sed ratio peccati
et culpe. Et in ignorantiis eorum que tene-
mus scire et in consideratione eorum que tenemur considerare
sunt vel proveniunt ex defectu voluntatis
operationis debite error non est defectus per-
fectionis in opere intellectus ergo. Si autem secundum rationem
culpe velle quod seu eligere malum quod est ma-
lum quia sicut bonitas actus intellectus consistit
in hoc quod conformiter enunciat intellectus de eo quod
est vel non esse quod non est et malum eius est in
deficiendo vel errando sic bonitas actus
voluntatis vel eius malitia consistit in confor-
mitate vel difformitate eius ad rationem rectam
quod debet esse regula voluntatis ut dictum fuit superius et quia
voluntas eligens malum facit contra rationem
rectam et deviat ab ea re vera ideo est
mala. = Vel dicendum est quod si electio est mala
consideratio intellectus peccati cui correspondens est ma-
la quia sicut patet electio et fuga voluntatis corres-
pondent affirmationi et negationi intellectus practici
electio quidem seu prosecutio videtur affir-
mationi fuga non negationi ut dicit vi
ethicorum et ideo si electio seu prosecutio videtur
affirmationi est mala affirmatio intellectus practi-
ci cui correspondens est mala quia est falsa
nam sicut omnium fuit imperfectum omnem ma-
litiam voluntatis procedit ab defectu rationis qui-
cunque voluntas non fertur in incognitum sed
tamen boni si cognitio est vera ita quod co-
gnitum sit vere bonum et ex opposito tamen electio
est bona et ad destructionem quamvis si electio
non est bona cognitio saltem non fuit vera quia
iudicavit id esse bonum quod non fuit bonum
ex opposito tamen sic igitur sicut electio est mala sic
consideratio mali cui correspondens est mala
quia falsa nulla autem alia consideratio mali

est mala non sit fama quia sola falsitas est malitia
in opere intellectus. = Ad argumentum dicendum quod ratio ma-
li potest accipi dupliciter uno modo id quo malum
est malum formaliter et hoc est defectus aliquis et sic
id est malum in quo est ratio mali et sic tur-
pitudo est species formaliter concomitans quare malum duplex
sit ratio mali quia involuntarie culpe mali quia
ut visum est in defectus est in opere intellectus
per hoc intellectus malus quia non deviat a vero
quod est bonum sed perfectio eius sed in actu voluntatis
eligentis malum est defectus quia deficit
a recta in quam tendere debet nec conformiter debet ut
dictum est alio modo potest accipi ratio mali id quo
malum intellectum sit species lapidis dicitur omnis
ratio materia et sic non est ratio mali non debet id
esse malum sicut id in quo est ratio lapidis
non debet esse lapideum nec id in quo est species
vel ratio coloris debet esse coloratum et non
et minor est falsa ratio mali sic accepta
non est in intellectu considerante malum quia ma-
lum cum sit privatio non intelligitur per speciem propriam
sed per speciem boni cuius sit tamen ad intelligitur
per speciem in intellectu existente

Dubium quia utrum voluntas naturaliter velit bonum
et videtur quod non. Nam voluntas est naturale
videtur non agens naturale quod voluntarie imperat
simpliciter sed omne velle est voluntarium ergo non
est naturale. Item nec non assuescit in contrarium ut
dicit ii ethicorum sed homo per assuefactionem efficitur
similior ad malum volendum ergo non vult
naturaliter bonum. Item contrarium est quod dicit Ambrosius super
id ad Romanos vii Non quod volo bonum id
facio dicit enim quod homo subditus peccato facit quod
non vult quia naturaliter vult bonum et tamen per idem
quia peccata et defectus sunt preter naturam ut dicit 2°
physicorum sed velle malum est defectus quidam et
peccatum ut apparet ex predictis igitur velle
malum est preter naturam voluntatis hoc autem non esset nisi
velle bonum inesset ei naturaliter. Ergo etc. Et pro dubio dicendum
quod quod potest intelligi dupliciter. Uno modo utrum velle bonum
insit naturaliter voluntati hoc est sibi convenienter vel alio
modo utrum velle bonum conveniat voluntati naturaliter hoc
est modo naturali sicut secundum quod hec fuit sursum naturaliter
primo modo intelligendo dicendum quod voluntas vult bonum
naturaliter hoc est sibi convenienter quia id per quod natura perficitur
in esse naturali id sibi convenientia naturalis. Sed natura voluntatis
perficitur in volendo bonum et intellectus intelligendo
verum ut patet ex predictis ergo etc. Et quia
error intellectus et velle malum est preter naturam
ipsius que natura id est quod decens ei intellectui et voluntati
Si autem quod intelligatur secundo modo sic actus voluntatis

velit bonum in aliquo vel in malo aliquo. = Sic videtur
quae sint obiectiones agentibus vel actionis
naturalis quod videntur esse duae. Una est quia actio
naturalis non tendit in suum oppositum. Alia est quia
ipsa est determinata ad unum et unius. Quantum ad primam
obiectionem patet quod voluntas non vult in aliquo bonum
quod non tendit per actum volendi in bonum contrarium.
= Et tunc ad secundam obiectionem considerandum est quod
bonum secundum rationem est volitum quod est
volitum potest considerari sub quadam ratione boni vel sub
eius aliqua ratione speciali. Primo modo voluntas
vult in aliquo bonum quod patet quia nullum peccatum
potest esse in voluntate nisi peccati actus defectum in ratione
ut probatum fuit. Et sic proposito bono sub quadam
ratione boni in intellectu practico nisi defectus potest
esse in ratione quod sit in intellectu speculativo nihilominus as-
sentit primis principiis fortibus in quibus timens
cum nunc contra ea potest decipi ut dicitur. Et nunc
sic intellectus practicus primis principiis in operabilibus forte
in quibus tamen bonum nihilominus assentit nunc contra ea
decipitur et ita bono proposito sub quadam ratione boni in
tali cum practico nisi defectus potest esse in ratione
practica nunc defectus in considerando nunc erroris
aliquo singulari quantum nimium potest omnino potest esse in voluntate
possibile aliquid in ea esse peccatum sed ipsa non necessario et
determinate fertur in bonum sic propositum. Et sic libere
possit refutare bonum sic oblatum. Quantum voluntas
necessario et determinate et uniformiter fertur in bonum
sub quadam ratione boni ut aliquid boni accepti in particulari
non sic est quia intellectus practicus non necessario assentit
tali bono sed deliberat an sit bonum sicut
deliberat modicus an forte expediat
tali infirmo potest et contra licet decipi in medio
bonum quod est malum vel econverso. Sed diversitas cir-
cumstantias et ideo voluntas non necessario et determinate
fertur in tale bonum sed potest libere refutare
ipsum. = Ad aliud argumentum dicendum quod voluntatem dicitur quantum
naturale quo ad illa ut dictum est sed voluntas dominus
sui actus et sic dicitur plures et opposita agere.
per artem quia agens naturale ars enim est de
contrariis sicut quia voluntas est libere movens sic
vel aliter sed ratio eorum in quibus necessario fertur voluntas
voluntatum coincidit cum naturali. Quantum ad
ultimam obiectionem per idem patet ad sic quia per assue-
tionem homo non similitur ad volendum malum
sub ratione mali quia bonum sub quadam ratione boni
quod necessario est volitum sed similitas ad vola-
ndum hoc vel illud malum sub aliqua particulari ratione
boni tamen quia ideo dicitur accidens ambo ut ideo ad dicta
ad apparentem probant quia bonum est volitum ut licet i. sub generali
ratione

Postea quaeritur de conscientia et primo utrum per-
tineat ad intellectum vel ad
voluntatem. Et videtur quod ad voluntatem et non ad intellectum
quia si conscientia pertinet ad intellectum tunc
qui habet de operandis multorum scientiam
habet et magis conscientiam quod non est verum
Quantum secundum item si conscientia pertinet ad intellectum vel
esset potentia vel actus vel habitus non potentia quia
potentia insit autem conscientia quae non est actus quia
manet in homine dormiente quod scitur est
habitus quia tunc non esset ad unum cum per multos
habitus dirigantur in agendis conscientia quae ad
agenda pertinet quantum etc. Item quantum tamen quod
conscientia secundum proprietatem nominis importat ordinem scientiae
ad aliquid quam cum scientia dicitur cum aliquo scientia applicatio
autem conscientiae ad aliquid sit per actum quantum ut videtur
conscientia dicit actum scientiae et ita pertinet ad intellectum
non ut potentia vel habitus sed ut actus. Pro-
bationem quod sit designatio nominis in quo non esset
magis vis facienda dum modo constaret de re
eo quod multi eodem nomine aliter et aliter utantur tamen
contra ea inveniuntur diversitas opinionum quidam
enim dicunt quod per conscientiam importatur aliquid pertinens
ad intellectum primo modo actus propter non primo modo
habitus et hoc declarant quod dicitur sic ex interpretatione
nominis conscientiae quae conscientiae attribuuntur ex
ante factis sicut et ex contrario modo loquendi ex
interpretatione nominis sic conscientia nunc ut in
dictum est dicitur quia cum aliquo scientia tunc sic quantum
diffinitione vel descriptione vel nominis inter-
pretatione aliquid ponitur in abstracto et in recto
non in concreto aut obliquo illud pertinet ad essentiam
diffiniti descripti vel interpretati verbi gratia sicut si
dicitur linea est longitudo sine latitudine cuius extremitates
sunt duo puncta ostendit quod linea sit essentialiter lon-
gitudo quae ponitur in diffinitione lineae in recto et
in abstracto non in concreto aut obliquo sed non ostendit
quod sit latitudo quae ponitur in diffinitione eius obliqua
nunc quod sit extremitas vel puncta quae ponuntur
in eius diffinitione in recto et in abstracto sed tamen
in concreto obliquo sicut tamen et si diceretur quod linea
est longitudo terminata punctis non oportet quod
linea esset essentialiter terminis vel terminata
quia licet ponatur in recto tamen concretive et non ab-
stracte sed pro dictis convenientibus sicut quod ad ponatur
in recto et in abstracto et non in concreto aut ob-
liquo ostendit quod pertineat ad essentiam diffiniti
descripti vel interpretati sed in interpretatione
nominis conscientiae ponitur scientia in abstracto
et in recto non in concreto aut obliquo dicitur enim conscientia
quasi scientia cum aliquo quantum scientia pertinet ad essentiam

conscientie vel prius posterius essentialiter de conscientia. = Secunda autem
pertinet ad intellectum, quod sic = Secundo patet quod perti
neat ad intellectum non ut habitus sed ut actus
ex hiis que attribuuntur conscientie sicut Augustinus proprie
que conscientie attribuuntur sunt testificari, accusare et
excusare et obligare. Testificari vero est quod est
factum esse aut sit factum vel non, accusare et ex
cusare sunt respectu eius quod factum est aut sit bene factum
vel male, accusare ad quod reducitur remordere,
quod est reprehendere de actu malefacto. Ob
ligare autem est iudicare ad quod implendum reputat
se teneri et ad hoc reducitur instigare et in
ducere. Ex primo sic arguitur: testificari est dicere veritatem
sicut actu requisito; sed dicere intellectus, quare est dicere
conscientie pertinet ad intellectum sicut et verbum et est actus
intellectus, ergo etc. Ex secundo attributo conscientie quod est accusa=
re vel excusare arguitur: sic accusare est reprehendere
malefactum suum vel alterius, sed reprehendere est actus
intellectus, ergo etc. = Ex tertio attributo conscientie quod est
obligare patet idem = Omnia ex hoc quod aliquis est ca
pax precepti et ei innotescit est obligatus
ad implendum preceptum, et non ex hoc quod primus est
adimplendum vel non implendum ex quo iam
dicitur quod implere si velit vel paratus sit implere
vel dicitur quod transgressor si velit vel paratus
sit transgredi, sed obligatus est simpliciter adim
plendum ex hoc solo quod est capax precepti et
ei innotescit. Hoc autem tertium pertinet ad ac
tum mentis, ergo etc. Conscientia ergo pertinet ad in
tellectum primo ut actus ut patet ex eius attributis
= 3o patet idem ex auctoritate scripture dicitur .n. Ecclesiastes vii
scit .n. conscientia tua quia tu crebro maledi
xisti aliis scire autem est actus intellectus, patet
idem quod prius = 4o patet idem ex quo usu loquendi
dicitur .n. hoc dictat in conscientia mea et conscientia ipse
sibi dictat putat dicitur ... dictare autem et putare
ad solum intellectum pertinet ut actus, ergo etc. Alii
autem communiter dicunt quod conscientia pertinet ad voluntatem
aut si pertineat ad intellectum hoc erit ut habitus
non ut actus primum declarant per primam rationem
factam in arguendo ad quod est potest adduci alia
ratio que est talis, in malis [illegible] agentibus que solum
dictamen rationis [illegible] quia conscientia est de hiis que
nobis volentibus vel simpliciter vel mixte
accidunt, sed agens conscientiam agit cum
quadam [illegible] et cum remorsu unde re
mordere dicitur actus conscientie, ergo conscientia non
pertinet solum ad dictamen rationis sed secundum hoc
includit ad pertinens ad inclinationem voluntatis.

Item probat quod si conscientia pertineat ad intellectum
hoc non erit ut actus sed ut habitus, quia actus non
est actus sed est prius vel habitus, sed testificari, accu
sare et excusare, remordere et obligare sunt
actus conscientie dicitur .n. quod conscientia testificatur, accusat,
obligat, ergo ipsa non est actus, ridiculum .n.
est dicere quod testificatio testificetur vel accusatio ac
cuset et sic de aliis. Item sicut conscientia respicit
particularia agenda sic sinderesis respicit uni
versalia agendorum sinderesis autem nominat habitum, ergo etc.
Est .i. potentia vel habitus non potentia quia non tenet natura
ergo est habitus et in hoc enarrato sunt .3. ulti
rationes saltem quo ad hoc quod conscientia non dicit
actum primum que simpliciter probat hoc .n. in una dif
finitione .s. quod potest in abstracto et in recto non mente
aliquod obliquum pertineat ad essentiam diffiniti
tum in interpretationibus nominum nomen non est hoc quod de
sit .n. interpretatio .i. conscientie dicimus quod est scientia cum
alio ita interpretando .i. sinderesis dicimus quod est electio
cum alio est .n. sinderesis grece cum electio latine et
interpretando consentire dicimus quod est cum alio
sentire, sic ergo secundum hoc scientia ad conscientiam in nominis
interpretatione ita se habet electio ad sinderesim
et sentire ad consentire sed electio pertinet ad
voluntatem ad quam tamen non pertinet sinderesis que pertinet
ad intellectum sed eodem qui posuit quod sinderesis
est designato conscientie secundum sentire simpliciter su
large acceptum pertinet ad partem cogni
tivam consentire autem non sed ad appetitivam, ergo
sicut licet scientia pertineat ad intellectum non propter hoc
quod conscientia pertineat ad eundem = Dicendum est aliter
quod sinderesis et conscientia non sunt ad unum sed
includunt quiddam quorum ad pertinens ad intellectum et
ad pertinens ad voluntatem quod potest sic videri in in
tellectu .n. practico que voluntas supponitur in actu suo
est duplex habitus unus principiorum primorum quibus naturaliter
assentit intellectus ut sinderesis dicitur est alius habitus con
clusionum ex principiis primis et primus quidem
habitus potest dici lex naturalis secundus autem est [illegible] scientia
practica secundum quod oportet voluntatem est duplex inclinabili
tas una naturalis concordans primo habitum intellectus
practici alia acquisita concordans secundo habitum
que est scientia practica concludendorum habitus autem inclinati
onibus sed sic non est nomen impositum sed aggregatum
ex habitu pertinente ad intellectum et ex inclinatione
voluntatis concordante dicitur conscientia vel habitus
naturalis intellectus practici et inclinatio voluntatis concor
dans dicitur sinderesis scientia autem practica concludendorum
cum inclinatione voluntatis concordante dicitur

conscientia quod patet dupliciter primo ex vi nominis secundo ex conditione
actuum. Ex vi nominis patet considerandi gratia quia
dicitur scientia conclusio secundum expositionem nominis ut dicitur conclusio
cum alio vel aliis cum scientia; conclusio autem ad intellectum
pertinet et aliud ad cum scientiam non est nisi pertinens
ad intellectum quia est proprius eius. Et conscientia secundum vim
nominis est scientia cum alio vel aliis conscientia id
autem quod est cum scientia vel quod est scientia non vi-
detur nisi quod pertinet ad voluntatem non enim potest esse
actus scientie quia conscientia non est et dolentem ut
patet ea que sunt intellectus et voluntatis potest ad pertinere
ad rationem conscientie vel synderesis ideo etiam alia
utrique equaliter pertinere ad rationem synderesis
vel conscientie quia ipso tibi sed unum commotionis
et placite sicut si dicitur consciencia est loquela
et latitudo et est compositio. Hoc autem proba-
bilitatem sed non necessitatem cum summa composi-
tione nominis. Secundo patet idem ex conditione
actuum que attribuuntur conscientie quia quidam eorum
pertinent ad intellectum sicut testificari, quidam non
ad voluntatem sicut remordere quod dicitur est causa
quia alio maleficio remorsus non imputat so-
la cognitionem maleficii propter sed est tristitiam
quandam vel quasi punitionem que ad voluntatem pertinet
et instigare non pertinet ad solum intellectum sed
ad voluntatem imputat enim quandam inclinationem ad
actum licet quod omnia non attribuuntur conscientie si ipsa
pertinet solum ad intellectum vel solum ad voluntatem
pertinet ergo ad utrumque sicut habitus utriusque et
secundum hoc utraque predictarum opinionum vera est quo
ad aliquid et illa que dicit conscientiam pertinere ad in-
tellectum et alia que ponit eam pertinere ad voluntatem per-
tinet enim ut dictum est ad utrumque et non precise
ad alterum nec plus probant rationes ad eas
adducte. Ad primum argumentum dicendum quod si conscientia pertinet
precise ad intellectum sicut habitus eius qui habet de
operandis meliorem scientiam haberet et meliorem
conscientiam sed non est ita complete nam forte ratione
conscientie inclinabilitas voluntatis correspondens habitui
rationis qui non est semper melior in habente meli-
orem notitiam de operandis. Ad secundum dicendum quod con-
scientia dicit habitum non unum sed plures et complete
intellectus cum pluribus habitibus practicis dirigentibus
in agendis et complete voluntatis in qua sunt plures
habituales inclinationes correspondentes habi-
tibus rationis et si conscientia esset actus idem
oporteret dicere cum plures actus ei attribuantur
ut dictum est. Ad argumentum in oppositum dicendum quod ap-
plicatio scientie imputativa potius conscientie non est

pactum eius sed per habitualem inclinationem eius
voluntatis per quam instigant ad aliquid operandum ideo
utrique scilicet tam habitum scientie practice quam inclinationis
voluntatis imputat nomen conscientie cum aliquid constet de
re scilicet quod intellectus est practicus agendorum et in
voluntate est dare habitualem inclinationem correspondentem
et his habitibus videntur proprie actus quos
eorum imputant potius conscientie non oportet multum cu-
rare frivolum non est altercari de nominibus quod
ad placitum significant ut constat dicentibus.
Deinde queritur utrum conscientia erronea obliget.
Et videtur quod non. Sed Augustinus preceptum inferioris
potestatis non obligat quando contrariatur precepto
superioris potestatis sicut si consul iubeat aliquid
quod imperator prohibet, sed conscientia errans quandoque
precipit quod est contra preceptum superioris scilicet dei ergo
tunc non obligat. Preterea omne peccatum
mortale opponitur alicui precepto divino. Cum peccatum
dictum vel factum vel concupitum contra legem dei
sed quod fit contra conscientiam erroneam non opponitur
alicui precepto divino ymmo fit secundum legem
dei ergo etc. In contrarium arguitur quia qui facit id quod
conscientia dictat scilicet deum non esse facere. Dicunt contemnit
contempnit sed contemptus est grande peccatum
ergo etc. Ad idem est quod dicit glosa Romanos xiiii. similiter
vero omne quod non est ex fide peccatum est omne
quod fit contra conscientiam edificat ad gehennam.
Circa istam materiam videnda sunt tria. Primo an conscientia possit
errare. Secundo an contra conscientiam errantem possit
aliquis facere. Tertio utrum conscientia erronea liget vel
obliget. Circa primum dicendum est quod conscientia errare
potest cuius ratio est quia conscientia fortasse ex assump-
tione alicuius particularis propositionis sub universalibus
regulis operandorum propositio autem que assumitur
non est per se nota ut sunt universalia principia agendorum
sed innotescit per fidem vel per inquisitionem ratio-
nis et ideo tam circa eam et circa conscientiam ex eius assump-
tione forte contingit error vel quia fidei
non assentitur; non enim omnium est fides ut dicitur
ii ad Thessalonicenses iii vel quia ratio conferens et inquirens
decipitur quandoque quidem ex inconsideratione eorum
que consideranda sunt quandoque vero ex passione
abducente iudicium rationis unde primo levitici
...us peccaverit ignorans quod non liceret errare scilicet quod in
illicitum propterea quod scriptum est. Unde enim lego ad
nos non est facienda. Secundus autem assumit quod in-
ventum est illicitum propterea quod scriptum est. Unde Ergo ad
nos non licere inimicum orare et exponit
scilicet conscientia erronea scilicet quod ultimo est vel decipitur
quod non conscientie et se opponit ad aliquid in ius creditum [illegible].

tamq̄ licitū pz g° q̄ ɔsciā errāc pt ste
ū nō pt error iucidē frustr̄ q̄ uel ponr̄
sciēs rectitudis s̄ cū agenda ptīa pr̄ sciēs
actus sciēs rectitudis ut pruden̄ nc frust
g° rc̄ z p idē pz q̄ sindesis errāc non
pt respicit .n. sindesis vlla pn̄ agen
dorū cū q̄ nō ɔt inte errāc sic ur̄ cū pn̄
pū inspeculabz = ex̄ⁱ ad s̄ .vi. q̄ si ɔsciā
noīaret actū iposlē essz fact q̄ ɔsciaz
z hc̄ pz p° qz si ɔsciā inptet actū voł
qz iposlē ē volē simul z actū sui ī oppo
ta. s̄ si ɔsciā inptat actū voł stātem
ɔsciā votas sturmīd d'quo sc̄ ɔsciā
g° nō pt fri in oppoⁱ ɔsciā ītuīte
sdē vi. dato q̄ ɔsciā mchl inptet pti ues
ad volē dū nō ptueat ad intēm ut
actus qz votas nō pt ī ad ferri n̄ pro
ues subdue bom eoz stāte actūli
indico d' aliq° q̄ sit bonū in posle ē
q̄ oppoⁱᵐ indicet bonū g° si ɔsciā in
ptet actū intēs pctici indicatr̄ ad
cē bon in posle ē ea stāte volē fri in
oppoⁱᵐ si g° ɔtingat fact q̄ ɔsciaz oz
q̄ ɔsciā dicat sciū z nō actū z sic
ɔt fact q̄ ipz si .n. simaz app̄ ut ethr̄
stāte ɔsidaᵉ in actu z ptiⁱ q̄ a° age
do in posle ē q̄ volas fiat in oppoⁱᵐ cū rē
ɔsciā respiciat pticlaria agibilia nctam
ē si fiat q̄ ipz q̄ nō dicat ɔsidaᵒ s̄ actu
s̄ s̄. sciū tūc eni ē posle sz q̄ ip̄ am
sciēs .n. sciū z nō ɔsideans s̄ ipm pt
actu ɔsiᵉ oppoⁱᵐ eius q̄ dicaret sciēs
z p ɔns pt velle oppoⁱᵐ eius ad q̄ dis
ponit sciens vn̄ agens d' ɔsciā rectā
uel erronea agit sic ɔplaceus nctes
in male timoē uel sic in ɔtinēs adve
niēte passione utrobiqz eni ē volūta
inptū z cū quodā remorsu .na eni
sane mīs abstē vellet pīce mctes cū
quadā displicen̄ s̄ mag° exponēs in
nictie nc in ɔtinēs an̄ passioz vellet
forsan s̄ p° oppoⁱᵐ s̄ adueniēte pas°
timoīs in piculo exponēs nimiā vult
pīce mctes cū quadā displicen̄ sz
mag plateat eoⁱ adueniēte tēpta
tōne in ɔtinēs vult forsan cū cū q°
dā remorsu s̄ rōm q̄° an̄ temp°
sciūt rectam z ɔ° maⁱᵐ ac° nō ī nectuz
sal̄tē vtuer z pn̄te pas° sz nō simp°
tūc eni dictat rō ɔtrarius q̄ sz forsan

fit malt z mlt ē remorsus cū ē facta
ad euitandū angustiā passionis z
sic fit ɔ° ɔsciam rectam uel erroneā
= Circa zᵐ sciēd' q̄ aᵈ ē ligan̄ ad ob
ligan̄ qui .n. obligatr̄. sz uel tēz fact sd.
ad q̄ obligatr̄ ur̄ q°ᵐ ē expte sua aliā
ab ɔlit̄ ab obligāc tc q̄ nō pt esse
illicitū n° eni sz fact q̄ illicit ē si ip̄ q̄
nulla obligāo pt esse r° illiciti q̄ liciti
nō tū debiti ligarē aut d' moreri q̄
sic disponitur tc ad agibile q̄ nō pt lio
te pcedē put exigit nt illius agib
ad ucl' illius qui ligatr̄ coll° ur̄ pt
pcede z inrtā z plantā vitā = dōm g°
q̄ ɔsciā erronē ucīez obligat ligat
tū primū pz p'mo q̄ obligāo nō ē de illic
aut nō debito ut dcm̄ ē ɔsciā q̄ erro
nea dictat faciēd' q̄ illicitū ē si q̄ noir̄
sic ē in diuītibz z sciūs q̄ sic sr̄ erragō
nis g° nō obligat sz° qz ɔla vil no
tiā d' eo q̄ erronē ɔsciā dicat tollit
obligāōm g° obligāc nulla fuit = Eoz
pz s. q̄ ɔsciā erronē ligat .n. q̄ p'mo
distinguend' ē d' erroē ɔsciē qz q̄ ē error
in publicis aug° ipē errans ē cā uel oc
casio q̄ nō ē in publicis sic error ucl
igno° cruistane ptictar ad sua dili
gen̄ quale fuit ī Iacob r° lie Si nō sit
in publicis nō ligat qn̄ hō possit pcede
s̄ ɔsciam sic errātē qz talis error ex
cusat ut visū fuit gⁿ nc g° ī dñis
cū ɔfirmit° cleō volł ē erronē sic de
clitū fuit pus = Si aut error sit
in publicis tūc distigwendū ē d' erroē
ɔsciē ucl qz ɔsciā errat d' eo id esse
illicitū q̄ ē licitū sic ɔsciā hēticii dt
q̄ ip̄ ē illicitū iurāe ucl ɔsciā errat
d' deo id esse licitū sic si ab credet q̄
licitū ē furari mal dīuitibz ut dē bo
nis pauperibus ī pz cau faciens cōt°
ɔsciam erronea pctat qz cū volas nō
tendit n̄ in id q̄ dictū ē sibi p rōm et
rō erronē hēciti dt q̄ iurāe ē illicit
z q̄ dīum pceptū si hēticus iurat timore
mortis uel ao cēū qz nō fat° s̄ id q̄ tc
dit dīuo pcepto ē phibitū z sic est
ɔtemptor pcepti dīui nō quādē ī in
tētōe s̄ s̄ sz qz apphensū ē tāq̄ ɔ̄m
dīuo pcepto z io pctat morlit° faciēs
q̄ s̄ ɔsciam tēm erronea hr̄ ē noluēd
iurāe nō pctat ip̄ qz licitū ē nō iurare

sed si superveniat praeceptum superioris, puta pontificis, quod mittat et ipse nolit mittere, peccat mortaliter tamquam inobediens illi cui obedire tenetur. Et in tali casu conscientia erronea simpliciter ligat, quia nec sine ea nec contra eam potest talis licite facere. In secundo autem casu semper peccat faciens secundum conscientiam erroneam, ex quo illud quod ipsa dictat faciendum est illicitum; sed faciens contra eam non peccat, si ipsa solum dictat id quod est illicitum esse licitum, quia alicui potest ab aliquo peccato abstinere. Sed si ipsa dictat non solum esse licitum sed debitum, puta quod debitum est furari a divitibus ut dare pauperibus, vel quod debitum est mentiri pro salvanda vita alterius, tunc faciens contra eam peccat illo genere peccati quo apprehendit id esse debitum fieri non pro omissione, sicut sic, quia actus quem omittit apprehensus est tamquam debitus fieri. Sed potest quaeri quis plus peccat, sequens conscientiam erroneam vel faciens contra ipsam. Et est dicendum quod hoc non potest uno modo determinari, sed considerandum est quale est illicitum id quod conscientia erronea dictat esse faciendum, quia quandoque est illicitum ut peccatum veniale, sicut cum conscientia dictat esse mentiendum pro vita innocentis salvanda; quandoque vero ut mortale, sicut cum quis credit esse furandum a divitibus ut det bonis pauperibus. Ex parte autem contrariae erroneae considerandum est quid ipsa dictat, quia quandoque dictat ad faciendum tamquam ex praecepto, ut potest quod non mentiens pro vita alterius servanda reus est homicidii; quandoque vero dictat id esse faciendum ut opus melius solum, ut potest quod furans ut det pauperibus est in meritis, et in primo modo tamen sequens conscientiam erroneam peccat solum venialiter, sed faciens contra ipsam peccat mortaliter. In secundo autem econverso. Si autem id sit ex praecepto faciendum vel dimittendum, conscientia quae dictat oppositum tamquam cadens sub praecepto, comparandum est praeceptum praecepto, et secundum hoc est mensurandum. Unde si mulier erroneae conscientiae credat quod licitum sit ei moechari ut salvet suam vel viri vitam, aliquando rea est homicidii; plus peccat exponendo se vel virum morti quam moechando, quia maius est non occidere quam moechari, sic in omnibus aliis. Ad primum dicendum quod praeceptum inferioris non obligat contra praeceptum superioris quando quis scit vel tenetur scire praeceptum superioris, et ideo conscientia errans errore in pluribus non obligat contra divinum praeceptum; ligat tamen modo quo dictum est, sed quando

praeceptum inferioris necesse est quod praeceptum superioris ut ignorantia talis imputata tunc praeceptum inferioris ligat, et hoc modo conscientia erronea errore non imputabili ligat, sicut dicitur fuisse de Jacob cum Lya; nec ipsa tamen ligat sic sed ratione divini praecepti, sicut dictum est. Ad secundum dicendum quod id quod fit contra conscientiam erroneam opponitur aliquo modo praecepto divino, non quo ad factum sed quo ad animum facientis, qui apprehendit illud quod conscientia dictat sub ratione alicuius praecepti divini. Contraria in oppositum solum probant quod conscientia erronea ligat sic faciens contra ipsam peccat, quod concedimus etc.

Distinctio

Post haec de actibus ad dicendum est. Postquam Magister determinavit de peccato prout respicit actum voluntatis interiorem, hic vero determinat quod est in actibus exterioribus. Et dividitur in partes duas. In prima determinat intentum, in secunda movet quasdam quaestiones circa determinata superius in principio distinctionis, ibi: Sunt et intentio. Prima est pars litterae, et dividitur in duas: primo ostendit quod actus a voluntate bonitatem et malitiam habent; secundo inquirit utrum hoc universaliter in omnibus sit verum, ibi: Sed quaeritur utrum omnia opera hominis. Dividitur in 2: primo movet quaestionem et tangit hic diversas opiniones, secundo determinat veritatem, secundo ostendit quomodo secundum alteram opinionem possit aliquis respondere, secundo ibi: Sed Augustinus evidentissime docet. Circa textum quidem ostendit hic est similiter et dicitur etc. In speciali sic procedit: primo ponit quod omnes actus sunt boni in quantum sunt et eadem dicuntur boni et mali simpliciter in quantum ex bona vel mala voluntate vel intentione procedunt. Postea quaerit utrum hoc sit universaliter verum quod actus omnes a voluntate bonitatem vel malitiam habeant, et respondent ad hanc quaestionem quod quidam hic concedunt quod omnes actus dicuntur de se indifferentes et a sola voluntate bonitatem habent vel malitiam. Alii autem dicunt quod quidam sunt actus ipsi boni qui non sunt nec recipere possunt malitiam a voluntate, et quidam actus de se sunt mali, nec possunt fieri boni per bonam voluntatem; alii sunt actus qui sunt indifferentes et illi bonitatem et malitiam a voluntate vel ex fine recipere possunt. Postea Magister aliter dicit per Augustinum dicta quod omnes actus possunt a voluntate bonitatem et malitiam habere praeter illos actus qui de se sunt mali, et illi per voluntatem nullo modo possunt fieri boni, sicut declarat per exempla. Ultimo dicit quod aliqui sunt actus aliis maius vel minus mali, ex quo actus comparatur quod bonitas in actione est a voluntate, malitia ex actione vel voluntate, ... in voluntate, quod dicitur confirmat per actionem ... crucifigentium Ihesum quae

quod dicit Ambrosius in bonis intendendum est et non in propositum
malum ultimo dicit quod propter quosdam si peccata sunt
sub bono fine vel bonitatem tamen habere reci-
pere bonitatem actionis sed quando non sunt habere tale-
tam vel talem finem ideo dicit Augustinus quod bonita-
tem non recipe actionis et in hoc etc.

Queritur de ista questione tertia primum est utrum ali-
quis actus possit esse indifferens ita quod nec
sit bonitas nec malitia bonitate vel malitia
morali quando consideratur in speciali pluribus. Secundum est utrum
aliquis actus possit esse indifferens ita quod nec
sit bonus vel malus bonitate vel malitia meriti
vel demeriti vite eterne quando consideratur theologice.
Tertium est utrum eadem actio possit esse bona vel
mala simul vel successive. Queritur ergo primo
primo utrum aliquis actus possit esse in-
differens ad bonum et malum moralem. Quod autem
species est quando subiectum non contrariatur vel contrarie
possit ad indifferens, sed aliquis actus est indifferens
secundum suam speciem ut levare festucam et huius-
modi. Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte quod
sunt facta media que possunt bono et malo animo
fieri de quibus temerarium est iudicare, ergo sub huiusmodi
operibus potest inveniri aliquis actus in-
differens in eius. Ad idem est quod dicitur in predicamentis
quod bonum et malum sunt contraria mediata, ergo
non est necesse alterum eorum circa actum in-
esse. Item maior est quod privative opposita sunt
se habent circa subiectum aptum natum quod alterum
eorum inest ex necessitate, sed bonum et malum
opponuntur privative ut visum fuit questione de
xxviii; actus autem moralis susceptivus est bonitatis
et malitie, ergo omni actui morali necesse
est alterum inesse. Considerandum est quod de actu
morali contingit loqui dupliciter: vel secundum rationem quam
precise potest ex solo obiecto absque circumstan-
tiis finis loci et temporis et huiusmodi, et sic quod
consideratio actus moralis vel sic est generalis
vel universalis quam quidam vocant considerationem
actus secundum speciem suam; aut consideratur ut prout
est particularis vel singularis, et potest dici consideratio actus
secundum individuum et actualem exercitium quod est
eius secundum rei esse singularis et omnibus circum-
stantiis suis. Primo modo contingit dare
actum indifferentem qui nec est bonus nec malus,
quod patet: sit ille actus nec bonus nec malus qui
non includit aliquam conformitatem vel difformitatem rationi;
sed multi actus sunt qui considerati precise
secundum rationem quam important ex obiecto suo non
includunt aliquam conformitatem vel difformitatem rationi,
ergo tales actus secundum rationem sui obiecti non sunt
boni vel mali sed indifferentes. Minor
patet ex hoc quod bonitas vel malitia actus
moralis consistit in conformitate vel difformitate
ad rationem ut patet questione de xxviii in solutione
declaratur; sunt enim aliqui actus qui secundum rationem sui
obiecti includunt aliquam conformitatem rationi sicut revereri
deum; alii qui includunt aliquam difformitatem rationi
ut odire deum vel concumbere preter matrimonium; ali-
qui neutram includunt sicut levare festucam, prout
sunt boni vel mali. Secundo non bonus nec malus
quo ex ratione sui obiecti. Sed quando ratio ista
arguit sic: malum opponitur bono privative,
non contrarie; ergo ad hoc quod actus sit malus
sufficit quod careat conformitate ad rationem in qua
consistit bonitas actus, nec oportet quod inclu-
dat difformitatem contrariam. Propter quod predicta ratio
procedit rationibus; vel sic quod actus ille nec sit bonus
nec malus qui non includit aliquam conformitatem
vel difformitatem rationi, dato quod nec difformitatem in-
cludat. Licet dicatur quod cum malum consistat in privatione
non sequitur sed in privatione boni nati debiti
inesse, tamen est actus malus ex hoc quod careat
conformitate ad rationem vel careat conformitate debita
vel alio modo non debet esse magis ratio affirmando
quam negando vel videtur non debet magis conformari
rationi affirmative quam negative, unde potest sic ar-
gui et redit in idem: ille actus nec est bonus
nec malus circa quem ratio non potest esse magis recta
in affirmando quam negando; sed levare festucam
quantum est precise ex ratione sui secundum actus ex
obiecto est huius quod ratio neque affirmando quod levan-
da est neque negando levandam esse magis recta
est; ergo actus de se nec bonus nec bonus est nec malus.
Maior patet quia prosecutio et fuga actus vel
quo ad bonitatem vel malitiam correspondent
affirmationi et negationi rationis practice quo ad
veritatem et falsitatem, et ideo ubi est ratio eque indifferens
quo ad veritatem et falsitatem in affirmando et negando
ibi est actus indifferens quo ad malitiam et
bonitatem in prosequendo et fugiendo. Similiter probatur
quia rectitudo rationis consistit in conformitate ad aliquam
legem naturalem vel divinam vel ex aliquibus
derivatam; circa tales actus ut levare festu-
cam vel huiusmodi nulla lex aliquid determinat vel
divina vel naturalis nec ex aliquibus derivata, ergo
circa eos sic acceptos ratio non potest habere aliquam
rectitudinem vel obligationem quod magis in affirmando
quam negando, et hic fuit minor probanda, ergo etc.
Si autem consideretur secundum rationem quam important non
solum ex obiecto sed ex omnibus circumstantiis lo-
ci temporis et finis, que est consideratio secundum individuum
et actualem eius exercitium, distinguendum est,
quia talis actus aut procedit ex sola imaginatione
ut confricatio barbe aut procedit ex ratione deliberante

Si sequitur rationem deliberantem sic impossibile est aliquem actum esse indifferentem secundum rationem quia vel est bonus vel malus moraliter tamen id est dico primo quia ratio deliberans sic in deliberando procedit ex fine ad consiliandum de hiis que sunt ad finem sic imperando executionem eius quod deliberatum est ordinat actum imperatum ad aliquem finem = Ex hoc patet articulus omnis actus imperatus a ratione ordinatur ad finem debitum vel non. Si ordinatur tunc non est indifferens sed participat bonitatem ex fine si autem non ordinatur ad finem debitum malus est quia repugnat rationi cuius est ordinare in finem debitum. Secundo etiam patet quia ordinatur ad finem indifferentem quia impossibile est rationem boni non includi in ratione finis propter quod finis est vel verum bonum vel apparens bonum et propter hoc nullus actus est bonus propter hoc malus = Tertio id talis est si esset aliquis actus indifferens oporteret dare habitum indifferentem quod est falsum. Probatio quia sicut felicitas [illegible] patet quia habitus debeat rationem naturaliter ut habitus dicitur 2o ethicorum. Patet primo est quo possumus habitus [illegible] quo bene vel male possumus et 4 metaphysice dicitur quod habitus est quo quis bene vel male disponitur ad se vel ad aliud igitur per habitum potest declinare ad bonum vel ad malum nullus igitur habitus potest esse indifferens quam probatur quia ex actibus generantur habitus sic igitur ex actibus bonis frequentatis generantur boni habitus et ex malis mali sic ex indifferentibus si essent generarentur indifferens quod est inconveniens = Si autem procedat ex sola ymaginatione sicut dicunt quidam quod talis actus est indifferens tamen id est quia actus qui est extra genus moris non est susceptivus bonitatis aut malicie moralis quia bonitas supponit [illegible] et talis [illegible] sed actus qui procedit ex sola ymaginatione ut confricatio barbe est extra genus moris tamen actus [illegible] quod sit moralis ex hoc quod aliquando a ratione deducitur mediate vel immediate igitur talis actus nec est bonus nec est malus sed indifferens = Oppositum in sententia quia ubi invenitur dominium rationis vel voluntatis ibi invenitur genus moris sed dominium rationis et voluntatis invenitur non solum in actibus qui sequuntur rationem deliberantem sed etiam qui procedunt in quantum a ratione preveniri potuerunt ut dominium sunt [illegible] alias quoniam in sensualitate veniale possit esse peccatum igitur actus procedentes a sola ymaginatione pertinent ad genus moris quia subsunt imperio rationis in quantum ab ea possunt preveniri et sic per consequens sunt susceptivi bonitatis et malicie moralis tamen oppositum assumebat pro fundamento et ad hoc patet dicendum quod aliqui actus procedentes ab ymaginatione et prevenientes deliberationem rationis sunt

tales etiam quos ratio debet esse per negligentiam ne mitigat et tales sunt actus appetitus sensitivi etiam materia peccati moralis et ratio talium actuum quia omnem deliberationem preveniunt potest esse negligens ratio in remedio et peccat saltem venialiter et de hiis procedit ratio scilicet quod sunt actus [illegible] in genere moris nec sunt indifferentes = Alii autem sunt etiam quos ratio non modo tenetur esse per negligentiam nec tenetur re[illegible] aliquando advertere quia omnia talia si sic non sunt materia alicuius peccati mortalis vel venialis ut levare festucam vel fricare barbam et tales actus ut sic prevenientes quos non tenetur prevenire ratio nec tenetur sunt preter genus moris et indifferentes ad bonum et malum de quibus intendebat supradictum opus = Ad articulum utrumque patet videndum est ad 1 cum dicitur nulla est species que sub se non contineat aliquod individuum [illegible] dicendum quod actum esse indifferentem secundum speciem suam potest intelligi dupliciter [illegible] quod negotio [illegible] quod est indifferens potest dici ordinari ad completum [illegible] uno modo potest primo et sic est [illegible] quod ratione speciei actus est quod sit indifferens et si isto modo aliquis actus secundum speciem esset indifferens non solum esset possibile dare sub tali specie dare actum non indifferentem quia omnia que sunt de ratione speciei conveniunt omni individuo sub illa specie sed sic nullus actus est indifferens secundum suam speciem sub quo tamen [illegible] articulus procedit. Alio modo potest negotium [illegible] per hoc quod est indifferens [illegible] universali [illegible] quod de ratione speciei actus non est quod sit determinate vel determinate bonus vel malus sed tamen ut [illegible] actus non est quod sit determinate vel deviate [illegible] ad quam sic [illegible] ex sua specie non habet quod sit deviate aliquis vel deviate magis et tamen per aliquid quod ei utrumque istorum et hoc modo sunt multi actus qui sunt indifferentes secundum suam speciem nec tamen secundum individuum quia multa includuntur quod ad completam suam que ad rationem speciei non pertinet = Et ad 2 quod dicitur postea quod bonum et malum sunt contraria mediata ut dicitur in predicamentis dicendum quod philosophus accipit ibi malum sicut nos accipimus [illegible] malum non potest actu in ordinato sicut nunc accipimus sed solum quod est alteri nocivum sicut in 4 ethicorum dicitur quod prodigus quia cum [illegible] suam consumit non est malus sed vanus et isto modo nichil prohibet inter bonum et malum esse medium per abnegationem sed non sicut nunc accipimus = Ad 3 alius per [illegible] probat quod nec in dictis nec in factis est aliquid indifferens sed [illegible] est bonum vel malum sed [illegible] considerationem [illegible]

actus qui est eius considerandus secundum se sola ratione obi-
sit dare aliquem actum qui ut sic non includit
aliquam bonitatem vel maliciam moralem propter n
et sequitur in mediationem habent tamen sic ut opus
non ut consideratum etc.

Ad secundum sic proceditur et videtur quod omnis actus sit bonus
vel malus bonitate vel malicia meriti vel de-
meriti vite eterne quam considerat theologus. Quia sicut
opponuntur bonum et malum in moribus sic
meritum et demeritum vite eterne opponuntur. Sed omnis
actus humanus saltem a deliberatione procedens
est bonus vel malus moraliter ut patet ex predicta
conclusione. Ergo et omnis talis actus est meritorius
vel demeritorius vite eterne. Item nullum bonum
remanebit irremuneratum et nullum malum im-
punitum. Sed omnis actus a deliberatione
procedens est bonus vel malus. Ergo post actum
deliberatum punietur homo vel remunerabitur. Sed re-
muneratio et punitio respiciunt meritum et
demeritum. ergo etc. Item apostolus dicit prima ad corin-
thios decimo: Omnia in gloriam dei facite. Sed omne
factum ordinatum ad deum est meritorium. Omne
autem factum non ordinatum ad deum est contra
preceptum apostoli et per consequens demeritorium ergo etc.
In contrarium arguitur quia nullum bonum est demeritorium. Sed
carentes gratia faciunt quam multa bona sicut
dare elemosinas, honorare parentes et huiusmodi. Ergo tales
non sunt demeritorii nec sunt meritorii vite
eterne cum sint sine gratia. ergo etc. Responsio ad que-
stionem dicunt quidam quod in habente gratiam nullus actus
est a deliberatione procedens qui sit meritorius
vel demeritorius. Sed non in habente gratiam potest esse
aliquis actus deliberatus qui nec est meritorius
vite eterne nec demeritorius et non oppositum est
talis in privativis non invenitur medium sed quod
subiectum non est susceptivum habitus sicut lapis
qui visionis susceptibilis non est non dicitur cecus
vel videns. Nunc est ita quod actus habentis
non est susceptibilis efficacie merendi nisi in
habente gratiam ut de se patet eo quod meritum est
sine gratia ergo in eo qui caret gratia potest inveniri
actus medius ad meritum et demeritum. Sed
in habente gratiam oportet vel meritorium esse vel de-
meritorium quia si est malus est demeritorius si
bonus erit meritorius quia tunc caritas imperat omnibus
virtutibus quod quicquid ordinatur in finem actus virtutis ordinatur
in finem caritatis. Erit ergo omnis actus bonus
moraliter ordinatur in finem actus virtutis patet quod or-
dinatur in finem caritatis et sic est meritorius unde co-
medere et bibere simpliciter inter et ludere
ad recreationem simpliciter non excipere sic actus
meritorii in habente gratiam.

Sed quia hoc opponitur primo quia subiectum quod non est susce-
ptivum habitus non est susceptivum privationis et quia
impossibile est lapidem esse cecum sicut videntem. Sed
tunc habente gratiam actus non est susceptibilis efficacie
merendi ut dicunt ergo non est susceptibilis demeriti.
Hoc autem est falsum, carens enim gratia demeretur mecha-
ndo perjurando et huiusmodi faciendo. ergo cum primum subiectum
meriti non est actus hominis habentis gratiam autem
meritum et demeritum non opponuntur privative in
quo tamen vis rationis fundatur. Ex quo sequitur quod
in habente gratiam actus deliberatus si sit malus
est demeritorius si autem sit bonus moraliter est meritorius
necesse est autem quod aut sit bonus moraliter aut malus ut patet
ex predictis quod dicere ergo necesse est quod in habente gratiam omnis
actus sit meritorius vel demeritorius. Secundo quia ve-
ra omnis actus malus a deliberatione proce-
dens est demeritorius cum in habente gratiam quam in non
habente. Quod autem omnis actus bonus moraliter sit meritorius
in habente gratiam non probatur sufficienter. Licet enim caritas
possit imperare omnibus virtutibus et eorum actus
ad finem caritatis ordinare non oportet tamen quod semper or-
dinet. Sed contingit habentem gratiam facere
opus virtutis moralis puta dare elemosinam pauperi
ex naturali pietate, honorare parentes ex naturali
caritate absque hoc quod ista referat in finem caritatis
actus autem non est meritorius ex eo quod ordinari potest
in finem caritatis sed ex eo quod ordinatur quod non
semper fit ut statim dicetur est ergo contingit habentem
caritatem facere opus bonum moraliter quod tamen
non est meritorium. Constat autem quod non est demeritorium
ex quo est bonum. ergo non est necesse omnem actum
hominis habentis caritatem esse meritorium vel de-
meritorium. Secundo dicendum aliter quod primo quia actus
virtutis moralis cum possit ordinari in finem
caritatis si ordinetur est meritorius si non ordinatur
et malus est ordinatur otiosus est et per consequens
demeritorius et sic semper redibit propositum scilicet quod in habente
caritatem omnis actus erit meritorius vel demeritorius.
Sed dicendum quod non omnis actus qui potest ordi-
nari in aliquem finem si non ordinetur est otiosus
sed solum ille qui debet ordinari. Sic enim
diffinitur otiosum quod caret ratione debiti finis vel in-
cludendi finem et non includit ex quo enim dicitur
otiosum est malum malum autem est carentia non
cuiuslibet boni possibilis sed possibilis et debiti ergo quod
solum ille actus dicitur otiosus qui non or-
dinatur ad finem ad quem debet ordinari quod autem
in habente gratiam omnis actus virtutis moralis de-
beat ordinari sic ad finem caritatis non video
propter duo. Primo quia licet aliquis teneatur vitare omne
malum cum nullus tenetur // omne bonum
// facere

sibi posse. alioquin quilibet teneretur ad opera super ero-
gationis quod non est verum. tertio quia quilibet potest ad
bonum cuius omissio est mala et videtur peccatum
et id est bonum non debitum vel saltem supererogationis
gationis. minor est nota quia ordinare omnem actum
virtutis ad finem caritatis in habente caritatem vi-
detur supererogationis. quarto ad hoc non tenetur ma-
ior patet ex dictis. minor declaratur quia ordinare
cuiuslibet actus ad finem caritatis in eo qui habet
caritatem per quam ei est sibi debita vita
eterna pertinet dumtaxat ad multiplicationem meritorum
et augmentum premii essentialis vel accidentalis. hoc autem
non est necessarium cum sine hoc sit premium debitum
sed est supererogationis. quinto quia ad
esse id ad quod tenetur fidelis existens in gratia tenetur
fidelis qui est sine gratia. alioquin peccator fidelis ex
culpa sua per quam amissio gratie reputatur
commodum sive de obligatione absolveretur ad quod erat ob-
ligatus dum esset in gratia. sed fidelis existens
sine gratia non tenetur omnem actum moralem bonum
ordinare ad finem caritatis. alioquin peccator ho-
norans parentes peccaret quia hoc faceret propter deum
et vitam eternam quod ipsi non debet. ergo nec ad hoc
tenetur fidelis existens in gratia. et confirmatur
quia sicut se habet incontinens et temperatus ad finem
temperantie sic fidelis peccator et fidelis existens
in caritate ad finem caritatis. sed licet incontinens
et temperatus conveniant in recta ratione ostendente finem
virtutis moralis differunt tamen in habitu inclinante
quia hic temperatus et non incontinens. sic fidelis
peccator et ille qui est in gratia conveniunt in fide osten-
dente finem ultimum. differunt tamen in habitu in-
clinante quia hic unus scilicet existens in caritate et
non alius videlicet peccator. sed incontinens et temperatus
equaliter tenentur actus suos dirigere et
ordinare ad finem virtutis moralis. ergo fidelis
sine gratia et cum gratia equaliter tenentur actus suos
dirigere et ordinare ad finem ultimum. patet quia
si ad hoc non tenetur ille qui est sine gratia sic
ipsi videretur concedendum. nec ad idem tenebitur ille
qui est in gratia et ideo si non semper referat non
peccat quod concedendum est. Dicendum ergo quod non
omnis actus a deliberatione procedens
est meritorius vel demeritorius vite eterne. sed sunt
quidam plures indifferentes et in habentibus gratiam et
non potest esse potest eius quod tacite sit quia illa
circumstantia que est concomitans actum et non in-
format nec bonitatem vel malitiam ponit
circa ipsum sicut patet tamen in malitia quam in bonitate

malitiam quia infidelitas non ponit aliquam mali-
tiam circa actum moralem hominis infi-
delis nisi quando actus a causa ex infide-
litate procedit et tunc non est concomitans sed informans
et non solum concomitans et hoc magis
patebit in parte de [illegible] in bonis immo
fortiori ratione quia facilius habet actus
deformitatem quam rectitudinem et facilius
est deficere quam recte agere. patet quod si ma-
la circumstantia concomitans non addit
difformitatem nec bona addet novam
bonitatem. minor est nota quia in habente gratiam
et faciente opus bonum morale con-
tingit quod gratia est circumstantia solum con-
comitans et nullo modo actum informans
sicut cum [illegible] solo dictamine rationis
naturalis ductus reddit alteri quod suum
est. ergo gratia nullam bonitatem novam
dat tali actui. non est ergo meritorius
neque demeritorius cum sit bonus. ergo
est indifferens. Ad rationes in oppositum
dico quod bonum et malum in moribus
circa actum deliberatum opponuntur privative
et ideo inter ea est aliquid in esse sed
meritum et demeritum vite eterne circa
actum deliberatum in habente gratiam
vel non habente non opponuntur privative
sed sunt sicut contraria inter que media quia
meritum dicit ordinem seu rationem debiti
respectu mercedis demeritum vero dicit ordi-
nem seu rationem debiti respectu pene. unde
utrumque sub sua ratione formalem importat
rationem debiti seu iusti respectu premii
vel pene et quia actus bonus moraliter
non meretur penam nec vitam eternam
quando non est in gratia formatus ideo talis
actus nec est meritorius nec demerito-
rius vite eterne. Ad primum dico quod
non omnia bona remunerabuntur
vita eterna nec omnia mala pu-
nientur pena eterna et ideo nec omnis
actus est meritorius vite eterne
vel demeritorius quamvis sit bonus
vel malus moraliter sed merentur premia
temporalia vel penas. Ad tertium dico
quod dictum apostoli non est preceptum necessitatis
sed est exhortatio ad perfectionem que quan-
tum liceat potest permitti si non fiat

ex contemptu

a Ad tertium sic proceditur et arguitur quod
idem actus non possit esse
bonus et malus, quia si hoc esset possibile
hoc esset simul vel successive. Non
simul quia bonum et malum cum opponantur
privative sicut unum contradictoriorum cum principio
suo, contradictoria autem non possunt simul
verificari de eodem. Nec successive
quia actus conveniunt partibus suis, sed idem
partes non possunt esse bonae et malae et successive,
ergo nec actus. In contrarium est, quia
bonitas et malitia actus non habent
solum esse ex obiecto sed et ex circumstantiis,
ut est in quod contingit eundem actum
uno vestiri simul et successive bonis
et malis circumstantiis simul, ut cum aliquis
dat eleemosynam pauperi ut alios provocet
ad simile, quod est bonum, et
cum hoc intendit vanam gloriam quae est
mala. Successive vero ut cum aliquis vadit
ad ecclesiam intentione orandi,
deinde in actu eundi non interrupto
mutat intentionem in malam, ergo
idem actus potest esse bonus et malus
non solum successive sed simul. Bonum et malum possunt sumi dupliciter:
secundum diversa genera vel in eodem.
Si in diversis generibus, ut
bonum in genere naturae et malum vero in
genere moris vel econverso, sic bonum et
malum possunt simul esse in eodem actu.
Cuius ratio est quia illa quae nullam habent
inter se oppositionem compatiuntur se in eodem,
sed bonum naturae et malum moris vel
econverso non habent inter se aliquam
oppositionem, ergo etc. Et ratio actus claudicantis
ad ecclesiam est mala in genere
naturae, bona vero in genere moris; actus
vero recte incedentis ad lupanar
est bona in genere naturae, mala vero
in genere moris. // Si vero bonum
et malum sumantur in eodem genere,
puta utrumque in genere moris, dicendum

ad primum loquendum vel quaeritur an possint
simul esse in eodem actu an successive.
Si simul, constat quod non, quia opposita non
compatiuntur se simul in eodem secundum
idem, licet possint se compati in
eodem secundum diversas partes, ut in ligno
quod est varia per alba et alia
nigra. Sic est in proposito quod bonum et malum
in eodem genere accepta opponuntur
contrarie, ergo non compatiuntur se simul
in eodem actu nisi forte secundum diversas
partes, sed actus interior partes non habet
sed consistit in indivisibili, sed actus
autem exterior habet partes, secundum illud non possunt
esse simul in eodem actu. Si vero
quaeritur utrum possint esse in eodem
actu successive, sic dicitur quod duplex
est actus: quidam simplex et indivisibilis
ut actus interior voluntatis, et hic non
potest eadem esse bona et mala, sed non
secundum eandem partem nec simul, cum non
habeat partes diversas, nec successive
cum non habeat successionem. Alius est
actus successivus et divisibilis ut actus exterior,
puta ire ad ecclesiam, et hic eadem
potest esse bona et mala, sed non secundum eandem
partem, sicut ire ad ecclesiam potest ex
caritate inchoari et in vanam gloriam terminari. // Sed illud non est verum
dictum quod ad primum, quia sicut se habet in-
tentio ad verum et falsum, sic se habet vo-
luntas ad bonum et malum, sed idem
actus et intellectus licet sit simplex et
indivisibilis potest tamen successive esse
verus et falsus, ut cum aliquis credit
Sortem sedere qui in veritate sedet
et in eadem actuali credibilitate
perseverat Sorte surgente, falsum cre-
dit. Ergo idem actus voluntatis simplex
et indivisibilis potest successive esse bonus
et malus. Ad rationem dicendum quod actus non
habet successionem quia idem secundum eandem
partem successive opposita recipere non per

successionem sed per successionem oppo-
sitorum circa ipsum dummodo ipsum
sit tale quod contingat ipsum plu-
ries sumi et sic idem corpus secundum ean-
dem partem potest successive esse ca-
lidum et frigidum actus autem voluntatis
quamvis sit simplex et indivisibilis
potest tamen pluries sumi quia non solum
habet esse per instans temporis sed potest
pluribus partibus temporis coexis-
tere et ideo idem actus voluntatis
potest successive esse malus et bonus
vel saltem ratione predicta non probatur
oppositum potest enim ut videtur contingere
de facto sic quando aliquis vult bona voluntate
dicere missam et ipso perseverante
in eodem actu volendi incidit circa
ipso ignorante ignorantia que eum
non excusat quia non adhibuit diligentiam
quam in talibus adhiberi debet in isto
casu ille idem actus volendi qui prius
fuit bonus postea malus fieret autem
esset si interdictum in ecclesia
ei tunc eum sic imitare cogitaret
sicut et volitum. Ad argumentum in oppositum
dicendum quod sic idem actus potest esse successive
verus et falsus bonus et malus sic et habi-
tus debitum pertinere ad intellectum
quod possit esse verus et falsus clare dicit
philosophus vi ethicorum quod opinione et sus-
picione contingit dicere verum et falsum
debitum autem perficiente appetitum
idem dicendum est si sequatur vel corri-
deat habitum intellectus quo contin-
git dicere verum et falsum unde si sit ab
habitus in appetitu sequens opinionem
vel suspicionem ille potest esse bonus et ma-
lus successive sicut opinio et sus-
picio possunt esse vere et false habitus
autem virtuosi qui sequuntur pruden-
ciam non possunt esse mali quia pru-
dencia non potest esse falsa cum sit recta
ratio agibilium. Argumentum in oppositum quod
ad partem suam non concludit ad hoc

eum quod actus sit simul bonus et
malus non sufficit quod actus informetur
simul una bona circumstan-
tia alia mala quia bonum est ex tota
causa malum vero ex particulari-
bus defectibus et ideo ubi est una
circumstantia mala licet omnes
alie sint bone est actus simpliciter
malus et non simul bonus et
malus ideo etc.

Circa intencionem ut supra
dictum est. Bonus dicitur
in reliquis et qualibus actibus
consistat peccatum. Hic autem movet questio-
nes incidentes et determinata et
dicitur in partes duas questiones quas
movet primo prima est de actu peccati
per proportionem ad intencionem secunda de
actu peccati per proportionem ad voluntatem
secunda ibi post hoc investigari oportet
prima dicitur in duas primo movet incidente
questionem et tangit circa eam unam
opinionem secundo determinat eam tertio obicit
contra determinationem et solvit secundo ponit
aliam opinionem secunda ibi Cetera qui-
busdam non irrationabiliter tertia ibi
Huius autem obiectio secunda ibi Alii vero qui
perperam secunda pars primi in qua
movet aliam questionem dicitur in partes duas
primo movet incidentalem questionem dando
intelligentiam cuiusdam notabilis secundo
speciali de actu exteriori voluntatis
secunda ibi Si autem omne peccatum hoc est
summa et dicit hec incidentaliter. In spe-
ciali autem sic procedit consequenter primo
cum fides intencionem dirigat et
ab intencione habeat actus bonitatem
et maliciam utrum omnis actus infide-
lium qui fide non diriguntur licet
bona intencione sit peccatum. Po-
stea dicit quod quibusdam videtur
quod sic quod probat per auctoritatem apostoli
dicentis Omne quod non est ex fide peccatum
est. Contra hunc est quia actus in-
fidelium ad bonum quod est caritas dei

et proximum non refert quia actus infidelium. Postea opponit contra istam opinionem per quasdam auctoritates que debent ab infidelibus bona opera fieri/ et videtur magister quod opera eorum dicuntur bona non quia bona sint sed quia bona essent si ex fide fierent/ Postea tangit aliam opinionem que dicit quod opera infidelium de se bona sunt et esse possunt/ sed dicuntur mala esse in quantum ex prava intentione fiunt/ et quod non dicuntur bona est quia non sunt meritoria boni. unde nota dicit aliud quod est licet aliud quod est utile/ aliud quod est remunerabile sive remuneratione dignum/ aliud quod est signum boni/ Postea querit utrum omne peccatum sit voluntarium/ et dicit quod sic quia in peccato originali et in peccato ex ignorantia quod sunt quibus committit et ignoranter et venialiter et in omni peccato mortali actus non voluntas concurrit/ dicit autem sola voluntas peccare quo ad peccatum primi hominis quod fuit origo aliorum vel et vir magister unde ex dictis augustini quod aliquando non videtur voluntas concurrere ad actum peccati et tamen concurrit quia ignorans se peccasse non vult peccare vult tamen actum peccati facere/ Ultimo dicit quod quia peccatum in tantum est voluntarium quod et ipsa voluntas id est actus voluntatis peccatum est quia in potestate voluntatis est et in malo etc.

Circa distinctionem istam primo queritur utrum fides dirigat intentionem/ et videtur quod non/ quia nullum opus est bonum cui deest recta intentio/ sed in non habentibus fidem sunt aliqua bona opera/ ergo et intentio recta quod non esset si sola fides intentionem dirigeret/ minor patet quia in infidelibus sunt actus boni et quidam eorum commendantur a sanctis/ Item contra et augustinus/ In christo et qui fidem non habuit cui fuit comprehensor fecerit multa bona opera ergo etc.

Contra tamen est quia illius solius est intentionem dirigere cuius est finem ultimum ostendere/ sed omnem finem ultimum est solius fidei cum cognitio naturalis ad ultimum finem pertingat/ ergo etc. Cum intentio est actus voluntatis videndum in fine in ea brevibus que sunt ad finem ut dictum fuit distinctione xxxviii/ hoc supposito videnda sunt duo/ primum est an fides intentionem dirigat/ secundum erit an directio fidei sit necessaria ad bonitatem cuiuslibet operis/ Circa primum dicendum quod fides dirigit intentionem respectu ultimi finis spiritualiter/ Item dirigit respectu cuiuslibet finis spiritualis generaliter/ primum patet quia sicut in voluntate est habitus dirigens in id primo inclinans oportet quod in intellectu sit habitus dirigens in illud idem primo ostendens quia voluntas non potest inclinari nisi in aliquid sibi ostensum ab intellectu/ nec firmiter inclinari nisi firmiter fuit ei ostensum/ istam autem firmitatem facit habitus in utroque intellectus sicut et voluntate/ sed in voluntate ponitur habitus dirigens in finem ultimum primo inclinans scilicet caritas per quam dirigitur dilectio [illegible] dicitur/ ergo in intellectu ponendus habitus est dirigens in eundem finem primo ostendens scilicet est fides/ secundum patet sic/ sic se habet habitus ostensivus ultimi finis ad omnem conclusionem practicam/ quia ultimus finis tenet locum primi principii in practicis sed habitus principiorum primorum in speculativis dirigit respectu omnis conclusionis speculative/ ergo fides que est habitus ostensivus ultimi finis dirigit respectu omnis conclusionis practice sed specialiter conclusionis practice sillogizande ex speciali fine/ ergo fides dirigit

ad speciales fines. Hec autem est quia ideo ea
que sunt ad finem sunt ex fine. Par-
ticulares autem fines ordinantur ad ul-
timum finem et ideo quod dirigitur in ultimum
finem dirigit omnia. ¶ Deinde queritur 2° principali-
ter an directio fidei sit necessaria ad
bonitatem eorum que sunt operibus. Dicendum est quod duplex
est quedam bonitas meritoria vi-
te eterne quam considerat solum theologus
et est bonitas pure moralis quam
considerat philosophus solum. De prima boni-
tate dicendum quod ad eam necesse est directio
intentionis per fidem quia impossibile
est bene ordinare viam ad terminum
ignoratum sed nullum ordinatur
ad premium sicut via ad terminum. Ergo im-
possibile est ignorantem vitam eternam
ordinare actiones suas ad merendum
eam. Viatores autem quorum est mere-
ri non habent cognitionem de vita eterna
nisi per fidem. Igitur etc. Propter quod Hebr. xi°
dicitur quod sine fide impossibile est
placere deo. Qualis autem intentio di-
recta in deum per fidem sufficiat ad
opus meritorium credo quod non solum
sufficit habitualis quia habitibus non me-
remur sed actibus et ideo requiritur actualis,
non quidem quod propter actus maneat in toto
processu et in singulis partibus operis
sed virtute quod sicut quando opus inchoatur
intentione directa in deum et procedit
in opere sic inchoata intentione
non mutata in contrarium. ¶ Loquen-
do autem de bonitate pure morali
quam considerat philosophus dicendum quod ad eam
non est necessaria directio intentionis per fidem
cuius ratio est quia si fides requireretur
ad omne opus bonum, impossibile esset
quod infidelis disponeret se ad fidem et
ita infidelitas nulli imputaretur
ad culpam quod non est falsum. Ergo et antecedens.
Probo consequentiam quia nullus disponit se ad
dei donum recipiendum per aliquem actum
culpabilem sed si fides requiritur ad
omnem bonum actum defectus fidei
esset defectus circumstantie debite que
reddit actum malum et ita in non
habente fidem omnis actus esset malus
ergo per nullum actum posset in-
fidelis disponere se ad credendum
quod est magnum inconveniens. Restat ergo dicendum
quod directio intentionis per fidem non requiritur
ad quamcumque bonitatem sed solum ad
meritoriam vite eterne. Unde non omnes
actus infidelium sunt mali sed multi
sunt boni ex genere et circumstantiis licet
nullus sit meritorius vite eterne. ¶ Et
hec est determinatio eius quod supra dictum
est d. xl. sed quod ad bonitatem mo-
ralem non requiritur ordinatio actus
in finem ultimum et in habentibus gratiam
et fidem quia defectus culpabilis illius
excusat ab illo ad quod tenetur. Si ergo
habens gratiam et fidem tenetur omnes
actus suos ordinare in finem ul-
timum, infidelitas et per consequens peccatum cum
sint defectus culpabiles non excu-
sarent quin infidelis et peccator ad
idem teneantur, non tenetur autem in-
fidelis ut probatum est. Ergo nec alii.
¶ Ad argumenta dicendum quod intentio recta de
ultimo fine non requiritur ad quamcumque
bonitatem actus sed solum ad meritoriam.
Ad moralem vero bonitatem sufficit
intentio recta de proximo fine et
hec est in aliquibus actibus infidelium
sed non prima. Propter quod actus eorum possunt
esse boni licet non meritorii. ¶ De secundo
autem dicendum est quod fides intentionem di-
rigit non tunc enigmatice quia non
fuit in Christo sed tunc quantum ad ea quam
facit de ultimo fine quia quantum ad ultimum
finem perfectius fuit in Christo quam per
fidem. ¶ Ad tertium autem ideo probat
quod in viatoribus sola fides dirigit
ad ultimum finem quod est necessarium
ad actionem meritoriam, non autem ad
actionem bonam moraliter.

Deinde queritur utrum omne
peccatum sit voluntarium. Et videtur
quod non quia illud quod per ignorantiam
vel necessitatem geritur non est volun-
tarium quia voluntas sequitur cogni-
tionem et excludit necessitatem sed quedam
peccata fiunt per ignorantiam ut dictum
fuit b. d. xxii quedam per necessitatem
ut dicit Augustinus libro retractationum

sūt in q̄ quedam necessite s̄tā
in p̄ba*n*da. g° talia l3 p*cc*ā sūt
necessaria. Jn *con*trariū est quia
d*icit* aug*ustinus* 2 rest in l*itte*ra q*uod* p*cc*m est
adeo volūtariū q*uod* si nō fuit
volūtariū nō erit p*cc*m. Ad tercium
d*icendu*m p*otest* dici volūtariū d*icitu*r vno
q*uia* est i p*otes*tate volu*n*t*atis* et h*oc* mo*do*
nō o*mn*e p*cc*m eē volūtariū q*uia*
de hijs que nō sūt i p*otes*tate n*ost*ra
nec laudam*ur* nec vitupam*ur* p*ro*
p*cc*ō aut vitupam*ur* sicut p*ro* actu
virtut*is* laudam*ur* loq*ui*m*ur* .n. de
p*cc*ō t moribus. g° o*mn*e p*cc*m
est i p*otes*tate n*ost*ra. nichil enim est in
p*otes*tate n*ost*ra ut n*un*c loq*ui*m*ur* nisi
r*ati*one volūtat*is* que ē libera.
g° *et*c. Aliomo p*otest* dici aliq*ui*d
volūtariū nō solū q*uia* ē in
p*otes*tate volu*n*t*atis* s3 q*uia* ē volūtate
*con*ie*n*c*tu*m. Et sic d*icitu*r est q*uod* actus ille
17 cui p*ri*mo d*e*n*o*m*in*atone i*n*tr*ins*eca *con*=
petit r*ati*o p*cc*i est i volūt*a*te *con*iu*n*ctiue
q*uia* talis actus est ip*s*a*m*et el*ec*t*i*o
volūt*atis*. Alijs aut actibus a vo=
lūt*a*te i*m*p*er*at*is* nō *con*petit r*ati*o p*cc*i
n*is*i s*ecundu*m q*uod* d*e*n*o*m*in*atone extrinseca
sit declarabi*tu*r in seq*ue*nte d*istinctione*.
Ad arg*umentu*m i*n* opp*ositu*m d*icitu*r q*uod* nullum p*cc*m
catum sit p*er* ignorantiam nisi
sit talis ignorantia q*ue* nō ex=
cludat penit*us* volūtariū q*ui*
est illa q*uo*d est eo*rum* que h*om*o
p*otest* *et* tenetur scire. Ad q*uod* aut dicit
aug*ustinus* quedā i*m*p*ro*banda fi*un*t p*er*
necessitatem, d*icitu*r q*uod* i*n*telligitur d*e* i*n*e*vi*=
tabilitate p*cc*ō*rum* venialiū q*ue*
ad omnia simul q*uia* l3 u*nu*m eo*rum* est
volūtariū *et* evitabile s3 omnia
simul nō sūt evitabilia q*uia*
dum vo*luntas* i vigilat ad reprimen=
dum vnū motū illicitum a*li*us mo=
tus subito insurgit. Ista aut ne=
cessitas nō tollit volūtatem
r*ati*o v*er*i*us*q*ue* p*cc*i venialis in
sp*eci*ali q*uo*d i*n*dicandum est d*e* acti=
bus bonis *et* malis. vn*de* nullum
p*cc*m p*otest* esse n*isi* volūtariū

Jnstant aut quidā de p*cc*ō orig*inali*
q*uia* v*idetu*r necessariū s3 de illo dictum
fuit s*upra* d*istinctione* xxx. Distinctio
Cum aut volūtas mala
*et*c. Jn hac d*istinctione* m*agister* de p*cc*ō sic*ut*
s*upra* de p*cc*ō p*ro*p*r*io ad s*ingula*
d*ist*i*n*ctas. Et diuidit*ur* in p*ar*tes 3. p*ri*mo o*stendi*t
ex quibus h*abe*at i*n*tegrari p*cc*m. S*ecund*o
p*ro*p*o*n*it* d*ist*i*n*c*tion*es p*cc*i. 3° de*termina*t sp*eci*aliter
de quodā p*cc*ō. S*ecund*a i*bi* Jnqui*ri* aut
p*cc*ō. 3a ibi Jnp*r*i*mi*s e*tiam* d*icitu*r i*nfra* est
p*cc*a q*uo*dā genus p*cc*i. P*ri*me p*ar*tes
p*ar*tes s*un*t p*r*in*cipa*l*es* q*uia* p*ri*ma diui*di*tur i d*uas*
p*ar*tes s*ecundu*m duas *con*d*itio*nes quas m*a*g*ister*
de p*cc*i integritate. S*ecund*a ibi Jnterea
queri solz. P*ri*ma diui*di*t*ur* i d*uas*. p*ri*mo mou*e*t
dubitacionē. 2° p*on*it *con*d*itio*nes solutionis.
2a ibi Quidā dicūt vnū eē p*cc*m.
H*ec* s*ecund*a in 3. p*ri*mo 3 obiectiones quibus
vna opinio i*m*pedit*ur* *con*tra aliā s*ecund*a
ibi Sed hijs. 3a ibi Jte*rum* *et* adh*uc*. S*ecund*a
p*ar*s p*r*i*n*c*ipa*l*is* in q*ua* p*ro*p*o*n*it*ur d*istin*c*tion*es p*cc*ō*rum*
di*uidi*t*ur* in 3. p*ri*mo diuidit*ur* p*cc*m i
co*mmun*i. S*ecund*o diuidit p*cc*a capitalia.
3° illa di*ui*sa reducit ad vnā ori=
ginē p*cc*i. S*ecund*o mouet *con*tra hoc
quādā obiectionem *et* soluit. S*ecund*a ibi
*con*tra sicut est. 3a ibi Ex sup*er*=
bia tñ oriunt*ur* mala. *Con*tra i*bi* Hinc
aut v*er*o i*n*mare. Hic est s*umm*a c*on*t*ra*
d*ist*i*n*c*t*io l*ec*t*ionis* in g*e*n*er*ali. Jn sp*eci*ali aut
sic p*ro*cedit *et* p*ro*p*on*it p*ri*mo v*trum*
volūtas mala *et* actus malus
sūt duo p*cc*a vel vnū. *et* ponit
p*ri*mo opinionē dicentiū q*uod* sit vnū
p*cc*m. Postea p*ro*bat q*uod* sūt duo
sic op*pos*ita volūtas *et* actus sūt
duo diu*er*sa s3 *con*stat q*uod* v*tru*mq*ue* p*cc*m
tum est. g° sūt diu*er*sa p*cc*a.
Et v*i*d*etu*r m*agistr*o q*uod* s*un*t diu*er*sa nec p*cc*a q*uia*
illa duo vnū *con*ceptū p*cc*i faciūt.
Jtem o*pp*o*situm* q*uia* volūtas *et* actus
nō sūt diu*er*sa p*cc*a. g° nō pa*r*
d*icitu*r p*u*niri ille qui volūtate *et* actu
peccat q*uam* ille qui volūtate solum.
Et v*i*d*etu*r m*agistr*o q*uod* tal*is* p*u*nit*ur* p*ro* plu*ri*=
bus q*uia* ex plurib*us* fa*ct*is ē p*cc*or
nō q*uia* illa plura faciūt diu*er*sa

pcca. Item 2o opponit per hoc quod diuise
mandata prohibent voluntas et actus
ergo sunt diuersa peccata. Et rndet quod licet
sunt duo mandata caritatis una
tamen caritas precipitur in diuersis manda=
tis prohibentur si voluntas et actus
diuersis mandatis prohibentur que
faciunt unum peccatum. Postea querit
utrum transeunte actu interiori et ex=
teriori maneat peccatum in homine. Et rn=
det quod peccatum non manet actu ma=
net tamen reatu. Et vocat reatum obliga=
tionem ad penam eternam et temporalem. Mor=
tale ad penam etiam obligat. Venia=
le autem ad temporalem tantum. Ponit distinctionem
peccati in mortale et veniale. Et quid sit utrum=
que. Postea diuidit peccatum et primo in di=
cit quantum ad radices dicens quod quedam
peccata proueniunt ex cupiditate ma=
le inflammante. Quedam vero ex timore
male humiliante. Quod est quando quis cup=
ta non cupienda vel timet non time=
da. Secundo diuidit ipsum quantum ad actum in
quo peccata omnia committuntur. Scilicet
cogitatione ore et opere. Tertio diuidit ipsum
quantum ad obiecta dicens quod homo dicitur peccare
vel in se vel in deum vel in proximum.
Quarto diuidit ipsum quantum ad nomina. Quia
vel est in mali perpetratione et dicitur
peccatum vel in boni derelictione et
dicitur delictum. Postea enumerat septem
peccata mortalia quia cetera oriuntur ex hiis.
Et dicit septem peccata per septem gentes
vel populos de terra promissionis eiectos
signata fuisse. Postea dicit quod ex super=
bia omnia peccata alia oriuntur. Et ponit
quatuor species superbie. Scilicet quarum
prima est cum homo bonum quod habet cre=
dit habere ex se. Secundo cum credit habere a deo
tamen pro meritis suis. Tertia cum iactat se habere
quod non habet. Quarta est cum appetit sin=
gulariter habere quod habet. Postea opponit
contra predicta sic cum cupiditas secundum
apostolum sit radix omnium peccatorum. Ergo est
radix superbie. Et rndet quod utrumque ve=
rum est quantum ad genera singulorum peccatorum
nullum enim est peccatum quod non interdum
ex superbia et cupiditate possit oriri

rio utrumque eorum dicitur radix illa.
Et duo sic se habent ad inuicem quod unum
ex altero oritur. Postea et in hoc terminatur.
Circa distinctionem istam queritur de tribus.
Primo. Primum est de processu actus
interioris ad exteriorem. Secundum
est de radicibus peccandi. Tertium
est de diuisionibus peccatorum. Circa processum
eorum notandum quod circa primum queruntur
tria. Primum est utrum actus interior
et exterior sint duo peccata. Secundum est
utrum actus interior et exterior in
bonis sint duo merita. Tertium est utrum
transeunte actu peccati remaneat
reatus pene. Ad primum sic proceditur
et arguitur quod actus interior et exterior
sint duo peccata et non unum tantum
quia illa sunt plura que opponuntur
pluribus preceptis. Ergo sunt plura
peccata. Item probatur quia duo pre=
cepta sunt per quorum unum prohibetur
actus exterior. Scilicet non furtum facias.
Et per alterum interior ut est illud non
concupisces rem proximi tui. Item
nichil punitur iuste nisi peccatum. Sed
deus punit actum interiorem et si
sit sine actu exteriore. Sed illud est
euangelii. Qui viderit mulierem ad
concupiscendum eam iam mechatus
est eam in corde suo. Indus autem
punit actum exteriorem et non in=
teriorem nisi sit cum exteriore. Ergo actus
interior et exterior sunt duo peccata.
In contrarium arguitur quia illa sunt unum pec=
catum quod opponuntur uni precepto
sed actus interior et exterior sunt huiusmodi. Ergo etc.
Maior probatur quia homo in adulterium
peccans quantum ad actum interiorem
et exteriorem uni precepto prohi=
betur et non pluribus. Item pena
rndet culpe. Sed peccanti malo inte=
riore et exteriore non imponitur nisi una
pena. Ergo non est ibi nisi una
culpa. Ad istud dicendum quod cum ista videantur
sint duo. Primum est quod primo queritur
videlicet utrum actus interior et exterior
sibi coniuncti sit unum peccatum vel plura.
Secundum est supposito quod non utrum saltem
actus interior et exterior sit magis
et in tempore peccatum quam solus actus

interior. Ad primum dicendum est quod actus interior et exterior non sunt duo peccata sed unum tantum. Ad cuius declarationem sciendum est quod peccatum non dicit actum directe sed deformem actus vel actum defectuosum ita quod formaliter loquendo peccati est defectus vel deformitas. Propter quod stat aliquem quod cum in uno actu possunt simul esse plures defectus vel plures deformitates diverse et separate quod in tali actu sunt plura peccata. Unde cum aliquis cognoscit non suam in loco sacro quia una deformitas est qua cognoscit non suam ratione cuius peccat peccato luxurie. Alia est inconveniencia sacri loci ratione cuius peccat peccato sacrilegii vel si quo alio nomine censeatur. E contrario si in duobus actibus possit una esse una deformitas tunc eis poterit esse unum peccatum. Unde videndum ergo an hoc sit possibile. Sciendum ergo quod duo distincta subiecta non possunt denominari ab eodem accidente uno positivo vel privativo denominatione intrinseca quo ad utrumque possunt tamen denominatione extrinseca quo ad utrumque vel quo ad alterum. Voco autem denominationem intrinsecam que est per inherenciam, extrinsecam vero que non est per inherenciam vel per aliquid quod faciat unum suppositum cum eo de quo dicitur, verbi gratia aer denominatur calidus et alterum [?] denominatione intrinseca quia per aliquid sibi formaliter inherens et isto modo impossibile est quod idem in pluribus et distinctis subiectis. Sic unum accidens numero sol et denominatur calidus et medicina sana denominatione extrinseca. Sol non ideo dicitur calidus per calorem existentem subiective in ipso sed quia potest causare calorem in aere et ideo est de medicina vel sanitatis. Et isto modo plura et supposito distincta possunt denominari a bono et eodem secundum numerum. Dicitur enim aer calidus et sol calidus ab eodem calore in numero qui est in aere subiective et a sole effective. Nec dicitur aliter medicina dicta urina dicitur sana ab eadem sanitate secundum numerum que est in animali subiective quam medicina facit, dieta conservat, urina significat. Et isto modo actus interior et exterior sunt boni vel mali moraliter eadem bonitate vel malicia secundum numerum que est in actu interiore subiective, in exteriore autem obiective vel extrinsece, quod patet dupliciter. Primo quia illi actui convenit bonitas vel malicia moralis non voluntatis ut voluntarius est, dicente Augustino quod peccatum adeo est voluntarium quod si non fuit voluntarium non erit peccatum. Sed actui interiori competit esse voluntarium subiective vel intrinsece, velle enim in voluntate est; actui autem exteriori non competit esse voluntarium nisi obiective. Actus enim exterior est obiectum actus interioris voluntatis et in hoc solus [?] est voluntas. Ergo bonitas et malicia moralis conveniunt actui interiori subiective et extrinsece; talia autem possunt denominari ab eodem secundum numerum ut visum est. Quare etc. Confirmatur autem quia potest solo actu voluntatis fieri [illegible] culpe possunt autem actibus exterioribus sine actu voluntatis nichil est culpabile ut dicitur [illegible] de xxxv q. non esset si actus exterior haberet aliquid boni aut mali ipse et subiective illa non sic essent possent [illegible] in ipso [illegible] actu voluntatis. Patet ergo primus articulus quoniam scilicet quod actus exterior nil bonitatis vel malicie addit super actum interiorem quo ad numerum. Restat ergo de secundo inquirendum scilicet an actus exterior addit ad bonitatem vel maliciam super actum interiorem non quo ad numerum sed quo ad intensionem, id est si actus interior cum exteriore sit maius peccatum quam sine exteriore. Et dicendum breviter scilicet quod voluntas interior sit cum opere exteriore et quando sine potest contingere dupliciter. Uno modo quia altera est perfecta et consummata voluntas et non prorumpit in opus, alia vero est imperfecta et non consummata et ideo adeo non sequitur opus. Impossibile est enim quod adve[niente]

luntate perfectam et de sumata sequatur opus nisi desit possibilitas operandi alioquin potest hoc contingere quando utraque voluntas est eque perfecta in duobus sed unus habet facultatem operandi alius autem non habet sicut in divite est voluntas et facultas dandi etiam in paupere autem est equalis voluntas sed nulla facultas. Primo certum est quod voluntas cum opere tam in bonis quam in malis est melior vel peior quam voluntas sine opere quia voluntas quanto est perfectior tanto est melior in bonis sed etiam peior in malis sed in primo casu voluntas cum opere est perfectior quam voluntas sine opere ergo etc. Dico tamen quod ista bonitate vel malicia non addit opus exterius super voluntatem interiorem sed potius eandem sequitur voluntas non perfecta perfecte melior est in bonis et peior in malis voluntate imperfecta et si ad perfectam voluntatem non sequitur opus propter aliud impediens. Secundo autem tamen quando voluntate existente eque perfecta unus operatur alius autem non solum quia non habet possibilitatem operandi dico quod eque bona vel mala est voluntas sine opere sicut voluntas cum opere similiter quod patet quia tota bonitas vel malicia moralis est formaliter et in actu interiore in opere autem exteriore solum consequenter ut declaratum est in primo articulo quomodo voluntas autem supponitur hic et ibi eque perfecta ergo est hic et ibi equalis bonitas vel malicia. Pro tertio loquendo per accidens non contingit voluntatem cum opere fieri meliorem vel peiorem dico per protensionem et intensionem per extensionem ut cum aliquis propter impossibilitatem operandi desinit velle quod prius volebat alius autem habens facultatem operandi perseverat in eodem velle. Velle istius melius est in bonis et peius in malis quam velle alterius quia diuturnius per intensionem autem quia quidam actus sunt delectabiles qui nati sunt intendere voluntatem sicut in fornicatione et in talibus cum voluntas sit intensior cum actu quam sine actu voluntas autem quanto est intensior tanto est melior in bonis et peior in malis ideo in talibus contingit voluntatem cum actu fieri meliorem vel peiorem. Dico autem quod contingit quia econtrario sunt quidam actus penales qui nati sunt remittere voluntatem ut sunt actus fortitudinis qui sunt contra mortem et pericula in ferendo mortem et talibus voluntas sine actu melior est in bonis et peior in malis quam cum actu eo quod ut plurimum intensior est ante actum quam in actu sed si esset possibile quod voluntas esset eque intensa ante actum et cum actu et econtrario equalis bonitas esset utrobique et idem dicit de malicia. Ad primum argumentum dicendum quod actus interior et exterior sibi coniuncti non prohibentur in diversis preceptis sed unico ut est illud non occides vel non mechaberis quod magis prohibetur factum exterius non quatenus procedit a voluntate interiore sed actus interior prorumpens in exteriorem sed et actus interior non prorumpens in exteriorem propter aliquod impedimentum bene prohibentur diversis preceptis et non sunt plura peccata propter pluralitatem actuum interiorum et non propter pluralitatem actuum exteriorum cum interiore. Ad secundum dicendum quod licet deus non puniat iuste actum exteriorem si sit sine interiore sed deus qui novit corda bene punit interiorem actum sine exteriore sed mundus qui corda non novit non punit actum interiorem nisi quando prorumpit in actum exteriorem et ex hoc non sequitur quod actus interior et exterior sibi coniuncti sint duo peccata

Sequitur utrum actus interior et exterior in bonis sint duo merita. Et arguitur quod sic quia premium respondet merito sed voluntati bone sine exteriori opere debetur premium essentiale voluntati et cum opere debetur premium non solum essentiale sed accidentale. Sic

pz de amicicia que debet maritus
propter non propter sola voluntate quia ad
meritum addit opus exterius ad
meritum interioris voluntatis
Item frustra fit per plura quod potest fieri
per unum eque bene sed si equale meritum
est in actu interiore solum sicut
in actu exteriore et interiore simul
quandoque meritum est in duobus totum
est in uno habenti ergo bonam vo=
luntatem actus exterior superfluit
quod non videtur conveniens In contra=
rium arguitur quod beatus bernardus dicit quod
bona voluntas sufficiat ad meri=
tum sed bona actio requiritur ad eius meritum et ieronimus
dicit super mattheum quod voluntas
est que remuneratur pro bono aut con=
dempnatur pro malo opera autem sunt
testimonia voluntatis ex quibus
videtur quod totum meritum consistat in
actu voluntatis et nullo modo in ac=
tu exteriori Respondeo dicendum quod voluntas
sine actu licet sit eque bona vel
mala moraliter sicut voluntas
cum actu supposito quod sit eque
perfecta tamen non est eque meritoria
vel demeritoria adeo quod sciendum est quod
ex eo solo quod aliquis est bonus
interius non meretur apud alium mer=
cedem quamcumque nisi forte laude
vel quod debetur bonus ut dicitur
primo ethicorum sed ex hoc meretur vel demeretur
aliquis apud alium quod est ei utilis
vel nocivus eo quod est quod reddit
premium pro merito est actus iustitie
commutative ut declaratum fuit supra
distinctione xxxvii in isti autem commutativa
est mutua translacio quia unus ex
iustitia commutativa aliquid reddit
alteri reddit pro eo quod ab alio acce=
pit et sic fit commutatio per illud
ergo per quod aliquis non ordinatur
ad alterum ita ut aliquid ei reddi=
det in ipsum non meretur nec demeretur
apud ipsum sed philosophus quod aliquis est bonus
interius per voluntatem interiorem non
ordinatur ad alium sed solum per opus
exterius per quod efficitur ei utilis

vel nocivus et per quod ad se transferret
in alterum ergo sola bona voluntas
extra facultatem operandi suf=
ficit homini ad bonitatem sed per eam
solam non meretur apud alium ali=
quam mercedem sed requiritur opus exterius
Item quantumcumque opus sufficiat quia si
homo sit debitor operis exhiben=
do quidem opus bonum facit et laudan=
dus est tamquam iustus Sed non
meretur ulteriorem mercedem sicut
qui reddit mutuum tempore quo
debet bonum facit sed nunquam meretur
aliquam mercedem apud eum quo gra=
tis ei mutuum tradidit ille non
quod nichil sui in eum transtulit sed
quod ab eo acceperat reddidit et quia
est de merito hominis ad homi=
nem quos est dicere meritum et me=
ritum solus actus interior non est me=
ritorius de condigno Hoc apparet
quod cum homo sit quo ad deum debitor
vitutudinis in vanda voluntate
et interiore opere multo amplius quam
homo possit esse debitor hominis
ratione cuiuscumque accepti ab eo quod
homo non potest ad deum aliquid mereri
de condigno loquendo proprie de merito
condigni quod videtur luc xvii ubi
dicitur cum feceritis omnia que precep=
ta sunt vobis dicite servi inutiles
sumus quod quod debuimus facere fecimus
ut sit sensus sic et est servi inuti=
les sumus quia quamcumque bonum servimus
deo nichil novum ei damus sed suum
ei debitum reddimus nec plene
sed ad hoc potest aliud dici illud ad phi=
lemonem te ipsum mihi debes et ideo
nichil primus apud ipsum mereri
condigne sicut sunt dicta supra distinctione xx
vii Sed quia deus ex liberalitate sua
bona opera tam interiora tam exteri=
ora remunerat ex gratia sua ut
amplius remuneretur voluntas
cum opere quam sine eius non est quia sic
est in merito condigni hominis ad
hominem sic est in merito congrui
hominis ad deum sed in merito con

grui hominis ad deum sed in merito
condigni hominis ad hominem sic
est per quod illud meretur quis apud
alium per quod transfert aliquid suum in ipsum
quod natum est cedere in eius utilitatem
eius in quem transfertur ergo proportio-
naliter ad illud meretur quis apud
deum de condigno per quod transfert aliquid
suum in deum quod natum est cedere aliquo modo
in bonum divinum illud autem est exterius
opus voluntarium et non voluntas
sine opere ut clare patet in predicatione
et martirio Unius enim hominis aliquid quod
est suum licet non aspiciendo a deo transfertur
in deum quod et cedit in bonum divinum non
quo ad deum in se ipso qui bonorum nos-
trorum non indiget sed in illa imperatur
quia dicitur quod defensio cause alicuius
cedit in bonum illius cuius est causa
sicut enim fides Christi defenditur per pre-
dicationem verbo et per martirium facto quod
non fieret sola voluntate ergo per volun-
tatem cum opere meretur quis apud
deum saltem de condigno quod non meretur
sola voluntate. Bona autem vo-
luntas remuneratur a deo premio
essentiali quod tamen sit excellentissimum
sola autem bona voluntas unius pa-
rum obliget alium patet quod hic est mi-
nimum de liberalitate ex parte dei minimum
autem de merito condigni ex parte ho-
minis opus autem exterius quod natum
est magis obligare alium remuneratur
premio accidentali quod est minus essentiali premio
quod hic est minimus de liberalitate ex parte
dei quia in collatione premii essen-
tialis et plus de merito congrui ex
parte hominis et ideo licet quod premium
accidentale plus possit cedere sub
merito quam essentiale quod oculus non vidit
nec auris audivit nec in cor hominis
ascendit quia quanto aliquid est excel-
lentius tanto difficilius est meren-
dum patet ergo quod voluntas sine actu
licet sit eque bona sicut cum actu non
est eque meritoria et proportionaliter
idem intelligendum est in malis pro-
patet ad quartum quia in bonis actus interior
et exterior sibi coniuncti non sunt duo me-
rita sed unum tantum quod consistit in actu in-

teriore sic in causa et interiore formaliter
sic e contrario bonitas moralis consistat in
actu interiore formaliter et exteriore obiec-
tive ut declaratum fuit in precedente questione
meritum non addit sic bonitatem actus
debitum seu vim obligandi al-
terum ad reddendum premium pro merito
quod sit factum exteriore et non per
interiorem non tale patet et quod hoc non
potest apud dominum sic meritum de condigno
proprie sicut meretur unus homo apud
alium et maxime remuneratio a deo
sola bona voluntas hominis si-
ne actu exteriore et sic de congruo ex
gratuita dei ordinatione quam in-
[?] videlicet [?] de merito condig-
ni merito quod est hominis ad hominem
per solum actum interiorem nullus meretur
aliquid de condigno. Ad i-
tem dicendum quod actus interior et exterior
sibi coniuncti remunerantur unica
remuneratione sicut sunt unum meritum
quod consistit causaliter et radicaliter in actu
interiore actus autem interior sine
exteriore remuneratur a deo magis
[?] beneplacito quam ex alio me-
rito de condigno. Secundum ar-
gumentum probat quod in solo actu interiore
non consistit totum meritum alias
non sufficeret actus exterior immo totum
meritum consistit formaliter in actu exteriore
licet dependeat radicaliter et causaliter
ab actu interiore cum autem solus actus
interior remuneratur a deo magis est
ex benignitate dei quam ex merito actus.
Quod autem dicit beatus Bernardus quod bona
voluntas sufficiat ad meritum in-
telligendum est de premio essentiali
et de benignitate dei magis quam ex con-
digno interioris actus bona autem
actio videlicet non solum ad exterius sed etiam
ad meritum actus [?] quod autem dicitur [?] quod
sola bona voluntas remuneratur pro tanto
dicitur quod ipsa dicitur quod ipsa est radix et ca-
[illegible] operis

Tertio queritur utrum transeunte
actu peccati remaneat reatus
pene et videtur quod non quia recta

causa remota effectus Sed actus
pcti est causa reatus ergo transeunte
actu actu non remanet reatus
Sed dicitur quod reatus causatur
a pcto vel ab actu pcti ut preteritus
est Contra actus postquam preterijt
non potest non esse preteritus si ergo reatus
causaretur ab actu ut preteritus non
posset non remanere reatus quod falsum
est Incontrarium est quod sicut se habet actus
dei et virtutis ad premium sic actus pec-
cati ad penam sed transeunte actu virtutis
remanet meritum glorie ergo transeunte
actu pcti remanet reatus pene
Pro pctm transire potest intelligi du-
pliciter uno modo per solam actus cessacionem Alio modo
per pcti dimissionem primo modo transeunte
actu pcti per solam cessacionem re-
manet reatus cuius racio est quia de-
fectus iusticie medius duas partes constituit
debitum in altera ut decipiat ut per
ipsum suppleatur sic apparet in commu-
tacionibus voluntarijs quia qui emit
emit et precium non reddidit debitor
est quousque reddiderit et idem est
in involuntarijs quia qui enim per vim re-
aliquis accepit debitor est eius et te-
netur de re ablata et iniuria quam
dampno defectus iusticie est ex parte
raptoris et ubi ex defectu iusticie con-
stringit obligacio ut suppleatur per
eum vel deo qui iusto iusticie
~~constringit obligacio ut suppleatur~~
iusticiam non compleuit aut lesit
quia omnis peccans ledit iusticiam
iusticie et deum in quantum transgreditur
legem dei et ex iusticia tenetur obe-
dire ergo debitor est eius per ius-
ticiam usque ipsum et deum reintegret
in hoc autem est pena ergo peccator tran-
seunte actu pcti remanet debitor
pene et in hoc consistit reatus quod autem
pena reintegret iusticiam apparet
cum enim iusticia equalitatem con-
stat in suum Sicut peccator que volun-
tate plus dilexit quam debuit contra man-
datum dei agendo quod placuit contra
illud quod vellet spontaneus vel contra
quod sic redit equalitas propter hoc qualiter
auferetur ei quam nimis habuit et aliquid
additur ei qui minus habuit Alio modo
dicitur pctm transire non solum
per actus cessacionem sed per pcti remissionem
et sic dico quod si pctm est totaliter re-
missum nullus reatus omnino rema-
net cuius racio est clara ex hijs que
dicta sunt et d. xxxij. ar. primo
ubi probatum fuit quod pctm remit-
ti non est aliud quam ipm non impu-
tari ad penam cum ergo pctm est
totaliter remissum illi pctm non im-
putatur ad debitum cuiuscumque pene
sed reatus non est aliud quam debitum
pene ergo cum pctm est totaliter
remissum in eo non remanet ab
reatus verum est quandoque pctm remit-
titur quo ad debitum pene eterne
et sit commutacio in penam temporalem
sed tunc pctm non est totaliter remis-
sum quia adhuc imputatur ad penam
aliqualiter et remanet aliquis reatus de
tali sumpto remissum licet non to-
taliter quia omnis pena temporalis est pro
pctm et quid propositum ad rationem
Ad argumentum in oppositum dicendum quod pctm
est causa reatus non racione actus
transit sed racione eiusdem in quantum pre-
terijt sed quia induxit defectum iusticie ergo
manente remanet reatus et quo re-
lato per reintegracionem iusticie au-
fertur reatus Ad argumentum in oppositum
sed vero concludat assumitur tamen pro simili
quod non est omnino simile sed quia per actum
virtutis sit nobis debita gloria ex ius-
ticia sic per pctm debetur nobis pena
quod non est verum nos enim ex iusticia
tenemur deo obedire et del[…]
pluribus facere propter quod iuste meremur
penam sed deus nobis non obligatur
per aliquam iusticiam quia utique bn[…]
et ideo si quid reddit nobis gratia est
et non debitum

Secundo queritur utrum vera ra-
dix peccandi sit assignetur
in littera et videtur quod non quia illud ex quo
aliud nascitur potest dici radix eius
sed timor nascitur ex amore ergo amor
est radix timoris Ad non ergo timor
est distincta radix peccandi ut dicit
a morem Ad idem est quod dicit Augustinus

xiiij de ci(vitate) dei, quod sicut amor dei fa-
cit civitatem dei, sic nimius amor sui
facit civitatem babilonis. Ergo solus
amor male inflammans est radix
omnium peccatorum. ¶ Item i ad thi(motheum) vltimo
dicitur quod radix omnium malorum est cupiditas,
et idem dicitur de superbia Eccl(esiastici) x quod ini-
tium omnis peccati est superbia, et sic vi-
detur esse causa quod superbia erit ex cupiditate
et contrario. ¶ Item multa peccata
sunt que non habent originem ex predictis
sicut que sunt per ignorantiam. Ergo in-
sufficienter enumerantur radices pecca-
ti. ¶ Notandum est in (?) ¶ Ro(?)
radix invenitur proprie in plantis, trans-
sumptive autem in peccatis propter aliquam simi-
litudinem habet ibi receptam. Radix
in plantis proprie dicta est illud ex quo
planta consurgit fomentum habet et
convalescit, et sic in peccatis illud ex
quo peccatum germinat vel consurgit
fomentum habet et convalescit, et sic in pec-
catis illud ex quo peccatum germinat
vel consurgit fomentum habet et convales-
cit dicitur radix peccati. Peccatum autem consur-
git vel oritur quandoque quidem ex alio
peccato ut dictum fuit 8 di. xxxvij, quandoque
autem ex aliquo quod non est peccatum sed est
pronitas ad peccandum, que potest esse vel
innata sicut ex corruptione ori-
ginalis peccati inest nobis pronitas ad
mala, vel potest esse acquisita sicut ex
habitu vicioso causata ex actibus inest
nobis pronitas ad operandum secundum illum
habitum, sed quia habitus causatur ex actu, ideo
origo peccati ex inclinatione habitus redu-
citur ad originem peccati ex peccato, propter quod
dimittatur et solum dicatur de aliis modis
duobus. ¶ Ex primo enim peccatum oritur
ex aliquo quod non est peccatum sed pronitas ad
peccandum, non quecumque sed innata ex
corruptione nature vel peccati originalis. Ergo
dicit quod radices peccandi sunt
cupiditas et superbia, vel quod distinguun-
tur (?) utrumque vel potest accipi tri-
pliciter. Uno modo dicitur cupiditas inordina-
tus appetitus diviciarum et superbia in-
ordinatus appetitus proprie excellentie
et sic quelibet earum est speciale peccatum. Secundo modo
dicitur cupiditas inordinatus appetitus
cuiuslibet boni commutabilis et sic super-
bia dicitur contemptus legis quo ad hunc
effectum qui est non obedire legi. Et
hoc modo cupiditas et superbia sunt aliquid
commune ad omne peccatum, nam in omni
peccato est inordinata conversio ad
bonum ~~commutabile~~ commutabile, et in
cupiditas et deviatio a lege divina
et in superbia. ¶ Tertio modo dicitur cupi-
ditas quedam pronitas nature corrup-
te ad bona corruptibilia inordina-
te appetenda, et superbia similiter dicitur
pronitas ad contemptum legis dei. Et
hoc modo cupiditas dicitur radix omnium
peccatorum quia ex inordinata inclina-
tione vel pronitate ad bona commu-
tabilia omne peccatum procedit. Super-
bia vero dicitur initium peccatorum et non
radix quia se tenet ex parte aversionis
a deo cuius legi homo subdi recusat,
et non initium dicitur potest, sed non radix
quia radicis est influere positive,
ex parte autem aversionis non est influ-
xus ex qua parte attenditur super-
bia isto tertio modo accepta. ¶ Hec
autem licet sint vera tamen non sunt
secundum intentionem apostoli dicentis Ad thi. quod
radix omnium malorum est cupiditas,
nec secundum intentionem sapientis Eccl(esiastici) x
quod initium omnis peccati est superbia.
Apostolus enim manifeste loquitur de cupiditate
secundum quod est appetitus inordinatus di-
uitiarum, quod patet ex hiis que premit-
tit: Qui inquit volentes divites
fieri incidunt in laqueum et in temp-
tationem dyaboli, et similia. Quod dicitur Eccl(esiastici) x
quod initium omnis peccati superbia mani-
feste loquitur de superbia prout est inor-
dinatus appetitus proprie excellentie,
ut patet per illud quod sequitur: sedes ducum
superborum destruxit deus, et quedam
similia. Et de hac in(?) loquitur per maiorem(?)
partem capituli. Et ideo superbia et cu-
piditas que sunt specialia peccata
sunt et radices aliorum peccatorum vel
initia eorum secundum intentionem scrip-
ture locis predictis. Quod autem dictum est de
cupiditate et superbia prout sunt
pronitates nature corrupte ad inordi-
nate concupiscendum corruptibilia
et ad contemptum legis divine ad in-

venientes aliquorum sunt quae quamvis sit vera non est tamen secundum mentem scripturae sicut dictum est. Et ideo alii dicunt quod superbia et cupiditas prout sunt specialia peccata sunt radices et initia aliorum peccatorum quod declaratur sic: in actibus voluntariis cuiusmodi sunt peccata duplex ordo invenitur, scilicet intentionis et executionis. In ordine intentionis finis habet rationem principii ex quo totus processus dirivatur. Sed in ordine executionis illud habet rationem principii quod praebet facultatem perficiendi. In ordine autem intentionis et ordine ergo intentionis superbia est initium vel radix omnium vitiorum. Sed in ordine executionis principium et radix est cupiditas quod probatur primo quod superbia sit ex illo oriuntur omnia vitia quoniam ad ordinem intentionis quod est finis propter quem appetuntur omnia quae inordinate appetuntur. Sed superbia est huiusmodi finis. Nam in omnibus commutabilibus bonis appetendis est ut homo per ea utatur propter se unus et nos sumus quodammodo finis omnium quae veniunt in usum nostrum. Propter quod si amor hominis ad se ipsum est inordinatus ex ipso oritur omnis inordinatus ex ipso oritur omnis inordinatus appetitus bonorum commutabilium. Superbia autem est inordinatus amor propriae excellentiae ad quam obtinendam omne bonum commutabile potest aliquis comparari. Ergo ex superbia nata sunt omnia vitia omnia et idem est de inordinato amore sui a quo deinde etiam procedit uterque timor et male humilians licet possit dici propria radix aliquorum peccatorum tamen non potest esse prima propter cum oritur ex amore sicut arguebatur ex eo. Nam quod aliquid male diligitur omnia impedientia male timentur. Quod autem in ordine executionis cupiditas sit radix probatur sic: illud quod praebet facultatem adimplendi omne malum desiderium est radix et origo omnium vitiorum. Sed divitiae quarum appetitus est cupiditas sunt huiusmodi eo quod ad habenda quaecumque bona commutabilia potest homo

minari peccatum, sed quod dicitur Eccl. x°: Pecuniae obediunt omnia. Ergo cupiditas divitiarum est radix omnium peccatorum.

Haec autem omnia licet sint subtiliter dicta et probabiliter, tamen non videntur sufficienter dicta, quod patet primo de superbia, quia licet inordinatus amor sui sit vel esse possit principium inordinate appetendi omnia commutabilia et ob hoc sicut ignis amor male inflammans possit esse principium aliorum peccatorum, tamen non potest hoc dici de superbia quia ad plura se extendit inordinatus amor sui quam se extendat superbia quae est inordinatus amor sui quo ad excellentiam propriae personae. Ex hoc enim quod aliquis inordinate diligit se sequitur vel natum est sequi quod inordinate appetat vel fugiat omnia quae existimat sibi bona vel nociva, et haec sunt vel esse putantur multa simpliciter, et ideo omne peccatum potest ex hoc oriri; sed ex inordinato appetitu propriae excellentiae in quo consistit formaliter superbia non est natum sequi nisi quod inordinate appetatur vel fugiatur illa quae promovent vel impediunt propriam excellentiam. Sed autem non sunt omnia quae male appetuntur vel fugiuntur. Delectationes enim corporis quae male appetuntur vel fugiuntur per intemperantiam non promovent excellentiam nec existimantur, et asperitates carnis promovent poenae et tristitiae quae timidis fugiuntur per timiditatem non impediunt nec existimantur impedire propriam excellentiam. Propter quod haec peccata quae consistunt in appetitu delectationum corporis in fuga tristitiarum in rebus bellicis non videntur oriri ex superbia quae est appetitus propriae excellentiae quod magis oriantur ex inordinato amore sui. Unde in actu illo est falsa consequentia. Quod dicitur de divitiis quarum inordinatus appetitus est cupiditas quod ipsae praebent facultatem adimplendi omne malum desiderium conceditur, sed ex hoc non sequitur quod cupiditas sit radix vel origo omnium peccatorum sed potius oppositum, quia divitiae non praebent facultatem adimplendi mala de-

sideria nisi per suam distributionem. Cupi-
ditas autem non est appetitus earum ad
distribuendum eas sed ad amare congre-
gandum et retinendum. Et ideo cupiditas di-
vitiarum magis procedit affectionem
malorum desideriorum que per distribu-
tionem pecuniarum possent impleri
quam adhuc inclinet vel promoveat. Et
ideo dicendum est aliter scilicet quod radix prima
peccatorum est inordinatus amor sui
qui augmentat amorem mali in-
flammatum ut ipse dicit alibi quod
non sunt boni vel mali mores nisi boni
vel mali amores. Secunda autem radix
vel aliquorum peccatorum est timor qui in-
nascitur ex inordinato amore sui
et hec satis sunt prius declarata. De super-
bia autem que est inordinatus amor
proprie excellentie de qua scriptum est
quod ipsa est initium omnis peccati forte
hoc est intelligendum de ordine temporis
quia primum peccatum angeli et hominis
fuit superbia ut patuit et cum ageretur
de peccato eorum et non de ordine causa-
litatis. Item vera littera est initium
peccati est omnis superbia et non initium
omnis peccati est superbia quia ex omni
superbia nata sunt sequi aliqua peccata
superbus enim necesse habet alios invide-
re dicit Bernardus Augustinus sicut de aliquibus
dam aliis peccatis que oriuntur ex eo
et ideo subditur in textu qui tenet
eam adimplebitur maledictis. Sed quod
ea non sunt nata oriri omnia peccata
ut probatum est prius. De cupiditate
autem que est amor inordinatus pecu-
niarum potest dici quod est radix omnium
malorum non quia pecunia prebet facul-
tatem adimplendi omne malum
desiderium ut alii dicunt sed quia ardens
tior amator pecuniarum animam suam
venalem habet ut dicitur Ecclesiastici x et sic offe-
renti pecuniam obediret ad omne
malum committendum et omne bonum
fugiendum. Si enim pecunie obediunt
omnia multo magis cupidus. Verumtamen
non est prima radix quia et ipsa oritur
ex inordinato amore sui. ¶ Et hoc
patet. Ad argumentum primum patet quod ad equivocum

ad quod dicendum est quod peccata non proveniunt
ex errore vel ignorantia nisi sicut
causa removens prohibens. Tunc enim peccat
quis per errorem vel ignorantiam
quando scit esse peccatum vel aliquid tale
non facit error vel ignorantia causa
culpam solum quia tollit scientiam que
prohiberet culpam fieri. Causa autem remo-
vens prohibens tamen non sit causa per
se sed per accidens non dicitur proprie causa nec proprie
cadit sub arte. Propter quod ignorantia
vel error non dicitur proprie radix vel
initium peccandi.

¶ Tertio principaliter queritur de divisione
peccatorum et comparatione eorum. Et
primo queritur utrum vitia capita-
lia convenienter distinguantur
per illa septem que sunt superbia, avari-
tia, luxuria etc. Et videtur quod non quia illa
vitia dicuntur capitalia que sunt caput ad alia sicut ra-
dix ad plantas ut in 2º de anima
dicitur. Una radices sunt ori similes. Igitur
cum in peccatis caput et radix dicantur
transsumptive et per similitudinem
illa sola peccata debent dici capita-
lia que dicuntur radices aliorum. Sed
illa septem que enumerantur in littera
non dicuntur radices peccatorum ut
patet ex precedenti questione. Ergo non debent
dici capitalia ~~que dicuntur radices
aliorum~~. Item vitia capitalia dicuntur
quia pena capitis puniuntur. Sed inter
illa septem multa sunt que non puni-
untur pena capitis ymo singula
ex ipsis possunt esse venialia vel
mortalia. Quedam etiam alia sunt que pro-
pter dicta pena puniuntur ut homicidium
et furtum et huiusmodi que non continentur
in illis vii. Ergo male enumerantur.

¶ In contrarium est in littera et Gregorius
xxxi moralium ubi predicta vitia
enumerat vocat ea capitalia. Respondeo
sicut nomen radicis non dicitur in peccatis
proprie sed transsumptive sic et nomen
capitis. Caput enim in homine est mem-
brum sub quo cetera ordinantur et con-
tinentur ut in peccatis illud dicitur capita-
le quod multa continet et sub quo multa
peccata ordinantur. Peccatum autem dicitur
contineri duobus modis secundum rationes

originis unum quod eciam dicitur ali-
quomodo continere in suo primo ori[?]-
et peccatum quod sic continet aliud dicitur ra-
dix eius ut patet ex precedente.
Secundo alio modo dicitur unum peccatum con-
tinere aliud sicut totum universale sicut
genus sub se suas species et peccatum
quod sic alia continet dicitur capitale
id est quod dicitur divisio peccati generaliter sumpti per
vicia capitalia est divisio quasi generis ge-
neralissimi in eo quod in mete[?] sibi[?]
continetur et alia sub se continet
propter quod capitalia dicuntur et talia
sunt illa septem quod patet videri sic
omne peccatum consistit in inordinato ap-
petitu boni apparentis vel in inor-
dinata fuga mali apparentis. Ap-
parens autem bonum vel appetitur honos[?]-
tum quod appetit superbia vel utile
quod appetit avaricia vel delectabile
quod appetit carnalis concupiscencia et
hec sunt tria vicia capitalia que
enumerat beatus Iohannes in prima canonica ii ca-
pitulo dicens Omne quod in mundo est concu-
piscencia carnis est et concupiscencia oculorum
et superbia vite. Omne enim peccatum quod
consistit in inordinato appetitu boni
apparentis continetur sub aliquo isto-
rum trium. Carnalis autem concupiscencia
que respicit apparens delectabile
dividitur per divisionem sui obiecti bi-
na quia quoddam est delectabile tactui
quod inordinate appetit luxuria et
aliud delectabile gustui quod inordina-
te appetit gula. In tactu enim et gu-
stu maior est delectacio quam in aliis
sensibus et circa corporis obiecta magis
contingit peccare et sic habemus quatuor
vicia capitalia que consistunt in in-
ordinato appetitu boni apparentis.
Circa malum autem apparens quod inordinate
fugit appetitus quod tamen secundum veritatem
est bonum duplex vel in ipso et hoc
fugit accidia propter quam homo renuit
laborare vel aliquid triste sustinere
propter acquisicionem bone virtutis vel
in altero et illud vel est bonum non-
quod refugit ira propter bonum consur-
git in alium quem existimat

sibi nocivum vel est bonum superad-
ditum quod refugit invidia que
est tristicia de bono alterius quod exsti-
matur esse in diminucionem boni pro-
prii et in universo sunt septem vicia
capitalia sub quibus fere omnia
vicia continentur. Ad iii argumentum dicendum
quod peccatum ex alia proprietate dicitur radix
et ex alia dicitur caput. Radix enim dicitur
ex proprietate originis que non con-
venit omnibus sed caput dicitur ex hoc
quod plura sub se continet per modum
universalis quod competit hiis septem que dicta
sunt. Ad secundum dicendum quod peccatum non
dicitur capitale quia privat pena capitis
sed propter causam que dicta est. Abusive et di-
cuntur[?] peccata mortalia cum secundum singula
eorum contingat peccare venialiter
quamquam et quamque mortaliter sit argumentum.

Secundo queritur utrum peccatum convenienter
distinguatur per veniale et mor-
tale. Et videtur quod non quia peccatum est dictum
vel factum vel concupitum contra legem
dei est peccatum mortale ut dicit Augustinus
xxii contra Faustum, sed omne quod est contra
legem dei est peccatum mortale. Ergo omne
peccatum est mortale et nullum veniale.
Item quidquid tollit virtutem est peccatum
mortale ut videtur, sed omne peccatum tollit
virtutem. Declinat enim a medio virtutis
per excessum vel defectum. Ergo omne pec-
catum est mortale et non veniale.
Item quicumque amore inheret creature
rei inheret ei vel sicut fruens vel sicut
utens ut patet per Augustinum in primo de doc-
trina christiana, sed nullus peccans inheret
bono commutabili quasi non enim refert
ipsum ad bonum quod nos beatos facit quod
proprie est uti ut Augustinus dicit ibidem. Ergo
quicumque peccat fruitur bono commu-
tabili, sed frui rebus utendis est hu-
mana perversitas ut Augustinus dicit in libro
octaginta trium questionum. Cum ergo perversitas
peccatum mortale non est, videtur quod quicumque
peccat mortaliter peccat. In contrarium
magister in littera ut dicam convenienter lo-
quendum. Responsio dicendum sunt duo: primum
est qualiter sit divisio peccati per mortale
et veniale, secundum est quid sit pec-
catum mortale et quid veniale. Dicendum

Ad 2m dicendum est quod duplex est modus
dividendi aliquod commune in ea que sub ipso sunt
sicut est duplex communitas et .n. quedam communis
univocatio aliqua autem analoga de quibus dictum est in q.
dividit sicut alterum libet genus dividitur
in suas species aut in individua
ad est commune analogum quod non univoce dicitur
de hiis que sub ipso sunt sed de uno dicitur
simpliciter et perfecte de alio autem
imperfecte et secundum quid sicut ens dividitur per substantiam
et accidens et ens in potentia et ens in actu
hoc modo dicunt quidam quod divisio peccati
per veniale et mortale non fit primo modo
sed 2o quia ratio peccati perfecte et simpliciter invenitur
in peccato mortali in veniali vero non nisi
imperfecte et secundum quid quia minimum quod potest esse
de ratione peccati invenitur in veniali sicut
minimum quod potest esse de natura entis invenitur
in accidente vel in ente in potentia et hec opinio
non includit quod venialia non debent peccata
nisi secundum quandam imperfectionem peccati. Istud
autem nullam haberet calumpniam si omne
peccatum veniale consisteret in subitis
motibus qui preveniunt deliberationem et
circa materiam peccati mortalis sicut est subita
complacentia mulieris occurrentis quia
omnes tales motus habent rationem peccati
secundum quid et imperfecte cuius ratio est quia illud
est peccatum simpliciter quod est in potestate nostra
solum secundum quid sed motus prevenientes de-
liberationem non sunt in potestate nostra sim-
pliciter sed solum secundum quid id est non est perfecte
et simpliciter in potestate nostra nisi quod sequitur
deliberationem postquam habemus plenum dominium
actuum nostrorum ergo etc. // Sed quia peccatum
veniale invenitur non solum in subitis
motibus sed et in actu deliberato caden-
te super indebitam materiam sicut cum aliquis
sciens et deliberatus profert mendacium
iocosum ideo in talibus non videtur verum
quod dictum est scilicet quod peccatum dividatur
in mortale et veniale primo modo analo-
gice dicitur de uno simpliciter et perfecte et de
alio secundum quid quod patet primo quia actus voluntatis
simpliciter cadens super materiam simpliciter
indebitam est peccatum simpliciter sed multa
venialia sunt huius ut patet in exemplo

adducto et consimilibus ergo etc. //
Secundo quia in omnibus que analogice dicuntur
secundum prius et posterius perfectum et imperfectum
simpliciter et secundum quid ratio nominis nulli
competit nisi per attributionem ad unum
quod prius perfecte et simpliciter dicitur tale ut patet
in ente ut substantia et accidens entis in
actu et entis in potentia sed peccatum veniale
non dicitur peccatum per attributionem ad peccatum
mortale quia si non esset aliquod peccatum
mortale nichilominus esset dare peccatum
veniale quod non contingit in hiis
que analogice dicuntur quia si non esset substantia
accidens non esset et si non esset sanitas
aliquibus medicinis diceretur sanum ergo ratio peccati
non convenit analogice peccato mor-
tali et veniali nisi solum cum actus veni-
alis consistit in subito motu circa
materiam peccati mortalis tale enim dicitur
peccatum solum secundum quid et in similitudine
ad actum deliberatum circa eandem
materiam que est peccatum mortale. 3o quia
sicut unum oppositorum dicitur multipliciter et re-
liquum sed actus virtuosus et peccatum oppo-
nuntur ergo si in peccatis est multiplicitas
analogice participando rationem peccati in
actibus virtuosis erit similis multipli-
citas participando rationem virtutis
quod non dicimus comparando actum interiorem
interiori vel exteriorem exteriori licet
hoc dictum fuit in precedente distinc-
tione comparando actus aliarum et aliarum
potentiarum actum interiorem et modo potius
posuimus analogiam in peccatis sed talis
analogia non est inter veniale et mor-
tale immo invenitur tam in veniali quam in
mortali comparando actum interiorem
exteriori patet ergo quod divisio peccati per mor-
tale et veniale non est divisio ana-
logi sed est divisio univoci quod ratio
peccati simpliciter et univoce salvatur in
utroque licet unum sit gravius altero
gravitate alterius rationis specialis na-
ture sicut species sub genere nam genus simpliciter
participat una tamen est perfectior altera
perfectione differente specie et sic patet primum
// Circa 2m notandum est quod peccatum veniale
dicitur illud de quo de facili venia habetur
quod contingit tripliciter uno modo quia ab
peccatum quandam rationem venie habet sicut

cui peccat pigritancia vel per infirmitatem ex vehemencia passionis. 2o modo ex eventu quia scilicet pro peccato sufficienciens efficitur pena eius ita solubilis sicut contritio et confessio sufficiens pro eo satis pena eius ita solubilem quia eternitas eterna in temporale veniale aut acceptum. His duobus modis non distinguitur contra mortale quia mortale potest pigritancia fieri et sic est veniale ex causa quantum ad primum. Et iterum illud quod est mortale fit veniale per contritionem et confessionem et 2o dicitur veniale ex eventu quantum ad 2m. 3o modo dicitur veniale ex genere actus vocando genus actus rationem quam sortitur actus ex obiecto vel obiecta et veniale distinguitur contra mortale. Ad cuius distinctionem notandum quod peccatum hic modo peccatum est quedam infirmitas anime et ideo sicut in morbis morbus ille dicitur mortalis qui infallibiliter inducit privationem principii vite corporalis sic in peccatis illud dicitur mortale quod inducit privationem principii vite spiritualis, veniale autem dicitur illud quod talem privationem non inducit. Principium autem quo vivimus spiritualiter est caritas per quam homo bene ordinatur ad deum et ad proximum et ideo illud est peccatum mortale ex genere suo quod repugnat dilectioni dei ut blasphemia, periurium et huiusmodi vel dilectioni proximi sicut homicidium, adulterium et similia. Hec enim et similia pervertunt debitum ordinem dilectionis ad deum et fedus humane societatis ad proximum. Propter quod ex genere suo sunt peccata mortalia. Cum enim homo teneatur diligere plus seipsum quam proximum sicut illa que sunt in iniuriam proximi sunt contra caritatem et peccata mortalia sic ea que homo committit contra seipsum et contra naturam [?] sicut occidere seipsum vel peccare contra naturam sunt contra caritatem et peccata mortalia. Quando vero voluntas peccantis fertur in illud quod in se quandam continet inordinationem

periurium

non tamen contrariatur dilectioni dei aut proximi non tollit ordinem debitum dilectionis ad deum nec fedus humane societatis ad proximum sicut verbum ociosum, risus superfluus et similia; talia dicuntur venialia ex genere et hec sunt [?]. Ad primum argumentum dicendum quod omne peccatum est contra legem dei naturalem vel inspiratam vel aliquo divinatam. Nec tamen omne peccatum est mortale quia in qualibet lege sunt aliqua precepta et prohibitiones de hiis que necessaria sunt ad custodiam civilitatis et sine quibus dissiparetur civilitas et facere contra hoc est peccatum mortale. Alia vero sunt que in dicta lege non tamquam necessaria simpliciter quia sine eis non staret bonum civile sed tamquam facientia ad perfectionem et decorem civilitatis et quorum oppositum habent quidem aliquam inordinationem sed non sic intendunt civilitatem et facere contra talia non est peccatum mortale in aliqua lege. Quod autem quidam dicunt quod [?] solum intelligitur de peccato mortali quod est simpliciter peccatum non videtur quia inventum [?] est directe contra legem naturalem et non solum preter et idem est de omnibus que ex genere suo sunt peccata venialia propter quod tenendum est prior sola. Ad secundum dicendum quod non omne quod tollit virtutem quamcumque vel contrariatur actum virtutis moralis est peccatum mortale quia sicut sunt multe virtutes morales que non sunt de necessitate salutis ut eutrapelia, mansuetudo et quedam alie sed sunt de decencia et honestate sic et actus oppositi non sunt peccata mortalia sed venialia. Ad tertium dicendum quod non omnis qui inheret alicui rei in hereditate sit fruens vel sit bene utens sed potest ei adherere ut abutens seu male utens eo quod non refert ad debitum finem et quia non omnis abusus est peccatum mortale ideo non oportet omnem peccantem peccare mortaliter.

Tertio queritur utrum peccatum mortale et veniale differant pena ei debita. Videtur quod peccato mortali debeatur pena eterna et veniali

pena temporalis. Ad 2m arguitur quod non quia inter omnia peccata peccatum mortale originale habet minimum de ratione peccati, sed originali debetur pena eterna, ergo multo fortius omni peccato. Item pena mensuratur secundum quantitatem offense, sed in omni peccato est offensa infinita, ergo omni peccato debetur pena infinita. Maior patet, minor probatur quia offensa mensuratur secundum dignitatem eius qui offenditur, sed per omne peccatum deus qui est infinite dignitatis offenditur quod patet ex eo quod ipse sibi preponit omne peccatum proprium commodum (?) aut effectus est offensa manifestatus ergo in omni peccato est offensa infinita et ei debentur peccata infinita et ita peccatum mortale et veniale non differunt ratione pene. In contrarium est in littera que dicit quod mortalia obligant pene eterne veniale vero pene temporali. Respondeo quanta pena debeatur utrique peccato mortali et veniali sciendum est quod licet ex culpa oriatur reatus pene ut reparetur iusticia per penam que lesa fuit per culpam tamen commensuratio pene ad culpam non attenditur quantum ad duracionem in aliquo iudicio divino vel humano non enim quia homicidium vel adulterium in momento committitur propter hoc momentanea pena punitur sed quandoque quidem perpetuo carcere vel exilio quandoque et morte in qua non consideratur occisionis mora sed potius quod in perpetuum auferatur a societate viventium. Item non proportionatur pena culpe quo ad acerbitatem sic ut plus in tempore affligatur quis in pena quam in tempore delectatus fuit in culpa, constat enim quod multo plus affligitur quis cum occiditur pro crimine homicidii commissi quam possit delectari committendo homicidium nec illud est contra illud quod dicitur Apocalypsis xviii quantum glorificavit se et in deliciis fuit tantum date ei tormentum et luctum quia non est sensus quod debeat equari tristicia vel dolor pene delectationi culpe sed est sensus quod sicut in equali sic excedit culpa culpam sic pena penam, delectationi tamen culpe non oportet equari dolorem pene in maiore cum contingat homines plus delectari in aliquo veniali quandoque cum debeatur levior pena quam in aliquo mortali cum debeatur gravior pena. Relinquitur ergo in quo attenditur commensuratio pene ad culpam, ex quo non attenditur secundum duracionem neque secundum equalitatem delectationis culpe et acerbitatis pene. Dicendum quod attenditur secundum quantitatem iniurie et offense illius in quem committitur sive sit persona sive res publica, cuius ratio est quia culpe debetur pena in quantum est iniusta ut patet ex predictis, sed culpa est iniusta non ratione delectationis vel more sed ratione iniurie offense vel lesionis redundantis in alterum, ergo secundum hoc debetur ei pena et secundum illud est commensuranda. Ex hoc ad propositum dicendum quod peccato mortali debetur pena eterna non autem veniali quod patet quia sicut est civilitas mundana sic suo modo debet esse in civilitate divina, sed in civilitate mundana sic est quod ille qui ex culpa sua totaliter scindit quantum in se est pacem et iusticiam civium aut vite vel obedientiam ad principem meretur extirpari totaliter a civilitate per mortem exilium vel perpetuum carcerem sicut vero pensatur prout possibile est per penam lesio communitatis facta per culpam et hec pena licet non sit semper perpetua est tamen perpetua secundum capacitatem sibi et hiis intencio legis quo ad hoc ut in perpetuum semper non revocetur ad societatem civitatis cum quis deliquit ergo eodem modo dicendum est in civilitate divina in qua congregantur homines lege fidei et caritatis, quod ille qui scindit quantum in se est ordinem caritatis ad proximum vel subiectionis ad deum meretur extirpari totaliter a civilitate per mortem exilium vel carcerem. Hec autem pene semper perpetue sunt in civilitate divina scilicet mors sive exilium a patria et carcere in fine quia et solum susceptivum status per penam et perpetuo durabit. Peccatum autem mortale sit talis scissio in civilitate divina ut apparet ex dictis in 2o libro questionibus precedentibus, quia soli peccato mortali debetur pena eterna. Hoc tamen nimis habet civilitas divina supra mundana quod peccanti quantumcumque committit in civilitate divina super est usque ad mortem corporis locum penitencie ad satisfaciendum pro culpa et ut revocetur ad statum pristinum quod non sit in civilitate mundana. Ad 1m oppositum dicendum quod originale minimum habet de ratione pene quia si quis nasceretur in penalibus sine gratia et originali culpa et sit moreretur tamen careret visione

divina sic ille qui moritur in origi-
nali peccato in ipso tamen non esset pena sed
defectus. In illo autem qui moritur
in originali peccato dicitur pena prop-
ter relationem ad primum parentem per quem
debuit ad nos transire originalis
iustitia et per consequens visio divi-
na et de hac pena que improprie dicitur
pena non loquimur sed de pena sensus
in qua differunt mortale et ve-
niale. Secundum dicitur peccatum temporalis. Ad
secundum dicendum quod offensa dei dupliciter. Uno modo pro-
prie scilicet per quam amittitur gratia eius que
offenditur et talis offensa dei non
est in peccato veniali sed tantum in mor-
tali quod privat gratiam. Talis offensa
meretur penam infinitam. Alio modo
accipitur offensa communiter pro eo
quod meretur qualemcumque penam et talis
offensa est in peccato veniali quod non
est offensa simpliciter eo quod non tollit
gratiam nec privat totaliter ordine
subiectionis ad deum vel dilectionis
ad proximum et ideo non meretur penam eter-
nam.

Postmodum queritur utrum omnia
peccata sint paria. Et videtur quod sic quia
peccare est transgredi regulam ra-
tionis que ita se habet ad actus huma-
nos sicut recta linea se habet ad ac-
tus corporales. Ergo peccare similiter est sicut
quod est lineas transilire. Sed lineam
transilire de qua prohibitum est quod non
transiliretur est equaliter et uno modo et si
aliquis propinquius steterit vel longinquius
recedit et est equalis transgressio
si preceptum esset lineam non transgre-
di. Ergo peccare est equaliter et uno modo.
Item ibi videtur esse equalis culpa ubi
equaliter privatur gratia. Sed in omni peccato mor-
tali equaliter privatur quia totaliter ergo
omnia peccata mortalia sunt equalia.
In contrarium est quod sic peccatum opponitur veri-
tati sicut falsitas veritati sed in falso contingit
dare magis falsum. Magis enim falsum est
quod est falsum et impossibile quam falsum con-
tingens ergo est dare unum peccatum
peius altero. Item idem est quod dicitur Iohannis
xix° Propterea qui tradidit me tibi
maius peccatum habet. Constat autem quod Pilatus

eum hoc dicentem fuit aliquod peccatum habuit
ergo est dare peccatum maius peccato.
Dico peccata possunt comparari quo ad gra-
vitatem tripliciter. Primo comparando adinvicem
peccata diversorum generum puta mortale
et veniale. Secundo comparando peccata diversa-
rum specierum sive mortale mortali pu-
ta furtum homicidio vel veniale veni-
ali. Tertio comparando invicem peccata eiusdem
speciei puta furtum furto vel mendaci-
um mendacio. Quibuscumque autem modis
comparentur peccata dico quod non sunt paria
sed est unum gravius altero quod apparet primo
comparando veniale mortali. Sic peccatum est
privatio debite rectitudinis in actu. Illud
igitur in peccatis est peius quod tollit ab
actu rectitudinem magis debitam sed peccatum
mortale tollit ab actu rectitudinem
magis debitam quam veniale ergo etc. Maior
patet. Minor probatur quia peccatum mortale privat
rectitudine debite subiectionis ad deum
vel debite caritatis et societatis ad pro-
ximum ut patet ex precedentibus. Veniale
autem puta mendacium iocosum tali
rectitudine que in actibus humanis est
maxime debita non privat sed pervertit
ordinem signi ad suum signatum
que in moribus non est adeo debita
sicut prima quare etc. Secundo patet idem
comparando peccata eiusdem generis
sed diversarum specierum puta comparando
peccata mortalia diversarum specierum inter
se quia inordinatio que est circa finem
peior et gravior est deordinatione
que contingit circa ea que sunt ad finem
quia ordo et rectitudo eorum que sunt ad finem
sumitur ex fine sed inter peccata mortalia
quedam directe deordinant ab ipso fine
quedam vero in hiis que sunt ad finem.
Ubi igitur res exteriores ordinantur ad
hominem tamquam ad finem qui ultimus
ordinatur ad deum. Unde peccatum quod directe
deordinat nos circa deum sicut infideli-
tas vel blasphemia est gravissimum
quia est contra finem ultimum deum. Ideo
quod committitur in proximum quantum ad eius
personam sicut homicidium quia homo est finis
sub fine ultimo illud quod deordinat
circa res exteriores ut furtum quia res
exteriores solum habent rationem eius

quod est ad finem eius etc. // Et autem dic-
tum est quod non omne peccatum mortale deor-
dinat a fine medio dico est obiectio quia non
omne peccatum habet finem per se immediate
autem omne peccatum mortale a fine et conversi-
one finis deordinat. // Item circa eandem
materiam contingit dubitare et videtur op-
posito modo et forte probatio quia actus recedi-
mus sub eadem circumstantia prohibitis debi-
te actui virtuoso sed in virtutibus una in-
venitur potior alia sicut iustitia preemi-
net omnes virtutes morales ut dicit
Tullius libro de officiis ergo inter vicia
unum est gravius alio et probatur conse-
quentia quia privationes correspondent ha-
bitibus. // 3o patet idem comparando peccata eius-
dem speciei inter se primo ex parte peccantis
quia actus intensior in bonis est meli-
or et in malis peior sed duorum peccan-
tium secundum eandem speciem peccati contingit
voluntatem unius intensius ferri in obiectum
quam voluntatem alterius et maior patet sed minor
probatur similiter et aliquis qui agit vo-
luntarie sic habitus vitiosus quidam
vero quod diminuit ipsum et inconsistent-
iam in voluntate sicut metus violentia et
similiter ignorantia quae tollit iudicium vo-
luntatis propter quod intensum // Et gravius peccat qui
peccat ex habitu quam qui peccat ex igno-
rantia metu vel violentia patiens
// Item patet 2o ex parte circumstantiarum sic ille
actus est peior qui corrumpit plures bonas
circumstantias quam qui unam tantum sed inter peccata
eiusdem speciei illud invenitur quod unus
actus corrumpit plures bonas circumstan-
tias alius autem unam tantum sicut prodigus
qui dat cui non oportet et quando non
et plus obmittit de circumstantiis libe-
ralitatis quam qui dat cum et sed non quando et
cetera etc. // Item per eandem circumstantiam
in se ille actus est peior cuius circumstan-
tia est deterior sed in peccatis eiusdem speciei
circumstantia eadem secundum speciem potest esse
in uno peior quam in alio sicut in furto
supposito quod res aliena sit furtive
ablata quantitas rei augeret vel minu-
it gravitatem furti similiter et [illegible]
aliam intentionem quam primum sicut contrario ser-
vato modo virtuti vitiosum est dare mul-
tum quam primum etc. // Patet igitur quod qualiter-
cumque consentiuntur peccata non sunt paria sed

semper inveniuntur vel potest inveniri
in eis inequalitas. // Et hoc est quod
dicitur ad hominem rationabilissima dis-
putatio de tua sententia apparuit non placuis-
se auctoribus nostris in nostro nec ipsi veri-
tati omnia peccata esse paria. // Ad 1m argumentum dicendum
quod illa inaequalitatis deficiat primo quia voluntas
non est una tantum nec circa unam tantum materiam
sed circa plures et licet voluntas unum sit servanda
voluntas unius tamen magis est servanda in una
quam in alia ut declaratur sunt in corpore
solutionis propter quod maior est transgressio
in una quam in alia. // Sic de pluribus
lineis prohibitis transgredi peius esset
transgredi illam quae esset prohibita sub
pena mortis quam illam quae esset prohibita
sub pena minore. // Secundo quia voluntas
circa unam et eandem materiam respicit
multa et non unum tantum bonum nam virtus
est ex solo uno sed ex omnibus circumstantiis et
ideo peior est transgressio omnium circum-
stantiarum quam unius tantum non sicut est
de transitu linee linee prohibite quia
ibi non est nisi una mala circumstantia
scilicet transgressio prohibitionis. 3o quia licet peccatum
semper sit quaedam transgressio vo-
luntatis tamen quantitas peccati non attenditur
ex sola transgressione sed penes affec-
tum ex maiori vel minori volunta-
te transgredientis et ideo non sufficiens argumentum.
// Ad 2m dicendum per intemptionem maioris
ponitur non peccatum mortale privat totam
gratiam non quia omnia fiunt paria sed quia omne
peccatum mortale natum est tollere ordinem
creature ad deum vel federis humane
societatis ad proximum talis autem qui
sic facit habendus est in civitate tam-
quam hostis ad quem non habetur gratia et
ideo etc.

Est praeterea considerandum genus aliud
peccati. Supremus doctor in 2o de peccato
in generali hic determinat de ipso in speciali
vero determinat specialiter de peccato in 3o s(ententiarum)
et docte in praedictis. Primo determinat de peccato generaliter
2o inquirit de eius quidditate ibi: Si quaeritur quid sit illud peccatum et
hic dicitur in 3 scilicet triplicem descriptionem huius
peccati quod ponitur ibi. Est autem et alia
huius peccati assignatio 3a ibi Dicto
quoque peccato primi parentis etc. d.

7

primo ponit unam assignationem huius peccati et hoc mouet questionem et soluit ibi. Sed quid utrum omnis obstinatio etc. et est sima et diuisio lectionis in generali. In speciali autem sic procedit et ponit primo quod peccatum in spiritum sanctum est grauissimum quia ut habetur Matthei xii non remittitur in hoc seculo nec in futuro illud idem est peccatum ad mortem. Postea dicit quod quomodo dicitur peccatum in spiritum sanctum obstinatio uel induratio uel desperatio. Obstinatio autem est obduratio mentis in malicia, desperatio vero in diffidencia bonitatis diuine propter dei iusticiam excipit propter bonitas et misericordia. Postea querit utrum obstinatio uel desperatio sit peccatum in spiritum sanctum et respondet quod quidam dicunt quod sic et secundum hoc dato quod in istis obstinati concertantur contra ponere quod peccatum in spiritum sanctum non dicatur irremissibile itaque nullo modo remittatur sed quia vix et raro remittitur. Alii vero dicunt solam obstinationem et desperationem quae committuntur finalis in prima esse peccatum in spiritum sanctum et secundum istos peccatum in spiritum sanctum nunquam remitti. Postea dicit quod alio modo dicitur esse peccatum in spiritum sanctum induratio et oppugnatio fraterne gratie quod non dicitur remitti quia tales similitate petende venie forte non possunt. Sed dicit tamen quod talis induratio et obpugnatio non faciunt peccatum in spiritum sanctum nisi cum finali impenitencia. Unde hoc accipe finalem impenitentiam non solum prout negat actum sed prout habitum. Tertio dicit quod alio modo dicitur peccatum in spiritum sanctum peccatum quod fit contra bonitatem et uirtutem spiritus sancti et quod non est intellectus quod sit alia offensa unius persone diuine quam aliarum sed per quandam appropriationem sicut quod dicuntur peccata ex infirmitate commissa in patrem peccata ex ignorancia in filium peccata ex malicia in spiritum sanctum etc.

Circa distinctionem istam primo queritur utrum sit aliquod peccatum in spiritum sanctum et uidetur quod non quia una est maiestas patris et filii et spiritus sancti sed nullum peccatum dicitur commissum in patrem aut in filium ergo nec in spiritum sanctum. Sed contra Matthei xii dicitur quod ille peccat in spiritum sanctum quibus malicia proprie placet. Sed malicia nulli potest placere secundum se nisi in quantum malicia quia motus appetitus sub aliqua ratione boni nullus enim

appetitus ad malum operatur ut dicit beatus Dionisius. Ergo nullus potest peccare in spiritum sanctum. Item si aliquod esset peccatum in spiritum sanctum hoc uideretur maxime de peccato ad mortem de quo loquitur Jo. i canonica v capitulo quod et magister dicit in littera sed illud non potest esse peccatum in spiritum sanctum ut probabitur. Ergo nullum. Probo minorem: omne peccatum mortale est peccatum ad mortem sed non omne peccatum mortale est peccatum in spiritum sanctum quia frustra fieret specialis mentio de ipso ergo etc. In contrarium est quod dominus dicit Matthei xii qui dixerit contra spiritum sanctum non remittetur ei et simile habetur Marci iii.

Responsio quod sit aliquod peccatum in spiritum sanctum, sic originaliter habetur ex predictis allegatis locis scripture. Doctores autem posteriores dederunt materiam loquentes ampliauerunt eam non modicum diuertentes a prima intentione scripture et ideo sic procedetur quod primo ostendetur quid sit peccatum in spiritum sanctum secundum scripture intentionem et secundum doctorum traditionem. Secundo ostendetur que et quot sunt species peccati in spiritum sanctum. Circa primum ad intelligendum est quod secundum intentionem scripture peccatum in spiritum sanctum dicitur blasphemia prolata contra spiritum sanctum si spiritus sanctus accipiatur pro eo quod est commune toti trinitati, prout quelibet persona potest dici spiritus et sanctus uel spiritus. Et sic accipitur Jo. iiii ubi dicitur deus spiritus est. Et distinguitur Matthei xii et Marci iii blasphemia in spiritum sanctum contra blasphemiam in filium hominis. Christus enim operabatur quedam humanitus comedendo et bibendo et alia humanitus faciendo et quedam diuinitus sicut demones eiciendo et alia miracula faciendo per virtutem proprie diuinitatis. Judei ergo dixerunt primo quandam blasphemiam contra filium hominis dicentes ut habetur Matthei xi: vorax est et potator vini amicus publicanorum et peccatorum. Postmodum autem blasphemauerunt in diuina opera que Christus faciebat uirtute proprie diuinitatis et ea que spiritui sancto attribuebat principi demoniorum dicentes in Belzebub principe demoniorum eicit demonia et hec blasphemia vocatur ibi in spiritum sanctum peccatum secundum intentionem scripture quia peccatum antiqui doctores Athanasius Hylarius Ambrosius Leo et Gregorius. Secundo accipitur peccatum in spiritum sanctum ab Augustino

per finalem impenitentiam quando scilicet aliquis perseverat in peccato mortali usque ad finem. Et dicitur peccatum in spiritum sanctum quia est contra remissionem peccatorum que attribuitur spiritui sancto. Posteriores autem doctores aliter accipiunt peccatum in spiritum sanctum scilicet quando peccatur contra appropriatum spiritui sancto quod est bonitas sicut in patri appropriatur potentia et filio sapientia et spiritui sancto bonitas. Tamen igitur quis peccat ex infirmitate dicitur peccare in patrem, cum ex ignorantia dicitur peccare in filium, cum autem ex malicia dicitur peccare in spiritum sanctum. Nisi quod peccare ex malicia vel ex electione mali quod idem est contingit dupliciter. Uno modo ex inclinatione habitus viciosi qui malicia dicitur et sic peccare ex malicia non est peccare in spiritum sanctum. Alio modo contingit ex hoc quod per contemptum abicitur illud quod potest peccatum impedire sicut spes premiorum et timor suppliciorum retrahunt ab appetitione peccati et autem abiciuntur per presumptionem et desperationem. Et quia spes et timor et huiusmodi que nata sunt nos retrahere a peccato sunt quedam dona spiritus sancti in nobis ideo scienter ea abicere est peccare in spiritum sanctum et sic patet primum.

¶ Circa secundum sciendum est quod peccatum in spiritum sanctum primo modo acceptum scilicet pro blasphemia dicta contra spiritum sanctum unum peccatum est nec distinguitur in illas species quas doctores assignant ipsi. Tamen accepto secundo modo pro finali impenitentia sicut Augustinus accipit libro de verbis domini non est peccatum speciale sed circumstantia peccati que potest in quolibet peccato reperiri dum homo in quolibet peccatorum peccato perseverare usque ad mortem et ideo nec sic habet species sed est circumstantia in qualibet specie peccati reperta vel reperibilis. Sed tertio modo peccatum in spiritum sanctum dividitur in sex species tangentibus que sunt presumptio desperatio impenitentia obstinatio impugnatio veritatis agnite et invidentia fraterne gratie quod patet sic peccatum in spiritum sanctum est ex contemptu abicitur illud quod potest hominem retrahere a peccato ut dictum est talia autem sunt quedam ex parte dei scilicet spes premiorum et timor suppliciorum primum abicit desperatio secundum abicit presumptio quedam sunt ex parte donorum ipsius quorum unum est cognitio veritatis contra quod est impugnatio veritatis agnite dum scilicet aliquis veritatem fidei agnitam [illegible] impugnat aliud est auxilium divine gratie contra quod impugnat invidentia superne gratie dum scilicet ab invidet non solum gratiam fratris sed gratie dei crescenti in mundo. Aliud duo sunt ex parte peccati scilicet inordinatio actus cuius consideratio solet hominem inducere ad penitendum quia ipsa inordinatio reddit actum turpem et contra hoc est impenitentia non quidem ut dicat solam permanentiam in peccato sic enim non est speciale peccatum sed quedam peccati circumstantia sed accipit hic impenitentia secundum quod importat propositum non penitendi. Aliud est parvitas et brevitas boni quod quis in peccato querit cuius consideratio solet hominem inducere ad hoc quod eius voluntas in peccato non firmetur immota quod dicit apostolus Ro. vi. Quem ergo fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis. Et contra hoc est obstinatio per quam homo firmat propositum suum in hoc quod peccato adhereat. Alio modo sumuntur hee due ultime species ex parte hominis cum fit remissio peccatorum in quo duo requiruntur scilicet dolor de preterito contra quod est impenitentia et propositum cavendi de futuro contra quod est obstinatio. Nec ita differunt solum per respectum et futurum sed etiam penes ea que privat quia impenitentia privat remedium, obstinatio vero cautelam. Ad primum argumentum dicendum quod sicut est una maiestas patris et filii et spiritus sancti sic est unum peccatum quod committitur in quemlibet. Tamen dum opera divinitatis attribuuntur immundo spiritui sicut iudei attribuebant expulsionem demonum spiritui [illegible] per spiritum belsebub principis demoniorum contra dicitur peccatum in spiritum sanctum accipiendo spiritum sanctum non personaliter sed essentialiter. Accipiendo autem spiritum sanctum personaliter sic contingit peccare contra spiritum sanctum dupliciter. Vel male sentiendo de persona spiritus sancti sicut illi male senserunt qui dixerunt ipsum esse minorem patre et filio. Aut peccando contra eius attributum quod est bonitas quod fit cum ex certa malicia peccatur et consimili modo contingit peccare in patrem et filium aut male sentiendo de persona patris aut filii vel peccando contra eorum attributa que sunt potentia et sapientia quod fit cum peccatur ex infirmitate vel ignorantia et ideo non sequitur est suppositum scilicet quod nullum sit peccatum in patrem et filium. Ad secundum dicendum quod aliquis dicitur peccare ex malicia non

quia malum sub ratione mali aliquis placeat cum hoc sit impossibile, sed quia hoc non ignorat an sit malum et contra legem dei illud quod proponitur sibi sub specie boni, nec victus vehementia passionis absorbente ad horam iudicium rationis sponte eligit peccare aliquid delectabile non obstante quod non latet ipsum illud esse malum et contra legem dei, iudicat tamen quod melius est legem dei transgredi quam delectatione privari et in hoc errat, sed non est iste error vel ignorantia que excusat scienciam qua aliquis scit malum esse quod agit. Quomodo dicitur aliquis ex ignorantia peccare? Immo talis sponte claudit oculum rationis videntis malum esse quod proponitur ut ipsum liberius prosequatur. Ad iii dicendum quod non omne peccatum mortale dicitur peccatum ad mortem, sicut de peccato ad mortem loquitur beatus Jo. est enim mors prima que est privacio gracie per quam spiritualiter vivimus, et ad hanc ducit omne peccatum mortale, sed quia ex hac est possibile redire ad vitam, deo prius prestante remedium et homine cooperante, ut philosophus ait, ideo non quodlibet peccatum mortale dicitur peccatum ad mortem simpliciter, sed solum illud quod sic inducit mortem quod excludit quantum est de se reditum ad vitam, et tale est peccatum quod abicit remedium per quod remittuntur peccata, ut impenitencia, obstinacio, desperacio et huiusmodi que sunt species peccati in spiritum sanctum, sicut et in corporalibus illa infirmitas per excellenciam dicitur ad mortem que inducit fastidium medicine.

Secundo queritur utrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile. Et videtur quod non, quia esse irremissibile tollit potenciam remissionis. Si ergo aliquod peccatum sit irremissibile, aut negatur potencia remissionis ex parte remittentis, quod esse non potest, cum potencia dei, cuius est remittere peccata, sit infinita ad remissionem omnium peccatorum sufficientissime se extendens; aut negatur potencia ex parte hominis remissionem recipientis, quod etiam non potest dici, cum homo quamdiu est in statu vie sit capax remissionis, nullo peccato in spiritum sanctum est irremissibile. Item potencior est virtus in bonum quam vicium in malum, sed nulla virtus in presenti confirmat hominem in bonum, ergo nullum vicium confirmat in malo, sed sola confirmacio in malo impedit remissionem, quare etc. In contrarium est quod dicitur Mt. xii. Qui dixerit verbum contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro, et ratio probat, quia peccatum pro quo non est orandum est irremissibile; sed peccatum ad mortem, quod intelligit esse peccatum in spiritum sanctum, non est orandum, ut dicitur Jo. prima ultimo, ergo peccatum in spiritum sanctum est irremissibile. Respondeo de peccato in spiritum sanctum an sit irremissibile varie videndum est secundum varias eius acceptiones. Si enim accipiatur peccatum in spiritum sanctum peccatum mortale cum finali impenitencia, sicut accipitur ab Augustino ut in precedente questione dictum fuit, sic illud peccatum dicitur simpliciter irremissibile, quia nunquam remitti potest nec in vita ista impediente finali impenitencia, nec in alia quia ibi non est status remissionis. Si autem accipiatur blasphemia dicta in spiritum sanctum que est primus modus accipiendi ipsum, vel pro contemptu abiciente id quod posset retrahere a peccato, que est tercius modus, sic peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile, non quia omnino remitti non possit, nam et deus potest ipsum remittere et homo ex quo in statu vie est potest, ut philosophus ait, ad remissionem preparare, sed ideo dicitur irremissibile quia in se non habet aptitudinem ut remittatur, ymmo potius continet illud quod contrarium est remissioni, quod patet tripliciter. Primo ex causa peccandi, sicut illa causa que nullo modo peccatum excusat nec in toto nec in parte, sed potius aggravat, reddit ipsum irremissibile, sed causa ex qua procedit peccatum in spiritum sanctum est huiusmodi, ergo etc. Maior patet, cum enim causa ex qua peccatur excusat peccatum a toto vel a tanto, sicut ignorancia vel violencia passionis, eo quod ista aliquo modo tollunt vel minuunt voluntarium, ex hoc homo facilius veniam consequitur et peccatum efficitur facilius irremissibile, unde apostolus de se ipso dicit i ad Thi. i: misericordiam consecutus sum quia ignorans feci. Et per oppositum cum causa peccati nullo modo peccatum excusat sed potius aggravat, peccatum illud potest dici aliquo modo irremissibile. Minor etiam patet. Ignorancia enim et infirmitas excusat in aliquo peccato, sed malicia vel industria ex qua peccatum in spiritum sanctum procedit omnem excusacionem tollit et per quod

tollit aptitudinem ad remissionem.

2 Secundo patet idem, quia illud peccatum tollit aptitudinem ad remissionem et reddit hominem vix penitentem, quia ad remissionem peccati requiritur penitencia peccantis; sed peccatum quod committitur ex certa malicia, ut est peccatum in spiritum sanctum, reddit hominem vix penitentem; ergo et cetera. Maior patet, sed minor probatur, quia qui peccat per ignoranciam ita ut ignorancia sit causa peccati, transeunte ignorancia penitet, ut apparet ex 3° ethicorum; si enim non penitet ignorans, se habuit ad actum contrarium, sed non taliter; tunc enim ignorancia est causa peccati, quia homo non peccaret si non ignoraret, et quo cessante ignorancia statim penitendo; similiter incontinens qui peccat ex passione, transeunte passione penitet, ut patet ex 7 ethicorum; sed in parte contraria qui peccat ex electione, quod vocatur peccatum ex certa malicia, quod est ex modo peccandi, natus est permanere sue electioni, ut ibidem dicitur, quia non peccant per ignoranciam nec impulsus passione nec subito motu, sed sciens et eligens, et talia que nata sunt durare; non peccans ex electione impenitentibus est et insanabilis, quod est ex condicione peccati, quia peccatum in spiritum sanctum quod committitur ex certa malicia procedit, propter quod dicitur irremissibile, quia tollit quod est de se aptitudinem ad remissionem. Unde Augustinus in libro de sermone domini in monte dicit quod tanta est labes huius peccati quod humilitatem deprecandi subire non possit, id est vix possit.

3 Tercio patet idem ex modo peccati in spiritum sanctum; sicut dicitur est in egritudinibus corporalibus, sic suo modo est in spiritualibus; nam peccatum est quedam infirmitas spiritualis; sed in egritudinibus corporalibus illa dicitur incurabilis que repellit remedium curationis, puta que cruciat (?) ad medicinam que posset curare morbum; ergo in peccato illud potest dici irremissibile quod repellit remedia remissionis; tale autem specialiter est peccatum in spiritum sanctum, ut patet ex precedente questione; ergo et cetera. Sed tamen non excluditur omnipotencie dei via remittendi talia peccata, qui potest omnem languorem corporalem et spiritualem sanare pro libito. Ad duo prima argumenta patet responsio, non propterea pec-

catum in spiritum sanctum dicitur irremissibile simpliciter quia deus remittere non possit, aut quia ipsum non sit susceptivum talis remissionis si deus eam facere vellet, sed dicitur non concedit (?) impenitenti pro dare quod penitat; dicitur irremissibile quia continet totaliter in glossa, sed quia excludit quod est de se aptitudinem ad remissionem et propter causam peccati et propter modum et propter obiectum, ut declaratum fuit. Unde quo sensu intelligendum est illud quod continetur ex verbo domini Matthei 12, quod non remittetur et cetera; quod quidem secundum Iohannem Crisostomum illud peccatum dicatur non remitti neque hic neque in futuro, quia pene peccati sunt in presenti pro bonis et postea in futuro.

Ad argumentum postea quod omni peccato irremissibili est oratio dicta (?), quod beatus Iohannes non negat quin pro peccante ad mortem oratio dicta sit, sed innuit quod oratio cuiuslibet fidelis non sufficiat; unde cum premisisset "qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat et dabitur ei", subiunxit "est peccatum ad mortem, non dico ut pro illo oret quis", supple sub presumptione fiducie (?), ita quod detur ei vita, immo ordinis cuiuslibet fidelis, immo oratio que sit valde magni meriti et quod adhuc concurrat specialiter dei gratia, sicut potest communiter dici, quomodo in dictum Iohannis secundum dictum expositorum glose intelligitur de omni peccato mortali; sed illud obmittatur quod est pertinens (?) ad propositum.

Post predictam consideracionem dignum est scire utrum debet taliter de peccato. Hic vero debet de proposito peccandi, et dividitur in partes (?). Primo debet sui itemque secundo continuat se ad sequentia, ibi Iam nunc his intelligendis. Prima dividitur in duas: primo movet questionem circa ponendum peccati et solvit; secundo incidenter movet questionem circa obedienciam que prelatis debetur, ibi Hic queritur. Hec est summa et divisio lectionis in generali. In speciali vero sic procedit: primo querit utrum propositum peccandi sit actus, et videtur quod quidam dicunt quod non est actus, sic nec ipsa mala voluntas; magister vero determinat quod ipsum propositum actus est et potestas peccandi; sed ipsa potestas ista est unum duarum potencia peccandi non habet nisi actus. Postea querit an omnis potestas sit actus vel

omnis qui resistit peccanti sed peccati / videtur quod non est obediendum peccanti contra deum / vel simpliciter dicitur / si praecipiat sed superioribus obediendum est. Ultio terminatur ad sequentia / et sic quod in libro iii° intentio est de hiis que ad libri incarnati misterium pertinent / et in libro iiii° etc.

Quia de ista primo queritur utrum potentia peccandi sit a deo et videtur quod non / quia prior est potentia coniuncta actui ut est coniuncta actui ut dictum fuit supra di. xxxvii / ergo nec est causa eius ut est separata ab actu et ita nullo modo. Item si potentia peccandi inesset nobis a deo aut esset potentia naturalis / aut li. ar. aut gratie / sed non potest esse potentia potentie naturalis / quia talibus nec meremur nec demeremur nec li. ar. / quia sic dicit anshel. de li. ar.° posse peccare nec est libertas nec pars libertatis nec est gratie / quia gratia inclinat ad oppositum peccati / ergo nulla potentia peccandi inest nobis a deo. In contrarium est quod dicit aug. / quod voluntas est qua peccatur et recte vivitur / sed voluntas inest nobis a deo ergo etc. Item philosophus dicit in libro topicorum / quod potentia malorum bone sunt / sed omne bonum est a deo / ergo potentia peccandi vel male faciendi est a deo. Ad cuius actus [?] in dictum primum sicut actus peccati duo includit scilicet actum et defectum debite rectitudinis sic potentia peccandi ut sit accepta duo dicit / scilicet primum actus eo quod potentia et quod possit deficere quod est peccare / hoc supposito dicunt quidam / quod potentia peccandi quo ad primum / scilicet quod est quedam naturalis principians actum / est a deo / quia omne quod quoquomodo participat naturam entis positive sive quod reducitur in deum tanquam in causam principalem / et sic accepta eadem est primum actus ordinati et inordinati / propter quod sicut potentia recte agendi est a deo sic et potentia peccandi. Quantum ad secundum / scilicet quantum ad defectibilitatem non est a deo nec directe nec indirecte quod probant supponendo sicut dictum [illegible]

quod talis defectibilitas inest rei ex eo quod est ex nobis / tunc sic / illud quod convenit rei per se non causatur in ea ex alio saltem directe et per se / sed rei creatae est per se quod sit ex nobis / quia si sibi relinquatur in nichilum redit / ergo esse ex nichilo non inest creature a deo saltem per se et directe. Item nec indirecte ut causa quo deus dicitur causa privationis gratie / quia gratiam non confert dicatur sic causa quod creatura sit ex nichilo quod non contulit creature quod non sit ex nichilo quia nichil est causa alicuius defectus indirecte nisi res sit capax opposite perfectionis / sed res creata non est capax huius perfectionis scilicet quod non sit ex nichilo cum oppositum insit ei ex se ut dictum est / ergo deus non est causa quod creatura sit ex nichilo et indirecte / sed probatio in esse rei defectibilitas ut supponit ergo etc. Sed hic videtur esse multo[?] defectus primus est / quia accipitur quod creatura ex se habet quod sit ex nobis / hoc non est verum / quod probatur resumendo breviter ea que dicta sunt supra di. i. scilicet quod creatura non dicitur fieri nec esse ex nobis materialiter vel in ratione subiecti nec ordinabiliter seu in ratione termini / sed negative solum / quod sit vel est non de aliquo supposito ex parte sui / hoc autem habet creatura a deo et non ex se / quod probatur primo / quia illud quod est causa alicuius affirmationis est causa negationis per se et inmediate consequentis ad affirmationem / verbi gratia illud quod est causa quod aliquid sit album est causa quod non sit nigrum / sed deus est causa creature sive omne quod est in creatura ad quam affirmationem sequitur per se et inmediate ista negatio / scilicet quod creatura non fiet nec fit de aliquo supposito ex parte sui quia si aliquid supponeretur non totum produceretur / ergo deus est causa quod creatura fiet vel fit non de aliquo sed solum sub hoc sensu dicitur fieri vel esse de nobis ut dictum est ergo etc. Secundo quia tota ratio que movet ad ponendum quod creatura habeat ex se et non a deo quod sit ex nobis nichilo est quia creatura si sibi relinquatur cadit in nichilum

et nichil est // Sed illud magis conclu-
dit oppositum quam propositum quia illud quod est
causa effectiva et conservativa entitatis
rei per suam influenciam est sufficiens
causa non entitatis creature eiusdem rei
per subtraccionem sue influencie ut patet
inducendo in omnibus sed deus per suam
influenciam est causa effectiva et con-
servativa totius entitatis cuiuslibet cre-
ature ergo ipse solus per subtraccionem
sue influencie est sufficiens causa
totalis non entitatis creature nec oportet
dare causam positivam sed negativam scilicet deum
non influere quia effectus non est positi-
vus sed pure negativus scilicet creatura
que prius fuit nempe desinat non esse
Sed et illud mutabilius est quod dicitur
quod creatura de se est non ens vel nichil
tamen cui hoc proprio de[?] dicat causam aliquam
sic non potest dicere quod causam formalem scilicet quod
creatura formaliter est ens et aliquam nec
materialem scilicet quod creatura sit factum de ni-
chili quia nichil est totalis negacio
que non potest habere factum nec finalem quia
tam finem quam illud quod est ad finem oportet habere
rationem entis et boni quod de nichilo dici
non potest nec efficientem quia nichil non habet
causam efficientem sed deficientem que est eadem
ratio entis efficiendo et ratio nichili effi-
ciendi subtrahendo ut declaratum est quia
nullo modo competit creatura creature
de se quod sit non ens vel nichil sed sive
sit ens sive desinat esse et descendat in
nichil totum est a deo influente vel influen-
ciam subtrahente et ita patet quod prima ratio
nichil concludit // Secundo et secundum assumit
scilicet quod nichil est causa alicuius defectus cum
individue in se res sit capax oppositi per-
feccionis videmus nam quod deus causando asi-
num intelligendum causa est quod asinus
deficit ab hoc quod esset racionabile et tamen
asinus non est capax racionalitatis et
idem est in proposito // Secundus est defectus
quia supponitur quod defectibilitas electionis in
est rei ex eo quod est ex nichilo dicitur
eum modo secundum illum quod creature ex
hoc quod est ex nichilo competat duplex
vertibilitas in nichil scilicet in esse nature et secundum

electionem primum fiet sive eo totaliter
annichilaretur si sit eum peccatur quia secundum
augustinum peccatum nichil est et ideo cum pec-
catur electio peccantis vertitur in nichil
// Sed istud non videtur sufficienter
dictum quia nec creatura eo hoc quod est ex nichilo
modo quo expositum est sit vertibilis in
nichil quod negat totalem entitatem
patet esse clarum ex hiis que dicta sunt quia ex
eo quod deus totum quidquid est in creatura
producit nullo supposito et productum
conservat relinquit quod subtracta
influencia eius nichil remanet
quod vocatur creatura verti in nichil sed quod
ex eo dem habeat quod sit vertibilis in nichil
secundum electionem peccando non video quia
non solum iste vertibilitates sunt in creatura
sed quecumque ac si homo est vertibilis
est de visu in creature et omnes res cor-
ruptibiles de entitate in non entitatem
per corrupcionem que tamen non annichilantur
totaliter et omnes huiusmodi versiones sunt
in nichil sic versio electionis ad peccatum
peccatum nichil dicitur nichil quia est quedam
privacio omnes autem predicte versiones sunt
ab habitu in privacionem quod similiter non videtur
esse de immutabilitate creature
ab habitu in privacionem quod insit creature
ex eo quod est ex nichilo quod tamen communiter
non dicitur // Item esse ex nichilo si sit causa
omnium non vertibilitatum ab habitu in privacionem
aut est causa immediata et proxima
vel remota non potest dici quod sit causa immediata
et proxima quia per immediatam causam immediatam et
sufficientem ponitur effectus sed esse ex nichilo
est immediata causa omnium vertibilitatum omnis
vertibilitates cuiuslibet creature competeret
hoc autem est falsum quedam nam sunt creata
quibus non competit vertibilitas cor-
rupcionis ut celum et substancie separate quo-
dam quibus non competat vertibilitas elec-
tionis ut creature irracionabilibus
et de aliis ergo esse ex nichilo non
est causa immediata omnium vertibilium si autem
sit causa remota et mediata per ea non
potest sufficienter assignari racio dic-
tarum vertibilitatum dicitur ergo quod vertibilitas
electionis insit creature ex eo quod est
ex nichilo multum insufficienter est
dictum // Tercio defectus est quia dicitur quod comparative le

9m qr ponit q po peccandi q
ad defectibilitate no est a deo h n no
est vim q p3 sic defectus qui no h3
rom mal plus pt cam a deo q ille
qui h3 rom mali s3 defectus qui h3
rom mali causa a deo ma li om
pene a deo est ut pbatu fuit 8 d
xxxvij ergo forcori rone defectus
qui no h3 rom mali est a deo tal
aut defectus est possibilitas deficiendi
in eligendo no n est culpa alioqn
hō semp peccaret nec pena qr fuit
i statu in necessitate in quo nich
fuit penale s3 est purus defectus ne
creature intellectualis que no atti
git pfcom incr eate i qua nullus
defectus pt esse nec in eo quo n
i eligendo nec tn iste defectus e malus
qr non tollit a c pfcom tue debi
ta ergo possibilitas deficiendi i eli
gendo est a deo Itē si primus argue
bat ide indiciu est de oi possibilitate
deficiendi q sit a deo uel no s3 constat q
possibilitas deficiendi p corruptioe
est in creaturis corruptibilibus a deo
ergo pi rone possibilitas deficiendi
p corruptioem i eligendo erit a deo
maior p3 s3 mi pbat qr ordo vni
uersi est pfe intentus a deo requirit
aut ordo vniuersi q queda defice
possint z quedam deficiant alioqn
alia no saluarent plate n vtile
tra ad sui nutr tu alia vo plantis
homines vero plantis z aialibus
z in hijs corrupcio vnius ordinatur
ad cōseruacōm alterius ex ordine nature
z diuina institucione que h3 gen
1o z ix ca qr zc Ad pmm arguo
dicendum q in bonis pō commissa actui
pfector est q separata ab actu s3 in
mal est ipfector qr z malu ip
fco quidam est z si dicatur pfector hoc
erit p similitudine sicut pfcum
tusserimus ad mala ut de vero me
q ita maior est s minor z s est
no n dcm fuit sup di xxxvij
q deus no sit causa pene peccandi
vt est commissa actui s3 q no est ca i
mediata primus actus z io ipso actu
malus no pt ei imputari ad culpa

Ad ym dicendum q po peccandi est po li
beri ar z q dicat ansh q posse peccare
no est libertas nec ps libertatis dicendum
q ansh intendit q no est essenciale
libertati posse peccare alioqn deus
qui peccare no pt no esset li ar no
negat tn q pō li ar i creaturis no
sit potens peccare aut q posse peccare
no sit eius libertate

Secundo queritur utrum placo z quelibet
pietas diuina sit a deo z videtur
q no qr que a deo sunt ordinata sunt
ut dr Ro xiij s3 i placone uel auc
toritate diuina i venit multa discordia
cio ut pate q puer domina semi stultus
sapienti ergo talis placo uel diuacio
no est a deo Itē ose viij dr Ipi
regnauerunt z no ex me Itē notandum
est qr in angelis bonis z in hominibus
i statu i nocentie nichil fuisset n q
esset a deo in statuit s3 i angelis bonis
e placo fuisset z in statu i nocentie
g° zc Ad idem est q dr Ro xiij
q qui ptati resistit dei ordinacioni re
sistit q no esset nisi placo z diuacio
esset a deo ordinata ergo zc Quo
q no esset videndi sunt duo Primum
est q pmo queritur utrum omnis placo
sit a deo Secundo erit utrum placo fuisset
in statu i nocencie qr h° i ipsilatine
i arto Circa primum dicendum q pla
co est in hominibus ex ordinacione diuina
quantum ad debitum no aut quantum ad eius ac
quisicōm uel vsu malum nisi sic dic
tu fuit actus peccatorum esse a deo 8 d
xxxvij q p3 sic illud q est debitum
esse i hominibus s rcam rom e debitum
esse in eis s diuina ordinacōm qr
ad hoc deus rom hominibus i didit
ut ipi s rcam rom viuat s3 s rcam
rom debitum est placom esse inter
homines ergo illud idem debitum
s diuina ordinacōm maior p3 s3 minor
pbatur qr illud e s rcam rom i om
nibus q est s conformitatem ad bon
tatem que est in naturalibus qr ars
imitatur na s3 ordo placois e s
conformitate boni que e in naturalibus
ergo zc minor p silogismi z° pbatur

qr i naturalibus inferiora regimur p superi-
ora, z multitudo p unum [illegible] / et totum
universum ad modum exercitus ordinatum
sub uno principe ut dr xii metaph / ergo
ro / idem dr phus primo polit q i om
pluralitate ordinata naturale e z expe-
diens q unus principetur z cetera sint
subiecta / ergo i pluralitate hominum debitum
est z expediens q unus presit z ceteri
sint subiecti / In hoc aut consistit ordo et
ro plationis / ergo placio est i hominibus
debitum iuris z diuine ordinationis
Dico tamen q non fuit assertio z usus pla-
tionis est adeo / sicut nunc modus principiendi
ad placionem vel usus placionis iam ad
cepte est in malis / de quibus intelligitur
q dr osee viii / Ipsi regnavit z non
ex me / z qr iudicatum est [illegible]
dium q existit in omnibus tristan-
tis quedam bonitas vel ad bonitatem
rei, ideo omnis placio e bona inter
adeo ii sit mala sicut abeo / z cetera p3 primum
De 2o an in statu i nocentie fuisset p
lacio Dicendum q sic / non secundum eundem modum
primum patet qr vel i innocentia sicut aliqui apti
alios dirigere z premonere i agendis
z faciendis / Alij aut apti dirigi et
premoneri i dicere esse ordinem placionis
z in statu i nocentie sic fuisset ut dicit e
na unus fuisset alio magis perditus lume
sapie i speculabilibus z practicis p q
reliquis similes z alij minus perditi diri-
gi possent z premoneri ad bonum / qr ro
illa aut non fuisset ibi placio secundum eundem
modum p3 / p fertur n alius ad alium dupliciter
uno modo referendo eum p est ad pa
utilitatem z cetera p est dus suo / z tyrannus
subdito / z iste modus non fuisset in statu
innocentie / p duo / p i mo est / qr iste modus
precendi alijs non est licitus n [illegible]
q ad hominem tamquam ad finem ordinatus
sit n vtitur dus suo secundum suum z non
fuisset in statu innocentie non fuisset talis
ordo hominis ad hominem / n ex [illegible]
nec exequitur qr tam natura q gratia ordinant
homines ad deum tamquam ad finem / non
aut homines ad homines / ergo in statu
innocentie non prefuisset homo homini tamquam dominus
suo / vel tyrannus subdito / prefuisset
tamen isto modo ceteris animalibus utendo

[illegible] / post peccatum / aut talis placio
inter aliquos introducta est / vel
ex violencia vel iniquitate / p peccatum
compaciens est homo iumentis insipientibus
z similis factus est illis / Secundus
est qr unicuique est amabile bonum
proprium z proprium / quodlibet est q bonum
proprium tantum cedat alteri / sed nichil tris-
tabile vel penale fuisset i statu i
nocentie / ergo nec placio p q homini sub-
dito cedit z ordinatur ad commodum
presidentis / talis e placio domini ad
famulum / ergo z cetera / Alio modo prefertur aliquis alteri prefuit
ad bonum illius q dirigitur / vel ad bonum
commune / q fit vel directe vel indirecte / s
removendo impedimenta ex quibus contra
sit prelati a regibus defendentur
vel infligendo penas ad correc-
tionem morum / primus modus fuisset in
statu innocentie / p rationem prius dictam
sed secundus non fuisset / qr ante peccatum non
fuisset q homines nocere possent / nec volun-
tas cuiusque q bono contradixisset
p q non fuisset opus subditos defen-
dere ab impugnatione aliorum / nec
penas infligere ad correctionem morum
Et ergo q debitum est z ordinatio ordi-
natione q inter homines sit placio
sed ex tanto hominis ordinationis p homines
plerique non est adeo / nec sit peccatum
sicut adeo / p3 hoc p3 / Ad argumenta v i cuius
patis.

Tercio queritur / utrum christiani de-
beant obedire principibus secula-
ribus z videtur q non / qr Iacobi 1o lex
evangelica vocatur lex perfecte libertatis
q non esset nisi liberaret ab obedientia
cuiuscumque principis secularis / ergo
z cetera / Item quibus non licet recurrere
ad iudicium illis non tenentur obedire
sed christianis non licet recurrere ad iudicium
principum secularium maxime si sint
infideles / unde apostolus reprehendit i ad
cor. vi quosdam qui recurrebant
ad iudices infideles / ergo videtur
q christiani non tenentur obedire prin-
cipibus secularibus maxime si
sint infideles / In contrarium est q
dicit apostolus Ro. xiii / omnis anima

ptatibus subiectionibus sb dita sit
q loquatur de ptate seculari pz p
illud q sb dicitur no eni sine ca
ca gladiu ptat. co stat aut q lo-
xanis quibus scribit. ergo xani te-
nent obedire ptati seculari. To
pncipu seculariu quida st fideles
et quida infideles et in utroqz deducit
questio vno quali pncipio p se
noto. isto s. q si xanus legitime
subest ptati seculari tenet obedire i
hijs ad que se extendit ptas non
solu pp ira i. timore pene sz pp co
sciam q no obediendo resistit dei ordi-
nacoi ut dr Ro. xiij. po. ergo audet
q xani legitime subsut ptati secla-
ri fideli. Sm pz du v. po sic illud q
est p dictamen vte rois no tollit
p fidem et graz. fides n. et gra non
tollunt natam seu roim naturalem
sz pficiunt. sz platos seculares dr s dicta-
men vte rois esse i hominibus
ut pz ex pte te questione. ergo hc no
tollit a xanis p fide et graz p que
distinguunt ab alijs. Itez vbicuqz
pt pturbari ordo iustie debz aliqs
esse qui ex officio faciat hunc ordinem
obseruari sz int xanos contingit p-
turbari ordinem iustitie no solum
i spualibus sz et in tpalibus. ergo dz
aliquos esse qui ex officio faciat
hunc ordinem obseruari int xanos
ex officio aut no het nisi ille q
pest. vn Ro. xiij dr vis no time-
re ptatem bonu fac et hebis lau-
dem ex ea. si aut male feceris time
no n. sine causa gladiu port-
ta. minist. n. dei est etc. Dicet ergo s
rtam roim q int xanos sint ali-
qui q possint no solu in spualibus
ut plati ecclesiastici sz et in tpalibus
et hij sunt pncipes seculares. pz ergo
q ptas secularis int xanos legit-
tima est cui subditi tenent obedire
in hijs que ad ius talis ptat p-
tinet. Circa aut ad secundum s. an
pnceps secularis infidelis rite pos-
sit pesse fidelibus xanis et p quos
xani debeant ei obedire. disting-

.pn. ipse notu.

Het

wendum est q dniu vl prelatio
pncipis infidelis sup xanum aut
pexistit distinctoi eorz p fidem
et infidelitatem. ut pote q subditus
conuersus est ad fidem et no pnceps
sicut in pmitiua eccia passim fiebant
vl pmus contitit et no dnus. sic adhc
quoqz fit de smus iudeorum. aut talis
platio vl dniu de nouo introducit
in pmo casu dicunt quida q distinc-
tio fidelium ab infidelibus no tollit
ipo facto pcedentem platoem vl dniu
infidelium sup fideles. et huius ro est q
ius dnii q est ex gra no tollit
ius huanum q est ex naali roe. sz
platio introducta est iure huano
vt i innititur i naali roe ut patuit
sup. distinctio aut fidelium ab infi-
delibus est ex iure diuino. ergo hec
distinctio no tollit pcedentem pla-
coem vl dniu ipo facto i mo ad hoc
tenent fideles subditi obedire pnbz
vl dnis infidelibus. addunt tn q
licet ipo facto no tollat talis dnacio
iuste tn pt tolli p ordinem eccie qui
het auctem dei q infideles merito sue
infidelitatis merentur amittere
ptatem sup fideles qui transferunt
in filios dei. et hc quidem eccia quoqz
facit. quoqz aut no facit. i illis eni
infidelibus qui tpali subiciunt ecce
et membris eius hc ius eccia statuit
ut seruus iudeorum factus xanus sta-
tim a seruitute liberatur si fuit v
nactus i seruitute natus et sc. si fuit
emptus ad seruicium. si aut fuit emptus
ad mercatoem tenet eu exponere
infra iij menses ad vendendu. ut
pz liiij d. fraternitatis et ext de iu. et
sarra. ca. io. et ultimo. nec in hoc i in-
iuriam facit q cum iudei sint serui
ecce pt disponere de rebus eorz. sic
et pncipes seculares multas leges e-
diderunt erga suos subditos in
fauorem libertatis. in illis vero infide-
libus qui tpalr ecce nec eius
membris no subiacet p dcm ius no
statuit licet possit iuste statuere
et hc facit pp scandalum vitandum. sic
et dns Mt. xvij. ost q potat se excu-

bitus ex[illegible] / quia liberi sunt filii
/ sed mandavit tributum solvi ad scan-
dalum vitandum. / Tertio autem primum re-
puto verum absolute / scilicet quod subditus principis
infidelis si convertatur ad fidem non
est ipso facto absolutus a dominio alterius
/ quod autem subditus / quando iuste per ordinationem
ecclesie habentis auctoritatem dei potest absolvi / quia
infideles merito sue infidelitatis possunt
iuste privari potestate quam habent super fide-
les / verum quidem est / dictum tamen addendum
est / quod si princeps vel dominus infidelis
non contempta sua legitima auctoritate
nititur subditum vel servum suum christianum re-
ducere ad infidelitatem / nec patitur quietum
esse ut prius / sed inquietat ipsum pro contume-
lia illata creatori / potest tunc ipso facto
privari vel saltem privari potest auctoritate
ecclesie iure quod habebat in subditum / quod patet
primo / et postea quando talis est dominus infideli[illegible]
[illegible] et persuadens discessionem
a domino superiorem a quo habet totam auctoritatem
dominandi privatur ipso facto vel iuste meretur
privari auctoritate sui principatus vel dominii / sed
princeps vel dominus infidelis qui subditum
suum vel servum suum christianum nititur ad infi-
delitatem revocare et inquietare pro con-
tumeliis creatori illatis est huius-
/ suadet ei discessionem a deo a quo est
omnis potestas ut dicitur Ro. xiii / ergo talis
meretur iuste privari auctoritate sui dominii.
/ Item patet postea / quia non coniugis est obli-
gatus coniugi adinvicem sicut est subdi-
tus ad principem vel servus ad dominum / sed si alter
coniugum convertatur ad fidem altero in in-
fidelitate permanente si infidelis non
vult permanere cum fideli non pertrahendo ipsum
ad infidelitatem / vel absque blasphemia cre-
atoris fidelis absolvitur a vinculo
quo ei ligabatur / ergo eodem modo si prin-
ceps vel dominus infidelis nititur servum vel
subditum suum christianum ad infidelitatem
reducere blasphemando creatorem
meretur amittere ius dominii quod habet sicut
cum / vero et in hoc casu movet christianam auc-
toritatem ecclesie bellum iustum contra infide-
les ne fidem Christi impediant blas-
phemiis vel persuasionibus malis vel
persecutionibus manifestis / et forte hanc
tantam habet / et iam dominium habet etiam de

quocumque converso ad fidem vel adhuc cuiuscumque
principis vel domini infidelis sarracenorum
vel iudeorum qui tamen sunt obstinati in sua
infidelitate / probabile est et multis experimen-
tis compertum est / quod quicumque subditum
vel servum suum conversum ad fidem nititur
reducere ad infidelitatem et ob hoc est codicis
a [illegible] perimpleta habetur. / Si autem
princeps vel dominus infidelis esset con-
tentus sua legitima auctoritate
nec nititur subditum ad infidelitatem
reducere / nec blasphemias infert
creatori / sed permittit ipsum quietum esse
ut prius / non ita evidenter apparet quod
talis princeps deberet iuste privari
auctoritate et dominio quod prius habebat in
subditum / quia si subditus de novo con-
vertitur ad fidem et ille dominus in hoc
nullum novum peccatum est dominus / sed est mitis
subdito / ergo infidelitas domini non potest esse
sufficiens causa quare mereatur amittere dominium
quod prius legitime habuit in eadem infi-
delitate existens / sed si quid novi est ille de
suo conventu servi vel subditi qui de
novo translatus est in societatem
filiorum dei / et ob hoc possit videri aliquibus
quod talis mereretur absolvi a dominio
principis infidelis / et ecclesia auctoritate dei
possit eum iuste absolvere. / Sed quomodo
conversus ad fidem mereatur aliquid
maius tali libertate / liberatur enim a pec-
cato et meretur vitam eternam / non oportet
quod mereatur liberari a subiectione
principis infidelis / quia conversus ad fidem
ex hoc solo non videtur liberari ab eo quod
in nullo modo preiudicat fidei / sed subiectio prin-
cipi infideli qui contentus est sua le-
gitima auctoritate / nec nititur sub-
ditum conversum ad fidem reducere ad
infidelitatem / nec inquietat ipsum
per aliquam contumeliam creatori illatam
/ sed patitur quietum esse ut prius non
preiudicat nec in aliquo derogat
fidei / ergo ex sola conversione ad fi-
dem non meretur quis absolvi a sub-
iectione ecclesia 2o / licet habeat in eis
auctoritatem dei / illa tamen non excedit
limitationes scripture / scriptura autem
expresse dicit conversos ad fidem
debere subici prioribus dominis quibus i-

infidelibus et eis obediunt. dicit namque apostolus
Ro. xiii. quod principes qui tunc solum
erant infideles sunt ministri dei servi-
entes ad laudem bonorum et ad vindictam
malorum, et ob hoc tamen dant eis tributa
et concludit: reddite ergo omnibus debita
cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.
vii Et patet quod mandat conversos ad fidem ad
hoc subici principibus infidelibus et red-
dere eis que sunt subiectionis sue eis debita
et i Pet. ii ca. dicit: subiecti estote sive
regi tamquam precellenti, sive ducibus
tamquam ab eo missis ad vindictam male-
factorum, laudem vero bonorum, quia sic est volun-
tas dei. et i ad Thi. vi dicit: sit quicumque sunt
sub iugo servi dominos suos omni honore dig-
nos arbitrentur, et loquitur de dominis in-
fidelibus, ut patet ex hiis que statim ibidem
subduntur. ex quo patet quod scriptura non in-
nuit quod servi vel subditi conversi ad fidem
possint vel debeant solo merito sue
conversionis absolvi a potestate dominorum
suorum infidelium, immo potius videtur
insinuare oppositum. ¶ Secundo persuadetur
idem sic: illicitum est quod infideles qui
nunquam receperunt fidem compellantur
ad fidem, sed sic etiam privare principem
infidelem iure suo quod habet super sub-
ditos suos ipsis conversis ad fidem tr...
compellit eos ad fidem per amissionem
bonorum, quia servus est res domini sui, et
omnis subditus tenetur in aliquo domino
suo, et hec amitteret dominus nisi converteretur
ad fidem, sicut servum seu subditum, ergo illicitum
hoc est facere, nulla autem potestas est ad
illicita, ergo etc. ¶ 3o sic: si alter coniugum
convertatur ad fidem altero in infide-
litate remanente, si infidelis con-
sentiat habitare cum fideli absque hoc
quod pertrahat ipsum ad infidelitatem et
absque blasphemia creatoris, non
solvitur nec solvi debet vinculum ma-
trimonii inter ipsos, ergo similiter si princeps
vel dominus infidelis exigit a subdito
vel servo suo fideli solum id quod pertinet
ad ius sui dominii, nec nititur ipsum per-
trahere ad infidelitatem, nec inquietat
per blasphemias creatori illatas, non
solvitur nec iuste debet solvi obligatio
que prius erat servi ad dominum suum vel

subditi ad principem suum. ¶ Verum-
tamen si dominus fuerit prius predicta conditio
forte principum non habet locum, nec dominum est
sunt per obstinatorum infidelium per quam
nituntur blasphemare creatorem
et fidem et fideles ad infidelitatem re-
ducere, ob quam causam prohibitum est coniugi
converso ad fidem commanere cum illo qui
remanet in infidelitate, sicut habetur 28
q. i ca. iudei, in fine, et ca. sepe malo-
rum consortia, et in pluribus aliis, et ideo
predicta condicio nunc habetur pro nulla
temporibus supponitur ut impleta, quare ob causam
dicunt doctores quod servus vel subditus
conversus ad fidem potest per ecclesiam absolvi
a dominio vel a potestate principis infidelis
pro isto tamen quod hec sit expositio conditionis
non supponitur. si ergo patet qualiter etiam
tenentur obedire dominis infidelibus
qui dominium receperunt ante conversionem eorum ad fidem
et infidelitatem. ¶ De prelatione autem
infidelium de novo introducenda super fi-
deles nullo modo permittit ecclesia quod infide-
les acquirant dominium super fideles, aut
quod eis in aliquo officio presidant(?) et ratio-
nabiliter(?) cedit enim hoc in scandalum et
periculum fidei, de facili enim qui sub-
duntur aliorum iurisdictioni immutantur
ab eis, ut patet libro Regum in pluribus
locis. Infideles et contempnunt fidem
quia cognoscunt defectus fidelium, propter quod
iuste prohibet ecclesia ne tales dominium
introducant, si tamen introductum fuit
sicut quidam principes xpianorum faciunt
ex iudeis quos suos thelonarios(?) et ballivos
preficiunt quidem facientes contra statutum
ecclesie, subditi tamen tenentur inde-
bite sic institutis obedire in hiis que
pertinet ad iustam executionem officii
talibus commissi. ¶ Ad i argumentum dicendum(?) opposi-
tum est quod lex evangelica vocatur
lex perfecte libertatis, quia liberat a servitute
peccati que est pessima servitus, et ab oneribus
et ducibus(?) legis veteris quod nunquam portare
re potuit, et non quia liberet a servitute
civili per quam subditus tenetur obedire
domino suo etiam sit conservi... et multo
vim. ¶ Ad 2m argumentum dicendum quod maior est falsa
obedire enim principi in hiis que ad eius
dominium pertinet est necessarium, trahere autem

illum ad iudicium coram iudice infide=
li est volumus / et ideo preceptum est debitum / secundum
autem non sed mere voluntarium / vnde non vrget
in periculum est illi at in quo casu loquitur
apostolus / Quartum autem dicit dominus Mt. xvii filii
sunt liberi / dicit loquens et dicat / cum
non filius regis eterni sic dixerat petrus
supra xvi° capitulo tu es xpistus filius dei vi=
ui / et ob hoc liber erat a debito tributi / non
sic autem est de nobis / nec sic erat tunc de
ceteris fidelibus illius temporis / vnde dominus
iussit eos tributa soluere principi infideli
Mt. xxii dicens Reddite que sunt cesa=
ris cesari

Quarto queritur de obediencia religi=
osorum / et primo vtrum religiosi
teneantur prelatis suis in omnibus obedire
et secundo an teneatur plus religiosus obe=
dire vtrum prelato suo religioso vel episcopo
seu pape / Ad primum sic proceditur / et arguitur
quod religiosi teneantur prelatis suis in
omnibus obedire / quia in habentibus ordinem
sic se habet primum ad secundum sicut medium ad ter=
cium / sed inter subditum prelatum et deum est or=
do prelacionis et subiectionis ita quod prelatus
est medius inter subditum et deum / ergo
sicut prelatus tenetur obedire deo sic
subditus prelato / sed prelatus tenetur obedire
deo in omnibus / ergo et subditus prelato
Item sicut religiosus profitendo vouet
castitatem et paupertatem ita et obedienciam / sed
religiosus tenetur seruare castitatem et
paupertatem in omnibus ergo obedienciam / In
contrarium est quod dicit sanctus Bernardus in libro
de precepto et dispensacione / subditus vltra
promissum non est cogendus sed nullus
religiosus promittit obedire in omnibus
ergo etc. Responsio sciendum est quod debitum
obediencie religiosorum ex voto religio=
nis consurgit / propter quod votum obligat
se vltra communem obligacionem necces=
sariam omnibus ad salutem / votum autem
religionis non est ad obediendum in
omnibus / nullus enim religionis professio
talem habet formam / sed est ad obediendum secundum
regulam et legitima statuta religi=
onis / et ideo nullus religiosus tenetur
prelato suo in omnibus obedire / sed solum
quo ad illa que sunt expressa in regula et sta=
tutis religionis / vel ad ea reducibilia

Hec autem sunt in duplici genere / quedam
sunt reducibilia per modum presupposicionis
sicut precepta iuris naturalis et diuini / consilia
enim que vouentur a religiosis suppo=
nunt precepta / et ideo religiosi non solum
possunt puniri a prelatis suis de trans=
gressione consiliorum que vouerunt
sed et de transgressione preceptorum / puta
si sint fures / vel adulteri / puniuntur
blasphemi / et de aliis / nisi sint talia
crimina quorum punicio superioribus reser=
uata sit / Alia autem sunt reducibilia per mo=
dum consequentis / sicut ea que pertinent
ad mutua obsequia / et quedam
similia sine quibus bonus status
religionis seruari non posset / Igitur
sunt in quibus religiosus tenetur obedire
prelato suo / quia hec continentur in voto
professionis expresse vel reductiue
in aliis autem non tenetur obedire
vnde Bernardus in libro de precepto et dispen=
sacione dicit / sic inquit nec prelatus prohibe=
at horum que promisi / nec plus exi=
gat quam promisi / Si tamen obediat in aliis
dummodo licitis bene facit / et est obediencia
non necessaria sed perfecta / Si autem obe=
diat in omnibus et illicitis fatue facit
et est obediencia temeraria / Ad primum argumentum
dicendum / quod prelati sunt medii inter deum
et populum non quo ad omnia sed solum quo
ad illa que spectant ad ius sue pla=
cionis / et in hiis omnibus est eis obe=
diendum / Iuxta illud Luce x. Qui vos
audit me audit / non autem in omnibus
simpliciter / Ad secundum dicendum quod castitas et pau=
pertas habent determinatam materiam circa
quam sunt et obligant in professione re=
ligionis / obediencia autem habet latissimam
materiam / quia omne quod est licitum potest
poni sub voto obediencie / et quia multa sunt
licita que nichil faciunt aut vale=
rent ad perfectionem vite religiose / ideo
votum obediencie limitatur in singulis reli=
gionibus ad aliqua certa que magis
congruunt fini propter quem religio instituta
est / qui finis propter hoc variatur in variis
religionibus

Ad secundum sic proceditur / et videtur quod mo=
nachus teneatur plus obedire
abbati quam episcopo vel pape / saltem in hiis
que pertinent ad regulam / et ad statuta

sue religionis quia obediencia reli-
giosorum quantum ad predicta est ex voto
eorum / sed monachus vovet tantum
obedienciam abbati et non episcopo vel pape
/ ergo in talibus tenetur obedire ab-
bati et non episcopo vel pape / Item si ali-
quis promittat obedire magistro civitatis sue
/ non propter hoc tenetur obedire magistro
episcopi vel pape / ergo similiter si quis pro-
mittit obedire inferiori puta abbati
in aliquibus non propter hoc tenetur in illis
vel consimilibus obedire episcopo vel pape
In contrarium arguitur / quia superiori et
sublimiori potestati est magis obedien-
dum / si enim iubeat proconsul et ad-
imperator contempto proconsule obedi-
endum est imperatori Sed potestas
episcopi est sublimior potestate abbatis / et
potestas pape sublimior est utraque / ergo
plus est obediendum episcopo quam abbati et
pape quam cuicumque inferiori Respondeo potestas
superior et inferior possunt se habere dupliciter
Uno modo sic quod oriatur a potestate superiori
que una subdit alii prout vult / et tunc
una non est simpliciter superior alia in omnibus
/ sed solum in illis in quibus preficitur alii
per ordinacionem superioris potestatis / sic eciam
de archiepiscopis et episcopis et decanis canonicis
et abbatibus / quia omnes istorum potestates
descendunt a potestate pape / et una subdi-
tur alii tantum in certis / prout volunt iura
canonica / quorum papa est conditor / In
his ergo casibus magis est obediendum
superiori quam inferiori / puta archiepiscopo
quam episcopo / et episcopo quam abbati si monasterium
non est exemptum / in aliis autem in quibus
unus non est alii subditus magis est
obediendum episcopo quam archiepiscopo / et abbati
quam episcopo / quia in talibus inferior est
prelatus / et non superior Alio modo possunt
se habere potestas superior et inferior / ita videlicet
quod inferior totaliter oriatur a superio-
re / sic potestas proconsulis a potestate imp-
eratoris / quo modo omnis potestas ec-
clesiastica oritur ex potestate pape
/ et magis est obediendum in omnibus
superiori quam inferiori / sicut imperatori
quam proconsuli / et pape magis est obediendum
tam a clericis quam a religiosis quam
archiepiscopo vel episcopo vel abbati / et hoc in

quibuscumque absque ulla distinctione
Si utrumque utatur iuste et legitime potestate
sua precipiendo ea ad que sua potestas extendi-
tur alias non / verbi gratia Si abbas precipiat mo-
nacho quod faciat ea que in sua professione
promisit / et illud idem precipiat papa / quam-
vis utrique sit obediendum / quia in talibus
quilibet religiosus est utrique subiectus
/ magis tamen pape quam abbati / quia ab auctoritate
pape dependet auctoritas cuiuslibet
legitimi collegii / et potestas illius qui preest
collegio Si vero abbas et papa precipi-
ant opposita / utrique tamen precipit illud ad
quod sua auctoritas se extendit magis est
obediendum pape quam abbati / verbi gratia Si ab-
bas precipiat monacho servare statuta
legittima sui ordinis / puta rema-
nere in claustro / ire ad chorum / tenere
silencium / et huiusmodi / papa vero precipiat ei-
dem monacho quod exeat claustrum / quia pro
utilitate ecclesie vult eum mittere legatum
obediendum est pape / non obstante precep-
to abbatis / quia spontanea obligacio istius
monachi ad servandum statuta sui ordinis
non potest preiudicare obligacioni qua
tenetur pape cuius est procurare utilitatem
universalis ecclesie cuius quilibet secularis
et religiosus est membrum / et non debet pro utili-
tate corporis minimi ad impedimentum capitis
pape videlicet / nec solum est hoc verum de statutis
/ et in talibus religionis in quibus et dispensa- Sed
cionis / tanta enim possunt esse necessitas
et tanta procurari utilitas universalis
ecclesie per unionem quod religiosus vel
religiosa ad preceptum pape tenetur
in unionem consentire non obstante
voto proprio vel abbatis precepto Si autem
papa preciperet monacho quod faciat ea que sunt
contra suam professionem non motus
aliqua necessitate vel utilitate ecclesie
sed sola voluntate / sed de hoc constaret
/ et abbas preciperet contrarium obediendum
esset abbati et non pape / non propter hoc quod
abbas habeat maiorem potestatem super
monachum quam papa / sed quia auctoritas ab-
batis est secundum limites sue potestatis
tamquam discordans a iure divino et con-
cessione Christi / Cum enim tale preceptum
abbatis esset secundum limites sue potestatis
ex quo solum preciperet ea que monachus

in sua professione promisisset probare non oportet quia de se clarum est. Sed quod preceptum pape de contrario excederet limites potestatis eius probatur primo quantum ad vota substancialia religiosorum, secundo quantum ad statuta cerimonialia eorum. De votis primo patet, quia sicut de iure naturali et divino expresso in pluribus locis sacre scripture est, quod vota solempnia que religiosi vovent tria principalia videlicet castitatem, paupertatem hoc est non habere proprium, et obedienciam, ergo de iure naturali et divino tenentur ista servare. Si ergo papa sola voluntate absque absque ulla necessitate vel utilitate preciperet ista non servari, preceptum suum esset contra preceptum dei a quo est omnis potestas, et ideo non esset ei obediendum in hoc casu, cum scriptum sit Actuum v: obedire oportet deo magis quam hominibus. Item magis tenetur servare castitatem et paupertatem ille qui hoc vovit quam qui non vovit, sicut minus verius loquendo primus tenetur et non secundus. Sed si papa sola voluntate absque necessitate et utilitate preciperet alicui volenti continere qui tamen continenciam non vovit quod non contineret, ille non teneretur obedire, ut probabitur, ergo multo minus teneretur obedire, ut probabitur, ergo multo minus tenetur obedire ille qui continenciam vovit si preciperetur sibi quod non contineretur. Minor probatur, quia concessionem superioris inferior revocare non potest. Sed Christus qui est supremum caput ecclesie concessit et consuluit castitatem seu continenciam, ut patet Matth. xix, et idem consulit apostolus i ad Cor. vii, ergo papa qui est inferior Christo non potest aliquem prohibere quin utatur hac concessione ut si velit contineat, nisi sit alteri per matrimonium ligatus, quia talis non habet potestatem corporis, ut dicitur prima ad Cor. vii, et sic patet minor. Sequitur ergo quod. Item ii Cor. x et xiii dicit apostolus de potestate sibi a Christo commissa: potestatem dedit nobis deus in edificacionem et non in destructionem. Sed si papa pro sola voluntate absque ulla necessitate et utilitate posset prohibere ea que sunt supererogacionis, cum pertineant ad perfectionem vite tamen volentibus ea quamvis in non nocentibus, hec
//no[n] esset ad edificacionem sed ad destructionem

bonorum morum et perfectionis vite, ergo ad hec non se extendit potestas apostolica. Et ita patet quod prohibere aliquem religiosum servare vota principalia sue religionis absque ulla necessitate vel utilitate sed pro sola voluntate excedit limites potestatis pape. Et hec expresse dicunt et scribunt doctores quod aliqua sunt in quibus homo est liber quod contra preceptum suum potest ea facere vel obmittere, ut sunt castitas, paupertas et cetera similia divina que Christus suadet. Secundo principaliter patet idem de statutis cerimonialibus ut sunt non comedere carnes, ordines statute vigilie et huiusmodi. Et potest hoc probari per rationes statim factas maxime per 2am et terciam, quia magis tenetur abstinere a carnalibus cibis monachus qui professus est regulam que prohibet omnino vesci carnibus quam secularis qui nichil tale promisit. Sed si papa absque ulla ratione sed pro mera voluntate preciperet seculari volenti abstinere pro decimum a carnibus, orare et vigilare et ieiunare, quod contrarium faceret, ille non tenetur obedire, alioquin papa posset pro voluntate sua absque quacunque ratione prohibere cuilibet seculari omnibus non solum pro uno die sed pro toto tempore quod non facerent ea que sunt consilii et supererogacionis, quod non sane mentis diceret. Ergo fortiori ratione monachus qui professus est regulam que prohibet esum carnium et mandat servare cetera regularia instituta non tenetur obedire pape precipienti quod comedat carnes, et quod tunc generaliter legittima sint ordinis instituta, si constet quod hoc preciperet ex sola voluntate absque ulla causa necessitatis vel utilitatis. Alioquin uno verbo posset papa prohibere omnibus religiosis demum quod nichil tenerent de observanciis sue religionis, quod videtur valde inconveniens. Tercio et vero premissis posita concluditur dictum non solum de votis principalibus sed et de aliis statutis regularibus, quod pertinet ad perfectionem vite saltem secundario, et ideo prohibere observanciam eorum absque ulla causa pertinet

potius ad destructionem horum morum quam
ad edificationem. Adde quod non se extendit
potestas data a pontifice, sed potius ad opposi-
tum. Non videtur quod in talibus sit obe-
diendum pape. Et si monachus non tenetur
in talibus obedire pape, multo minus
tenetur in eisdem obedire abbati,
sicut expresse dicit auctoritas beati Bernardi prius
allegata in qua dicitur: sic monachus me pre-
latus prohibeat horum que promisi. Sic
igitur patet quod monachus non tenetur obe-
dire cuicumque pape nec abbati precipienti
sibi sine ulla causa necessitatis vel
utilitatis transgredi vota sua et legitima
legittima statuta sui ordinis ad ob-
servanda se obligavit. Quinimmo potius quia est
opus supererogationis quod votum sua-
sit et preceptis servandis subiicit se religi-
osus obedientie abbatis, non quod tamen
illorum precipiat eis abbas servare te-
netur obedire ei. Et si papa preciperet op-
positum, dicit tamen constaret quod hoc faceret et
sine causa necessitatis vel utilitatis.
Nunc hoc est propter hoc quod habeat abbas maio-
rem potestatem super monachum quam papa,
sed quod auctoritas abbatis non dependeat
ab auctoritate pape, sicut prius dictum est, sed quod
monachus obligavit se ad talia facienda
et quo ad talia obedire. Et preceptum
abbatis est iuxta tenorem sue obligationis,
preceptum vero pape esset discordans immo
totaliter contrarium obligationi que est
de talibus a quibus nullus sine causa
prohiberi potest. Unde quod dixi alias in fine
primi libri sui a. Eo quod quo ad talia potestas
abbatis in nullo dependet ab auctoritate pape,
hoc est intelligendum racione prelationis et
illius, quod constat quod una est ab omnibus
aliis abiecta. Sed racione mo. que talis est
quod pape vel cuicumque precipienti contrarium
absque causa et racione si debitum constet licitum
est non obedire et facere quod est supererroga-
tionis, maxime illi qui talia promisit.
Et hunc sensum satis expressi ibidem. Dico sic
quod quo ad talia potestas abbatis in nullo
dependet ab auctoritate pape, ita ut papa possit
pro voluntate sua precipere ista non observari,
nisi cum observancia talium preiudicaret
bono communi ad quod procurandum quilibet tenetur
obedire pape, ut dictum est articulo 4 et opposito dicitur.
Quod obedientia que promittitur alicui aut promit-
titur ei ut persone sue, aut ut perso-
ne publice que preest alicui legittimo col-
legio. Si primo modo promissio non transit in alia
persona, unde qui promisit se facturum aliquid
pro eo quod ille iusserit, non tenetur ex tali
promissione ad iussionem alterius simile
facere. Secunda autem promissio que fit persone publice
que preest alicui legittimo collegio obligat
non solum quo ad illum, sed quo ad omnem
superiorem a quo potestas eius dependet. Talis
autem est obedientia quam monachus vel quicumque
religiosus profitendo promittit suo prelato,
et ideo obligat ipsum cuilibet superiori et potis-
sime a quo auctoritas cuius libet legittimi
collegii dependet. Patet quod monachus tenetur
obedire pape in omnibus in quibus tenetur
obedire ~~obedire~~ abbati, et in illis in quibus
procuratur utilitas universalis ecclesie.
Et si abbas preciperet oppositum, et prohibet prima
missio ad utramque partem articuli. Aut quod est
palam patet. Bernhardus probat quod plus obedire
debet monachus pape quam suo abbati, quia sicut
tota auctoritas abbatis super monachum dependet
ab auctoritate pape, tunc si papa iubeat aliquid
quod sit contra iussionem aut concessionem superi-
oris ipse est vicarius, non est ei obediendum,
sicut Augustinus in illa auctoritate coniungit dicens:
Si aliud iubeat imperator et aliud deus,
contempto illo obediendum est deo. Et esset si
papa sine ulla causa preciperet monacho
servare ~~monachum~~ que promisit episcopo
aut abbati, non sic est sic de papa et
abbate ~~non sic est sicut de papa et abbate~~,
quia abbas non subest episcopo in omnibus, sed solum
in illis in quibus subicitur, cum papa qui
preest omnibus, et ideo in illis casibus in quibus
abbas est subiectus episcopo potius debet monachus obedire
episcopo quam abbati, in aliis autem non. Et cetera. Eo autem est
simpliciter in omnibus obediendum quia sibi subest
in omnibus quod est evidens in pacta. Amen.
Et sic finit tractatus primi libri. Iste sequitur de bene-
dictione. Laus sit Christo qui est unus et summus magister.
Si quis autem minus bene dictum est comperiat, minus
perfectum cum indulgeat prius legat quam magis
velit esse benignus corrector quam emulus re-
prehensor.

Utrum creatio sit pro f. — d. prima
Utrum creata scientia sine principio et permanens potuerit ab eterno produci
Utrum in sine ... et motus et tempus potuerint fuisse ab eterno
Utrum potentia creandi possit creature communicari
Utrum deus agat in medio et in omni actione creature
Utrum deo competat agere propter finem
Utrum celum empyreum sit locus corporeus
Utrum habeant aliquam influentiam super inferiora
Utrum in evo sit successio
Utrum nunc evi sit idem quod evum
Utrum unum evum sit mensura omnium eviternorum
Utrum esse rei generabilis et corruptibilis mensuretur tempore
Utrum angeli sint compositi ex materia et forma
Utrum in individuo et pluralitas cadant in angelis
Utrum plures angeli possint esse sub una specie
Utrum angeli sint in aliquo magis in uno
Utrum potentia cognoscitiva angeli sit idem quod sua essentia
Utrum angeli cognoscant per species vel per suam essentiam
Utrum angelus cognoscat singularia
Utrum intellectus angeli sit quandoque in potentia
Utrum angeli fuerint creati boni vel mali
Utrum omnes fuerint creati in gratia
Utrum boni angeli fuerint perfecti sive confirmationis et mali sive casus
Utrum angelus peccare potuerit — d. quinta
Utrum potuerit peccare in primo instanti sue creationis
Utrum angeli boni meruerunt suam beatitudinem
Utrum primus angelus inter peccatores fuit de supremo ordine angelorum
Utrum peccatum primi angeli fuit aliis causa vel occasio peccandi
Utrum in demonibus sit ordo prelationis
Utrum demon semel victus possit postea aliquem temptare
Utrum angeli boni possint peccare
Utrum angeli mali possint aliquid boni facere
Utrum demones possint futura predicere
Utrum materia corporalis obediat demonibus ad nutum
Utrum angelus moveat per intellectum et voluntatem
Utrum angeli sint corporei
Utrum angeli in corporibus suppositis possint exercere opera vite
Utrum demon possit sentire corpus hominis
Utrum demones possint immutare sensus nostros
Utrum angeli cognoscant et affectiones nostras
Utrum differentia characteris data ad gradus sit bonum
Utrum homines serviant ad ordines angelorum
Utrum angeli omnes mittantur in ministerium
Utrum omnes angeli assistant
Utrum quilibet homo habeat angelum ad suam custodiam deputatum
Utrum angeli perficiant in cognitione per munera locutionum
Utrum unus perficiat in cognitione per illuminationem alterius
Utrum omnium corporum corruptibilium et incorruptibilium sit eadem materia
Utrum deus potuit producere materiam prius absque omni forma
Utrum lumen sit corpus
Utrum habeat esse reale in medio
Utrum alique aque sint super celos
Utrum motus celi sit naturalis
Utrum stelle moveantur solum motu sphere sue
Utrum celum sit figure sperice
Utrum corpora celestia habeant aliquam causalitatem super hec inferiora
Utrum celum habeat causalitatem super actus liberi arbitrii
Utrum celum agat per motum
Utrum in solis creaturis intellectualibus sit imago dei
Utrum ymago dei sit equaliter in homine et angelo
Utrum anima intellectiva uniatur corpori tamquam forma
Utrum anima primi hominis fuit producta ante corpus
Utrum paradisus terrestris fuit locus conveniens humane habitationi
Utrum corpus mulieris fuit formatum de costa viri sine additione materie
Utrum in materia sint aliquae rationes seminales
Utrum anima intellectiva traducatur cum semine
Utrum immortalitas ade in statu innocentie fuit naturalis
Utrum corpus ade fuit passibile
Utrum in statu innocentie fuisset generatio
Utrum in actu matrimoniali fuisset amissio virginitatis

utr in statu inno^e genuissent paruos in utroque sexu
utr parui fuissent nati perfecti corpore
utr fuissent nati in iusticia originali
utr temptacio sit peccatum
utr temptacio sit appetenda
utr peccatum primorum parentum fuit grauissimum
utr homo in statu inno^e potuit peccare venialiter
utr primum peccatum primi hominis fuit superbia
utr primus homo appetiuit esse ut deus
utr ignorancia sit peccatum
nota utr ignorancia excuset peccatum
utr alicui creature possit conferri uirtus quod sit in peccabilis per naturam
utr primus homo viderit deum per essenciam
utr homo in statu inno^e potuit decipi
utr liberum arbitrium sit potencia uel habitus uel actus
utr potencia peccandi pertineat ad libertatem possit esse libera libertate arbitrii
utr actus interior sit liberior quam actus voluntatis uel exterior
utr racio superior et inferior sint una potencia uel due
utr aliquod peccatum mortale possit esse in sensualitate
utr morosa delectacio quando est habetur de peccato mortali sit peccatum mortale
utr liberum arbitrium sit solum respectu horum que sunt ad finem
utrum liberum arbitrium sit plenius in hominibus in tellectu
utrum inveniatur equaliter in omnibus in quibus est
utr liberum arbitrium possit cogi
utr gracia et uirtus sint idem
utr gracia sit in essencia anime sicut in subiecto
utr diuisio gracie preparantis et cooperantis sit bona
utrum uirtus sit habitus
utr habens graciam possit mereri gloriam de condigno
utr sine gracia possit homo cognoscere aliquam veritatem
utr sine gracia possit homo aliquod bonum facere
utr sine gracia possit homo vitare genus quam peccatum mortale
utr sine gracia possit aliquis implere diuina precepta
utr sine speciali motu neque presenti possit homo se ad graciam preparare
utr homo in statu inno^e indiguit gracia
utr habuisset omnes uirtutes
utr opera hominis fuissent tunc magis meritoria quam modo
utr defectus quos sentimus in nobis scilicet mors fames egritudines et huiusmodi insint nobis a natura uel sint pene alicuius culpe
utr ad defectus in nos per egritudinem transeuntis possit haberi per te rationem culpe
utr originale peccatum sit carencia originalis iusticie uel aliquid aliud
utr alimentum conuertatur in ueritatem humane nature
utr semen sit de superfluo alimenti
utrum peccatum originale contrahatur per originem carnis
utr fortasse miraculose ex humana carne puta de digito uel pede contraheret peccatum originale
utr peccatum originale sit in essencia anime uel eius potencia tamquam in subiecto
utr peccatum originale tollatur in baptismo
utr sit in anima a deo
utr omnes anime a baptismo sint equales
utr peccata proximorum parentum redundet in filios
utr peccatum originale in uno quoque sit unum uel plura
utr parui decedentes in peccato originali doleant de carencia visionis diuine
utr racio boni sit absoluta
utr malum sit aliqua natura positiua
utr bonum sit causa mali
utr per malum culpe corrumpatur totum habilitatis anime ad bonum
utr malum sufficienter diuidatur per penam et culpam
utr omne peccatum consistat in aliquo actu
utr peccatum consistat in actu exteriore
utr peccatum sit causa mali
utr peccatum sit pena peccati
utr omnis pena insit ubi propter aliquam culpam
utr actus peccati sit a deo
utr deus sit actor mali pene
utr culpa habeat plus de racione mali quam pena

Utrum bonitas actus voluntatis sit ex fine
Utrum intentio sit actus voluntatis
Utrum sit idem actus voluntatis realiter vel specie eorum
que sunt ad finem
Utrum omnium bonorum voluntatum sit unus finis
Utrum culpa principalius sit in voluntate vel in ratione
Utrum consideratione mala sit malum
sic eligere malum est malum
Utrum voluntas naturaliter velit bonum
Utrum conscientia pertineat ad intellectum vel ad
voluntatem
Utrum conscientia erronea liget vel obliget
Utrum plus peccet faciens contra conscientiam
erroneam vel faciens secundum eam
Utrum aliquis actus possit esse in individuo ita quod
nec sit bona nec mala bonitate vel ma-
licia morali quam considerat moralis philosophus
Utrum aliquis sit indifferens ita quod non sit bonus
vel malus bonitate vel malicia meriti vel
demeriti quam considerat theologus
Utrum idem actus numero possit esse bonus
vel malus
Utrum fides dirigat intentionem
Utrum omne peccatum sit voluntarium
Utrum actus interior et exterior in malis sint
duo peccata
Utrum actus interior et exterior in bonis sint
duo merita
Utrum transeunte actu peccati remaneat rea-
tus pene
Utrum radices peccandi bene assignentur
amcgo in littera
Utrum vicia capitalia convenienter dis-
tinguantur penilla vii que sunt superbia et
avaricia etc.
Utrum peccatum convenienter distinguatur per
veniale et mortale
Utrum peccatum veniale et mortale differant
per penas eis debitas
Utrum omnia peccata sint paria
Utrum sit aliquod peccatum sit in spiritum sanctum
Utrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile
Utrum potestas peccandi sit a deo
Utrum prelatio et quecumque potestas dominandi
sit a deo
Utrum christiani teneantur obedire principibus secularibus
Utrum religiosi teneantur prelatis suis in om-
nibus obedire
Utrum monachus teneatur obedire abbati

quam episcopo vel pape in hiis que pertinent
ad regulam et ad statum sue religionis

Explicit scriptum super secundum
sententiarum compilatum per fratrem
durandum de sancto porciano doc-
torem sacre theologie episcopum aniciensem

Lib' m' Johis Bachel'e
pret' duarum s' p' 2o fo

dominus

f ¶ Guilielmo coalo
dominus f ¶ heredib; qdam Arrigeri
f ¶ Ambro d medda
S ¶ pagano d medda fuie he
f ¶ Jacobo darzago
f ¶ Magro ottoni d gallara
f ¶ Ottoni d soregnio cu
f ¶ Jacobo d soregnio
f ¶ Marchesetto d soregni
S ¶ Arderico d cazule
S ¶ Bellollo d cazule
S ¶ Cazo d cuxano cu
S ¶ nuvirono d cuxano
S ¶ Eidem nubilero
S ¶ Muirano d cuxano
S ¶ Lanfranco d cuxano
f ¶ Galzano ostinario
S ¶ heredib; qdam marchi
f ¶ Gixsile que stat in do
¶ Varzano d philippo qu
f ¶ domine rose q stat in
f ¶ dne ysabelle que st
f ¶ Bolsauero que stat in
f ¶ Andree papazuche qu
f ¶ domine ymili e relicte
f ¶ Guilielmo bianco
Sp ¶ finibus vialtriano
f ¶ Rizardo q stat in mer
f ¶ Morene q stat in ipa
f ¶ bernardo eius filio q

[illegible]

[illegible]

[illegible] ///

Palea iiij d ...

Fr. ... polio j g

panis ij d

... iiij d

panis iiij d ...

...panis iiij d

Salterio panis ij g

... j g ij d

... ... j g

panis iiij d

... j g

... j d

... j d

Sum xxj ... iiij d

... ludmille ... ij g

... j g ...

... ij g

... ij g

... ij d ... iiij d

... iiij d

panis iiij d

... j g

... ij d

... ij d

... xx d

panis ... ij d ... j d

... ij d

... j g

... iiij d

... ij d ... iiij d

Salterio ... x d

... ij d

... xx g ...

Sum xxxj ... v d

... panis j g

... ij g ... ij d

... j g ... ij d

... j g ij d

... j g

... ij ij ij d

Sum ... xx ...

Ite distributa pro castro ...

pecunia dni ...

primo ... vasor ...

... vasis ... g

... bove xix g ...

... x g

... ij g

... in herstey ...

columbo ... vj g

...

Sum ... xliij g

Ite dno ... in ...

... de castro herstey

... in die ...

... carnibus ... vj g

... carnibus agnelli j g ...

... vj g

Ite ... anglici ...

Ite ... in herste...

Ite ... x...

Ite de ... xiiij ...

vj g Ite ...

... vj g

Ite ...

... de labore ...

xx v g ij j g

Ite in herstey ...

fornacem iiij g [illegible]

... reformacio iiij ...

... labore fornac iiij g

... xv ... x

Sum ... ij ... g ij d

...cas...

...colaum ...rdum ij° brasea

...s j x d

...one duo brasea j brasei

...s j v d sz secundum

...

...hael lapicida cum socio

...cum ... j ... j iiij d

...edr ... v d

...ibo moledinatore j bra

...x vj d

...guea coke j bra lxxv d

...viij s xxij d

Sunt per ... port xj ...
panibus ... v ... iij ...

... ij panibus ij ...

Ad diem ... panibus ... vj ...

... iiij panibus ij ...

... diem ... v ...

... pullis viij ...

... albo ij ...

... ij ...

... ij ...

... j ...

... j ... iiij ...

... butiro ij ...

Summa xxiiij s viij ...

Sunt per ... port j ...

... ij panibus ij ...

... vj ...

... butiro ij ... ij ...

... ij ... v ...

... j ... iij ...

... j ... ij ...

... iiij panibus ... vij ...

... iiij ...

... v ... de sinapi iiij ...

... j ...

... ij ...

... ij ...

... v ...

... v ...

... j ...

Summa xxv s v ...

Die per natale ... port xij ...

... ij ...

... vitulo iiij ...

... ij ...

... ij ...

... x ...

... ij ...

e cuctis

q p & rebus diui
q secreta celest
sic promissa omnia apo
absconditum a seculis in deo ita
sapientie dei
potestatibus [illegible] a
in deo [illegible] angelis
completa sunt et celest
[illegible] dei [illegible]
spe [illegible] paulo [illegible] apostolo

gratusfaciens sit uita ad precepta dei implenda

